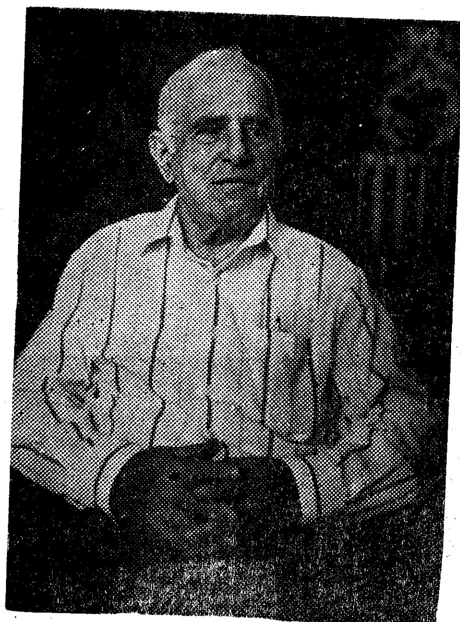
ასლან ლიპარტელიანი

სვანურ-ქართული ლექსიკონი

[ჩოლურული კილო]



ასლან ლიპარტელიანის მიერ შედგენილი სვანურ-ქართული ლექსიკონი (ჩოლურული კილო) ამ სახის პირველი ნაშრომია და, ვიმედოვნებთ, კეთილ სამსახურს გაუწევს ენათმეცნიერებს, ლექსიკოგრაფებს, ეთნოგრაფებს, საქართველოს და მისი ერთ-ერთი უმშვენიერესი კუთხის — სვანეთის ისტორიის მკვლევარებს.

ავტორმა თითქმის ნახევარი საუკუნე მოანდომა ამ საქმეს, 20 ათასამდე სიტყვას მოუყარა თავი და ერთ წიგნად შეკრა. ლექსიკონს თან ახლავს შესავალი წერილი სვანთა წარმოშობა-სადაურობის შესახებ, ჩოლურის აღწერილობა და წესჩვეულებანი.

ასლან ლიპარტელიანი ჩოლურის მკვიდრია, 1922 წელსაა დაბადებული. ლენტეხის საშუალო სკოლის ფრიადზე დამთავრების შემდეგ სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე. 1940 წელს, მეორე კურსის სტუდენტი, ჯარში გაიწვიეს. ომში მძიმედ დაიჭრა, დაკარგა მარცხენა ფეხი. 1945 წლიდან შარშანდლამდე ეწეოდა პედაგოგიურ საქმიანობას.

„სვანეთის ისტორიის, სვანური ენის თაობაზე არაერთი საინტერესო გამოკვლევა არსებობს, — ამბობს ბატონი ასლანი, — მაგრამ ბევრი რამ ჯერ კიდევ დასადგენ-გასარკვევია. მიზანი მქონდა ჩემი მოკრძალებული წვლილი შემეტანა ამ საქმეში“.

ასლან ლიპარტელიანი

სვანურ-ქართული ლექსიკონი

(ჩოლურული კილო)

თბილისი — 1994

სვანთა წარმოშობა-სადაურობა

აკადემიკოსმა აკაკი შანიძემ სვანური ენა ოთხ კილოდ დაჰყო: ბალს ქვემოური, ბალს ზემოური, ლაშხური და ლენტეხური. დიდი მეცნიერის ეს კლასიფიკაცია, ჩვენი აზრით, გადასასინჯია. მარტო ქვემო სვანეთის ხეობა გაყოფილია სამ ერთეულად. ლაშხეთის მოსახლეობა ზნე-ჩვეულებებით, იერ-სახით და ენობრივადაც საგრძნობლად განსხვავდება ჩოლურლებისაგან. თავის მხრივ ჩოლურლები — ლენტეხელებისაგან. მე ამას დავურთავ კილოების მიხედვით შედარებით ლექსიკონს, რომლითაც მკითხველი მიხვდება, რომ ჩოლურული არის კარგად გაფორმებული სვანური ენის ცალკე კილო.

მაგ. ლაშხელი იტყვის იშდაალ (ლაპარაკობს), ჩოლურელი — გარგლი, ხოლო ლენტეხელი — რაგადი. ლაშხელი იტყვის იქნე (დარბის), ჩოლურელი იტყვის — იჭვმე, ხოლო ლენტეხელი ამბობს იღუძე. ლენტეხელი ამბობს — იკენკული (კრებს), ჩოლურელი — იქუუნცე, ხოლო ლაშხელი — იფაანდე. ლაშხელი ამბობს ისიოლაალ (დასრიალებს), ჩოლურელი — იჩიირხალ, ლენტეხელი — იქიმფოლაალ. ჩოლურელი იტყვის — ურ (ურო), ლაშხელი — წიროოლ (ურო), ხოლო ლენტეხელი — ლაცეეხვაარ.

ჩოლურულად სალოცავს ეკლესიაჲ ქვია, ლაშხურად — საყდარ და ლენტეხურად — ლაკვამ. ეს და მრავალი სხვა მაგალითი ენობრივ სხვაობაზე მეტყველებს, ხოლო ამაზე დართული შედარებითი ლექსიკონი ნათელი დადასტურებაა იმისა, რომ ჩოლურული სვანური ენის მე-5 კილოა.

ჩოლურელების საწესჩვეულებო რელიგიური, წარმართული თუ ქრისტიანული დღესასწაულები განსხვავდება ლაშხურისა და ლენტეხურისაგან.

სვანები თავის თავს შვანარს უწოდებენ, ქართლელები — სვანებს, ხოლო მეგრელები — შონებს. სამეცნიერო ლიტერატურაში კი უწოდებენ სონებს, მისიმილიანებს, მახელონებს, ჰენიოხებს, სანიგებს, სანიტებს, სანნიებს, მოსვანიკებს, მოშენებს, ხალიბებს ანუ იგივე პალდებს, მარებს, წანარს ანუ ცანარს. სვანებს ეს სახელი უნდა დარქმეოდათ ინდოევროპელთაგან. გერმანულად Schwan — გედი. Schwanen — გედები. გედების ქვეყანა? აღსანიშნავია, რომ ოსები სვანებს შარილარს უწოდებენ. სვანეთის ერთ ტერიტორიას კიდევაც ჰქვია შარი (ძველი ნასახლარებით — შარილარ). ივ. ჯავახიშვილის კონცეფციით, შარომატები იყვნენ ქართველური და კავკასიური ხალხების წინაპრები და ასკვნის, რომ კავკასიურ ენათმეცნიერებას უნდა დაერქვას შარომატული ენათმეცნიერებაო.

კოლხიდის მოსინეკებს სახელი დაერქვათ კოშკების მიხედვით, რომლებსაც ერქვათ „მოსინი“ (Mosyni). სანა ნიშნავს აღშენებულს (საზათი). „მოშენე ანუ მოსენაკე“ (ვ. ბაგრატიონი, საქ. გეოგრაფია, გვ. 20. გეორგიკის მიხედვით მოსინები — ქონგურები, კოშკები (გეორ. გვ. 321).

ამ ორი მოსაზრებიდან რომელი გამოდგება სვანის ეტიმოლოგიისათვის? კოშკები რომ ბლომად უშენებიათ, ეს ნათლად ჩანს ყველგან, სადაც სვანებს უცხოვრიათ. უძველეს დროში მათ უწოდებდნენ „მეშეხ“, რაც სვანურად შავს ნიშნავს და რაც, შესაძლოა, უკეთეს ახსნას აძლევდეს ტერმინ სვანეთს. შუმერები შავთავიანებად იწოდებიან.

МЕШЕХ — ТАК НАЗЫВАЕТСЯ В БИБЛИИ МАЛОАЗИАТСКОЕ ПЛЕМЯ МУШКОВ, ОБИТАВШИХ НА ЗАПАДЕ ОТ РЕКИ ЕВФРАТ, ПО СОСЕДСТВУ С ТАБАЛАМИ» «ИСТОРИЯ ДРЕВНЕГО ВОСТОКА». 1963 г. ПОД РЕДАКЦИЕЙ АКАДЕМИКА В. В. СТРУВЕ И Д. Г. РЕДЕРА. СТР. 522).

«МУШКИ — ГРЕЧ. МОСХИ, ЕВР. МЕШЕХ — НАРОД В МАЛОЙ АЗИИ ФРИГИИ И КАБАДОКИИ — ЗАНЯВШИЙ ПОСЛЕ ПАДЕНИЯ ХЕТТСКОЙ ДЕРЖАВЫ (ок. 200 г. до н. э.) БОЛЬШУЮ ЧАСТЬ ЕЕ ТЕРРИТОРИИ — МУШКИ ПРОНИКЛИ ДО ЕВФРАТА И ВЕРХОВИЕВ ТИГРА (стр. 523).

ახლო აღმოსავლეთი მთელი მსოფლიოს აკვანია. აქედანაა გავრცელებული მოსახლეობა თავისებური ენებითა და ბუნებით. ამ მიგრაციების დროს ბევრი ტომი და ტომთა გაერთიანებები აღიგავა პირისაგან მიწისა, ბევრმა იცვალა სახე გეოგრაფიული გარემოს, ბუნებრივი და სოციალ-ეკონომიკური პირობების გამო.

კავკასიის ტერიტორიაზე უძველეს აბორიგენების ნაშთად შემორჩენილია სვანი ხალხი თავისი ენით, ზნე-ჩვეულებებით და სარწმუნოებით. თუ როდის გავრცელდა ამ ხალხის ნაკადები სხვადასხვა მხრისაკენ, ცნობილი არ არის, რადგან მას ფარავს ისტორიული წარსულის წინარე ისტორიის ბურუსი. მაგრამ ამ ხალხის ტომთა განსახლების, ადგილმდებარეობისა და ცხოვრების სურათის აღდგენა შეიძლება ქართული წყაროებისა და უცხოელ ისტორიკოსთა ჩვენებათა მიხედვით. სომეხთა ისტორიკოსი მოსე ხორენელი ერთ ადგილას აღნიშნავს, რომ:

«ВАЛАРСАК, ОКОНЧИВ ДЕЛА СВОИ В МАЗАКЕ, ПОНТЕ И ЕГРРИИ, ВОЗВРАЩАЕТСЯ НА СЕВЕР К ПОДОШВАМ ПАГАРИИ, ЛЕЖАЩЕЙ МЕЖДУ ТАИЕЮ» ითვისებს აქ ადგილებს, აშენებს ქ. კოლის ანუ კოლას... «СОЗВАВ СЮДА ДИКИХ ЧУЖЕСТРАНЦЕВ СЕВЕРНОЙ ГОРЫ, ПРИКАЗАЛ ИМ ОТСТАТЬ ОТ РАЗБОЕВ И ГРАБЕЖЕЙ». წ. 2, გვ. 136-137. აქედან უკვე ჩანს სვანთა გადმოსახლება ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ. ესენი სვანები რომ იყვნენ, ეჭვს არ იწვევს, რადგან ვიცით, რომ კავკასიონის მთიანეთი მთლიანად სვანებს ეკავათ.

ქვეყანას ერქვა კოლაეთი — იქ მოსახლე ხალხს კოლარნი. ეს ხალხი ესახლა აფხაზეთის ტერიტორიაზეც, სადაც ჰენები ანუ ჰენიოხებიც ერქვათ. კოლაეთის ტერიტორიიდან გამოდიოდა მდინარე კოლი — უცხო ავტორებმა კოლი კიროსად გადააქციეს — ეს სინამდვილეში იყო მტკვარი, რომელსაც ადრე ერქვა მდ. კოლა.

ძველი სახელწოდება მისიმილიანეთისა კოლაეთი იყო (პ. ინგოროყვა, „გ. მერჩულე“, გვ. 130). კოლაელებს და სხვა სვან ტომებს შორის მტრობა და შუღლი არსებულა, რისი გადმონაშთიც უნდა იყოს ზემოსვანური ტერმინი შესაბრალისის ცუდისა და საწყლის მიმართ — „კოლაარ სია“, ეს ტერმინი ისე იხმარე-

ბა, როგრც „თათარ“ — თათარო. მისიმილიანეთის კოლაელნი და ტაო კლარჯეთის კოლაელნი ერთი სვანური განშტოებაა. მოსე ხორენელს მოხსენებული აქვს აგრეთვე სვანური ტომების ჩამოსახლების მეორე ფაქტი. ალანთა მეფეს ვიღაცამ ტახტი წაართვა და ამიტომ სომეხთა მეფემ არტასმა ჯარი გაგზავნა სუმბატის მეთაურობით — ალანთა მეფეს აღუდგინა მმართველობა, ხოლო ტყვეები წამოასხა და დაასახლა მაზისის აღმოსავლეთით, რომელსაც ეწოდებოდა სავარსია (მ. ხორენელი, წ. 2, გვ. 253). სავარსიაში სვანური მოდგმის ხალხი იყო სომეხთა გაარიელებამდე. ხოლო ჩრდილოეთით გახიზნული ხალხი კვლავ ავსებს აბორიგენთა მხარეს.

ჰაოსი და მისი მოდგმა არ იყო ახლანდელი სომხების ჯილაგი. ესენი შეიძლება სვანები ყოფილიყვნენ, რადგან თესალიელი შაჰარმენი რომ მოვიდა ახლანდელ სომხეთის ტერიტორიაზე, იქ სულ სხვა მოსახლეობა დახვდა და მერე მოხდა მათი არმენიზაცია.

ეგვიპტიდან გამოსული მოშენები (moscheni) აგრეთვე ესახლებიან სომხეთის ტერიტორიაზე. მოშენებში სხვა ხალხი არ იგულისხმება, თუ არა სვანები. ადგილობრივი გამოთქმით: მუშვან, მოშენები, მუშვანები.

«ПО ПЛИНИЮ, ПО БЛИЗОСТИ АРМЯНЬ ЖИЛИ MENOBAPDI И MOSCHENI. СООТВЕТСТВУЕТ НЕ МОСХАН, А АРМИАНСКОЙ МОКСЕНЕ». (АДОНЦ. «АРМЕНИЯ В ЭПОХУ ИУСТИНЯНА»).

ისტორიულ ჭეშმარიტებად ცნობილია, რომ ეგვიპტელთა „მუშენი“ და დაბადების „მოსოხნი“ შეადგენდნენ ქართველი ნათესაობის ერსა“ (ი. ჭავჭავაძე, „ქვათა ღაღადი“). წყაროების მიხედვით სვანური ტომებია: ცანები, მოსინიკები, მარები, უტიები, მიკები, გელები, ბოხაელნი ანუ ბალხარნი, იგივე მოლახარნი (იხ. მელახ და მისიმილიანები). ჰენიოხები, სვანური მოდგმის ტომი საკები, აღმოსავლეთიდან დასავლეთით გადმოსულან. უძველეს დროს ისინი ალბათ დასავლეთიდან წავიდოდნენ აღმოსავლეთით. სხვანაირად შეუძლებელია იაფეტური მოდგმის ხალხის არსებობა პამირის მთების კალთებზე. ე. წ. ვერშიკები

«РАССКАЗЫВАЮТ, ЧТО ИЗ СРЕДНЕАЗИАТСКИХ РАВНИНА САКИ НАДВИНУЛИСЬ НА СОСЕДНЮЮ БАКТРИЮ И ЗАНЯЛИ ОБЛАСТЬ НАЗЫВАЕМУЮ ПО ИХ ИМЕНИ САКАСТАН, НЫНЕ СЕИСТАН. ЧАСТЬ ИХ НАПРАВИЛАСЬ НА ЗАПАД И ЧЕРЕЗ АРМЕНИЮ ВЫШЛА К ПОНТИЙСКИМ БЕРЕГАМ. ОСТАТКИ САКОВ В АРМЕНИИ УТВЕРДИЛИСЬ В НАИБОЛЕЕ ПЛОДОРОДНОЙ ОБЛАСТИ, ИЗВЕСТНОЙ С ТЕХ ПОР ПОД ИМЕНЕМ САКАСЕНЫ. ОТНОШЕНИЕ САКАСЕНЫ К САКАМ В ПОСЛЕДНЕЕ ВРЕМЯ ОСПАРИВАЕТСЯ, НО, ВИДИМО, НЕ СОВСЕМ ОСНОВАТЕЛЬНО. ПРИ ДАРИИ КОДОМАНЕ УЖЕ УПОМИНАЕТСЯ НАРОД EAXCЫIVAI. ЖИВУЩИЙ ПО СОСЕДСТВУ С АЛБАНАМИ И КАДУСИАМИ. ВСЕ ТРИ НАРОДНОСТИ СТОЯЛИ В ЛАГЕРЕ МИДИЙЦЕВ ПОД НАЧАЛЬСТВОМ АТРОПАТА. КАК НЕ ОБЪЯСНЯЛИ ПРОИСХОЖДЕНИЕ САКЕСИНУ И ИХ ОТНОШЕНИЕ К САКАМ, ФАКТ, ЧТО СУЩЕСТВОВАЛ ТАКОЙ НАРОД ОСТАЕТСЯ ВНЕ СПОРА. ИЗ СОСЕДНИХ С АЛБПНИЕЙ АРМЯНСКИХ ОБЛАСТЕЙ НАИБОЛЕЕ ИЗВЕСТНАЯ СЮНЯ. ОНА СОСТАВЛЯЛА ЕДИНОЕ КНЯЖЕСТВО КАК МОКСЕНА И ТАЙК И ХОТЯ ВХОДИЛА В АРМЕНИЮ,

НО ОТЛИЧАЛАСЬ СЕПАРАТИВНЫМИ НАКЛОННОСТЯМИ. ЭТО ОБСТОЯТЕЛЬСТВО СЛЕДУЕТ ПРИПИСАТЬ НЕСОМНЕННО ПРЕЖДЕ ВСЕГО ЭТНИЧЕСКОЙ ОСОБЕННОСТИ СТРАНЫ. ПОНЯТНО, ЧТО УЧЕНЫЕ ИСКАЛИ СЛЕДОВ САКОВ НЕ ТОЛЬКО В САКАСЕНЕ, НО И СОСЕДНЕЙ СЮНИИ (АДОНЦ. «АРМЕНИЯ В ЭПОХУ ЮСТИНЯНА». ст. 421).

450-451 წ.წ. ქართველებმა და სომხებმა განიზრახეს გაერთიანებული ძალით სპარსთა წინააღმდეგ აჯანყება. ვასაკ სიუნიმ, რომელსაც ხელს არ აძლევდა არც სომხებისა და არც ქართველების თვითნებობა, განხეთქილება შეიტანა სომეხ და ქართველ აჯანყებულთა შორის სპარსეთის წინააღმდეგ. ეღიშე ამბობს, ვასაკმა „დაარღვია ერთიანობა ქართლის ქვეყნისა სომხეთთან... აჯანყებულთა მოკავშირე ჰუნებისათვის გზის შესაკრავად ვასაკს ჯარები გამოუყვანია, რომელთა შორის ქართველი მთიელებიც კი ყოფილან. ე. წ. წანარები ანუ ცანები“ (საქ. ისტორიის ნარკვ., ტ. II, გვ. 89).

აქედან ნათელია, რომ ეს მოსული ხალხი, დამკვიდრებული ალბანეთ-სომხეთის მეზობლად, ცდილობდა თავისი გავლენის შენარჩუნებას და ამჟღავნებდა სეპარატიულობას, რომელიც კიდევაც გამოუჩენია და გამოყოფია სომხეთს 571 წლიდან 660 წლამდე.

«СЮНЯ БЫЛА ОТДЕЛЕНА ОТ АРМЕНИИ ОТ 571 ДО 660 Г.».

სიუნიელები, იგივე სვანები სვანური მოდგმის მეომარი ტომია, რომელმაც მრავალი გამოჩენილი პიროვნება მისცა ისტორიას. პეტრე სიუნიელი და ისტ. ს. ორბელიანი სიუნეთიდან იყვნენ... 291. სპარსთა მეფე ხოსროი ნუშრივანის მიერ დერბენტის სიმაგრეში მეციხოვნე ჯარად დაყენებული ყოფილან სიუნიელები სომხეთის ტერიტორიიდან (Адонц. стр. 422). სომხეთის ეს ყველაზე უფრო გამოჩენილი მხარე, მისი ეთნიკური განსხვავებულობის გამო, განიცდიდა მუდმივ აგრესიას. იფლითებოდა, მაგრამ კვლავ მთელდებოდა ნათესაური ტომების ნაკადებით მეზობელი მთიანი მხარეებიდან“.

«НЕСОМНЕННО СЮНЯ, ПО НАСЕЛЕНИЮ ОТЛИЧАЛАСЬ НЕСКОЛЬКО ОТ ЦЕНТРАЛЬНЫХ ЧАСТЕЙ АРМЕНИИ. ПЛЕМЕННАЯ ИСКЛЮЧИТЕЛЬНОСТЬ ЕЕ ПОДДЕРЖИВАЛАСЬ И ОБНОВЛЯЛАСЬ ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКИМИ ТЕЧЕНИЯМИ ИЗ ПРИЛЕГАЮЩИХ ГОРСКИХ СТРАН (АДОНЦ. ст. 423).

260 წელს შაბურმა დალაშქრა რომაელთა სამფლობელოები და ამის შესახებ სამენოვან წარწერაში იხსენიებს მოხარკე სამეფოებს და მათ შორის „მახელონია ჰენიოხებსაც“. პროფესორი ვ. პ. ჰენინგი თვლის, რომ აქ იგულისხმება ალბათ ჩრდილო სომხეთის ერთ-ერთი ოლქი სიუნიკი, რადგანაც მახელონია შაბურის წარწერაში იბერიასა და ალბანეთს შორის იხსენიება (გვ. 560).

ცხადია, ეს ხალხი იყო წმინდა სვანური მოდგმის, ადრე მთელს საქართველოსა და სომხეთის ტერიტორიაზე ფართოდ გავრცელებული. სომხეთის ოლქებში სიუნიეთი ცალკე იხსენიება და საეკლესიო კრებაზე სიუნიეთის წარმომადგენელი არც კი გამოცხადებულა. ეს იყო 571 წელს (АДОНЦ. «АРМЕНИЯ В ЭПОХУ ЮСТИНЯНА». стр. 339).

იბერიელთაგან აბორიგენთა „მონელება“ გრძელი ისტორიული პროცესი

ყოფილა და ბევრჯერ ცდილან სვანთა ტომები კვლავ ჰეგემონობის აღდგენას. ისტორიკოს ზენობ გლაკის ცნობის საფუძველზე, ადონცი აღნიშნავს ჩრდილოეთის მეფის ივერიაში შესვლას, რომელმაც ივერია ააოხრა კარნუ ქალაქამდე. ივერების თხოვნით სომეხთა მეფემ ტირიდატმა გაგზავნა დამხმარე ჯარი. სომეხ-იბერიელთა გაერთიანებულმა ჯარებმა გარეკეს მთიელები და ტყვედ ჩაიგდეს სამი თავადი და ოთხასი რჩეული. შემდეგ ისინი დაასახლეს სომხეთში და შეიტანეს სახელმწიფო სიაში. ისინი გახდნენ მეფის დაახლოვებულები (ადონცი. გვ. 241). სიუნიელი იყო პირველი თავადი და სარდლობდა 21 თავადს. ის არ მორჩილებდა სომხეთის მეფეს, არამედ მასთან ერთად კავშირში გამოდიოდა საერთო მტრის წინააღმდეგ. სიუნიელებს კავშირი ჰქონდათ პერსოარმენიელებთან, რომლებიც იგივე სვანი მესხები იყვნენ და ეკავათ მდინარე ფაზისის სათავეები,

«ПО СООБЩЕНИЮ ВИЗАНТИЙСКОГО ИСТОРИКА ПРОКОФИЯ, В 531 ГОДУ ПЕРСИДСКИЙ ЦАРЬ КОВАРД ПОСЛАЛ ПРОТИВ ИМПЕРАТОРА ВОЙСКА, КОТОРОЕ СОСТОЯЛО ИЗ ПЕРСОАРМЕНОВ И СОСЕДНИХ С АЛАНАМИ СУНИТОВ, Т. Е. ИЗ СИЛЬСИЮНИИ И ДРУГИХ ОБЛАСТЕЙ АРМЕНИИ» (АДОНЦ. ст. 287).

პერსოარმენიელები სხვა ყოფილა და არმენიელები კი სხვა, რადგან კავადმა არმენიის წინააღმდეგ სვანები და პერსოარმენიელები გაგზავნა 530 წელს (გეორგიკა., გვ. 28).

IV საუკუნის II ნახევარში თემისტი თავის თავზე წერს, რომ ის დასახლდა ფაზისის მხარეში, კოლხებსა და არმენიელებს შორის, ქუთაისის მახლობლად და გახსნა რიტორიკის სკოლა“ (ს. კაკაბაძის ვახ. გორგასალი, გვ. 68). ეს არმენიელები არ იყვნენ ახლანდელი სომხები, არამედ სვანთა ტომები, რომლებითაც მთელი იმერეთი იყო დასახლებული.

მდინარე რიონის სათავეებში და საერთოდ მთელ სამხრეთის ტერიტორიაზე სვანური ტომები რომ სახლობდნენ, ეს მტკიცდება ტოპონიმიკური ცნობებითაც. მაგ. რაჭაში სვანური სოფლებია შემორჩენილი: საკაო, კაჩაეთი, კვაშხიეთი, კორტი, ნაკიეთი, ჟოშხა, ბოყვი, ქორთა, აბარი ღადიში, გენდუში შხივანა, ლაჩადაში, დაბა ძეძლევი, ლუხუნის მთელი ხეობა, მთა ბუბა და სხვ. ლეჩხუმში სოფლები — მახაში, ქორენიში, ჩხუტარი, ცაგიარი, ლარჩვალი, ლეშკედა, დეკვირი, ლედეშტო, ლაჯანა, ცხოკუშერი და მრავალი სხვ. იმერეთში სოფლები და ადგილები: სოფ. ლეღვანი, ლაფეთი, გურნა, ჭყეპი, ლაშია, ლაგუაში, ლაჩგვისი, ნადაბური, დაბა ვანი, ქორეთი, ციხე კვეში, საყულია, მარგვი, ტელეფა, კაცხი (სოფელი კაცხი არის ზემო სვანეთში ფარის მიდამოებში, ჭობარეთის ხევი, ხვანა და ძგგირი).

ახლანდელი სომეხთა გვარები და ტოპონიმიკაც მეტყველებს, რომ სომეხ ჰაიკებს სომხეთის ტერიტორიაზე დახვედრია სხვა ხალხი. „თესალიელი არმენი რომ მოვიდა არმენიაში ე. ი. ქვეყანაში, სადაც თვითონ დამკვიდრდა, დახვდა ხალხი მუსხებად წოდებული — პ. ინგოროყვა. მდ. ზანგებურზე მდებარეობდა ქალაქი Котайя. ასეთივე სახით იხსენიებენ ბერძენი მწერლები აგრეთვე ქუთაისსაც (გვ. 302). СЕВЕРНЕЕ (МЕЖДУ КАРИНОМ И СПЕРОМ) ПРИ ГОРЕ

КЕНДИЛЕ НА САМОЙ ГРАНИЦЕ, СТОЯЛ И СТОИТ ТЕПЕРЬ ДЕРЕВНЯ ЦАГИКИ РОД ОТ ЦАГИК, ЦВЕТОК (АДОНЦ. ст. 24).

ეს იგივე სვანური სიტყვაა და ქართულად ასკილს ნიშნავს. ისევე, როგორც ლე-ჩხუმის ტერიტორიაზე ცაგერის სახელი გამომდინარეობს ცაგ-იდან, რაც ეკალს ნიშნავს. ჩოლურში ასეთი სახელი გვხვდება მაგ. „ცაგ“, საძოვარი ტერიტორია ლენტეხისაკენ მიმავალი გზის გადაღმა. აკადემიკოსი მარი თავის შრომაში სვა-ნეთის შესახებ აღნიშნავს:

«В ЧОЛУРСКОМ ОБЩЕСТВЕ ЦХЕНИС ЦКАЛСКОЙ СВАНИЮ НА ПРАВОМ БЕРЕГУ ЦХЕНИС ЦКАЛИ ИЛИ ЛАШХУРА РАСПОЛОЖИЛОСЬ СЕЛЕНИЕ TWELФ ЧТО С ОБИЧНЫМ ДЛЯ СВАНСКОГО РАЗДВОЕНИЕМЬ О ВЬ WE И ПЕРЕБОЕМЬ К ВЬ Т ВОСХОДИТЬ КЪ ПРОТОТИПУ KOLФ, ВЬ ЧЕМ НЕТРУДНО УЗНАТЬ НАЗВАНИЕ НЕСКОЛЬКИХ АРМЯНСКИХ ПОСЕЛЕНИЙ, НАИБОЛЕЕ ЮЖНОЕ ИЗ КОИХ НА ПРАВОМ БЕРЕГУ АРАК-СА ОБЩЕИЗВЕСТНО СВОИМИ СОЛЯНЫМИ КОПЬЯМИ» (Н. МАРР. ст. 31).

არა მარტო სოფლების, არამედ მთების სახელებშიც არის თანხვდენი-ლობა: ლოკი და ლალვარი — სვანეთის მთებზე და სომხეთშიც იხსენიებიან. ვედის ჭალა და სოფელი ვედი ზემო სვანეთში, ხოლო სომხეთში «УРЦ И АРЦ ЛЕЖАЛИ ПО РЕКЕ ВЕДИ» (АДОНЦ. ст. 302),

ვანნა სახელმწიფო იყო სომხეთის ახლანდელ ტერიტორიაზე, ხოლო საქა-რთველოში ყველგან იქაა ეს სახელი ადგილმდებარეობისა, სადაც სვანები სახ-ლობენ ან სახლობდნენ ძველად. სოფ. ლაჩაშენი სომხეთში არაფრით თანამედ-როვე სომხურს არ ეგუება, მაგრამ წმინდა სვანური სახელი აქვს შერჩენილი. „ზეგიამ“ სოფლის სახელია ზემო სვანეთში. მდ. ზეგიამურათი — მდ. ბერდუჯს წინათ ერქვა ზეგიამი. იყო ქალაქი ზეგიამიც, ანუ ბაზარი „ლალვარის მთის კალთებზეა ჩრდილოეთით გარდაბანი ხუნანი მდ. ბერდუჯი. ამ ტერიტორიაზევეა ცურტავი და გაჩიანიც (გიაჩიანი) „დერბენდიდან ბოლნისის დასავალს მცირე მთამდე და ქციის მდინარედან ლელვარ ლოქის მთამდე უწოდებენ აწ სომხითს“ (ვ. ბატონიშვილი, მ. ჯავახიშვილის რედაქც. გვ. 46).

სვანების ცხოვრების კვალი უფრო სამხრეთითაც (ახლანდელი სომხეთის ტერიტორიაზე) ნათლად ჩანს. მაგ.

«НА ЛЕВОМ БЕРЕГУ ЭВФРАТА, ВЫШЕ ГОР, HILLAH НАХОДЯТСЯ ГРУППА ХОЛМОВ — СОДЕРЖАЩИХ РАЗВАЛИНЫ. САМАЯ СЕВЕРНАЯ BABILI (ТУРАЕВ. «ИСТ. ДРЕВНЕГО ВОСТОКА». Т. 104).

„რომ არმენიის ლურსმული წარწერანი ქართველების მონათესავე ხალხს ეკუთვნის ეს დასკვნა ლენორმანისა სახელგანთქმულად დამტკიცებული იქნა სეისისა და გუიარის მეცნიერული ღვაწლით“ („ქვათა ღაღადი“, ი. ჭავჭავაძე).

„მუშურ“ — მწვერვალი სვანეთის ქედზე, ხოლო „მუჟური“ — დაბა კაბა-დოკიაში; „მელე“ — სვანეთში, სოფელი „მილიდ ანუ მილიდდა, იქ, სადაც ახლა არზრუმის გარშემო მთებია“. „მელე“ — ჯავახეთში. „მელეს რისაც ყმისა და მამულის მქონებელი იყვნენ“ (ე. თაყაიშვილი, „საქ. სიძველენი“, ტ. 2, გვ. 111).

„ფანაგა“ — სვანეთში, ფანაკარი — სოფ. კლარჯეთში. „ღართ ნაბადი“ —

სვანურად, ქართლში — „ღართისკარი“. „ყვეეშ“ — ადგილის სახელი სვანეთში, ციხე — სამ. საქართველოში. „დადიაში“ სვანეთის მთაზე, „დადეშის ხევი“ — ქართლში. „ბაავარ“ — სვანეთში. „ბავრი — ბაავარი“ — მესხეთში. ადონცი თვით პროვინციების სახელებშიც ავლებს პარალელებს აბორიგენთა ლექსიკის მიხედ-ვით:

ЗАНИМАЮЩАЯ НАС СТРАНА ЗАДОЛГО ДО Р. ХРИСТОВА БЫЛА ИЗВЕСТНА ПОД ИМЕНЕМ Supanai, КОТОРОМУ СООТВЕТСТВУЕТ ФОР-МА wyav — VV3 И ПО СЕМУ, ЕСЛИ СЬ ГРЕКО-РИМСКИЙ ТОЧКИ ЗРЕНИЯ uy-Yv3 ПЕРВИЧНОЕ СОФЕНЫ, ТО В ИСТОРИЧЕСКОМ ОТНО-ШЕНИИ ПОСЛЕДНЯЯ ФОРМА БЕСПОРНО ДРЕВНЕЕ — ДО АРМИАН-СКОЕ НАЗВАНИЕ ПЕРЕШЛО В АРМЯНСКИЙ ЯЗЫК В ВИДЕ ЦОФК, ГДЕ КОНЕЧНО К ЕСТЬ ПРОСТОЙ ЭКВИВАЛЕНТ ani ПРИМЕТИ МНОЖЕСТ-ВЕННОГО ЧИСЛА В ЯЗЫКЕ ДО АРМИАНСКИХ АБОРИГЕНОВ СТРАНЫ. НАЗВАНИЕ Supani СОХРАНИЛОСЬ ПОДЛИННО В СИРИЙСКОЙ ФОР-МЕ Sofan-aje В СЛЕДСТВИЕ ВЕРОЯТНО БОЛЕЕ БЛИЗКОГО РОДСТВА СИРИЙЦЕВ С ДРЕВНИМ ПОСЕЛЕНИЕМ» (АДОНЦ. ст. 40. 1908 Г).

ძველი წელთაღრიცხვის VIII საუკუნეში ჩილდირის ტბის მიდამოებში მო-ხსენიებულია ჰენიოხთა გაერთიანება (საქ. ისტ. ნარკვ. ტ. I, გვ. 540). ვინ იყვნენ ადონცის მიერ დასახელებული აბორიგენები? აუცილებლად სვანები. მათი სა-ხელიც „Supani“, ანუ „სვანი“ კომენტარებს არ საჭიროებს. მაშასადამე, მთელი სომხეთის ტერიტორიაზე გავრცელებულად ჩანს სვანური მოდგმის ხალხი. სი-რიელებთან ურთიერთობა საკვირვლად არ დარჩება, თუ გავიხსენებთ, რომ ერთ-ნაკადი სვანური მოდგმისა ეგვიპტიდან გამოსულად გვესახება. სვანეთში ეხლა-ცაა შემორჩენილი თქმა „სუბარაი“, „სუბარს ფუშტე“, სუბარაის „ხაფშტუნე“. ვერ გეტყვით, სუბარებს აშინებდნენ სვანები თუ სუბარები — სვანებს, მაგრამ სახელი სუბარებისა შიშთანაა დაკავშირებული.

«В НАЗВАНИЕ «СУБПРИ» Р. БЛЕИХШТЕИНЕР УСМАТРИВАЕТ ДРЕВНЕЙШЕЕ НАЗВАНИЕ «ИБЕРОВ» (В. ДОНДУА. «НЕКОТОРЫЕ ЗА-МЕЧАНИЯ НА ТРУД «ИСТОРИЯ АРМЯНСКОГО НАРОДА»).

ესეც დასტური უნდა იყოს სვანების ურთიერთობისა სუბარებთან. სამხრეთ-ში შუა აზიიდან კავკასიაში შემოსული სვანი ტომების შესახებ ადონცი ამბობს, რომ ნაწილი დაემკვიდრა სომხეთის უკეთეს ტერიტორიაზე, ხოლო ნაწილი გა-ემართა დასავლეთით და დაემკვიდრა პონტის ნაპირებთანაო (ადონცი. გვ. 421). ეს დასავლეთით წასული ტომებია, ცანთა ტომებად ცნობილი. ძველ ისტორი-კოსთა ჩვენებებს თავისებურ ინტერპრეტაციას აძლევენ ქართველი ისტორიკო-სები და მკვლევარნი და ცანებს ჭანებად ე. ი. მეგრულ ტომად მიიჩნევენ, მაგრამ ეს მცდარი შეხედულებაა. ძველი ავტორები იხსენიებენ ცანებსაც და მათთან მეზობლად მყოფ, ლაზურ ტომებსაც: „I-II საუკუნეებში სამხრეთ-აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში არსებულა მახელონებისა და ჰენიოხების სამეფო“. ის იგივე ცანთა სამეფო იყო სვანური ტომებით“ (პ. ინგოროყვა, გვ. 558).

„ტაციტუსის თქმით, ახ. წ. 58 წელს ჰენიოხები თავს დასხმიან სომხეთს და

ამით დახმარება აღმოუჩენიათ კორბულონისათვის, რომელიც ფარსმან I-თან ერთად ომს აწარმოებდა პართების წინააღმდეგ (საქ. ისტორ. ნარკვევ. ტ. 1, გვ. 541). ჰენიოხების ერთგულება რომისადმი განპირობებული იყო ძლიერი მეზობლებისაგან (სომხეთი, იბერია) თავდაცვის მიზნით (საქ. ისტორია, გვ. 546).

«ЦАНСКИЕ ПЛЕМЕНА ЖИВУТ В СОСЕДСТВЕ С АРМЕНИНАМИ, СЕЛО ХАРТ НАХОДИТСЯ ВЬ ЗЕМЛЕ ЦАНОВ, ОКЕНИТОВ ОДНОГО ИЗ МНОГИХ ЦАНСКИХ ПЛЕМЕН. ДОЛЬШЕ ИДУТ ПРЕДЕЛИ ЦАНОВ КОКСИЛИНОВ, У КОТОРЫХ ДВА УКРЕПЛЕНИЯ СХИМАЛАНИХ И ЦАНЗАК. ЦАНЫ ОБИТАЛИ ЗНАЧИТЕЛЬНО ВДАЛИ ОТ МОРСКОГО БЕРЕГА ПО СОСЕДСТВУ СЬ АРМЯНАМИ. НЕПРОХОДИМЫЕ ГОРЫ ОТДЕЛЯЛИ ЦАНОВ ОТ МОРЯ, ОТРЯД ЦАНОВ В ОСАДЕ ПЕТРИ В 550 ГОДУ. ПРИМОРСКАЯ ПОЛОСА ПРИНАДЛЕЖАЛА ТРАПЕЗУНТЦАМ, ДАЛЕЕ ЛАЗСКИМ ПЛЕМЕНАМ, А НАГОРНАЯ ОБЛАСТЬ ОТ ЭТОЙ ПОЛОСЫ ВЬ ДО ИСТОКОВ РВОА СОСТАВЛЯЛА СТРАНУ ЦАНОВ. ГОРИ БОЛХАР СЧИТАЛИСЬ ГРАНИЦАМИ МЕЖДУ АРМЕНИЕЙ И ЦАНАМИИ. (ст. 60—62. АДОНЦ).

ძველ დროში ცანებს ეწოდებოდათ ხალდები — ზემო სვანეთში ამის დამადასტურებელი საბუთი არის სოფელი ჭალდე და მოსახლეობა „ჭალდეშარად“ წოდებული.

«ЦАНЫ ОДНО ИЗ МНОГОЧИСЛЕННЫХ ПЛЕМЕН, НАСЕЛЯВШИХ СТРАНУ, ИЗВЕСТНУЮ ВЬ БОЛЕЕ ДРЕВНЕЕ ВРЕМЯ ПОД ИМЕНЕМ ХАЛДИИ. С УСИЛЕНИЕМ ПОЛИТИЧЕСКОГО ЗНАЧЕНИЯ ЦАНОВ В VI СТОЛЕГРАНИЦАМИ МЕЖДУ АРМЕНИЕЙ И ЦАНАМИ. (ст. 60—62. АДОНЦ).

აღმოსავლეთ საქართველოში ჯერ იბერების მოქმედებით განადგურდა სვანური მოსახლეობა; იმ დროიდან უნდა შემორჩენოდა ჩოლურის საზოგადოებაში ადგილის სახელწოდება „ლაიბარი“ — ე. ი. საიბერო გადასახადის შესაკრები ადგილი და გადასახადის სახელი „იბაარ“. იბერების შემდეგ, ბერძენ-სპარსელთა ომებმა გაანადგურა სვანებიცა და თვით იბერებიც. სწორედ ამან დაახევინა იბერთა ნაკადს დასავლეთით და არაბობის დროს უკვე არა თუ არ იხსენებიან იბერები აღმოსავლეთ საქართველოში, არამედ დასავლეთშიც კი არგვეთის სამთავროს სახელით გამოჩნდა ქართული მოსახლეობა. სვანური მოდგმის ტომები სომხეთში შეერწყა მოსულ არიელებს, დაკარგა საკუთარი ენა, მაგრამ შემორჩა გვარები და ადგილმდებარეობის სახელები. 532 წელს სპარსეთ-ბიზანტიას შორის დადებული საუკუნო ზავით, ქართლში მეფობა გააუქმეს „და სხვა ვინმე კაცი დაადგინეს მთავარ წანარეთისა კევისა და მორჩილება დასდვეს მისი“ (ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის. ისტ., წ. 1, 1960 წ., გვ. 246). ამ ტომის შესახებ კონსტანტინე გამსახურდია „დიდოსტატ კონსტანტინეს მარჯვენას“ კომენტარში წერს: „წანარნი — ძველი ქართული ტომი, თეთრი არაგვის პირად ბინადარი — არაბი ისტორიკოსის მავსუდის ჩვენებით წანართა ქვეყანას განაგებდნენ ქორ-ეპისკოპოსნი“ (გვ. 395). აქედან ნათლად ჩანს, რომ სპარსელებმა ხელი ვერ ახლეს სვანური სამთავროს სუვერენობას. ეს ამტკიცებს ჯერ კიდევ სვანური ელემენტის აღმოსავლეთ საქართველოში მძლავრობას. თუ სხვა ქართველი ავტორები გვერდს უვლიან, აკადემიკოსი მარი პირდაპირ წერს:

«ГОРНАЯ СТРАНА ПРИ АРАГВСКОМ УЩЕЛЬЕ У АРМЯНСКОГО ИСТОРИКА ФОМИ АРЦРУМ ВЬ ОПИСАНИИ ПОХОДА БУГИ ВЬ 9 ВЕКЕ ЖИЛИ ЦАНИ, МЕЖДУ ТЕМ TANAR ЕСТ ПРАВИЛЬНОЕ СВАНСКОЕ МНОЖЕСТВЕННОЕ ЧИСЛО ОТ СЛОВА TAN» (АК. МАРР. ст. 32).

ტენდენციური ეპოქა აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე დაიწყო ფარნავაზის მემკვიდრე საურმაგიდან — საურმაგს განუდგნენ იბერიელები და მან თავი შეაფარა დედულეთს, ე. ი. სვანეთის ჩრდილოეთ ტომებს, მოირთო ძალი და დაამცირა ქართველები. მირიან მეფის ირანული წარმოშობის გამო მთიან მხარეში მცხოვრები სვანები გაერთიანდნენ ბარის სვანებთან და მოაოხრეს კახეთი. მირიანმა სასტიკად დასაჯა ეს ჰენიოხი ჰერი წანარი-ცანარი-სვანები, ვინც ჟლეტას გადაურჩა, აყარა და დაასახლა ახლანდელ ტერიტორიაზე. რბევას გადარჩა ალბანეთის მოსაზღვრე ტერიტორია. წინააღმდეგობა სარწმუნოებრივ ნიადაგზეც შეიძლება ყოფილიყო, რადგანაც გაც და გაიმი იყო სვანების კერპები და არა მერე შემოღებული არმაზ და ზადენი. ვახტანგ გორგასალი აგრძელებს წინაპრების პოლიტიკას, იწყებს ეკლესიიდან. „ჯუანშერის ცნობების თანახმად, ქართლის ეკლესიის რეორგანიზაცია ვახტანგ მეფეს კარგა ხნის წინათ ჰქონია მოფიქრებული“ („საქ. ისტ. ნარკვევები“, ტ. II, გვ. 96).

ვახტანგ მეფე ებრძოდა ჰერეთის სამთავროს — „ჰურების კულტურულ-ეთნიკური შერწყმა ქართველ ტომებთან, ჰერების ასიმილირება დაიწყო ძველი წ. ა II-I საუკუნეების მიჯნაზე“ („საქ. ისტ. ნარკვევები“, ტ. II, გვ. 402).

ვახტანგმა გადააყენა რუსთავის ეპისკოპოსი და ახალი დანიშნა, ე. ი. შეცვალა მისი მოწინააღმდეგე მღვდელმთავარი. ვახტანგმა უჯარმა წაართვა ჰერეთის ერისთავებს და თვით დაიტოვა სამემკვიდრეოდ („საქ. ისტ. ნარკვევები“, ტ. II, გვ. 98).

ვახტანგმა რომ გამოითხოვა საბერძნეთიდან 12 ეპისკოპოსი და ერთი კათალიკოსი, ესენი უნდა ყოფილიყვნენ სირიელი მამები, რომელთაც მოახდინეს ძველის გადაფასება, უფრო განადგურება და ახლის შექმნა — ხზოს ტყავებზე დაწერილი ტექსტების სხვა ენაზე დაწერა სხვანაირად ვერ აიხსნება.

ამრიგად, ნათლად ჩანს, რომ სვანთა ტომები ამიერკავკასიის ტერიტორიაზე უპირველესნი არიან — აღმოსავლეთ საქართველოში ცანები და სიუნელები, სამხრეთ საქართველოში კოლაელნი, ანუ იგივე ცანები, იგივე კლარჯნი, მახელონი, ჰენიოხები. ცხოვრობდნენ თუ არა სვანები დასავლეთ საქართველოს ბარში და უკიდურეს დასავლეთში? რა თქმა უნდა ცხოვრობდნენ — ახლანდელ აფხაზეთის ტერიტორიაზე დიდი სატომო გაერთიანების, მისიმილიანების სახელწოდებით. შავი ზღვის სანაპირო ზოლი მთლიანად მახელონია, ჰენიოხებს ეკავათ. თვით სახელწოდება ჰენიოხები კრებითია. სტრაბონის თანახმად, დიოსკურიიდან მოკიდებული, ვიდრე კავკასიის მწვერვალამდე, ცხოვრობდა მრავალრიცხოვანი ცანთა (ΣOAVAG) ტომი, რომელსაც 200 000 მეომარის გამოყვანა შეეძლო და ისინი ბატონობენ მეზობელ ტომებზე. ზოგი ავტორი ამ მხარეში გაბატონებულად ჰენიოხებს თვლის. სტრაბონი და პლინიუსი, ნაცვლად სვანებისა, წერენ

ΣOAVAG CVAVOG. ჰენიოხების სვანებად მიჩნევას საკმაო ისტორია აქვს. საისტორიო მეცნიერების თანამედროვე დონე მიუთითებს, რომ სვანების გავრცელების არე არ შემოიფარგლებოდა საკუთრივ დღევანდელი სვანეთით, იგი მოიცავდა დასავლეთ საქართველოს მნიშვნელოვან ნაწილს. დიდი ტომობრივი ერთეული, თუ ტომთა გაერთიანება, რომელსაც კრებითი მნიშვნელობა ჰქონდა ანტიკური მწერლობისათვის, იყო ჰენიოხთა ვრცელი დასახლება თანამედროვე აფხაზეთის ტერიტორიაზე“ (გრანი ქავთარია, გვ. 131-132, ჟურნ. „ცისკარი“ № 5, 1977 წ.).

„აღმოსავლეთ საქართველოში ამათგან უნდა შექმნილიყო ჰერეთის სამეფო, რომელიც მერე კახეთსაც მოიცავდა — ესენი არიან იგივე წანარნი, ანუ ცანარნი. უფრო გვიან VIII საუკუნის დასასრულს და IX საუკუნის დასაწყისის ამბებში არაბი ავტორები ერთმანეთს უპირისპირებდნენ ჯურზანსა და სანარიას. ჩრდილო დასავლეთში ჰენიოხთა მიწა-წყალი ნიკოფსიამდე ვრცელდებოდა“ (პ. ინგოროყვა — „გ. მერჩულე“, გვ. 125). „შუაგული ამ ტერიტორიისა, სადაც ჰენიოხები ესახლენ, იყო სოჭის რაიონი“ („გ. მერჩულე“, გვ. 124), „სამხრეთ დასავლეთში ბოსფორის ზღვასთან აზიის მხარეზე იყვნენ ჰენიოხები“ (სტრაბონი, გვ. 111).

სანიგები (სანიხები), ანუ ჰენიოხები და მისიმიანები სვანები არიან. მათ ანტიკურ ხანაში ეკავათ „ზღვისპრა მხარე ისტორიულ აფხაზეთისა, სახელდობრ ზონა სოხუმი, ლიხინი, ბიჭვინთის, გაგრის, ადლერის სექტორები — ხოლო ანტიკური ხანის დასასრულს ეს მხარეები აფხაზთა ტომის ხელში გადასულა — ეს მომხდარა მე-3-4 საუკუნეებში ახალი წელთაღრიცხვით (გ. მერჩ. გვ. 123). არავითარი ეგერ სვანები, არავითარი ნარევი ტომი. აფხაზეთის ტერიტორიაზე ფართოდ ყოფილან გავრცელებულნი სვანები. ქალაქი სოხუმი, ცხუმი თავის დროზე წმინდა სვანური პუნქტი იყო. 555 წ. ბიზანტიელებმა გაალაშქრეს მისიმილიანელი სვანების დასასჯელად. ამაოდ ცდილობდნენ მისიმილიანელნი, სვანები შერიგებოდნენ, როგორც ერთმორწმუნე ქრისტიანებს. მათ მაინც სასტიკად გაუსწორდნენ.

555 წელს მისიმილიანები აუჯანყდნენ ბიზანტიის სამხედრო წარმომადგენელ სოტერიხს. სვანები ესახლნენ კოდორის ხეობაში და მის განტოტებაში. სოტერიხისა და მისი რაზმის განადგურებას დამსჯელი ექსპედიცია მოყვებოდა რომაელთა მხრივ და ამიტომ მისიმილიანებმა ქართლში სპარსთა ჯარის უფროსს, ნახორაგანს მიმართეს. ნახორაგანმა სპარსთა მხედრობა შეიყვანა მისიმიანეთში. 556 წელს ბიზანტიამ დასძრა 4 ათასი რჩეული მხედრობა. მისიმიანეთი მოაოხრეს, მაგრამ ხალხი წელში მაინც ვერ გატეხეს... მისიმიანები თავის ნებაზე დატოვეს ბიზანტიის აღიარებით“ (ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის ისტორია, ტ. I, გვ. 258, 1960 წ.).

მე-17 საუკუნის თურქი მოგზაური ევლია ჩელების ჩვენებაც საშერვაშიძეო აფხაზეთის შესახებ სვანურობას უსვამს ხაზს. შარვაშიძე ან შავრეშიანები სვანები არიან და არა მეგრელები ან აფხაზები. ამ მხარის ცენტრის სახელიც ლიხინი ანუ ლღხინი დიდ თოვლიანს ან ქვიანსა ნიშნავს. ეს გრძელდებოდა მუწიშის ხეობამდე, „მუწ“ კი სვანურად წვეტიან მწვერვალს ნიშნავს და ასეთი კიდევაც არის სვანეთის ქედზე. პავლე ინგოროყვას მტკიცება, თითქოს სვანები მარტო მისიმიანეთში ყოფილიყვნენ, სწორი არ არის. პირიქით, ისინი ქალაქ სოხუმის ტერიტორიაზეც არიან. მსგავსად აღმოსავლეთ საქართველოს სიუნიეთის ტერიტორიისა, სვანები მისიმიანეთში სხვა კანონებს მისდევდნენ და საკუთარი ენა ჰქონდათ.

ანტიკურ ეპოქაში ჰეკატე მილატელი VI საუკუნის მეორე ნახევარში ჩვენს ერამდე აფხაზეთში მოსახლე ტომთა შორის ასახელებს ჰენიოხებს, კორახებს, კოლაელებს და კოლხებს („აფხაზ. ისტორია“. I ნაწილი, გვ. 36).

III—V საუკუნეებში (ახ. წ. ა.) აფხაზებმა ჩრდილოეთიდან დაიპყრეს სანიგეთი (აფხაზ. ისტ. I ნაწ. გვ. 38).

სვანები ახლანდელი სამეგრელოს ტერიტორიაზეც ფართოდ ყოფილან დასახლებული. ამიტომ აღნიშნავენ უცხო ავტორები, რომ მდინარე chobus სვანთა მიწაზე დისო — ცხუმარი. ცხიმალ — სვანეთში, ცხმორი — რაჭაში, ცხმორისი — აჭარაში, ცხომარეთი — ზემო იმერეთში.

„გაგი“ — მცხეთის კერპ გაც და გაიმ — წმინდა სვანური წარმოშობისაა, რადგან ეს სარწმუნოება ახლაც ძლიერია სვანეთში. აღმოსავლეთ საქართველოში, მთელ ტერიტორიაზე, იბერიზაციამდე სვანური მოსახლეობა იყო.

გაგვ — სოფლის სახელი სამცხეში, აფხაზეთში — გაგრა, მის მახლობელ სოფელს ეწოდებოდა გაგვ. — ეს სახელი ყველგან დაკავშირებულია სვანურ წარმართულ სარწმუნოებასთან.

ლიხინი — ლუხუნი, ქვიანი — სოფლის სახელი, ლიხეთი რაჭაში — ლიხის მთა — სვანური ბუნების სიტყვებია — არ არის სწორი მათი მეგრულ-აფხაზურთან დაკავშირება (გ. მერჩ. 151 გვ.).

ხუნ — ქვა, ლუხ — მდინარის ადიდება წვიმის დროს. ლღხინ — დიდი თოვლი.

ქართლის მატიანე აზონს მიაწერს ორი კერპის — გაც და გაიმის აღმართვას, ამასთანავე შენიშნავს, რომ აზონმა დაუტევა ალექსანდრეს რჯული და ადგილობრივი სვანური წარმართობა მიიღო — არსად საქართველოში ამ რწენის ნიშანკვალი არაა, გარდა სვანეთისა, კერძოდ ჩოლურში — აღდგომის შემდგომი კვირის დღესასწაული საკლავი ცხვრის გოცაის შეწირვით. — როცა ბავშვი ავად გაუხდებათ, ეტყვიან: „გაგი ლაშიდ“ და მთვარისაკენ უთითებენ. თუ ვილაპარაკებთ რაჭის ლიხეთზე და ლუხუნის შესახებ, საკვირველად არ მოგვეჩვენება ამ სახელების სვანურობა, რადგან მე-15 საუკუნემდე მთელი ზემო რაჭა სვანებით იყო დასახლებული. სახელი სოფლისა „ხოფი“ — სვანურად — ჰოფი ჰოფირ — ლენტეხშია, გუდაუთის რაიონში ხოფი მდინარეა, ერთვის მდინარე მუწის წყალს სოფ. ხოფიდან 4 კმ დაცილებით. მდინარე ხოფის ხეობაში და მიმდებარე ადგილებში სვანები ყოფილან დასახლებული. თვით ინგოროყვაც შენიშნავს — საქართველოს რომელ ტერიტორიაზეც უნდა იყოს კოფი, სვანურობასთანაა დაკავშირებული. ხოფი — ხობი ოდიშში (იხ. ჯავახიშვილი).

ხოფი — ხუფათი — ცნობილი პუნქტი სანიგეთის ტერიტორიაზე.

ხოფა — ისტორიული პუნქტი ქსნის ხეობაში — ორივე პუნქტი სვანურო-
ბასთანაა დაკავშირებული. სახელი ქსანიც სვანური წარმოშობისაა, ისევე რო-
გორც მდინარე ლიახვი. ქსანი კანაფის ბოჭკოს საზომი ერთეულია. ლაშხურად
ლიახვ ქვია ადიდებულ მდინარეს — წვიმის შედეგად მდინარე ადიდდება; ჩვედ-
ლლუხვაან ლუუხვ — გაჯავრებას, აქოჩრებას ქვია ლილჯჯხე — ჟენლჯჯხან — ჯინი
ჭირს ან შური აქვს. ლჯხ ხუღვა ეჩააშთე. ლიახვ ანღრი ალჯხე — ბევრს, უშნოდ
ჭამს. ზემოთ აღნიშნული სახელების საერთო ქართული ახსნა არაა სწორი. ეს
ტოპონიმიკური ტერმინები სვანების ბინადრობის კვალს ამტკიცებს. ყველა ეს
სიტყვა მონათესავეა ზღვის პირა აფხაზეთში ბზიფის მდინარიდან ვიდრე ლაფს-
თა მდინარემდეო. ლაფსთა ცანებით ყოფილა დასახლებული (პ. ინგოროყვა. „გი-
ორგი მერჩულე“, 153 გვ.).

აღნიშნულ ტერიტორიაზე ყოფილან სვანური ტომის ცანები. მდინარეც
იწოდებოდა ცანის წყლად, მსგავსად ქვემო სვანეთის ხეობის ცანისა და ცანის
წყლისა, რასაც ახლა შეცდომით ცხენის წყალს უწოდებენ. ძნელბედობისა გამო
ქვ. სვანეთის ცანები გადაშენებულან და მარტო ნამოსახლარებიღა დარჩენილა,
რასაც ნაქალაქარსაც უწოდებენ, ანუ ნაქალაქევი.

არაბების შემოსევამდე უცხო ავტორები იხსენიებენ ცენის წყალს, რაც
შეცდომით ცხენად იქნა გადაკეთებული (ბერძნული „ჰიპოს“) ასეთი ამბავია
მტკვრის სახელის ეტიმოლოგიაშიც. კოლა-კოლი და აქედან უცხო წყაროებში—
მტკვარი, კურა, კორა — კიროსი?

მხოლოდ 1930 წლიდან დაიწყო ამ მხარის კვლავ სვანებით დასახლება. ცან
— ფართო მნიშვნელობით ქვია მახაშის ზემოთა ტერიტორიას უშგულამდე რა-
ჭისა და ოსეთის საზღვრებამდე, მანამდე ეს ტომი უფრო ფართოდ ყოფილა გან-
ფენილი რაჭის ტერიტორიაზე — ისევე როგორც აფხაზეთის ცანები სვანური
მოდგმის ტომები ყოფილან. VII—VIII საუკუნეთა საისტორიო წყაროების ცნო-
ბებით ფუსთა (ფუსტა) აფხაზეთის მხარის მნიშვნელოვანი ცენტრი ყოფილა.
მე-8 საუკუნის ავტორი ეპიფანე კონსტანტინეპოლელი მას ქალაქის სახელით
მოიხსენიებს (გვ. 256). ამ პუნქტის სახელი სვანურია. ფუსტ სვანურად ნიშნავს
პატრონს. ფუსტა, ანუ ბატონთა სრულიად უსაფუძვლოა ამ სახელის ქალაქ ფოთ-
თან მიმსგავსება.

არჩევს რა ჩხალთის სახელს, პავლე ინგოროყვა არ მიუთითებს, რომ მას
სვანები დალს უძახიან. მისიმიანეთი ანუ დალი, ანუ ჩხალთა — თუ ჩხალთის სა-
ხელს ჩახარიდან ან ჩხალ-იდან გამოვიყვანთ, მივხვდებით რომ ჩხარი სვანური
სახელია და ნიშნავს მეჩხერს. „სკიბ“ ქვია შემჭიდროებულს, მაგ. საცერი შეიძ-
ლება იყოს ჩხარი და მასში გადიოდეს ქატოც, ხოლო შეიძლება იყოს სკიბი —
და მასში ძნელად გადიოდეს ფქვილიც კი. ეს სახელი წმინდა სვანურია და სა-
ქართველოს ტერიტორიაზე იქ გვხვდება, სადაც სვანების განლაგებაა. რაც შეე-
ხება რკინის სახელს, რკინას ქვია ბერეჟ — სვანური გვარი ბერეჟიანი. არსად
ქართული სიტყვა წარმოებაში ჩხალი — ჩახალი — რკინას არ აღნიშნავს. ერი-თ
დაბოლოებული სახელები ყველგან სვანური ბუნებისა არიან: ცაგერი, თაკვერი,
ჭვიბერი, წალვერი, წილამიერი, ცხუკუშერი. სვანური ჩანს აღმოსავლეთ ტერი-

ტორიაზე კოჯორიც. „კოჯ“ — სვანურად კლდე. კოჯორი — კოჯებიანი — კლდია-
ნი — ლეჩხუმური კილოკავით სვანურის გავლენით მცირე კლდეს კოჯოს უწოდე-
ბენ. სოფელ მარტყოფს წინათ ერქვა „ავრიანი“ ანუ ქვიანი, სვანურად ამბობენ
„შვანია ავარს ხაცვემ“. ავარ — ქვა, დიღვამი — აქედან, დიღომი. არჩევს რა ტუ-
აფსეს სახელს, ინგოროყვა მას თვლის ადიღეულ ტერმინად. აქ გაუთვალისწი-
ნებელია სვანური სახელი ტუ — ტულ, ტყუპს, ორს, ნიშნავს. საღვთო წერილის
თარგმანის საშუალებით ქართულში შემოსული ტყველვა — სვანურ ტუ-2-ს. გა-
ვარჩიოთ ახლა ფსე — ქართულად ფსელი ნიშნავს შარდს, სვანურად ფსჯ — შარ-
დი, ხოლო ისეერ — ფსამს. გერმანულად წყალს ქვია Wasser, სვანურად — ისეერ
— სეერ ქართული ფსელი ანუ ფსერი — რუსულად ссать. Вода, ალბათ, მაგი-
ურ მნიშვნელობასთანაა დაკავშირებული. ვედებს აფრიკაში უწყლო კალაპოტებს
უწოდებენ, სვანურად ვად — წყალს ქვია. ლაშხურ კილოზე ამბობენ ვადი უბჯჯ-
და ე. ი. წყალ დაუსხამი ვად — ნატვრა. ზემო სვანეთში არის მდინარე ვედი, ვე-
დის ჭალა.

არა მარტო მეზობელი ქვეყნები, არამედ შორეული ლატვიაც, ბალტიის
ზღვისპირა ქვეყანა, ამჟღავნებს სვანურთან ახლო ნათესაობას, როგორც ენობრი-
ვად, ასევე ტოპონიმიკურადაც.

რიგის ყურეში არის ქალაქი ენგურე და იქვე უერთდება ზღვას, მდინარე
ენგურე, ანუ ენგური — უფრო აღმოსავლეთით მდებარეობს ტბა ენგურე. რიგის
ყურეში, აღმოსავლეთით არის ქალაქი კურორტი ლიმბაჟი. ყურის სამხრეთ-აღ-
მოსავლეთით არის ქალაქი კურორტი ვალლე. ტოპონიმიკური ერთეულები ასა-
რი, მელლუჟი და სხვა მრავალი, ლატვიური ენის ბუნების გათვალისწინებით,
ამტკიცებენ ამ ხალხის ენის ნათესაობას სვანურთან.

სახელი მარგვი წმინდა სვანური სახელია, ლეჩხუმის მარგვში, ჩოლურის
მუურგუუშ — მაარგვიიშ — ლაშხეთში. ყველგან, სადაც საქართველოს ტერიტო-
რიაზე ეს სახელი იქნება, სვანური მოსახლეობის კვალია. მერხეული — აფხაზეთ-
ში, მარხი ზემო სვანეთში და იშით დაბოლოებული სახელები სვანური წარმო-
შობისაა. დააბიიშ — ქოორონიიშ — გვირგვინიიშ — ზოგიში...

სვანურად ღვალოს ტელეფი ჰქვია. საჭმელად ღვალოს ხმარობენ ქართლში
და სვანეთში, აფხაზეთში მდინარის სახელია, ზემო იმერეთში კი ტელეფა სო-
ფელია. საჯავახოშიც ჰქვია თურმე სოფელს ტელეფისი... „კოლხეთში, ტელეფი-
სის ციხე-სიმაგრე, რომელიც სპარსთა სარდალმა მერმეროემ ეშმაკური ხერ-
ხით აიღო“ (საქ. ისტორის საკითხ. ტ. II, გვ. 24). აღსანიშნავია, რომ კოდორს
უცხოელები იხსენიებენ ჰენის წყალად, ანუ ჰიპოსი — ანუ ცხენის წყალი და ქვე-
მო სვანეთის ხეობის მდინარესაც ჰიპპოსად იხსენიებენ. ცანები ორივე მდინარის
ხეობაში ყოფილან ძველად და ხომ არ ერქვა ამიტომ ორივე მდინარეს ცენის
წყალი — ცანის წყალი, შემდეგ კი ცხენის წყალი. უდაოდ უნდა დავეთანხმოთ
იმ აზრს, რომ კოდორსაც და ქვ. სვანეთის ხეობის წყალსაც სახელი სატომო
სახელიდან დაერქვათ. „ჰენის წყალი მდ. კოდორი — როგორც ირკვევა, ამ მდი-
ნარის სახელი ყოფილა ცხენის წყალი, ეს კი დაკავშირებულია სატომო სახელ-
თან. ბერძენ ავტორებს მოხსენებული აქვთ როგორც ჰიპპოსი ე. ი. ცხენი (ქარ-

თული ჰენი, ჰუნე) ინგ. გვ. 178. ჰენიოხებმა სახელი მიიღეს ლაოკონელებისაგან
(სტრაბონი, გვ. 178). ცანები სახლობდნენ აგრეთვე სამხრეთ-დასავლეთ საქართვე-
ლოში, ე. წ. რიზეს მხარეში. ტაო-კლარჯეთში, რიზეს მხარის ქართველ ტო-
მებში ინგოროყვა აღნიშნავს მაკრონებს ანუ მეგრელებს — სანებს, რომელთაც
ჭანებთან აიგივებს (გ. მერჩულე, გვ. 202). სანეთი, სოსანიგეთი, სოსანეთი ერ-
თი სატომო ჯგუფის სახელია და არ არის არც მაკრონი, არც ჭანივი, არამედ
წმინდა სვანური მოდგმის ხალხია, რომელიც გავრცელებული იყო მთელ სამხ-
რეთში. რომ სანნი, ანუ ცანნი, ცანები მეგრელი ლაზები — ჭანები არ იყვნენ,
ამას პროკოფი კესარიელის ცნობაც ამტკიცებს: „იქაური მცხოვრებლები არც
რომაელთა და არც ლაზთა ქვეშევრდომები არ არიან. გარდა იმისა, რომ ისინი
ქრისტიანები არიან, ლაზთა ეპისკოპოსები უწესებენ მათ მღვდელმსახურებას“
(გვ. 206 გ. მერჩულე, პ. ინგოროყვა).
მე-7 საუკუნეში სანეთის მთავარი ყოფილა ჰაშამი. თვით ეს სახელი არაფ-
რით არ არის არც მეგრული და არც ქართული ბუნებისა. ბერძნულ წყაროებში
ნახმარია ჭანიკეც და სანეთიც — ცალცალკე ეთნიკური ერთეულის აღმნიშვნელად
(გვ. 207. გ. მერჩულე).
ხალდია რომ მე-8 საუკუნეში აფხაზთა სამეფოში არ შედიოდა, ამას ადას-
ტურებს იოანე საბანისძის თხზულება, რომელსაც კომენტარი არ სჭირდება, თუ
განგებ ამას არ მოვინდომებთ. მაშ ზღვისპირა სანეთი — სოსანეთი — სოსნიგე-
თი ცალკე თემი ყოფილა. ინგოროყვას მტკიცებით, ზღვისპირა ხალდიას ხან
ქვია ჭონივი, ხან ლაზიფი, ხან სანეთი, სოსანეთი და სანიგეთი. აქ ჩვენების
არევაა, სხვა არაფერი. ძველმა ავტორებმა იციან, რომ ჭანები და სოსანიგეთის
ხალხები სხვადასხვანი არიან. ხალდის ხალხი რომ მეგრული მოდგმის არასო-
დეს ყოფილა, დადასტურებულია. არასდროს სამეგრელოს ხალდია არ ეწოდებო-
და. ცენტრი სვანეთისა — აფსარი, ანუ აფსატი. ცნობილი ბიზანტიოლოგის თ.
უსპენსკის აზრიც ამასვე ამტკიცებს, რომ არმენიაკის საზღვრები აღწევდაო
რიონამდე (გვ. 267).
თუ ძველი სომხური წყაროები ცალცალკე აღნიშნავენ ჭანივს, ლაზივს და
ხალტიქ ანუ ხალდიას, საიდან ჩნდება აზრი ხალდების ტომის მეგრულობა ჭა-
ნურობისა? სვანეთში ეხლაც ქვია ერთ თემს ხალდე, ხალხიც ითვლება მცირე
ანუ ცალკე ერთეულის ნაშთად. ხალდეველები პირველად ვრცელ ტერიტორიაზე
ჩანს განვითარებული დამწერლობის მქონედ.
სვანური მოდგმის ხალხი სხვა ქართველ ტომებთან ერთად მე-16 საუკუ-
ნემდე იყო ახლანდელი თურქეთის ტერიტორიაზეც, ხოლო 1547 წლის შემდეგ
ოსმალებმა ამოწყვიტეს ადგილობრივი ერთეულები. ამ დროიდან გამოქცეული
სვანები ესახლებოდნენ ახლანდელი სვანეთის ტერიტორიაზე და ბარის საქართ-
ველოშიც. ალბათ ამ დროს ეხება, როცა პ. ინგოროყვას ეპისკოპოს ეპიფანეს
სიტყვები მოყავს და უფრო აშკარა ხდება ხალდის თემის სვანურობა. ნეტარმა
მოციქულმა ანდრიამ იქადაგა დიდ სევასტოპოლში, სადაც არის აფსარის ციხე-
სიმაგრე და მდინარე ფასისი და სადაც მოსახლეობენ იბერიელები — მეგრელები,
სუსანელნი — სოსანელნი (სვანები) ფუსტელნი (გვ. 224). აქ მოყვანილი ერთე-

ულები სოსანელნი და ფუსტელნი სვანური ტომებია, იბერიელები კი იგივე მეგ-
რელთა ტომები, — ფუსტელები იხსენიებიან როგორც სამხრეთში, ასევე აფხა-
ზეთის ტერიტორიის ჩრდილოეთშიც, ასევე სუსანელნი ანუ სვანელები სამხრეთ-
ში და ჩრდილოეთში მისიმილიანელების სახელით (გვ. 225) ექვთიმე მთაწმინ-
დელით ირკვევა, რომ იბერიელნი იგივე მეგრელები არიან „ჩავიდნენ იბერიაში
და ფასისში“ (გვ. 225) ე. ი. ფასისი ყოფილა იბერიაში.
ამრიგად გამოდის, რომ დასავლეთ საქართველოს ტერიტორია რიონის
სამხრეთით ითვლებოდა სვანურ-მესხურ ტერიტორიად, თუ სადმე იყო მეგრუ-
ლი ე. ი. იბერიული ერთეულები, ესენი იყვნენ ზღვის მხრიდან შემოჭრილნი.
მეგრელების ეთიოპებთან ნათესაობა იბერიელთა დასავლეთიდან აღმოსავლეთით
მოგზაურობის მიგრაციის კვალობაზეა საგულისხმებელი. აღმოსავლეთ საქართ-
ველოში მეფობის გაუქმების შემდგომ სპარსეთმა 433—457 წლების განმავლო-
ბაში ქართველთა ქვეყნის უზენაეს მმართველად დანიშნა ვასაკ სივნიელი, ხოლო
544-5 წლებში კი ვეჟან ბუზმილი განაგებდა აღმოსავლეთ საქართველოს. ორი-
ვენი სვანური ტერიტორიიდან იყვნენ, ყოველ შემთხვევაში იქიდან, სადაც სვა-
ნებს შენარჩუნებული ქონდათ თავიანთი სარწმუნოება და ენა, სადაც საფუძვე-
ლი ჩაეყარა იმ კულტურას სვანურ ენაზე, რომლითაც ეხლა მთელი ქართველი
ერი ამაყობს. სვანურობის კვალი თბილისის მიმდგომ ადგილებსაც შეუნარჩუ-
ნებიათ, როგორიცაა კოჯორი, დიღვამი, მცხეთა, ავლაბარი, ავრიანი, აგარანი,
ჩუღურეთი, ათენაგუენი, მცხეთა — სვანური ზღაპრის გმირის ქალაქი.
პტოლემაიოსის გეოგრაფიის ასურულ რედაქციაში ჩრდილოეთის ქვეყნის
5 მურწმუნე ხალხთა სიაში მე-5 საუკუნისათვის მოხსენებულია სივნიეთი, რო-
მელიც იყო მორწმუნე ხალხი თავისი საკუთარი ენით, მაგრამ იქ ჯერ კიდევ
არის წარმართობაცო“ (ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის ისტორია. ტ. I, გვ. 319),
რომ სივინიელნი ქართველები ყოფილიყვნენ მათ საკუთარი ენა არ ექნებოდათ,
ასევე იიქმის სომხებზეც. მაშ ეს იყო ცალკე ეთნიკური ერთეული და მარტო
ეკლესიურად ემორჩილებოდა სომეხთა კათალიკოსს და ისიც არა ყოველთვის.
ქართველ გილხთა ანუ გლეხთა პოლიტიკური მომძლავრების შემდეგ მოხდა
სომხეთიდან ეკლესიურად გამოყოფა და სვანური ეთნიკური შტოს განადგურე-
ბაც. აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე ეს მომხდარა არა ერთბაშად,
მაგრამ ძალადობის აქტებიც ყოფილა. ამას ამტკიცებს ვ. ბატონიშვილის ცნობა
მირიან მეფის მიერ სვანების აყრის შესახებ და ბაგრატ მეფის მიერ მონღოლ-
თა ჯარის მოშველიება და სვანების გაწყვეტა. ამასვე ამტკიცებს ბ. ეგნატაშ-
ვილი: „მეფე ბაგრატ რა მივიდა ლანგთემურთან გადაწყვიტა მიეღო მისი რჯუ-
ლი, მოაჩვენა თავი ერთგულად და მეტი ერთგულების დასამტკიცებლად მოსთ-
ხოვა ჯარი მთელ საქართველოს ვითომდა მის რჯულზე გადასაყვანად ძალით
და ასე მიმართა ლანგ თემურს: „აწ მომეც სიმრავლენი სპათა თქვენთანი და
წარვალ თემთა და სამეფოთა ჩემთა და მოვხადო კაცთა მყოფთა მთის ადგილი-
სათა: მთიელთა, ოსთა, დვალთა, სვანთა, აფხაზთა და ყოველთა მუნ მყოფთა და
მე დავარწმუნებ რჯულისა თქვენსა“ (ბ. ეგნატაშვილი, ახ. ქართლის ცხოვრება,
გვ. 13, 1941 წ.).

აფხაზეთის სამეფოს დაარსებამდე ახლანდელი ლეჩხუმის, რაჭის, იმერეთის, სამურზაყანოს, სამეგრელოს მეტი ნაწილის ტერიტორიები სვანებს ეკავათ, მაგრამ აფხაზთა მეფემ ჯიქების საშუალებით დაიმორჩილა მთელი დასავლეთ საქართველო ქუთაისითურთ, ხოლო მის შემდეგ ბაგრატ IV მოიმხრო მონღოლები და გაჟლიჯა სვანები.

ყოველივე ეს ამტკიცებს აკ. ნ. მარის შემდეგ აზრს:

«СЛОВОМ МНОГО КОСВЕННЫХ И ПРЯМЫХ УКАЗАНИЙ НА ТО ЧТО НА ЮГЕ МЕЖДУ ТУБАЛ КАИНАМИ НА ЗАПАДЕ И КАРТАМИ НА ВОСТОКЕ Т. Е. ВЬ ПРЕДЕЛАХ РАЗСЕЛЕНИЯ МОСХОВ, ПЕРВОНАЧАЛЬНО ОБИТАЛИ ПЛЕМЕНА ГОВОРИВШИЯ НА СВАНСКОМ ЯЗЫКЕ И ЧТО ПОЗДНЕЕ ДАЖЕ ВЬ ПЕРИОД ПЕРВЫХ ВОСХОДОВ ХРИСТИАНСТВА СРЕДИ ЯФЕТИЧЕСКИХ НАРОДОВ ВЬ СОМЕХИИ МЕСТНАЯ РЕЧЬ БЫЛА СВАНСКАЯ ИЛИ НАСЫЩЕНА СВАНИЗМАМИ ПЕРЕЖИТКАМИ МЕСТНОГО КОРЕННОГО ЯЗЫКА, ЧТО СОМЕХСКИЙ ЯЗЫК ПЕРВОНАЧАЛЬНО НЕ БЫЛ АРИЙЗОВАННИЙ ЯЗЫК АРМЕНИИ АРМЯНСКИЙ ИЛИ НАЙСКИЙ, КАК ТЕПЕРЬ ПОНИМАЮТ САМИ ГРУЗИНЫ, А СВАНСКИЙ». (Н. МАРР «ИЗ ПОЕЗДКИ ВЬ СВАНИЮ», С. Т. 23. 1911-12 Г.).

ქართლის ცხოვრების ტექსტის მიხედვით, წმინდა ნინოს ფარავნის ტბასთან შეხვდნენ მწყემსნი, რომელნიც ელაპარაკებოდნენ მას სომხური ენით, რომ ისინი იყვნენ სოფლებიდან და დიდ ქალაქ მცხეთიდან (ქართ. ცხოვრება, გვ. 81). ეს ენა იყო სვანური ენა და ამიტომ წერს აკ. მარი:

«НОСИТЕЛЬ ЭТОГО ЯЗЫКА ИМЕНОВАЛСЯ МАСОХОМЬ ТУБАЛ КАИНСКИ МОСОХОМБ ПО НОРМАМ КОРЕННОГО СЛОЯ СВАНСКОГО ЯЗЫКА МЕСХОМЬ ИЛИ МЕХОМ СТАЛ НАМЕЧАТСЯ ЮЖНЫЙ КРАЙ, ГДЕ СРАВНИТЕЛЬНО НЕДАВНО ВЬ 5 И 6 ВЕКАХ ПО Р. Х. ЖИЛИ ЕЩЕ СВАНИ. ИМЕННО СОМЕХИЯ ЗДЕСЬ ВОЗНИКЛА СУДЯ ПО ВСЕМ ДАННИМЬ В ПЕРВЫЕ НА ЯФАТИЧЕСКОМ ЯЗЫКЕ ХРИСТЯНСКАЯ ПИСЬМЕННОСТЬ, ОТСЮДА УНАСЛЕДОВАЛИ ГРУЗИНЫ ПЕРВЫЕ ПАМЯТНИКИ СВОЕЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ, ПРЕЖДЕ ВСЕГО ПЕРВОДЬ СВ. ПИСАНИЯ ПРОЯВИВШИЙ ТЕМ БОЛЬШЕЕ КОЛИЧЕСТВО СВАНИЗМОВ ЧЕМ ДРЕВНЕЕ ТЕКСТ». (Н. МАРР. «ЯФЕТИЧЕСКИЕ НАЗВАНИЯ ДЕРЕВЬЕВ И РАСТЕНИЙ». ст. 945).

ამას მოწმობს, მიუხედავად ბევრი შესწორება-გადაწერისა, თვით წმინდა დაწერილობის კილოც. „ნუ უკვე უმრავლესნი სასწაულნი ქმნნესა, რომელნი ამან ქმნნა?“ (იოანე, 7, 30, 33).

მეორე ადგილას აკ. მარი იმოწმებს მატიანის ცნობას და წერს:

«ИМЕННО В ОДНОМ СПИСКЕ ГРУЗИНСКИХ ЛЕТОПИСЕЙ УТВЕРЖДАЕТСЯ, ЧТО ПЕРВОНАЧАЛЬНО ГРУЗИНЫ ГОВОРИЛИ ПО СОМЕХСКИЙ, А ПОТОМ ОНИ ЗАГОВОРИЛИ ПО ГРУЗИНСКИЙ». (Н. МАРР. ст. 24).

აღმოსავლეთ საქართველოს სვანები მონოფიზიტობაზე იდგნენ და ამისათვის ჰერაკლე კეისარის ლაშქრობის დროს „ეკლესიათა შინა მდინარენი სისხლისანი დიოდეს“. ამით თითქოს ჰერაკლემ „განწმინდა შჯული ქრისტესი“. ეს

მოხდა 627–628 წლებში, როდესაც ხაზარები თბილისის ალყით იყვნენ გართულნი (საქ. ისტორიის ნარკვევები, ტ. II, გვ. 282).

ცანარები იმდენად ძლიერნი ყოფილან, რომ არაბ ჰუსეინს არმენიის ვალის პირველი ბრძოლა წაუგია, მაგრამ დამხმარე ჯარის მოსვლის შემდეგ, ცანარებს დაუკარგავთ 16 000 კაცი (საქ. ისტორიის ნარკვევები, ტ. II, გვ. 379). 853 წელს ბუღა თურქი იბრძვის ცანარების წინააღმდეგ, მაგრამ ის მარცხდება. მურვან ყრუმ ააოხრა მთელი საქართველო და კარგი დღე არც ცანართ დაადგებოდათ. ამ დროის ანარეკლი უნდა იყოს ივრის ხეობის გაპარტახება. „ივრის ხეობა მჭიდროდ დასახლებული რაიონია, უჯარმიდან ზევით, დაახლოებით იმ რაიონამდე, სადაც ივრის ხეობა არაგვის ხეობას ემიჯნება, ივრის ორივე ნაპირას დიდი რაოდენობითაა პატარა ეკლესიები, კვირიები — როგორც ზოგ მათგანს ადგილობრივ უწოდებენ. აქ იყო ციხე-სიმაგრეები ბოჭორმა, უჯარმა, ვერონა, კვეტარა და სხვ. (საქ. ისტ. ნარკვ. ტ. II, გვ. 384). ცანარების განადგურების შემდეგ მურვან ყრუმ 20 000 კომლი სლავი ხალხი ჩამოასახლა — ისინი გაიქცნენ კახეთიდან, მაგრამ ეს ფაქტი მაინც იმას მეტყველებს, რომ ყრუს გაუნადგურებია ადგილობრივი ეთნიკური ერთეული და ჭირდებოდა მორჩილი ხალხი.

ცანარეთის მხარე რომ ძლიერი და დაწინაურებული ყოფილა, ამას ისიც ამტკიცებს, რომ „VI საუკუნის მატერიალური კულტურის ძეგლების დიდი რაოდენობა აღმოსავლეთ საქართველოს აღმოსავლეთზე. სახელდობრ ჰერეთ-კახეთზე მოდის“ (საქ. ისტორიის ნარკვევები, ტ. II, გვ. 381).

აკ. ჯავახიშვილი აღნიშნავს, რომ ნ. მარი საღმრთო წერილის თარგმნის დროდ მე-5, მე-7 საუკუნეებს ასახელებს, ხოლო დაბადება მე-7, მე-8 საუკუნეებში ნათარგმნად მიაჩნიაო. ეს თუ ასეა, მაშინ ქართულის მომძლავრებისა გამო სვანური ტექსტები წმინდა ქართულზე ითარგმნებოდა. მე-5, მე-6 საუკუნის ძეგლები ხანმეტი ტექსტებია და არ თვლის მარი მათ ქართულ ძეგლებად. ის რომ ძირითად ქართულ ენაზე უშუალოდ ძველი ტექსტები არ ყოფილა შექმნილი, იქიდანაც ჩანს, რომ ხანმეტ სახარებასა და ადიშის სახარებას შორის რაღაც სხვა ვარიანტი ყოფილა, რომელიც შუალედს წარმოადგენდა. ეს შუალედი რედაქცია ყოფილა საბაწმინდური სახარება. ჯავახიშვილის მიერ მოყვანილი მაგალითები ჯავახიშვილსვე ამტყუნებს. ის ამბობს: „შატბერდის სახარების გადაწერამდე ე. ი. მე-9 საუკუნემდე კიდევ რაღაც რედაქცია უნდა ყოფილიყო (ქართ. პალეოგრაფია. გვ. 302).

IX–X საუკუნეებში იწყება წარსული ლიტერატურული მემკვიდრეობის გადაფასება და რევიზია, ისპობა სირიული და სომხური (მონოფიზიტური) ლიტერატურის გავლენის ყოველი კვალი (შ. ამირანაშვილი, ქართ. ხელ. ისტორია, გვ. 159).

IX საუკუნემდე ქართ. სახარება ძლიერ გავლენას განიცდიდა სვანური ენისას — მიუხედავად იმისა, რომ მთარგმნელები, გადამწერები ზედმიწევნით ცდილობდნენ დაეცვათ ქართული ენის სიწმინდე. თვით ადიშის ხელნაწერშიც შე-

ნახულია ხანმეტობის მაგალითები, მაგრამ შეცდომა იქვე ხაზგასმული და შესწორებულიაო „ეზე სამგზის განხეცხადა ი-ვ მოწაფეთა მათ", ზმნა განხეცხადაში ხანი გადამწერს წაუშლია და ნაალაგევი ხანისა ეტყობოდაო (გვ. 302–303). მაშასადამე, გადამწერს ხანმეტი ტექსტი ქონიაო ე. ი. საბაწმინდური, მაგრამ იქაც ოდნავ შენელებული სვანიზმებით. უძველეს დროიდან თვით IX საუკუნემდე ძლიერი ყოფილა სვანური ენის რომელიღაც კილოს გავლენა ქართულზედ — ეს გავლენა მიუხედავად მრავალჯერ გადაწერისა ი. ხუცესის ნაწარმოებისა „შუშანიკის წამება" — ჩანს სვანურის ძლიერი გავლენა კითხვით სიტყვებში ხარა? და სხვა. ხანმეტი ტექსტები იდევნებოდა, ფხეკდნენ და ხელახლა იწერებოდა, მაგრამ მე-11 საუკუნეში მაინც ყოფილა, როგორც ამას გიორგი მთაწმინდელი ამბობს, ძველის გავლენა. გიორგი მთაწმინდელი მის თანამედროვეთ არიგებდა ხანმეტსა, საბაწმინდურსა და ჩემს მიერ ბერძნულ ტექსტთან შემოწმებულ სახარებას ერთმანეთში ნუ გარევთო და ერთ-ერთი აირჩიეთო — მაშ თვით მე-11 საუკუნეშიც არაა დამთავრებული ქართული ეროვნული ენის და დამწერლობის ჩამოყალიბება. მარი ამბობს „ახლად აღმოჩენილი ხელნაწერების ტექსტები მე-12, მე-14 საუკუნეებისად არის მიჩნეული, როდესაც მაშასადამე ძველი თავდაპირველი ხანმეტი ნაწერის გადარეცხვა, გადაფხეკა და ეტრატის პალიმფსესტად შემზადება უნდა ვიგულისხმოთ".

„წმინდა მამანი იოანე ზედაზნელი და მისი თორმეტი მოწაფენი, რომელნიც მოვიდნენ საქართველოში კაბადოკიიდან ქართველები იყვნენ". (ი. ჭავჭავაძე, „ქვათა ღაღადი").

განსვენებული აკ. კ. კეკელიძე არ ღალატობს მეცნიერულ სინდისს და სწორად აღნიშნავს სირიელი მამების საქართველოში მოღვაწეობის შესახებ: „თქმულებანი ასურელ მამათა შესახებ პროდუქტი იყო იმ ტენდენციური ეპოქისა მე-7, მე-9 საუკუნისა, როდესაც ჩვენში ხდებოდა გადაფასება რელიგიურ კულტურული წარსულისა, ხდებოდა ძველის გადაკეთება ქართულ ყაიდაზე — ასურელი მამები ქართველი ბერები იყვნენ და ცდილობდნენ ქართული ეკლესიის ქართველიზაციას. ქართული ეროვნების ჩამოყალიბება მოყვა ბაგრატიონთა დინასტიის გაძლიერებას, სომეხ-ქართველთა ეკლესიური განხეთქილება სწორედ ამ ბრძოლის შედეგია".

ზემო სვანეთში არსებობდა დიდი ზომის პერგამენტი ტყავზე დაწერილი, სვანეთის ნამდვილი მატიანე. აღნიშნული ეტრატი წაუღია უფლია მამაცაშვილს. — ან ეს ეტრატი უნდა გამოჩნდეს, ან ამ ეტრატის აღწერილობა. თუ რა ეწერა და რა ბედი ეწია ძეგლს, არ არის ცნობილი. ძველი საქართველოს წერილობითი ძეგლები იმდენად სრულყოფილად ყოფილა, რომ ლექსიკონიც კი არსებულა სახეზე. ეს ლექსიკონი მკვიდრთათვის ენობრივად ნაკლებად ყოფილა მისაწვდომი, ამიტომ უდარდელობით არ ყოფილა დაცული. ეს რომ ასე ყოფილა, ამას თვითონ დიდი საბა ორბელიანიც ადასტურებს თავის ლექსიკონისათვის დართულ განმარტებაში: „აქ ლექსიკონი არ იყო, დაცაჰკარგოდათ ქართველთა — უკრძალველობით ფურცელი გაებნიაყე

ქართველთა. ახლად შევკრიბე, შევაწყევ, ჩემი ვიშრომე სულხანი საბამან ორბელიანმან, ვის ერთა მერქვა სულხანი". როგორც ჩანს, საბამდე არსებულა და საბას დროსაც შენარჩუნებული ყოფილა ფურცლები ლექსიკონისა, რითაც საბას უხელმძღვანელია კიდეც. საბას ლექსიკონში აშკარად შეიმჩნევა სხვა ენის მონათესავეობა, მაგრამ მაინც განსხვავებულის ელემენტები. ბევრი და შეიძლება უმეტესობა სიტყვებისა საბასათვის უცნობია და ზოგს არაქართულს უწოდებს, ზოგს სომხურსა და ზოგს კიდევ განუმარტავს. ადრე არსებული ლექსიკონი სვანური უნდა ყოფილიყო უდაოდ, ისევე, როგორც ქართული დამწერლობის აწ არსებული პალიმფსესტები.

მიქელ მოდრეკილი თავის ანდერძში არ მალავს და ამცნობს შთამომავლობას, რომ „შეწევნითა ღმრთისაჲთა, რომელი იგი არს მიზეზი ყოვლისა კეთილისა, მე გლახაკმა მიქელ მოდრეკილმან, ძმისწულმან ღმერთ შემოსილისა მამისა დავითისმან, ვღვაწე და ყოვლით კერძო შრომას ვაჩვუენე უზეშთაეს ძალასა ჩემისა და ფრიადთა ხარკებითა და გულმოდგინედ ძიებითა შევკრიბენ ძილისპირნი ისე ყოვლით კერძოვე, რომელნი ვპოვენ ენითა ქართველთაჲთა მესხურნი, ბერძნულნი და ქართულნი". ე. ი. სვან მესხურზე ხსენებული ძილისპირული საკითხავი წიგნი არსებულა, ხოლო მის გვერდით ქართული პარალელური ტექსტის მიქელ მოდრეკილისაგან შედგენა ეროვნული სრულყოფილებისათვის ბრძოლის გაგრძელებაა.

სვანეთმა საგალობლებითაც საფუძველი მისცა ქართულ ეკლესიას, ასეთები იყო „ლილეო", „კვირია", „ლაგუშედა", „ჯგჰრაგი", „რიჰოია" — ვერცერთი ხალხი ვერ დაიკვეხნის უკეთესი ჰიმნოგრაფიით — დროის იმ შეფარდებით, სანამ იყო სვანური ჰეგემონობა — ქართული გილხური მემკვიდრეობა იქნებოდა ძალიან ღარიბი, რომ არ გაეზიარებინა სვანური კულტურული არსენალი. მცხეთურმა გათხრებმა მატერიალური კულტურის მრავალი ძეგლი გამოამზეურა, მაგრამ ზოგჯერ სინამდვილე მიჩქმალულია. წარწერა იხსენებს იოდ მანგანს. ამისი წაკითხვა სინამდვილეში ასე უნდა: იოდა მანგანი — წმინდა სვანური სახელი და გვარია. სვანეთში (ლაშხეთში) ეხლაცაა სახელი იოდა, იოდაი — ხოლო მანგანი სხვა რა უნდა იყოს, თუ არა სვანური გვარი მანგანი, ფანგანი, გიგანი და სხვა.

საქართველოს ისტორია თამარის ეპოქამდე იყო ქართველ ტომთა შორის ბრძოლის ისტორია, ისტორია იმ ძალების შეხლა-შემოხლისა, რომლებიც ცდილობდნენ შემორჩენოდნენ ეთნიკური დუღილის ზედაპირზე. ერთმანეთს ებრძოდა სამი ეთნიკური ძალა: სვანური, მეგრული და გილხური. ალექსანდრე მაკედონელამდე მძლავრი ძალა იყო სვანური ეთნოსი. მან შექმნა მწერლობა საკუთარი ანბანით — ქონდა საკუთარი სარწმუნოება გაცისა და გაიმისა. თვით ალექსანდრეს მიერ დაყენებულმა მმართველმა — აზონმაც ვერ შეცვალა ეს სარწმუნოება და მატიანის ცნობით ირწმუნა თავისიანებთან ერთად დამხდურთა კერპები. როგორც მატიანიდან ირკვევა, მან მოიყვანა პროტათოსელნი ანუ იბერიელნი და მოახდინა საქართველოს ტერიტორიის იბერიზაცია — გილხთა ტომები ჯერ კიდევ არ ჩანან ასპარეზზე — იბერიზაციის პროცესი გრძელდებოდა

არაბობის დაწყებამდე. არაბობის ეპოქაში აღმოსავლეთ საქართველოში მოისპო ერთმანეთის მოქიშპე სვანური ტომები და იბერიელნი. მათ ადგილას საფუძველი ჩაეყარა მცირე აზიიდან ბაგრატიონების მიერ მოყვანილ გილხთა ტომების ბატონობას. მათ მოხერხებულად აითვისეს სვანური ტომების კულტურა, ენა და ხელოვნება. დაიწყეს ძველი მატერიალური ფასეულობების გარდაქმნა იმ კვალის გაქრობით, რომელიც შემდეგ მაინც გამოუჩენდა ავ მესაფლავეს. ქართული ეროვნების შექმნის პროცესი გრძელდება დღემდე.

ქართველი დიდებულებისათვის არც წარსულში იყო ვერაგი პოლიტიკის გატარება უცხო ხილი და არც ახლა ჩვენი უშუალო მეთვალყურეობის დროს. იმდენად გაბოროტებულნი იყვნენ, რომ ვერაგულად მოსპეს სვანური კულტურის ძეგლები და არა მარტო სვანური.

ჩვენს მაცხოვარს იესო ქრისტეს თორმეტი მოციქული ყავდა ქვეყანაზე თავისი მოძღვრების საქადაგებლად — როცა ის ზეცად ამაღლდა სულისწმინდის ძალა მოევლინათ მოწინავე მოციქულებს: „და მოევლინათ მათ გაყოფილი ენები როგორც ცეცხლოვანნი და თითო-თითოდ დაიდგნენ ყოველ მათგანზე და ყოველნი აღივსნენ სულიწმინდით და იწყეს ლაპარაკი სხვა ენაზე, როგორც სული აძლევდათ მათ ამეტყველებას, კავკასიის ხალხებისათვის, სვანების გარდა მაცხოვარის არცერთი მოწაფეთაგანი არ მოუვლენია ღმერთის რჯულის მქადაგებლად — ცნობილია, რომ სვიმონ კანანელმა აფხაზეთის ტერიტორიაზე მაცხოვრებელ სვანებს უქადაგა სახარება სვანურ ენაზე და არაა ნახსენები სხვა რომელიმე ხალხი.

ჩოლური

ჩოლური მდებარეობს მდ. ცხენისწყლის ხეობაში და ამ ხეობის ცენტრალური ნაწილი უჭირავს. აღმოსავლეთიდან მას ესაზღვრება ლაშხეთი — ცხენისწყლის მარჯვენა მხარეზე საზღვარი გასდევს ხეშკურის ღელეს; ხოლო მარცხენა მხარეზე კი „ხვედერაშის“ ყანებს ყოფს შუაზე — დასავლეთის ნაწილი ჩოლურლებს ეკუთვნით, ხოლო აღმოსავლეთი ნაწილი — ლაშხელებს, კერძოდ — სასაშელებს.

1953 წლამდე „ხვედერაშში“ იყო სამი მოსახლე ჩოლურის საზოგადოებიდან ჩასახლებული — ამჟამად ისინი ჩამოსახლებულნი არიან სოფ. ფანაგაში. ჩამოსახლების მიზეზი იყო სვანეთის სრული კოლექტივიზაცია — ეს მოსახლეები იყვნენ ძირითადი ჩოლურლები: სპირიდონ ჯამბურიძე, ბუღია ზურაბიანი და გაბრიელ ზურაბიანი.

დასავლეთიდან ჩოლურს ესაზღვრება ლენტეხი თავისი ახოებით. ცხენისწყლის მარჯვენა ნაპირზე საზღვარი გასდევს „ბოგზგსკის“ ღელის მარჯვენა ნაპირის დასავლეთით, ხოლო მარცხენა ნაპირზე საზღვარი ჯერ „ლალქანის“ კლდეს გასდევს, შემდეგ დასავლეთით იწევს და მოიცავს „ბადალაშის“ სათიბების მეტ ნაწილს. სამხრეთით ჩოლურს ესაზღვრება რაჭა-ლეჩხუმის ქედი; იწყება ღელე მულგოურით ლაშხეთის საზღვართან და მთავრდება ბადალაშურის ღელით ლენტეხის საზღვართან. სამხრეთის საზღვრის მხარე მდიდარია ჯიშიანი ხეტყით. მულგოურიდან დაწყებული თეკალის ღელემდე, რომელიც მთა „ჭეელუდან“ გამოედინება, წიწვიანთა ჯიშის ხე არ მოიპოვება — ძველი ლეგენდა გადმოგვცემს, რომ რომელიღაც ავი სულის დაწყევლის გამო ამ ტერიტორიაზე წიწვიანი ჯიში ვერ ხარობს. სამხრეთის საზღვარზე არის ორი გადასასვლელი. პირველი გადასასვლელი მთა „თეტენარის“ უღელტეხილით ნაილიშის გავლით სოფ. „ნანარში“ და ხოფურის გავლით მთავარ სამანქანო გზას უერთდება, მეორე კი „ბრეჭალის“ გავლით „ლენჯერის“ საჩალავდარო გზას უერთდება. ჩოლურის ჩრდილოეთის საზღვარი გასდევს სვანეთ-აფხაზეთის ქედს, ღელე „ხეშეკურიდან“ აღმოსავლეთით და „ბოგზგსკის“ ღელემდე დასავლეთით. ამ ქედზე არის ზემო სვანეთში გადასასვლელები: „ლასიილი“ სოფელ მუწდის მთაზე, „კიჩხრი“ სოფ. ტვიბის მთაზე და „მუშურით“ და „ლატფარით“ სოფ. მამის მთაზე. ყველაზე მოხერხებულია „ლატფარის“ გადასასვლელი — სხვები ნაკლებ გამოსადეგნი

არიან საჭაპანო გზისათვის. ზამთრის განმავლობაში ყველა ეს გადასასვლელი
იკეტება და რჩება ყველაზე სახიფათო, მაგრამ ზვავუშიშარი გადასასვლელი „მუ-
შური“.

საყდარი და დურაში

სოფელ საყდარში ძირითადად ცხოვრობენ ბენდელიანები. სხვა გვარის მო-
სახლეებიც არიან ჩასიძებულები: მიქელშეერები, ბებუშეერები, ბიტაშეე-
რები, გაბრიელშეერები, ბაბდიშეერები, ხახვშეერები და ნარსავშეერები. მიქელშე-
ერები სულ ორი მოსახლეა, ერთი საყდარში ცხოვრობს, მეორე კი დურაშშია გა-
დასული. მათ განაყარზე ჩასიძებულია ერთი მოსახლე სოფ. ჭველიერიდან. მიქე-
ლშეერებს ედგათ ოთხკუთხა ციხე-კოშკი, რომელიც დაარღვიეს 1930-33 წლებ-
ში. მიქელშა სალი ერთეულია, ბაბდიშა და ბექიაიშა ახლო ნათესაური ერთეუ-
ლებია და ყველაზე უფრო გამრავლებული სხვებთან შედარებით. სულ ბექას ძენი
არიან შვიდი მოსახლე, ხოლო ბაბდიშის ძენი კი 5 მოსახლე, მაგრამ ამათგან ერ-
თი ოჯახი ამოწყდა და ხაბულიანის გვარზეა გადასული. დღეისათვის ეს გვარი 12
მოსახლეს შეიცავს და ამათგან 6 მოსახლე დურაშშია გადასული, ხოლო ორი
მოსახლე საყდარშია დარჩენილი. გაბრიელშას ერთეულიდან ძირითადი ორი მო-
სახლეა, ხოლო ჩამოსიძებული და გვარშეცვლილი ოჯახებიდან კიდევ ორი —
ერთი ქურასბედიანისა სოფელ ლენტეხიდან, მეორე კი მუკბანიანი სოფ. შტვი-
ლიდან. გაბრიელის ძენი ძლიერი ხასიათისა და შეუპოვარნი არიან. ხახუშას
ერთეული შეიცავს ორ მოსახლეს, ხოლო ორი მოსახლე გვარშეცვლილია: ერ-
თი — მეშველიანით ლენტეხის საზოგადოებიდან, ხოლო მეორე — ხაბულიანით
სოფელ მუწდიდან. ძირითად ხახუშას ერთი მოსახლე დურაშშია, ხოლო მეორე
კი სოფ. საყდარში.

ასევე არიან გვარშეცვლილებიც: მეშველიანი დურაშშია, ხაბულიანი კი
საყდარში. ბებუშას ერთეული განსაკუთრებულ ინტერესს შეიცავს — ესენი გვა-
რად გვიდიანები არიან და სოფ. საყდარში მოსულან ლაშხეთის მხრიდან, მათი
ნამოსახლარი ახლაც შემორჩენილია — „სტარუნიშის“ გადასასვლელთან, ლენ-
ჯერის გზაზე. გვიდიანები ჩასახლებულან სოფელ საყდარში, ამაღლებულ ადგი-
ლას, ეკლესიის ახლოს. მათ ეკუთვნოდათ ამ ადგილას ოთხკუთხა კოშკი-ციხე და
ჩოლურის მიერ საერთო ძალებით აშენებული ძველებური სახლი. სახლი გადა-
აკეთეს ბებუშას ადგილას ჩასახლებულმა ბენდელიანებმა, მაგრამ 1953 წელს ცი-
ხე კოშკი წაიქცა, სახლს დაეცა და მასთან ერთად დაიფშვნა (მსხვერპლის გა-
რეშე). აქვეა წმინდა გიორგის ჩინებული ეკლესია, რომელიც მდიდარი ყოფილა
განძეულით. 1935-36 წლებში ეს ეკლესია გაძარცვეს, მრავალ განძეულობასთან
ერთად დაიკარგა ხატის ოქროს პერანგი. ამ ეკლესიის მუდმივი „სტაროსტები“
ყოფილან ბებუშერეები, რადგან ეკლესიის აშენების დროს საძირკველში ჩაუ-
ტანებიათ გვიდიანების ბავშვი ბებუშას მოდგმიდან. ამ ეკლესიაში იყო საწინა-

მძღვრო ჯვარი ბატის კვერცხის ოდენა ბრილიანტით. შემოსულა რუსის ჯა-
რი, ჯარის უფროსს გაუგია ამ ეკლესიის განძსაცავის შესახებ და უთქვამს: „ეს
ბრილიანტი თუ მარგალიტი მთელ გუბერნიად ღირსო“, მას მერე ეს მარგალიტი
დაკარგულა და სავარაუდოა, რომ სწორედ ჯარის უფროსმა რუსმა გაიტაცა,
რადგან კომუნისტების შემოსვლამდე არცერთი სვანი (გაჭირვების მიუხედავად)
ხელს არ ახლებდა სიწმინდეებს. ეკლესიის ზემოთ ქედის თხემზე დავაკებაა, ძვე-
ლი ნაეკლესიები, აქ ყოფილა აბარეშის მთავარანგელოზის სახელობის ეკლესია
— მუწდი — საყდრის საზიარო. იქიდან წაღებული ხატები მუწდის ეკლესიაში უნ-
და ინახებოდეს. აქ ახლაცაა შემორჩენილი სასაფლაოს ნიშნები. საყდრის ეკლე-
სიის დაარსებამდე, აქვე ეკლესიის დასავლეთით მოქმედებდა „აფსაატის“ წარმა-
რთული სალოცავი. ზოგიერთები ახლაც მოწიწებით ეპყრობიან ამ ადგილს. ბი-
ტაშეერებიდან ახლა ორი მოსახლეა საყდარში; ერთი იესიერში, ხოლო ერთიც
სოფელ დურაშშია გადასული. ნარსავშეერები ორი მოსახლე ყოფილან. ამათგან
ორივე ამოწყვეტილა, ერთის ადგილას ზურაბიანია ჩასახლებული სოფელ ტვი-
ბიდან.

სოფელ დურაშში 1928-29 წლიდან ჩასახლდა ძირითადად სოფელ საყდ-
რის გლეხობა, მხოლოდ სამი მოსახლეა სოფელ შტვილიდან გადასული მუკბა-
ნიანები. დურაშში ძველი ნამოსახლარები ახლაცაა დარჩენილი ნანგრევების სა-
ხით. აქ უნდა ყოფილიყვნენ დასახლებული ჯამბურიძეები, მაგრამ გადმოცემის
მიხედვით, რომელიღაც ქვეწარმავლის შიშით უნდა მიეტოვებინათ ეს ადგილები.
ერთ, უკეთეს და მოხერხებულ ადგილს ახლაც შემორჩენილი აქვს სახელი „ჯა-
ბრიაანი“ — ეს არის ახალშენი სოფელი 16 მოსახლით. სოფელი საყდარი დურა-
შით მოსავლიანი ადგილია. ორივე სოფელს ჩამოუდის მოზრდილი და მეწყე-
რიანი ღელე „ჩოლშურა“, რომელიც საყდრის მთებიდან მოედინება. ის ყაალვ
შვანიშში უერთდება ცხენის წყალს. საყდარ-დურაშშის მთებია: „მეთურა“,
„დაშტველაბარალი“ და მუწის მთა. გადმოცემის მიხედვით, ბენდელიანები ლენ-
ტეხიდან დადიანმა ამოიყვანა.

შტვილი და ბულეში

სოფელ შტვილში ამჟამად 11 მოსახლეა. ესენი მიწითა და წყლით ემეზობ-
ლებიან როგორც ბულეშლებსა და საყდარლებს, ასევე ჭველიერლებსაც, საიდანაც
არიან გადასახლებულნი. გვარად ყველანი არიან ჭველიერელი მუკბანიანების ჩა-
მომავალნი, გარდა ერთი მოსახლისა, რომელიც სოფელ მუწდიდანაა ჩასიძებული.

აქ არის შემდეგი ძირითადი ერთეულები: „დათვიაშერეები“, იგივე ბეშშეე-
რები“ სამი მკვიდრი მოსახლით. ერთ მოსახლეს შეენაცვლა მუწდელი ხაბული-
ანი, ხოლო მეორეს — მუკბანიანი.

„გუგრიშეერები“ ორი მოსახლეა სოფელში, ჩაგაშეერები — სამი. ორი შტვი-
ლში, ხოლო ერთი დურაშშია გადასული. ჯავაშეერები შვიდი მოსახლეა, თათავ-

შეერები — სამი. ამათგან ყველაზე კარგი მოდგმის დათვიაშეერები არიან. შტვილის აღმოსავლეთით დაცულია მცირე ტყე, სადაც სამლოცველო აქვთ. ჯერ კიდევ დგას მთავარი ერთეულის ციხე კოშკი დათვიაშას სახლთან. ჩოლურში მას ეძახიან შტვილარს. საძოვარითა და სახნავი ყანებით „შტულარს“ ჭველიერები ემეზობლებიან, ხოლო საძოვარი მთითა და სათიბებით — საყდრები უფრო ემხრობიან. სოფელ შტვილის ჭალაში ყოფილა კარგი მჟავე წყალი, რომელიც დაკარგულია და ახლა არავის ახსოვს ნამდვილი ადგილი. სოფელში ჩამოდის მცირე ღელე „ლააფხვაალი“. შტვილის გავლით მუწდისაკენ გადის სახრე გზა „ლაყვლა ზაგიარით“.

სოფელ ბულეში არის თავდაპირველი რეზიდენცია ჩოლურის ბატონთა გარდაფხაძეთა, ანუ გილიფხიანებისა. აქ დაცულია ოთხკუთხა ციხე-კოშკი. ბულეში ჭველიერელი მუკბანიანების განაყოფები ცხოვრობენ და „მურყმელიდან“ არიან გადასული. ენობრივად მათაც ეტყობათ ძლიერი გავლენა ლენტეხური კილოსი. აქ სულ 11 მოსახლე სახლობს. ბიტაშეერები — სამი მოსახლე (ორნი არიან ბულეში, ერთი კი ჩასიძებულია ლაშხეთის ტერიტორიაზე), „კაცოლუშეერები“ — ხუთი, ჩიტიოლუშა — ერთი. დანარჩენები არიან გიოშეერები. ეკლესიით ბულეში ჭველიერს ეკუთვნის და საძოვარი მთითაც. დიდ აღდგომას ზეიმობენ „ლამურყვამულდაში“. ჩამოუდის ოთხი ღელე: „მიხიშის ღელე“, „სკუჭნის ღელე“, „ხჷრიელაის ღელე“ და „იუდა ტვიბის ღელე“. სკუჭნის ღელეზე წისქვილები აქვთ გამართული. ბატონ გარდაფხაძეებს წიფარიში ჰქონიათ ჩელტის ხიდი. სოფელ ბულეში, ქუთულდაშის ძირას, ჭალაში, ჭველიერის მხარეს ყოფილა მინერალური წყალი (განსხვავებული სხვა მჟავე წყლებისაგან), რომელიც დაფარა ცხენისწყალმა.

ჭველიერი

ჭველიერი, სადაც ძირითადად ორი გვარის ხალხი ცხოვრობს, იყოფა ორ ნაწილად; ზედა ჭველიერად და ქვედა ჭველიერად. გაყოფა განაპირობა მცირე ღელემ („ნავჟარა“), სადაც ზამთრობით ჩამოდის უზარმაზარი ზვავი.

საკუთრივ ქვედა ჭველიერი კიდევ ორ ნაწილად იყოფა „ლეთიხ“-ად, სადაც ლიპარტელიანები ცხოვრობენ და „ლემუყბან“-ად — სადაც მუკბანიანები ცხოვრობენ. მუკბანიანებში ურევია ისეთი მოსახლეები, რომელთაც წინათ სხვა გვარი ჰქონდათ, მაგრამ მუკბანიანის ცხუნკურის მიდამოებიდან გამოხიზვნის შემდეგ ჭველიერში მის დიდ ოჯახში შესულან. ესენი არიან ბედილშეერები. მათი წინანდელი გვარი გურადუა უნდა ყოფილიყო. ბედილშეერები თავად გარდაფხაძეს ყოლია ჭველიერში გუშაგად, ახლაც არის შემორჩენილი საგუშაგოს ნანგრევები. ერთი ციხე „ქავზაიშერებთან“ კლდეზეა აშენებული, მის ქვემოთ, კლდეში, გამოქვაბულია და სამლოცველო „ლარდაში“. მუკბანიანების პირველი სამოსახლო

„მურყმელდშია“. ქვემო ჭველიერის მუკბანიანების ძირითადი ერთეულებია: „თვეიშეერები“ — სულ შვიდი მოსახლე. ქავზაიშერები — ორი მოსახლე, ესენი შეძლებულნი, მქონებელნი, სტუმართმოყვარენი ყოფილან. მურყმელდის მუკბანიანები ამომწყდარან და ახლა იქ ჩამოსახლებულნი არიან მუწდის ხაბულიანები. ზედა ჭველიერის მუკბანიანებიც მურყმელდიდან არიან გასულნი. იქვე ასვენია მუკბანიანის მიერ ხოფურიდან ამოტანილი მთავარანგელოზის ხატი. ამ ძველთაძველი ხატისათვის ადრე ხის ნიში ქონიათ გაკეთებული, მაგრამ ძლიერ შვავს გაუტანია ხატი. დიდხანს აკლდათ თურმე, ვიდრე მუწდელმა კვასტიანმა იპოვა ჭველიერის ქვემოთ, „ჩუბალის“ თავზე, ნიგვზის ხის ღრუში ბრჭყვიალა საგნის სახით. შემოწმების შედეგად აღმოჩნდა ხატი.

ზედა ჭველიერი ზვავისაგან ბევრჯერ არის ანაოხრები — ერთი კუთხე „ანიაიშეერები“ სულ ამოუწყვეტია და „იესეშას“ ორი მოსახლეც ზედ მიუყოლებია. ანიაიშეერების ნასახლარზედ ახლა ნაწიფაიშეერები არიან, ტვიბელი ზურაბიანები.

ეს ზურაბიანები მუკბანიანი შიტოს ნათესავები ყოფილან (სახლის შვილები) და იმათ ჩამოუსახლებიათ ჭველიერში. ერთი მოსახლე ხაბულიანი იესეს ნათესავებში ჩასიძებით არის მოხვედრილი. ჯამბურიძე და ჯინჭარაძეებიც (იგივე კვენტიანები) ჭველიერში ჩასიძებულნი არიან. ერთი მოსახლე ლიპარტელიანი ქვედა ჭველიერიდანაა გადასული თავბედშასაგან. ძირითად აბორიგენები არიან ბადრიშეერები: სულ ხუთი მოსახლე. ერთი მოსახლე სოფელ თეკალშია გარდაფხაძეთა ძველ საყმოში. ბაპშეერები სულ ოთხი მოსახლეა, ბიტოშეერები — ორი. ესენიც ძირითადნი არიან ზედა ჭველიერში. „დავთილშეერები“ ერთი მოსახლე, „ნაწფაიშეერები“ ზურაბიანები — ხუთი მოსახლე, „მანკვაიშეერები“ — ორი (ერთი ზედა ჭველიერშია, მეორე — სოფ. თეკალში).

„ლეთიხის“ ლიპარტელიანთა უფროსი ბარის საქართველოდან მოსულა და მოურავად დადგომია ბულეშელ გარდაფხაძეს. ვინაიდან ბულეშელი გარდაფხაძეები სასტიკად ექცეოდნენ თავიანთ ყმებს, ლიპარტელიანმა ისარგებლა ყმების უკმაყოფილებით და მოაწყო შეთქმულება გიორგი გარდაფხაძის წინააღმდეგ. — აღდგომის დღესასწაულზე ლიპარტელიანის უფროსობით გარდაფხაძეები გაწყვიტეს. გადარჩა გაძიძავებული ბავშვი, რომელიც ტვიბელმა ზურაბიანმა კავკასიონის ქედს გადაღმა გუდით გადაიყვანა თურმე ბალყარეთში. გარდაფხაძეთა მიწაწყალი გაუნაწილებიათ გლეხებს. ლეთიხში მცხოვრებ ლიპარტელიანებში ძირითადი ლიპარტელიანები არიან „აფრაშეერები“, „ჯაყვაშა“ და „ბოჟოშა“. „ბოჟოშა“ ერთი მოსახლეა „ლეთიხში“, ერთი კიდევ საყდარშია „მიქელშეერების“ მიწაწყალზე. „ჯაყვაშა“ ორი მოსახლეა. აფრაშეერებიდან გოგიშეერები შედარებით გამრავლებულნი არიან. „ლეთიხში“ შვიდი მოსახლეა, ორი მოსახლე სოფ. ფანაგის ახალშენშია. „თავბედშეერები“ ორი მოსახლეა — ერთი „ლეთიხში“, მეორე — ზედა ჭველიერში, „გოჩშეერები“ სამი მოსახლეა „ლეთიხში“.

„თავბედშეერების“ მოსახლის გვარი შეცვლილია ზურაბიანით. „აფრაშას“

კუთხეში ორი მოსახლეა ჩამოსახლებული: მეშველიანი ცაგერიდან და მუკბა-
ნიანი ზედა ჭველიერიდან. „ბოჟოშას“ პირველ სამოსახლოზე ხაბულიანები ჩამო-
ესახლნენ სოფ. მუწდიდან.
„ლეთიხის“ ხალხი ნიჭიერი, მხიარული და გულღიაა, სტუმრისა და პურმა-
რილის მოყვარულნი. თითქმის მთელი ჩოლურის ცენტრს „ლეთიხი“ წარმოად-
გენდა თავისი გართობებით და შეკრებებით. სხვა სოფლელები ლეთიხელ ლიპარ-
ტელიანებს ორშაბათის მოქეიფეებს ეძახდნენ. ლეთიხის ლიპარტელიანებში წამ-
ყვანნი აფრაშეერები არიან. ლეთიხში ორ ადგილასაა ნაციხარი: აჭვიფის აღმო-
სავლეთით, ბოჟოშას სახლთან (ახლა ხაბულიანების ოჯახია), „ნატაშას“ ზემოთ,
ჩირგვნარში. ჭველიერის მთაზე, მაიდანში არის მცირე ტბა, იქვე იყო ძველი სა-
მლოცველოს სასწაულმოქმედი ოქროს ჯვარი, რომელიც გატაცებულ იქნა. აქვე,
ამ მთაზე, „ისკრიაშის“ მიდამოებში მეწყერის გამო უნდა დაკარგულიყო მდი-
დარი ეკლესია, რომელიც დღემდე გამოცანადაა დარჩენილი. ზედა ჭველიერის
მთას „ჰეელუ“ ჰქვია, ქვედა ჭველიერისას კი — „მენგეშარი“, „ლექოოშტი“, „მა-
იდანი“, „იერხომელი“, „მენგეშარიი“ და „წილამი“. საყდრის ხიდის აღმოსავლე-
თით, რიყეში დაკარგულია მჟავე წყალი. ლეთიხში არის ორი ნაკრძალი ჩირგვ-
ნარი, ერთს ჰქვია „ლაულიში“, მეორეს კი „ლაიბაარი“. იბარ — სვანურად ბეგა-
რას ნიშნავს, აქედან — საბეგარო ანუ „ლაიბარი“. ქვედა ჭველიერში ჩამოდის
ღელე, რომელიც სეზონურად წისქვილებსაც აბრუნებდა. აფრაშას უფროსმა, გო-
გი აფრასის ძე ლიპარტელიანმა განიზრახა ამ ღელეში დამატებითი წყლის გა-
დმოგდება იერხომელიდან, რისი კვალი ახლაც ეტყობა იერხომლის მდელოს. ამან
გამოიწვია დიდი მეწყრიანობა და უბედურება. ამჟამად მთა „ისკიაშში“ გათხრი-
ლია მეწყერგადასაგდები არხი, რათა მთიდან წამოსული ნიაღვარი „ცაგის“ ღე-
ლეში ჩავიდეს. ლეთიხის ზემოთ, კვახაანიში არის სალოცავი, სადაც მთელი
ჭველიერი იკრიბება დღეობაზე. წინათ კვახანიში ბულეშიც მონაწილეობდა. სა-
მლოცველო ადგილებია აგრეთვე ნაკალოდში, მურყმლის ქვემოთ, ანძგლში და
კალავერში.

მუწდი

სოფელი მუწდი იყოფა ორ ნაწილად. დასავლეთით სახაბულიანოა, აღმოსავ-
ლეთით საკვასტიანო. ხაბულიანების სოფელი 30 მოსახლეს მოიცავს. ძირითადი
ერთეულებია ოტიაიშეერები — სულ ოთხი მოსახლე, ჯანაშშერები მუწდიში —
ხუთი მოსახლე. 12 მოსახლე გვარშეცვლილია, ორი სასაშში გადავიდა, ერთი —
ფანაგაში, ორი — ჭველფში. მანაშეერების შვიდი მოსახლე მუწდიშია, სამი —
ჭველიერში. სუგაიშეერების ათი მოსახლე მუწდიშია, ერთი — ფანაგაში. ბეშეე-
რების ოთხი მოსახლე მუწდიშია, ერთი — ლეუშერში. კვასტიანები ლებორგილში
არიან. შემდეგ მოდის მცირე ერთეულები: თუხვაშეერების სამი მოსახლე, გებე-

შეერების სამი მოსახლე მუწდიში, ორი — ჭველფში, ერთი — თეკალში. ჯახშეე-
რების ერთი მოსახლე მუწდიშია. მურძალუშეერები იყოფიან ორად. „გუტაშად“
და „ბეტშად“. ამათგან თითო მოსახლე მუწდიშია, ორი — ჭველფში, მუწდის აქვს
საკუთარი ეკლესია, დაცული და მოვლილი, მთავარანგელოზის სახელობისა. იქ-
ვეა მთელი მუწდის სასაფლაო. სოფელს შუაში ჩამოუდის ღელე „იუდა ტვიბი“
და ყოფს საკვასტიანო და სახაბულიანო მუწდად. ღელეზე პატარა წისქვილებიც
აქვთ, რასაც დაკრეეკილარს უწოდებენ. აქვთ საკუთარი სათიბები და საძოვარი
მთებიც. მათ მთაზე არის გადასასვლელი „ლასილი“, მთისკენ მისასვლელ გზაზე
არის ნაეკლესიები მცირე ტბით (მაცხოარის ტბა). სამლოცველო ნიშია კვასტია-
ნების უბანში, პატარა ციხესიმაგრე — ლებორგილში. ეს ციხე თუხვაშას კუთვნი-
ლია. დიდი ციხე-სიმაგრე ყოფილა სახაბულიანო მუწდიში, რომელიც ჯანაშშას
კუთვნილია. ამ ციხის ნანგრევებიღაა დარჩენილი.
მუწდის ხალხი სტუმართმოყვარე და გამრჯეა. გავრცელებულნი არიან ჩო-
ლურის მთელ ტერიტორიაზე. აქვთ წარმართული სამლოცველო „ლეკალაა-
ნიში“.

ტვიბი

ენითა და ზნეჩვეულებებით წმინდა ჩოლურლები არიან. ორგან აქვთ ეკლესია:
ერთი ძველი და მნიშვნელოვანი, (ეროვნულ აღრიცხვაზეა აყვანილი), სოფლი-
დან მოშორებით ტყეში, სოფლის ზემოთ ჩრდილო-დასავლეთის მხარეზე, მთა-
ვარანგელოზის სახელობისა, მეორე ეკლესია სოფლის თავზეა სასაფლაოთი. აქვთ
სამლოცველო ნიშიც „ქვილმინდის“ სახით. სოფელში ზურაბიანები ცხოვრობენ,
ძირითადი ერთეულებია „ზურაბშეერები“: ტვიბში ერთი მოსახლე, ერთი ჭვე-
ლიერშია ჩასიძებული. ძგგრიშეერების სამი მოსახლეა, ამათგან ტვიბშია ორი,
ჭველფში — სამი მოსახლე.
ივანოშეერები ცხრა მოსახლე ტვიბშია, ერთი — თეკალში. „გუაშეერები“
რვა მოსახლე ტვიბშია, ერთი — უკლეში, ორი — თეკალში. ადაიშეერები ხუთი
მოსახლე, ჰვესგიპიშა სამი მოსახლე, ქვიცშა ორი მოსახლე. გოგჩუშეერები ოთხი
მოსახლე ტვიბშია, ერთი — ფანაგაში. ჯამბურიძეების (ასაშას სახლობიდან) ერ-
თი მოსახლე ტვიბშია, ერთი — ჭველიერში და ერთიც სოფ. ფანაგაში. ტვიბი
სამ უბნადაა დაყოფილი. ზედა ტვიბი, ფეტუშეერები და ღვადური. ღვადურის
ტერიტორიაზეა წარმართული სამლოცველო „სივნიშის“ ნაშთები. ლაკაჩხიარის
კლდეზე, ზედა ტვიბის სოფლამდე ორი ღელე ჩამოდის: „ცეერალი“ და „ქორშუ-
ლაი“. სოფლის ბოლოს ღელეები ერთვიან ერთმანეთს და მერე ჰქვია „მგხრა“.
ტვიბელი ზურაბიანები მხიარული, იუმორის მოყვარული ხალხია.

თეკალი

სოფელი თეკალი თავად გარდაფხაძეთა კუთვნილი სოფელი იყო. ამჟამად გარდაფხაძეთაგან დარჩენილია ორი მოსახლე, დანარჩენები (სულ 32 მოსახლე) ჩამოსახლებულნი არიან სხვადასხვა სოფლებიდან. სოფლის პირდაპირ, სალი კლდის თავზე არის მაცხოვრის სახელობის კეთილნაშენი ეკლესია, იქვეა სასაფლაო თეკალის გარდაფხაძეთა და სოფ. მამის ზოგი მაცხოვრებლისათვის.

თეკალში კეელუს მთიდან ჩამოდის ღელე „თეკლურა“, სოფლის დასავლეთით ჩამოდის ღელე „მალგოვი“, ბოლო დროს თეკალი ჩემულობს ჩოლურის ცენტრობას, ივარგებს კიდევაც თუ ზვავმა არ დააზიანა. აქვს საკუთარი საძოვარი მთა ღემაამოოლი და სათიბი მთა „ჭენიერი“.

მამი

სოფელ მამიში ცხოვრობს 21 მოსახლე. სოფელი მდებარეობს ცენის წყლის მარჯვენა სანაპიროზე. სოფელში არის მთელ ჩოლურში ყველაზე უფრო კეთილნაშენი ციხე ოთხკუთხა (დაცულია). ეს ციხე ყოფილა გარდაფხაძეთა „ოთარშას“ შტოს სამფლობელო. მამიში არის ძლიერი ეკლესია წმინდა გიორგის სახელობისა. ეს ეკლესია ძველად იედიყში უნდა ყოფილიყო, მაგრამ მუსულმანთაგან იედიყის აოხრების შემდეგ გადმოუტანიათ მამისკენ. ყოველ შემთხვევაში, იედიყში ყოფილა ძლიერი ეკლესია, რომლის ნანგრევებიც მე თვითონ მინახავს. თლილი ქვით ყოფილა ნაგები, ქვებზე იყო წარწერები ხუცურად და ქართული ორნამენტები. მორწმუნეთა მიერ ბესარიონ შავრეშიანის ხელმძღვანელობით ძველ ადგილას აშენებული იქნა ეკლესიის კედლები ფარულად. ამ მშენებლობაში მონაწილეობდა ჩოლურის მთელი საზოგადოება. საქმე კარგად დაგვირგვინდებოდა, პარტიულები რომ არ აღმდგარიყვნენ კეთილი საქმის წინააღმდეგ.

მამის ზემოთ არის უბანი „უკლეში“. უკლეში შემდეგი ძირითადი ერთეულებია: მონიშა — ხუთი მოსახლე, აქედან ერთი თეკალში სახლობს, ერთი ზედა მამიში და ერთიც ფანაგაში. „ნადოშეერები“ სამი მოსახლე — უკლეში ორი და ერთი მამში. ანაშეერები ოცი მოსახლე: აქედან სამი სოფ. ფანაგაშია, სამი სოფ. ლეუშერში, ერთი სოფ. თეკალში, ერთიც ქუთაისში. „ჩარგაშეერები“ რვა მოსახლე, აქედან სამი მოსახლე უკლეშია, ხუთი — ზედა მამიშია.

„ჯაბუშეერები“ მამიში ორი მოსახლეა. ერთია ძირითადი, მეორე ზემო სვანეთიდან ჩასიძებულმა მარგველიანმა შეცვალა.

„გეგიშეერები“ — იყვნენ ოთხი მოსახლე. ახლა დარჩენილია ოთხი მოსახლე სოფ. თეკალში.

„ნასყიდაიშეერები“ ხუთი მოსახლე ყოფილა. ორი მოსახლე არის მამიში

და ორის ადგილას (ისინი ამომწყდარან) ჩამოსახლებულია გაზდელიანი და მარგველიანი. მარგველიანი „კალმუშიდან“ არის გადმოსული.

ასაშეერები სულ ცხრა მოსახლეა, გვარად ჯამბურიძენი. აქედან ოთხი მამიშია, ერთი იედიყში გადავიდა, ერთი — ღვადურში. ერთი ფანაგაშია და ერთიც ჭველიერში.

„ჩიტაიშეერები“ ორი მოსახლე ყოფილა. ერთი ამოწყდა და ერთიც სოფელ თეკალში დაესახლა. მამიში ცხოვრობენ „მურგუშალები“ ზურაბიანები (ძლიერი ყრთეული ყოფილა). ქუნიშშიც ზურაბიანები არიან ჩასახლებულნი (ორი მოსახლე). ერთი ჩასიძებულია (ონიანი ლაშხეთიდან).

მამის ერთ უბანს ქვია „ზაგალოდი“. ზაგალოდში არის სამი მოსახლე. ერთი ის მარგველიანია, რომელიც შავრეშიანზეა ჩასიძებული, მეორე მკვიდრი შავრეშიანია, მესამე კი ზურაბიანი. საერთოდ, ეს უბანი შავრეშიანების სამკვიდროა. ისინი ჭველიერში ბაპშეერთა უბანში ესახლნენ თურმე, მაგრამ მეზობლის მოკვლის გამო გახიზნულია ზაგალოოდში.

უკლეში არის ყიფიანის გვარის ერთი მოსახლე.

მამიში ორი ღელე ჩამოდის. დასავლეთის ღელე მცირეა, აღმოსავლეთის ღელეზე წისქვილებიც ჰქონიათ.

იედიყი

იედიყი მდებარეობს სოფელ ლეუშერის გაღმა. ძველი ნასახლარები ახლაც ნათლად შეიმჩნევა, ხოლო ციხეები, დროთა სიავისაგან იავარქმნილნი, ჯერ-ჯერობით მაინც ინარჩუნებენ ფორმას. ციხის აღმოსავლეთით საფლავებია. ფიქალის ლოდებით შეიძლება საფლავების დათვლაც. ვინ იყვნენ ამ ადგილთა მაცხოვრებელნი, ამოწყდნენ მთლიანად თუ გადაინაცვლეს ადგილი, არავინ არ იცის. აღსანიშნავია, რომ სასაფლაო კოშკის ძირასაა, ხოლო ეკლესია მოშორებითაა. მთელი ჩოლური იქ დღესასწაულობს ამაღლებას. ეს ეკლესია უნდა ყოფილიყო წმინდა გიორგის სახელობისა. ეკლესია აგებული ყოფილა თლილი, დამუშავებული სპონდიოს ქვით, ჩუქურთმებით და ამოკვეთილი წარწერებით. ქვების დიდი რაოდენობა გაზიდულია.

„იედიყოს“ ზემოთ, „ტვიბლედშიც“ არის ციხე და ნასახლარები, კიდევ უფრო ზევით „დეცილია“ — ნასოფლარი, ნაეკლესიევი. აქ უნდა ინახებოდეს მიწაში ჩამარხული სოფლისა და ეკლესიის განძეული.

იედიყში არის ღელე ფიშყორი.

ლეუშერი

სოფელი ლეუშერი ცენის წყლის მარცხენა ნაპირზეა გაშენებული. წინათ მარტო გარდაფხაძეების სამოსახლოს წარმოადგენდა. იყოფა ორ ნაწილად: ზედა

ლეუშერად და ქვედა ლეუშერად. ქვედა ლეუშერს „ციოყშეერები“ ერქვა, ზედა ლეუშერს კი — „მოროული“. ღელესაც, რომელიც ლეუშერს ჩამოუდის, „მოროული“ ჰქვია. მასზე ბევრი კარგი წისქვილია გაშენებული. ლეუშერს აქვს კიდევ ერთი კუთხე, რომელსაც ლეკვიდას უწოდებენ. გარდაფხაძეთა დამხობის შემდეგ ლეუშერში დაესახლა ბევრი ჩოლურელი და ზემო სვანი. გვაროვნული ერთეულებიდან არიან გარდაფხაძეები (შვიდი მოსახლე), არაჩანები — შავრეშიანები — ექვსი მოსახლე, ჩარკვიანები ანუ მოროულიარები — ექვსი მოსახლე, ხაჭუანები— სამი მოსახლე, ჩეგიანები — ერთი მოსახლე, ხვისტანები — ოთხი მოსახლე, ქურდიანები — ოთხი მოსახლე, რატიანები — ორი მოსახლე, ფერცულიანები — ორი მოსახლე, ავალიანი — ერთი მოსახლე, გასვიანები — ორი მოსახლე.

აქვთ საკუთარი ეკლესია, გარდაფხაძეთა მიერ ახლო წარსულში აშენებული. ადგილს ქვია „ცხუმანი“. იყო დიდი ოთხკუთხა ციხე, რომელიც ნაწილობრივ დაანგრიეს. ლეუშერი საცხოვრებლად შედარებით კარგია. ენა ჩოლურულია. ზემო სვანური მოსახლეობაც გადასულია ჩოლურულ კილოზე, აქვთ ბევრი ტყე და ველი, საძოვარი მთა „ლატვბაიილარი“ და „დაშტვე ლაარა“.

ფანაგა

ახალშენი სოფელია. ეს ადგილები ცენისწყალის ჭალებისგანაა შექმნილი და მდინარისაგან ახლაც დიდი საშიშროება მოელის. არავითარი სიმაგრეები არ იცავს. წინათ ეს ადგილები გარდაფხაძეთა მფლობელობაში იყო, ხოლო რევოლუციის შემდეგ, 1925 წლიდან მოხდა მისი დასახლება. ამჟამად აქ არის 31 მოსახლე. ყველანი ჩოლურლები არიან. ფანაგა, როგორც ჩანს, წინათაც სოფელი ყოფილა, მაგრამ ცენისწყალის ღვარცოფებით განადგურებულა. ეს იქიდან ჩანს, რომ უშიშარ ადგილას შემორჩენილია ეკლესიის ნანგრევები და სასაფლაო. ამ ადგილს „შკედი“ ჰქვია. სოფლის ზემოთ არის დიდი ტყე, მდებარეობა ვარგისიანია ახოების მოსატეხავად. სარგებლობენ საზაფხულო საძოვრებით ლამრიას მთაზე — ტვიბლედით, ჭვედერაშით და დეცილით. სოფელ ფანაგას შუაში ჩამოუდის ღელე. გაღმა, ჭველფის ტერიტორიიდან, ღელე „ფიშყორის“ ჩამონატანები ცენისწყალს მარცხნივ, ფანაგისაკენ მიერეკება და საშიშროებას უქმნის. აგრეთვე საშიშროებას უქმნის დასავლეთის მხარეზე ჩამომდინარე ღელე „ხეცეცური“.

ჭველფი

სოფელი ჭველფი ცენისწყლის მარჯვენა ნაპირზეა გაშენებული. ის იყო გარდაფხაძეთა სოფელი. ჩაილურის თავკაცებს მიწები ბატონთან შინაყმებად მსახურთათვის გარდაფხაძეთა გაწყვეტის შემდეგ, 1918 წ. მიუციათ. ჩოლურის თავკაცი გრიგოლ კვასტიანი თავისი შეფიცულებით, როგორც სურდა, ისე განაგებდა საქ-

მეს. ის და მასთან მყოფი ე. წ. „რევოლუციონერები“ ცდილობდნენ თვითონ გამხდარიყვნენ ბატონებად — მათ თავიანთი თანამოძმე გლეხები განაწილებულიც კი ყოლიათ ყმებად. მკვიდრი მოსახლეობა არ არის და მანამდე მაცხოვრებლები ვინ იყვნენ, არც ეს არის ცნობილი. ჭველფი უძველესი სოფელია. ამას ადასტურებს ნაეკლესიები ადგილი უძველესი სასაფლაოებით ზედა ჭველფში, ასტერ კვასტიანის სახლის აღმოსავლეთით. ჭველფელები თავადთა ნაყმევების ნაშიერნი არიან. ზუსულ ჭველფში არის 22 მოსახლე, აქედან კვასტიანები არიან რვა მოსახლე, ზურაბიანები — რვა, ხაბულიანები — სამი, მარგველიანები — ორი, არის აგრეთვე მუკბანიანის ერთი მოსახლე.

ჭველფი ლუჯისაგან გამოყოფილია ღელე ხუშკურით. ეს დიდი და შფოთიანი ღელეა, რომლისგანაც დიდი საშიშროება მოელის ზედა ჭველფს. ზედა და ქვედა ჭველფის შუაში ჩამოდის პატარა ღელე „ფიშყორი“, რომელიც თავისი წყალუხვობით დიდ ღელეებსაც სჯობს, მუდამ ამღვრეულია. ჭველფი საცხოვრებლად კარგი სოფელია. აქვთ სათიბები და საძოვარიც. ჭველფის მკვიდრი მოსახლეები (ჩოფლიანები) გაფანტულნი არიან საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში.

1987 წელს, როცა სვანეთი სტიქიით დიდად დაზარალდა, ჩოლურიც ძლიერ დაზიანდა. მე გადავწყვიტე, თუკი ჩემი ჩოლური განწირულია, უკვდავვყო ჩემი ჯაფითა და რუდუნებით.

ღმერთმა კვლავ აღადგინოს ჩოლური თავისი ხალხითა და მიწა-წყლით.

16 ივნისი, 1990 წ. შაბათი, ღრუბლიანი.
ა. ლიპარტელიანი.

ჩოლურელთა წეს-ჩვეულებანი

1. ნაკვერცხლის მიცემა არ შეიძლება ორშაბათს, ხუთშაბათსა და შაბათს.

2. სამშაბათს და ხუთშაბათს თვიურიანი ტანსაცმლის გარეცხვა აკრძალულია. აგრეთვე ამ დღეებში აკრძალულია გასესხება ან განათხოვრება რამესი. აღნიშნულ დღეებში მგზავრობა კარგადაა დაცდილი.

3. ბუს შემოსვლას სოფელში ან სახლში ცუდ ნიშნად მიიჩნევენ.

4. სოფლის მიდამოებში „ვადადაიად“ წოდებული ფრინველის გამოჩენა ცუდადაა დაცდილი.

5. ხელზე სიყვითლის გაჩენას („მორელს“) ცუდად მიიჩნევენ, იმისდა მიხედვით, თუ რომელ ადგილზე იქნება.

6. თუ ახალმა მამალმა სამშაბათ დღეს იყივლა, იმავე დღეს ყურძნის ახალი მოსავლის დაჭაშნიკება კარგიაო.

7. ორშაბათს ნემსის ხმარება არ შეიძლება, ხუთშაბათს — მაკრატლისა. პარასკეობით მიწის თხრას, ნემსისა და მაკრატლის ხმარებას ერიდებიან.

8. სამშაბათს მზის ჩასვლის შემდეგ კერვა აკრძალულია, ხანძარი იცისო.

9. ჩიტის ბუდეს თუ ნახავ, საუურავ ქვეშ არ უნდა თქვა, თორემ ჩიტი ბუდეს მიატოვებს და ადგილს მოინაცვლებსო.

10. სკვინჩა ჩიტის ძახილი ხელმარცხნივ ცუდადაა მიჩნეული, ხელმარჯვნივ — კარგად. არჩევენ ჩაციებით და კანტი-კუნტად ძახილს, პირველი — კარგია, მეორე — არც ისე.

11. ძაღლის ყმუილი მოახლოებული მარცხის, ადამიანის გარდაცვალების მომასწავებელიაო.

12. ფრჩხილის მოჭრა შეიძლება მარტო სამშაბათსა და შაბათს, თანაც მოჭრილი ფრჩხილი ცეცხლში უნდა ჩაყაროთ. თუ მოჭრილი ფრჩხილები ქათამმა აკენკა, მისი ხორცის ჭამა ადამიანში ჭლექს იწვევსო.

13. კვირა დღეს ფრჩხილები მტრის მიწაზე უნდა მოიჭრასო.

14. დედალმა თუ დაიყივლა, ცუდის ნიშანიაო.

15. დედალმა თუ პატარა კვერცხი დადო, ცუდად ენიშნებათ.

16. ავი თვალის ადამიანს მისდა უგრძნობლად ტანსაცმლის ნაწილი თუ წააჭერი, მისგან დათვალულს ნაკვერცხლებზე შეუბოლავ (მას „ფინჩხ“ უწოდებენ).

17. როცა ოთხფეხს გაყიდიან, ჩუმად ბალნის ბღუჯას წააცლიან და სახლში აბრუნებენ; ხელი არ გაყვესო. ამას „ლიფინჩოორეს“ — უწოდებენ.

18. თუ ქათმები მტვერში „ბანაობენ“, ცუდი ამინდის ნიშანია.

19. როცა ღორი საღორეში ჩალას ეზიდება, ეს თოვლის მოსვლას ნიშნავს.

20. პირუტყვის მიერ უკანა კიდურების გაფერთხვა-გასავსავებამ მკაცრი ყინვა იცისო.

21. თუ ენაზე იკბინე — გააჩნია რომელ ნაწილზე — იმის მიხედვით მსჯელობენ, ვინ მოგიკვდება: ოჯახის წევრი თუ ახლობელი.

22. სიზმარში თუ კბილი ამოგივარდა, ადამიანის მსხვერპლს ნიშნავსო, თუ წინა კბილი ამოიღე, ოჯახის წევრი მოკვდება, თუკი გვერდითი — ახლობელი.

23. სიზმარში დედიშობილა სიარული მოსალოდნელი შერცხვენის ნიშანია, ჰაერში ფრენა — გამარჯვებისა და სიხარულის, მღვრიე წყალში დგომა — ავადმყოფობის. ხილის ჭამამ სურდო იცის, სიზმარში ხორცის ჭამამ — ახლობლის სიკვდილი.

24. თუ ზამთარში წყარომ დაიკლო ან დაშრა, ეს თოვლის ნიშანია, ძლიერი ჭირხლიც თოვლის მოსვლის ნიშანიაო.

25. თუ დაკლული ღორის ელენთა ჩვეულებრივი ზომისაა, მცირე თოვლიანობა იქნება, თუ გასივებულია — დიდი თოვლი მოვა.

26. თუ ახალი მთვარეა (რასაც „ცინცხალს“ უწოდებენ), სამასალე ხეს არ ჭრიან, რადგან მერქანს მწერები ეხვევიან და მალე გამოხრავენ.

27. ცდომილი ვარსკვლავის სხივი რომელ სახლსაც დაეცემა, იქ კაცის მსხვერპლია მოსალოდნელი.

28. ქარში სახლის სახურავის უეცარი გადახსნა ცუდადაა დაცდილი.

29. საკლავის ბეჭის ძვლის ფოსოში შავი წერტილი თუ შეინიშნება, პატრონის სახლში კაცი მოკვდება. გამჭვირვალე ძვლის ფრთა კარგ ამინდს მოასწავებს, მსხვილი — ცუდ ამინდს.

30. დილის შემხვდური მარჯვნიდან უნდა შეიხვედროო.

31. ღორი თუ სახლს გვერდს შეაფხანს, ოჯახში ავად გახდება ვინმე.

32. თუ ღორი მიწაზე უკანალს აფხანს და პირი სახლისაკენ აქვს, სახლის პატრონი ავად გახდება.

33. თუ ცეცხლის პირას დედალი გაწვა, დედაკაცის ავადმყოფობა იცის, მამალმა — მამაკაცისა.

34. თუ ძაღლი კარს ან სახლს მიაფსამს, სირცხვილის ნიშანია. თუ მოეფერე და ტანს დაიფერთხავს, ზარალი იცისო. შენსკენ გაიზმორება — მოგემატებაო, სხვისკენ — დაგაკლდებაო.

35. პირუტყვის სახლზე შებღავლება ცუდის ნიშანია.

36. სასმელში „ვეებას“ (მაწყინარი მტვერი) ჩავარდნამ ბიჭი იცისო.

37. ჯვარედინად ხელის ჩამორთმევამ ქორწილი იცისო.

38. ორი თითით არც მიწოდება, არც აღება არ შეიძლებაო.

39. თვიურიანი ქალი საწოლზე არ უნდა დაწვეს, არამედ — იატაკზე.

40. თვიურიანი ქალის ბალზე ასვლა ბალს გაახმობსო.

41. ღორის გაყიდვა არ შეიძლება ორშაბათს და პარასკევს.

42. „გოლლაფორის“ ბალახის სახლში შენახვა არ შეიძლება. ბალახს წვავენ და კვამლს დათვალულს შეუბოლავენ.

43. მარიამობის მარხვაში სახსნილოს არ ჭამენ საკუთარ ეზო-სახლში, ხოლო სხვისაში დაშვებულია.

44. მარცხენა ხელისგულის ფხანა შეძენა და შემატებაა, ხოლო მარჯვენასი— გასავალი.

45. მარჯვენა წარბი გითრთოდეს — ცუდს ნიშნავს, მარცხენა კი კარგის მომასწავებელია.

46. თუ ბეჭი გიფართხალებს, ხიფათია მოსალოდნელი.

47. ფეხისგულის ფხანამ გზა იცის, საულვაშისამ — ზმა.

48. ცხვირის წვერი აგეფხანოს — ჯავრი შეგხვდება, ყბის მოფხანამ კი ცრემლი იცისო.

49. მარჯვენა თვალის ქუთუთოს ციმციმისას ავს გაიგებ, მარცხენასი — კარგს.

50. მუგუზალზე და კერიაზე კაკუნმა სტუმარი იცისო.

51. თუ ნაკვერცხალი ფეხზე დადგა, ოჯახში სტუმარი მოვა.

52. თუ ცხოველს დაუმსახურებლად უხეშად მიმართე, სტუმარია მოსალოდნელი.

53. თუ პირუტყვმა გვერდის ავლის დროს შეგბღავლა, უცბად ბალანი უნდა წააცალო და ფეხქვეშ დაიტანო ძახილით: „შენი ტყავი გავხიე“.

54. თუ ცარიელ ჭურში ჩასძახე დაკარგული ცხოველის სახელი, გამოჩნდებაო.

55. ბოსტანში პურის ნატეხის შეტანამ ბოსტნის გადაგვარება იცისო.

56. როდინში პურის ჩაწობა არ შეიძლებაო.

57. ბეღლის თვალის დაწყება მხოლოდ მთლიანი, გაუტეხავი პურით შეიძლება.

58. ურთხმელის არც დაწვა შეიძლება და არც სახლის ახლოს დარგვა.

59. „ძუმბეერლას“ წკნელს პირუტყვს თუ დაარტყამ, გახდებაო.

60. კანგაცლილი წკნელის დარტყმა პირუტყვის გახდომას იწვევსო.

61. ხის ტყავის ხელით გაცლა სიტიტვლეს იწვევსო.

62. თუ ცხოველს ცოცხი დაარტყი, ადამიანს მგელი შეჭამსო.

63. ცოცხი და უღელი არ უნდა დაწვაო.

64. ქათამი თუ კრუხად გიზის და ღვლეეჭს ცეცხლზე დაწვავ, წიწილებს აღარ გამოჩეკავსო.

65. წყლის დუღილი აკრძალულია.

66. პურის ან მჭადის კანგაცლა სიტიტვლეს იწვევსო.

67. პურის დაგდება აკრძალულია და თუ დაგივარდა, უნდა აკოცო.

68. ბლის მერქნის დაწვა აკრძალულია, ქვეწარმავლის სახლში შემოსვლა იცისო.

69. პირიდან პურის ნამცეცის ან ლუკმის გამოვარდნამ ზარალი იცისო.

70. ქათამმა თუ ყველი აკენკა, პირუტყვის წველადობა დაიკლებს და კვეთიც ფუჭდებაო.

71. გაზაფხულზე თუ ბაყაყი მშრალზე ნახე, ცუდი წველადობა იცისო.

72. მარწყვის სვანური სახელის — „მაიოოლის“ ხსენება არ შეიძლება, უნდა თქვა მიწის ბალი, თორემ ცუდად იმოქმედებს წველადობაზეო.

73. ვირთხას ან დედოფალას სახურავქვეშ უძახიან „მააშიდაი“.

74. ახალ გაზაფხულზე თუ პირველად მძინარე ქვეწარმავალს შეხედე, იმ წელს ძილის გუდად გადაიქცევი.

75. თუკი საუზმემდე გუგულის ხმას გაიგონებ, არვარგაო.

76. ახალი ხილის ჭამა ხდება შელოცვით: „ახალ-მახალ, ჩიიმე მახალ მი დაშტვე მაბაც მი, დაავა ვად მი“ (ეს ნიშნავს: „ახალ-მახალ, ყველას ცოდნა მომეცი, დათვის ძალა; დევის ნატვრა).

77. თიკანი მანამდე უნდა ნახო, ვიდრე მის ბღავილს გაიგონებო.

78. ყურის წივილი ვიღაცის სიკვდილის ამბის გაგებას ნიშნავსო.

79. ტკბილად გასლოკინებს — ვიღაცა ტკბილად გახსენებს, მწარედ გასლოკინებს — ცუდად გახსენებს.

80. სახლში დამალობანას თუ ითამაშებ, მგლები ცხვრებს დაგლეჯენო.

81. თითით ყველა ცოცხალი არსების დათვლა აკრძალულია.

82. ჩიტების სახლში შემოსვლა ან კარზე კაკუნი ნიშანია, რომ ვიღაცა მოგივა, ვიღაცა გეძალება.

83. ქვაბის საკიდარის წკარუნი ავადმყოფობის მომასწავებელია.

84. ქვაბის გამურულ გვერდზე ნაპერწკლები დარის მომასწავებელია.

85. ასკილის დაწვა დარს იწვევსო.

86. ქვეწარმავლის სახლში შესვლა ავის ნიშანიაო.

87. გულწითელა ჩიტის მოკვლა აკრძალულია, ძმის სიკვდილი იცისო.

88. ჭამის შემდეგ თუ გაგაზმორა, საჭმელი არ შეგერგებაო.

89. ჭამის დროს ლაპარაკი უზრდელობააო.

90. ცუდი ამინდის დროს გარეთ აგდებენ „ლაფერთხას“ (ლობიოს გასაქნელი), რაც ამინდის დაწყნარებას იწვევსო.

91. სახლში შემოსვლის დროს კარებთან არ უნდა თქვა, რომ კარგი ამინდიაო.

92. ფეხზე დგომით ჭამა აკრძალულია.

93. არასოდეს არ უნდა დალოცო წყალი და შეშა.

94. „ვებშაის“ ხორცი არც უნდა აჭამო და არც უნდა ანახო სხვას.

95. „ულიშის“ (რელიგიური დღესასწაული) დღეს აჩემებულ ადგილას ტაბლებს აცხობენ, მაგრამ სახლში წაღება აკრძალულია.

96. ცეცხლმა თუ ჭრიალი დაიწყო, ცუდია და უნდა მიაძახო: „ხინჟი წვად, ხინჟი წვად“ („ლხინში მწვადი, ლხინში მწვადი“).

97. სახლში და ეზო-გარემოში სტვენა არ შეიძლება, სიღარიბეს იწვევს.

98. ნატვრა არ ვარგა, რადგან დევს მიემატებაო და ამიტომ იძახიან: „ზიგჭირ დავს" („ავადმყოფობა და ჭირი დევს").

99. ბავშვმა თუ დაამთქნარა, შეუპრუწუნებენ და პირჯვარს გადასწერენ.

100. თუკი ბავშვი ენაბლუკუნაა, პურის ცხობის შემდეგ დედის ხელების ნაბანი წყლის დალევა მოუხდებაო.

101. თებერვლის დასაწყისში არის „კერბალი" — სრული აკრძალვა რამის კეთებისა.

102. სალამანდრის მოკვლამ დედის სიკვდილი იცისო.

103. სალამანდრის გაზაფხულზე ფეხშიშველა ნახვამ წაბორძიკება იცისო.

104. არაფრით არ უნდა თქვა, რა კარგი გასაკაფი ტყეაო, რადგან ტყე იტყვის: მნატვრელის ტირილზე დასაწველადო.

105. ადრე გაზაფხულზე პეპელა მაღლა მფრინავი ნახო, იმ წელს ამაღლებული განწყობილება გექნებაო, დაბლა მფრინავი ნახო — დაჩაგრული იქნებიო.

106. მუგუზალზე ფეხი არ უნდა დადგა, შენი სწორი გაჯობებსო.

107. ორსულმა ქალმა ღარიდან წყალი არ უნდა დალიოს, თორემ ბავშვი ეყოლება მარწყევარიო.

108. ასტამის ხელში ტრიალმა და თამაშმა დიასახლისის თავის ტკივილი იცისო.

109. ახალი წლის წინა დღეს ნემსის ხმარება არ შეიძლება, თორემ გოჭების თვალის დაფსობა იცისო.

110. კუდიანების და ჯადოქრების მოხსენიება არ შეიძლება ოთხშაბათობით და პარასკეობით.

111. ახალი წლის დილიდან გამოცხადებამდე, გარედან დაძახება არ შეიძლება, ხბოების ბღავილი იცისო.

112. მეფეხურის (მეკვლის) მიერ ახალ წელს სახლში შემოტანილი პურმარილის უცხოსთვის გაცემა აკრძალულია.

113. მუგუზლით თამაში ძილში შარდის შეუკავებლობას იწვევსო.

114. ძლოკვი თუ შეგხვდა, შორს უნდა მოისროლო, სირცხვილი იცისო.

115. ახალწელს მეფეხური თუ წამოწვა შენს სახლში, ქარისაგან მოსავლის წაქცევა იცისო.

116. ახალ წელს ბაწარს ან თოკს არ უნდა შეხედო, თორემ ქვეწარმავლის შეხვედრა იცისო.

117. თუ მარტში მოკრეფილი ჯინჭარი სახლში შეიტანე, ჯინჭრის მატლები მოგეძალებიან სახლშიო.

118. ხუთშაბათის დარის ისე უნდა გჯეროდეს, როგორც ქალის ფიცისა.

119. ღორი რომ საღორეში ჩალაბულას ეზიდება, თოვლია მოსალოდნელი.

120. შენობებს რომ გრძელი ლოლუები დაეკიდება, დიდი თოვლის მოსვლის ნიშანიაო.

121. ძაღლი თუ გარეთ იზმორება, კლებას ნიშნავს, თუ შიგნით — მატებასო.

122. პირიდან ლუკმის გავარდნა ზარალის მომასწავებელია.

123. ფეხის გულები თუ გეფხანება, გზა გელის.

124. სიზმარში თუ ძაღლი გიკბენს, ცუდია და თუ ცხენზე ზიხარ — ისიც ცუდიაო.

125. სიზმარში თუ ქალს ეხვევი და კოცნი, კლება-ზარალი გელის.

126. სიზმარში თუ სხვას გაარტყი, ზარალის ნიშანია, თუ დაგარტყეს — მატებისა.

127. ქვეწარმავალზე თუ გაება საუბარი, ვიღაცა ცუდად გახსენებსო.

128. თუ ლაფერთხა ლუწრიცხვიანი ბოძალით შეგხვდა, გოგო გეყოლებაო.

129. თუ ჭამის დროს ძაღლი მოგჩერებია და არ უწილადებ ლუკმას, გამოგივა რუდიმენტი ფრჩხილი (ძაღლის ფრჩხილი) და გაგაწვალებსო.

130. დანა ან წალდი თუ მჭრელი პირით ზევით გაჩერდება, პატრონის ავადმყოფობა იცისო.

131. გამომცხვარი პურის გულაღმა დადება არ შეიძლებაო.

132. პურს თუ მოტეხავ, ნატეხი შენსკენ უნდა მომართო მაგიდაზე.

133. სახლის სახურავიდან ჩამონაწვეთი ხელზე თუ მოგხვდება, მეჭეჭი იცისო.

134. ჭამის დროს პირიდან რომ ნამცეცი გამოგივარდება, ზარალი იცის.

135. თუ როდინში პური ჩააწე, ქორი აუცილებლად წაგართმევს წიწილებს.

136. წყალი თუ დალიე ფეხზე მდგომარემ, გარეთ არ უნდა გამოხვიდე, თუ მცირე დროით არ ჩამოჯდები, შინ ცარიელი მოსვლა იცისო.

137. თუ ბავშვს ჩუმად თეთრი ღორის სასქესო ორგანოს ხორცს შეაჭმევენ, ის შესწყვეტს ლოგინში მოშარდვას.

138. ახალ წელს ღუმელის, ან ღველფის ირგვლივ არ უნდა დაასხა წყალი, თორემ სახლში ჭიანჭველების შემოსვლა იცისო.

139. საპონი არ უნდა მისცე ხელში კაცს, თუ არ გინდა შეგძულდეს.

140. ცარიელი აკვნის რწევა არ შეიძლება, რამეთუ ბავშვის ავადმყოფობა იცისო.

141. ბავშვს ხელის გულზე არ უნდა აკოცო, თუ არ გინდა ქურდი გამოვიდესო.

142. თუ ცეცხლის პირას ან ბზეზე დედალი წამოწვება, ოჯახის დიასახლისის ავადმყოფობა იცის, თუ მამალი წამოწვება — სახლის პატრონის ავადმყოფობა იცისო.

143. კაცს, რომელიც მიცვალებულის დასაფლავებამდე სახსნილოს ჭამს, ჩხუბის დროს მხდალური შიში და კანკალი შეიპყრობსო.

144. კაცი, რომელიც სადედაკაცო საქმეს იქმს და შეჭამანდს ლაფერთხაში გაქნის, ჭოკზე გასვლისას შიშის კანკალი აუტყდება.

145. თრითინამ თუ მოგასწრო შეხედვა ისე, რომ ვერ მიაფურთხე, სახეზე ჭორფლს დაგაყრისო.

148. ნატვრა აკრძალულია, რადგან ბოროტ ძალებს შეემატებაო.

147. სიბევრეს და სიუხვეს ფრთხილად ჯვარი უნდა გადასახო და არ დაიკ-ვეხო.

148. ქრისტეშობის დღეს მუშაობამ თავთავთა სიწვრილე იცისო.

149. ფარცხზე ქალის დაჯდომა აკრძალულია.

150. ხუთშაბათს არაფერი არ უნდა გასცე, ბარაქა გაყვებაო.

151. ქათამს ბუდიდან ორშაბათს, ხუთშაბათს და შაბათს კვერცხი არ უნდა აუღო.

152. ბავშვის ნაბანში სარეცხს არ რეცხავენ — ბავშვი ლოგინში ვერ მოის-ვენებსო.

153. თუკი ტაბიკი ან ნაძვის წიწვი ცეცხლში შეაგდე, ტრიკიანი კაცი ახლოს ვერ გაჩერდება.

154. იატაკის გვისას ქალს თუ ვინმე შეენაცვლება, ქმრის გამოცვლას მო-ასწავებსო.

155. ჭამის დროს სარკეში არ უნდა იყურებოდე, პირიდან ცუდი სუნი იც-ისო.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა

1. სულხან-საბა ორბელიანი. ქართული ლექსიკონი.

2. ვ. ბაგრატიონი. Ⴑაქართველოს გეოგრაფია, გვ. 201.

3. ივ. ჯავახიშვილი. „ქართველური და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა".

4. მ. ხორენელი. „სომხეთის ისტორია", წ. 2, გვ. 136; 137; 146; 253; 156; 178; 267; 152;

5. პ. ინგოროყვა. გიორგი მერჩულე. გვ 130; 125; 123; 124; 151; 153;

6. Адонц. «Армения в эпоху Юстиниана». Стр. 418.

7. ი. ჭავჭავაძე,. „ქვათა ღაღადი", გვ. 423; 339; 241; 287; 24, 302; 40; 421; 60; 61.

8· საქართველოს ისტორიის ნარკვევები. ტ. II, გვ. 89.

9. გრანი ქავთარია. ჟურნ. ცისკარი № 5. 1977 წ. გვ. 131; 132.

10. გეორგიკა. გვ 28.

11. ს. კაკაბაძე. „ვ. გორგასალი" გვ. 68.

12. Н. Марр — «Яфетические названия деревьев и растений». стр. 31—32. стр. 945.

13. ვ. ბატონიშვილი. საქართველოს ისტორია, გვ. 46, მ. ჯანაშვილის რე-დაქციით.

14· Тураев — «История древнего востока». стр. 104.

15. ე. თაყაიშვილი. „საქართველოს სიძველენი" ტ. II. გვ. 14

16. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები· ტ. I. გვ. 540; 541.

17· გ. მელიქიშვილი. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები. გვ. 558.

18. ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია. ტ. 1, 1960 წ. გვ. 246.

19. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები. ტ. II. გვ. 135.

20· სტრაბონის გეოგრაფია. გვ. 118.

21. ბერი ეგნატაშვილი. ახალი ქართლის ცხოვრება. გვ. 13; 1940 წ.

22. ქართლის ცხოვრება გვ. 81

23. იოანე. გვ. 7; 30; 33.

24. შ. ამირანაშვილი. „საქართველოს ხელოვნების ისტორია“. გვ. 297; 298; 159; 211

25. ს. ხუციშვილის წერილი. გაზ. „კომუნისტი“.

26. ჯიშკარიანი. გვ. 48. „ხეთური პრობლემა კავკასიის ენების ბაზაზე“ გვ. 26; 47; 32; 48; 51.

27. მ. ალავიძე. „ოკრიბული ლექსიკონი“ გვ. 81; 87; 85; 86; 92; 75; 100; 96; 90; 91; 94; 96; 75; 97.

28. ივ. ჯავახიშვილი. „ქართული პალეოგრაფია“. გვ. 50; 298.

29. ივ. ჯავახიშვილი. საქართველოს ისტორია. ტ. II, გვ. 57, წიგნი II, გვ. 39, ტ. II გვ. 127; 68.

30. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები. ტ. II. გვ. 36; 37; 43; 113; 153; 213; 429; 384; 356; 357; 328.

31. 1986 წლის კალენდრის ჩანაწერები.

32. რ. ხარაძე. „ხევსურული დღესასწაულები“. გაზ. „კომ“. 1962 წ. 30 ნოემბერი.

33. ე. თაყაიშვილი. „საქართველოს სიძველენი“. ტ. 2. 1909 წ. გვ. 21; 245 115; 114; 14; 256; 251; 62.

34. გეორგიკა. ტ. 4. ნაკ. 2. 1952 წ. გვ. 303; ტ. 4. ნაწ. 2. გვ. 408; 432; ტ. 4. ნაკ. 2. გვ. 379; ტ. 4. ნ. II. გვ. 403; ტ. 3. გვ. 62; გ. ტ. ნაკ. 4. გვ. 396; ტ. V ნაკ. 2; გ. ტ. 4. ნაკ. 2. გვ. 391; 321; 320; 381; 389

35. შ. რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“

36. გაზ. „კომუნისტი“. 1967 წ. 14 აპრილი.

37. ვ. ბაგრატიონი. „საქართველოს ისტორია“ გვ. 289; 122; 209; 105; 68; 131; 147; 213; 46.

38. ვლ. ჩაკვეტაძე. „ქუთაისის ისტორიიდან“. გვ. 56; 180; 181; 127; 191; 192; 181; 240; 186; 294.

39. ივ. ჯავახიშვილი. ქართველი ერის ისტორია. ტ. 1, 1960 წ. გვ. 130; 124.

40. ტექლექსიკონი. „მასალები ქართულ წერილობით ძეგლებში“, გვ. 83; დ. მშვენიერაძე გვ. 137.

41. მიხ. ალავიძე. „ოკრიბული ლექსიკონი“, გვ. 12; 8; 1951 წ. გვ. 80; 81; 89.

18. იოანე 1, 4 – 8; იონა 4,6 – 11.

19. ნ. რეხვიაშვილი. „მჭედლობა რაჭაში“. გვ. 34; 131; 133; 93; 49; 84; 164; 159; 168; 147; 40; 64; 124; 128; 165.

44. ს. ჟღენტი. „ქართველურ ენათა შედარებითი ფონეტიკა“. გვ. 174 წ. I 1960 წ

45. ალ. ღლონტი. „დიალექტიკური ლექსიკონი“. გვ. 636; 673.

46. ი. დოლიძე. „ქართული სამართლის ძეგლები“. ტ. I 1963 წ.

47. ე. თაყაიშვილი. „საქართველოს სიძველენი“. ტ. 2. 1909 წ. გვ. 239; 406; 14; 402; 262; ტ. 2. გვ. 123; 250; 261; 26; 249.

48. ბურჯანაძე. „ისტორიული დოკუმენტები იმერეთის სამეფოსა და გურია ოდიშის სამთავროებისა“. წ. I, გვ. 129; 153 – 1959 წ. გვ. 151; 152; 157; 21; 105; 157; 180.

49. ვახტანგ VI. სამართლის კანონები. გვ. 256; 258; 43; 259; 247; 241; 8; 14.

50. ექ. თაყაიშვილი. ძველი საქართველო. ტ. II. გვ. 257; 240; 264.

51. ივ. ჯავახიშვილი. ქართველი ერის ისტორია წ. I, გვ. 417; 421; 411; 417; 419; 421; 49; 231; 246.

52. ექ. თაყაიშვილი. ძველი საქართველოს სალექსიკონო საისტორიო მასალიდან. ტ. 2. გვ. 4; 245; 21; 255; 88; „ძველი საქართველო“ გვ. 88; 265; 22; 26.

53. გამოსვლათა (9; 23; 27), (I მეფეთა 17; 42; 54), (I მეფეთა 5; 9-12).

54. მ. შენგელაია. „ქართული მედიცინის ისტორია“. გვ. 12; 13.

55. სულხან საბა ორბელიანი (იობ – 39, 21) გვ. 102, 1928 წ.

56. გაზ. „საბჭოთა სვანეთი“ – პუბლიკაცია ჯეფის სარწყავ არხზე.

57. შამატავლა დადიანი. „საკათალიკოსო საბჭოს შესახებ“ გვ. 1

58. ვ. თოფურია. ლექსიკონი ბესიკის ტომზე. 1962 წ. გვ. 281; 87; 114; 116; 63; 111; 136; 151; 121.

59. დ. მშვენიერაძე. ლექსიკონი. გვ. 135; 100; 84; 99; 129; 130; 133; 93; 157; 133; 102; 89; 32; 133; 84; 138; 87; 135.

60. ივ. ქავთარაძის წერილი. გაზ. „კომუნისტი“, 1967 წ. 14 აპრილი

61. ვერა ბარდაველიძე. ეთნოგრაფია. გვ. 285.

62. გლეხთა გაყიდვის მასალებიდან გვ. 67.

63. გაზ. „კომუნისტი“ 11 დეკ. 1962 წ.

64. ნ. ლომოური. „ყოველი მხრიდან“.

65. ლ. გოთუა. „გმირთა ვარამი“. გვ. 395; 382; 395; 534; 275.

66. ბოტანიკური ლექსიკონი. გვ. 17; 19; 29; 60; 24; 41; 165; 48; 167; 39; 50; 167; 160; 18; 168; 47; 24; 52; 31.

67. რუსულ-ქართული სასოფლო სამეურნეო ლექსიკონი. გვ. 28; 29; 18; 27; 16; 1; 22; 33; 34.

68. ვ. ტატიშვილი. „ქართველები მოსკოვში“. გვ. 140.

69. ივ. ჯავახიშვილი. „ქართველური და კავკასიური ენების თავდაპირველი ნათესაობა“ გვ. 594.

70. (მათე 23, 24).

71. ბ. ნიჟარაძე. „ეთნოგრაფიული წერილები სვანეთზე“ გვ. 157; 154; 231; 17; 194; 196; 197; 148; 128.

72. გ. მერჩულე. გვ. 469 — პ. ინგოროყვა გვ. 159; 507; 163; 499; 179.

73. ჟურნალი „ საქართველოს სოფლის მეურნეობა“. № 12. 1980 წ.

74. ვახანის ქვაბთა განგება. გვ. 75; 76.

75. გან. ლექსიკონი. ტ. II გვ. 150; 1438; 1436; 1529; ტ. II 1479; 155; 88; გვ. 77. 114; ტ. 4. გვ. 1497; 435.

76. ს. კაკაბაძე. „დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო საბუთები“ გვ. 146; 55; 86; 211; 117; 118.

77. ტექნიკური ლექსიკონი ქართულ წერილობით ძეგლებში. გვ. 99; დ. მშვენიერაძე გვ. 130; 41; 86.

78. ჟურნალი „პირიმზე“ № 6, 1981 წ.

79. პ. ინგოროყვა. „გ. მერჩულე“ გვ. 471; 244; 791; 182; 226.

80. მ. ჯანაშვილი. „კომენტარები ვ. ბატონიშვილის საქართველოს გეოგრაფიაზე“ გვ. 43; 223.

81. (I მეფეთა 15; 11); (I მეფეთა 8, 11-18); (3 მეფეთა 13, 1-7)

82. იეზეკიელი (38,39).

83. ქართული დიალექტ. ლეჩხუმური ლექსიკონი გვ. 675; 640.

84. ჟურნალი „პიონერი“ № 8.

85. ალ. დიუმა „კავკასია“ გვ. 25; 357; 27.

86. I მეფეთა 17, 32, 39; (3 მეფეთა 18, 16-30); (I მეფეთა 8, 11-18); (4 მეფეთა 4, 38-44); (3 მეფეთა 17, 7-23).

87. პ. ლორია. „ნაირა“ გვ. 223. 1951 წ.

88. ბიბლია (შექმ. 31, 41); (შექ. 32, 24-31); (3 მეფეთა 18, 16-30); (4 მეფეთა 4, 38-44); (გამოსვლათა 2, 9-11).

89. ბ. ეგნატაშვილი. გვ. 83. 1940 წ. გვ. 172; 56 (1940 წ. გამოცემა).

90. ზ. კიკნაძე. „შუა მდინარული მითოლოგია“. გვ. 67; 66; 284.

91. ე. გაბლიანი. „ძველი და ახალი სვანეთი“. გვ. 10 — 1925 წ. გვ. 6.

92. გაზ. „კომუნისტი“. 1965 წ. 8 აგვისტო.

93. ლევან ფრუიძე. ჟურნ. „პიონერი“ № 7, 1962 წ. გვ. 94.

94. ფიზიკური გეოგრაფია, საცნობარო ლექსიკონი. 1963 წ. გვ. 145.

95. დ. შენგელაია. „ამირანის შესახებ“ თხზ. ტ. 2. 1960 წ. არმაზის შესახებ.

96. თ. ჟორდანია. ტ. II

97. ივ. ჯავახიშვილი. „საქართველოს ისტორია“. ტ. III. გვ. 256; 143.

98. გაზ. „კომ. დროშა“ № 64-65 წ.

99. ზ. კოსიდოვსკი. „ბიბლიური თქმულებები“ გვ. 154; 337; 298; 41; 32.

100. ლ. მუსხელაშვილი. „ვახანის ქვაბთა განგება“ გვ. 103.

101. მ. შენგელაია. „ქართული მედიცინის ისტორია“ გვ. 38; 15; 16; 12.

102. ვ. ბარდაველიძე გვ. 33; 95; „სვ. საწეს გრაფიკული ხელოვნების ნიმუშები“ გვ. 91.

103. რევაზ პატარიძე. „ქართული წარმართული კალენდარი“. გვ. 164 1976 წ. მნათობი № 6

104. იერემია 14,5

105. ვ. ბარნოვი. თხზ. 7 ტ.

106. (ფსალმუნები 17, 11).

107. ვისრამიანი გვ. 50.

108. ლ. ქიაჩელი ტ. 2. გვ. 115.

109. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები ტ. 1. გვ. 670-680-671; 614; 397; 427-428; 89; (გ. მელიქიშვილი) 481; 541; 401; 460;

110. სინური მრავალთავი 864 წ. გვ. 27.

111. 1975 წ. „მნათობი“ № 4. ალ. წერეთელი ძველი აღმოსავლეთის შესახებ.

112. „ძველი ქართველი მეხოტბენი“ წ. 2. 1964 წ. ი. ლოლაშვილი გვ. 276

113. ხალხური სიბრძნე ტ. 1. გვ. 247.

114. ალ. ჭყონია გვ. 88, 38.

115. ჟურნალი „დროშა“, 1984 წ. აგვისტო

116. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“, 29/8 63 წ.

117. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“, 13 მაისი 1965 წელი.

118. ვ. ბატონიშვილი. საქართველოს აღწერა გვ. 284. 187, 115; 124; 232; 118; 201, 213; 286; 210.

119. ჟურნალი „პიონერი“, 1977 წ. 3 მარტი.

120. თ. სახოკია. „წარსული ცხოვრებიდან“.

121. რუსულ-ქართული ლექსიკონი გვ. 18.

122. ანნა ანტონოვსკაია. „გიორგი სააკაძე“ ნ. I გვ. 322; 57; 76.

123. „განთიადის დედოფალი“ გვ. 32. 1962 წ.

124. გაზ. „კომუნისტი“ 1981 წ. 2 აგვისტო

125. რუსულ-ქართული სასოფლო-სამეურნეო ლექსიკონი. გვ. 20.

126. (დან. 14, 33-40); (მეორე სჯულისა 21, 10-14), (დან. 14, 33-40); (დან. 14, 33-40); (დან. 13, 56, 58).

127. „სკოლა და ცხოვრება“, გრ. ზარდალიშვილის წერილი გვ. 66. 1967 წ.

128. ვ. ბატონიშვილი. „საქართველოს ცხოვრება“. გვ. 336; 77; 78; 22; 56; 327; 272; 79; 251.

129. „ქართლის ცხოვრების ფურცლები“. გვ. 62.

130. ნ. რეხვიაშვილი. იმერეთი XVIII ს-ში გვ. 78.

131. სახალისო ბიბლია. გვ. 545.

132. ჟურნ. „საქართველოს ბუნება“. 1965 წ. № 11.

133. წიგნი „ფოლადის ფრთებზე“. 1960 წ. გვ. 211.

134. გაზ. „სახალხო განათლება“. 18/12 — 63 წ.

135. ლექსიკონი ბ. გაბაშვილის ლექსების წიგნზე. 1962 წ.

136. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“. 10 მაისი, 1962 წ.

137. დ. გელოვანი. „შორეული ლანდები“. გვ. 444 1960 წ. 594, 54.

138. ფსალ. 17, 11, (შექმნ. 24, 2-4), (4 მეფეთა 8-17), (მსაჯ 15, 15-20), (1 მეფეთა 1, 12-17), (3 მეფეთა 17, 7-23), (3 მეფეთა 19, 5-81), (შექმ. 33, 17-19), (3 მეფეთა 2, 5-6), (3 მეფეთა 12,4), (თ. 2 მუხ. 19) (3 მეფეთა 10, 1-7), (შექმ. 18, 6), (3 მეფეთა 17, 7-23).

139. გაზ. „კომუნისტი“, 1981 წ. 5 ივნისი

140. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“, 1979 წ. მარტი

141. რ. გვეტაძე. „ჭიაკოკონა“. გვ. 157; 226.

142. ს. კლდიაშვილი. მოთხრობების კრებული. 1964 წ. გვ. 196.

143. პ. ინგოროყვა. ჟურ. „მნათობი“ № 4, 1963 წ. გვ. 142.

144. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები. ტ. II, გვ. 355.

145. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“ 19/IX 63 წ.

146. გ. აბაშიძე. „დიდი ღამე“. გვ. 139.

147. პ. რატიანი ჟურ. „მნათობი“, № 4. 1968 წ.

148. ვ. ჰიუგო. „კაცი რომელიც იცინის“

149. ძველი საბერძნეთის ისტორია. ფრანგულიდან ნათარგმნი გვ. 192.

150. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“. 7 ოქტომბ. 1982 წ.

151. ჟურნ. „დროშა“, № 8. 1962 წ.

152. ჟურნ. „ცისკარი“, № 1, 1978 წ. გვ. 157.

153. „მამათა ცხოვრება“.

154. გაზ. „კომუნიზ. დროშა“, № 69. 10 ივ. 1965 წ.

155. გაზ. „საბჭოთა სვანეთი“. 1966 წ. 8 ივნისი

156. გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 1968 წ. 27 სექტემბერი

157. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“, 1979 წ. 7 მარტი.

158. ზ. ჭიჭინაძე „ევროპელ მოძღვართა და მოგზაურთა ცნობები საქართველოს შესახებ“ გვ. 11. 1989 წ.

159. გ. ჩიქოვანი. „სიცოცხლის გზა“ გვ. 236.

160. ჟურ. „მნათობი“ № 4. 1963 წ.

161. აფხაზეთის ისტორია ნაწ. I. გვ. 144.

162. ს. კაკაბაძე. „ვ. გორგასალი“ გვ. 38.

163. გაზ. „ახკომი“. 24 IX 63 წ.

164. მ. გეგეშიძე „წყლის ტრანსპორტი საქართველოში“, საქ. მეცნიერებათა აკადემიის მიმომხილველი. წ. 3, გვ. 242.

165. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“ 1982 წ. 7 ოქტომბერი

166. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“ 29/VII 63 წ.

167. რეხვიაშვილი. „დასავლეთ საქართველო XVIII ს.“ გვ. 56.

168. გაზ. „კომუნისტი“. 1984 წ. 16 აგვისტო

169. ძველი ქართული მეხოტბენი წ. 2. 1964 წ. გვ. 289; 290

170. ჟურნ. „მაცნე“ 1985 წ. გვ. 153

171. გაზ. „კომუნისტი“, 1986 წ. 5 ივნისი

172. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“, 1978 წ. 20 აგვისტო

173. ივ. ჯავახიშვილი. „საქართველოს ისტორია“ ტ. IV გვ. 186.

174. ზ. კოსიდოვსკი. გვ. 76. „სიმართლე და ლეგენდა პატრიარქებზე“.

ა

აბ — ფერი „ხოლლემი აბ ხაბა“ — ცუდი ნიშანი აქვს.

აბად — ფრთხილად, ფხიზლად. დაუდევრობით რომ არაფერი წახდეს.

აბბა — „და რაკი თქვენ შვილები ხართ ღმერთმა წარმოაგზავნა თქვენს გულებში ძის სული, რომელიც შესძახის: აბბა, მამაო“. (ბ) გალატელთა მიმართ.

აბარ — წკნელებისაგან ან ხის ქერქისაგან გაკეთებული ყველის სათავსო. ნახ. შიგელ — სოფელი აბარი რაჭაში „აბარის დაწყებითი სკოლა“.

აბაანჯღუნე — პატარა ბიჭი ლაპარაკობს, პატარა მამაკაცზეც იტყვიან.

აბაანდე — გახეულს კერავს, ბანდულები, ფეხსაცმელები. „გაბანდული ლანჩებით“. ალ. ყაზბეგის „ელგუჯადან“.

აბარჯე — თოხით ყამირს ამუშავებს. სიტყვა მომდინარეობს ბარჯით ან ხის თოხით მიწის დამუშავებიდან.

აბარდანი — ბარდნის, ხეს აპობს ან ყავარს ხდის, ან თოვლი მოდის. ერთნაირი ტემპით. ქსოვილს ჰქვია ბარდან.

აბარჯავი — ღრიცავს.

აბანგლავი — ფლანგავს, უყაირათოდ აბნევს ქონებას.

აბარეშ — ძველი ნაეკლესიევი ადგილი სოფ. საყდარის წმინდა გიორგის ეკლესიის ზემო ტყეში. სასაფლაოები ახლაცაა შესამჩნევი. იმ ეკლესიის დიდი ხატი მთავარ ანგელოზის სახელობისა ინახებოდა საყდრის ეკლესიაში მის გაძარცვამდე. „შვენიერ ლუზუნის ხეობაში მაშვინ სოფ. აბარში ჩემი მეგობარი ცხოვრობდა“ — ს. ხუციშვილი გაზ. „კომუნისტი“.

აბანდილე — არღვევს, ძველ დამპალ შენობას ანგრევს.

აბარდა — უცბად წასვლას ან სწრაფად წასვლას ჰქვია.

აბააბე — ანიავებს.

აბაანძლე — ბოროტად ხლართავს.

აბალდათი — აგლახებს, სიკოხტავეს, სისუფთავეს გადააჩვევს, სახმარად გამოუსადეგრად ხდის.

აბაბგიანი — 2 — ავრდომილებს, ბევრ სითხეს ღვრის.

აბაანდე — კერავს

აბაბაი — არ მოწონების გამომხატველი.

აბაანთქე — კარგ ვაჟკაცს კარგად აცმევს, აწყობს (ტანსაცმლით).

აბაარჯუნე — ხაბაკს გადაადგილ-გადმოაადგილებს.

აბაგავი — ბაგაზე აბამს შემოდგომაზე, ბაგადან ნარჩენებს ყრის.

აბახავი — აუპატიურებს, ნამუსს ხდის

აბაჩავი — აქვავებს.

აბარღვალი — ფართოდ ხვრეტს.

აბააქე — აქრობს, აპატარავებს.

აბალდუკვი — ბევრგან კერავს წინათ დაკერილს.

აბა — იგივი ბაბა, ე. ი. მამასაც ნიშნავს და ბაბუასაც ბავშვის ენაზე „აბ“ — მამა — აფხაზურად (ჯიშკარიანი, გვ. 48).

აბბა — იგივე „ბაბა“... და რაკი თქვენ შვილები ხართ, ღმერთმა წარმოაგზავნა თქვენს გულებში თავისი ძის სული, რომელიც შესძახის: „აბბა, მამაო“ (გალატელთა მიმართ).

აბგუუნე — აგულიანებს, აჩერებს, ხელს უშლის რაიმე საქმეში.

აბგა — 2 — ამაგრებდა,
ხურჯინი.

აბდანი — თხრის, მეორე შესატყვისი არის აშთხარ.

აბდინე — კიდებს, უკიდებს.

აბდღეერე — შლამით, ანდა ლექით წყლის გასასვლელებს კეტავს, ანდა ბამბას, ან ჭინჭის ნაჭრებს კასრს ღრიჭოში უტენის.

აბდგუნაალი — საცხოვრებელ ბინას ან სხვა შენობას ათბუნებს.

აბენჩავი — მოზრდილ ნაფოტებს აყრევინებს, ნახ. ბენჩ.

აბედ — გამოხარშული სოკო. კარგი ხარისხისას აბედ ქვია, ცუდს წიივა.

აბერბლავი — მსხვილად ფქავს, ბრიყვულად ლაპარაკობს.

აბეენგვებ — ლობიოს, ბარდას კეტს ურტყამს.

აბეენტყე — ლობიოს ცეხვავს.

აბეერგე — თოხნის, ნელა ლაპარაკობს, დიდი ტანის მოკრეტინო მამაკაცი.

აბერავი — თივის მარხილს აზრიანად აწყობს.

აბენ — აბამს.

აბეელე — ბერავს.

აბელთავი — ხელით სცემს. „ბევრჯელ გაბალთეს მონგოლთა რაზმი, კვნესით აძახეს „ვაი“ და „ვიში“. (აკაკი).

აბეყვავი — მუშტებით ხმიანად სცემს.

აბელავიხ — ხეს ტოტებს აჭრის, რომ ახალი აიყაროს.

აბედოოლ — ვაშლის ერთი სახეობაა, მისი წვენი მიხაკის ფერისაა.

აბშვაანი — ბუშს, უკანონო შვილს აბადებინებს.

აბზიივე — თხლად ჯვამს. Набзял — იგივე მნიშვნელობა აქვს.

აბზუუნკვე — ძლიერ ხრის, კაკვავს.

აბზე — აძღობს.

აბზინდაი — აბზინდა, იზრდება მაღალი ბალახი. მის ფოთლებს იყენებენ თავის ტკივილის წამლად. დანაყილის წვენს სვამენ ან მტკივან თავზე შემოიხვევენ.

აბთქგნაალი — ხმაურით აცხობს.

აბიდა — სირცხვილი, შეურაცხყოფა. обидил, обида — იგივე მნიშვნელობა აქვს.

აბინდღოორე — რბილს ან დამპალს რაიმეს აპობს, ფლეთს.

აბიილნე — აზვიადებს.

აბიჴვ — გახეთქა, გააპო.

აბინსხლავი — მალმალე და ბევრს შობს. ნახ. ბისაანსხვ.

აბიფხავი — საქმეს გაკეთებულად ასაღებს, ასხურებს.

აბინყოორე — დამპალ ძელს ან ჯირკს ადვილად აპობს.

აბინტყვლავი — ბურტყლს აცლის, ტყვილებს როშავს.

აბინძღოორე — მჭლე ხორცს ანაწევრებს ჭამის დროს, ზადს წეწავს.

აბინტყოორე — ბუნტყლს აცლის.

აბირავი — აბრიყვებს, ატყვილებს, ეპირფერება გამორჩენის მიზნით.

აბინბლავი — ბალს ან მისთანათა ბიბილს ჭამს შეთვალულის გამო ან გამოლევისას.

აბიინდღე — ძაღლი ბალანს ფანტავს, ანდა ქათამი ბურტყლს ფანტავს.

აბიირღვე — თოვლს მიარღვევს.

აბიინსკე — ნაყოფს სრულს ხდის.

აბილბე — დიდი და მსუქანი ბანჯგვლიანი ხტება, დათვი ხტება.

აბილტყე — დედაკაცი ხტება, მსუქანი და თავხედი.

აბილ — გაბერილი თხელ გარსიანი გახეთქა.

აბი — მამაკაცის სახელი ყოფილა ძველად.

აბკგნაალი — გაურკვევლად ბორძიკით ლაპარაკობს, გაუბედავად ლაპარაკობს რაიმე საეჭვოს ორგვლივ.

აბლაასე — აცდენს, ოთხფეხი ოთხფეხს საჭმელს ულევს, ასუსტებს, ერთი კაცი მეორეს მოტყუებით ქონებას უფანტავს, უშედეგოს ხდის. Blaßen — (გ). — აუფერულებს.

აბლუუგვე — მსუქანი და მოკრეტინო ნელა და მშვიდად ჭამს ცარიელ პურს.

ბუგნა — მადიანად ჭამა ნამცხვრისა. მ. ალავიძე „ოკრიბული ლექსიკონი“ გვ. 81.

აბლუუყვე — მსუქანი დედაკაცი გემრიელად ჭამს.

აბლგნე — ძლიერ უბერავს ქარი, ვინმეს მიმართ ბაქიობით იმუქრება Blow — (ინგლ.) ქროლვა.

აბლეევნე — დიდი და მსუქანი ქალი სასირცხო ორგანოს აჩენს.

აბლაანყუნე — მსუქანი და ნელა მოლაპარაკე უბნობს.

აბლაი — არღვევს.

აბლიაგი — შეღობილსა შლის.

აბლავი — შენობას ან რაიმეს უწესრიგოდ ანგრევს, არღვევს.

აბნაგი — მალულად ჩხრეკს ყურე-ყურე, არ ტოვებს გაუსინჯავად მალულად.

აბნგრალი — ოთხფეხს აბამს ბაგაზე, აქა-იქ.

აბორბოტი — აბნევს, თავგზას უბნევს.

აბოდნავი — ნაგავს აგროვებს, თივის ნარჩენებს კრეფს, ხიკავს.

აბოშე — ამზადებს, კაზმავს, რთავს, აცმევს სადმე წასასვლელად.

აბოხიირე — ხერგავს, ცუდად აგებს.

აბოოგანიელი — არამტკიცედ, ზერელედ რაიმეს აგებს დროებით.

აბოგი — ხიდს სდებს.

აბოორე — ძლიერ აბრუებს, ათრობს.

აბოჯავი — მჭადს ნატეხებად აქცევს, ძაღლის ლუკმად ხდის.

აბორკავი — ბორკავს, მოქმედებაში ხელს უშლის.

აბორდე — ნაცარს ან ფქვილს წყლის დასხმით ადედებს.

აბოჭნავი — ბოჭავს, თავისთვის იკრებს, რაიმეს აგროვებს.

აბოგნავი — საქონელი ბაგაში საჭმელის გამოლევის შემდეგ ნარჩენებს ჭამს.

აბოლავი — ბოლოს ულებს, შლის.

აბოონდანიელი — თივის ნარჩენებს აგროვებს, ნაგავს აგროვებს. ნახ. ბონდ.

აბჟიინაალი — აცნობებს სხვადასხვა ადგილებში.

აბჟა — მადლობელია, ბავშვურ ენაზე და ლაშხურ ენაზე ჩოლურ. ხაბჟა. ლენტ. ხაბაჟა.

აბჟურე — უგონოდ ხდის, გონს ართმევს.

აბრიეს — აბარებს.

აბრუშე — უგრძნობლად ხდის, „დაუბუ-

შა ვრცელი ბარკალი იაკობისი“ — შესაქმეთა.

აბრაგ — ქურდი, ყაჩაღი, გამცემი.

აბრაანჩუნე — ნივთეულობას გადააწყ-გადმოაწყობს.

აბრაანჯუნე — უხეშ საგნებს გადაანაცვლებს.

აბრაანჩუნე — როგორც უნდა ისე გაასესხებს, გაანაცვლებს სხვის ქონებას.

აბრაანჩხუნე — უწესო დიდი ქალი უხეშად ლაპარაკობს.

აბრელავი — თაგვი ხრავს, მწერი ბრელოდ აქცევს მერქანს.

აბრეეჩხნე — მოზრდილი უპატიოსნო ქალი სასირცხოს აჩენს.

აბრაზავი — ახელებს, თვალებს კაკლავს, ბრაზის ჩაყოლებით ჭამს.

აბრუუწე — ხარბად სვამს, ყლურწავს გაბმით, ბევრს სვამს.

აბრაანჯღე — პატარა კაცს გულაღმა აქცევს. თუ ეს ქალია — აპრაანჭყეს იტყვიან.

აბრაანყვე — მსუქან მამაკაცს აქცევს. უხეშად დასცემს დედაკაცს.

აბრაანკე — დიდი ტანისას გულაღმა აქცევს.

აბრეებე — ნელი ბრუნვით მსხვილ დაფქულს ყრის, დაუფიქრებლად ყველაფერს ამბობს.

აბრაანჯღე — ბიჭს წამოარტყამს და წააქცევს.

აბრეეტყნე — სასირცხოსა და საჯდომს ერთად აჩენს ქალი.

აბროგე — თოშავს, სიცივით, ხელებს უმოქმედოდ ხდის.

აბსს — პირუტყვის დაძახების სიტყვაა, ხარის ან ძროხის.

აბტუანი — მამალი თხა ამაკებს დედალს.

აბუუნჯღვე — ერთი კაცი მეორეს წელში მტკივნეულად კეცავს.

აბუუჯე — კედელს ზნიქავს, გამობერავს.

აბუულე — ოთხზე აყენებს.

აბუუჰ — პირუტყვის, (ხარის, ძროხის) აღმნიშვნელი ტერმინია. ბუუჰ — ხარს ეტყვიან ჩხუბის წინ.

აბურგვიინე — სიმინდს ფშვნის, უკბილო ჭამს.

აბულდუხვე — აჯავრებს აცრემლებამდე, თუ ქალია აპულტუხვეს იტყვიან.

აბუუნსკვე — ბალის ჭამის დროს კურკებს არჩევს.

აბუდგვნავი — ათბუნებს.

აბურდიინე — ერთმანეთში ურევს სხვადასხვა ფხვნილს.

აბუურდე — რევს „აბურდებს“ (აბურდული საქმე).

აბფხგნე — აწვეთებს, აპკურებს, ასხურებს.

აბქვე — ალბობს, აქარიანებს, ქარს ტეხს.

აბღაანკე — ძველ ქალამანს კერავს, ძლივს გამოყავს.

აბღააუნე — ბღავის ხმამაღლა (ტირილზეც ითქმის და სიმღერაზეც).

აბღა — შეიძლება, მგონი.

აბღიივანე — უაზროდ იყურება დიდრონი თვალებიდან.

აბღილაანე — ჩრდილავს, ბღილიანს ხდის.

აბყა — იგივე აყბა, ანუ ყბა.

აყბა — ყბა.

აბყააშ — ყანის სახელია ქვედა ჭველიერში.

აბცქუნე — ბავშვს თავს არტყმევინებს დაუდევრობით.

აბძგე — ოდნავ ყინავს წყლის ზედაპირს, მჭადს ოდნავ ამაგრებს სითბო ან სიცივე.

აბძგურე — წაბლს აცლის ეკლიან საფარველს.

აბძღგნე — მატყლს ჩეჩავს, ძაღლი მეორე ძაღლს ჩეჩავს. იზოგავს სარჩოს, ან რაიმეს ნელ-ნელა ხარჯავს, იმყოფინებს.

აბწკგრე — წვრილად აპობს.

აბჭაარი — ბუშებს შობს.

აბხგნე — უხეში საჭმლით პირუტყვს მუცელს უბერავს.

აბჯუურე — კაცს ამტვრევს.

აბჯღგრე — ბიჭს ხლეჩს შუაზე. თუ გოგოა „აპჭყგრე“ ითქმის.

აბჯგნაალი — რაიმე საქმის გაკეთებას აყოვნებს.

აბგუურე — აპობს, წვრილად აპობს.

აბგლძგნე — დაძონძილი ან თმა მოშვებული დადის. ნახ. ბანძაი.

აბრსკიინე — ასუქებს, ძლიერ სკდომამდე.

აბგრსკიან — სწრაფად, შემობრუნებით წაქცევას ქვია.

აბგრგლავი — ბალახს ან მოსავალს თელავს, ტკეპნის.

აბგჯღე — ბიჭი ჭამს. თუ გოგოა აპრგჭე ან აპჳ̄ჭყე.

აბგრძ გჳ̄ნე — სიცივის ან შიშის გამო კანკალებს.

აბჳ̄რხიინე — ოთხფეხს მუცელს უვსებს უსარგებლო საჭმლით.

აბგრშტიინე — დაძაბვის გამო უწითლდება სახე, ებერება კუნთები.

აბჳ̄სკე — მკვრივად ავსებს ბერავს, ასუქებს სახეზე.

აბგრსკიინე — ძლიერ ასუქებს.

აბჳ̄რბანი — მსხვილად და უხეშად რთავს, ცხვირს სწრაფად ზრდის, ასუქებს.

აბგრბიინე — ასუქებს, ასქელებს ქალს, ცხვარს.

აგ — ადგილი გზა „აგსხააგ“ — გზას ადგია“.

აგაანფე — ტყუილს იგონებს, რაიმე საქმეს აწყობს, რაიმე საგნის გასაკეთებელს აწყობს „ლეირაყიი ლაგიამ ოხგაანფ“ — „არყის ქვაბის დასადგმელი მოვაწყვე“.

აგა მაგა — უშნო აგებულების.

აგაალე — ავრდომილებს, დავრდომილს ხდის.

აგაათვე — ათავებს, ლევს.

აგალსპე — შეუსმენლად ხდის, ნაჯახს ან სხვ. მახვილით ძნელად გასალესად ხდის.

აგაანგუნე — მოზრდილი უშნო ვინმე ლაპარაკობს.

აგანგლავი — წარამარა ჭამს, ძაღლი ჭამს, ჭინჭარი სუსხავს.

აგააგანი — განუწყვეტლივ ცეცხლს აგიზგიზებს, ნახ. გაგანიაი. ნახ. თებიერ.

აგააწბულე — აწბილებს, ხათრს უტეხს, მოლოდინს არ უმართლებს, პირში არცხვენს.

აგარმანი — გაუსხლეტელად დიდ, ალიან ცეცხლს ანთებს.

აგა — ადგომა ბავშვის ენაზე.

აგატავი — ძლიერ წვავს, ნაცრად ან ფერფლად აქცევს.

აგაგანი — შეუჩერებლივ უნთებს ცეცხლს, „გაგანია“ ცეცხლს.

აგავალი — ნადირი ოთხფეხს ხევს, ცემს.

აგაგაადი — ძლიერ ღლის, ზედმეტად რჯის.

აგაარჯღე — რჯის.

აგაშენა — აგაშენოს (მადლობის თქმა).

აგალდამე — დიდ ცეცხლს ანთებს.

აგააჩინე — აჩენს.

აგამაგა — უშნო და დიდი კაცი ან შენობა.

აგაარცხილე — აგამხდარებს უჭმელობის გამო.

აგბჷ̄რე — შლის, აძრობს.
აგბჷ̄ნე — აჩერებს, აქვავებს.
აგდგნე — თავით თანხმობას აცხადებს ან იმუქრება.
აგეგეჩი — აშტერებს, ადგილზე აშეშებს. ნახ. გეგეჩ.
აგებ — შესაძლებელია.
აგენ — სიმაღლე.
აგე — ადექი (ბავშვის ენაზე).
აგერ, აგერ — აი, აი!
აგემ — აგებს.
აგეელბე — ტუქსავს.
აგვ — ქუსლი.
აგვლი — ქუსლია. ძრავს ადგილიდან.
აგვიინხე — აჯავრებს შესივებამდე და წარბების შეჭმუხვნით, ცის საავდროდ მოღრუბლვაზედაც იტყვიან.
აგვრეში — ბეგვავს, ცემს.
აგვასპავი — ბევრს და მთლიანად ჭამს. გვასპდლიგნე — ნადირისაგან ოთხფეხის შეჭმა — ოთხფეხისაგან მოსავლის განადგურება.
აგვლაბავი — წვავს.
აგვრიინბე — თელავს.
აგვშილე — ავსებს, აგვეშლე (ლენტ. კ.) აგოშლე (ლაშხ. კ.).
აგვშე — ასხამს.
აგვრანი — აგორებს.
აგვმეერე — წყლის გასასვლელს კეტავს.
აგვახავი — ნადირი დამტვრევით, გადაგდებით კლავს ოთხფეხს, ძლიერ ლახავს დალილავებით.
აგვილგვე — მსუქანი ქალი გამოხტება. სქელი სითხე ერთბაშად გადმოდის.
აგვანგვლავი — მოკრეტინო დიდტანიანი ბევრს ჭამს.
აგვაავი — აყენებს.
აგვმეერე — რაიმე სიღრუეს საცობს უკეთებს და ირგვლივ ძენძით, ჭინჭებით სითხის გასასვლელს ავსებს.

აგვლე — იშვიათად ძრავს, ასაქმებს.
აგვნააშე — ამურიანებს.
აგვრიინბე — ფეხით თელავს, ზილავს.
აგვიილბე — ოდნავ წაუმახვავს.
აგვლიბე — გემოს გაუსინჯავად ხარბად სვამს.
აგვაანე — ატირებს.
აგვმეერე — საცობს ამაგრებს, აკვეტებს, აცობს.
აგზე — შიმშილის მოსაკლავად ოდნავ აძღობს ოთხფეხს.
აგზგნე — ჭიმავს.
აგი — სახლი, სადგომი, „არგი ღ ღერბეთ“ ანუ აგიი ღეერბეთ. სახლის ღმერთი არგიშტი.
აგის — სახლში „ურგილ აგის“ უადგილო ადგილას.
აგითე — სახლისაკენ.
აგიიწე — აქცევს, ხრის, რომელიმე მხრისაკენ გადაწევს.
აგილცაალი — ჯიკავით შეურაცხყოფას აყენებს.
აგიი-მაგი — ერთმანეთის მსგავსი. „უშხვარე აგი მაგი“ — ერთმანეთის შესაფერისი. „წმინდისა მათე მახარობლისა. სხვა. რაიმე არს და წმინდისა ანდრიასი იგმაგი“, ივ. ჯავახიშვილი, „ქართ. პალეოგრაფ.“ გვ. 298.
აგილგე — მაღალფეხებიანი ფრინველი ხტება, მაღალი და გამხდარი ადამიანი გამოხტება.
აგინ ზოორე — მტაცებელი ფრინველი ცოცხალს ხორცს აჭმევს.
აგინძოორე — უმ ხორცს, მჭლე ხორცს გლეჯვით ჭამს.
აგინგოოფე — ძლიერ ახდუნებს, ხდის ძლიერ გამხდრად.
აგიამ — წინაკარი (сена). წინათ წინაკართან მიდგმულ დამხმარე შენობას წილამს უწოდებდნენ.
აგინგოორე — მტაცებელი ფრინველი („წივერ“) ნისკარტით მსხვერპლს ფლითავს, ხორცს გლეჯს.
აგირმოოჩი — მსხვილად და უშნოდ წერს.
აგინუნ — სახლამდე.
აგილთხე — გრძელფეხებიანი კაცი უხეშად ხტება. ნახ. გითხ-გითხს — ეს სიტყვა უნდა მომდინარეობდეს სახელიდან „გაანთხ“.
აგილწე — გამხდარი დიდი ძაღლი ხტება, გამოვარდება.
აგლიჯე — დიდი უშნოდ იცინის(გლიჯეჯების ე. ი. კბილების გამოჩენით.
აგლიჯეხ-ჩის — ჩის — ყველაფერს ტრიტავენ საქმისათვის, ტრიტავს. „ჩის აგლიჯეხ ჩუ“. ნახ. გგლგნჯგრ.
აგლიინჯე — დიდი უხეშად იცინის პირის ფართოდ გალებით.
აგლამი — უწყრება, სიძულვილით, უხეშად მიმართავს.
აგლააგე — ნელა ჭამს (ოთხფეხის ჭამას ქვია), უკბილო ადამიანი ჭამს, ღეჭავს დიდი ოთხფეხი, ანუ უშნო ადამიანი.
აგლოოგე — ყანას, ვენახს ავერანებს, ბალახს ძირფესვიანად ძოვს.
აგლა-ბაგლა — მიდებმოდებული „თეთრ ხაგიად მარე აგლა-ბაგლას გარ მაყლეხ“, „ფული მართებს, მაგრამ გადახდისას მიედმოედება.
აგლგჯე — ტანსრული კაცი ბევრს ჭამს.
აგლაამბუნე — მეჩხერკბილებიანი მოზრდილი ადამიანი უშნოდ ლაპარაკობს.
აგლაანგუნე — მოზრდილი ადამიანი ცუდად მეტყველებს.
აგლაანბუნე — ნახ. აგლაამბუნე.
აგნე — აყენებს, აჩერებს, აცილებს (агнец) აგნეცი — ზვარაკი, ადამიანის მაგიერ დაყენებული ცხვარი შესაწირავი, აქედან ლალგენა (агнец). „თამარმა რაოდენნი განდევნილნი სამეფოდვე თვისად აგნა“, (დააყენა). ივ. ჯავახიშვილი. საქ. ისტ. ტ. II, გვ. 293.
აგნესავი — ცომით ლესავს, გლისავს.
აგნაალი — აყენებს ლოგინიდან, მაგიდიდან.
აგოჯარა — თუ ღმერთი გწამს, თუ კაცი ხარ.
აგოონთე — რაიმე აზრებს აგებს, ყალბს რაიმეს იგონებს.
აგოოჩ — საქონლის გაზავების, გადენის, მოგერიების სიტყვაა.
აგოგნავი — უხეშ საჭმელს ჭამს დიდი და უხეში პიროვნება, კაცი.
აგორავი — ბერავს.
აგონგოლი — აყოვნებს.
აგოო ვოო — აბა (ბავშვის ენაზე).
აგჟიჩუ — ალაგობ.
აგჟი — აგიჟებს, ადგილზე „აგჟი ესჭონეე“ ადგილზე შებრუნდა.
აგრაი — მოუღობავ ყანას ქვია. „შამბი განვლო, გაეშორა, თავი მინდორს გააგარა“. ვ. ტ. გ. მელიქიშვილის აზრით „აგარაკი“. ქართულში უმთავრესად მაინც სათემო მიწების გარეთ დარჩენილ მიწის ნაკვეთს აღნიშნავდა. საქ. ისტ. ნარკვევები. ტ. II, გვ. 113. დაუსაკუთრებელ მიწას ქვია „აგარაი“ — სათემო-საგვარეულო მიწა საერთო საძოვრად. ასეთი მნიშვნელობა აქვს სვანეთში დღესაც.
აგრიინგე — ზილავს სქელ ცომს ან აყალო მიწას.
აგრიი — ნეტამც, ასემც (agree ინგლ.) — დათანხმება.

აგრჭე — ფრახი, უხიაკი ქალი ჭამს. ნახ. გგრჭ.

აგრაანჭუნე — უზნეო ქალი ლაპარაკობს.

აგრიხე — გრეხს.

აგრაანგე — დიდ ტანიანს აქცევს, აგორებს.

აგრგხე — გამხდარი, შავგვრემანი ქალი ჭამს.

აგსლიგნე — გზაზე დაყენება.

აგტავი — მთლად წვავს, ქატოდ აქცევს, ე. ი. ფერფლავს.

აგუნდაი — ცომს აკეთებს გუნდა-გუნდად.

აგურგვიინე — ძლიერ ასუქებს, დიდტანიანი ჭამს ბევრს.

აგურბააჩი — მსხვილად ახვევს ბურთსავით ახვევს. ნახ. გურბაჩ.

აგუუნე — აგულიანებს, საქმეში აქეზებს.

აგუუჰ — აბაა ბავშვის ენაზე.

აგფენი — იფენს „ჩიის ათხე აგფენი ლეჩვემდ“. ყველაფერს ახლა იფენს სამუშაოდ — აგებს ჭიანურს.

აგფენი — დოლზე, ჭიანურზე ფაშვის ნაჭერს ჭიმავს.

აგქა — „მაი აგქა ხარ ნაყირ“ — რა ადგილზე აქვს მორტყმული.

აგცგნაალი — წინა კბილებით ჭამს, ჯერ ჭრის წინა კბილებით და ჭამს.

აგძგნე — ჭიმავს.

აგჭგნე — აბამს, მაგრად ამწყვდევს.

აგხუნე — ძლიერ აძღებს უხეში საჭმლით, ძლიერ აჯავრებს.

აგხველე — აწყენიებს, გულს აყვანინებს.

აგგრგილე — მადას უკარგავს რაიმე საჭმელის სიბევრის ან სიმსუყის გამო. ნახ. ამყირე. „გერგილიანი ყმაწვილი, ხელობით მეკასრე“. როპ. კრუზო.

აგგლჯინე — აგვიანებს, შიშით საქმეს აგვიანებს.

აგგლგიმე — ძლიერად, ურყევად აფუძვნებს, ანდა რაიმე საჭმელით აყრინჭებს.

აგგგნე — აშეშებს, აჩერებს.

აგგთხე — ძლიერ ჭიმავს ორ ნაპირს შორის.

აგგერგინე — კუდიანი თვალავს, იცოხნის, ტანსრული ადამიანი ჭამს.

აგგგე — კუდიანი ჭამს, ანდა ინელებს — ტანსრული, უხეში პიროვნება ჭამს.

ადაანდუნე — მოკრეტინო მსუქანი ქალი, ცხვირისმიერად, ცუდს ლაპარაკობს ვინმეზე.

ადაიდ — მართლაც (ზემოსვანური კილო).

ადააწყე — ალაგებს, აწესრიგებს.

ადაავშე — აფუჭებს, ბავშვი სვრის, აშავებს, ღუპავს კაცს. „ჩვედდაავშაან“ — ტრაგიკულად დაიღუპა.

ადაანდღუნე — მოკრეტინო ქალი უდიერად ლაპარაკობს ცხვირისმიერად.

ადადა — მგლისა ან სხვა ნადირის მოგერიების დროს ძახილი. დაჩქარება.

ადამო — კაცის სახელი იყო ძველად. ადამოშერები კუთხეს ჰქვია ლენტეხში.

ადამოშა — კუთხეს ჰქვია ლენტეხში — ადამაანი.

ადა — კაცის სახელი ყოფილა ძველად.

ადაიშა — კუთხეს ქვია ჩოლურში, ზურაბიანები ცხოვრობენ.

ადადგმილე — აბინავებს, ამშვიდებს, აწყნარებს.

ადანდლავი — მოკრეტინო ქალი ბევრს ჭამს ცალი ხელის მოსმით. ნახ. იდაანდვე.

ადამიანი — ადამისიანი, ადამისანი, აგრეთვე ამბობენ შაანია დამიშანი.

ადდაამპირე — გადაწყვიტა, დააპირა.

ადბაჟნე — გააფრთხილა, ამცნო, ნახ. ბაჟიინ.

ადბედვე — გაბედა.

ადბიილნე — გააზვიადა.

ადგოფნავი — სქლად გაქნილ შეჭამანდს ჭამს. ღორი ჭამს თხლად მომზადებულ საჭმელს.

ადგიარი — კლავს, ადაგიარი (ლენტ. კ.) ადგარი) (ლ. კ.).

ადგვილფე — წყალში ხტება დგაფუნით.

ადგენე — დააყენა, გააცილა.

ადგაან — მოკვდა.

აადეს — იყოს (ბავშვის ენაზე).

ადელა — მაცალე.

ადე — წადი.

ადელე — ადელი — მომიცადე.

ადელა ლენაი — მაცალე და.

ადგილ — Argila (ფრ.) — მიწა. глина რუს. მიწა.

ადე იჯ — წადი-მეთქი ПОДИ Ж... კრილოვიდან).

ადეეს — დებს, აბრუნებს, ღორი სათიბს დინგით აბრუნებს. ნახ. ქანდე.

ადელფანი — წინ სწევს დერეფანივით.

ადვსი — გაზაფხულზე თოვლზე ნაცარს ან მიწას აყრის.

ადვმე — ნახვრეტს ლესავს, შლის, ორმოს ავსებს, სარკმელს აშენებს. (გარედან ამოლესვა, ამომთელება). მაგრამ შიგნით კვლავ იგულისხმება სიღრუვე. ზოგჯერ ასე ემართება ჭრილობას გარედან მთელდება, შიგნით კი დაჩირქდება).

ადზგზე — გაგზავნა.

ადთგმე — წვალებით იშოვნა.

ადთერაანე — წაიღო კრეტინმა და დიდი ტანისამ.

ადიაანგრი — ანათხოვრებს.

ადიიდე — აზვიადებს, ადიდებს.

ადიინჭე — ზნიქავს.

ადიდა — ძაღლის მოგერიების გამომხატველი სიტყვა.

ადილდე — მსუქანი ქალი ხტება.

ადიოო აიშ — კალოზე ლეწვის დროს ასე შეუძახებენ ხარებს.

ადინდაგი — ალიანდაგებს.

ადიიშ — სოფელია ზემო სვანეთში, ლადიში სოფ. რაჭაში — ღადიშის კოლმ.

ადკვაარ — ისროლა, დააგდო, გადააგდო.

ადკვააჩინე — გადაწყვიტა, დაასრულა ძლივს.

ადლგხე — ბევრი შეჭამა ღორმუცელა დედაკაცმა.

ადლახ — სახელია ქალის.

ადმგშიე — დაამუშავა.

ადმანაალე — საქმეები მიალაგა-მოალაგა.

ადმგიე — დაამწიფა.

ადმეკ — მავნე ბალახია, მაღალი იზრდება და ყვავილი იცის. პირუტყვი მუცელში ხსნის და ძლიერ აწუხებს. „ბურტყლა სამყურა“ — ბ. ლექსიკონი გვ. 19.

ადგნე — 2 — წავა, წახვალ.

ადნააქვე — გააკვირვა.

ადობრავი — საქონელივით ბევრს ჭამს, უხეშად ჭამს.

ადოონდე — თბილად აცმევს, ახვევს სახეზე.

ადოლავი — მძიმედ ხურავს მძიმე სარქველებით დოლ-ლოდით.

ადოხნავი — მოზარდი მსუქანი გოგო ცხოველივით ჭამს.

ადოოგე — ასულელებს.

ადპექვნე — დამალა.

ადპეენე — გააფრინა (ფრინველი გააფრინა).

ადჟოორე — გააბრუა.

ადჟოოვე — გაახელა (გააგიჟა).

ადრა — იელის მცენარე სურნელოვანი ყვითელი ყვავილებით. მისი ნახშირი გამოყენებული იყო ძველად თოფის წამლის დასამზადებლად გოგირდთან და გვარჯილასთან ერთად. იელი — სოფლის სახელია ენგურის ხეობის სვანეთში.

ადრიას — ადრე, ძლიერ ადრე.

ადსიინჯავე — გასინჯა.

ადსისოოდე — სასტიკად დააშინა. ნახ. სისოოდ.

ადსილდაყე — დაასახიჩრა, დაღი დააჩნია.

ადტიილე — გასინჯა.

ადტუუსე — საკმეველი აკმევინა.

ადუ — ქალის სახელია. ძველად იხმარებოდა ლაშ კილოში.

აადუ — მაადე — კი, არა.

აადუ — კიი, კი.

ადუღრავი — წკნელით ან ჭინჭრით სცემს.

ადუუწე — წელავს.

ადურხვიინე — მოკრეტინო მომცრო ტანის ქალი ჭამს.

ადუუხვე — ცხვრის ფარას დენის.

ადულფავი — სქლად, თბილად და მძიმედ რაიმეს ხურავს, ფარავს.

ადურბეელე — დორბლს ყრის.

ადუდნავი — ლეჩაქით სახეს უხვევს.

ადფარილე — ძლიერ დააშინა.

ადფაქრავე — გაფლანგა.

ადქააქბურე — გააქარაფუჩა, სიმართლე უარყო.

ადქარაფუჩე — გადამალა.

ადღიინჩე — მზე ძლიერ ანათებს, ასხივებს საშუქებს. ნახ. დღაჩა.

ადღრუნე — ძლიერ ცრემლს ღვრის, ტირის.

ადყაარე — ყავარი გამოხადა.

ადშერე — თავი მოაბეზრა.

ადშაიდე — წვრილი ტყე მოჭრა გაუსხეპავად.

ადჭარე — გააბა, გადააბა.

ადჭერე — იატაკი დააგო.

ადხვანი — მამალი ცხვარი ანუ „დუხი“ დედალს ამაკებს.

ადხურგვიინე — ჩააზრამუნა.

ადჷრხინე — ფაფას ან შეჭამანდს ოდნავ ურევს, ცუდად აკეთებს.

ადჷნდაარვნაან — დაზიანდა კლდე ან შენობა, რაიმე ბიძგების გამო. მინგრევაზეა მიმდგარი.

ადჷლნე — ბევრს და ხარბად სვამს.

ადდჷნე — ნელა ცრის.

ადჷნე — წავა, წახვალ.

აე — მომეცი (ბავშვის ენაზე).

აედვრე — აჯამრთელებს.

აეელვე — ელავს.

აენდრე — წვეთავს სახურავიდან.

აერბლე — სულს ღაფავს.

აეესუნაალვნე — იქით-აქეთ, ან იქა-აქ დაატარებს.

აეს — წაიღებს, მიაქვს.

აეცე — სანახევროდ, საზიაროდ ნაქონებ რაიმეს დაახსწევინებს მეორე მხარეს.

აეჭჷრი — კარს, გარდა საკეტისა და ურდულისა შიგნიდან უკეთებს ბიჯგებს. ნახ. იეჭ.

აავ — რომ, — აავ დოორა — ვინიცობაა.

ავარგ — აავარგ — წინ და უკან სიარულს ქვია, ცუდად ფეხმოკეცით მოსიარულესაც ეუბნებიან დაცინვით.

ავაარჯაალი — ყანას წმენდავს ქვა ღორღისაგან.

ავაარუნე — თვალს არიდებს, სითხეს ერთი ჭურჭლიდან მეორეში ასხამს. Варит.

ავაარვნე — იშორებს, იცილებს.

ავააზე — თიბავს მაღალ და ხშირ ბალახს.

ავაახე — ოთახს, სახლს ანაგვიანებს, საგნების უწესრიგობას იწვევს.

ავაშდ — მსუბუქად, იოლად.

ავარს ხაცვემ — ქვას კიდებს, ატვირთებს.

ავარ — ჩაესვენა, მთვარე ჩავიდა. ავარ— მეორე მნიშვნელობით ქვაა სვანურად. სოფ. მარტყოფს ავრიანი ერქვა — ქვიანი ადგილი — „მარტყოფის ღვთაების მონასტერი“ — 1986 წ. კალენდარი. „ქვეყნი ავარს ხაცვემ“ — ან გინებას, ან ცოდვას უნდა ნიშნავდეს. „ავარს აზზი ჩის“ — ასეთი გამოთქმაც არსებობს.

ავბე — ფიქრში აგდებს, ადუმებს.

ავგუსტ — თეთრი და წვრილი გრძელი მატლია, ღელეებში იცის.

ავდინე — რძეში კვეთს ასხამს. ეს სიტყვა, როგორც „ცვარილოოდ“ გამომდინარეობს ცვარიდან, უნდა გამომდინარეობდეს სიტყვა ვედიიდან. (ლაშ. კ.) ვად. (ჩ. კ.).

აავდოორა — რომ არ.

აveenე — არწევს.

აveelნე — აყვირებს ტკივილების გამო.

აveeრე — აბლაგვებს მახვილს, მუცელს უშლის ოთხფეხს.

ავე — აბა (ლენტ. კ.) იაღო (ჩ. კ.) ავი (ლაშ კ.).

ავზი — აგზავნის.

ავინდილე — აობებს, ოფლით სინესტის სუნს ადენს.

ავილწე — ძაღლი ან მგელი ხტება, გრძელი ან გამხდარი ხტება, თხელ, მარჯვე გოგოზედაც ითქმის.

ავიილზე — ყურებს უკან ცქვიტავს ცხენი და ძაღლი, რითაც გულმოსვლას გამოხატავენ.

ავი ლაბარ — ადგილის სახელია თბილისში, სადაც იყო აბანო.

ავიირზე — ძალით ხვეტავს, გადალეკავს.

ავმი — მალავს, არ ამხელს, გადათქვამს — ხე დანაკოდს გარედან ირჩენს და შიგნით ფუღუროვდება — ადამიანი ჭრილობას გარედან იშუშებს, მაგრამ შიგნით დაჩირქება მიდის.

ავორგვლე — აუბედურებს.

ავორკავი — აბრკოლებს, შეფერხებას აძლევს.

აავო — დაძახების პასუხად იტყვიან.

ავჟააშე — აწუხებს.

ავონჯღარი — გასაზრდელს ცუდი მოვლის გამო ასუსტებს, ზრდას უჩერებს.

ავოთხე — ოთხზე აყენებს, ზარმაცსა და უქნარას შეივრდომებს.

ავრა-აავრა — ზედმეტი ხმაური და სიცელქე „ავრა-აავრას ოსღვახ ბობშარს მაგ“ — „ყველაფერს იკლებენ ბავშვები“.

ავრი — ამაკებს (ძროხებზე ითქმის).

ავშხი — ამხელს.

აზანგვლიინე — ძაღლებს აღიზიანებს, ახმაურებს. ნახ. ზანგვლი.

აზაბაკი — ამიზეზიანებს, აზიანებს.

აზარფაშაი — აზარფაშა, თასი, სასმისი.

აზარდალი — ზრდის, ამოზრდილებს.

აზავი — დაბ — ყანის სახელია ლაშხეთში.

აზეენკე — მსუქან ქალს ტყნავს.

აზედავი — მუქარით ელაპარაკება, თავის საქმეს იკეთებს.

აზელავი — ზილავს.

აზვინავი — ზვინს დგამს, თივას ზვინავს, თუ ნაკელი იქნება „უყვ“ ქვია, თუ ნამჯა „მექვ“ ქვია. დათიბულისაგან თუ არის, თუ კონებადაა, დგამენ მა-

ჭვალად, ანუ „მანჭვალი“ — ქართლულ კილ.

აზვ — ეზო.

აზვი — აზავებს.

აზთქგნე — ძლიერად წვიმს, ზათქით წვიმს, სქელი არა კარგი სითხით ავსებს ჭურჭელს.

აზთხგნე — მსუქანი, მშიშარა კაცი ყბედობს.

აზიინკე — გაბერვით ლაპარაკობს, ბევრი ფიქრით დაყოვნებით ლაპარაკობს.

აზილპე — მსუქანი, ღიპიანი ხტება.

აზილთხე — მსუქანი, მოუქნელი, აყლაყუდა ხტება.

აზზი — გზავნის.

აზკგნე — მსუქანი და დაბალი ლაპარაკობს.

აზლგნე — მსუქანი კაცი ყვირის, ჩხუბობს, ყბედობს.

აზმე — ზომავს, რწყავს.

aазნანი — იტევს, ტანში გაივლის.

აზორავი — დათვი დიდ სკორეს აყენებს, ცუდ კაცზედაც იტყვიან.

აზპგნე — დედალი მსუქანი დაიარება. ქალზედაც ასევე იტყვიან. ნახ. ზიპაი.

აზრგზაანე — განავლით სვრის.

აზრგზე — შიშით განავალი გასდის.

აზსკე — აშრობს, ამშრალებს — ოდნავ გამშრალებას „აფკვე“ ჰქვია და აქვშტე.

აზსყეერე — დაწვრილებით ყვება.

აზტგნე — მსუქანი ქალი დაიარება. ნახ. ზიტაი. პირამდე ავსებს სქელი სითხით.

აზუმ — რამხელა (ბავშვის ენაზე).

აზუუგვე — აბორცვებს, გორაკს აყენებს.

აზღუმნე — სითხით პირთამდე ავსებს.

აზღვემპავი — წვრილი წკნელით სცემს.

აზჯგნე — დიდმუცელა კაცი ყბედობს, იმუქრება.

აზგრჯიინე — სრული და მსუქანი რბილ რაიმეს ჭამს, ფაფას ჭამს.

აზგლზგნე — მაკე დიდმუცელა ძროხა ან ღორი დადის.

აზგრფხიინე — სითხისაგან ბერავს რაიმე თხელკედლიან ჭურჭელს გასკდომამდე.

ათართხლავი — თხელ, წყლიან თოვლს დებს — წყლიანად, სოველად თოვს. ნახ. თართხულა.

ათაანაგი — გაბმული წყევლა „ათანაგი ლგგ“ „ხევსურული დღესასწაულია ათენგენობა რ. ხარაძე, „კომუნისტი“, 1962 წ. 30 ნოემბერი. „ნქონდეს შენთორელ ივანესა კოჟრისა ძირსა მონასტერი ათენაგუენი“ — გვ. 9 ე. თაყაიშვილი, საქ. სიძველენი ტ. II 1909 წ. ათინგანები ანუ მელქისედეკები, განსაკუთრებული სექტაგეორგიკა, ტ. IV ნაკვ. მე-2-ე 1952 წ. „მეფე მიხეილის ის დიდი წუნი ჰქონდა; რომ ერთი მხრით ისეთი კუთხიდან იყო, რომელსაც მრავალი ათინგანი მიუცია“. გეორგიკა ტ. IV, ნაკვეთი 2 გვ. 303.

ათაარუნე — გლახაკი, კრეტინი ლაპარაკობს.

ათთარი — სიბინძურით სვრის და აფუჭებს.

ათთქგნე — თეთრი ფერის გოგო სიცივისგან თრთის, კანკალებს.

ათანთლავი — რბილსა და ცხელს ჭამს ჩქარ-ჩქარა.

ათაკრავი — ძლიერ ამარილებს, ზედმეტს ჭამს.

ათას — ათასი.

აათალკვე — მოჭერილს მოუშუშებს.

ათაადა — გახდა, ხმა გაისმა, შეუდგა საქმეს.

ათათხავი — თათხავს, სვრის, სასტიკად აგინებს.

ათაარგე — მოკრეტინო, ენაბორძიკა უკუღმართულს ნელა ლაპარაკობს.

ათაანთუნე — რბილად ლაპარაკობს მოკრეტინო კაცი.

ათბგრლე — დააბრალა.

ათბეძგე — მიაბჯინა.

ათგეუდდა — დაეძინა.

ათ — იგივე ააჩ, ააჩ — მოდი (ბავშვის ენაზე).

ათდე — დაადვა „ეჯის ათდე თე“ — მას დაადგა თვალი.

ათდიგ — ხანძარი ჩაუქრო, მოაცილა.

ათევრალი — თვალყურს ადევნებს, მეთვალყურეობს.

ათეერნე — კრეტინ ქალს მიაქვს. ნახ. თგრგნ.

აათე — ყოფს.

ათდვი — ძველებური ქსოვის ერთი მხრივ ძაფების განაწილება. ნახ. თვად.

ათვენი — შობს.

ათვი-ათვი — ცხელ-ცხელი, თბილ-თბილი.

ათზეენა — პირუტყვს უმშობიარია, ბარაქიანი გამხდარა.

ათჲ — მკის.

აათი — ყოფს. აგრეთვე იტყვიან გთი — ყოფს.

ათიიტნე — თეთრად აჩენს, ათეთრებს. ნახ. თიიტე — თამამი მუქარით აშინებს.

ათიიშუნე — არჩევს რომელი უკეთესი იქნება.

ათკოკოფე — მთლიანად მიალალა.

ათლგრე — სოლებს ასობს, მოსართავებს უჭერს.

ათმე — წვალებით ახერხებს, შოულობს.

ათნე — აჩენს, შობს.

ათრიინე — აჩენს.

ათრიაქი — სიბინძურით ყველაფერს სვრის.

ათრაში — ფეხით თელავს ბალახს, მოსავალს, ყველაფრის დავლასაც ქვია.

ათრგნე — თრგნ — ე. ი. კრეტინი ადამიანი ლაპარაკობს.

ათრიინქე — ტალახით ან რაიმე თხელი ჭუჭყით სვრის, ბილწი ენით სვრის (გინებით).

ათრინე — ათრევს.

ათრეენხე — ჯოხით სცემს, ჯოხს ურტყამს თავზე.

ათსვე — „თე ათსვე“ — დაასო. გაუყარა. ნემსის ყუნწში ძაფი გაუყარა.

ათსგტნე — მჭიდროდ გადახვია.

ათტეკე — ატაკა, თვალდახუჭულმა ატაკა.

ათხრიინკე — თხელი ფენით სვრის.

ათუუსე — ნელა აკუებს, აცუებს.

ათუუთქვე — ოდნავ, მარტო აცხობს. „დესა ათუთქვე გარგლას“ — ისე ლაპარაკობს, თითქოს ნაცარი აქვსო. „თუთქი“ — ცხელი ნაცარი (საბა).

ათუთხმეტი — გულაჩუყებულად ხდის, „მე ვარ ლუთუთხმეტე ლი“ — ძალიან შეწუხებულია.

ათუთხმეტი — მოუთმენელს ხდის, გამძლეობას კარგავს, ტირილს იწყებს.

ათუუთე — ათბობს, გამოუმცხვარს ტოვებს. ტყუილს ამბობს.

ათურქვლავი — ცოცხალ ბალახს მზეზე ან ცეცხლზე თუთქავს. დათუთქულ ნიორს, ხახვს და ღვალოს წამლად იყენებენ.

აფლააფე — თივას ჭამს მადიანად.

ათუნტყვაალვნე — ჩააყლაპვინა.

ათქოფავი — დიდხანს ხარშავს, კარტოფილისა და სხვა მისთანათა ხარშვით ხეთქავს.

ათქშგნე — თქეშით მოდის წყალი.

ათთქვე — თუთქავს, ამჭკნარებს.

ათთქგნე — თეთრი, მსუქანი ადამიანი სიცივისაგან კანკალებს.

ათღანე — გაადინა, გაამეტებია, გაალებია.

ათყეენა — ჩაყოლია, გაყოლია.

ათყუ — დაწექი.

ათში — არჩევს.

ათშაარი — ხაჭაპურებს აცხობს, მარცვალს ცხრილში უშვებს.

ათჩგდა — ჩაყოლია, ჩარევია.

ათცელა — გაპობია, ბევრნი წასულან.

ათწედა — მზე მინათებია.

ათჭარეენა — გადაბმია, მიყოლებით გაუკეთებია რაიმე საქმე.

ათხიმპოორე — მცირე სათიბს, თხელ ბალახს თიბავს.

ათხოპნავი — ღორი თხელ საჭმელს ჭამს.

ათხგლშგნე — ცუდი ფეხსაცმლით თოვლ-ჭყაპში დაიარება. ტანზედ სიგამხდრის გამო კანი უმოძრავებს სიარულის დროს.

ათხპე — ძლიერ ათრობს.

ათხრგლე — თხელ, რბილ რაიმეს ბევრ ადგილას ხეთქავს.

ათხრიინზე — სქელ სიბინძურეში სვრის. ნახ. თხიზ.

ათხავაზი — ღრუბლებით ჭრელდება ცა.

ათხე — ახლა.

ათხად — აქედან, აქამდე.

ათხადაშ — უწინდელი, წინანდელი.

ათხმუნე — მარცვლით პირამდე ავსებს ჭურჭელს.

ათხპინე — ცხოველი არმოწონების ნიშნად თავს აქნევს.

ათხანეშ — აქედანვე.

ათხზგნე — თხლად ჯვამს. ნახ. თხგზ.

ათხეჯავი — ახალ ტანსაცმელს ძალით ხევს.

ათხინპორე — თხელ, დაბალ ბალახს თიბავს. ფაფას ან თხელ რაიმე სითხეს აქა-იქ აწვეთებს.

ათხინკორე — თხელ ფაფას ან თხელ სითხეს აქა-იქ აწვეთებს.

ათხილჯუუნე — ძალით კაწრავს, ფლითავს.

ათხავაზი — ცა ღრუბლებით ზოლებად იფარება.

ათხშგნე — სიმსუქნის შემდგომ გამხდრობის გამო დაჩუტული კანით დაიარება.

ათხაიე — თივას ყველგან აბნევს.

ათხვიიდა — მიხვდა. მოხვდა, ერგო.

ათხეეხიქა — ახლოხანში.

ათხეეხი — ახლოხანში.

ათხრიინკე — თხელ ფაფას ურევს, სქელ სითხეს ან ფაფას აშხეფებს.

ათხურგვიინ — ჩააჴრამუნე.

ათხგლშგნგე — სველის, ცუდად ჩაცმულის სიარული.

ათხგრკიინე — თხელ ფაფას ძნელად აკეთებს, ცუდად ქნის.

ათჯოოდა — დაემსგავსა.

ათჴედა — მისვლია, „თვით არსა ღირსა სიკვდილისასა და არცა პატიჟისასა მიეჴადა თანანადები“. ბასილი ეზოსმოძღვარი „ცხოვრება მეფეთ-მეფისა თამარისი“ გვ. 30.

ათჴგრეენა — შეხვეწნია.

ათჴგნე — ძლივს დაიარება, ახალშობილი ხბო აცა-ბაცა, მუხლმოკვეთით დაიარება.

ათგგრავი — ხის სადგისით ჩხვლეტს. ნახ. თგგირ.

ათგრე — მოკრეტინო დიდი ტანისა საჭმელს შეექცევა.

ათუნთეელე — პირთამდე ავსებს.

ათგრთხიინე — თხლად ამზადებს ცივ ფაფას ფორისათვის.

ათგრქიატი — მაკრატლით მუშაობს.

ათგლთგნე — სიმსუქნით ან სიდამბლით გამორჩეული.

აიაავოლა — აი, რა მაქვს (ბავშვის ენაზე).

აიაა — დამუქრების სიტყვაა.

აი — გაკვირვების ბგერაა.

აიარე — მთლიანად. ერთბაშად ღვრის.

აიაჴე — ნამჯას გამოაფენს.

აიალხე — ხუთავს, სიარულის საშუალებას უკარგავს. ნახ. ლგიალხე.

აიაარუნე — სითხეს ერთი ჭურჭლიდან მეორეში ასხამს და პირიქით.

აიადვლე — ადვილად სახავს, ხდის.

აიბოორე — გამსკდარ ჭურჭელს, იმისათვის, რომ წყალი არ სდიოდეს, ბლის ხის კანით, რომელსაც პიპოს ეძახიან, გარედან შემოუწნავენ საფარველს — ჭურჭელსა და დაწნულს შორის შემოუტნევენ სითხის გასაჩერებელ ნარევს.

აიბაარი — ბეგრავს, საბეგროს ძველი წესი. იბერები — იბარები. ხომ არ აქვს ამას კავშირი აღმოსავლეთ საქართველოში გაბატონებულ ფენებთან? გადასახადის ან ბეგარის ეს სახე სვანეთში ხომ არ ატარებს იბერების ან იბარებისაგან დაწესებულ ღალას? ჩოლურში, სოფ. ქვედა ჭველიერში არის დაცული მცირე ტყე, რომელსაც ლაიბარის ეძახიან. აქ იმართება დღეობა მარტო მამაკაცებისა, რომლებშიც მარტო ქვ. ჭველიერის ლიპარტელიანები იღებენ მონაწილეობას, მიაქვთ ფქვილი, ყველი და თვითონ აცხობენ ტაბლებს. იმართება სიმღერა და ფერხული. ტყე ითვლება საზიაროდ, მაგრამ იყენებენ მარტო ხილის ნაყოფს, რასაც თანაბრად იყოფენ ძირითადი ლიპარტელიანები გოჩაშასა და თავბედშას გარდა. ტყიდან შეშის გატანა აკრძალულია. ამ ადგილს ქვია „ლაიბაარი“. იტყვიან: „იმნარ გვაიბაარიდ“ (რატომ გვბეგრავთ). იძულებით ბეგარას ჰქვია „იბაარ“.

აიე — მომეცი (ბავშვების ენაზე).

აიდუურე — ფერს უკარგავს, ფერდაკარგულად ხდის, აგამხდარებს.

აიეს — მიაქვს, წაიღებს.

აითუნე — აცხელებს სინესტისაგან. მარცვალი ლპობის დროს სითბოს გამოყოფს, სუნი უდის და ბოლავს.

აითვე — ათბობს, აცხელებს.

აილელეეი — ოლოლო, არაფრად ჩაგდება.

აიმარე — ანდობს, მის ამარად ხდის.

აიინე — ადნობს.

აირაყი — არაყს ხდის.

აირმილე — მაგარ შიმშილში აგდებს.

აისუურე — ასო-ასოდ ჭრის.

აგიტეტეეი — განცვიფრების გამომხატველი სიტყვა.

აიყრე — ყრის, აყრას უშობა.

აიშტექე — ამაკებს.

ააიშ — ბავშვს უძახიან მოსახმობად, ხარს — გარეკვის დროს.

აიშე — ამსუბუქებს.

ააიჩ — ბავშვის მოსახმობი სიტყვაა.

აიწვალი — თივას ან ჩალას ადგამს ხეებზე ან დაბმულ ბოძზე.

აიიჭვე — ზილავს, ერთმანეთში რევს.

აიჴე — თივის ზვინებს დგამს კაპებიან სარების ირგვლივ, გასაშრობად ფენს.

აკაარუნე — პირს ნელა აღებს და ხურავს.

აკალბე — რაიმე აზრს აგებს მოსახდენი საქმის გარშემო.

აკაარძე — დახეულ ქალამნებს ბაწრით ან თასმით ბანდავს.

აკატუურე — კლანჭებით ფხაჭნის, გაბმული ტირილით ყველას აწუხებს.

აკარცხე — ხეს სხიპავს.

აკაადე — 2 — ნაჯახს ურტყამს, რაიმესკენ იხრება.

აკაკლუურე — წისქვილის დოლაბი მარცვალს ფანტავს ირგვლივ.

აკალდამ — აკალდამა — ეს ქართული სახელი არაა, რადგან ფიქალის ფიცრის სახელიდანაა წარმომდგარი, რასაც სვანურად ქვია „კა“, აქედან აკალდამა, კუბოსმაგიერი სასახლეა მკვდრისა, ფიქალის ფიცრებისაგან.

აკატრავი — კაწრავს.

აკანწლავი — გამხდარი, ავი ქალი ჭამს, ადგილობრივი კანწო ჯიშის ღორი ჭამს.

აკაარუნე — პირდაფჩენით ყვირის, ხმამაღლა ტირის.

კარს აღებს და ხურავს.

აკაალდუნე — მერყეობს, ხან ერთ აზრს ადგება, ხან მეორეს.

აკანკლავი — გამხდარი ბიჭი ჭამს, სიგამხდრისაგან ავადმყოფობა ძლიერ ხრის წელში.

აკაარკე — კანს უნაოჭებს, დაჭმუჭვნილ კანს უმაგრებს.

აკააფე — აქცევს.

აკაანკუნე — პატარა ბიჭი ლაპარაკობს, გამხდარი, პატარა კაცი ლაპარაკობს.

აკამუზე — ძლიერ ახმობს.

აკანჭე — ძლიერ აშავებს. იტყვიან აგრეთვე „აკგნჭე“.

აკასარი — ძლიერ ახმობს შეშას, მარცვალს.

აკარცხალი — ცეცხლზე გახმობამდე წვავს.

აკაადი — ნაჯახით ჭრის, რაიმესკენ წონის. ნახ. აწგნდე.

აკანკავი — ძლიერად ხრის, ღუნავს.

აკაალტაალი — ბავშვი დანით თლის, ცუდად უწესრიგოდ.

აკავანარ — ადგილის სახელია სოფ. მუწდიში.

აკდგრე — ფეხზე ხდის.

აკდე — მოსპობა „ქა აკდე ლაღვჭარს“ — აძნელებს ვაჭრობას.

აკეპნავი — ცხვარი ან კურდღელი ჭამს თივას ან ფოთოლს.

აკეენე — კონავს — არსებობს ამისი მოკლე ფორმაც „აკნი“.

აკემავი — დიდხანს ახმობს თივას — დაფშვნამდე ახმობს.

აკერტანი — კერატი ღორს ამაკებს.

აკეერკე — აჩირებს, საჩირედ ჭრის.

აკეეთნე — გამხდარი კაცი ან ბავშვი თავს წამოჰყოფს.

აკელპავი — აკერპებს, კერპად, ძველი წესების ზუსტ შემსრულებლად აქცევს.

აკელტავი — აკვეხებს ძალით ან მოხერხებით ურევს არასასურველს.

აკეევშე — მარტო ერთ მხარეს აჩვევს, აჩემებული მიმართულებით მიჰყავს.

აკემეხი — ძლიერ აწვირიანებს.

აკეკავი — თივას შლის, მატყლს, ბურტყლს წეწავს.

აკვეენზე — დიდტრაკიანს ტყნავს.

აკვად — კუდი.

აკვარკვახი — ალამაზებს, დახეულ ტანისამოსს კოხტად კერავს. ეზო-გარემოს ან ყანას ლამაზად ღობავს.

აკვილფხე — პატარა და კოხტა ბიჭი ხტება.

აკვშდი — კეცავს.

აკვილზე — მსუქანი და დიდტრაკიანი ქალი ხტება, წამოხტება.

აკვიაალვნე — ცდის.

აკვიილფხე — პირუტყვი ყლორტებს აჭამს მცენარეებს.

აკვლიინე — ნაბადს, საქუდე მატყლს ან შალს თელავს, სრისავს.

აკვნი — სიმინდის ცომში ქონს ურევს, ან ყველს.

აკვართხე — ანუ აკურთხე — ცულს პირს უკეთებს, კვერით პატარა გრდემლზე.

აკვააჩინე — ბედავს რაიმე საქმის გაკეთებას წყვეტს.

აკვაანე — აგდებს.

აკვიმპოორე — კონის ბოლოების შესწორებისათვის კენწეროებს აჭრის.

აკვრაანსტე — კრუნჩხვა, აკოტრიალებს.

აკვმუნე — აკვამლიანებს, შაშხს ბოლმოკიდებულს ხდის.

აკვმეერე — ლულას ან რაიმე სიღრუეს აკვეხებს საგანს.

აკვმე — სიღრუეს ავსებს მთლიანად. ნახ. კუმ და აკუმ.

აკვილკვე — პატარა ბიჭი ხტება.

აკვადს ხომწვინე — კუდს უსწორებს.

აკვპიტე — მახვილით ბოლოს სწორად აჭრის, მახვილით ჭრის.

აკთგნე — ძლიერ აქანებს, ხრის, უკან ძლიერად გადახრას ჰქვია.

აკთხგნე — უცბად კლავს.

აკინტოორე — თაგვი ან ფრინველი ჭამს ნაკრტენის ან ნაღრღენის დამჩნევით.

აკიინბე — თივას ან ფქვილს ტკეპნის.

აკიილცხე — შეშას სხიპავს.

აკიეს — შორს მალავს, გადაკარგავს.

აკიდ — მოსპო. „იმნემ აკიდ ნეპრა?“ — „რამ მოსპო ფრინველი“?

აკინტოორეხ — ფრინველი კორტნის რაიმეს.

აკინკოორე — ქათამი ნისკარტით გლეჯს.

აკიინთე — ფოთლებს თითო-თითოზე მთლად აცლის — გვერდზე ხრის.

აკილკე — პატარა გამხდარი ბიჭი ხტება.

აკილწე — გამხდარი გოგო ხტება.

აკიილნე — აკივლებს.

აკიმპოორე — ხბო, თხა ან ცხვარი ჭამს ფოთლებს.

აკიპრუჭე — სულის შეხუთვით ბერავს, გუდავს.

აკიჭპოოჭე — ზედმეტად რთავს.

აკიივნე — აბრჭყვიალებს.

აკლაატაალი — უწესრიგოდ თლის (უფრო ბავშვზე ითქმის). ბავშვი თლის.

აკლავი — ლეწავს.

აკლგნე — შავად ღვივის.

აკლგწე — ჩუმად ჭამს ავი, წვეტიანი სახის გამხდარი დედაკაცი.

აკლაანწუნე — ავი, გამხდარი გოგო ლაპარაკობს. ნახ. მაკლან.

აკლააჟე — რაიმე მაგარს ან ბლანტს ნება-ნება ღეჭავს.

აკლაანკუნე — კევს ღეჭავს, პატარა ლაპარაკობს ან ღეჭავს, თუ დიდია — აჟამყუნე ჰქვია.

აკლგნე — ძლიერ აშავებს, ძლიერ ახმობს.

აკლიინჭე — პატარა ლამაზი კბილების ჩენით იცინის.

აკმარი — ძღვნად გზავნის.

აკნე — კონავს.

აკოტავი — კვახის ნაპობიდან თესლს აცლის.

აკოოშარი — ძლივს-ძლივობით მოსავს, რთავს.

აკო — ქალის ძველებური სახელი ყოფილა.

აკოოჩე — ავსებს, შემდეგ რაიმე ნივთი-

ერებით ჭურჭლის თავზე მისი ტევადობის ზევით აწყობს.

აკოკოფი — ერთად უყრის თავს.

აკოობე — ერთმანეთზე დგამს ერთნაირ საგნებს, სიმაგრის გარეშე.

აკოობნე — ორ ერთნაირ საგანს ერთმანეთზე ადგამს.

აკოკორი — პატარა მჭადებს ან პურებს აცხობს, ბევრს. ნახ. კოკორ.

აკპგნე — კეპავს, წვრილად ჭრის.

აკპილე — პატარ-პატარა ჭრილობებს აყენებს.

აკპიირე — ჯგიმავს.

აკ ჟგნე — არამთლიანად გამხმარ ცერცვს ან წაბლს ჭამს.

აკრუუხვე — ჩუმად, ნელა და დინჯად ბევრს ჭამს.

აკრგპე — თავგი ან კურდღელი ჭამს, გამხდარი გოგო ან მოხუცი ქალი ჭამს.

აკრიინცხე — გარეცხილ მარცვალს გასაშრობად თხლად ფენს.

აკრგპგნე — წინა კბილით ღეჭავს, თავგი ჭამს კაკალს.

აკრალი — აგორებს (მარცვლიდან ღვარძლის მოსაშორებლად).

აკრებულე — ძლიერ ახმობს.

აკრაანკე — პატარა კაცს, ბიჭს წამოაქცევს. პატარა სკამს წააქცევს.

აკტგნე — მცირე მახვილით ხეს ჭრილობებს აყენებს.

აკტი — კეტით მუშაობს.

აკტეერე — აკვეტებს.

აკუ — გინდა, მინდა (ბავშვის ენაზე). სი აკუ — შენ გინდა.

აკუნკვე — ხრის.

აკუკვნიიტე — აპატარავებს, ამცირებს.

აკუმ — უკანა ხვრელის გარეშე. „აკუმი ესე არს არც მამალი, არც დედალი" (საბა) ნახ. კვიმ.

აკურკუზე — აახვევს.

აკუუნტე — პატარა ჯვამს. ნახ. კუნტუ, კინტუ, გირაანყუ.

აკკუმე — სრულიად აშრობს, აჩერებს სითხეს. „კუ კუმ ლიც მაად ოსოზი", აქედან კუკუმ ყოფილა წვეთი. აჩუმებს, აწყვეტინებს ლაპარაკს

აკუნჭლე — პირთამდე ავსებს საწყაოს. სახლისკენ მოუსვა.

აკუურცხე — უარყოფს ყველა შესაძლებლობას, ყველას უარით ისტუმრებს.

აკუტალი — ცეცხლის პირას ჯდომით ფეხების წვივებს იჭრელებს (ან კანს სახეზე).

აკუშნავი — უწესრიგოდ კეცავს, ჭმუჭნის.

აკურთხანი — ბორკავს.

აკუკვნიტე — ავიწროებს, ზომაში უკლებს, აჭრის.

აკფხე — მზე ან ცეცხლი ამშრალებს, კანს უმაგრებს ან ყინვა აშეშებს სარეცხსა და მისთანათა.

აკშუურე — ამტვრევს.

აკშუურაალი — გამოტეხვით ლაპარაკობს, ჭურჭლეულს ამტვრევს.

აკჩგრე — ჭრის მცირე ნაჭრებად, ქათამს კუდს აცლის, წვრილ რაიმეს კრეფს.

აკცგრე — ბედეებს ჭრის ყანაში ლობიოს ან კარტოფილის დასარგავად.

აკცოორე — საყანეს ქვა-ღორღისაგან წმენდს, დასარგავად თხრილებს ამზადებს თოხით.

აკკგნე — პატარა ბიჭი სასქესო ორგანოს აჩენს, ბრიქავს

აკგრჯალი — ინახავს მალულად განსაკუთრებული საჭიროებისათვის.

აკგრკიანი — სიცხე სიმინდს და მცენარეთა ფოთლებს ამჭკნარებს და ახვევს.

აკგრჯალი — მალავს, ზოგავს.

აკგრჭლახვიინე — აკრაჭუნებს.

აკგრლავი — წყევლის, კრულავს, უარს ამბობს ყველაფერზე.

ალ — ალი алели ალისფრად ჩანდნენ (ლენტ. კილოზე).

ალაალა — ადვილი, ჩვეულებრივი. „მაქარი ასე ალა-ალად კი არ იშოვება" (კ. ლორთქიფანიძე).

ალაგ — ჭიშკარი, შემოღობილი, ყანიდან გამოსასვლელი ადგილი. „მე შქერის წკნელისგან დაგრეხილ, მკერდამდე ალაგეს ფეხდაუკვრელად გადავახტი" ჟურ. „საქ. ქალი" № 2 1963 წ. გვ. 4. „მე, როცა ვინმე ზლაზვნით გადმოვიდოდა ალაგეზე..." (კ. ლორთქიფანიძე „კოლხეთის ცისკარი").

ალახ-მალახდ — ზერელედ, ნაჩქარევად.

ალახ — თუ კი.

ალააო — თხელ ფაფას ჰქვია. ალაოფქვილი დანოტივებული (საბა) თხელი და ნელთბილი.

ალა-ლალა — ენის გამოყოფით ვინმეს დაცინვა, როცა პასუხს ვერ ახერხებს მოწინააღმდეგე.

ალა-ბალა — ბევრი ლაპარაკი, ლაქლაქი.

ალატ — მიყვარს — ბავშვის ენაზე (ლაშ. კ.) მიყვარს.

ალაგობდ — ადგილზე, ადგილობრივი.

ალანბავი, — ალიანდაგებს.

ალაფიან — უხვი, შემოსავლიანი, ბარაქიანი.

ალაანკუნე — ბევრს ლაპარაკობს პატარა ბიჭი ან გამხდარი პატარა კაცი.

ალაანგუნე — ენამოჩლექილი ნელა და ბოროტად ლაპარაკობს.

ალბააგ — გვარჯილასნაირ ნივთიერებას ჰქვია — ძველ შენობაში ფხეკენ თოფის წამლის დასამზადებლად.

ალბანი — საბელს აბამს.

ალგიამი — ლაგამს სდებს, უკეთებს, აჩუმებს.

ალგვენი — აფასებს, ალაგვენი (ლენტ. კ.) ალგონი. (ლაშ. კ.).

ალგვარი — ასუქებს.

ალგუურე — საფქვავს, აფქვევინებს.

ალდათ — ადათი, წეს-ჩვეულება.

ალდგნე — ნესტიან პურს აცხობს.

ალე — ეს ალ. (ლენტ. კ.).

ალეენტე — გაშლილი ხელით სახეზე ურტყამს.

ალე — რაიმე საქმის გამო ნიშნის მიგება.

ალეა — აი ეს.

ალეს — ამას.

ალეს მაახააქარჯა — ამას არ უნდა მტკიცება.

ალეეთე — აბნევს, აღამებს.

ალეენჩხე — სახეში ურტყამს, სცემს.

ალენცხარი — ჭვავის ჩალას სარეველა ბალახს აცლის (როცა მას სახურავისათვის ამზადებენ).

ალეენკვე — ფრინველი ბევრს იყრის მარცვალს.

ალეენგვე — ბალს ჭამს ხუთივე თითით.

ალემაგ — ამდენი.

ალვარი — აცოცხლებს.

ალვეს — ალხობს.

ალზეელი — უმშობიარებია პირუტყვს; ქონება გადიდებული.

ალზგზად — გავაგზავნოთ.

ალთე — რთავს.

ალთხაი — ძაფებს აბამს ჯვარედინად, ყველგან თივას აბნევს.

ალთხგნე — თხელ ტყავს დარბილებამდე ალბობს წყალში.

ალიინტე — ლითონის ჭურჭელს პირს უკეცავს, საეჭვოდ იცინის.

ალიარ — ესენი.

ალინჩქოორე — ლოშნის.

ალმათ — მოხერხებული, გამრჯე, დაუზარებელი. „ალმათიან მაარე ლი". — „გამრჯე კაცია".

ალმაგა — ამდენი.

ალმაგ — ამდენი.

ალმააზინხ — მიდიოდნენ.

ალო — დრო, სეზონი.

ალოონე — წუნობს.

ალოოკე — ლოკავს (вылакала) — ლოკავს).

ალოშნავი — ლოშნის, ცუდად კოცნის.

ალოფნავი — სწრაფად და ხარბად ჭამს.

ალპე — ძლიერ ასველებს.

ალპგნე — დაიარება მოშვებით. ნახ. ლიპლიპს.

ალჟღნე — წვენის გამოდენით ჭეჭყავს.

ალჟოვე — ჟონავს, ნელა სდის.

ალრუველი — გათენებულა.

ალსახრე — დარტყმით დაღს აყენებს.

ალსერვე — ამეტებს, ხვედრზე მეტს აკეთებს.

ალტაახვე — დაუბებკავად, შორიშორ აკერებს დახეულს.

ალტვი — საქონლის ნიკაპის ნახევარი ძვლით პირუტყვს დაწმენდის მაგიერ დაუბეჟავს ყვერების ძირებს, რის შედეგადაც მოზვერი კარგავს სქესობრივი განაყოფიერების თვისებას. თუ კი დარჩა ცალი ყვერი დაზიანების გარეშე, ასეთს „ყილს" უწოდებენ.

ალტგნე — ჭეჭკავს, ჭეჭყავს.

ალუნთე — აზამთრებს.

ალუუსე — ძუძუსავით გამობერავს სიმსივნეს.

ალულავი — თვითონ ბანს, ასველებს.

ალუუხვე — მდინარეს აგიჟებს, ადიდებს, მშფოთვარედ ხდის (აქედან ლიახვი).

ალუეს — ალხობს.

ალფარი — ფარავს.

ალქადიინე — ამტყუვნებს.

ალღგნე — სიცხეში ყურებდაგრძელებული დადის.

ალყგნე — მოთენთილად. ნახ. ლიყ-ლიყ. დადის.

ალყაანი — ამყნობს.

ალშანი — ინიშნავს.

ალშგუურე — ასირცხვილებს.

ალშკიდაში — მჭედლობას ეწევა (ცაგერის ტერიტორიაზე არის ადგილის სახელი „ნამკაშური". სინამდვილეში ესაა ნაშკდაშური. ჩამოუდის ღელეც ამავე სახელწოდებისა).

ალშკი — ხურავს.

ალჩედდ — წავიდეთ.

ალცუნე — რწყავს.

ალცე — აწყლიანებს.

ალძგგნაალი — ძაღლი კბენს დაძეწკვით და არა სისხლის გამოდენით.

ალწენე — ჭყლეტს.

ალწი — ლესავს, აწებებს.

ალჭყგნე — წყალშემდგარი სათიბი (მასზე სიარულის დროს ხმაურობს), ან ჩირქიანი ადგილი ორგანიზმისა.

ალხვიობ — დამხდურობა, მასპინძლობა.

ალხითალხ — ზარმაცი, უქნარა, შებორკილი „ალხს ი თალხს ჩიის ჟი ხაიშ ხენი" — „ცუდსა და უვარგისს ყველაფერს არქმევს".

ალჯი — კრავს, რგავს.

ალგდე — დაუზარებლად აცხობს დიდ მჭადებს ან პურებს.

ალგხე — აჯავრებს, დიდი და უშნო კაცი ჭამს ბევრს. ნახ. ლგხ. ჯავრი.

ლუხვ—დიდროობა — ლიხის ანუ ლუხვის მთა.

ამაანლო — აწი, ამის შემდეგ.

ამაარცხუნე — გადაჯვარედინებულად აბამს.

ამაანე — აწესრიგებს.

ამაანაალი — საქმეებს, სამუშაოებს ნაწილობრივ აწესრიგებს.

ამააქვრე — თქმულს უარყოფს, სიმართლეს მალავს.

ამააშვამ — მოსვენება.

ამააქვრე — მალავს, გადათქვამს.

აამარს — ამარას.

ამაალე — თიბვის დროს ზოლს ავლებს და თივის სკორეს აყენებს. ნახ. ლგმაალა.

ამაარე — ამზადებს, კაზმავს, აკეცებს.

ამაანსხუნე — პატარა გოგო უხეშად ლაპარაკობს.

ამარწყვლავი — სწრაფად ჭამს რაიმე რბილს.

ამარტუხაი — ცალი ხარისათვის გაკეთებული უღლით მუშაობს.

ამაჯვამი — გულაჩუყებით, მოსხლეტით აჯენს.

ამაიდუუნე — აშივებს.

ამახვ — მტერი.

ამააჯე — ანელთბილებს, ძლიერ ცხელ წყალში ცივ წყალს ურევს, ანელებს, მუშაობით არაქათს აცლის.

ამააშვამ — მოსვენება.

ამავ — აქამდე.

ამაბუაასტ — ამ ქვეყნად, სააქაოს.

ამაი — წამიყვანე.

ამანეშ — აქედან.

ამარტულე — ცალკე ხარს იყოლიებს უღელის გარეშე.

ამბალა — თუმცა, ვინიცობაა (უნდა გამოდიოდეს სიტყვიდან ამბავლა).

ამბავ — ამბავი.

ამბავი — აიამბავი (ლენ. კ.) ამბვი (ლაშ. კ.) — ყვება.

ამგენა — ბალახოვანი სათიბი.

ამგვაავ — დამაყენე.

ამგვიილე — ატოლებს, ადარებს, ასწორებს.

ამგვარ — ასე „ტიშ ამგვარ" — დამაჯდინე, დამაწაფე.

ამდ — ამად, აქამდე.

ამდეენე — ამასავით.

ამე — აქ.

ამეშობა — აქაურობა.

ამეევარი — საშინაო ჩასაცმელ ტანსაცმლად აქცევს.

ამეევრე — ყანას ცლის მოსავლისაგან, თავისუფალ საძოვრად აქცევს პირუტყვისათვის

ამეერვნე — პირველი გათიბვის შემდეგ კიდევ უვლის მეორედ გასათიბის მოსაყენებლად. ნახ. „მეე-რი".

ამერხელდი — ათხელებს, ამეჩხრებს

ამეელ — წყევლაზე ან ლოცვაზე ხალხის დასტური „ამინ".

ამეურა — აქაური.

ამეხიქა — ახლოხანში.

ამზავ — წელს.

ამზუმ — ამხელა, ითქმის ამზუნ და აზუმ.

ამზვება — მდგომი ხე, წყაროს წყალი — ამზვება ლიც. გამომდინარი.

ამთვეფა — დამკარგვია. ლაშხ. — ამთვეფეენ ნიშნავს — დამეკარგას, დამკარგვია.

ამთაან — ამისთანა.

ამიინთხე — ნაკვერცხლებს ან ნაპერწკლებს აბნევს.

ამილთხე — შორს ხტება, ფართო კვალის დამჩნევით, თოვლში ან ტალახში.

ამირან — ზღაპრული პიროვნება, გმირი.

ამის — აქედან.

ამკადი — აძველებს დიდი ხნის შენახვის შედეგად, ფქვილს გემოსა და სუნს უფუჭებს.

ამკუნაალი — გაუბედავად ყვება.

ამკიალიბ — ასეთი.

ამლანი — ამწარებს.

ამოსი — შიშველს მოსავს, აცმევს.

ამლაატყე — ნელა და უხალისოდ ჭამს წებოვანს რამეს.

ამლანტყუნე — ნელა ლაპარაკობს, ენა მოჩლექით ნელა ჭამს წებოიან რაიმეს, კბილებზე მიწებებით.

ამნარ — ამიტომ.

ამნურ — უამისოდ.

ამოონგები — იძენს, შემდგომისათვის იმატებს.

ამნე — ჭამა Amme (ინგ.) მგმნე — აჭმევს.

ამოჭრები — აგროვებს — მომჭირნეობით აკეთებს.

ამოშნილე — სახეს უშლის, ამოსი — გატიტვლებულ ადგილს აბალნიანებს, მოსავს.

ამო — მომეცი ბავშვის ენაზე.

ამოონკე — აგებს წვალებით, ცუდად მიმსგავსებულად.

ამოორავი — ხვნის დროს დაუხნავ ზოლებს ტოვებს, არჩევს მედიატორების საშუალებით სადაო საკითხებს. ხეს მორებად ჭრის.

ამოორვე — თავისთვის არჩევს თუ რა მოხდა.

ამოლი — ახოს ტეხს, იტეხს.

ამოცალი — ნადირი პირუტყვს იმორჩილებს, ხევს.

ამოოშე — ხის გაპობის დროს ნაპობებს ერთმანეთს აცილებს.

ამპარ — აფრინდა.

ამპეენე — ამაფრინა,ააფრინა.

ამჟი — ასე.

ამჟღგნე — ზილავს.

ამჟი ჭურ — ასე ყოფილიყოს თითქოს.

ამჟგნე — ამზეურებს.

ამჟი სერ — ასეო.

ამროვი — ხეს ჭრის მორებად.

ამრააგე — დამაყოვნა, დამაგვიანა.

ამსერ — ამაზე მეტი, მეტი, მაჯობე...

ამსკიადი — აწყობს, აწესრიგებს.

ამსგია — აქაური. ამასგია (ლენტ. კ.) ამსგა (ლაშ. კ.).

ამსვაალდ — ადამიანი, არსება („ამსვალდა მაშედ ღერბეთ“ — ადამიანის მაშველი ღმერთი.).

ამტყგნე — ღორი ან დათვი ჭამს. ნახ. მიტყ-მიტყ.

ამტყვასგ — ვარსკვლავი.

ამურსვლავი — მყიფეს რაიმეს ამტვრევს მთლიანად.

ამურხვლავი — მუხლებს კვეთს, მუხლებს უჭრის.

ამუურკვე — ურევს, არევ-დარევას იწვევს, ადგილებს უცვლის საგნებს.

ამუუჭე — დიდი მსუქანი ჭამს თავისთვის ჩუმად.

ამუუჩქვე — პატარა ჩუმად ჭამს. munch ინგ. — ხრამუნი, ღეჭვა.

ამურყვამი — საგნების ერთმანეთზე დალაგებით მაღალ გროვას აყენებს.

ამურზანი — თივის ფარცხვნის გორებგორებით დიდ ზვინს აყენებს.

ამ ურგვალი — ამრგვალებს.

ამურღვიინე — თივას ფშვნის.

ამუურკვე — რევს.

ამურღვაამე — ვნებიანი, გაწითლებული თვალებით იყურება.

ამუუქვე — ანელებს, აიშვიათებს.

ამურყვიინე — რბილს რაიმეს ჭამს მოზრდილი და მსუქანი.

ამურკვიინე — კბილებ ნაკლი კაცი მაგარს რაიმეს ჭამს.

ამუუკვე — ღეჭავს.

ამხაალი — უთვლის სხვადასხვაგან — აახლებს.

ამუ — მომეცი ბავშვის ენაზე.

ამუუმგვე — პატარა ვიწრო სახიანი გოგო ჭამს.

ამფასე — გამომიყვანა.

ამუუქვე — აწყნარებს, ანელებს.

ამფასვნე — მასარგებლა.

ამფაშ — შეწუხდა „დეეიამ ფეშნი ეჯღე“ — „არ წუხდება იმის გამო“.

ამქადე — ამაცდინა.

ამქადვნე — შემაცდინა.

ამღა ი ეჯღა — მაინც და მაინც, აუცილებლად.

ამღა — ამაში, ამის გამო, ამახე, — ამიტომ.

ამყა — მომყავს, მიმყავს.

ამყე — მსუყე საჭმელი, ანდა ერთნაირი საჭმლის მიღება აყირჭებს, საჭმლის მადას უკარგავს.

ამყინე — ყანას ირგვლივ გუთნით შემოფარგლავს, რომ არ შერჩეს ღობის ან ჩირგვების ნაპირას დაუხნავი ადგილი. მეწყერი ტერიტორიის დიდ ნაწილს დასძრავს ადგილიდან. ნაპირებზე ნაპრალის ზღუდით, ამყნობს.

ამშელდინ, ამშერინ — ამდენჯერ.

ამშელდ — ამდენი.

ამშა — ამის.

ამშიე — მუშაობს. ამშაიე — (ლაშ. კ), ამშავ (ლენ. კ.).

ამშაშურ — უამისოდ, ამშურე (ლაშ. კ.), ამაშვრამ (ლენ. კ.).

ამშგვაანე — სპობს, ისტუმრებს.

ამშყედა — ავარდნილი.

ამშაშშაალ — ამასავით.

ამშარი — აფართოებს.

ამჩუ — აქ.

ამ ჩიქს — ამ დროს.

ამჩიქა — ამ დროს.

ამძევალი — ძუნწად ხმარობს, ხელმოჭერილობას ეწევა.

ამწაადა — მომეხმარა, წემომეხმარა.

ამწა — მომეხმარება.

ამწედნუნდა — მომენატრა.

ამხე — აახლებს, აახალგაზრდავებს.

ამხენ — აქედან.

ამხი — აახლებს, აქით.

ამხვაინ — ამდენჯერ.

ამხვაი — ამდენი.

ამჭყგნე — პატარა ღორი ან ბავშვი ხმაურით ჭამს, ახრაშუნებს.

ამჯაარვე — აჯავრებს.

ამგრკიანი — ყველიანებს გარედან თხელ ფენად პურის ან ჭვავის ცომს აკრავს, შემოკონავს.

ამგნდააკი — აქა-იქ ნემსის გამოდებით კერავს.

ამგხე — ცუდ ამინდს იწვევს. მორწმუნეთა აზრით, ჭველიერის მთაზე, სადაც ინახებოდა ბაჯაღლო ოქროს სასწაულთმოქმედი ჯვარი, თუ კი ძლიერ გვალვა იქნებოდა, ავიდოდნენ მიწის სათხრელად ნიშის გვერდით, ხოლო ჯვარს დებდნენ ტბაში და ეს იწვევდა წვიმას. მაგრამ ბოროტი გასვლა გამოიწვევდა ძლიერ ცუდ ამინდს ზვავებითა და წყალდიდობებით, რასაც ჰქვია ლიმგხე. ნახ. მგხ.

ამგნჩხიირე — მჭედელი რკინებს ადუღებს ერთმანეთთან და შედუღების მომენტში სილას აყრის.

ამჷრთხე — ამბებს დაატარებს ურთიერთშორის, ასმენს, ასისიანებს.

ამჷჭყე — ბიჭი, პატარა ბავშვი ჭამს.

აშჷრშხეელე — ნაპერწკლებს აბნევს.

ამჷრჭყიინე — ბიჭი ჭამს, თუ გოგოა — აპერჭყიინე.

ამჷნ — ამაზე.

ამჷნ ხოშა — ამაზე უფრო, ამაზე უფროსი, ამაზე მეტი.

ამჷნქა — ამის გარდა.

ამჷჴ — წამიყვანე, მომიყვანე.

ამჷრდა — ახლობლობა, ნათესაობა.

ანააგე — ძლიერი ხმით ან რაიმე ხმაურით ყველაფერს აყრუებს.

ანაგდებდ — აგდებულად, აგდებულად აღება.

ანაგერაი — მცირე ნაწილი „ანაგერაიილ გარ ახჴედა“ „აღებულ ყანაში დარჩენილი ჭირნახული“ (ა. ღლონტი).

ანასტრაშდ — მოულოდნელად.

ანარღვედი — ამღვრევს.

ანააქვე — აკვირვებს.

ანარხლავი — დღვებავს „ნარხდ ლიგნე“ ცარიელ მანქანაზე ან ურემზე ჯდომის შედეგად იტყვიან.

ანაშა — ზედა ჩოლურის მოსახლეობის ერთ შტოს ჰქვია. მათი სამშობლო სოფელი მამია. ეხლა კი თეკალში, ფანაგაში და ლეუშერშიც არიან. ანა ქალის სახელია და მათი მოდგმა მატრიარქატული ყოფიერების გადმონაშთია — ანასეულნი.

ანააზნე — დაიტია, მოთავსდა.

ანაგებდ — განგებ. „მაგა ქცევითა ტურფითა, ანაგებითა ნაგითა“ ვ. ტ.

ანაგრავი — მაგრად სცემს ძირს კაცს, ანდა დიდ ხეს.

ანაატე — თოკს, ანდა მახეს კეცავს.

ანაღჟე — არეკლილი სინათლით ანათებს.

ანბრეჩხნე — ქალმა სასირცხვილო ორგანო და მისი მიდამოები გამოაჩინა.

ანბაარი — თივას ტკეცავს ზვინზე დასადგმელად.

ანბჷბანე — დათვი მოდის, დიდი მსუქანი კაცი მოდის.

ანბანბაალი — მოკრეტინო, ანდა ტანად დიდი კაცი მოდის, გაცვეთილი ტანსაცმლით მოდის, ბანჯგვლიანი მოდის.

ანბჷრბიალი — მსუქანი ბიჭი ჩქარა მოდის, ბანჯგვლიან, მსუქან ლეკვზედაც იტყვიან.

ანბანჯღაალი — ფეხშიშველა პატარა ბიჭი, ან კაცი ჩქარა მოდის.

ანბჷჯღანე — პატარა ბიჭი, პატარა სუსტი კაცი მოდის.

ანგრე — კვერცხს დებს, ამსხვილებს.

ანგვლეზ — ანგელოზი.

ანგოორნე — აძუნწებს, ძლიერ წვავს, გვალავს.

ანგუუზე — გადადება, გადადებაშია — ბოლოსათვის იტოვებს, აგვიანებს.

ანგურგვიალი — მსუქანი ქალი მოდის.

ანგოოთე — არ არსებულს იგონებს.

ანგრაავე — ხმაურიანად ერთმანეთში რევს ყველაფერს.

ანგოგავი — ქუსლებით მოდის.

ანგე — ააგო.

ანგრევან — ყანის სახელია ზედა ჭველიერში.

ანგეჭე — ამაგრებს.

ანგჷრიალი — გრიალით მოდის ღელე ნახ. გჷლს.

ანდჷლდ — ოდნავ ძლივს გაგონებას ქვია. „ანდე მცირედ რამეს ხედვა“ (საბა).

ანდი — კიანდ — ანაწყოლ.

ანდრააზ — ზნე, ჩვევა, შინაარსი. „ანდრააზდ ოსცვირ“ — ანდერძი დაუტოვა“.

ანდაარვნე — აზიანებს, შეარყევს.

ანდჷრიალი — ძროხა მოდის, ქალი მოდის.

ანეებარი — უსარგებლოდ ხდის დაუდევრობით.

ანევლე — ანეულს ხნავს, შემოდგომაზე დახნულს გაზაფხულზე ხელმეორედ ხნავს.

ანეეშყე — ასუქებს.

ანზოორე — კრებს, აგროვებს.

ანზუუგვე — ამობურცა.

ანთურელ — ვაშლის ადგილობრივი ჯიშია — ნამყენი — საზამთრო დამწიფებამდე ბალახის ფერი გადაკრავს, მწიფე ნაყოფს კი — ღია თეთრი ფერი აქვს, რბილია და არომატული.

ანთქლე — ნაბავს, სიამოვნების ან ძილის გამო თვალებს ძლივს ახელს.

ანთქჷშნე — ძლიერად თქეშით მოდის წყალი.

ანთი — კაცის სახელია, ეხლა ნაკლებად იხმარება.

ანიააში — განიააშ — ძველის-ძველი, ღმერთები. იგულისხმებოდეს „აინინაშ ი გაციაშ?“ „ანიაშიშ ი განიაში გვეშარ ლეიშყედვნეხ“ ძველისძველი ამბები გაიხსენეს

ანიაიშა — კუთხეს ერქვა ზედა ჭველიერში — დიდი შვავის გამო ამომწყდარა და ეხლა მათ ადგილას ზურაბიანები სახლობენ და იესეელუშა ერთ მოსახლეზე.

ანი გიანი — სიგრძე-სიგანე, გარეგნობა.

ანნი — პირუტყვს სხვას აძლევს ზამთარში გამოსაკვებად — აზამთრებს.

ანკრ — „ანკრ ენყირ“ — შეიგნო, იყნოსა.

ანკვეშდე — ამოკლებს, დუღებით აპატარავებს.

ანკვაფხ — ახტა პატარა და სწრაფი.

ანკეერე — ამაკებს ღორს. ნახ. კერტან.

ანკვბიინე — აფრთხილებს, ახსენებს ფრთხილად იყოს.

ანკურკვიალი — კოხტა, მარჯვე ბიჭი მოდის.

ანკუუკვანე — მოზარდი ლამაზი ბიჭი მოდის.

ანკჷრე — პატარა ცეცხლს ანთებს, პირველად დანთების დროს. მცირე ალს აჩენს. მთლიანად წურავს სასმელს.

ანკოორია — დიდი სიცელქე, აკლება „ანკოორიას ხაავდიხ ჩიის“ — „ყველაფერს იკლებენ“.

ანკვიშ — წვიმამ შემოტეხა გადახურულში. ნახ. კუშე.

ანკიცე — ხორცს კეპავს პატარ-პატარა ნაჭრებად. ნახ. ნაკიცვ.

ანოოგე — ცუდად აგებს, უწესრიგოდ, დუღაბის გარეშე აგებს. გასაკეთებელ საგანს ოდნავ მსგავსებას აძლევს.

ანოშავი — ფოთლებიან შტოებს ამტვრევს.

ანპჷტყონე — გოგო მოდის, ანდა გამხდარი ქალი ფეხშიშველა.

ანპირე — კანაფის ბოჭკოს ყოფს ნაწილებად თოკის გრეხვისათვის ჩასართავებად.

ანპანპაალი — უაზროდ, უმადურად მოდის მაღალი, მოუქნელი ახალგაზრდა.

ანპჷჭყანე — გამხდარი ქალი მოდის უდიერად, პატარა გოგო უმადურად მოდის.

ანპვყანე — პატარა კაცი ამაყად მოდის, პატარა ბიჭი უფროსივით მოდის უდიერად.

ანპუუჭანე — პატარა კოხტად, თავდამბლად მოდის.

ანქვთხანე — ცუდად ჩაცმული დიდი ტანის კაცი მოდის.

ანჟანყაალი — მოზრდილი ბიჭი უდარდელად მოდის (მსუქანი ბიჭი).

ანჟვჟანე — მოყვანილი მსუქანი ბიჭი მოდის. ნახ. ჟიჟაი.

ანრვსტანე — მსუქანი დიდი ტანის ქალი მოდის უდარდელად.

ანსყე — გააკეთა.

ანსიინგიაალე — დაზვერა.

ანსად — გამორჩა, მორჩა, იმშობიარა.

ანსეელვე — მოარჩინა.

ანსანსალე — ძლიერ გალესა.

ანტყვი — ყლაპავს.

ანტყვასგ — ნაპერწკალი გამოვარდა.

ანტყვგანე — მსუქანი ქალი ფეხშიშველა მოდის.

ანტვლე — სართავი ჩხირებიდან ძაფს ბურთად ახვევს, რასაც ღუღვაბ ჰქვია.

ანტვფსანე — გამხდარი კაცი ამაყად მოდის.

ანტხი — ხარისათვის დაძახილი. შებრუნებისათვის და უკან დახევისათვის მაუწყებელი ძახილი.

ანუკვ — ქალის სახელი ყოფილა ძველად.

ანფვფანე — ულვაშიანი კაცი მოდის, მაღალი, მხარბეჭიანი კაცი მოდის.

ანფაშუური — გამოფაშვა, გამოფატვრა

ანქაარვნე — ფრინველებს აფრთხობს, აშინებს.

ანქინე — მოირბინა, მორბის. მცირე სირბილს ჰქვია. (მსუბუქ სირბილს).

ანღვღანე — მუცელგამობერილი პატარა მოდის, გოჭი მოდის.

ანღოღავი — მოღოღიალობს.

აანღო — შემდეგ.

ანღლი — ელის.

ანღრი — მოდის.

ანღვრღიალი — მორბის დიდმუცელა პატარა ბიჭი (გოჭი)

ანღელსლი — მოსალოდნელია.

ანყირ — აიყარა, მოაღწია. ინდ-ბანდდ ანყირ — ბინდ-ბუნდი, გამთენიის ხანამ მოაწია.

ანყე — აცხობს, ნაყავს.

ანყანყაალი — ყანყალით მოდის.

ანშიილე — 2 — აცხობს, სახეს უშლის.

ანშკვფანე — უაზროდ მოდის დიდი ტანის ბიჭი.

ანშლვღანე — გაღეღილი არაწესიერად ჩაცმული მოდის.

ანშვლანე — დიდმუცელა მოდის.

ანშყე — ასუქებს.

ანჩრე — ნართავ ძაფს ხელმეორედ რთავს დიდ ჩერიაზე. ნახ. ლეშგვერ ნერწყვი სდის პირიდან დიდ მაფად.

ანჩვიირნე — აკვამლიანებს.

ანჩხვფნე — წყალი ჩქაფუნით მოდის.

ანჩვდაალი — ერთმანეთში რევს ნივთიერებებს.

ანჩვმიინ — ატეხა ხმაური ან ამბავი, სანთელი ჩამოქნა.

ანჩვთხანე — პატარა, ცუდი ჩაცმული კაცი მოდის.

ანცოოლე — ანცობს ჩირს, კაკალს და სხვა მისთანათა.

ანცვრე — ოდნავ ანთებს, სუსტ მცირე ცეცხლს აჩაღებს, ოდნავ აჟრჟოლებს.

ანცხაპ — ძილისგან შეკრთა, მოირკალა

ანცულე — რძეში პურს ან მჭადს ფშვნის.

ანძღვაადე — აზვიადებს.

ანძღვიილნე — ასისიანებს, აგულიანებს.

ანძვლ — სამლოცველო ადგილი სოფ. ჭველიერში, მურყმელდში.

ანწ — ნაკელი, განავალი საქონლის.

სკოორე — განავალი.

ანწვიირე — წვირეს აყენებს, ფსელითა და ნაკელით სვრის.

ანწვწნე — წყლით პირამდე აავსო, მოდის ჟონვით.

ანწვრე — წურავს.

ანწერე — აამყრალა.

ანჭყი — ხარს ხედნის.

აჭაანჭვე — დაშლილს ხელახლა აწყობს, ერთმანეთზე აბამს.

ანჭ-კვანჭ — ბარბალობა დღეს აცხობდნენ დილას 6 ტაბლას. ფუსტატაბლს და დედა მარიამის ტაბლას.

ანჭლი — მსუბუქად ამუშავებს ხარებს, ნამჯას ეზიდება.

ანხორიელნე — შეკრებს.

ანხვლე — ამოისუნთქა, ფურთხი მოიღო.

ანჰედ — მოხვედი „გადმოჰ ედინ აწ მაგიერ ჯვარით და გვრწმენეს იგი“ (სახარება. მათესი).

ანხლე — ძლიერად ამარილებს.

ანჯვჭკანე — ჩაფსკვნილი დაბალ-დაბალი ბიჭი მოდის.

ანჟურსგანიელი — მოპარვით მოდის.

ანჟფუჟნე — მოჩუხჩუხებს.

ანვრშჟუნნე — ახსენებს, გაიხსენებს.

ანჰვ — მოიტანე

ანვგიაან — წამოდგა.

ანვიბიინე — ამოისუნთქა.

აო — ძახილზე გამოხმაურების ბგერაა.

ანვნიერე — ჩაგრავს.

აო — აბა? (ლაშ. კ.) ავე (ლენტ. კ.).

აპაამპუნე — პატარა ბიჭი ბევრს და უზრდელად ლაპარაკობს.

აპარკავი — რეცხავს, ძლიერ ასუფთავებს, პარკსავით ხდის.

აპარტახი — აჩანაგებს, პარტახად აქცევს.

აპამპლავი — თხა, კურდღელი და ცხვარი ჭამს.

აპაპ — შეცხადების შეძახილი.

აპაპაი — ნაღვლობის გამოსათქმელი სიტყვაა.

აპაანჭუნე — პატარა ბიჭი უტიფრად ლაპარაკობს.

აპარტყავი — დაწოლით აფართოებს.

აპაანჭყუნე — პატარა გოგო ლაპარაკობს.

აპაანპუნე — პატარა ბიჭი, ან პატარა კაცი ამაყად ლაპარაკობს.

აპაარჭე — ანაოჭიანებს.

აპარ — გაფრინდა.

აპემპლავი — თხა, ცხვარი სწრაფად ჭამს.

აპენტავი — ბამბას ან მატყლს პენტავს ხემის საშუალებით.

აპენწკული — პუტავს.

აპეენე — აფრენს.

აპილყე — პატარა ბიჭი ხტება ამაყად.

აპილტყე — პატარა გოგო ხტება. ნახ. პოტყორ.

აპილჭყე — პატარა გოგო ხტება.

აპიინტე — აბნევს.

აპინჭოორე — ქალალდს წვრილად ხევს, ლავაშს ანაწევრებს.

აპილტე — ფეხშიშველი პატარა უაზროდ ხტება.

აპიიპე — ბალის ხეს კანს აცლის საპარკედ. ნახ. „პიიპო“.

აპინწკორე — ქალალდს ხევს ნაკუწებად. ნახ. პინწკვილდ ლიგნე.

აპიირე — წყვეტს.

აპი — კაცის სახელია ლაშხეთში.

აპინტრიკე — ამთხლევს.

აპიჭპოოჭე — რთავს, კაზმავს.

აპიიწე — ფრინველი შინაური თუ გარეული თხლად სკორავს.

აპიისე — რაიმე ფხვნილს ოდნავ აყრის.

აპინტოორე — ტანისამოსს ან ტყავეულს ხევს, გლეჯს.

აპლაანტუნე — პატარა ბევრს ლაპარაკობს.

აპლიასვნე — ძარცვავს ნაკეთობას.

აპლუნაალი — ტირილმორეული ლაპარაკობს.

აპო — კაცის სახელია ჩოლურში.

აპოოჭე — მონდომებით კაზმავს.

აპჟუუნე — მალავს.

აპრეენტე — პატარა გოგოს, მცირეწლოვანს ტყნავს.

აპრიწე — ძლიერ თხლად სკორავს.

აპრგჭე — გოგო ჭამს მადიანად.

აპრისდე — ნათლავს.

აპრაანტუნე — პატარა ყოყლოჩინად ლაპარაკობს.

აპრგშე — ხანში შესული ქალი მადიანად და ბევრს ჭამს.

აპტაარი — პატარა პურებს ან მჭადებს აცხობს. ნახ. პიტ.

აპტყგნე — პატარა გოგო პატარა მჭადებს ცუდად აცხობს.

აპურჭიინე — პატარა მადიანად ჭამს. ნახ. პუჭინა.

აპუუჭა — ჭამდა პატარა.

აპულტავი — წუნს დებს, აძაგებს, რომელიმე პიროვნებაზე უარყოფითს ამბობს.

აპუსარი — ძლიერ წვრილად ფქვავს.

აპუუჭე — პატარა ჭამს, კუმშავს, ჭმუჭვნის, მოწყენილად ჭამს.

აპუუშა — მსუქანი ლოყებგაბერილი მადიანად ჭამდა.

აპყააუნე — მოზარდი ყვირის.

აპწკგრე — წვრილ-წვრილად ყოფს ხორცს, პურს ფრჩხილებით. წეწავს ხორცს. ნახ. ნაპიწკვ.

აპწკე — ოდნავ ახელს.

აპჭგრე — პურს წვრილ ნაჭრებად ანაწილებს. ნახ. ნაპიჭვ.

აპჭყგრე — ხლეჩავს, გოგოს უშლის თეძოებს.

აპჭყე — გოგოს ფეხებს ძლიერად აქეთ იქით წევს, გოგოს პატარა აჯდენს, სასირცხო ორგანოს ძალით უხსნის.

აჟაანთხუნე — დიდი ტანის კაცი, მოკრეტინო, ბოროტი, რბილად ლაპარაკობს.

აჟაშყ — ღეჭავს.

აჟააშყუნე — ნელა, რბილად თლიფინით ლაპარაკობს, აზრს გვიან გამოთქვამს.

აჟაარდგე — ნელა, ბორძიკით ლაპარაკობს მოკრეტინო მამაკაცი.

აჟგგნე — მარგლავს, თოხნის.

აჟგი — წამლავს.

აჟეჟავი — ჟეჟავს, კეტით კლავს.

აჟვმე — შლის.

აჟვერავი — დიდი ჯოხით ლახავს. ნახ. ჟვერ.

აჟილთხე — ცუდად ჩაცმული კაცი ხტება.

აჟინთხლავი — ცუდად, მიშლილ-მოშლილად აკეთებს, არასრულყოფილად.

აჟიიბე — აუდიერებს, უდიერად დამმადლებლად ხდება.

აჟინჟიღე — მთლად ნაპობებად აქცევს.

აჟოოვე — ახელებს, აცოფებს.

აჟოორე — აბრუვებს, ნახ. აბორე.

აჟპგნე — რბილი მსუქანი კაცი ცხოვრობს.

აჟრენი — მოსაწყენად ხდის.

აჟუნტავი — ჟღენთავს, წყალში ან სინესტეში დიდხანს გაჩერებით ამძიმებს.

აჟუუყვე — ძლიერ ასუქებს.

აჟღიილნე — ბავშვს ატირებს, აჟღავლებს.

აჟღვრიინბე — წყალგადენით რაიმეს წნეხავს, ოდნავ რეცხავს

აჟღუუნტე — წვინტლავს, ცხვირიდან სულ სდის წვინტლი.

აჟღპგნე — დარტყმით სისხლდენით ჭეჭყავს.

აჟღავლე — ამხელს, ამბავს ავრცელებს. ნახ. ავშხი.

აჟღბგნე — ძლიერ დარტყმით სისხლს ადენს.

აჟღააულნე — კატასავით აჟღავლებს.

აჟღეემბე — სახეში ჩარტყმით ლახავს.

აჟჟგნე — დაჟეჟვით კლავს, ჟეჟავს, კეტით კლავს.

აჟგლთხგნე — ცუდი ფეხსაცმელებით ცუდად დაიარება.

აჟგლპგნე — რბილადაა და წვნიანია, ძლიერ მწიფე მსხალზე ამბობენ.

აჟგრყიინე — ძლიერ ასუქებს მოზრდილი ტანის კაცს.

აჟგყე — მსუქანი კაცი ჭამს.

აჟოორე — აბრუებს. ნახ. აბრე.

აჟპგნე — მწიფე ნაყოფს წვენი სდის.

აჟრენი — მოსაწყენად ხდის.

აჟღიივე — უშნოდ ძლიერ ანათებს, მწითური ფართოდ იყურება.

აჟგრჟინე — ყელში ერთიანი ჩიყვით მსუქანსავით აჩენს ყელს.

არაკ — ამბავი, რომელიც სამაგალითო უნდა იყოს ყველასათვის.

არაანწყე — რიგზე აწყობს, თივის ზვინებს მწკრივში დგამს.

არაავ — ქვეყნის ხმა, საზოგადოებრივი აზრი, უკმაყოფილება, შური.

არაავი — ქარის სახეობის სახელია.

„ქვეყნი არაავ, აჰავ“ — „ქვეყნის ხმა, აზრი“.

არე — თუკი ვინმე.

არაავი — „სამხრეთის ქარი“. ვ. თოფურია — ბესიკის ლექსებზე დართული ლექსიკ. გამოცემა 1962 წ. „მისთა წამწამთა ნიავი ქრის ვითა ქარი არავი“. 3. ტ. საბასაც არაკებში არავი ქარად აქვს განმარტებული. სვანურად იტყვიან „აჰავსაც“.

არ — ვინმე.

არაკატი — ძლიერ აჯავრებს, ჯავრს ამჟღავნებინებს ხელებისა და ფეხების ძლიერი ჟესტებით..

არაბულედ — სრულიად. (უნდა მომდინარეობდეს არაბობის დროიდან, ე. ი. არაბულად არაფერი ვიციო, „არაბულედ დე სმა ისმი“, სრულიად არაფერი ისმის).

არაბარა — ერთი და იგივე, არჩევანი არ აეღებოდეს.

არა — რვა.

არააჩაან — შავრეშიანები. არაჩანები პირველად ჭველიერში მოსულან, მაგრამ გაუქცევიათ და ზაგალოდში მარტო იყვნენ მცირე ერთეულად. ეხლა ლეუშერშიც არიან და ფანაგაშიც.

არაოდდ — სხვათა შორის, წინასწარი გათვალისწინებით აღება რაიმე ციფრისა.

არანჩხუნე — რაიმე სითხეს ასხამს ერთი ჭურჭლიდან მეორეში.

არამგამოდ — არაფრთხილად, უხეშად. არამგიამდ „ვიტყვი, მოვკვდე, არამგამა ჩემი მზეცა თქვენ მოგმხვდების“ ვ. ტ.

უდარდელი, თავშეუდებელი ადამიანი, არაფერი რომ არ ენაღვლება.

არაყ — არაყი, რაზი.

არაბ — შავი კაცი, გაფრთხილება „არაბ მა ხესმი“ — უარი არ ესმის.

არაბ — უტუჩო ბავშვი.

იჲრაბიელ — წინასწარ გამოთქვამს გაფრთხილებას.

არამ — არამი, რაც არ გერგება „არამი სხვა ენა არის“ ვახტანგი. მაგრამ უდაოდ ეს სიტყვა სვანურია.

არგილ — ადგილი ან აგი — სახლი. არგილ ბედნიერისა სალოცავი ძველად იყო სახლის მარჯვენა აღმოსავლეთის კუთხეში. აჩემებულ დიდ ლოდებთან თავდახრილი, ტაბლებით ლოცულობდნენ. არგილ ღერბეთ. კუთხეში იდვა სამი ლოდი, აცხობდნენ რა ტაბლას, ლოცვას მარტო მამაკაცი ასრულებდა — არავითარი ღმერთი არ იხსენიებოდა, გარდა ადგილ ბედნიერისა — ეს სრულდებოდა „ბამლუობაზე“ — მიწის სალოცავებში სამ ადგილასა ქვ. ჭველიერში, „ლაულიშიში“. ერთი შუა ყანაში, ორი კი ნაპირას. გადმოცემით აქ ამოდიოდა ქვეწარმავალი, რომელიც აშინებდა მწყემსებს და მათ სამწყსოსაც. არგი დაკავშირებული უნდა იყოს ურარტუს მეფე—არგიშტისთან. სახელი არგვეთი წარმომდგარია სვანური სიტყვისაგან არგი — სახლი“. ვ. ბაგრატიონი გვ. 289, ასეთი სარწმუნოება არგვეთის ტერიტორიაზე რომ არსებულა, მოწმობს მურვან ყრუს სიტყვები არგვეთის მთავრებისადმი: „ვინანი ხართ თქუენ ქუათა და შეშათა მსახურნიო“. ვლ. ჩაკვეტაძე ქუთ. ისტორიიდან. გვ. 56. Argil (ინგლ.) — თიხა.

არგებს — შეიძლება.

არდალ — ცხელი ჰაერი, რომელსაც გამოსცემს გახურებული თონე, საკირე, რკინა და სხვა. მზეს ქართულად ოდესღაც „არდი“ უნდა რქმეოდა (ივ. ჯავახიშვილი) ქართ. ერის ისტორია ტ. I. 1960 წ. გვ. 130; „ხალდურ წარწერებში მზეს „არდი“ ეწოდებოდა“. ჯავახ. ტ. I. გვ. 130.

არდლი — ბალახის სახელია.

აარდა — იყო.

არდაბაგ — გაშლილი „არდაბაგს ხაფშვტე ჩის“, ფანტავს, „არდაბაგი ხარისხი, გინა ფანჯარა“ ტექ. ლექსიკ. მასალები ქარ. წერ. ძეგლებში. გვ. 83.

აარე — ერთბაშად გამოყრის.

არეენყე — ძლიერად და დიდი სასქესო ორგანოთი ხმარობს.

არეენხე — ჯოხით ურტყამს თავზე.

არვანს ლიკვაანე — არაფრად ჩაგდება, ახლოს არ მიკარება.

არვიცაი — ზვარაკი, არავიცი, ღმერთისადმი შესაწირავი.

არი — არის, არე ტყეში ან სიმინდებს შორის, თავისუფალი ადგილი. „არიდი ანყირ“ სინათლემ მოაწია. არი აქ სინათლეს აღნიშნავს. „არიქა ლიყერ“ — არი სადარი, არა სახიფათო ადგილზე დარტყმა.

არიალი — აგინებს. „რიალი — ბოროტი მთქმელობა“. საბა.
„სამთავე სამგნით მიმართეს, თავის თავს უყვეს რიალი“ („ვეფხისტყაოსანი“).

არიინქე — ყრის, ფანტავს მარცვალს.

არიინწყე — სასტიკად აგინებს.

არიიდე — არიდებს რომ რაიმე ბოროტს აარიდოს, აგორებს.

არიივე — თხლად სკორავს.

არივილე — თხელი განავლით ანდა პირღებინებით ყველაფერს სვრის.

არიინჩხე — ავლებს, მცირედ რეცხავს.

არაანჩხუნე — წყალს ავლებს.

არიიოდე — ატალღიანებს, რომ ზევით მიყენებული ჭუჭყი გადაღვაროს.

არიინკე — ძლიერ წმინდავს, ადარებს, ღრუბლებს — ფანტავს. სუფთა მარცვალს თხლად ფენს.

არიინზე — სვრის.

არიჭავი — ყურებს ცქვიტავს.

არკ — ოფოფი.

არკგნე — უცბად კლავს, ძლიერ ახმობს, აპარტყუნებს „შტიმს დემ არკგნე“. ყურს არ აპარტყუნებს ჭიშხარს ხარკგნალვნე“ — ფეხებს აფაჩინებიებს

არკუნე — აშინებს, მოულოდნელობით გულს აწყებინებს აჩქარებულ ძგერას.

აროოდე — ცუდ ამინდს ანელებს, ტკივილს ანელებს, აწყნარებს. ქვ. ჭველიერის თავში არის გამოქვაბული, კლდე ძველი ციხით და გალავნის ნანგრევებით, რასაც ჰქვია ლაროდაშ. აქ დღესასწაულობენ აღდგომის მერე მე-6 კვირის თავზე ამინდის გამო.

აროოყე — აძლიერებს, რევს „ამ კიალიბ გიმ სიმინდს აროოყე“ — „ამისთანა მიწა სიმინდს კარგად ახარებს“.

აროომე — აძლიერებს „ლგრომე სიმინდ ხარხ“ — „კარგი სიმინდი აქვთ“.

აროშავი — მსხვილად, სალომედ ფქვავს.

აროონჩხე — ოქრო-ვერცხლით კაზმავს.

აროოგე — დიდრონი ქვებით უდუღაბოდ, ცუდად აგებს,

აროოტე — უგონოდ ათრობს. ნახ. იროოტალ.

აროსე — ენას ურევს სიმთვრალით.

არს — არსებანი „ხაჭვადა არს შტუბ-ბუღულ“.—ყველა სულიერი არსება,, თაგვები და წვრილმანი არსებანი.

არსგვი — მსხვილი საცერით მარცვალს წმენდს — სუფთა მარცვალი რჩება. მტვერი ჩადის, ჩენჩოს თავზე აყენებს.

არსგნე — შიშით ან ტკივილით ძრწის, მთელი სხეული უკანკალებს.

არსკგნე — მახვილის გოხის ქვაზე ცემით შეაჩვენებს.

არტყვი — ყლაპავს.

არტავოზ — კუდიანი ეშმაკი გაიძვერა იხ. სომხური თქმულება არტავაზზე. „არტავაზს ბეპლის უფროსს უწოდებენ“ (საბა).

არტახ — მოტეხილზე დასადები ლიფი — კვერცხისა და პურის ფქვილის ნარევი — თხელ ცომიანი, ქსოვილის ნაჭერი. არტაშანი.

არტა-კვარტა — სამასხროდ, დაუფასებლად აგდება ვინმესი.

არტყვაი — უმუშევარი, მყლაპველი, რაც მოხვდება ხელში ყველაფრის მჭამელი და არმზოგველი.

არტგნე — ბრუტიანი, თავს რომ აქიცინებს.

არუხვავი — ენით ვითომდა ყველაფერს აკეთებს.

არუჯავი — გაპუტულ ქათამს ცეცხლზე ავლებს.

აარუ — ვინმე „არუ არდეს ია ღო“ — „თუ ვინმე იყოს აბა“.

არფგნაალი — აფახულებს ნახ. აფხარუნე. თვალებს ხშირ-ხშირად ახამხამებს.

არქვაალი — 2 — ფარავს, აცმევს

არქვი — აცმევს, მოსავს.

არღაა — თიილდ — ოდნავ

არღუნე — არყევს, ძირფესვიანად აზიანებს.

არღგნაალი — თავმოწონებით ხმის რხევით მღერის.

არღგნე — თხლად ჯვამს ნახ. რგღგნ.

არყაი — თეთრი სოკოა თეთრი რძით. მოუხარშავად შხამიანია. მისი სიხშირით საზღვრავენ, ძლიერ თოვლიანი იქნება ზამთარი, თუ არა. არაყის მოყვარული, მსმელი „არყა სოკო“ მ. ლექსიკ. გვ. 12 არყგნე — ხეს არყევს ხილის ჩამოსაყრელად. ნახ. არხგნე.

არყუნე — მაგრად ჩასობილს ანძრევს.

არყენე — ფერთხავს.

არშვენი — გადმოანგრევს თივას, ტაროს და სხვა.

არშვნი — ახსენებს.

არშვილ — ნიფხავი.

არში — ლოგინს შლის, აგებს

აშხალ — იგივე აშხალ, ტოტი, შტო.

არჩხგნე — ავლებს, ნაწილობრივ რეცხავს, არაჩხუნებს.

არჩევე — რჩეობს.

არცხეელ — სოფელია ზემო სვანეთში.

არძიაშ — ტერიტორიას ჰქვია ტვიბის მთაზე.

არჭუნე — წელავს, წევს „შტიმს ხორჭუნე“ — ყურს უწევს.

არხი — ქნის, ვინ ხარ (ლაშ. კ.).

არხუნაალი — ცა რახუნობს.

არგხე — დიდი უზნეო ქალი ბევრს ჭამს

ასაბიაჲ — ასაბია — ნათესაობა.

ასაანგე — ძლიერ წყევლის ნახ. საანგა.

ასანსლავი — ჭამა Essen (გერმ.) — ჭამა.

ასააკმერი — სახმარად ხდის, ძლიერ რეცხავს.

ასალ — უფრო იასალ — მოყვანილობა, გარეგნობა, ტანადობა.

ასამნელი — პირუტყვს ვარცხნის

ასაშა — კუთხეა ზედა ჩოლურში ჯამბურიძეთა გვარისანი.

ასანსალი — მაგრად ლესავს.

ასაარა — შესდგომია, დაუწყია, Acapu— პუნქტია ლატიშეთში.

ასა — კაცის სახელი ყოფილა ძველად, ახლა იშვიათია.

ასანკვალი — ხლართავს ბაწარს, ანუ ძუას, ან ჭორებს.

ასაანკვე — ძლიერ ხლართავს — ძარღვებს უფსკვნის „ჟი ლოხსაანკვე მაგ“. — მოუსხლიტა ყველაფერი.

ასააბელი — აზვიადებს.

ასაალვე — თხლად, ოდნავ ლესავს.

ასაადა — დაიწყო, დაადგა.

ასბობშვ — ნათესაობით, მათი დახმარებით.

ასგვრე — აჯდენს.

ასგაავჩე — სახლი შიგნით წესრიგში მოჰყავს.

ასგგნე — მზეზე ახმობს.

ასგოო — დაძახებაზე პასუხის გაცემა

ასდარაალე — დაუდარაჯდა, გამოედევნა, ცუდის საქმნელად.

ასად — დადევი, დარჩა.

ასდე — დადო, დაადო, შესძახა „ალდეგ და ჰხადე ღმერთსა შენს უკეთუ ვითარ მაცხოვენ ეს ჩვენ ღმერთმან და არა წარვწყმდეთ“ (იონა 1,4-8) ხადეეს „იერს ხადეეს“ — ეხმიანება, ხმას აღებს.

ასეელვე — არჩენს ავადმყოფობიდან, ჩაცმა კვებით არჩენს, მის კმაყოფაზეა.

ასეემნე — რიკ-ტაფელობის თამაშის დროს ამბობენ, თუ კი ქართის, ანუ ქუსლით ამოღრმავებული ადგილის ახლო დავარდა რიკი და წაავო.

ასეტავი — გაშლილი ხელის გარტყმით ლახავს, ძლიერ ტკეპნის, გასრიალებამდე აყალო მიწას.

ასეეტნე — საჯდომს აჩენს.

ასენტავი — ასილაქებს.

ასერ — ზემო სვანური გამოთქმაა, ჩოლურში მას შეეფარდება „ესურ“ ან „ლოქ“, ამჟი ასერ ხოქვაან“, ამჟი ესურ ხოოქვახ“, „ამჟი ლოქ ხოოქვახ“ — ასე ვთქვამთო. „აწვესავით“ — საბა.

ასვეეტე — ჭვავის კონებს ფიცარზე დარტყმით მარცვალს აყრევინებს.

ასვ ი დასვ — სხეულის ნაწილები.

ასვიშ-ნიბააშილ — სახლის შვილი, ბადიში.

ასვ — კიდური.

ასვიშ — გათხოვილ ქალზე მშობელი და კუთხე მეზობლობა ამბობენ: „გუშგვე ასვიშ“ — „ჩვენი სახლიშვილი“.

ასვალბე — უწესრიგოდ, დაუნდობლად ჭრის ტყეს.

ასვააჭე — წვრილ ტყეს ერთმანეთის მიყოლებით ჭრის.

ასთენეენა — დაჩნევია.

ასილფხე — პატარა ბაყაყი ხტება, კოჭლი ადამიანი ხტება. ნახ. სითხს.

ასილდაყი — ფიზიკურ ნაკლს აყენებს, დაღავს, აკოჭლებს და სხვა. ნახ. სილდაყ.

ასინტოორე — სუფთად პარსავს.

ასიინგიაალი — ზვერავს, სინჯავს, წინასწარ ადგილს მოსინჯავს.

ასისოოდე — აშინებს „დაშტვ სისოდს ხაშდე მარაჱ“ — „ძლიერ აშინებს შიშის ზარს სცემს ადამიანს დათვი“.

ასიფრუთე — თავგზას უბნევს.

ასიარე — დაღვარა მთლიანად.

ასიიღნე — გზას ასრიალებს.

ასიინჯავი — სინჯავს.

ასიიპუნე — აქეთ-იქით აბრუნებს.

ასკგრბეეთე — მუწავს ტუჩებს, მჭიდროდ ხურავს.

ასკოორთე — ყველაფერი წესრიგში მოყავს.

ასკბე — ამჭიდროებენ, ადედებენ.

ასკბგნე — ტკეპნის.

ასკკგრბე — პაუზით, ნელა ბეჯითად გამოთქვამს თითოეულ სიტყვას.

ასკნე — ხტება.

ასკოორთე — მტკიცედ ალაგებს, აწესრიგებს.

ასკორავი — ნაკელს ანაწილებს ყანაში — უყედან გააქვს და მწკრივში გროვა-გროვა ყრის.

ასკურფანი — მჭიდროდ გრეხს წვრილ ბაწარს.

ასკოოჯრე — წესების დაცვით აკეთებს, ძველი ადათ-წესების ზედმეტად დაცვით აკეთებს.

ასკმუნე — აყრუებს.

ასკუუხე — წყალს წმინდავს.

ასკრე — ამახვილებს, აწვეტიანებს.

ასკიილხე — დაღმართ ადგილზე ასრიალებს; აცოცებს.

ასკეთე — აკეთებს, შვრება,, მოზვერი ძროხას ამაკებს ნახ. სიკთობ და უსკეთა.

ასკიბხ — დათქვეს.

ასკლაყვალ — შუა გამყოფი ადგილი.

ასკეთაალი — არიგებს, ასაჩუქრებს გულის მოსაგებად.

ასკვჯინე — 2 — ასვენებს ხატს. დასამარხად მიყავს.

ასლამი — ფიცავს, რომ ეს არ ყოფილა, ეს არ ქნას აწი.

ასლაჯაანი — ადგილის სახელი სოფ. ზედა ჭველიერში.

ასლაანტუნე — ქალი ზედმეტს ლაპარაკობს.

ასმა — ნადგამობა კარაპანი, საბძელი, ბეღელი და სხვა.

ასნე — გვერდის, ძვლის ნატეხის საშუალებით კანაფის ბოჭკოს წმენდს, არბილებს, უსხლიტავს „ჟი ლოხსანე მაგ“, — ძარღვებს აჭრის“.

ასონთქავი — გოჭი ჭამს.

ასოორე — კარგად ახმობს ჩრდილში.

ასოოყე — აგიჟებს, რევს.

ასპრეტე — უცებ დასდო დიდი თოვლი.

ასპე — აბრუნებს, გვერდს უცვლის.

ასჟეთხა — წყევლა ახდომია თავის თავზე.

ასრაანჯუნე — უხეშად და მოურიდებლად ლაპარაკობს.

ასტგვი — წნავს.

ასრიბე — ღრიცავს.

ასტგნე — ძლიერ ტკეპნის, ლესავს, წყევლის „ასტ ნე ეჯიარე ლეთს ი ლადეღს“.

ასროოსე — წყვეტს, ძირფესვიანად თხრის — „რომელნი რისვენ ცხვართა ჩემთა“ — ბიბლია სახ. გვ. 277.

ასტელავი — მსუქანს ასილაქებს, სცემს.

ასტვეელე — გვარფეხიანად წყევლის.

ასტლონქავი — ძლიერად ლოკავს.

ასტამ — ასტამი, პურის საცხობი რკინის ნიჩაბი. „ცომის მოსაფხეკი“ (საბა).

ასტგნე — სასტიკად წყევლის.

ასურავი — სვრის, ავლებს. „ჯანჯუხაის ასურავი“ — „ჩურჩხელას ავლებს“.

ასუბრავი — ფანტავს, ფლანგავს, უშედეგოდ ხარჯავს.

ასუუსე — ძლიერ ახდუნებს, ასუსტებს, ანაოჭიანებს.

ასუღვლიტე — ავიწროებს..

ასურგვლავი — თავთავიან ჯეჯილს თელავს.

ასფარე — დაახურა.

ასქიქე — ამბავი დაარხია „მანკვი მინდ ასქიქეხ ალე“ — პირველად მათ გაავრცელეს ამბავი.

ასქვიც — დააჭრა, დაახეთქა, „ლეზვებს ასქვიც ჟი“ — საჭმელს დაახეთქა“.

ასღრი — მიდის.

ასღვა — მიაქვს.

ასღე — მაცალე „ასღე ღენაი“.

ასყენზული — გულდაგულ არჩევს.

ასყი — აკეთებს, არიგებს.

ასყეენე — დააყოლა.

ასხგრპიინე — გუდას გასკდომამდე ავსებს, ან რაიმე თხელ, დრეკად ჭურჭელს.

ასხენი — აჩენს, „გარგლას დეშ ასხენი“ — ახერხებს.

ასხურავი — ხეს აჭრის თოკის ან ღვლეჭის ჩასაბმელ ცხვირს.

ასჯგნე — ხელფეხს ჭიმავს და აშეშებს.

ასსგნე — ხილს ფერთხავს, ჭურჭელს პირამდე ავსებს წყლით.

ასგენსალი — ძლიერ ლესავს.

ასგნსეელე — პირთამდე ავსებს სითხით.

ატ — წასწრების, დაშინების სიტყვა. „ატსიმ ხიჩო აა“.

ატაანგე — ჭრილობას ალიზიანებს, საქმეს აზვიადებს, აფუჭებს.

ატავიტჟი — ძლივსძლივობით.

ატააბე — თლის, ლეჩხუმურში სვანური ტერმინია შეთავსებული „გატაბვა“ „ტაბარი“ სპარსთა ენაა და ნაჯახს ჰქვიან. (ნ. რეხვიაშვილი, მჭ. რაჭაში გვ. 147).

ატატატა — ნადირისთვის უარის თქმა.

ატაანტუნე — ბავშვი ხმამაღლა ლაპარაკობს.

ატბოორრე — ტბორებს აყენებს, წყალს აგუბებს.

ატა ვიტჟი — ძლივს ძლივობით.

ატეე — ენას ჰყოფს.

ატტგნე — სითხით პირთამდე ავსებს.

ატაალფუნე — უსაქმური, ენატარტალა, უავტორიტეტოდ ბევრს ლაპარაკობს.

ატეენ — მომეცი ბავშვის ენაზე, იგივე „ატე“.

ატელფავი — ლახავს. ნახ. „ტელეფაიშალ ხაჯიდ“ — მიაწვინა ყველანი.

ატვაჟი — ტანჯავს, აწვალებს.

ატვრენი — ანათებს, სანთელს ან ლამპას ანათებს.

ატვიინე — ძლიერ ასუქებს.

ატილალი — ბევრგან სინჯავს, წინასწარ მოსინჯავს.

ატიილე — სინჯავს.

ატინშლავი — ნაფლეთებად აქცევს. ნახ. ტინშილდ ლიგნე.

ატიხ — დააბრუნა.

ატილკე — ხტება, გამოხტება მსუქანი ფეხშიშველი ქალიშვილი.

ატიირმუულე — ხეს კანს აცლის, ხეს ატყავებს.

ატიტნავი — დაკლულ ღორს პუტნის.

ატკბგნე — თვალებს ახამხამებს.

ატკბგნალი — ხშირად ახამხამებს თვალებს.

ატკაზ — ძლიერი უარი (რუსულიდანაა შემოსული).

ატკრუნე — ტკეჩავს, მაგარს რაიმეს ჭამს (ხილს, ნიგოზს და სხვ.).

ატკვეცავი — წკნელით ლახავს, მსხვილი წკნელით ლახავს.

ატკგ — „ატკგ სიმარე ატკგ ღვაი“. შიშისა და და ზიზღის გამომხატველი ნაწილაკია.

ატკუუნე — ხუჭავს.

ატკცე — ამტკიცებს.

ატკეცავი — გოდორს ზევიდან ტკეცავს წნელებით, ამაგრებს გოდორში არსებულ ნივთებს.

ატკუუცე — ითქმის ფრინველზე და გოგოებზე — ძლიერ ასუქებს.

ატკბეერე — აწებებს.

ატვცგნე — ძლიერ ავსებს ზევიდან დატკეპნით.

ატკცოორე — გათლილი ნაპობებით არემონტებს.

ატკიინცე — ძლიერ ავსებს არათხიერი ნივთიერებებით.

ატკრე — ოდნავ ასწევს სიმძიმეს.

ატლიააკნე — აგდებს უწესო ქალს.

ატლახი — ატალახიანებს.

ატლაამფუნე — ატაალმფუნე — ატაალფუნე — ქალი ლაპარაკობს სიცრუეს ბრტყელ-ბრტყელი სიტყვებით.

ატმგრე — კანაფის ღეროსაგან ბოჭკოს აცლის. ნახ. ტგმე.

ატორავი — დათვი ბალს ან ხილს ამტვრევს, ტორავს.

ატოოლუ — კნინობითი ფორმა ანტონ სახელისა.

ატრგკგნე — ხმიანად, თხლად ჯვამს. ნახ. ტრაკ — ჭამს მსუქანი.

ატრიიკე — ძლიერ ასუქებს, პირუტყვზე ითქმის მარტო.

ატრეენკე — მსუქან ქალს უხეშად ტყნავს.

ატრაანტე — მსუქან ღორს აქცევს, კლავს.

ატრაანკუნე — მსუქანი დიდტრაკიანი ქალი ლაპარაკობს.

ატრეკიავი — ტანსაცმელს ძლიერ ხევს, ძალით ან უდარდელობით.

ატუშალი — ეხვევა ბევრგან.

ატუუსე — აკმევს საკმეველს. ნახ. ნატუუსუნ.

ატრეზავი — დაკითხავს.

ატუუტე — წვავს — ბავშვის ენაზე.

ატფაალი — სიმინდის ფქვილის ცომის

გუნდებს კრავს პურეული ცომის მთელი გარსით.

ატყეპავი — ბრტყელი რაიმეთი ლახავს.

ატრყგნე — თხლად გადის კუჭში.

ატტყე — ასველებს.

ატყპგნე — თხლად მოზელილ ცომს აბრტყელებს, აცხობს.

ატყფუნე — აწითლებს, შერცხვენის, ან რაიმე განცდის გამო.

ატვბაალი — ერთმანეთზე ატოლებს, აწყვილებს, (ტანსაცმლის გადმბვაზე იტყვიან.).

ატყუპნავი — ბავშვს ბანს.

ატყურფალი — რუჯავს ალზე ნედლ ჯოხს.

ატყვბე — ატყუპებს.

ატყილგე — ტიტველი ხტება. ნახ. ლგტლლიაგე.

ატყვენფე — ქალი თეთრ მსუქან სხეულს აჩენს.

ატყლეემპე — ძალლი ჭამს.

ატშულე — ტილებს აცლის, დაკვირვებით სინჯავს.

ატხანი — ხელახლა აკეთებს.

ატხუნე — არწყევს. („თუ ორსული, ქალი ღარიდან დალევსო წყალს, მას დაებადება ბავშვი, რომელსაც ხშირი რწყევა დასჩემდებაო").

ატხგრე — გახეულს დაუბეკავად კერავს. ვალებს ისტუმრებს.

ატგრხიინე — ცუდად ზილავს.

აწ/გერტყე — თხლად ცომავს, ზელავს ფქვილს.

ატგრკიინე — ძლიერ ასუქებს ქალს, ძროხას.

ატგნტიილე — პირამდე ავსებს სითხით.

ატტგნე — ავსებს თავამდე ჭურჭელს.

აუბე — ადუმებს.

აუგუსტი — წყლის თეთრი, წვრილი ჭია.

აუგ — აუგი, ცუდი. „მამისა, გინდა დედისა, აუგის მთქმელი სიკვდილით მოკვდეს" (4, მათე).

აუდაუშ — საჩქაროდ.

აული — ავლებს.

აულ — ქორი, მტაცებელი ფრინველი.

აულუფი — ულუფას არიგებს.

აულ-მაულ — ყველიერის დღესასწაულის საღამოს მელიის სახელზე ტაბლას აცხობენ, ბავშვები ჩუმად გაიტაცებენ და დიასახლისი მუგუზალით გამოეკიდება.

აულდუყვი — ძლიერ ლახავს ალილავებს, დარტყმების კვალის დამჩნევით.

აუმაანი — ცუდს აკეთებს. ნახ. უმაანი.

აუმი — მალავს, გადათქვამს.

აუუნი — არ ისმენს თითქოს მასზე არ იყოს ლაპარაკი.

აური — ამაკებს. Hure (გერმ.) — ბოზი, მაურ — (სვანურად) — თესლი.

აურობელ — ბევრი, ურიცხვი.

აურავი — უროს ურტყამს.

აუურე — ხრავს.

აურგე. — ადიდკაცებს.

აუუყვე — ერთ ადგილას აგროვებს ნაკელს ნახ. უყვ. ს. უყეში რაჭაში.

აფაკშვირე — აპარტახებს.

აფაცრავი — მცირე პატივს ყოფს.

აფანციხე — ბევრ ადგილას ხვრეტს მეტალეულს, ჟანგისაგან დაჭმული თუნუქზე იტყვიან „ლ ფანციხე".

აფანცხე — ძლიერ აღარიბებს. ძლიერ ხეხავს.

აფანჩიხე — ნამტვრევებად აქცევს მინის ჭურჭელს.

აფანჯეეთე — ამაგრებს, ძლიერ ახმობს და ამაგრებს შელესილს.

აფაანგე — ტყვილებზე აგებს რაიმე ამბავს.

აფაანგაალი — ალზე ავლებს ბალნის შესატრუსავად. გაყინულ ხელებს.

ცეცხლის ალზე ითბობს, ტყვილებს ლაპარაკობს. falen (გერ.)

აფააშკვე — დაყვავების მიზნით ხელს უსვამს falen ვარდნა, ცვენა.

აფარჩვანი — ავადმყოფობის, დავარდნილობის შემდეგ გამოაკეთებს.

აფარკვანი — შელანძხლულს, გაცვეთილს აუკეთესებს, აახლებს.

აფარხლავი — ცუდად ღობავს.

აფარილე — ძლიერ აშინებს „თავფარილს ხაფშტუნე".

აფანდიირე — აზიანებს, ასუსტებს.

აფაქრავი — ფლანგავს, უშედეგოდ აბნევს ქონებას.

აფაალქვაალი — ოდნავ და რბილად უსობს ხელს.

აფააკშვირე — მოუვლელობით აფუჭებს.

აფაცრავაალი — აქა-იქ მცირე დახმარებებს აკეთებს, მოჩვენებით.

აფაალფაალი — ალზე ავლებს, ტყუილებს როშავს.

აფაანფუნე — უკბილო ჭამს, ლაპარაკობს.

აფგგნე — აშეშებს, კლავს, ახმობს ამაგრებს.

აფეეთე — ასმენს, ახელებს.

აფეეჯგე — ტყვილი იმედებით კვებავს.

აფერვანი — ფერავს, მტვერს აცლის და თავის ფერზე აყენებს.

აფელკუურე — ფელიკებად ყოფს, ტანისამოსს ხევს ნაფლეთებად.

აფეერთხე — ნაძვის კენწორსაგან გაკეთებულ ხელსაწყოთი ქნის შეჭამანდს. ამბების მიტან-მოტანას ეწევა.

აფვნი — ამაკებს, ცხენთა არევას ჰქვია.

აფზოონე — სიცივიასაგან თოშავს.

აფთხგნე — ფერთხავს, ახდუნებს, ამსუბუქებს.

აფთი — მატყლს ჩეჩავს რკინის სავარცხლით.

აფთააწი — ფერთხავს კერიის ფიქალს ხარის ან ძროხის კუდით ფერთხავს.

აფთქუურე — კვახებს ხეთქავს ან შემწვარ კარტოფილს.

აფთვი — მარილს ან ფქვილს ჭამს ცხენი, ოთხფეხი.

აფიირე — ქსოვილს ძაფებს აცლის, ცრიცავს, მლიქვნელურად აიმედებს, გულს უკეთებს.

აფინთოორე — აუფერულებს, ხდის, უცბად იტყობს სიგამხდრეს.

აფიილფე — ტყუილ ამბებს ავრცელებს.

აფიილკვე — პირში სიმართლის თქმით არცხვენს.

აფიჩფოოჩე — ქერცლავს, ფეხსაცმლის ლანჩას ნახმარობას აჩენს, ხეხავს.

აფიილაავი — აგიჟებს, ყინავს.

აფინცხოორე — მცირე ნამცეცებად აქცევს. ნახ. ნაფიცხვ.

აფინჩოორე — გასაყიდ ოთხფეხს გამოაცლიან თმას, ამაზე იტყვიან.

ჩვადფინჩოორე — კუდიანად მიჩნეულ ადამიანს ჩუმად გამოაცლიან ტანსაცმელს, ნაჭერს და დაწვავენ. ნახ. ფინჩ — ჩვინჩ.

აფილფე — დიდულვაშა მამაკაცი ხტება, წამოხტება.

აფიინე — ადუღებს, „ცოდს აფინე".

აფიცხავი — ცეცხლს უშვერს გასათბობად, მაგ. ცივ ყველიანებს.

აფილცე — პატარა, სუსტი აგებულების ბავშვი წამოხტება.

აფინჩხლავი — მთლად ამტვრევს ჭურჭელს. აფინჩიხე.

აფიმფლავი — ტყვილებს როშავს, ზერელედ აკეთებს რაიმეს.

აფიმფოოხე — ოდნავ ყრის წვრილ ფანტელს. ნახ. ფინფოოსარ.

აფილჟე — კაცი უაზროდ, გაუგებრად გამოვარდება, წამოიჭრება.

აფკვე – აშრობს (ლენ. კ.) ჩოლურულში ოდნავ აშრობსჩ, გარეგნულად აშრობს.

აფკალი – მთლად აშრობს სისველეს აცლის – შეფაკვლა „შეფაკლული ჰქონდა ლაწვები" (კ. გამსახურდია, „დავით აღმაშენებელი").

აფლაავე – ცხოველი თივას ხარბად ჭამს.

აფლააქვაალი – რბილად უსვამს ხელს ბანის დროს.

აფლიკვე – მთლად არღვევს საღობავს, ტანსაცმელს შემოახევს.

აფლიეს – კარებს მთლად აღებს, ნახ. ლაფლაავა.

აფლიცე – მაღალფეხა დიდზე ხტება.

აფნგგრი – ხეებს შტოებს აჭრის, ყვინჯებს აცილებს.

აფნაკი – ჩხრიკავს.

აფოონფე – წყალობით ავსებს.

აფოონჩხე – წვრილი ცუდი მასალისაგან სუსტად, არამტკიცედ აგებს.

აფოთნავი – ცხოველი მარილის ფხვნილს ჭამს, ანდა ფქვილს, წვრილს თივას ხარბად ჭამს. ადამიანი ბოსტნეულს ხარბად ჭამს, ან შაქრის ფხვნილს პირდაპირ ჭურჭლიდან პირით ჭამს.

აფორფოცი – მოხუცი ან სუსტი მცირე სასმელს ხასიათზე მოჰყავს.

აფოორე – წაავებინებს კენჭებს თამაშის დროს ან კარტში წაგებულზე. იტყვიან ლგფოორე. ნახ. იფოორაალხ – „ცვიდდ მგრ იფოორაალხ".

აფოცეცი – თმებს ყალყზე აყენებს.

აფოთი – ცხოველი ფრინველს ჭამს.

აფოთინაალი – ბნელაში ხელებით სინჯავს, ბრმასავით იგნებს.

აფოფინე – მცენარეულს ახარებს.

აფოონთე – ბურტყლით, ბალნით და სხვა მისთანათი მოსავს.

აფოონთხე – უფორმოდ, მაგრად შეკვრის გარეშე დგამს ზვინს.

აფჟული – ცეცხლს ანთებს და ვერც ანთებს, ბევრს უბერავს.

აფრაი – ფიცრების ასაწყობი სამაგრი, ღარ ამოღებული უფრო სქელი ფიცარი ცერად აღმართული. ის დირესაც იკავებს.

აფრიინთე – თოვლის ჩიჩქნით მიწას აჩენს, ბალახებს სწევს იქით-აქეთ, ანდა ხმელ ფოთლებს.

აფრეეთნე – ალიზიანებს, ახელებს, კრაზანების ბუდეს ან ფიანჭველებს. მადას, სურვილს აღვიძებს „გვი ხეფრეევანი".

აფრე – ახმობს.

აფრაანფე – დიდტანიან კაცს აქცევს, ვარჯიან ხეს აქცევს.

აფრეზი – უპატივცემულოდ ექცევა, ირონიული პატივისცემა.

აფრიინშკვე – მძინარეს ფრთხილად ანძრევს. გასაღვიძებლად ნელა მოძრაობას ჰქვია.

აფრიინქე – ფართოდ აღებს კარებს.

აფრიაქე – ყველაფერს აღებს ფართოდ და უდარდელად.

აფრიოოლნე – აფრენს, წაისულელებს.

აფრაშა – ჩოლურში განთქმული მოდგმა აფრასიანი, გვარად ლიპარტელიანები ცხოვრობენ სოფ. ქვედა ჭველიერში. მათ უბანს ლეთისი ქვია. ეს იყო ძველად ჩოლურის ცენტრი. მათ ოჯახში ინახებოდა საგანგაშო საყვირი სპილენძისა – ჩოლურის საზოგადოების მოთავე გვარი ყოფილა, შინაური და საგარეო მტრების წინააღმდეგ.

აფსატ – სალოცავია სოფ. საყრდის წმინდა გიორგის ეკლესიის დასავლეთით. ახლა ხალხში, როგორც რწმენა, ასეთი სახით არაა დარჩენილი, მაგრამ ამბობენ უპატრონოდ გაშვებულ პირუტყვზე „აფსატხენ ლოქ ხაყა ქალუფიშტვ". ბოლოქანქალა ჩიტს თუ დაიჭერენ, თავზე შემოივლებენ, უშვებენ აღმოსავლეთით და ამბობენ: „აფსატტხენ აფიშტვ". (ჰეფესტო, რომელმაც ამირანი მიაჯაჭვა).

აფსკეერე – აწებებს მაგრად შემხმარად.

აფსიივე – შარდავს, წყალი ან სხვა სითხე სდის წვრილ ჭავლად.

აფსკნე – ძლიერ ამაგრებს, აწებებს მოუცილებლად.

აფსორე – ფისს უსობს, რაიმეს წებავს ფისით, შისფი სვრის.

აფსაარი – ფისს უთვლის გარდაცვლილს.

აფტჸრე – მრავალგან ხვრეტავს.

აფურთიინე – სხვადასხვა ნივთიერებებს ერთმანეთიშ ურევს.

აფუურთე – ურევს, არეულობას იწვევს.

აფურქვიინე – რაიმე რბილსა და ფხვიერს ჭამს. ზოგიერთი ჯიშის ვაშლის ჭამაზედაც ითქმის.

აფურშკვიინე – ფშვნის კარგი მოვლით სიმსუქნეს ატყობინებს თუ კი ძროხას ცური ეზრდება, მაკობის გამო იტყვიან „იფურშკვინაალ".

აფუ – გაუშვი, გამიშვი ბავშვის ენაზე.

აფუუნჩე – ღორი მიწას დინგით თხრის „აფუნჩვა" – (საბა), სახლის აფორიაქება.

აფუნგვე – ძლიერ ხრის, აკუზიანებს. ნახ. ფუნგვაი.

აფუუსე – მოხუცობის გამო ასუსტებს, აპარატარავებს, ჩუტავს.

აფუულე – ბერავს.

აფუთკვრავი – მთლიანად წვავს, უალოდ წვავს.

აფქვიირნე – წვრილ მტვერს აყენებს. ნახ. ფუქვიირ. „ალიღეთ თქვენ და ალივსენით ველნი თქვენნი ნაცრითა თორნისათაგან და ალაფქურიენ მოსე ცად წინაშე ფარაოისა და წინაშე მსახურთა მისთა". (ბ) გამოსვლათა.

აფქი – ფქვილს ეზიდება ჭურჭელ „ლაფაქით".

აფყუურე – თეძოებში შლის ნახ. ფოყ.

აფშგგკე – ცარიელ პურს ან ჭადს ჭამს, მშრალად ჭამს.

აფშკგნე – კლავს.

აფშანტალე – მეტად ამსუბუქებს, ამჩატებს.

აფშრანტე – პატარა, გამხდარ მოხუცს აქცევს (მამაკაცს).

აფშტვი – აქებს, კრეჭს.

აფშაანტუნე – პატარა გამხდარი ლაპარაკობს ნახ. ფშიიტლაი.

აფშუურე – გამოფაშვავს, ფაშვს უჭრის უფატრავს მახვილით.

აფჩგნე – თივას ან ჩალს იგებს საწოლად, ფეხებს აფაჩინებს, ტირის ძლიერად, ძლიერ წყენას გამოთქვამს. ნახ. ფგჩნაი.

აფჩგნაალი – ბუნაგში საწოლს ისწორებს, იკეთებს ცხოველი. (ღორი, ძაღლი, დათვი და სხვა მისთანანი).

აფცხი – თივას აგროვებს ფოცხის საშუალებით.

აფჭავი – აფუჭებს.

აფცხგგრე – ანცალკევებს, ანაწევრებს.

აფხეეტე – ხორბლის წმენდის დროს გობში აქანავებენ და ამით აცლიან სარეველა თესლსა და ქვებს.

აფჴაალდე – ფლანგავს, ფანტავს.

აფხანჭურე — კლანჭებით კორტნის, ეკლიანები კი კაწრავს.

აფხაანჭუნე — წვრილ გამხდარ ხელებს იქნევს კრუნჩხვით. ნახ. აქიიუნე.

აფხირკე — მცირეს თხრის ქათამი, ქექავს კლანჭებით.

აფხკგნე — ძლიერ ახმობს, ავ ზნიანი ხელ-ფეხს აფხაკუნებს.

აფხანკე — მთლიანად ქურდავს, აცარიელებს.

აფხიინკე — მარცვალს ფანტავს.

აჭხაარუნე — ახამხამებს, ფახულებს „ვით მზემკმისნი მჭვრეტელნი. შექმნა თვალისა მფახველად". (ვეფხისტყაოსანი).

აფხიიჟუნე — ხან შლის, ხან ხურავს, ფურცლავს.

აფჯგნე — კლავს, ამაგრებს.

აფკგნე — ავი უზნეო ქალი ხმამაღლა წყრება. ნახ. ფრაჩ.

აფაფკე — ამეჩხერებს, აშორებს ერთმანეთს, ფარჩხავს ფეხებს.

აფგრღგნე — ტანს ზარავს, აკანკალებს.

აფგერცქლავი — საყავრეს ანაწევრებს, მესერიდან ყავარს ხდის..

აფგრფიინე — ხეს; მცენარეს კარგად ახარებს, აფოთლიანებს.

აფგნ — მწყურია, გწყურია, წყურია ბავშვის ენაზე ნახ. ფგნი.

აფგგცხე — ტეხს, რაიმე საქმეს გამოიწვევს.

აფფგნე — დატკეპნილ თივას პენტავს, აზელილი ცომი ამოჰყავს.

აფგნჯეეთე — ძლიერ ახმობს, ამაგრებს.

აქარდაქი — კოდავს ირგვლივ აჭრის ხეს, რკალავს მახვილით.

აქარაფუჩე — მალავს, არარად აქცევს „ეჯში მგრამთე ადქარაფუჩეერე დესმა ენმეჴრან" — ისე გააქრო, რომ ვერაფერი იქნა გაგებული.

აქანძავი — თავგზას უბნევს.

აქაქრთე, აქერთე — ღობავს.

აქაანი — სალამი.

აქაანიობ ხარხ — ბილწსიტყვაობენ ერთმანეთის მიმართ.

აქააქბურე — უარყოფს, ახლოს არ იკარებს, „ჩვაქაქბურე" ჩისა — ყველაფერს უარყოფს.

აქაავჯუნე — ირიდებს თავის მოქმედებით.

აქაარჩუნე — ადგილს უცვლის, წესის დარღვევით აწყობს რაიმეს.

აქაარცხე — მცირედ ამაგრებს, წყლის ზედაპირს ოდნავ ყინავს.

აქანქლავი — უცბად ჭამს ცხელ-ცხელ საჭმელს.

აქდუნე — აცდენს, შეცდომას ადენინებს.

აქდი — კაცის სახელია ჩოლურში.

აქდიინე — აცდენს.

აქეეზე — „სიტყვით აღაზვაონ ბოროტის **საქნელად" (საბა).**

აქეეშტე — ენად აქცევს, ბევრ მოლაპარაკედ ხდის.

აქეელვე — ძლიერ აქებს.

აქეექსარი — სხვადასხვა მხრისაკენ ფანტავს.

აქექავი — ცვითავს.

აქქევნე — ნელა და გაბმით ახველებს.

აქვეელე — აგრიალებს, ქურდობით ყველაფერს აცივებს.

აქვრითე — ასუსტებს ქალს, ცხენს.

აქვშტე — ოდნავ აშრობს.

აქვაავე — ანადგურებს, ე. ი. ქვასავით აცივებს ყველაფერს „გვის ხოქვავე მარას" — გულს წყვეტს კაცს.

აქვჩი — ტანსაცმელს ჭრის თაგვი.

აქვნე — დახუნთქულად ხდის, წყალში ნასვამს აბრუნებს, რაც სვანეთში დღესასწაულობის დროს განსაკუთრებით არ შეიძლება. წყალი უნდა იყოს უპირალი. დაულეველი.

აქვაასე — პატარა ცოცხით ხვეტავს ნახ. ქვაასი.

აქვთუნე — ანძრევს.

აქვიქვე — კურდღელი ხტება, გამოვარდება, პატარა მარჯვე ქალი ხტება.

აქვილზე — ქალი მსუქანი და ხნიერი წამოხტება.

აქვინსტოორე — ძირზე პარსავს.

აქვიც — გაჭრა შეწყვიტა.

აქვიიზანე — ამაყად დგას მსუქანი დიდ ტრაკიანი ქალი. ნახ. ქვიზაი.

აქვსავი — ნაცარში სვრის, ფაფაში ავლებს ჩურჩხელებს.

აქვიიჭუნე — აქეთ-იქით იქნევს.

აქვჭე — ყოფს.

აქზე — აცინებს.

აქქზგნე — ძლიერ აძღებს ოთხმავალს, სწრაფად, ძლიერად აჭენებს ცხენს.

აქთხგგრე — თეთრ მუწუკებად აყრის.

აქიიშტნე — შეშინების ნიადაგზე ფანტავს საქონელს, ცხვრებს.

აქირშე — შინაურულად ნაქსოვ ქსოვილს ცხელ წყალში გამოხარშავს. მერე ნაყავს სპეციალურ გალესილ ბრტყელ ქვაზე. რასაც „ლაქირშა შვათს" უწოდებენ.

აქიილნე — სლიპად ხდის, თოვლიან გზას აგლუვებს.

აქინქოორე — წარბებს უქნის.

აქიინქე — ლანძღავს, აჭიაქებს, სასტიკი გინებით.

აქიივნე — ათეთრებს, ძლიერ ასრიალებს.

აქიუუნე — აქანავებს.

აქილჩე — „აქნოვიებს". „დეშ არ საქილჩვნე ეჩა ლიჩვემს" — ვერავინ აჯერებს მის გაკეთებას". პატარა კრეტინი გამოხტება, ნახ. ქიჩ-ქიჩს..

აქიიუნე — აქნევს აქეთ-იქით. „აქივანეც" ითქმის.

აქი — კაცის სახელია ჩოლურში.

აქირშ — ბრტყელ ქვაზე სელის ან შალის ნაქსოვ ძაფს წნეხავს.

აქიქნიტე — ამშევს, უმაძღარად ხდის.

აქელავი — კაცს აუფერულებს, ცეცხლს ხდის უალისფროდ.

აქლოოსე — თოვლის ფიფქებით თხლად ფარავს მიწას ნახ. მაქლოოსა.

აქლაათე — მსუქან ხორცს დიდ ნაჭრებად თლის.

აქლგნე — ძლიერ აძღებს, ძლიერ ასრიალებს თოვლს.

აქმგგრაალი — პატარ-პატარას ამატებს ყველგან.

აქოთავი — აბინძურებს.

აქოქავი — სპობს ძირფესვიანად „ქოქდ კიდე" — ამოწყვეტა.

აქორხობი — ყველას სპობს „აქორხობი ლაჭთას" — წყვლით სპობს.

აქჟგნე — ძლიერ ათეთრებს, უფერულად ხდის, ფერს უკარგავს.

აქჟე — თვალებს არანორმალურად ახელს, შიშის ან სხვა რაიმე განცდების გამო.

აქროოთე — სპობს ყველაფერს, სვამს ფლანგავს, ჭამს.

აქრგნე — აწბილებს, უხერხულობაში აგდებს.

აქროოსჰე — პირწმინდად ჭამს.

აქროოსე — ძოვით პირწმინდად სპობს ბალახს.

აქრავი — კარგავს.

აქსტგნე — ძლიერ მსუსხავი ქარი ბერავს.

აქურჯმანი — მალავს.

აქუნქულე — ბოლოქანქალა ჩიტის სიარულზე ამბობენ. ნახ. მელჴნიირ.

აქუურნე — მდელოდ აქცევს, უმუშევრად ტოვებს, შინაბერად ხდის.

აქუუჩე — ჩუმად ჭამს, ჩუმად სვამს ყველაფერს.

აქურსიინე — თოვლში სვრის.

აქურსტიინე — ძლიერ მოვლით ასუქებს, წმინდა თმაზე აყენებს ცხოველს.

აქუუფშე — ძლიერ ასუქებს ნახ. ქუფჩა.

აქუ — მისუნე — ბავშვის ენაზე.

აქშა — ქათმის გადევნის სიტყვა.

აქშოორაალი — აღდგომის წინა ხუთშაბათ დილას სილა, თეთრი რიყის ქვები, ეკალი და მწარე ბლის შტოები მოაქვთ, ავი თვალის საწინაალმდეგოდ.

აქჩგნე — ძაღლი ძაღლს ერევა და პენტავს, ბანალს აცლის.

აქჩე — ჭრის, ჩეხავს.

აქცუურე — ნაჭრებად აქცევს.

აქცეერე — აჭუჭყიანებს.

აქხე — გაწევს, დააგვიანებს.

აქხგნე — აგვიანებს.

აქჯგნე — ამაგრებს, ყინავს, ძლიერ აწყენიებს, აგიჟებს.

აქგრსიინე — მცირე ნამჯას ლეწავს.

აქურჯმანი — სასტიკად მალავს.

აქგნთრიინე — ზედმეტად, გაწითლებამდე ახურებს.

აქგნცე — ბავშვი ჭამს, სარჩენ, უმუშევრად ჭამს.

აქგრზიინე — უხეში საჭმლით ბერავს.

აქგლთგნე — თეთრი და მსუქანი ბრიყვი ქალი ვითომ კოხტაობს. ძლიერ მსუქან რბილ ხორცზედაც იტყვიან, ხელს რომ მოკიდებს, სიმსუქნე რომ დატივტივებსავით.

აქგლცგნე — გოგო ახალ გამოზრდილ ძუძუებით დადის.

აღადრავი — ღადარში ავლებს, ნაკვერცხლებით წვავს, ყელს დანით უღადრავს.

აღათი — ქალის სახელია. ახლა უკვე ნაკლებ ხმარებაშია.

აღაბ — აღაპი. ზამთრის დღესასწაულები, დაწყებული ქრისტეშობიდან, დიდ მარხვამდე. ამაში შედის ცალკე მცირე მარხვაც. „მეისარობა" ვიჭმ — მეისარობის მარხვა — მეისარობაზე კლავენ მთავარ საკლავებს.

აღაანვე — აორსულებს.

აღანდღუნე — ჩუმ-ჩუმად კაცი ცხვირში დუდუნით ყველას არგასაგონად საწყენს ლაპარაკობს.

აღაბნაარი — ცალი ხელით, დიდი ასოებით წერს.

აღბგნე — ძაღლი ძაღლს ერევა იტნევს, ქეჩავს.

აღბა საფტინ — ყველიერის წინა შაბათი სახლი — შვილების პატიჟის დღე.

აღდ — ღეროდ მოყვანილი — მოსავალი ტაროს გარეშე. „აღდგარ ლი ლგსოყე". კაკვად.

აღდი — ფიქრობს რა როგორ ქნას ნახ. ჟასლედე.

აღელ — ცდა, მოცდა, მოლოდინი, „ანღელს ლის" —მოსალოდნელია.

აღე — მოდი.

აღეეშკვნე — არწყევს.

აღერ — მოდი, მოცილდი, გადაშენდი. „ლელრე", „ქაღირ", „სიუ ორგვლერახი" — „შენ მოგვიკვდი".

აღეეძე — ახელებს, აღიზიანებს.

აღეევარი — ამტყუნებს.

აღელს — მოლოდინ-მოლოდინში.

აღეუ-აღელს — მოცდა-მოცდაში.

აღვრა — მიჯნა.

აღვრაიილ — ჩიტია.

აღჲიღვანე — ქალი მსუქანი წაკრეტინოზის უდარდელად. თუ კაცია ითქმის „აყვიყვანე".

აღვაანდუნე — ცხვირში მოლაპარაკე ბოროტად მეტყველებს.

აღვილპე — კანს აძრობს.

აღვლიპე — ტიტველი, გამხდარი, წვრილი ტანის გამოვარდება.

აღვააიდო — აბა, თუ არა — ზედა ჩოლურული თავისებურებაა. ჩოლ. კილოზე კი აღვეიდო ითქმის.

აღვლიიპანე — შიშველი, გამხდარი ან წვრილი ტანის კაცი.

აღვარავი — ღვარავს.

აღვნი — აფიცებს.

აღვირ‡ღვე — თოვლს მიარღვევს, დიდ თოვლში ჯოჩალად მიიკვლევს.

აღვთაავშვ — თითქოს, უძველესი ამბის ფორმა „აჯაგუნ".

აღვლაი — დიდებას იხდის, იმუხლავს, მუხლებზე დგომით გამოთქვამს ღმერთის დიდებას.

აღვილღვე — სქელი სითხე ერთდროულად გამოხეთქს.

აღვშგააში — აცდენს.

აღიილტე — კანს აძრობს.

აღიირრე — ადარებს, ადარიალებს.

აღიინღე — ფართოდ აღებს პირს, ჭრილობა. გულმკერდს იღელავს, უშნო დიდი პირით იცინის.

აღინდოოშე — ძლიერ [ა]ამხდრებს.

აღიინტე — მსხალს ჭამს ნაღურჭალის დატოვებით.

აღიმბოორე — ძაღლი ეთამაშება ძაღლს.

აღიტიავი — ჭუჭყი სვრის, ჭუჭყით აჭრელებს ზოლებს აყენებს.

აღილღე — პატარა ბიჭი დაბალი დიდმუცელა გამოხტება ნახ. ლგლგრღან.

აღინღოორე — უკბილო პატარა ბავშვი ჭამს ხორცს, ან რბილ რაიმეს.

აღინტლავი — ცუდად ხნავს.

აღიტნავი — ცუდად ამუშავებს, ცუდად კრეჭს.

აღლიინჯე — ბიჭი კბილდაკრეჭით იცინის.

აღლააჭე — ღეჭავს.

აღლიინტქ — უშნოდ, ღრძილების გამოჩენით იცინის.

აღლაანტუნე — კაცი ცუდი და უმაქნისი ლაპარაკობს კბილებ გამოჩენით ნახ. ღლიტარ და კლიტარ.

აღლგნე — შავად ან წითლად ღვივის.

აღლაანჯუნე — ვიგინდარა ბიჭი ან კაცი უზრდელად ლაპარაკობს.

აღმერთავი — აწვალებს, აღმერთებს.

აღნაავი — აორსულებს.

აღობრავი — ხონჩასავით ჭრის გვერდს ხეს. ნახ. ღობრა.

აღოორჭანიელი — მიმოხვეულად კვალავს.

აღოონე — აძლიერებს, აღონიერებს მოსავალს.

აღო — აბა არის ამისი მეორე ფორმაც იაღო. (ლენკ. კ.) ავო (ლაშ. კ.).

აღოორჭანიელი — მიხვეულ-მოხვეულს აკეთებს.

აღროვი — მოტყვილებულს ტოვებს. „დიელუს გარ ქარღოვი ბებშსვ" — დედის ძუძუ მარტო იტყვილებს, ბავშვს ასუსტებს.

აღრავი — ღარივით ნაკვალევს ტოვებს.

აღტგნე — ცუდად ფქვავს, საყვედურებით თავს აწყენს.

აღუუძე — აძლიერებს.

აღუტნავი — ბავშვს ბანს, აღუულფე — ცეცხლს აძლიერებს, აღველფიანებს

აღფი — ღებავს.

აღფუურე — ძაძებში მოსავს.

აღშე — აღვივებს.

აღძინე — აღიზიანებს, აქეზებს.
აღჭგნე — ღეჭავს.
აღჯგნე — ცუდად ჭრის.
აღგ — პატარა ბავშვი ლაპარაკის წინა პერიოდში ამ სიტყვას ამბობს პირველად.
აღგრჭიინე — ღეჭავს.
აღგნდრიინე — ძლიერ ახურებს.
აღგლჴგნაალი — ოდნავ ტირის.
აღგციილ — ბავშვს ჰქვია ლაპარაკის დაწყებამდე.
აღგჯე — საწყლად ჭამს პატარა გამხდარი ბიჭი. კაცი.
აღგრტიინე — ნედლ მარცვალს ძლივს ფქვავს.
აღგგბე — ძლიერ ასუქებს ღაბაბის გაზრდით.
აყარი — აყირო, ყელიანი გოგრა — თუშური სახელი მისი გამომდინარეობს ლაშაზი მოშრგვალებიდან. სვანურად „კოკოშოლ“ ჰქვია. — კოხტასა და მრგვალს. მთას რაჭაში ჰქვია ხირკა. ასევე მსხლის ერთი სახეობაა. „და უბრძანა ღმერთმან აყიროსა და აღმოხდა ზეშთა თავსა იონასსა ფოფად ჩრდილი“ (იონა 4, 6, 11).
აყაალვე — აშინებს.
აყამპლავი — ძალლი ხარბად ჭამს.
აყა — ვარგა, ყავს.
აყაანყუნე — კრეტინი ხმამაღლა ლაპარაკობს.
აყარჩალი — ცეცხლის ახლოს სითბო ფეხებს აჭრელებს.
აყალ-მაყალ — აყალ-მაყალი, შიშიანობა, აურზაური. დ. კლდიაშვილი — „აყალ-მაყალი“ (ქართველურ ენათა შედარებითი ფონეტიკა გვ. 174 ს. ჟღენტი წ. 1. 1960).
შიში — სვანურად — „მაყალი“ სვანურიდანაა შესული.
აყაწყლავი — უშნოდ და ჩქარა ჭამს რბილ რაიმეს.
აყაარე — ყავარს ხდის.
აყანტლავი — მსუქან ხორცს ჭამს.
აყინცლავი — თბილ ქონს ჭამს ნახ. ყანცლარ.
ააყა-ბააყა — ყბა და შური „მუზვებ მავლეღლღლ ბააყა თხეერეს“. მჭამელი მელია, ავი სიტყვა, ყბიანობა კი მგელის.
აყადრე — სინესტის გამო აზიანებს ხის მასალას.
აყბა — ყბა. ნახ. ყაბა.
აყბგნე — ალურჯებს, ალილავებს დარტყმით.
აყგგნე — კლავს, აცივებს.
აყგუნე — აყრუვებს.
აყდაანი — აკავებს.
აყეებე — უწყრება, ჭკუას ასწავლის, რაიმე ცუდი საქმის გაკეთებას არ ანებებს.
აყეელე — ოდნავ ყინავს, წყლის ზედაპირს კვეთავს, ყველს იყვანს, ადედებს „ლგყელე ზისხ“ — შედედებული სისხლი.
აყეევარი — ორ-ორ უღელს აბამს.
აყეემბე — ბლაგვი იარაღით სცემს. ნახ. ყიბ.
აყემფავი — სცემს, გალახვის ერთი სახეობაა ბლაგვი იარაღით გალურჯება.
აყვილყვე — სქელი სითხე გადმოდის, გადმოვარდება.
აყვტე — ოდნავ ათბობს.
აყვარყვააცნე — აციმციმებს, ქონიანი წვენი ზევიდან ყვითლად ჩანს და ციმციმებს.
აყვარყვაცი — აცდენს, აზარმაცებს.
აყვიილნე — აყვირებს.

აყვიინე — ერთ ადგილზე დიდხანს გაჩერებით აფუჭებს, არბილებს. ნახ. ყვიინი.
აყვიილფე. — არცხვენს, აწბილებს.
აყვბეერე — გამოყოფს „ნინს აყვბეერე კარქქა“ — ენას ყოფს პირიდან.
აყვებე — ხის ჩაქუჩს ურტყამს.
ყვლეფავი — ხის რაიმე საგანს ამტვრევს. თუ კი ქვა, ან მისთანაზეა ლაპარაკი, იტყვიან „აკშუურე“.
აყვააბე — აგუნდავებს.
აყვასგავი — სრულიად წვავს, ნაპერწკლებად აქცევს. ნახ. ყვასგ, ტყვასგ.
აყვიბნავი — ქოჩრიანს ძირში კრეჭს.
აყვეებნე — თავს აჩენს რაიმედან არამტრული მიზნით.
აყვანყლავი — დიდი ადამიანი რბილს რაიმეს ჭამს.
აყვიიყვანე — დამჯდარია დიდი ფრინველი ან კატა.
აყზუურე — გარჭობილებს ან გაყრილებს აძრობს.
აყზააყი — ავაჟკაცებს.
აყთგნე — ძლიერ თეთრად ჩანს, სხვის ტირილზე აყოლით ზლუქუნებს.
აყინზოორე — დიდი და მოკრეტინო მსუქან ხორცს მადიანად ჭამს.
აყიოოლნე — საწყალი იხედება.
აყილყე — პატარა მუცელა ბიჭი წამოხტება, გამოვარდება.
აყინცლავი 2 — თბილ ქონის ნაჭრებს ჭამს. მსხვილ ცრემლებს ყრის.
აყიოორე — ძლიერ ხდის, აფერმკრთალებს.
აყინჭლავი — ზედმეტად ამორცხვებს.
აყირმოოჭე — ყელში წაჭერით გუდავს ან ყელში გაჩხირებით გუდავს.
აყინცოორე — დაკეპილ მსუქან ხორცს მიირთმევს.
აყილშიგე — შემოვარდება მამაკაცი დაუპატიჟებლად, ჭამა-სმის გულისათვის.
აყინტოორე — მსუქან ხორცს მადიანად ჭამს.
აყლაპავი — ყლაპავს, ბევრს იყრის.
აყლუურე — აცილებს.
აყლგგპე — დიდი ტანის კრეტინი ჭამს.
აყლიცე — წყალსავით სვამს მაგარ სასმელს.
აყლააუნე — არა კარგი ბიჭი ხმამაღლა ლაპარაკობს, მღერის. ნახ. ყლავ.
აყლგვე — ცუდი ბიჭი ჭამს.
აყლიივანე — გამხდარი სახით იყურება.
აყმე — ახრჩობს.
აყმოოინჴ — ძლიერ ახმობს შეშას.
აყოოყე — სიცხით ან სიზარმაცით მოთენთილად უსაქმურად ხდის.
აყოორე — მაღალი ტანის კაცს ძლიერ აგამხდარებს.
აყოოფსე — მაღალ კაცს ძლიერ აგამხდარებს, რომ სიარული უჭირდეს. უსიცოცხლოდ აქცევს.
აყრგჭე — დიდი ტანის კაცი სვამს, ყლურწავს.
აყრუვე — ძლიერ ანაყოფიერებს ყანას.
აყრგეშდგნე — აძლებს უკანასკნელ შესაძლებლობამდე.
აყრე — ძლიერ აცინებს, ახარხარებს, გაბმით ახველებს ნახ. ყირ.
აყევრთნე — თვალს წამოჰყოფს თვალთვალის მიზნით.
აყრაანჭუნე — მაღალი გრძელკისერა ლაპარაკობს. ნახ. ყირაანჭუ.
აყრს ხაგნე — აყრამდე მიყავს.
აყროვი — კოდავს, ყვერავს.
აყუულე — გულდაწვეტილს ხდის, ჩაგრავს.
აყურყვიინე — რბილ რაიმეს მადიანად ჭამს მსუქანი.

აყუუბე — ენას პირიდან მსხვილად აჩენს, პირიდან მსხვილს რაიმეს გამოაჩენს.

აყუუჩნე — აღვივებს. ნახ. ყუჩი — ყვიჩ მამალი — აყუჩნე.

აყფუურე — ბევრგან აძრობს.

აყჩუნე — მამალთან ამყოფებს. გადააჩვევს.

აყფგნე — ძლიერ ლახავს, ძლიერ აცივებს.

აყჩე — სითბოსთან სიახლოვით რაიმე საგანს ალმოდებამდე კვამლის გაშვებამდე, წაკიდებამდე ახურებს, ფერს უცვლის.

აყჩურე — ამტვრევს.

აყჩუნე — დედალს მამალთან ამყოფებს, რომ კვერცხები გამოსაჩეკად ვარგოდეს.

აყცგნე — ძლიერ წითლად ჩანს, აჯავრებს ტირილის დაწყებამდე, აჯავრებს რომ თვალები სავსე ჰქონდეს ცრემლებით.

აყცგნე — სიმწიფისგან წითლად ღვივის.

აყჭინე — თხოვნაზე აწვალებს.

აყჯუნაალი — აქა იქ ან არა ერთხელ ჩუმად მალავს რაიმეს.

აყგრტიინე — მსუქან ხორცს ჭამს ოდნავ ღეჭვით.

აყგელყგნე — დაყანყალებს.

აყგელცგნაალი — თვალცრემლიანი ლაპარაკობს.

აყგმე — იდარებს.

აყგრჩალი — ცეცხლზე მიშვერით ფერს უცვლის, აშავებს.

აყჯუნე — მოპარულს ინახავს, მალავს.

აყგრყიინე — რბილს რაიმეს ჭამს, დაბალი ღიპიანი ფართო.

აშაამუნე — პირდაღებით ტირის, ლაპარაკობს. ნახ. შამა — დიდი პირი шамать (რუს.) ჭამა. შამ — სვანურად ღომი.

აშარ — ჩოლურსა და ცაგერს შორის ცანის წყლის ხეობას ჰქვია.

აშაიდე — წვრილ ტყეს ჭრის გასხეპვის გარეშე.

აშაარუნე — ჭურჭელს ქონს აცლის ღადარითა და ქატოთი.

აშაარდე — აიმედებს, არბილებს, ამშვიდებს „ლეთრად აშარდე“, „აშარდე მარე ეშიი იგვნი“ „,გვის ხოშაარდე“. გულს უკეთებს.

აშ — ისე, აქეთ, აქ-აღე „აშ მაკუ“, ასე „აშხაკუ ა? — «от страха ашь подшилки затрясли».

აშაანგელო — ძველად მგელს რომ მოკლავდნენ მის გაბერილ ტყავს კარდაკარ ჩამოატარებდნენ და მღეროდნენ ამისთვის შეთხზულ სიმღერას. „ა შან მგელო“, რაც ნიშნავს ნიშნის გებას მგლის მიმართ. „შანაშუ ჯაარ“. პროცესიის მონაწილეებს ყველა მოსახლე აძლევდა საჩუქრებს. უმაქნისი, მაღალი ადამიანი. „ოშონგელა“ — ტლანქი, უხეში — (ა. ღლონტი).

აშაანგუნე — დიდი თავხედი ქალი ლაპარაკობს, ნახ. შანგორი.

აშაშხავი — ძლიერ ამარილებს.

აშაშრავი — ძლიერ ამარილებს.

აშამბაჲი — შამბნარს იღებს, სპობს.

აშესერ — ასე უნდა.

აშამ — მადლობა.

აშ არი — ტყვილა არი.

აშავ ვორგვილ — „ო შავ ორგულს“ ვაი, მტერს.

აშგააუნე — ამთქნარებს, ხმამაღლა უშნოდ ტირის ან უძახის უშნო ვინმე.

აშაგვიირე — თმას აცლის, ტუფს ხაშგვიირე — ტყავს აცლის.

აშგურავი — ცხელი წყლით ბანს, ვანას უკეთებს.

აშკრე — ითქმის აგრეთვე აშკრე — უცბად კლავს, გულს უკლავს, ფერ დაკარგვით აგამხდარებს.

აშგვრაანი — არიგებს, აბარებს.

აშგნე — ახალ მოსავალს პირველად სინჯს უღებს.

აშგგნე —ყლეს იყენებს.

აშგიივანე — ბოროტული თვალებით ზის. ელამი თვალებით ზის. იყურება.

აშგილავი — ფერდაკარგულად ხდის, ასუსტებს. ცეცხლის მციერ სითბოს გამოყოფად აქცევს.

აშგიოოლნე — კრეტინი კაცი ნელა ახელს დიდ თვალს. ნახ. შგშგივ ელამი.

აშდლიკე — გოგოს უცბად ზრდის, უხეში ქალიშვილი დაუფიქრებლად გამოხტება.

აშეთქავი — ცივი იარაღით სისხლუდენად ლახავს ნახ. შითქ.

აშერი — აწყენს, თავს აძულებს „შერს ხარ მეჯდე“, „თავს აძულებს“, „აშერის ეჩა ლანჩლის“, აწვალებს იმისი ჩივილი, „ჩვეთშერან ლგქიაჩ ტვეტ“ — დაჭრილი ხელი გაუღიზიანდა.

აშესერ — ასე თურმე.

აშერე — ლესავს, თავს აწეყნს ზედმეტ, ლარაპაკით.

აშენთქავი — გაშლილი ხელით ან ბრტყელი რაიმეთი ლახავს, ხმიანად.

აშვრენი — დაზიანებულ ადგილს ხელახლა იტკივებს ჯაფით ანდა სხვა რაიმეთი. მორჩენილ ავადმყოფს კვლავ არჩენს.

ააშვე — ანთებს.

აშვაალტე — დიდი ნაფოტების გამოგდებით თლის, მთავარ-მთავარს თლის.

აშვილთე — ცტება მოზრდილი მსუქანი ღორი, ადამიანზეც ითქმის.

აშვიინე — აძლიერებს. „ოდეს შეხვდეთ შვინებად ებრაელთა მათ“ (გამოსვლათა).

აშთხვი — მარხავს.

აშთხრი — თხრის.

აშიეს — ასივებს.

აშიააში — სვანური წესით ახალ წელს ხელს უხსნის.

აში-აში — მსუბუქ-მსუბუქი.

აში — ქვაში, მჩატე, მსუბუქი ყოფაქცევის.

აშიშტ — ახლავე.

აში — მჩატე.

აშ ირი ერე — ასე იქნება რომ, რაც არ უნდა იყოს.

აშიირე — ხელის წისქვილით ფქვავს ნახ. შიირა.

აშილგე — უხეში დიდი ქალი გამოხტება.

აშინგლავი — უხეშად და არა წესიერად უვლის საკლავს.

აშიშხათი — უხეშად უწყრება, უხეშად არიგებს ისე, რომ ხმას არ აღებინებს.

აშიდ — 2 — მჩატედ. დაყრა.

აშირ — ასი.

აშიბავი — ჭიმავს ფეხებს, აჭიმვინებს ფეხებს, დარტყმით.

აშიპავი — შხლართავს სიკვდილით ფეხებს და ხელებს აჭიმვინებს.

ააშკი — აწველის.

აშკფგნაალი — დარტყმით ხმებს ადენს, მუშაობს.

აშკურბაათი — ცომს ან სხვა რაიმეს აგუნდავებს დიდრონ გუნდებად, დიდი მსუქანი ქალი მოზრდილ მსუქან ბავშვებს და არა ლამაზებს შობს.

აშკვდი — ახრჩობს.

აშკიდაში — ჭედავს, ჭედვაზე მუშაობს.

აშკურფანი — მსხვილ ბაწარს უხეშად გრეხს. თუ კი კარგად გრეხს, მაშინ იტყვიან „ასკურფანი“.

აშკ — შალი, მატყლის ძაფი, „აშკი — ილეკვრის ძაფი“ გვ. 104 დ. მ. მშვენიერაძე.

აშკვეემფე — ჯოხით ლახავს თავზე დარტყმით.

აშკფგნე — უცბად კლავს. ხმელ ხეს ურტყამს მეორეზე.

აშლაანგუნე — მაღალი, გამხდარი უხეში ქალი ლაპარაკობს.

აშლიაღი — ატიტვლებს.

აშლგნე — ძლიერ აძლებს მუცელ გამობერვით.

აშმაარ — მადლობელი. ისე მექნება.

აშმაალი — ასე არ არის — ტყვილა არ არის.

აშმგნე — უკრავს.

აშნავი — აშენებს.

აშოპნავი — უხამსად, ქლოშინით ჭამს. ნახ. შოპლაი Schopfen — (გერ.) — ამოღება წყლის, სულის მობრუნება.

აშოონშე — წუალობით ავსებს.

აშორს ღეერბეთ — ღმერთმა იცოდეს. თუ ჩემგან შორს, ღმერთმა იცოდეს. „აშორს ღერბეთ ერე მალატხი“, ღმერთმა იცოდეს მიყვარხარ, აშორ მექარ ი ჩვეთჯირვი ეჩქა“. ღმერთი ახსენე და დაგიჯერებ. ა. წერეთელმა უჩივლა ჯარუა ჯაფარიძეს: მუჯირი გამიყიდეო. ჯარუამ „აშორი“ უთხრა. („გაბჭობის წიგნი ქაიხოსრო წერეთლისა ჯაფარიძეებს“ — ისტ. დოკუმენტები იმერეთის სამეფოსა და გურია-ოდიშის სამთავროებისა“ ნახ. 1, გვ. 129), „ყაფლან სახლის უხუცესმან აშოროს უპასუხა: „თქვენ ერთის ეკვდერის მეტი არა გქონებიათო“. (ე. თაყაიშვილი, საქ. სიძველენი“ ტ. 2, 1989 წ. გვ. 123).

„აშორო“ ძველ ქართულ სასამართლო პროცესში ბრალდებულის მიერ სასარჩელო მოთხოვნის ხელაღებით უარყოფაა“ — ი. დოლიძე, „ქართ. სამართლის ძეგლები“, ტ. I, 1963 წ.

აშრუტუნე — ძინავს ფშვენით.

აშრუნე — ხვრინავს, უდარდელად ძინავს.

აშრავიინე — ქონიანს აჭმევს მარხულობის ან გლოვის შემდეგ.

ასკორავი — ნაკელს ანაწილებს.

აშტააბუნე — ძლიერ შიშის გამო თვალებსა და პირს გვიან ახელს და აღებს.

აშტააკუნე — თვალებს ახელს და ხუჭავს მომაკვდავი.

აშტააკვ — სალამანდრა.

აშტბნე — ამუშავებს, დაგროვილ სამუშაოს ასრულებს.

აშტრანი — გრეხს.

აშტებგგრი — სხვადასხვა პირებზე ასესხებს.

აშტ — ახლავე.

აშტა — ახლავე ა.

აშტკუნე — ასლოკინებს და ამ დროს იტყვიან რომ ვიღაცა გახსენებსო.

აშტილკე — ფეხმიშველი გოგო წამოხტება, გამოვარდება.

აშტქე — მაკე.

აშუუკვე — ერთ ადგილას კეცავს, კერვის დროს ნაჭერს ცუდად კერავს. ნახ. ლუშუკვე და ახანშკვე.

აშუ ლი აგრიი — ასემც იყოს.

აშუუშხვე — ცუდ ცეცხლზე აცხობს ტანჯვით ნახ. ათუუთქვე.

აშშუნე — რაიმე სახიფათო საქმეს აჩუმებს, ვინმეს კრინტს არ აღებინებს — კლავს ვინმეს და უგზო-უკვლოდ აქრობს. — „ჯაშშუნე“, „ლუშშუნე კიან ი ტუფ ხარ“ მოშუშებული კანი, დაცული გარეშე ყოველგვარი გამაზიანებლებისაგან. „დაშუშვა დაამებას ჰქვიან“ (ვახტ. VI).

აშუულდ — ადგილის სახელია ზედა ჭველიერში.

აშღალ — ისე საწყალი.

აშუმდა — ახმაურდა, Шум (რუ)ს. — ხმაური.

აშღო — ისე მერე.

აშ ღერთემ ჯამზირახ — ასე ღმერთმა გადღეგრძელოს.

აშყვდი — რეცხავს.

აშყიიჟე — აჭყიტებს, მზე ოდნავ ანათებს ღრუბლებიდან.

აშყიმბოორე — უქუდოდ ტოვებს, ქოჩორს აცლის.

აშხბი — კერავს.

აშხვნი — ინახავს.

აშხი — წვავს, ისე ხარ.

აშჴაანგუნე — შავგვრემანი, გამხდარი თავხედი ქალი ლაპარაკობს.

აშხუუნღო — რამდენიმე ხნის შემდეგ.

აშხრააშ — ე. ი. სალაშხეთო.

აშხალ — შტო, ტოტი.

აშხანაშ — ყანების სახელია ლაშხეთში.

აშხუდ — ერთად, იტყვიან ეშხუდსაც.

აშხტი — ღობავს.

აშხიივე — წყალი დის ნაკადად, ძროხა ფსამს. ნახ. აჩხიივე.

აშხოთავი — მსუქან პირუტყვს რაიმეთა ხდის, ათხელებს.

აშლამუნე — უხეში და თავხედი ქალი ლაპარაკობს, ღორი ჭამს ხილს, კვახს და სხვა მისთანათა.

აშხიბავი — აშეშებს ფერდაკარგვით, გაამავებს რაიმე განცდის გამო.

აშხბგნე — ჯართის ფერად ხდის, შერცხვენით ფერს უკარგავს.

აშხგგნე — ძლიერ აშავებს და აგამხდარებს.

აშხანაშ — ნასოფლარი ადგილი სოფ. ლუჯიში უნდა ყოფილიყო იშხანაშ — იშხანი ქვია ღვთისმშობლის ეკლესიას „არტნუჯში“.

აშხარა — გავრცელებული ქალღმერთის კულტი იყო მცირე აზიაში — (ჯიშკარიანი „ხეთური პრობლემა კავკასიის ენების ბაზაზე“ გვ. 26).

აშხაკუი — ასეა, ასე უნდა და.

აშგნთე — ახურებს ნახ. შანთ.

აშგლდეეკე — ძლიერ მჭიდროდ კეტავს, ზრდის მდედრობითი სქესის მოზრდილ პიროვნებას ნახ. შგგლდეეკ.

აშგრშიინე — მცენარეს დარგულს, ნამყენს ან დათესილ მოსავალს კარგი მოვლით ახარებს.

აშგრთქიინე — ქალს ასუქებს.

ააჩ — ბავშვისათვის თავისკენ დაძახებას ქვია.

აჩაანჩუნე — მოკრეტინო ქალი ლაპარაკობს. თუ ასეთი კაცია, მაშინ აბაამბუნეს იტყვიან.

აჩაანხვე — გამოკრულ შეშის მარხილში კვლავ შეშებს უტენის მარხილის უფრო მჭიდროდ შეკვრისათვის.

აჩალავი — ყანის მარგვლის დროს სიმინდს ამეჩხერებს.

აჩარქუნე — ცვლის, რევს, ადგილებს უნაცვლებს წესის საწინააღმდეგოდ.

აჩად — წავიდა.

აჩგგნე — ბლაგვი ცუდი თოხით მუშაობს.

აჩდიინე — ქვაბში ფაფას ჩოგნით ურევს.

აჩდუნე — სიმინდის ფქვილის ცომს პურეულის ცომის კანს აკრავს.

აჩეენჩე — მამალი დედალს აჯდება.
აჩეენგე — მოზრდილ, დიდტანიან მოკრეტინო ქალს ტყნავს.
აჩენჩუურე — პურს ანდა მჭადს დახეთქილად, ცუდად აცხობს.
აჩეენთხე — პატარა ტანის მოკრეტინო ქალს ტყნავს.
აჩეჩქავი — ცხვირ-პირში რტყმევით ლახავს.
აჩერჩლავი — გულს უჭამს და მარტო კანს ტოვებს.
აჩვმანაალი — სხვადასხვა ადგილას ავ ხმებს აშოშმინებს.
აჩვმე — აჩუმებს.
აჩვმინ — გააკეთა, „ალაგ აჩვმინ“ ალაგე ამოღობა.
აჩვლენი — ამეწყერებს.
აჩთხე — უპატივცემულო აჯდენს ბავშვს ან მცირე კაცს.
აჩიინხვე — გოდორს მაგრად ავსებს შეშით.
აჩიინჩხე — ცრემლებს აფრქვევს, წითლად გამოიყურება.
აჩინ — ადგილის სახელია სასაშში.
აჩიირხე — სრიალით გადაქვს საგანი.
აჩიჩლაგი — წამახულ წვერს უფუჭებს.
აჩინჩოორე — ცუდად აცხობს, დამსკდარ უშნო მჭადებს აცხობს.
აჩიმ — ცეცხლი დაანელა.
აჩილთხე — პატარა და ცუდად ჩაცმული კაცი წამოვარდება, ხტება.
აჩიიშტე — სარწყავი ჭურჭლით „ლაჩიშტით“ მარცვალს იღებს.
აჩლუურე — მჭადს, პურს ხეთქავს ცხობის დროს.
აჩმათაალი — აჩეჩებს, აქა-იქ ნების გარეშე აჩეჩებს არა სასურველ რაიმეს.
აჩოგნავი — ჩორკნის, ცუდად აკეთებს არასუფთა ხელობით.
აჩოოპე — ღრიცავს.
აჩოჩნავი — პატარა ბოსტნეულს ხარბად ჭამს.
აჩროვი — დათვი ან ცხენი სკორავს.
აჩრაამბუნე — ცუდ წარბებიანი ლაპარაკობს ბოროტად.
აჩრიინშტე — მარცვალს ურევს გახმობისათვის.
აჩუუბე — ჩაგრავს ამდაბლებს.
აჩუუნთე — სკორავს ნახ. ჩუუნთუ — დიდი ღორი სკორავს.
აჩუთრავი — ცუდად, უშნოდ, უფორმოდ აცხობს, კაცს სახეს უშლის.
აჩუუნჩქვე — ღორი დინგით თხრის მიწას. ჩიჩქნის.
აჩუუჩქვე — პატარა ჩუმად, მადიანად ჭამს.
აჩჩუურე — ცხობის დროს მჭადს ვერ აკრავს, დამსკდარს ან უფორმოს აცხობს.
აჩუ — ცხენის გადენის დროს ამბობენ.
აჩულყუნაალი — მსუქანი, დიდლოყება ტირის ხმამაღლა.
აჩქვმანი — აჩუმებს ხმებს.
აჩქუუფე — ასუქებს, ლოყების გაბერვით და სიწითლით.
აჩქუუმე — ჩუმად, მალულად ჭამს.
აჩშვი — ტყნავს, აჩვეში (ლენკ. კ.) აშჩვი (ლაშ. კ.).
აჩხრე — ამეჩხერებს, შეკრულს ერთმანეთთან აცილებს.
აჩხიივე — ფსამს ქალი ან ცხენი (ან ძროხა).
აჩხიინკე — კაკალს, მარცვალს ფანტავს უნებურად მცირე რაოდენობით.
აჩხფგნე — წყალი გადმოდის ჩქეფით — ქალი ფსამს.
აჩხუუკვე — პატარა საკლავს დიდი დიდი პიროვნება მვლებიანად ჭამს ან ნადირი პატარა ცხოველს მთლიანად ჭამს.
აჩხკუნე — ძვალს, ტკვერს, ნიგოზს ჭამს.
აჩხიილნე — ასანთის ღერს ანთებს, ხორცს წვავს შიშხინით.
აჩხეერე — აკვეხებს.
აჩჩხგნე — მუგუზლებს ბერტყავს ნახშირებისაგნ უკეთესი მოკიდებისათვის.
აჩჩხუნე — ამცხიკვებს.
აჩხილფე — ერთდროულად ბევრს ასხამს.
აჩხილკე — გამხდარ ფეხებიანი წამოვარდება, ხტება.
აჩხირკე — ჩხრიკავს, კლანჭებით მიწას თხრის ქათამი. ჩხირით მიწის დამუშავებას ნიშნავს. მეგრულად „ჩხრიკა“ — თხრას ქვია. ქართული პალეოგრაფია გვ. 50. „ქათამმა ჩხრიკა, ჩხრიკა და თავისი დასაკლავი დანა გამოჩხრიკაო“.
აჩხრაანკე — პატარას და გამხდარს აქცევს.
აჩხრუნე — კაცი ფსამს, ღარიდან მცირე წყალი გადმოდის.
აჩკვიირე — აღრმავებს, ორმოს თხრის.
აჩგრმე — დიდი და მოკრეტინო ბევრს ჭამს.
აჩგთხე — ცუდად და ძლივს აცხობს.
აჩგრჩანი — ცუდად რთავს.
აჩგლბგნაალი — დიდი, მოზრდილი ტუჩებმოღრეცით აკანკალებული ტუჩებით ტირილს ეპირება.
აცარცხლავი — კარგად რეცხავს, მჟავე წყალი პირს ასუფთავებს.
აცაალქუნე — გაცვლა-გამოცვლას აკეთებს.
აცაალდე — სუსტად კერავს აქა-იქ ნემსის გამოდებით ლამბავს.
აცაანცუნე — პატარა ყვირის ან ტირის, ვინმეს ტირილით უძახის.
აცაარცე — თხლად კანავს.
აცადუნე — ცვლის.
აცაადი — ცვლის რაიმეში.
აცბუურე — ჭრის „ლერქვალს აცბურე“ მკერავი ტანისამოსს ჭრის, მუცელს უფატრავს მახვილით.
აცგგრე — ეკლებით აკეთებს ღობის ზედაპირს, ხილის შტამბზე ეკლებს ავლებს, რომ ქურდი ადვილად ვერ ავიდეს.
აცეენყე — უხეშად არჭობს ნახ. ცაყ — უხეშად ტყნავს.
აცცე — ფართოდ აღებს პატარა პირს.
აცეერგე — მარცვალს გახურებული ქვით ანდა რკინით ახმობს.
აცეეხვე — სიმინდის ტაროს ფშვნის ხის მცირე უროთი, საცეხველივით.
აცე — გამეცა, მომცილდი.
აცვდაარი — აცოდვილებს, აწვალებს.
აცვდარი — აფუჭებს, აცუდებს.
აცილცე — პატარა გოგო ფეხშიშველი თითებზე გამოხტება.
აციინცე — ხდის, საბანს ხდის, სახურავს ხდის.
აცინცოორე — ხორცს ჰყოფს მცირე ნაწილებად.
აციიცქვანე — ზის გოგო, ჩაცუცქული გოგო ან კატა.
აცი — საქონლის, (ძროხის, ხარის) გადენის ძახილი.
აციირულე — კანს აცლის.
აცკაალი — გოდრით ეზიდება.
აცლგრე — ხევს, აპობს.
აცგერღიინე — სიცივით კანკალებს.
აცრიელი — აცარიელებს.
აცუუნცქვე — გოჭი მიწას ჩიჩქნის (ღრმად არა).
აცუუცქვე — გოჭი ჭამს ან სათიბს თხრის, ჩიჩქნის.

აცქრგნე — პატარა თხლად ჯვამს.

აცქფგნე — თხლად ჯვამს პატარა.

აცქიფ — თხელ გარსიანი გაბერილი გაფატრა.

აცცქვე — აცუცქებს.

აცყგგრე — ბევრგან ასობს.

აცყანი — ურდულით კეტავს, ძლიერ აყრუებს.

აცყეერე — რჭობილად ხდის, არჭობს.

აცხვლი — ბალანს უტრუსავს, ურუჯავს ალზე.

აცხეენე — ვარცხნის, არჩევს, რჩეობს.

აცხგლდიინე — მწვადს წვავს შიშხინით, მცირე მწვადს წვავს.

აცხნე — აჯინდება, თავისას არ იშლის.

აცხრე — არკვევს.

აცხილპე — კოხტად ხტება, მკვირცხლად ნახ. ცხლიპაი.

აცხვილგე — გამხდარი ადამიანი ხტება ანდა წვრილ ცხვირიანი და ავი.

აცხეევრე — ოთხფეხს აგიჟებს, ცეტობას აწყებინებს.

აცხურავი — მორს თოკის ჩასაბმელს უკეთებს ნაჯახით. აცხვირავი უნდა ყოფილიყო. ე. ი. ცხვირს უკეთებს.

აცხცხ — კატის გატევებისთავის ძახილი აცხა.

აცხვლიინე — იმეტებს, გულს იჯერებს ცუდი საქმის გაკეთებაში.

აცხამბალა — ცელქობა.

აცხაამპე — ფსკვნის, ხლართავს.

აცხუუტე — კაკვავს წკნელს ან სხვა რაიმეს, მაგრად ღუნავს.

აცხპანი — ფსკვნის.

აცხურვალი — ბევრგან ხვრიტავს, ხერხავს, ანასვრეტიანებს.

აცხა-ფაცხა — ფაცი-ფუცი, აჩქარებული მოქმედება.

აცენცეელე — პირამდე ავსებს სითხით.

აცგრღიინე — სიცივისაგნ კანკალებს.

აძაანძუნე — არამსუქანი ქალი უშვერად ლაპარაკობს.

აძაარძღე — გაპობის დროს პატარა ნაპობების ხლართებს გლეჯს ნახ. ძარძღ.

აძაგოგო — მუდმივ ჩიჩინში ყოფნა, იძულება.

აძაღლავი — აწვალებს, აძაღლებს.

აძაბრავი — ღადრავს, „ყიას ხოძაბრავი“ ყელს უღადრავს.

აძგგლბგნე — ძაღლი ძლიერად და ახლოს უყეფს.

აძგბუურე — გლიჯავს, ძალით აცილებს, აქა-იქ ჩატეხავს.

აძძგგნე — აძიძგინებს, აზანზარებს ძლიერი ხმის გამო.

აძგბუნე — ძლიერ ავსებს, მიდნარე ძლიერად ურტყამს ნაპირს, აჯავრებს გაბერვით სახეზე და მოღუშვით.

აძგრგნე — ძლიერ აჯავრებს დიდი ტანისას და მსუქანს — ძლიერ ავსებს არა სითხით, არმედ ტაროთი ანდა შეშით.

აძგირბოოლდე — ძირზედ ძოვს ბალახს, ძლიერ წყევლის.

აძგდოორე — მჭადს ნაპირებს აჭამს.

აძგვამბავი — ძლიერ ხარშავს ხორცს, კარტოფილს, უხეიროდ ჭამს.

აძგნარავი — უხეშად, უმადურად ჭამს. „ძგნარვა“ (ქართ.) ხარბად ჭამა. (ა. ღლონტი).

აძეენწკე — ლახავს მაგრად.

აძვეერე — ცრის.

აძი — ადგილის სახელია სოფ. მუწდიში. საერთოდ ეს სიტყვა სამლოცველოს უნდა ნიშნავდეს, რადგან ასეთი სახელი ჭველიერშიც ჰქვია მურყმელდში.

აძინძოორე — ნაჭრებად, ნაფლეთებად აქცევს ხორცს.

აძიძიფე — ახალ ტანსაცმელს ძილერად ხევს.

აძიიძევნე — ძლივს არყევს, კბილს ან ბოძს.

აძინძლავი — ძონძებად აქცევს.

აძმგგრე — ტანსაცმელს სიახლეში სასტიკად ხევს. ნახ. ძგმე — პატარ-პატარა ნახევებით ფარავს.

აძმარავი — პირუტყვს ძალით უხეშად ზიზლით დაკლავს.

აძუურე — ძაძებს აცმევს.

აძღეედე — აზვიადებს, ადიდებს, აძალიანებს.

აძუუძგვე — შიშით ან სიცივით კუნტავს — აპარატავებს, ჩუმად ჭამს, მალულად ჭამს მუშქიდან.

აძფურე — ძლიერ აწუხებს მარილიანი საჭმელი ან სიცხე.

აძღილკე — წვრილი ტანის გამხდარი გოგო ან ქალი გამოხტება, გამოვარდება.

აძღაანკუნე — პატარა ლაპარაკობს, გამხდარი პატარა ქალი ლაპარაკობს.

აძღააუნე — პატარა ტირის.

აძწა — მოგეხმარება, მოგეხმარები.

აძგრღგნე — ნელა დუღს, ნელა წვიმს, ჟინჟღლავს.

აწაათხვ — ბოლომდე ასრულებს, „ქადწათხე იმჟიუაი ეშ ლას“ — დაასრულა როგორც იყო.

აწალავი — ბოსტნეულს მდუღარეში ოდნავ აჩერებს და მერე ამარილებს.

აწალდავი — წალდით ტყეს ასუფთავებს.

აწავიწჟი — ძლივსძლივობთ „აწავიწჟი“ — ხარ სულ მცირე უპირატესობით ვერც ერთი ჯობნის და ვერც მეორე.

აწარბავი — გვერდებს უთლის.

აწბუურე — პარსავს.

აწბერავი — გუდიდან სითხეს ხელის დაჭერით ძლიერად ადენს.

აწდოორე — ლესვის შემდეგ ღვედზე ფხას უკეთებს მახვილს.

აწე — მომეცი, მაჩვენე ბავშვის ენაზე იტყვიან „ატესაც“.

აწეწავი — წეწავს მატყლს, (ჩეჩავს), ბურტყლს აცლის საბალიშედ.

აწვალ — ხეზედ შედგმული ზვინი, მაღალსა და აწოწებულს ქვია. ნახ. „აწოლირ“ — მწვერვალი სვანეთის ქედზე.

აწვიმპლავი — წუწავს, ძლიერ ასველებს, უსუფთაო სითხეში სვრის.

აწვდი — ფილტრავს, აწდობს.

აწვეენე — აჩენს.

აწვნი — წონის.

აწვიილე — ათხოვებს.

აწვრანე — სვრის, აწვირიანებს.

აწზე — სუსტსა და მცირეს ძალით დაკლავს.

აწთუნე — წუწნის (ბავშვის ენაზე).

აწიინგვე — აბინძურებს.

აწირხლავი — მარხილს აკეთებს ღვლეჭებით, ღვლეჭით კრავს.

აწრე — აბინძურებს.

აწიოორე — ძლიერ ხდის, აგამხდარებს.

აწიირქე — გადაწონის, გადახრის ნახ. წიირქიილ.

აწინდაი — წინდას ქსოვს.

აწიილნე — სუსტს პატარას რაიმეს აწივლებს, მცირე საკლავს კლავს.

აწიი — პატიჟობს.

აწინწლავი — მუშაობაში ძლიერ ღლის, ღონეს ალმატებული მძიმე სამუშაოთი ღლის.

აწიიპე — თხლად სკორავს.

აწკპგნე — მარცვლეულით ან თივით მთლიანად დატენვით ავსებს.

აწკრე — კარს ღრიჭოდ ტოვებს, აღებს, ნახ. ატკრე, ოდნავ წევს ძლივს.

აწკინტოორე — პატარ-პატარა სკორებს აყენებს.

აწკროოპე — ლამაზად და კოხტად აკეთებს, ღობავს, პირწმინდად ჭრის ტყეს.

აწკვიატე — აბლაგვებს.

აწკვაამპეე — კოხტად რთავს, აცმევს ნახ. წკვაპიაი

აწკანტუურე — წელებს აყრევინებს.

აწკიატი — აჩლუნგებს.

აწლიხე — ტანისამოსს წნეხავს წყლის გამოსაწურავად.

აწლაანკუნე — გოგო კევს ღეჭავს.

აწლავი — კომბოსტოს ანუ ლახანას მდუღარეში გავლებით ამარილებს.

აწმინდავი — წმენდს.

აწნავი — წუნობს.

აწოლიირ — ლენტეხის ტერიტორიაზე მაღალი წაწვეტებული კლდე სვანეთის ქედზე.

აწოორთხე — ძლიერ ხდის, აგამხდარებს.

აწოოდანიელი — წისქვილს აყენებს სისწორეზე, რომ კარგი ფქვილი იყოს.

აწრი — ცუდ სუნს აყენებს.

აწრიინპე — სვრის.

აწრიიკე — თხლად ფრიველივით სკორავს.

აწრიხე — გრიხავს.

აწრიაპი — თხლად სკორავს.

აწრანი — აწითლებს.

აწრგქგნაალი — იპურჭყება.

აწრეტავი — არც უარს ეუბნება და არც აძლევს, შეყოლიებით აცდენს.

აწრუუპე — წრუპავს, ტკბილად სვამს.

აწრააწე — თხლად ჯვამს ნახ. წარგწშიშის გამო თხლად ჯვამს.

აწრაანწე — ძლიერ თოვს, ძლიერ ღვრის ცრემლს.

აწსდგნე — ჭყლეტს მთლიანად ჩვენის არ შერჩენით.

აწურწკუნაალი — ჩუმად და ოდნავ ტირის ბავშვი და დარცხვენილი უფროსი.

აწუუწე — სიცხისაგან ძლიერ კრუნჩხავს — პატარა მწვადს ძლიერ წვავს.

აწურწალი — მწვადს წვავს.

აწურმუთი — ბევრს და ხარბად სვამს.

აწფაარი — მწიფე თხილს ან წაბლს არჩევს ჩენჩოსაგან.

აწყგლიანი — პურის მარცვალს „დარსგვალში“ გატარებით წმენდს. ნახ. წყლიან.

აწყგუნე — ნელა და დაზარებით ასხამს სასმელს. წყარო წვეთ-წვეთად ძლივს მოდის. ნელ-ნელა ხმარებით იმყოფინებს.

აწყგგნე — ღარიდან პატარა წყალი მოდის წვეთ-წვეთობით.

აწყგლიანი — წმინდავს.

აწწყე — ძლიერ ასველებს.

აწგნწეელე — სითხით პირთამდე ავსებს.

აწწგნე — ძლივს მოჟონავს მოწანწკარებს, ძლიერ ავსებს ჭურჭელს.

აწგნდე — გადაწონის, იხრება „ხოლამთე აწგნდე“.

აწგრწკლაანე — ტალახის ან სხვა რაიმე სითხის შხეფებს აყრის.

აწგრფხელე — ასხურავს, აწვეთებს, წვეთებს აბნევს.

აჭაარბუნე — ქალი ნელა და თავმოწონებით ლაპარაკობს.

აჭაამპუნე — პატარა ქალი ყბედობს, ლაპარაკობს.

აჭაანგუნე — ბოზი ქალი, ჭაკი ქალი ლაპარაკობს.

აჭაარჭე — ანაოჭიანებს.

აჭაანჭე — აბამს ერთიმეორეზედ მსგავს საგნებს, ერითმეორის მიყოლებით.

აჭაამფხე — ფეხზე კოხტად აცმევს.

აჭბუნე — ტკეპნის.

აჭბიდე — ამწყვრევს, ამწყვდევს.

აჭგოორე — პატარებს ახმაურებს ნახ. ჭიგორა.

აჭელჭავი — ერთმანეთზე მჭიდროდ აწყობს, მჭიდროდ კრავს.

აჭენჭული — ნელა და ერთ ადგილას არჩევს რაიმე გასარჩევს დაწვრილებით მოქმედებს.

აჭეჭავი — სიმძიმით იმორჩილებს

აჭვეკი — ჭოკებს დებს ერთ ან ორ დირეს დებს მდინარეზე.

აჭვბეერე — აცობს.

აჭვიინშე — ძალით ტენის არამაგარ საგნებს ჭურჭელში.

აჭვიფ — მდელო სოფლის თავშესაყარ ადგილს ქვია ქვ. ჭველიერში. ნახ. ლანყავ. ქვ. ჭველიერში სანახშო ადგილი, სადაც წინათ მთელი ჩოლური იყრიდა თავს დროის სატარებლად. ადგილი, საიდანაც მთელი ჩოლური ისმენდა საგანგაშო საყვირის ხმას. აფრაშა უფროსისაგან „შეკრბენ ესე ყოველი და მოვიდნენ ხუნანს ამისი მსმენელნი სვიმონ მეფე დადგა შეკრებილისპითა აწუფის“ (გვ. 41, „საქართ. ცხოვრ“. ვ, ბატონიშვილი).

აჭვინთოონე — ხის ლურსმნებს ასობს.

აჭვბადი — მჭიდროდ ინახავს, კარ-ფანჯრებს მჭიდროდ ხურავს.

აჭთუნე — წყევლის.

აჭიინქვე — თივით ძლიერ ავსებს გოდორს ან საბძელს.

აჭიჭკაატი — აწვრილებს, პატარა-პატარა ბურთულებად აქცევს, პატარა პურებს აცხობს. ნახ. ჭიჭკვაატ.

აჭილჭე — პატარა წამოხტება, გამოვარდება.

აჭინტრიკე — პატარა ჩლიქებით კვალდაჩნევით ტკეპნის.

აჭინჭოორე — ბევრს შობს. ცხოველებზე უფრო ითქმის. ბევრი ბავშვების მშობავზედაც იტვყიან ნახ. ჭინჭლარ

აჭი — აცხობს.

აჭიირხე — დანის წვერით აჭრის — აღრუვებს.

აჭიირბე — ამეტებს ხტომის დროს ფეხების დარტყმით თოვლის ანდა მიწის წაწევით გადამეტებას ქვია.

აჭიირე — წვალობს, ჭირს აყენებს.

აჭივჭიიჯნე — ფრინველებს, ქათმებს ახმაურებს.

აჭკგმე — დიდი ტანის კაცი პატარა საჭმელს უცბად ჭამს. მეგრულად „ვოჭკიმალე“ — ჭამას ნიშნავს.

აჭკვარი — ფიქრობს.

აჭკვრე — ნაჭრებად ჭრის.

აჭკპგნე — უსმელ-უჭმელად აჩერებს.

აჭკიივე — ღვივის.

აჭლავი — თელავს.

აჭლაი — ჭალად აქცევს.

აჭმე — თიბავს.

აჭნე — „ლირდეს აჭნე“ აჭირვებს, სიცოცხლეს აჭირვებს, საეჭვოდ ხდის.

აჭოონე — ახვევს.

აჭოოფსე — ქალი ლამაზად აკეთებს, ალამაზებს, რთავს.

აჭპანი — ჭაპანით გამოაქვს.

აჭრგგხე — ნელა და ბევრს ჭამს პატარა კაცი.

აჭრაანპუნე — ქალი ლაპარაკობს — პატარა გოგო ანდა გამხდარი პატარა ქალი.

აჭრგპე — პატარა გოგო ჭამს.

აჭრი — პოლავს, ითვლის, იატაკს აგებს, ფულს უთვლის, საქმეს უთვლის.

აჭუუჭაანიელჟი — ჭმუჭვნის ყველგან, აქა-იქ ჭმუჭვნის.

აჭუურე — ცომს ზილავს.

აჭუუბე — რაიმე რბილს ტენის ნახვრეტში ძალით.

აჭურჭლავი — ყველაფერს წესიერად აწყობს, ინახავს, აკეთებს.

აჭუუჭე — ჭმუჭვნის.

აჭქგნაალი — ხმამალა წყრება ფრახი დედაკაცი, მაგრად ქუხს ცუდ ამინდში.

აჭყიილნე — აჭყვირებს ღორს ან ძაღლს.

აჭყივარნე — პირველად გაყავს გაზაფხულის ბალახზე (რიტუალის შესრულება).

აჭყავაარი — კანაფის დიდ კონებს აკეთებს.

აჭყივარნე — აბრუტიანებს, აელამებს.

აჭყაანგუნე — გოგო ტირილით ლაპარაკობს.

აჭყიოოლნე — ცალ თვალს მარტო ახელს.

აჭყაანე — ქონიან სითხეს აცივებს, რომ ზევიდან ქონის ფენა მიეყინოს. რაიმე საქმეს აყოლებს ცუდს ანდა კარგს (ეჯის ახჭყანეხ ალე მაგ“ — იმას მოაყოლეს ყველაფერი“).

აჭყგლპგნაალი — იცრემლება.

აჭყიივე — ბრჭყვიალებს.

აჭყიივნე — კარგად ახედებს, აყვავილებს.

აჭყიპ — გაჭყლიტა პატარა მატლი, მწერი ან ჩირქიანი მუწუკი.

აჭშდგნე — მშრალად აბრტყელებს „ჩუ ლგჭშდგნე არი“ — გაშეშებული არი.

აჭხგნე — მაგრად კრავს.

აჭიჭკაატი — პატარებს შობს.

აჭგგქე — ძლიერ მაგრად კრავს თოვლის გუნდას.

აჭჭგნე — ძლიერ აძლებს—(ხბოს, ბავშვს).

აჭგლჭგნე — წყლიანი მდელო დაწოლით ხმიანობს.

ახაკ — აიღე, თავი დაანებე.

ახააჯე — ხაბაკისაგნ აცარიელებს, შეშას ერთნაირად ეზიდება, ყანას ასუფთავებს ხერგისაგან და ქვისაგან (ნახ. ნახააჯვარ).

ახაალე — მალულად, შეუმჩნევლად ცლის, აცარიელებს ქონებისაგნ

ახ — ცუდი ამინდი, წვიმიანი ქარი ელჭექით. ახია მისთვის — ე. ი. ნიშნის მიგება.

ახაი — მომეცი.

ახალ-მახალ — ასე იტყვიან გაზაფხულზე ტყის ბალახეულის პირველი ჭამის დროს ან ხილის პირველი ჭამის დროს — ასე შეულოცავენ: „ახალ-მახალ ხოჩა მახალ მიდამტვე მაბაც, მი, დავად მი“ — ახალ-ახალი, ახალი ცოდნა დევის ცეხდნი ძალა“;

ახაანშკვე — ცუდად კერავს მსხვილი ძაფითა და დაჭმუჭვნით.

ახამპლავი — წყლიანი ფეხსაცმელები ფეხებს უხარშავს, თითებსა და თითებს შუა კანი ძვრება. კირისაგან ამოჭმულს ქვია.

ახავიირე — ამშივებს, ფერდებ ჩაცვენილი ხდება მცირე ჭამით ან უჭმელობით.

ახაადა — გახდა — დაიწყო? შეუდგა?

ახლთავი — მსხვილი ძაფით აქა-იქ გამოდებით კერავს.

ახაადახ — 2—დაიწყეს. წარმოთქვეს.

ახასყ — გააკეთე.

ახააზვნე — თავზე შემოავლო.

ახაანზე — იარაღით კაზმავს, აიარაღებს.

ახაანშკვე — ცუდად კერავს.

ახახაია — დანანების წამოძახილი.

ახბირ — მოაკლო.

ახგგნე — ხატზე ძლიერად აფიცებს, აგამხდარებს და აშავებს;

ახგე — ადექი.

ახგუნე — მაგარ რაიმეს ჭამს მოზრდილი ადამიანი. თუ ცხოველია, იტყვიან „ახოგი“.

ახგე ნასგურ — ადგომა-დაჯდომა — იგულისხმება დაუზარელი მომსახურება „დესა ხამჭირ ახგენ ასგურ“ — არ ეზარება სხვისი სიტყვის შესრულება.

ახდოიამ ჯაყლე — თუ კი არაფერს გეუბნები.

ახხელე — ალაპყრო.

ახერხავი — ხერხავს, გამოტეხავს რაიმე ამბის სინამდვილეში.

ახე-მაზე — ახალთ-ახალი.

ახე-ნახე — ახალი უნახავი, ჯერ უცნობი შესასწავლი, ახალი.

ახეენ — მომეცი.

ახვააშნე — მონანიებას ეწევა, ინანიებს.

ახვაანე — სამართებლით თმას უხმოდ პარსავს. ცელით ძირზე კარგად ცელავს.

ახვაატე — ქვინს იხვაატე — ძლივს სუნთქავს.

ახხვიიდა — ნახა, მოხვდა.

ახვიირსე — საქონელს ან ხალხს უხეშად გაწევს. თუ უსულო საგნებია, ამბობენ აკვრიინსგე.

ახვრიელი — აგროვებს.

ახზანი — ხიზნავს, უშიშარ ადგილზე გადაყავს.

ახთგრ — ჩახთგრ — კაცის აგდებულად ალებას ჰქვია.

ახიაალვნე — 2 — გაწვდა, გააწვდინა. მოუსწრო.

ახიიდე — ახარებს.

ახიფავი — სისხლით სვრის.

ახიოორე — ნაწლავებს წმენდს განავლისაგან.

ახიინე — ხარებს უკან წევს.

ახიილწე — აკაპიწებს, ხის ფოთლებს ერთდროულად ხვეტავს.

ახიმავი — ხერგავს ხეებით ნახ. ხიმე.

ახიირე — სიდამპლის წინა ფაზაში შეყავს. ალებულ კანაფის ღეროს დაფენენ მოლზე, მზეშიც და წვიმაშიც. როცა გამოყრილს სიშავე ოდნავ გაკრავს ბოჭკოს ღეროსაგან გამოსაყოფად — ძვლებზე ხორცს აცლის, ძლიერ აგამხდარებს და აუფერულებს.

ახილჯუურე — თრევის დროს კაწრავს.

ახილთუურე — კაწრავს.

ახიოოჯე — თრევის დროს ღრმა ნაფხაჭნებს აყენებს.

ახკგნე — ფხეკს.

ახკაჩი — ახტაფ — გინდააყენე, გინდ დააწვინე.

ახკედ — აალებ, აალებს.

ახლინე — აპყრობს, ალავლენს.

ახლიკი — პატარა წვრილ ქვებს ეზიდება კედელში ჩასატანებლად.

ახლავი — საფუტკრე გეჯიდან თაფლს იღებს.

ახლი — ახი არის.

ახლავ — კაცის სახელი იყო ძველად (ნახ. ახლავშა).

ახლგფგნე — რაიმე საქმის გამო პირისპირ ძლიერად წყრება.

ახლაახე — აცრემლებამდე ჯავრობს.

ახმამვნე — მოარტყა.

ახმგცხად — არამტკიცედ გააკეთე.

ახმე — ამჟავებს, სიმთვრალეს ანელებს.

ახნეენე — მოუსწრო, მიუწვდინა.

ახნავზე — მიაკვლია.

ახონხე — სხვადასხვა საგნების დაკიდებით ან დადებით არამტკიცედ ფარავს რაიმეს. „სავჟი ხახონხახა“.

ახოგი — ახრამუნებს. მკვახე ხილს ჭამს დიდი ტანის ადამიანი, ცხენი ჭამს.

ახოოჯე — ხაბაკს ეზიდება.

ახოგნავი — პირუტყვი მსხვილ თივას ჭამს.

ახორდემი — პატარა ხორებს დგამს ნახ. ხორდემ.

ახხოჩე — არჩია.

ახოტმანი — მთლიანად წმენდს.

ახორწლავი — სქელ ნარჩენებს ჭურჭლიდან ერთ ადგილას აგროვებს.

ახპგნე — უმწიფარ ვაშლს ჭამს, ძლიერ აჯავრებს პატარას.

ახპგრე — ხეთქავს კვერცხებს.

ახჟომობ — უთანხმოება.

ახჟომ — მოშალე.

ახჟარე — მოაწყინა.

ახრგვე — ცხენი ჭამს, დიდი ტანის, შავგვრემანი თავხედი ქალი ჭამს.

ახრემავი — დიდ ხეს ხმაურით აქცევს.

ახრილავი — მერქნის მწერი ჭამს მერქანს, ხრავს.

ახრატალი — ხეზე ჩუქურთმას ჭრის ახარატებს ნახ. ლახრატაალ.

ახროვი — შეშას აწყობს ერთ ხორად.

ახრაანგუნე — გამხდარი, უხეში ქალი ლაპარაკობს.

ახრანტუნე — ჩახლეჩილი ხმით მღერის, ლაპარაკობს.

ახრიცხვ — გამოარეცხა, გამოალია რეცხვით ჭურს სუნი.

ახსერე — აჯობა.

ახსეერ — ვახ მერე.

ახტგნე — დაცინვით ყელს თხრის ნახ. ხგტა.

ახტუურე — თლის, ჭრის.

ახტუულე — დაუძახა.

ახულფავი — მარცვალს ერთ ადგილას აგროვებს ნახ. ხულფაჲ.

ახუპე — კალოზე ბზეს აგროვებს ერთ ადგილას ხის ხელსაწყოთი, რომელსაც ლახუუპიირ ჰქვია.

ახუა — მოაქვს.

ახუხვავი — ცოცხლად წვავს ღადარზე.

ახურვალი — ასიცხიანებს.

ახუუწე — ავიწროებს.

ახფიშკ — გამოხსნა.

ახფიშტვ — ესროლა.

ახღანე — ხმა გაადინა, ზეთი გამოადინა, ძალით რაიმე დასტყუა სხვას.

ახღვა — მოაქვს.

ახღვააშე — დასტყუა სხვას.

ახყა — მოყავს, აყვება.

ახყაადა — მოყავდა, მოყვა, აჰყვა.

ახყაადა — აყვა, მოყავდა (ორი დრო).

ახჩოვი — არჩენს.

ახცვემ — აკიდებს, აკიდებ.

ახცქგგრე — პატარა დახეთქილებს არჩენს.

ახწა — მოეხმარა, მოეხმარები.

ახჭუნე — პატარა ვაშლს ანდა მსხალს ჭამს.

ახგრშკიინე — დამწვარს ანდა გამხმარს ჭამს.

ახგრტიინე — საყვერუდებით ანდა თხოვნით ყელს თხრის.

ახგლდიმე — შეშას ან რაიმე სხვა საგნებს ერთმანეთზე უწესრიგოდ აყრის.

ახგლშენ — სოფელია ლახშეთში.

ახგგნცქე — პატარა გულამოსკვნით ტირის, პატარა მუცელგაბერილი ბავშვი ჭამს.

ახგრმაკი — დასწრებაზე ჭამს რაიმეს, ანდა ინახავს მისთვის, ითვისებს. ნახ. ხგრმაკ.

ახგრგიინე — ახრამუნებს, ავი თვალით აზიანებს.

ახგნთრიინე — ძლიერ ახურებს, გაწითლებამდე ნახ. ხანთარ.

ახგგლი — ფურთხს იკრებს.

აჯალვ — კიდევ.

აჯალუდ — კიდევ და კიდევ.

აჯალდუკვი — ცუდად, მსხვილი ძაფით ბებკს ბებკზე აკერებს.

აჯ ამაკ — თავი დამანებე.

აჯარჯლავი — ცუდად ღობავს.

აჯააბოლ აჯაბოლს მიკედ ლაჴგგრაალს

აჯააგუნ — ვითომ ის ან ვითომდას უძველესი გამოხატვა.

აჯამ — ვიდრე, ზემო სვანური თქმაა ჩოლურულად „ვოდ" — ვოდერ.

აჯბი — ხარშავს.

აჯგუუბე — მაგრად მუჭავს, ჩუმად ჭამს, მსუქანი მოკრეტინო ჭამს.

აჯგვებავი — ლახავს მუშტებით.

აჯგბუნე — ხის ჩაქუჩით ბაჟავს ღონიერი მამაკაცი.

აჯგგრდე — ამოყვანის გარეშე სქლად ზილავს პურეულს.

აჯგუდრავი — მუშტებით ჭკუას ასწავლის არ კი ლახავს.

აჯჯგგნე — აჟრჟოლებს, შიშით ძუნწად ხარჯავს.

აჯგრი — აკურთხებს.

აჯგრააგე — იკრძალავს.

აჯგგრააგი — წმ. გიორგის ფიცულობს, რომ ასეთი რამე არ გაიმეოროს საშიშროების გადახდომის შემდეგ.

აჯგოორე — ბევრს აყენებს, აწყობს მწკრივში „აჴარს აჯგორე" „ჭყგნტარს აჯგოორე".

აჯდაი — გამოდის სიტყვა ჯიდაიდან, რაც გატეხილი ჭურჭლეულის შემკვრელი ნაერთი საშუალებაა. „ეშ იჯდაი მიჩაშხენ".

აჯდეენა — „ეჯგვარუ აჯდეენა".

აჯდე — დაგადვა.

აჯენჯავი — ხორბალს, მარცვალს შენჯღრევით „ლარსგვალში" ან „ცხრილში" ნავავს ზევიდან აყენებს და იღებს. ჯინჯიძირ — (მეგრულად) — ძირების ზედ მოყენებულის აღება.

აჯენე — იძლებს „გვის იჯენე".

აჯეელე — ხვეტავს.

აჯეებე — პურის მარცვალს როდინში ნაყავს საქაშედ. ნელად და დარწმუნებით მეტყველებს.

აჯენგული — ერთ ადგილას ხარი (ძროხა) ძირზე ძოვს.

აჯვანი — ძაღლს ამაკებს.

აჯვნელი — აძველებს წლის მოსავალს, გადასდებს შემდგომი წლებისათვის.

აჯვეერე — არიგებს, აფრთხილებს.

აჯზგზე — გაგაგზავნა, გამოგიგზავნა.

აჯთენე — გამოგაჩინა, გშობა, დაგატყო.

აჯგლდაი — ბევრჯერ კერავს ერთმანეთზე ბებკების მიკერებით.

აჯინტე — ზნიქავს მეტალისას რაიმეს ნახ. ადიინჭე.

აჯილღ — მამალი ყვერილი ცხენი — — ულაყი.

აჯიჯ ამაკ — თავი დამანებე თქვა.

აჯიინხვე — შეშით ავსებს, ტენის მარხილს, ურემს.

აჯინჯიხე — ახლო-ახლო დგამს შეშის ხორებს.

აჯილიკედ — თავ-დანებება „მუხლმოყრილი გეაჯები (ვ. ტ.).

აჯმაგი — უწყრება, არცხვენს ნახ. ჯამავ.

აჯმარჯვეენა — გამარჯვებია.

აჯოოლე — ბევრი ერთად მოყავს ნახ. ლიდოლალ.

აჯოორბე — ღრიცხავს.

აჯპეენე — აგაფრინა.

აჯჟარე — მოგაწყინა.

აჯრიინჯე — მძინარეს ან მთვრალ კაცს ალვიძებს ოდნავი მოძრაობით.

აჯს ხაკედ — თავს ანებებს.

აჯსედა — დაგრჩენია, გადაგრჩენია.

აჯუულფე — ხალხს უწესრიგოდ, ბრბოდ

უყრის თავს ნახ. ჯვილფ.

აჯღაარკე — ცუდად კერავს ტყავის ფეხსაცმელებს.

აჯღუუძეენა — გაგძლიერებია, გაგმძლავრებია მაგ. სკა.

აჯღუუნკვე — სითბო ტყავს ჭმუჭვნის.

აჯყგნე — კრეტინი კაცი იცინის ჯიყჯიყით.

აჯში — ქსოვს.

აჯჩედა — წაგსვლია, გაგსხლტომია.

აჯცელა — გაგპობია.

აჯჭარენა — გაგრძელებია, გამოგბია.

აჯგრხანი — მაგრად ბორკავს, კრავს.

აჴ — თივის ზვინი. პატარას — აჴ ქვია, დიდს — აწვალ. ნახ. მექვ, მაჭვალ.

აჴაბი; აჴბი; აჴაბე — გულაღმა აყენებს — ხაზგასმულია მუცლის ზევით მოქცევა.

აჴარდანი — აჴარდანა — წვრილ წკნელებს უსობს ლობიოს ბარდას, ხარდანს ასობს, აიშვიათებს ადამიანთა რიგებს.

აჴაარჴე — ტანისამოსს თავის ამოსაყოფს აჭრის, საყელოს აკეთებს.

აჴაანე — სუნს აყენებს.

აჴელტარი — ფეიქრობს.

აჴედ — მიაღწიე, მოდი ბავშვის ენაზე „აჴედ მიჩაშთე აჴედ“.

აჴეშდაანი — თავს აბეზრებს წუწუნით, ჩივილით, ყეფით.

აჴე — აფენია, ქოხიაჴე — გამოაფინა.

აჴვშდი — აჴოშდიც ითქმის — სულს ღაფავს, ბევრს გადმოაწყობს, გადმოალაგებს. „შიდ ესმა ხუღვა ქაჴველე ჩის“ — თუ რამე აქვს გადმოალაგებს ყველაფერს.

აპვვირე — დანით ან ბურღით ხვრეტს.

აჴვრიჩე — ქათამი თავის ბუდეს ან საბანაოს აღრმავებს ნახ. ჴვირეჩ.

აჴვლენი — სქლად აყრის.

აჴვრიინსგე — ფქვილს ან წვრილ მარცვალს ხელით ანდა ჩოგნით წევს.

აჴვიინე — სასტიკად თოვს.

აჴვიინე — სქელ სითხეს ანთხევს, ძლიერ თოვს, ფქვილს ერთი ადგილიდან მეორისაკენ წევს ბიძგებით.

აჴვრიინსგე — მარცვალს ტკეპნის.

აჴიინჩე — გულამოსკვნით ტირის, ძლიერ გაჯავრებული ძლივს ამოთქვამს. „გულ-ამოხვინჩვით დაიწყო ასკეცად ცრემლთა დინება“ (ვ. ტ.).

აჴვინდული — ქათამი საბანაო ორმოში ნებივრობს.

აჴინჩე — ბერვით ლაპარაკობს — გულამოსკვნით ტირის. „გულამოხვინჩვით“ დაიწყო ტირილი.

აჴნე — ნაკელს ყრის.

აჴნი — ხნავს, აჴოშდუნე — მილაგ-მოლაგებას აკეთებს, გადარწყავს და გადმორწყავს არა სითხეს, თუ სითხეა „აიარუნე“.

აჴოოშდანი — გადაბრუნ-გადმობრუნებას, მილაგ-მოლაგებას საქმობს.

აჴუუნფე — ბეჭებში ხრის.

აჴსგუნე — აპარებს.

აჴურჴვალი — მდინარე ნაპირს უთხრის, დანით რაიმეს ხვრეტს, ხრავს.

აჴურსგანი — აპარებს, მალულად ინახავს.

აჴუეს — სავსე ჭურჭლიდან მეორეში რწყავს, როცა ვერ ეტევა.

აჴფუნე — წყალი დის ჩუხჩუხით, აკბენინებს.

აჴლა — შესახედავად მარტო, უშინაარსო გარეგნობა, „აჴლა გარ კაჩ“.

აჴშუნე — ახველებს.

აპჩგნე — ყინულს ჭრის ნაჯახით, ანდა წალდით.

აჴჩე — ნახეხავს.

აჴცე — ყრის, აქცევს, ღრიცავს.

ბ

ბაბა — ბაბუა, მამასაც უძახიან. ინგილოურად პაპაჲ, მეგრულად — ბაბუ, უდურად — ქალბაბა, წახურად — ბაბო დედა (გვ. 257, ე. თაყაიშვილი „ძვ. საქართ.“, ტ. II). ფშაურად — პური. მცირე აზიაში, ფრიგიაში ხმარებაში ყოფილა საკუთარი სახელი ბაბა. რუსულად — бабушка — ბებია (ივ. ჯავახიშვილი, „ქართ. ერის ისტორია“, წიგნი I, გვ. 417).

ბაბა — ქვენა ქარი, ნიავი, კალოზე მოგროვებული მარცვლის განიავებისათვის.

ბაბუ — პურის ან მჭადის სახელი ბავშვის ენაზე. ეს უნდა იყოს პურის უძველესი სახელი ადამიანთა მოდგმისათვის, რასაც აქამდე ფრიგიულს უწოდებდნენ. ფრიგიაში სვანმესხები ბინადრობდნენ მეტწილად. „ბაბა“ — პური (ექვ. თაყაიშვილი, ძველი საქართველოს სალექსიკონო საისტორიო მასალანი, ტ. II, გვ. 4).

ბაბდაოორა — „ბაბდაოორა მა ხუღვახ“ არაფერი არ გააჩნიათ.

ბაბიაი — დიდი ბანჯგვლიანი მამაკაცი, მამალი ცხვარი ან თხა, დიდი, მსუქანი და ბალნიანი.

ბაბოო ლშეე რ — კუთხის მოსახლეებს ჰქვიათ სოფ. ჭველფში.

ბაბოოლ — უძველესი სახელი, რაც ახლა არაა ხმარებაში. კარგი ფერის ყვავილი ადრე გაზაფხულზე ამოსული.

ბაბსიირ — ავადმყოფობაა. სასქესო ორგანოების სიწითლე და ფხანა იცის, შარდის შეკავებით, წამლად ამას საწინაალმდეგოდ იყენებენ ბალახის ნაყოფებს. ნახ. ბაბუშტელაი.

ბაბსგიირ — უკანა ხვრელის ავადმყოფობაა. „ბავასირი — ბუასილი“ (საბა).

ბაბარჯანაი — დაბალი ფართო მხარბეჭიანი კაცი, მომეტიჩრო.

ბაბანიკ — საძრაობა, ძვრა, „ბაბანიკს დეშ ხეჩო“ — ძვრას ვერ უშვება.

ბაბგიანს აგნე — დამდგარ წყალს აყენებს.

ბაბგიან — დამდგარი წყალი, მოხუცი, რომელსაც უკვე არაფერი არ შეუძლია, დედაკაცზე იტყვიან დამხვარ.

ბაბდი — კაცის სახელი იყო, აქედან სოფ. საყდარში ბაბდიშეერები.

ბაბოოლ — დედოფალა, პატარა მორთული გოგო, რუსულად ბაბა, ქალი. ბაბა საკუთარი სახელია, იხმარებოდა მცირე აზიაში, ლაოდიკიაში (ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის ისტორია, წ. 1, გვ. 417).

ბაბაი — საბინძურე, ბავშვის ენაზე — ფიფი.

ბაბლაყვერ — მსუქანლოყებიანი კაცი.

ბაზაშა — დედულეთს ჰქვია.

ბაბილ — სოფელია ლენტეხში. „1980 წლისათვის ერაყში აშენდება ბაბილ ნეჯეფის სარწყავი არხი“ (გაზ. საბჭ. სვანეთი, საზღ. ქვეყნებში) „ბაღდადში, (ერაყი) მეფრინველეობის ფერმები აშენდება ბაბილში, სულეიმანიასა და სხვა რაიონებში“ გაზ. „თბილისი“, 31. I. 1977 წ.).

ბაბგი ანს ხარღვე — გუბე წყალში ყრის.

ბაბგიან — დამდგარი წყალი.

ბაბდიშა — კუთხეს ჰქვია სოფ. საყდარში, კაცის სახელისაგან „კაჭარისშვილები ბაბადიშა და მისნი ძმანი". საკათალიკოსო სარგოს შესახებ შამადავლა დადიანის წიგნი, გვ. 1, 1474 წ.

ბაბიაი — მოზრდილი და მსუქანი კაცი.

ბაბუშტელაი — ბალახის სახელია. მის წითელ პარკებში მოთავსებული ნაყოფები სასქესო ორგანოების წამალია (ონტკოფა).

ბაბდაოორა — რაიმე, თუ რაიმე მოიძებნება.

ბაბიინაარჟი — დაუფიქრებლად სხვის დამყოლად.

ბაბსგიირ — უკანა ხვრელის ავადმყოფობა.

ბაბქვიირ — მუცლის სენი.

ბაგირ — წითელი ღორის ჯაგრისაგან დაწნული ბაწარი. გადმოცემის მიხედვით იყენებდნენ გარეული ტყის ადამიანების შესაბორკავად. ასეთ ბაწარს ტყის კაცი ვერ უწევდა წინააღმდეგობას. ასეთ ბაწარს სამხრეთ ამერიკაშიც იყენებდნენ, ე. ი. ლაზო. „ბაგირი — სხვილი თოკი" — (საბა).

ბაგიირა — ზედმეტი გაჯავრება, ჯიუტური გაჯავრება.

ბაგურ — ქურდი (ნახ. ქვით).

ბაგ — ბაგა.

ბაგვინდ — ხის სახელია. ტირიფნარის ჯიშისაა, წითელი მერქნით და თეთრი ბუსუსა ფოთლებით — მდგნალი. ბ. ლექსიკონი, გვ. 48. ლეჩხუმურად ბაგუნდ, აჭარულად ციცელა და ცაცა. გაზაფხულზე მისი ყვავილების გამო სვანურში „ციცუნილარს" უწოდებენ.

ბაგვდლიგნე — დაბეგვა.

ბაგვეედ — რბილ და სქელ, ცუდ, მდარე ქსოვილს ჰქვია. რუსულად „Валенки" ბაგვი ნაბდის თექის ჩექმები — რუსულ-ქართული სასოფლო სამეურნეო ლექსიკონი, გვ. 33.

ბადააია — ბანვა ბავშვის ენაზე. baden (გერმ.) — ბანაობა.

ბადალაშ — სათიბი, საძოვარი მთა ლენტეხ-ჩოლურის საზღვარზე, რაჭა-ლეჩხუმის ქედზე.

ბადი ღვესე — ბადე ქონი.

ბადაგ — ძლიერ ტკბილი.

ბადდ — ძლიერ გახარებული პურის მცენარე, რომელიც მარცვალს ვერ ინვითარებს ზედმეტი სინესტის გამო. bad — (ინგ.) — ცუდი.

ბადდი აი — გაბრტყელებული, იგულისხმება რბილი.

ბადიაი — წყლის ჭურჭელი. бадя (რუს.) ბად.

ბადაშ — ადგილის სახელია სოფ. მუწდიში (ჩოლურში).

ბადრიშა — კუთხეს ჰქვია ზედა ჭველიერში — ბადრისანი.

ბადვშ — გამო.

ბადა — კაცის სახელია.

ბაავ — დროებითი სახლი მოტეხილ ყამირზედ ახოში დადგმულ სახლს ეტყვიან. სოფ. ბავრი, ანუ ბაავარი. ახალციხის რაიონში. Bau (გერმ.) — ნაგებობა, შენობა.

ბაავარ — ლენტეხში ხელედურის ხეობაში სოფელია. სოლომონ ბავრელი (ასლანიშვილი) შედ. ბავარელი. ბავარია გერმანიაში.

ბააზი — ამაღამ.

ბათქ იაე — დიდი ტანის.

ბათქუნე — მაგარი ნაბიჯებით დაიარება, ფეხების დაბაკუნებით იმუქრება.

ბათმან — მარცვლის საწყაო.

ბაიბურდ — სრულიად არაფრის სმენას ჰქვია. „ბაი-ბუად" არ ჩააგდო მისი ლანძღვა და მუქარა" („კოლხეთის ცისკარი").

ბაიყუშ — გულჩათხრობილი — ჩუმჩუმა.

ბაი — ბანვა ბავშვის ენაზე. ბავშვი (ბაიები), baby (ინგ.) — ბავშვი.

ბაიარ — სოფელია ფაყის თემში ლენტეხში.

ბაიააია — ბანვა ბავშვის ენაზე. banu სუფთა შუმერულად. ქარ. მედიც. ისტორია. გვ. 13. მ. შენგელია.

ბაკუ — მამაკაცის ძველებური სვანური სახელი. ეს სახელი ერქვა ოტიაიშა წინაპარს მუწდიში. სახელი იხმარება სამეგრელოში. ბაკულას სახელი იმერეთში. „ბაკულას ღორები" — დ. კლდიაშვილის მოთხრობა.

ბაკბუკვაი — მოთამაშე მამალი თხა. „აღმოითხრიან ფერვითა და იბეკნ ველსა ზედა" საბა (იობ. 39, 21).

ბაკონარ — ხის ლანჩებიანი ფეხსაცმელები. ბაკონები ლეჩხუმურად ნიშნავს ხის ბალიშებს.

ბალდათ — თავმინებებული, უსუფთაო, უდარდო ადამიანი. თუ ქალია დაყმან ქვია.

ბალაანჩუ — კრეტინსა და საღს შორის შუალედს ქვია.

ბააალშაალ — ბურთივით ball (გერმ.) — ბურთი.

ბალე — ფოთოლი, ღორის ან ხბოს მაჭიკი გამხმარი დამარილებული კვეთის შესამზადებლად.

ბალავერ — სახლის კარის ჩარჩოს ზემოდან გადებული გრძელი ქვა „სადირკვლის ქვანი დიდ-დიდნი" (საბა).

ბალშაი — არამაღალი ფართოდ გაშლილი ხე, თუ კი ეს პირუტყვს ეხება ბანშალაი ჰქვია. ნახ. ბანშალაი.

ბალდუკვ — ბევრჯერ დაკერებულ ტანსაცმელს ჰქვია.

ბალდუმ — დაბებკილი ჩასაცმელი.

ბალთაი — ბალთა, სარტყელზე ჩამოკიდებული ვერცხლის, ან სხვა მეტალის სამკაული.

ბალხვაი — ძაღლის ან ღორის ჯიშისანი დაბალი, მსუქანი და ბანჯგვლიანი.

ბალანგიარ — ბრიყვი კაცი. „ბალანგარი — კაცი მოუსმინარი" — საბა.

ბალაყანტვირ — უდარდო, თავის არ მომვლელი, არ მონაღვლე ადამიანი ნახ. ფაჯშვირ.

ბალახორა — ბალახეული.

ბალდამ — ჩირქი. სისხლნარევი ჩირქი.

ბაალ — გაბერილს ჰქვია. „ბალშალ ლი მეჭდე ნანბიზოშ". გერმანულად Ball — ბურთი (ინგლისურადაც).

ბალააჩნაარა — მოკრეტინო კაცი. ნახ. დარაა ლა.

ბამუ — კაცის სახელი იყო ძველად.

ბამბაალი — დძონძილი დიდი დაიარება, თუ პატარაა — ბანძაალი.

ბამბლუ — ძველებური რელიგიური დღესასწაულია პირუტყვისადმი მიძღვნილი, ზოგიერთები ბავშვებს იკიდებენ ზურგზე, ზოგიერთები სკამებს, ჯორკოებს და გაიძახიან „ბაამბლუ" ჴაჩიიმბუ ხვაუ გვაყახ ჴანარ ი ფურალ ეჯიარე მგლდეჲ (ვინც აყვანილი ჰყავთ, იმას ასახელებენ) მიიჰიჰიჰი".

ბამბურიაი — ციგა.

ბამბოორი — მშვიდად დაბალ ხმაზე ლაპარაკობს ბიჭი. თუ ქალია ბანტყვლი.

ბანტყვლი — ქალი ჩუმად ჩივის.

ბანდარ — გულ-ღვიძლის ქონს ჰქვია.

ბანჭარ — ლენტეხურ კილოზე პაჭიჭებს

ჰქვია. ჩოლ. ნახ. ზეთხარ.

ბან — ბასი.

ბანდღვალაი — რბილი.

ბანგაალი — დიდი და ბრიყვი კაცი მუშაობს, მოქმედებს უმადლოდ.

ბანძაი — ბალნიანი, ბანჯგვლიანი.

ბაანდა — დახეულის შეკერვა ბავშვის ენაზე. „ბანდი" — უხმარი ძონძი" — (საბა). bandage — (ინგ.) — ბანდვა, შეხვევა. binden, band, gebunden — (გერმ.) — შეკვრა, შეხვევა, მიბმა, აკინძვა.

ბანბაალი — ნახ. ბამბაალი.

ბანდაალი — დაბანდალებს; მოკრეტინო ქალი დაიარება, უთავბოლოდ მოქმედებს.

ბაანჯღვრი — ხელ-ფეხს ამოძრავებს ჩვილი ბავშვი.

ბანდიირ — დაზიანებული, დაძველებული შენობა.

ბანჯღვლი — ბიჭი ცუდად ლაპარაკობს, პატარა არასრულფასოვანი კაცი უსიამოვნოდ ლაპარაკობს.

ბაპ — მღვდელი.

ბაჟ — აზრი, გონება, ბეგარა, ჯარიმა. „ბაჟი — ტვირთის ხარკი" — საბა. „აიღეო ბაჟი" ისტ. დოკუმენტები. გვ. 104.

ბაჟიინ — მაცნე, ამბის შემატყობინარი.

ბაჟა — მადლი, გონება „მაი ხაბჟა ეჯი ამკალიბ". რა გონია ის ასეთი. „დესმა ხაბჟა" არაფერზე არ ემადლიერება. „ჩვადბაჟნალე — აქა-იქ გააფრთხილა". „ხებჟი" — გამოუვლის. უბაჟდ — მოულოდნელად.

ბარბლაშ — ბარბალობა. რელიგიური დღესასწაული. ბარბალ კურნელ. „ქართული მზის ღვთაება, ქალბაბრი, ანუ ბარბარე, შუმერული მზის ღვთაების ბაბრის ანალოგია" — (მ. შენგელია. ქართ. მედ. ისტორია. გვ. 12).

ბარბელდ — ფრთებიანი წისქვილის ბორბალი.

ბარჯ — ბეჭი. თოხის მსგავსი ხის იარაღი. (ბარჯა ესროლა ვეშაპს).

ბარჯაყაალ — ტოტებიანი დაძირკული ხე.

ბარძიმ — საეკლესიო საგანი.

ბარყვენდაი — ადვილ მოსატყვილებელი.

ბარღეეთაშ — ბარემ.

ბარძეევა — ქარიანი წვიმა, ქარიშხალი.

ბარაალა — ბანვა ბავშვის ენაზე, რუსულად баня აბანო.

ბარყვენ — ტყემალი.

ბარბალი ნაკ — ადგილის სახელია სოფ. ლუჯიში.

ბარდაბარ — ბარი-ბარში, თანასწორ მძლეველი.

ბარღეეთაშ — თითქმის.

ბარღეეთ — რუს. барем.

ბარამბაი — ხის რაზა. „ბარამბა — ხის ორკაპი ჯოხი, იხმარება სუთის მაგიორად ან ლობიოს მოსაზელად". სვანურად მას ქვია სარეხელაი, ხოლო ლობიოს გასაქნელს — ფერთხა. გაზეთი „კომუნისტი", 1967, 14. IV.

ბაარღვ — ღრუ.

ბარდან — ქსოვილი. ბარდანი — ძაძის ტომარა საბზეე, სხვათა ენაა, ქართულად თალი ჰქვია. დ. მშვენიერაძე, გვ. 135.

ბარაქ — ბარაქა.

ბარჩხალაი — გატოტვილი.

ბარჯალაი — ბეჭ ფართე.

ბარძღაალ — ეკლიანი.

ბაარტყ — ბარტყი.

ბარბოოჩი — ხმამაღლა ლაპარაკობს. ნახ. ყარყოოტი. რუს. бормочет.

ბარბაც — საქონლის დაავადება.

ბაარტყალ — ბარტყები, პატარა კაკვები.

ბაარგა — გადაშენება.

ბარგ — ჯიხვებისა და არჩვების ჯოგი.

ბაასყი — მარწყვი ნახ. მაიოოლ.

ბასკვიაი — ლოყებწითელი მსუქანი ადამიანი. თუ კი რბილად გამოიყურება, მაშინ ჩქვაფიაი ჰქვია. ნახ. ჩქვაფიაი.

ბატო — ბატონო ლაშ. კილო.

ბატლაკაკიალ — ხუმრობით დამუქრების დროს იტყვიან, უნდა ნიშნავდეს ცხვრის საკვერცხეებს. ბატუაი ცხვარს ქვია, ხოლო კაკიალ, ანუ ლენტეხურ კილოზე კაკიარ — საკვერცხეებს ნიშნავს. იტყვიან „ისკვა დედეს ბატლა კაკიალ".

ბატუაი — მამალი ცხვარი.

ბაულე — სახლში კუთხე-კუთხე ჩუმად ძებნის „იბავლაალ" მიჩაიიანიად ქურდსავით უჩუმრად მოქმედებს, თავის ნებაზე.

ბავლი — მიმინოს გამოსაცდელად გამოყვანა — (კ. გამსახურდია „დიდოსტატის მარჯვენა").

ბააფა — „არ არის" — ბავშვის ენაზე „ბაფა მუღვა".

ბააქა — გაქრობა.

ბაღატულაი — რაღაც დამხმარე სიტყვაა, ამბობენ „ციგინ ბუმბილ ბაღატულაი".

ბაღდავან — ფართო ყვავილებიანი.

ბაღვეელ — გულგამომპალი ხის მორი.

ბაღვ — სრულიად დამპალი ხის კუნძი, საწვავად გამოუსადეგარი.

ბაღანაი — ბაღანა. პატარას ქვია ასაკამდე.

ბაღშაი — გამაფრთხილებელი ხმა.

ბაღაშ — შესაშინებელი დასამუქრებელი სიტყვა „ბაღაშ ჩუ ჯაგვრეში" ან „ბაღაშგვეშ".

ბაღაშ გვეშ — ირონიულად იტყვიან.

ბაყვჩანდ — ნახევრად დამპალი ხის კუნძი.

ბაყვ — ქუდი ბავშვის ენაზე.

ბაყ-ბაყი — დიდი ყბედი კაცი ხმამაღლა ბევრს ლაპარაკობს.

ბაყვლაანჩი — ბალახია, რომელსაც რბილი და ბუსუსიანი ფოთლები აქვს. რბილი კაცის სინონიმადაც იხმარება.

ბაყაყ — ბაყაყი. „და განირთხა არონ ხელთა თვისი წყალთა მათ ზედა ეგვიპტისათა და აღმოიყვანა მყვარი და აღმოჰხდა მყვარი იგი და დაფარა ქვეყანა ეგვიპტისა" — (გამოსვლა 9,23-27). სვანური ძველი სახელია „მყვარ" — რაიცა ახლაც ქვია ზემო სვანურად.

ბაყვიაი — მსუქანი, დიდი.

ბაყ — უკან ვისმეს მიეპარო დასაშინებლად ასე დაუძახებენ.

ბაყჩააშ — ადგილის სახელია სოფ. მუწიდში. უნდა იყოს უფრო სწორად „ბალყჩააშ", ანუ, თხმელნარი.

ბაშლოყ — ყაბალახი.

ბაჩ — ქვა.

ბაჩიშუ ნაზიმუ ლი — ქვის ზომა იყოს, ქვაზე დაზომვა ცუდად ითვლება „ბეჩი" — გაშტერებული — საბა.

ბეჩ — ლაშ. კილო. ბიაჩ ლენტ. კ. — დაბეჩავებული „ლებაჩილე". ლეჩხუმურში — ბეჩავი. ბაჩ-ბაჩა სოფელია აფხაზეთში.

ბაჩხუნე — უზნეო დედაკაცი, მამაკაცივით წყრება, ფეხების გაფარჩხვით დგება და წყრება.

ბაცხ — სიკვდილამდე ე. ი. სიცოცხლეში გადახდილი ტირილი, ასე იქცეოდ-

ნენ ძველად მქონებელი, ამოწყვეტილი, უშვილო ადამიანები.

ბაც მაალი — დრო არ არის, ვერ დაგპირდები.

ბაც — დაპირება, ბაცმაალი ერე.

ბაცი — პირდება.

ბაწკ — პატარა ბზარი თუ დიდია შხარაი ქვია (საბა), „ბაწკი" — სუსტი ძაფი (დ. მშვენიერაძე, გვ. 135).

ბაწკეერ — წვრილი, მცირე ნაპობი.

ბაჭაჭყ — პატარა ბიჭი, თუ გოგოა ქვაა პაჭაჭყ. „ეს ბაჯაჯღანები გაასხი იქით ოთახში" ი. ჭავჭავაძე (გან. ლექსიკონი. გვ. 72, ტ. II).

ბაჭაყლარ — ოქროები.

ბაჭუეი — ეშმაკურად გამომყურე.

ბაჭკვარაი — გასასკდომი (ბავშვზე იტყვიან წყევლის სახით).

ბახ — ცუდი, გამხდარი, გაძვალტყავებული ცხენი, „ბახი" უხეირო ცხენი, ვ. თოფურია. ბესიკის ტომზე დართული ლექს. 1962 წ.

ბაჯგ — ბიჯგი, ხის საყრდენი. „სასარგებლო „ბაჯგდ ხოჯდენი" „ჩამოტეხილ ტოტს ბარჯგი მიაშველეს" „კ. ცისკარი" კ. ლორთქიფანიძე.

ბაჯვ — ხის ჩიყვი, ნაჟური.

ბაჴ — უღელტეხილი, ნაბიჯი. ბაჴარ — ადგილს ქვია ზედა ჭველიერში.

ბაჯვ-ბუჯვაარ — კორძებიანი.

ბებშ — ბოში.

ბებუშა — ბებუშათა, ბებუს წინაპრის სახელია სოფ. საყდარში, გვიდიანების გვარისა.

ბებაი — თარჯიმანს უნდა ნიშნავდეს. დაწმენდილი მამალი ცხვარი.

ბებათ — მამაკაცის სახელი იყო ძველად.

ბეგიარ — ბეგარა, ნებაყოფლობითი ვალდებულება რომელიმე ეკლესიის მიმართ ყოველი წლის დანიშნული რიცხვისათვის.

ბეგ — კბილი ბავშვისა.

ბეგი — კაცის სახელი.

ბეგო — კაცის სახელი, აქედან კუთხის სახელი ლაშხეთში ბეგოშეერ.

ბედმაჩაარ — ბედიანი, ბედნიერი.

ბედ მაჩარ — ბედნიერი, ბედმღიმარე.

ბედუ — ქალის სახელი იყო ძველად.

ბედიშ — ბედის წერის „ჟედარე ბედიშ" — ძაღლების კერძი.

ბედი — კაცის უძველესი სახელია. აქედან ბედილშეერები ს. ჭველიერშ ესენი არიან უძველესი მკვიდრები, რომელთა გვარი ყოფილა გურადუ, მაგრამ მერე შესულან მუკბანიანების დიდ გვარში.

ბებექვარა — თქმა, დაყვავების ტერმინი ბიჭის მიმართ.

ბებუ — კაცის უძველესი სახელი ყოფილა.

ბეთქა — აფეთქება.

ბეთქენ — ზღაპრული პიროვნება, რომელიც ტყის ქალმა დალმა შეაცდინა და დაღუპა. ახლა ხარის სახელადაა გამოყენებული.

ბეთქნი — ფეთქდება.

ბეიკ — საფურე დიდი ხბო, მოზრდილი არაკარგი ქალიშვილი.

ბეკრაი — ენა ბლუკუნა.

ბეკო — მამაკაცის სახელი იყო ძველად, აქედან ბეკოშა.

ბეკიანჩ — ნეკერჩხალის სახეობაა, უფრო წვრილი ფოთლებით.

ბელეშტუკვ — მუშტებით დაზილვა.

ბელდუკვ — ჭინჭი. მოზრდილი გოგო.

ბელყაჩ — თხმელა.

ბელნი — მუცელზე სკდება.

ბელაქ — ქონება.

ბელბავ — ძველი დახეული ტანისამოსი.

ბეო — „მცირე საწინდარი, რომელსაც თურქნი ბეის უწოდებენ".

ბენბეც — ძლიერ ბნელი ღამე. ლაშ. ბემბეც. ლენ. კ. — ლუწკუნტე.

ბენდვ — ნაგავი.

ბეენქვა — ბავშვი დედრობითი სქესისა.

ბენ — ტყეში ღია ადგილს ჰქვია, რომელიც სათიბადაა გამოსაყენებელი. ნახ. ვანი.

ბენჯუკვ — ხის თოხი.

ბენჩ — დიდ მოზრდილ ნაფოტს ჰქვია, პატარას კი — ნათ. „ბუნჩი" — „კუნძი". ძვ. საქ. ისტ. ე. თაყაიშვილი, გვ. 245. „ბენჩი საყავრე ხის მეოთხედი ან მეექვსედი" — ივ. ქავთარაძე, გაზ. „კომუნისტი", 1967 14. IV.

ბეროოლ — კაცის სახელი ლაშხურ კილოში. მოკრეტინოს უძახიან.

ბერ — სახნისის ის ნაწილი, რომელზედაც რკინას ჩამოაცმევენ. ხელისა და ფეხის ტერფი თითებამდე.

ბერბეტიან — ბრუციანი „მისი სმენა გააყმობდა მსმენელისა ყურთა ბერსთა" ვ. ტ.

ბერღარაი — ცუდი დედაბერი.

ბერძეგენ — მდიდარი „ბეზირგანი — დიდი ვაჭარი (ვ. თოფურია, ბესიკის წიგნზე დართული ლექს. 1962 წ.

ბერგ — თოხი. ხის თოხს ჩორთაი ერქვა. ნახ. ჩორთაი.

ბერეჟ — რკინა. გვარი ბერეჟიანი სვანური წარმოშობისაა. სოფელი ჩოხატაურის რაიონში — გორა ბერეჟოული. სოფ. ლანჩხუთში მცხოვრები — ივანე იესეს ძე ბერეჟიანი (გლეხთა გაყიდვის მასალებიდან. გვ. 67).

ბერეჟი ლიზვრი — როცა რაიმე დაიკარგებოდა, სიმტკიცის გამოსარკვევად კარდაკარ აგროვებდნენ რკინის ნაჭრებს, ეკლესიაზე დაწყევლის დროს მისატანად.

ბერკაკუაი — კერის სული ბავშვების დასაშინებლად.

ბესა — დუღაბის დასაყენებელი ხით მოპირკეთებული ორმო. „ბესა — კარტოფილის შესანახი მშრალი ადგილი მიწაში". — მიხ. ალავიძე, ოკრ. ლექსიკონი, გვ. 8, 1951 წ.

ბესი — მამაკაცის სახელი სიმსუქნეს გულისხმობს. „ბესი ბლაყვიაი".

ბეტი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად, აქედან ს. მუწდიში ბეტშეერები.

ბეტკ — ხის სალტე, გარსაკრავი კასრისათვის.

ბებშ — ბავშვი.

ბექნგ — კაცის სახელია.

ბექო — კაცის სახელი ყოფილა ძველად. აქედან სასაში ბექოშეერები.

ბექიაი — კაცის სახელია ბექაიშერები. სოფ. საყდარში.

ბექგრბი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად.

ბეყვ — ხის კანისაგან გაკეთებულ ჭურჭელს ქვია, შიგნიდან გამოღრუებულს. ქლიავის ნაყოფი დამწიფებამდე, უკურკო, ფერშეცვლილი. რაჭაში სოფ. ბოყვი. „რიონის შესართავის ზეით ერთვის ბოყვის ჴევი" ბარდაველიძე, გვ. 285. „ბოყვი ხის ქერქის ჭურჭელი", გვ. 129, „ტექნიკის ლექსიკ. მასალა ქართ. წერილობით ძეგლებში" „ბოყვი" — ხის ქერქის კალათი" — ნ. რეხვიაშვილი, „მჭედ. რაჭაში". გვ. 40.

ბეეყ — საფრთხობელა, ავი სული, ტყის კაცი.

ბეშ — ბავშვისათვის საალერსო სახელი.

ბეშკენ — გაუგებარი, დიდი ტანის უშნო სახის მამაკაცი.

ბეში — კაცის სახელი ყოფილა ძველად, აქედან ბეშერები კუთხის სახ. ა. შტვილში. შა მარცვალი კუთვნილებას გამოხატავს.

ბეშიილ — ბავშვი თვით ბავშვის ენაზე.

ბეჩენდირ — ვაშლის ადგილობრივი ჯიშია, მობრტყელო ფორმის, მოთეთრო-მოყვითალო ფერის.

ბეჩო — დათვის ბუნაგი. სოფლის სახელია ზემო სვანეთში.

ბეჩაშ — ადგილის სახელია ქვედა ჭველიერის მთაზე.

ბენდილაი — ცუდად, რბილად დაგრეხილი თოკი.

ბეეწვაჟი — ბეწვზე.

ბენდი ბოგ — გაბმული ხიდი.

ბეჭეჭ — მეჭეჭი.

ბეხ — გამხდარი ცხენი, დუმიანი ცხვარი.

ბეჭკვარაი — გასახეთქი. ბავშვზე იტყვიან წყენით.

ბზაკურე — პატარა კაცი ჯავრობს, იბღინძება.

ბზიივ — თხელი განავალი. რუსულად — набзял.

ბზიალე — ბზინავს.

ბზუუნკვა — მოკაკვა, წელში ძლიერად მოხრა.

ბზღრკე — ჩივის, უკმაყოფილებას გამოთქვამს, არაპირდაპირ და არა მკვეთრად.

ბზღღრე — წყენას გამოხატავს ნელი ფორმით.

ბზღღლი — ბზუის.

ბზღღრკღნს — გამხდარი ბიჭი სწრაფად მიდის.

ბიბვაარ — ელამი, ბრმა blinde (გერმ.) — ბრმა, ელამი.

ბიბილ — ბიბილო.

ბიბინე — ბუღა ხარი ბღურავს, ნახ. ბღურე. ნელა და განუწყვეტლივ ბიბინებს ბალახი, მოსავალი.

ბიბ — ბრმა.

ბიბღინე — წითლად ჩანს.

ბიბი — ბალი (ბავშვის ენაზე).

ბიბაი — დიდი და მსუქანი „ბიბაი დაშტვ“.

ბიგვ-ბაგვ — ბაგუნი, რბილად მირტყმა-მორტყმა.

ბიგ-ბიგ — დიდი კაცის უგნური სიარული. big (ინგ.) — დიდი.

ბიგვ-ბიგვ — დარტყმის ხმა რბილ საგანზე „ბაგუნი, ხის იარაღის რტყმევა რაიმე საგანზე“ — მ. ალავიძე „ოკრიბული ლექს.“, გვ. 79, 1951 წ.

ბიდე — ღვრის.

ბიიდა — გულმავიწყი, აბნეული კაცი.

ბიდ — ბუდე. გარეთა საფარველი (რბილი), მაგარს ვერჩხ, ანუ ქარქაშა ჰქვია. bid (ინგ.) — კვირტი.

ბიდაი — 2 — გამწევი. მღვრელი.

ბიდირ — კანაფის თესლის გარეთა ბუსუსებს ჰქვია.

ბიდდ — დასხმული იყო.

ბიდნა — წაკიდება ცეცხლისა.

ბიდა — წაკიდება, გაწევა ბავშის ენაზე. და დაღვრასაც ნიშნავს.

ბივ-ბავ — ჩამი-ჩუმი „ბეემშა ბივ-ბავ ხეერხ“.

ბიზა — გაძღომა.

ბივილ — ქათმების სიმრავლეს ჰქვია.

ბივ — ობი.

ბიზა — ძღომა. ბიზ-ბიზელა ქართულად ბალახია, ალბათ მაძღომარა, კახურად ამას ქვია „ჟივ-ჟივა“ — ბ. ლექსიკონი. გვ. 17.

ბიზვინ — დიდი, დიდი მარხილი თივისა.

ბითქი-ბათქა — ფეხების აქეთ-იქით მაგრად მონაცვლება.

ბითო — ბოთე.

ბიითვან — ერთიანი.

ბითქუშ — მუქარაზე ნაუცბათევად.

ბიკ — ხის კუნძი. block — (გერმ.) — კუნძი.

ბილ — უცბად აალება, მუცელში ჩარტყმის ხმა, გაბერილის გასკდომა.

ბილი ბულუ — ცუდად ლაპარაკი.

ბინ-ბინდ — გუნდ-გუნდად.

ბინჯგ — ბიჯი.

ბინტყვილ — ბურტყლი.

ბინდიილ — მცირე ქარი. der Wind (გერმ.). Vindig.

ბინტვ — ნისლი.

ბინა — დაწყება.

ბიოო — სიმღერა ბავშვის ენაზე.

ბიუვეენჟ — მამრობითი სქესის წაკრეტინო, ასაკთან შეუფერებელი ფიზიკური განვითარების ადამიანი.

ბირჯვ — ბურჯი. ბალახსაც ჰქვია. მაგრამ გადგმული ფესვებით სამ ფოთოლს იკეთებს. ოთხფეხს უყვარს საჭმელად.

ბირეენქ — კრეტინი, გაუთლელი, გაუგებარი, წასულელო.

ბირეენჩ — კრეტინი ბიჭი.

ბირტყი — ბურტყუნი, დაბალ ხმაზე ჩივილი, დრტვინვა.

ბირდაბირ — განის ხერხი.

ბირიბურუ — კრეტინის ლაპარაკი.

ბიირვა — მაგარ არაყზედაც იტყვიან, დაუღალავ მუშაზედაც, რაღაც მავნეზე „ბირვაუ ლეჯიიშვა“.

ბირდვ — წვრილი გადახლართული ბალახი. ყვითელი ფერის ბარდები.

ბირშ — დიდი დოქი, მასზე უფრო დიდს ხარაი ჰქვია. უფრო მეტს — კოკა დორაი.

ბისაანსხვ — პატარა ბავშვი ბიჭი. სახელი მისი ტირილის ხმიდანაა წარმომდგარი. ნახ. სხგრიალი.

ბიტაშა — ბიტასიანნი. სოფ. საყდარში არიან.

ბიტოოლუშა — ბიტა კაცის სახელია. ლუ — კნინობითი ფორმის გამომხატველი. სოფ. ბულეში არიან სულ ორი მოსახლე ერთი კი, გადასულია სოფ. ლუჯიში. „ლაშოშში“.

ბიტო — კაცის სახელია.

ბიტა — კაცის სახელია.

ბიტოშა — ბიტო კაცის სახელია, აქედან ბიტოსიანნი. სამი მოსახლე ზედა ჭველიერში, სულ სხვა გვარისანი, მაგრამ მაინც ამ სახელით. სოფ. უკვლეში არიან კიდევ.

ბიტყ-ბატყ — მირტყმა-მორტყმის ხმა. სიარულსაც ჰქვია მდედრისა.

ბიფხ — წვეთი, ლაშხურ კილოზე. ჩოლურულად „წექვ“ ქვია. წვეთს აგრეთვე ვადიც ქვია. „ვადი უბგდა“. წვეთ დაუღვრელი. ჩოლურულად ამბობენ — აბფხგნე — ასხურებს.

ბიქვ — ქარი. „იგი ქედი ჩაიქროლეს, ბუქისაგან უფრო ბუქდეს“ — (ვ. ტ.) „ვეფხისტყაოსნით“ ქარს ქვია ბუქი და არა მგონია სწორი განმარტება. დ. მშვენიერაძისა „ქარიანსა თოვლსა ეწოდება — ბუქი“. გვ. 100. „ბიქვ-ბორიო „თქვეს: სურნელი სული ვარდთა დღეს მოგვბერა ქვენა ბუქმან“ („ვეფხისტყაოსანი“). ლაშხეთში ქარს ჰქვია — ბუქ.

ბიღაანღვ — ბიჭი ბავშვი.

ბიყვ-ბაყვ — რბილ რაიმეზე დარტყმის ყრუ ხმები.

ბიჩა — ქალის სახელი ლაშხურ კილოზე.

ბიცქვ — ცხვრების თავების ურთიერთჯახებას ქვია.

ბიცქვაი — მოჩხუბარი ცხვარი. თუ ხარია ბურჯაი.

ბილაა ბიცქვ — ასე ეტყვიან მამალ ცხვარს.

ბიძგირ — უცბად რაიმესი ძგერება, ტაკება, წაბლის ხის ნაყოფის ეკალი ლაშხურ კილოზე. ჩოლურულად ბუძგვირ, ხოლო ტაკებას ქვია ბიძგირ. ნახ. გიძგირ.

ბიძაი — ბიძა. ბიზა — ბიძა ინგლისურად. ე. თაყაიშვილი. ძვ. საქართ. გვ. 240.

ბიჭაი — ვაშლის ადგილობრივი ჯიშია ნამყენი, არამსხვილი, მთლად წითელი, ძლიერი მსხმოიარე და არომატული.

ბიჭუჭ — პატარა ბიჭი.

ბიჭ-ბაჭუაი — ბიჭ-ბუჭები პატარა ბევრი ბავშვები — ბიჭები.

ბიჯ-ბიჯუშ — ნაბიჯ-ნაბიჯ.

ბიჯღი — პატარა ბიჭი ან პატარა კაცი.

ბიჯღ-ბაჯღ — პატარა ბიჭის ე. ი. ბავშვის მაგარი სიარული. დამცირებით პატარა გამხდარ კაცზედაც იტყვიან.

ბიჯაი — ჯიბე ბავშვის ენაზე.

ბლაგვ — არამჭრელი, დაბლაგვებული.

ბლაყვ — ოდნავ გამობერილი შიგნით სიღრუვით. რაჭულადაც ამას ჰქვია „ფლაყვე“.

ბლაყვიაი — მსუქანი გაბერილი ადამიანი, პურებზედაც იტყვიან.

ბლავ — ჩოლურულ კილოზე ბავშვი, ბიჭის სახელია. ლენტეხურ კილოზე კრეტინ მოზარდს ჰქვია. ლაშხურ კილოზე ჰქვია — ბეროოლ.

ბლიგვ — რბილზე დარტყმის ყრუ ხმა.

ბლივ — მუნჯი, ბლუ.

ბლოოყ — ბლოყინი, რწყევისწინა გულის რევა.

ბობო — ლობიო ბავშვის ენაზე.

ბობოოდ — შებორკილი, მშიშარა, სრულიად არამარჯვე.

ბობღავი — მწერი რაიმე დაიარება. „ბობღვა — არაკეთილად სვლა“ — საბა.

ბოგ — ხიდი — ლეჩხ. ბოგირი, ქართულად — ბოგირი, პატარა ხიდი. „გამოვედი ბოგირზე წეღანდელი ბილიკით გავწიეთ შინისაკენ“ — ჩ. ლომოური, „ყოფელის მხრიდან“. „ნაბოგართან მიაღწია ლაშქარმა“ — ლ. გოთუა „გმირთა ვარამი“. ბოგა — მცირე ხიდი — (დ. მშვენიერაძე, გვ. 84, საბა.

ბოგლეედარ — ბოგლედ ადგილის სახელია სოფ. ჭველიერში.

ბოდორ — მოფერებითი სახელი საფურესი.

ბოიილ — ბიჭის საალერსო სახელი. boy, boys (ინგ.) — ბიჭებო.

ბოიკ — „ბოიკი“ — ორი წლის კარი და ზროხა — საბა.

ბონდ — ნაგავი.

ბონდარ — ნაგავი.

ბონდორაი — ძროხის სახელია, ირონიულად ქალსაც ეტყვიან დიდსა, მსუქანსა და ულამაზოს.

ბოჟო — კაცის სახელი ყოფილა ძველად. ახლა არ იხმარება.

ბოჟოშა — ბოჟოსანნი მცირე ერთეული არის სოფ. ჭველიერში.

ბორძლაალ — ბოძალიანი, ჩიყვიანი.

ბორიო — ქარის სახელია. „ბორიოს ხეჭმინაალ“. რუსულად — борей. ბორიო ქარი. რუს. ქართ. სას. სამეურნ. ლექსიკ. გვ. 23. „ნარგისთათ იძვრის ბორიო, ვარდსა ზრავს იანვარია“ (ვ. ტ.).

ბოორს ღგრი — ბრუვდება, გონებას კარგავს, თვრება.

ბორდ — ნაცარიანი ფქვილი სინესტის გამო შედედებული. სიმთვრალით ენა შებორკილი. ნახ. ღგროს.

ბორჩხალ — დატოტვილი უვარგისი „ბორძლალო მსხვილი ტოტის განაყოფი წვრილი ტოტი დედა ტოტზე“. მ. ალავიძე, ოკრიბული ლექს. გვ. 80.

ბოტშა — მოდგმას ქვია სოფ. ბულეშში.

ბორძლაალ — ჩიყვიანი.

ბოღავი — მწერებისა და მისთანათა სიარულს ჰქვია.

ბოყვიილ — ლაშხური კილო. ჩოლურულად ბეყვ, ხის კანის ჭურჭელი. ზემო რაჭაში სოფელს ჰქვია ბოყვა. „არცთუ ისე დაშორებით სოფლების ბოყვისა და ქორთის თავზე“ — გაზ. „კომუნისტი“, 11. XII. 1962 წ. „ბოყვ“ — ხის ქერქის ჭურჭელი — საბა.

ბოტ — მამალი დაუწმენდავი თხა. თუ ის დაწმენდილია, ჰქვია — ფიკვ. Bock (გერმ.). მამალი თხა.

ბოღოძ — ძლიერი, ქონებიანი.

ბოოყ — საფრთხობელა, ტყის კაცი ბავშვის ენაზე.

ბოყორაი — დიდი, მსხვილი და შიგნით ღრუ. მსუქან დედალსაც ჰქვია. „ბოყოლა — უშნო ფართო სასმისი“ — მ. ალავიძე, „ოკრიბული ლექსიკონი“, გვ. 80, 1951 წ.

ბოოყი — ტყის კაცი.

ბოყლოჩ — იგივე ბოყოოყ — პატარა დევი, ტყის კაცი.

ბოყო ლობიო — ლობიოს ერთი ჯიში. „ფაყალაი ლობიო“ — ინგილოურად „ძვ. საქართველო“, გვ. 264, ტ. II, ექვ. თაყაიშვილი.

ბოყოოყ — ტყის კაცი.

ბოშაარ — ბავშვები პატარების ენაზე.

ბოჩიკ — პატარა ე. ი. წვრილ პირუტყვს ჰქვია. ამჟამად შერჩენილი აქვს მდარე საქონლის აღნიშვნის ფუნქცია. „ბოჩიკი — წლის ირემი“ — საბა.

ბოჭოჭოოლ — გაზაფხულის პირველ ყვავილებს ქვია. მამაკაცსაც და დედაკაცსაც, უმთავრესად მოზარდს უძახიან დაცინვით. „აი ბოჭოჭოს ბოჭოჭო“.

ბოჭოჭო — ბიჭი არასრული ასაკის.

ბოოჭი — პატარა ტყის კაცი უსუფთაო.

ბოხრიკ — გამხდარი პირუტყვი

ბოჯ — ძაღლის ულუფა, მჭადის მცირე ნატეხი.

ბოჯგიტაი — ხელოვნური ორფეხა ან სამფეხა ბოძი.

ბოჯღავი — ძლივს დაიარება ცუდ ფეხებზე.

ბჟღილარ — მჩუტე, უნაყოფო თავთავები. „ბჟირი — უგულო ფეტვი და მისთანანი“ — საბა.

ბრაანკა — გულაღმა წოლა, წაქცევა დიდი ტანის კაცისა.

ბრაანყვა — მსუქანი ბიჭის ან კაცის წაქცევა.

ბრიინშტა — გაშტერება.

ბრაანჯღა — პატარა გამხდარი ბიჭის, ან პატარა კაცის წაქცევა.

ბრატ — მყესი.

ბრაგიან — მაგარი მიწა.

ბრაწალ — ცერი თითის აწევით თქმულ მუქარას ან გამოწვევას ჰქვია.

ბრაკ — ხის ძირითად ღეროდან გამომავალ ორ ტოტს შორის შექმნილ კუთხეს ჰქვია.

ბრანგვ — დათვის სახელი უძველეს სვა-

წურში. „ბრანგვ — დათვს ქვია“ — საბა.

ბრანძ — სასტიკი მეძავი ქალი, ბოზი.

ბრასლი — მჭრელი, ფხიანი.

ბრაგიან — შიშველი, მაგარი ადგილი.

ბრეეტყი — ჩივილს გამოთქვამს ქალი, „მეევარ ხობრეტყიხ“ — ძალიან უჩივიან.

ბრეი — სიმინდის განიავების დროს ქარი რასაც წაიღებს მას ჰქვია. ბრეგურულად, ეგ. ნინოშვილის „მოსე მწერლიდან“, იმერულად —ბრელო. ინგილოურად — „ბრეი“. „ბრინჯისაგან გაცლილი კანი“ — ე. თაყაიშვილი. ძვ. საქართველო. გვ. 241. ბრე — ბზენარევი მტვერი — საბა.

ბრუშუნე — ძილ-ღვიძილშია, ებრძვის ძილს.

ბრეკ — მიწით თხლად დაფარული დაქანებულ კლდოვან ადგილს ქვია. broke (ინგ.) — ბუჩქნარი. „ბრეკს ამოფარებული“ — „შორეული ლანდებიდან“; „ჰოლმსმა ბრეკებიან ბექობზე აირბინა“ — „შერლოკ ჰოლმსის თავგადასავალი“.

ბრეხ — ხმამაღლა ახველებს.

ბრიგაი — სქელი, უხეში გამძლე ქსოვილი, დიდი მაღალი

ბრიგ — მაგრად დავარდნის ხმა, ან უგონოდ წაქცევისა.

ბრიინშტა — შტერი, რომელსაც მხედველობიდან რჩება მნიშვნელოვანი.

ბრიტყ — დედაკაცის მიერ უკანა დაცემინება.

ბრიტაალ — ბრუციანი, ცალთვალა, ელამი. Bruze (ინგ.) — ბრუციანი.

ბრიიჩხაი — მაღალფეხება უხეში ქალი.

ბრიიქეევი — ბრიყვულად ყოყლოჩინობს.

ბრიხაი — დიდი ცხენი ან სხვა ოთხფეხი, დიდი რქიანი. „ჯიხვსა თოფ დავჰკარ ბერხენსა“ — (ხალხური).

ბრიხ — დავარდნის ხმა, ტყდომის ხმა. გერმანულად — brechen — ტყდომა.

ბროონკა — ორ-ორი და სამ-სამი ნაყოფი ერთად გამობმული.

ბროჭ — მრგვალი ლაქა ანდა მრგვალად ამოჭრილი ხვრელი. „ბროჭი ესე იგი არს, რომელსა ბერძნულად ონკან ჰქვია“ — დ. მშვენიერაძე, გვ. 99. საბა. იხ. კიჩხუნდაი, იხ. ვოჭიპ.

ბროგავი — გაუჩერებლად დაიარება, საქმიანობს.

ბრგზ — თხელი სკორე.

ბუუ — ხარ-ძროხის ბგერა. „ბოსლობის საღამოს რაჭაში რიტუალის შესრულების დროს იძახდნენ „ბოსელ-ბოსელ, ბუ“, ვ. ბარდაველიძე, გვ. 98, სიმღერაზედაც იტყვიან „ბუ დესა ხოხალ“. bulle — ხარი გერმანულად. Brullen — ბღავილი, ბრდღვინვა.

ბუა — ტკივილი, ავადმყოფობა ბავშვის ენაზე.

ბუარე — დაეძებს ქათამი კვერცხის დასადებ ადგილს.

ბუასტ — ქვეყანას უნდა ნიშნავდეს. „ეჩა ბუაასტ — საიქიოს“. „ამა ბუასტ“ — სააქაო. ფუსტამბუაასტიაშ — ბატონი ამა ქვეყნის სააქაოს. ეგვიპტის დამპყრობ აზიელ ერის ღმერთს ერქვა ბუბასტ, ანუ ბასტ. ჯანაშვილი, გვერდი ჟ. გ. ეს უნდა იყოს სვანური ქვეყნის ღმერთი. ნახ. ფუსტვ, ფუსტელნ ი ერთი ტომთაგანი ძველ წყაროებში მოხსენებული.

ბუბა — ბიძა. კაცის სახელად ყოფილა ძველად. ახლანდელ ნადოშერებს

ერქვათ. „ბუბაშა“. შოვის დასავლეთით მთა „ბუბა“. ბუბა მთა მამისონზე „ხაბხის ქალაქ ნიშთუნის მმართველი ბუბუ ბუბას ძე“ — Bule (გერმ.) — ბიჭი, ჭაბუკი.

ბუგ-ბუგვ — დაბეჟვა (ვაშლის), უკბილოს შესაჭმელად. არასწორ განმარტებას იძლევა მ. ალავიძე ოკრიბულ ლექსიკონში, როცა „ბუგნა“ სიტყვას მადიანად ჭამას არქმევს. „ბინულთან იჯდა და ხაჭაპურს ბუგნიდა“, მ. ალავიძე, გვ. 81.

ბუდიანა — ჩაფშვნა პურისა რძეში.

ბუდ — მუტელი. ამ ტერმინის შესატყვისებია: ფუჩ. სვანურად — ფუჩური, ქართ. — ფუთურა და სხვ.

ბუზუულ — ბუზი. დაბუზარავება — საქონლისთვის კუდქვეშ ერთგვარი ბუზის (ბუზარას) შეჯდომა და კბენა. გამწარებული საქონელი ამ დროს დაფეთებული დარბის — ქართ. დიალექტ. ქართული ლექსიკონი, გვ. 636.

ბუზღვიტ — პატარა მუწუკი.

ბუზარაი — სწრაფი სირბილი, მოკურცხვლა.

ბუკუ — ერთს ჰქვია, მარტოდ დარჩენილს წყვილის გარეშე.

ბუკუნცალ — მოკლე ნარიყალა შეშა.

ბუკულო — ძლივს ბლუკუნით მოლაპარაკე.

ბუულუშვ — ოთხით სიარული.

ბულულო — ენაბლუ კაცი.

ბუულა — ხოხვა.

ბულყუჩი — ჩუმ-ჩუმა კაცი, ეგოისტი.

ბუმბილ — ღინღლისაგან გაკეთებული ლეიბი.

ბუმბუაი — ხიდი ხონის რაიონში, ე. წ. პომპეუსის ხიდი.

ბუუნსკუ — კურკა.

ბუნუკვ — ბუნიკი, ხანჯლის ქარქაშის ბოლო ბუშტი.

ბურთქუშე — დასეირნობს, თამაშობს, ხტუნავს ბიჭი, ეს სახელი „ბუნ“ თურქებთან უნდა იყოს დაკავშირებული.

ბუჟუჟ — აბურძგვნილი. „ბუჟუჟი — ეწოდების ცხვარსა“ — საბა.

ბურუულ — სახლი, თავშესაფარი. ქართულ კილოებში ბურუ „შეუვალი და წამობურული“. „დაბურული ტყე“. „მეფემან შეუქმნა საბურველი ძელისა გარემოს სვეტსა მას“. ქართლის ცხოვრება, გვ. 115.

ბური — სვანურად დაღამებული, დაბნელებული. ბურულ საბურავით ჩამობნელებული საცხოვრებელი. ბგრი — სქელი ნისლი. ბგრაან — სქელი კვამლი. რუსულად буран — ქარიშხლით დაბნელებული ცუდი ამინდი.

ბურწალუაი — ბალახია, რომლის თესლიც ტანისამოსზე ეკვრის გამვლელს. ამით ივრცელებს თავს. ზემო რაჭული და ლეჩხუმური „ბუწალია“. ბ. ლექსიკონი, გვ. 17.

ბურღვაანა — ბოლი, ძლიერი კვამლი.

ბურკვან — ცუდი ნასკვი, ძლიერ მსუქანი ხორცი.

ბურღუ — საჭმელი ბალახია ერთ ფოთლიანი. ორი სახისაა, ერთი არის კაცის ბურღველა უფრო წვრილი და გემრიელი, ხოლო მეორე არის უფრო მსხვილი, სხვანაირი გემოსი და თითქოს ნესტიან ადგილებში ყველგანაა გავრცელებული და დათვისა ქვია. ბუერა — ზემო იმერული ბურღველა. ბ. ლექსიკონი, გვ. 19; აკ. ჯავახიშვილით სახელი „ბურღა“ წარმომდგარი უნდა იყოს

„ბურღისაგან“, რაც ჭანურად ტყის ერთს მრავალ ფურცლიან მცენარესა ჰქვია და ამავე ფესვისა უნდა იყოს. გეოგრაფიული სახელი „მურღული“. ც. ქართ. ერის ისტორია, გვ. 421. ეს აზრი არაა სწორი. ეს წმინდა სვანური სიტყვაა და ნიშნავს ბუერას — არის ერთ ფოთლიანი.

ბურდალ — კანაფის ნავარცხნი, „კანაფი თუ დაიწეწა, არის ბომბო“ მ. გეგეშიძე, „წყლის ტრანსპორტი დასავლეთ საქართველოში“ მეც. აკ. მიმომხილველი წ. 3, გვ. 242. რუსულად — бурда. „მურდო“ ლექი, თხლე, ნაგირალი“, გვ. 28. რუსულ-ქართული სამეურნეო ლექსიკონი.

ბურვაატ — დიდი ნახვრეტი.

ბურღვატ — მცირესა და დიდს შორის საშუალო ნახვრეტი.

ბურვააჩ — უდიდესი ნახვრეტი

ბურცქუნ — ბიჭების გაქცევა, ან ჩამოყრა თავების დარტყმით.

ბუს — თოვლი ბავშვის ენაზე. რუსულად თქორი, ხრილია. გვ. 29, რუსულ-ქართ. სას. სამ. ლექსიკონი.

ბუტკვ — გაუბედავი, ულაპარაკო, დარცხვენილი.

ბუქუქვ — ბავშვი — გოგო ღუნძურად „დუნ ბუქუნა“ — მე ვარ ხოლძე ბავშვი. ჯავახიშვილი, გვ. 594, კავ. ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა.

ბუქვი — დამლბალი.

ბუქვენ — დაბალი საჯდომი ნაწილი ადამიანისა.

ბუღვრე — მტვერი სდის.

ბუღვირ — ბღვერი, მტვერი. „ბღვერა ადინა“ — ე. ი. მტვერი ადინა. ქართული მტვერიც გააზრების მიხედვით ახლოსაა სვანურ აზრთან და შესატყვისთან. სვანურად ხის ან ადამიანის დამტვრევას ტვაარღ ლიგნე ქვია.

ბუღუულ — არამფრინავი მწერი.

ბუყვრიინჩ — დაბალი ჯირკი ნესტით გაჟღენთილი.

ბუძგვირ — წაბლის ნაყოფის ეკლიანი საფარველი, რაჭულად ბუძგა ბალახი, ნიშნავს აქოჩრილს. ბ. ლექსიკონი, გვ. 29.

ბუუწა — გალეწვა, ხარბად სმა.

ბუუწალა — გიიწალა — ბავშვის ქანაობით გართობა.

ბუწანკ — პატარა ცუდი ძაღლი. გურულ კილოზე მუნკალი ჰქვია. ამბობენ — ბაწანკსაც.

ბუჭუნჭელაი — მცირე მწერები. ლაშხურ კილოზე ჭიანჭველა ქვია, ჩოლურულად კი — მგლშკ.

ბუჯა — გამობერვა.

ბუჯერ — სახაბაზო მაგიდა დიდი უჯრით გობ-საცერის შესანახად. „გობსადები წალო“ — (საბა). „სვეტის ახლოს ბუჯერზე ჩამწკრივებული იყო ოქროს ჭურჭელი“ — ვ. ტატიშვილი, „ქართველები მოსკოვში“, გვ. 140, „ბურეჯი — ცომის ვარცლი“ — დ. მშვენიერაძე, გვ. 129. „ხოლო ბუჯრებზე, ანუ თაროებზე, რკინის ხელადი ეწყო“ — მჭედ. რაჭაში. ნ. რეხვიაშვილი. გვ. 64.

ბუუჰ — ხარის ბღვერა, ხარი bulle (გერმ.).

ბუკვე — აპობს.

ბღაანკ — ნაბიჯი „ბღაანკ აგის დეშ ღგრი“ მცირე ადგილზეც ვერ გადის.

ბღავანაი — დიდ ყვავილებიან ქსოვილს ჰქვია.

ბღეელი — ცხვარი ბღავის.

ბღაავე — ბღავის ბავშვი.

ბღარტ — ბღარტი, პატარა შიშველი ბავშვი.

ბღეი — ნაპრალი მყინვარში, ანდა შვავში.

ბღილაარ — მატლებისგან გამოხრული ხე. „ჩემი არ ქონდეს შეძლება სოფლისა მღილთა კბენისა“ (ვ. ტ.).

ბღივაარ — ელამი და ბრუტიანი.

ბღუული — ბღავის პირუტყვი

ბგლე — ხეთქავს მუცელზე ბავშვს, უფროსზე მაშინ იტყვიან, თუ კი არაფრად არ ჩააგდებენ.

ბგლაიდ ლიგნე — სასტიკად დარღვევა.

ბგგლს ხავიდს — ფრინველები გაფრინდნენ.

ბგლდგ — ბგლდგ — დარღვევა, დანგრევა ბავშვის ენაზე.

ბგნაბ — ზნე, ხასიათი.

ბგნგი — დიდი კაცი მუდმივად მუშაობს, დაეძებს, ქურდულად ჩხრიკავს.

ბგგნჟღლეევი — უწესრიგოდ მოძრაობა მატლებისა.

ბგგნჯღლეევიხ — უწესრიგოდ მოძრაობენ, მატლების მოძრაობა ლეშზე.

ბგგნდლეევი — კრეტინი კაცი ნელა მუშაობს, დაიარება, საქმობს.

ბგგნჩლეევი — კრეტინი კაცი უაზროდ დაიარება.

ბგგნი — მოდუნებული ადამიანი.

ბგგნგლეევი — მაღალი, გამხდარი კაცი დასაქმიანობს.

ბგგნიდ არი — დაღონებულია

ბგნალეეთ — უკუნი ღამე.

ბგგნძლა — მცირე ჩხუბს ჰქვია, ბავშვთა ჩხუბი.

ბგნდღიირა — გინებით და ყაყანით ჩხუბი, რასაც ტანისამოსის ფლეთა მოყვება.

ბგგნცლეევი — გამხდარი კაცი ძლივს დაიარება.

ბგგნძლეევი — დიდი ტანის მამაკაცი გაუგებარი, ნელა მუშაობს, დაიარება.

ბგნჟღლეევი — უთავბოლოდ დაიარება, მატლები მოძრაობს.

ბგჟაჟღე — მკბენარის და სხვა მცირე მწერების უწესრიგო მოძრაობა.

ბგრსი — ყველგან დაეძებს.

ბგგრეევი — დაეძებს.

ბგრბგტ — დაბნეული ქმედება.

ბგრდანაი — ბევრი, უთვალავი. „ბგრდანაიდ ხაჭვადახ მგლშკიარ“.

ბგრილდ აგნე — ბრელოდ აქცევს, მწერები ხეს ხრავენ.

ბგრჭყალ — თვალს ებრჭყიალება, სინათლის ცემით თვალებს ეკარგებათ ხედვის უნარი.

ბგრავანტ — ბგრავან — ქათმის სიმრავლე.

ბგრნაი — მკბენარია, რწყილის მსგავსი. ბეღელში მარცვალს უჩნდება და გულს უჭამს. „ვაი თქვენდა, მწიგნობარნო და ფარისეველნო, წინამძღვარნო, ბრმანო, რომელნი დასწურავთ ბურნაკსა, ხოლო აქლემსა შთანთქამთ“ (მათე, 23, 24).

ბგრზეეკი — ჩივის „აშ ბგრზეკი სერ“.

ბგრთან — წაკრეტინო.

ბგრთქგნ — სწრაფად ფეხების ამოძრავება ან მიწევ-მოწევის დროს, ან გაქცევის დროს.

ბგრტგნ-ბგრტგნ — ტორტმან- ტორტმანით.

ბგრგკ — მოკრეტინო კაცი. ნახ. კგრგკ.

ბგრბლავი — ენა ბრგვნილი მამაკაცი ლაპარაკობს დაბალ ხმაზე.

ბგრბნი — ბუზის ხმა ბიბინებს.

ბგრი — სქელი ნისლი бури. „თოვლი-

ანსა ნისლსა ბურსა უწოდებენ“ — დ. მშვენიერაძე, გვ. 100, „თუ ნამეტანი ბური არ არის“ — ბ. ნიჟ. გვ. 196.

ბჷჷრკე — ჩივის, ხშირად იხსენებს რაიმე ამბავს.

ბჷრაან — სქელი კვამლი. „ბურანი — არც ძილი, არც ღვიძილი“ — საბა.

ბჷრბჷტ — ადგილობრივი მეცადინეობა, ერთ ადგილას დაკავშირებული მცირე საქმეები.

ბჷრტყლავი — უკმაყოფილოდ ლაპარაკობს ჩუმად.

ბჷრაყ — კაცის სახელი ყოფილა ლაშხეთში, ახლა არაა.

ბჷრბჷნს — პატარა ხნის დიდი ტანის ბიჭი ან სახარე ხბო მიდის.

ბჷრწალუაი — ბაბუაწვერა მაწეპარა თესლებით, რითაც ძლიერ ვრცელდება ბირკავა და ცეცხლეკალა“ ბ. ლექსიკ. გვ. 160.

ბიტ-ბიტ — გვერდ-გვერდზე ბრუციანის სიარული.

ბჷღაღეხ — ტილები და სხვა მკბენარები დაფოფხავენ.

ბჷწკე — ოდნავ აპობს.

ბჷჯღე — ბიჭს ხლეჩს, ანდა გოგოს ბიჭი ხლეჩს.

ბჷჯი — მაგარი ბავშვის ენაზე.

ბჷჯაჯღეხ — მატლები, მკბენარები უწესრიგოდ მოძრაობენ.

ბჷჭკვე — ხეთქავს.

ბჷჭაჭყ — ნახ. ბაჭაჭყ — პატარა ბიჭი.

ბჷბკაი — ძლიერ წვრილი დაფქული „ბუბკო — ფქვილი წყალში გაქნილი“ (საბა).

ბჷგჷრ — მკბენარი. „თანაბარფრთიანთა რიგის ძირითადი წარმომადგენლებია, მრავალნაირი ბუგრები — მკბენარები.

ბჷგი — მაგარი.

ბჷთათქე — ჭიანჭველების ან ბუზების ჯგუფის მოძრაობა, მატლების სიმრავლე.

ბჷდე — ღვრის ბიდე. ლენ. კ. ბჷბე (ლაშ. კ.) Boden (გერმ.) — ღვრის.

ბჷკ-ბჷკ — გადაუწყვეტელი ლაპარაკი.

ბჷგობ — მაგრობს.

ბჷლეშ — სოფელი ჩოლურში

ბჷლჭყი — საქურდალს ეძებს.

ბჷლდჷკ — მოკრეტინო ქალი.

ბჷლაი — ელამი. бильмо (რუს.) — ელამი; blind (გერმ.) — ბრმა, რუს. ქართ. სასაუბრო ლექსიკონი, გვ. 18. „ლიბრი, ბისტი“.

ბჷგიირა — მაგარი მსხლის ჯიში. Begier (გერმ.) — ძლიერი სურვილი, მაგარი.

გ

გა — ბავშვის ენაზე იგივე გვა — „გვადას“ — წავიდა სანახშოდ.

გააბუ — კაცი, რომელსაც წინა კბილი ან კბილები აკლია. Щербатый (რუს.) კაკლებნაკლებ ტაროსაც ჰქვია. ნახ. გვანჯარ

გააბიაანი — ადგილის სახელია სოფ. საყდარში, ჩოლურში.

გაბილოშა — წარმომდგარია სახელი გაბი ან გაბილოდან. ცნობილი გვარი და კუთხეა ლენტეხში.

გაბოო ქვანარ — ადგილს ჰქვია სოფ. საყდარში.

გაბ-გააბი — ყბედობა, gab — ინგლისურად.

გაბრიელშა — გაბრიელოსანი. კუთხეა სოფ. საყდარში.

გაბააშარ — ცარიელი, ძვლებზე გადაჭიმული ტყავი.

გაბუნიაი — ავი, დიდი მაღალი ტახი, ღორი.

გაბდასიილ — ზღაპრული პატარა კაცი, მაგარი და მოხერხებული.

გაბიწ — „ფეტვ კაპიწივ“. „ყანა“ ექუსისა საბიწისა სათესავი“. „ერთი კაბიწი ფქვილი — სამი კოდი არს“ — საბა. „კად გაბიწდ ხაგ“ ძლიერ გავსებული საწყაული. ქ. თაყაიშვილი, ტ. II, გვ. 21, კაპიწი 3 კოდი“, გვ. 130. დ. მშვენიერაძე, ტექ. ლექს. მასალები, ქართ. წერილ. ძეგლებში“.

გაბჩი — დაბალ, პატარა გაღეღილ კაცს ქვია.

გაგი — ღმერთის აღმნიშვნელი ძველებური ტერმინია. ახლა მარტო ბავშვებს ეუბნებიან: „გაგი ლაჯშიდ“ (გიშველის) და უთითებენ მთვარისაკენ. ეს იგივე მცხეთური ღმერთი გაცი უნდა იყოს. დიდ აღდგომისათვის განკუთვნილ საკლავ მამალ ცხვარს „გოცაის“ უწოდებენ. ეს იგივე გაცაი უნდა იყოს. განკუთვნილია ვაჟიშვილების მაგიერ შესაწირავად, ლალგენად სგეის მხრივ, ანუ агнец ლჷგნე — სგეი — ვაჟიშვილი. ჭუშსაც უძახიან. გაგი ერქვა ციხე ქალაქს გოგარენის მხარეში, ახლანდელი გარდაბნის მხარეში. „გ. მერჩულე“, გვ. 469, „გაგას მაუ ჯაკვედა“ — ბავშვებს უმღერიან ქალება გაგას ციხეზე. გაგი — ალბანიის ერთი ნაწილი, სახელდობრ იბერიის მოსაზღვრე ადგილი, ქართველი მოდგმის ერით იყო დასახლებული. სტრაბონის აზრით, აქ უნდა ყოფილიყო მთვარის ტაძარი. ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის ისტორია, გვ. 50–51. „მთვარის მსახურების კვალი დასავლეთ საქართველოში სოფ. სორთან ჩანს, რაჭაში, სადაც არის „გადაფშის საყდარი“ — ივ. ჯავახიშვილი, საქ. ისტორია, ტ. I, გვ. 55.

გაგრეშია — სამუშაოდ ვარგისი ან მთლიანი დღე — „გაგრეშია ლადეღ“.

გაგანიაი — მაღალი, ალიანი ცეცხლი. „გაგანიაი შურის გება“ ტარიელ გოლუადან, ლ. ქიაჩელი — „გაგანიაი ზურალ“ — უშნო სახის ქალი, „ბოლოს გაგანია ცეცხლი გაჩნდა“ — ბ. ნიჟარაძე, ის. ეთნ. წერილები, გვ. 197.

გაგაი — ცუდი ბავშვის ენაზე.

გაგფირ — საქმიანი, ფხიანი ქალი.

გაგიაამ — სიცხე, პაპანაქება.

გაგაან — ძლიერ „გაგანია ცეცხლში გაგხვევდა“ (დ. შენგელაია, „ბათა ქექია“.

გაგაამ — მკვიდრად ნაგები ციხე.

გაგიაახაარ — „ლახვმა გაგია ხაარ“ — ე. ი. გაგის შვილები — ღმერთის შვილები. გააგი.

გააგას — გაგას მამ ხრგ.

გაგაი — იგივე ფაფაი, ანუ ფიფი.

გაგონ — გაგება.

გაგოორია — გაწყრომა, „გაგორია ეშთან ესტყვაფ ერე“.

გაგიაბ — გაწყრომის ერთი სახე. „ხოლა გაგიაბ ოსგენ“.

გაგაად — გაბმული, გადამეტებული მუშაობის გამო ქანცის გამოლევა „ჩუ ლჷგაგაადე ლი“.

გაგილაძე — მუდმივი დარიგება და გაწყრომა — ჟი ხაგ გაგილაძედ. წართმართობის დროს ჭველიერის სალოცავ ლაროდაშში კლდის თავზე ციხის კარებიდან სალოცავის მსახური აცხადებდა სალოცავისკენ წასვლას ხმამაღლა და ურტყამდა ზარის მაგიერ ხმელ მორს, რომელიც ჯაჭვით იყო დაკიდებული. ეს იყო გაგილაძე, გაგი — ღმერთის ქადაგი.

გაგზე — გაგაზ — ბევრს ლაპარაკობს, „გაგაზდ ლგგ“.

გაგაზ — გაბმული ლაპარაკი.

გაგნიშ — მიხვედრილი.

გაგფირ — გამოცდილი, მშრომელი ქალი, გაგფირ ზურალ — საქმიანი ქალი.

გაგდა — ნიკაპი.

გადაჭმიშ — „ეშუ ხარ გადაჭმიშ ხალ ერ“ — ქონდეს აღსასრული.

გადაიას — ძლიერ გვიან.

გადან — მართება, ვალდებულება.

გადო — გამდელი ბებია ქალი დიდად პატივსაცემი ადგილობრივ ადათით.

გად-გად — ახლად მოსიარულე ბავშვს ეტყვიან, როცა დასვამენ ფეხზედ.

გაეროოლდ — ოდნავ „გაეროლდ გარ ხოსგდი“ Geiez (გერმ.) ძვრა, ძვრასავით.

გავაარ — ხელფეხი. „ჯოდი გავაარ ხარ“.

გავაარალ — ხელ-ფეხი. მრ. რ.

გავგე — ბევრს ყბედობს კაცი.

გავგაავი — ბევრს ლაპარაკობს, ენა მოჩლექილი ლაპარაკობს.

გავა — ღონე. „გავა დესა ხულვა“.

გავარიაი — ხმამაღალი სიმღერა.

გაავშა — შეჩვევა.

გავთე — ყბედობს ქალი.

გავებილ — მეყანური ღორი, რომელიც არ ეპუება ღობეს.

გაეროოლდ — ოდნავ შესამჩნევად.

გაზა — დასობა.

გაზგმჟი — ტანის ზომაზე.

გაიდაბან — დიდი და ფართო.

გაიდაბნარ — ადგილის სახელია ჩოლურში სოფ. ფანაგის ზემოთ.

გაკ — ნიზოგი. სვანური თქმულების მიხედვით თუკი ვინმემ კაკალი დათესა და ამოვიდა, მისი ღერო რომ დამთესავის თავის ქალის სიმსხო გახდება, მოკვდებაო. ამიტომ, ახლაც ერიდებიან დარგვა-დათესვას. „მიწათმოქმედი ერები კაკალს საღმრთო ხეთა რიცხვს მიაკუთვნებენ“. ძველი ბერძნული თქმულების თანახმად კაკალი ადამიანის თავს მოგვაგონებს“, ჟურ. საქ. სოფ. მეურნეობა 12, 1980 წ.

გაკდაშია — „დას ხაშა მიშგვავ ჭირი გაკდაშია“ — გარჯა.

გაკი სოკ — ნიგვზის სოკო, საბედოდ ვარგა გამოხარშვის შემდეგ და აგრეთვე მამალი სოკო, გამხმარი, დასუნთქულის სალოცავად არის გამოყენებული.

გალასიპ — გადაკრული, არაპირდაპირ ნათქვამი. „გალასიპდ ხაყლე“ — გადასხვაფერებულად, გადაკრულად ეუბნება. „ხოლო უკე თუ ვინმე გალასიპობდეს და შლიდეს წესსა“ — ვახ. ქვაბ. განგება. გვ. 75.

გაალ — გროვა დიდი ჯგუფი ქალებისა, ჯოგი გარეული ჯიხვებისა. გალგალდ — ესღრიხ (ნახ. ბარგ).

გალსპ — ძნელად გასალესი მახვილი, უსმინარი ადამიანი.

გალაი — ვოჩანი, ნელი ხარი, ცხენი თუ სხვა. ქალზედაც ითქმის. გაგალებულა, სიმაგრეს დაკარგავს — გან. ლექს. ტ. 2, გვ. 150.

გალვათე — გალვასე (ლაშ. კ. — ბევრს ლაპარაკობს ქალი. Галдеть, галдя.

გალვათე — შეუჩერებელი, ბევრი ლაპარაკი, ლაყბობს.

გალფხან — გარდაფხაძე.

გალდამ — დიდი ნადი.

გალალიაი — მოსასვლელი „ალალიაის ესღრი გალალიაის ანღრი“.

გამხანიანდ — დანიშნულ დროზე უფრო ადრე, დაიმედებულად სადმე წასვლა.

გამირ — კარის ბოქლომი, საკიდი.

გამდრუალს — დრო გასულს.

გამაან — გამოვლილი, გამოცდილი, გამრჯე, ბეჯითი.

გამჩენ ღერბეთ — გამჩენი ღმერთი.

გამოკრეფდ — ყველანი გამოუკლებლივ.

გამოჭეჭდ — გამოუკლებლივ კოხტად.

განგჷრ — განგჷრ — ბავშვის გასართობად მუხლებზე დაისვამენ და იძახიან: „განგჷრ განგჷრ გასაროოლ, სი ხი მჷლდელ დავლარეშ“.

გაანთხ — მუხლის უკანა ნაწილს საზსარში ბარძაყსა და წვივს შორის ადგილი.

განძაი — მუხლის ქვემოთ ფეხს ქვია ქუსლამდე (უკანა ნაწილს), წინა ნაწილს ქვია — სკელ.

განდარაიდ — გამუდმებით, გაბმით „განდარაიდ ხაგეედი“.

გაანგალ — დიდებული — სომხურად ძველი დანაშევრით გაჰები ანუ განგლუ დიდებულები — გაჰნამაკობა.

განჯარაი — ძლიერი, შავი.

განკითხ მუჟღვერ — შემოდგომის ბოლო.

განგურიაი — დიდი და მაღალი ძაღლი.

განგვლი — დიდი და მოხუცი ძაღლი ყეფს. ადამიანზედაც ასე იტყვიან დაცინვით.

გაანს ხოგვცე — გზას უჭრის.

გაან — შური. შურის გადახდა — განს ხატხე. ნახ. ხჷრ.

განცხდაბ — გამოცხადება ახალი წლის მე-5 დღეზე, დღესასწაული.

განგაალი — ზანზარებს, დაძრწის. მგლის სიარული. gingen (გერმ.).

განჯ — ჟანგი.

გაანი ლიქვცე — გზის მოჭრა.

გარდატყუაი — მატყუარა, ქოსატყუილა.

გარგლი — ლაპარაკობს, „იშდალ, რაგითდი“ — რაგადობა, საუბარი ალერსივით“ — საბა.

გარო — შემწვარი გოჭის ქონიანი წვენი. „გარაო — მჟავით მწვარი“ — საბა. gar (გერმ.) — შემწვარი ხორცი.

გარცხაპ — ძლიერ მოხრილი არბაგი.

გარგას — „ვოდოვ ხაბა ფისე ი გარგას“ — გარგსაი.

გარვააშა — ქვეწარმავლის მიერ დატოვებული ძველი ტყავი.

გარდანაკაფ — ხის გადანაჭერი, გადანაკაფი.

გარ — მარტო. gar (გერმ.) შემწვარი ხორცი გარო.

გარბალეშ — ადგილს ქვია სოფ. დურაშის ტერიტორიაზე.

გარმანიაჲ — დიდი ალიანი ცეცხლი — გარჯობ ლი.

გარმან — დიდი, მაღალი ალი.

გარცამ — წყევლა.

გარს მეჩდე — ძლიერ მთვრალი, ძლიერ მოხუცი.

გარსალ — ნარჩენები, ნასუფრალი.

გარსკლაფ — სიტყვის არ გამგონე, რომ მარტო თავისი აზრი უნდოდეს. ხე, რომელიც არ იპობა, შეუსმენელი,

ძნელად გასალესი მახვილი. „შორეული ლანდები“.

გასყრელგდ ჰგდე თხვიმს — თავს გამოიდებს.

გასამფოორ — ოთხფეხის სიდიდეზე ითქმის, გასამფოორ ნეზვ, ფირვ და სხვ.

გასამანია — ძლიერ მაღალი. „ვერტყვილის ჰევისა და ბჟინევის ხევი, სამხრით არის მონასტერი გესამანია“. გვ. 122. ვ. ბატონიშვილი. „მცხეთაში არის ერთნავიანი ეკლესია, VI საუკ. გეთსამანია“ — აკ. გელოვანი, გაზ. „სახ. განათლება“. ბიბლიური გეთსამანია.

გასრე — გოგავს, გოგმანობს.

გასის ხეჩო — გააგდებს.

გასგიშ — გასგისი. „კრულმცა არის იგი და მისი განსაგისი“. გვ. 146. დას. საქ. საეკლესიო საბუთები. ს. კაკაბაზე. შთამომავალი.

გატ — ქატო.

გასთელ — მსუქანი ხორცი.

გასობა — საცეკვაოდ ჩამოვლა.

გატდ ლიგნე — ქატოდ ქცევა ანუ ფერფლად ქცევა. ნახ. ქიამ.

გაუგე — უწყვეტად ლაპარაკობს ხმამაღლა.

გაურე — ცდილობს, წამგლეჯაობას ეწევა.

გაუურე — გახრავს, მეცადინეობს, აქეთიქიდან აცლის საკვებს.

გაფ — გადასაფენი, ჭიანურის თავზე გასაჭიმი თხელი აფსკი.

გაფა — დაფენა, დაგება.

გაქიანდ — ჩქარი ნაბიჯით.

გაღან — თურმე.

გაღაბ — გონება, აზრი.

გაყუულ — ადგილის სახელია ლაშხეთში სოფ. მებეცში. სანახშო ადგილი.

გაშგომ — ძალზე თხოვნა, უდიერად თხოვნა.

გაცხაიდ — მართლად.

გაშკიაფ — დათვის დასაშინებლად მოწყობილი წყლით მომუშავე მოხმაურე მოწყობილობა ახოებში — გაუგებარი, ბრიყვი, დიდი ტანის კაცი.

გაჩადან — გაჩიანი — მდინარე იყო, მასზე ციხე ქალაქი ცურტავი ამავე ხეობაში იყო.

გაცხაი — მართლა.

გაცაი — დიდ აღდგომის ზვარაკი მამალი ცხვარი. „ქართველთა კერპი ვერცხლისა, რომელიც აღმართა აზომ“ — გვ. 8. ექვ. თაყაიშვილი, ძვ. საქართ. ტ. II.

გაცხად — ცხადად.

გაცემას ხაჭიმ — ყველგან იღებს პურმარილს.

გაძლაბ — გაძლება.

გაწბილ — სირცხვილი, გაწბილება.

გაწკიაპდ — უწყვეტად, გაწკაპებულად. „ავლაბრის სასახლისაკენ მრავლად გაიწკაპნენ ქართლის დიდებულებიც“ („გმირთა ვარამი“, გვ. 395, წ. 3).

გაწრეტილ — გაწვალებული.

გახ — თუკი, გახ ხეკვდოოლ.

გაჭრილ — შარა გზა.

გახაკ — კაცის სახელი იყო ძველად, ახლა არ იხმარება.

გახო — კაცის სახელი ძველად, ახლა გადავარდნილია.

გახვ — ყინვისაგან გამაგრებული ატალახებული უსწორმასწორო მიწა.

გაჯანაღ — საცოდავად პატარა რაიმე, პატარის მიცემა. „გაჯანაღდ ლამეემ“.

გებუხვ — ცოცხალი და გამრჯე ქალი.

გებეენი — ტანსაცმელია, ძველი საწვიმარი.

გეგეჩ — შეში, გაშეშება, შტერი.

გეგო — გუგული.

გეგერაი — შავი და გაჯგიმული. ქვ. სვანეთში ზემო სვანებს უწოდებენ გეეგერაალს — „მუშვან გეგერაი“.

გეგლაად — შოშია. ძეგვალდ (ლ. კ.) გეგელად (ლენ. კ.).

გეგნათიან — აზრიანი, კარგი, მოხერხებული მუშა.

გედუ — ადგილის სახელია ზედა ლაშხეთის ტერიტორიაზე სოფ. გენდუში — რაჭაში.

გეედა — დაძინება ბავშვის ენაზე.

გევაალა — ადგომა ბავშვის ენაზე.

გეზალ — შვილი, მამალი ფრინველი (საბათი), Geselle — ძმა, ბიჭი, ყოჩაღი ბიჭი — გერმანულად. gesele — მძევალი.

გეზალ უთრა — გერი.

გეელბა — უხეში გაწყრომა.

გელბურიაი — ზედმეტად თამამი, ურცხვი.

გელო — კაცის სახელი ძველად, აქედანაა გელოშეერები ლენტეხში.

გელა — ხეთქვა, გახეთქავს.

გელცემ — ოთხფეხის ავადმყოფობაა, ცხოველთა ავი ზნე. „ურჩხი უეცარი ციება პირუტყვისა. გადარჩენა შეიძლება ყურის გაჭრით და სისხლის გამოშვებით“. ქართ. დიალექტიკური ლექსიკ. გვ. 673.

გელეჯან — შეუპოვარი.

გელტგტაარ — ნაცარქექია.

გემა — შენება ბავშვის ენაზე.

გენა — გაჩერება, დადგომა.

გენიიჟმობ — შიმშილობა, შიმშილიანობა.

გენიილემეს — ძლიერი ცეცხლი.

გეუ — ადექი ბავშვის ენაზე.

გეყრუაი — ხის ერთგვარი ჯიშია, ანწლის მაგვარი ფოთლებით და ნაყოფით. მისი მწიფე ნაყოფისაგან გამოდის მშვენიერი არაყი, რომელსაც რევმატიზმის სამკურნალოდ იყენებენ. დიდგულა — ბ. ლექსიკონი, გვ. 24. გურული სახელი — თხიფსელი, არასწორადაა გაშიფრული, რადგან თხიფსელი სულ სხვა ჯიშია. ხეღრუასაგან ამზადებენ ხელთოფას ბავშვები — თხმელის სათესლე გირჩებს ხმიანად სროულობენ.

გეჭა — გაძლება.

გეეხი — მარხილის გასაჩერებელი საშუალება, რკინისაგან ან ხისაგან დამზადებული. დაღმართზე მას ხმარობენ. ნახ. ლაგანდაარ.

გვეფ გადიაი — კუდიანი ქალი.

გეჯეჯ — ბუგრი.

გეეჯუ — უძველესი ტერმინი კბეჩის გამომხატველი.

გვადუდაი — უთითო ფეხი ან ხელი.

გვაშიდ — გვაყრია, გვშველის.

გვარნაი გვანჩაი — ბუტია.

გვაარ — გვაქვს.

გვამარ — გულმკერდი.

გვანჯარ — მარცვალ ნაკლი ტაროები.

გვაკვრაბ — თვალყური.

გვანაი — მტირალა.

გვასპდ ლიგნე — მთლად შეჭმა.

გვახდ ლიგნე — დაბეჟვა, დამტვრევა გადმოვარდნით ან დაცემით.

გვაჰ — საქონლის წატატანების ხმა — ძახილია.

გვა — წავიდეთ. „ამირან გვალე გვალესა“ (ხალხური); „გვალე — კაცთა უჩქარესად სიარულს ქვია“ — (საბა). „გვალე ვიდოდე მშვიდო-

ბით“, სახ. ლუკასი, lets ჹი (ინგ.) — წავიდეთ

გვა ლჷჩედდ — წა წავიდეთ.

გვაი — ტირილი ბავშვის ენაზე.

გვაწაი — მგალობელი ჩიტი, ბულბული.

გვარი ლახვ — მთაა სვანეთში.

გვაშგუურეხ — რიდით მოგვართვეს.

გვასაარვნეხ — გვიწყალობებენ.

გვადააბ — ძლიერ ქონიანი ნახარში. ხორცის ნახარშზე ზევით მოყენებული გამდნარი ქონი.

გვალ — სასაქონლეს ნაწილი თავისი ბაგით ძველ მაჩუბებში. მას ჰქონდა წინა ჩუქურთმიანი ხედი, ე. წ. ისკანტაფ და ზევით გადახურული ნაწილი ნეეშკა.

გვარგვალაი — დიდი, ბავშვის ენაზე.

გვაგვიაი — დიდი, მსუქანი ქალი.

გვაჯა — კაცის სახელია, ძველად იხმარებოდა, მოკლე ფეხების მქონე მოკრეტინო კაცის სინონიმია. „დაბალი ტანის უშნო კაცი“ — გან. ლექსიკონი, ტ. 2, გვ. 1436. „ცუდად მომიხდა გვაჯითა ბაგით უმსგავსო ხდომანი“ — (დ. გურამიშვილი); „რა დიდებული ვინმეა ეს გვაჯა“ — ვ. ჰიუგო, „კაცი, რომელიც იცინის“.

გვაშ მადმარაი — უსაქმო.

გვააცვ — „თქვეს „ფატმან ვნახოთ, მუქაფა გვაც მისი გადუხდელია“ — (ვ. ტ.).

გვერგვ — ღვლეჭისაგან გაკეთებული რგოლი, ანუ სალტე. გვერგვს რაჭალეჩხუმში რგოლისებრ ტაბლას უწოდებენ — ვ. ბარდაველიძე, გვ. 91. ხის ან წნელის რგოლი, რომელსაც გადააცვამენ ლობიოს ორ სარს გასამაგრებლად. განმ. ლექსიკონი, ტ. 2, გვ. 1938.

გვეშიილარ — საქმეები.

გვეშ — საქმე.

გვეშ მადმარაი — მცირე საქმოსანი.

გველკუდაი — წვრილი ხერხი.

გვეელიათ — ნეტავ.

გვეელბაან — გვარი გულბიანი.

გვენოოლუშა — მოდგმის სახელია ლაშხეთში, ერთი კუთხის.

გვეძგვბიელხ — ძალით გვითხოვენ, გვიხტებიან.

გვეფ — კუდიანი.

გვერაშაი — ტყავგასაძრობი (ოთხფეხზე მიწყევლება).

გვემ — სახლის ნაწილი, სახლთან მიდგმული დამატებითი შენობის ქვედა სართული. ზედას კი გუბანდ ქვია. „გვემი — ჯურღმულის თორნე წყალთათვის“ — საბა.

გვეში — სავსე. „გვეშიდ ხვარიდ“ — სავსედ ვართ (ეს გამოთქმა იხმარებოდა უარის მაგიერად. არ ვარგოდა მაგიის მიხედვით არქონის აშკარა გამხელა).

გვეერე — ტყავი (გამხმარი).

გვეერად აგნე — ტყავად აქცევს.

გვეწა — გაძრომა.

გველ — ცელის რკინის სალტე, ტილტელ.

გვეწა — შეძვრენა.

გვი — გული.

გვიდ-გვიიდი — სქელი ქონიანი წვენის ზედაპირი მოძრაობს.

გვიზ — საახალწლო ხის ტოტები მუხის ფოთლებიანი ან თხილის ხის ჯინჯილებიანი შტოები, ერთად უნდა მოიტანონ.

გვიიზი — გაგვდის, გვივლია მანძილი.

გვირი — გვივლის, გვყავს, თუმცა ითქმის გვაყაც.

გვირაბ — წისქვილის ის ნაწილი, რაშიდაც მარცვალს ყრიან.

გვილ-გვალ — მირტყმა-მორტყმის ყრუ ხმა.

გვითი — საალაპო ღორი წლიდან წლამდე ნაჭამი.

გვიგვაი — მსუქანი ქათამი, მსუქანი დედაკაცი.

გვის ხაჴიინჩა — გულში ჩარჩენია.

გვირგვინიიშ — ორბელის ქედი. „გვირგვინიიში ზაგიარ“.

გვიინგვლეევი — ძლიერ სქელი ქონიანი სითხე ნელა მოძრაობს.

გვის მოხჷხაარ — გულს უკეთებს.

გვიგვ ლჷდე — გულამოწეული, ვაკეზე ოდნავი ბორცვი.

გვილჷჴად — გულმონდომებით.

გვიჯ — წაბლი.

გვიგვ — გული, შუა ნაწილი.

გვიბ — დამდგარი კოდის წყალი. ნაჩ. კვედ — გუბე ამოთხრილი მიწაში, ნელ-ნელა დაგროვილი, დაგუბებული წყალი. „გვიმი — ჯურღმულის თონე წყალთათვის“, გვ. 99. „ტექნიკ. ლექსიკ. მასალები ქართ. წერ. ძეგლებში“.

გვის ლეხვეტ — გულსაწყვეტი.

გვიხველიან — გულჯავრიანი.

გვვის იჯეენე — გულს აჯერებს.

გვილაი — ძლიერ დიდი.

გვის ხახნე — გულს თხოვს, გული უთხოვს.

გვი ხოწკჷლი — გული უღრინავს.

გვის იჴუეს — გულს იჯერებს, იკმაყოფილებს, გულიდან იკლებს.

გვლაბდ ლიგნე — მთლად დაწვა. ნადირისაგან მთლად შეჭმევა.

გვლიბაი — დიდი, მსხვილი.

გვრიშტ — გვირისტი, კარგი გაკერილი.

გვრიზ — ღობის ზედაპირზე სიმაგრისათვის დაწნულად გაყოლებული ძგიდე.

გვრინბ — გვიმრა, ჩადუნა. მისგან კარჳ მხალს ამზადებენ.

გზაარვ — მგზავრი.

გზირდ ლიჭემ — ფეხდაფეხ მიყოლა.

გზევს — შვიდს ნიშნავს — გზევს ლი — ერთი კვირის დასასრულს ჰქვია, ხოლო კვირაში 7 დღეა, აქედან დაბადების ძველ ტექსტში არსებული ეს სვანური ტერმინი მსგებსის სახით სვანურში არ მომკვდარა. როგორც ეს თვით აკ. მარს ეგონა თურმე და როგორც ამას ივ. ჯავახიშვილი აღნიშნავს; „მსგეფსი“ — სწორი ერთი კვირისა, კვირა 7 დღეა“ — ვ. თოფურია, ლექ. ბ. გაბაშვილის წიგნზე, 1962 წ.

გვის ხოტყვიფ — გულს ჩარჩენია.

გვის ხოჩიშ — გული წყდება.

გვის ხოტყჷჷრე — გულს უზვიადებს.

გვის წკჷლს ხაჴიდ — გულმა უგრძნო.

გვის ხახნე — გულს უნდა.

გვის ხოტლჷფე — გული უღონდება.

გვის ხოთეელე — გული უღამდება.

გვის ლეხვეტ — გულსაწყვეტი.

გვის ხოჩიდ — გულზე იღებს წყენას.

გვიხენქა ხეშტარი — გულიდან გადადის.

გვიე ხეპა — გულის გასკდომა.

გვი ლჷჴად — გულმონდომებით.

გვის ხოოზნანი — გულზე გამოუვლის.

გვამარ ხეზგი — კუჭი სტკივა.

გვილჷდად — გულდადებით.

გვიილბა — ოდნავ წამახვა.

გვის ხონკრე — გულს უბზარავს.

გვიმ — წყლის კოდი.

გვიგიჭ — წესები გვაქვს დაცული, გვიძლებს.

გვის ლოხოოზვნე — გულზე მოუარა.

გვის ხოროონქვნე — გული ერევა.

გვიე ლირიოოდაალ — გულის რევა.

გვიჩდა — ვყოფილვართ, გვირტყია.

გვი ლგ̂სერდ — გულგამეტებით.

გვის ხოლურლუნი — გულს ჩარჩენია.

გვი ხექვაავი — გული უკვდება.

გიანჭვ — ანწლი. „დასავლეთ საქართველოში მას ინჭირას უწოდებენ“ — ჟურნ. „პირიმზე“ № 6, 1981 წ.

გიავ — დალეული მთვარე, გაცვეთილი ნამგალი, რომელიც ლევსისა და ხმარების გამო პატარალა დარჩენილა.

გიანსვ — სასუქი, ნაკელი.

გიან — განი.

გიანჟი ხოოგ — გვერდზე უდგას.

გიამ — გემო.

გიამს ხაკედ — გემოს უსინჯავს.

გიანთელიიზი — გვერდზე გასვლა.

გიარსალ — შემწვარი გოჭის, ღორის ნარჩენები.

გიაბს ხეგბენი — ისვრება.

გიაჩ — დანა — მდინარე გაჩიანი. გაჩიანი ალმოს. საქართველოში. მასზე იყო ციხე ქალაქი გაჩიანი. გაჩოს ამ ხეობაშივე იყო ქალაქი ცურტავიც. გ. მერჩულე, გვ. 471. აქ ორი ერთნაირი საწყმსო ყოფილა. ერთი სვანური და მეორე ქართლური.

მიაჭს-გეჭნი — ძლებით ძლებს.

გიბარ — კბილები ბავშვის ენაზე.

გიბაი — სრიალა.

გიბ — კბილი ბავშვის ენაზე, სრიალებს,

გიგაშა — დეიდასანი, დეიდის ოჯახი.

გიგა — ბიცოლა, დეიდა, მამიდა. გიგას ეუბნებიან არახნიერ პატივსაცემ ქალებს.

გიგაბუაი — მკბენარი, ტილის მსგავსია და გვერდ-გვერდზე დაიარება. სასქესო ორგანოებთან ჩნდება სიბინძურის გამო.

გიგ — კბილი ლაშხურ კილოზე. ვულგარული გამოთქმა.

გიგსგ̂ — მამაკაცის სახელი ძველად, ახლა არ იხმარება.

გიდ-გიიდი — მთელი ტანის მოძრაობით მოსიარულე ცუდი დედაბერი, თუ კაცია „ლიყლიიყი“.

გიზა — ოდნავ გავსება. „ჴადს ვენდ იგზე“.

გილფეეთ — სქელი. „გილფეთ ლვერალ“ სქელი შაშხები.

გითხ-გითხს — ძალით, დაჭიმულად სვლას ქვია.

გილი — საშიში კრეტინი, ტყის კაცივით კრეტინი კაცი.

გიმ — მიწა — გილი არმანი გილი მიწას — გიმ. მიწის ღმერთს გა-ს, გაი-ს, გაიმ-ს (სვ. გიმ — მიწა). ბერძნულად ერქვა გეა. ჯანაშვილი, გვ. 43. დაბადებაში გვხვდება „მალნარი გაი“. გაიმ სვანურად გიმ — ჯანაშვილი, გვ. ჟე. გეო — მიწა — ბერძნულად. გეონი — ნილოსი.

გიმ ლამ ზგ̂რ — მიწის სალოცავი

გიმ-მეგიამ — ტყე და მიწა.

გიმე იებ — მიწის ბალი, მარწყვი. ეს მცენარე მაგიურ მცენარედ ითვლება და სახურავ ქვეშ სახლში მისი სახელის ხსენება აკრძალულია. მაიოლ არ უნდა თქვა, არამედ გიმე იებ. ეს ავნებსო წველის საქმეს, ასეთივე მაგიური მნიშვნელობით სარგებლობს აგრეთვე ბალახი ვოლლავირ. ნახ. ვოლლავირ. ცხოველებიდან კი ბაყაყი — თუ კი გაზაფხულზე პირველად ბაყაყი მშრალზე ნახე, ცუდიაო ძროხებისათვის, ხოლო თუკი წყალში დაინახე — კარგიო.

გიმე ტაბელ — ძლიერ დაბალი კაცი.

გიმე ლიცხტენი — მიწის ნაკვეთის შემოფარგვლა სალოცავად.

გიმს ხექვცენი — მიწას გაკრული გარბის.

გიმე ნაყდან — მიწიდან ამოყოფილი, დავლა, პარალიჩი.

გიმბაშ — კანაფის თესლი, არაა სწორი. ა. მაყაშვილის განმარტება. კანაფის ტერმინის, როგორც მცენარისა, გიმბაშად გასაღება, რადგან ეს ტერმინი ნაყოფს ჰქვია მარტო.

გინგოოფ — ძლიერ გამხდარი.

გინ — ვითომ.

გიორყაი — გაუმაძღარი მამალი.

გირგალაი — გრიგალი.

გირანყუ — დიდი, მსხვილი სკორე. პატარას კინტუ ქვია.

გირგტან — ირგვლივ.

გირწყალ — კირწყალ-დუღაბი.

გირგველდ — რგოლი.

გირგიმურგვალდ — ირგვლივ.

გირგითოოლია — ირგვლივ, შორს შემოვლა.

გიშერაი — გიშერა ხარი — გიშრისაგან სამკაულებს ამზადებენ.

გიიჩაჰ — ცხვრების გაჩერებისათვის თქმული ხმა (ვ. ჩაკვეტაძე, ქ. ისტორიიდან, გვ. 128, 1960 წ.).

გიც-გიც — ჯიკავით წაყვანა.

გიცვრილ — ბალახია საკმაზად იხმარება, მისით დამზადებული მარილი იშვიათ სურნელოვანია (არა სწორია გ. მაყაშვილის განმარტება, კვლიავი სვანურად გიცვრილს ქვიაო. გიცვრილი სულ სხვაა.

გიცარ — ვერძი, მამალი ცხვარი.

გიცარ ბაჰ — სიმინდის მარცვლის შეწვის დროს მარცვალი სკდება და გადმობრუნებული ვარდება. ამბობენ — გიცარ-ბაჰ — თუ ოდნავ სკდება — გიცარ ანუ ვერძია, თუ მთლად გადმობრუნდება — ბაჰ — მღვდელი.

გიძგირ — უცები ავადმყოფობა.

გიძორა — დაგლეჯა — ბავშვის ენაზე.

გიიწა-ბუუწა — ქანაობა. ძლიერი ქანაობა.

გიჭ — ძლებს.

გიაჭ — გამძლე.

გიჯორა — კბილებით დაგლიჯა (ბავშვის ენაზე).

გიიწა ბუუწას ასღვახ მაგ — ძლიერ ხმაურობენ.

გლახაი — გლახა, ჩამორჩენილი, დაჩაგრული. „ნ. მარი ამ სოციალურ ტერმინს ეთნიკურ წარმოშობისად მიიჩნევდა. გლეხი და მისი სომხური შესატყვისი „გრეჰიკ“, კოლხთა ტომობრივი სახელმწოდებიდან მომდინარეობსო“ (საქ. ისტორიის ნარკვევები, ტ. 2, გვ. 153).

გლამ — გაწყრომა, უხეში. „ხმა გლიმი, თორემ მოვიდა მათრახი“ — გ. ქუჩიშვილი, განმ. ლექსიკონი, ტ. 3, გვ. 1461.

გლაანჯვა — ჩაკბეჩვა.

გლიჯობ — წამგლეჯაობა, ძალით წართმევა.

გლან — ხის დასაგორებლად ქვეშ დაუტნევენ ხის ნაჭერს, რომ ხე გაასრიალოს.

გლიბაარ — ცუდი კბილები, აქა-იქ ქონდეს ეშვები. глиба (გააზრებით რუსულთან შედ.).

გლიჯ-გლაჯ — მაგრად სიარული. მოკრეტინო ადამიანისაგან მირტყმა-მორტყმის ხმები.

გლიჯარ — დიდი კბილები, ბავშვის კბილები.

გლიჯაი — დიდი.

გლიბარ — ცუდკბილებიანი.

გლისპ — შეუსმინარი. „გლისპი — ოდეს გულისწყომას ვერ დაითმენდეს“ — საბა.

გლაჯდაგნე — გლეჯს.

გნარდ ლიგნე — უხეში თქმა შეჭმისა ან დაცემისა, გაძღომისა.

გობრანჯ — მკერდგამოწეული მამაკაცი.

გოგიან — ძლიერ შავი.

გოგლანდ — ცირცელი.

გოგორაი — ბორბალი, ზურგის ხერხემალი.

გოგუარ — ასე უწოდებენ ქვ. სვანები ზემო სვანებს. ეს სახელი ხომ არაა დაკავშირებული გოგისა და მაგოგის სახელთან? სვანურად მეგოოგიელ — მოხეტიალესთანაა დაკავშირებული — უსაქმო მოსიარულე. „ცნობილია, რომ ბიბლიაში იხსენება „გოიგ“ და „მაგოგი“. ბიბლიის კომენტარები ამ სახელების ქვეშ სკვითებს გულისხმობენ. ეს აღნიშნული აქვს უკვე იოსებ ფლავიუსს „მაგოგის“ მიმართ“, გ. ლეონიძე, „ნამცვრევი“. „საულმა შეიბრალა ამალეკთა მეფე აგოგი“ — (I მეფეთა, 15, 11). „გოგი და მაგოგი. გოგი სასტიკი მითიური მეფეა, მაგოგი მისი ხალხი და სამეფო“.

გოგ — დირესთვის მიდგმული მოკლე გოგი. „შეგიწყალენით ავშანდაძენი არჯევან: სკანდას დალმა და გოგს დალმა, სადაც ძევრეისა წყალი შეერთვის ყვირილასა“ — (საქართ. სიძველენი, ე. თაყაიშვილი, გვ. 43. „სახლის სახურევის დაქანებათ შესაყარის დასაყრდენი ერთი ან ორი ბოძი ქუდით“ — გან. ლექსიკონი, გვ. 1466.

გოდაბ — „გოდაბო — გაროდ მწვარი“ — საბა. სქელი ცხიმი.

გოგიშა — გოგისანი. გოგის შთამომავალნი. ძლიერი კუთხეა ლაშხეთში და ჩოლურშიც, თუმცა მათ შორის არავითარი ნათესაობა არაა.

გოვაი — კარგი მფქვავი წისქვილი, რომელმაც კარგი ფქვილი იცის.

გოველ — დინჯი და გაგებული, მომთმენიანი.

გოვარ — ტოლად.

გოთეხ — უაზროდ ხმაურობენ, კამათობენ.

გოლაი — მცირე ჯაგნარ ტყეს ქვია. მეგრულად საერთოდ ტყეს ქვია. „ლეჩხუმის გზებზე“, „საქართ. ქალი“. № 10, 1978 წ. „მთა გოლაია ორბელის ქედზე საქვეყნოდ განთქმული სამი ციხით: დახვდი, დაჰკარი და არ გაუშვა“.

გოლა — 2 — შიშველი. голый (რუს.). უშტოო ხეს ნიშნავს (საბათი).

გომნიი — აბა.

გომდიი — აპა — „გომდი ამყი ერ ლესეს“ — აბა ასე თუ არ იყოს.

გომდვაი — სანამდიც?

გომიჯ — გომიჯი — სატირალზე გამომცხვარი პური, მრგვალი და სქელი. „კალათი სავსე იყო ხაჭაპურებით, გომიჯებით“ — რ. გვეტაძე, განმარტ. ლექსიკონი. „გომიჯი — ჭრელი ხმიადი“ — (საბა). „გომიჯი — ცოტათი მოგრძო, ერთ მხარეს სქელი და მეორე მხარეს თხელი პური“ — (ქართ. დიალექტ. ლეჩხ. ლექსიკონი. გვ. 675).

გომიაანი — ყანის სახელია მუწდიში

გონჯო — ძველად კაცის სახელი ყოფილა. აქედან კუთხეს გონჯოშერები. გვარად ზურაბიანები არიან. გონჯი ნიშნავს ძლიერ შავს.

გონაბ — დარდი.

გოონგილა — გამხდარი, მაღალი, უშნო კაცი.

გონგერ — ძლიერ სქელი ტყავი.

გონჩაი — შავი ძაღლი, მოთეთრო დრუნჩებით და პირი სახით, ცუდი. იხ. რუსული гончие.

გონიო — სადურგლო ხელსაწყო.

გონჯორაი — ძლიერ შავი.

გონგოლ — გადაუწყვეტელი დაყოვნებული.

გოორი — გას — ჩიტებს უძახიან, რომ გოგმანით წავიდნენ მახესთან.

გორმეხ — ჭუჭყის გამო გაჩენილი ღორის მუნი, ძლიერ შავის სინონიმად ხმარობენ.

გორა — (ლაშ. კ.) მუნა (ლენ. კ.) — ამ ტერმინებს ბევრნაირად ხმარობენ. მათ მნიშვნელობას ინტონაცია განსაზღვრავს.

გორუაშ — მთას ქვია სოფ. ლუჯის მიდამოში.

გორგოხელ — შავგვრემანი, ცუდი შესახედაობის ქალი.

გოშაყან — ქალის სახელია.

გოშა — წყლის ღვრა, Gosse (გერმ.) — წყლის ღვრა.

გოჩშა — გოჩი კაცის სახელია, აქედან გონჩშერები არიან ჩოლურში სოფ. ჭველიერში მცირე ერთეულის სახით. უძველესნი არიან ადგილობრივ მკვიდრთაგან.

გოოჩი — საქონლის (ოთხფეხის) დატოტანების ძახილია.

გოცაი — შესაწირავი მამალი ცხვარი. ეს უნდა იყოს გაცაი, მცხეთის ძველი კერპების დროინდელი რწმენის ნაშთი.

გაცდა გაიმ — აღდგომის შემდგომ კვირას კლავენ ცხვარს და მას უწოდებენ გოცაის. ანუ გაგაი — გააგი ღმერთი.

გოწხირ — მცენარის სახელია. ეკლიანია, ჭალებში იცის. მისი ნაყოფისაგან მშვენიერ საწებელას ამზადებენ. კოწახური — ა. მაყაშვილი, ბ. ლექსიკონი. გვ. 41.

გოოჯ — გოჯი. „თითის ნახევარი“ საბა.

გოჯა — ოთხფეხის ცრუ ჩლიქები ნამდვილი ჩლიქების ზემოთ. „გუჯუშ — „ჰრქვა მათ ილია ვიდრემდის ჰკელობთ თქვენ ორთავე გოჯითა თქვეითა“ — ბიბ — მეფეთა.

გოჯი — კაცის ძველებური სახელი, ახლაც იხმარება.

გრაბან — დატკეპნილი ბილიკი დამუშავებულ ყანაზე.

გრაბ — თოვლიანი ტალახი, ან თოვლი ძლიერ გაყინული. ნახ. ლგგრიბე.

გრაანგა — დიდტანიანი კაცის დაწოლა, გაშხლართვა.

გრამდ ლიგნე — მთლად დაწვა, დიდა რაიმეს წაქცევა. ნახ. გრიმ ახადა. glimmend (გერმ.) — დაფერფლილი.

გრეჭ — კლდიანი ქედი.

გრეჭალ — ადგილის სახელია ლეჩხუმსვანეთის ქედზე თეტენარს გადაღმა, მჟავე წყლით და კარგი სანადირო ადგილებით.

გრიჭაი — დიდი, გამხდარი, შეუპოვარი ქალი. ნახ. გრეჭ.

გრიხაი — დიდი, უხეში ქალი. მაღალი შავგვრემანი ქალი.

გრიმაი — მაღალი და ბრგე მამაკაცი.

გროვ — ღორების ჯოგი.

გროოჭ — დიდი სასროლი მრგვალი ქვა.

გრუზ — მრგვალი შეხვეული ბაწარი ან

მავთული. булава გურზი, გვ. 27. რუს. ქართ. სას. სამეურნ. ლექსიკ.
გუა — კაცის სახელი იყო წინათ. ახლა აღარ იხმარება.
გუაშა — კუთხის სახელია სოფ. ტვიბში ზურაბიანების გვარი.
გუბანდ — დიაფრაგმა, გულ-მკერდის და მუცლის ღრუების გამყოფი მგიდე.
გუბლიჩ — წვერ დაბლაგვებული.
გუბაანი — ყანის სახელია სოფ. ქვედა ჭველიერში.
გუბაი — დაგუბებული, დამდგარი სითხე.
გუბანდ — თაღოვანი ზედა სართული, სახლის დანამატისა. ეს ასეთი სახლების ტიპიური ნიმუში შემორჩენილია სოფ. ქვ. ჭველიერში, ქავზაიშეეერებში. ასრულებდა სიმაგრის როლს უციხეო სახლებში.
გუგრიშ — მამაკაცის ძველებური სახელი.
გუგრიშშა — გუგრიშისიანნი სოფ. შტვილდში.
გუგუფ — გულ-მკერდი ოთხფეხისა და ფრინველების მკერდს ქვია.
გუგულაი — ტაროს შიგნითა ნაწილი, რაზედაც მარცვალია აწყობილი.
გუგუ — ვაშლის სახელია ბავშვის ენაზე. საერთოდ, ხილის ტერმინადაც იხმარება ბავშვთა ენაზე.
გუდუ — მოკიდება, მოკიდე ბავშვის ენაზე.
გუდულაშ — გუდულაშის ეკლესია ალპანის თავზე ლეჩხუმში.
გუდ მაჯად — მიხვედრა.
გუვშ — გულით.
გუზა — ადგილის სახელია ზედა ჭველიერის მთის ძირში.
გულ — ხმაური. гул —гул лавин, как будто снится (поэт Тихонов).
გულჩვენჩხ — შიგნეული მკერდის არეში.
გულიშურჟი — მუქარა.
გუმ — ნახვრეტში გაკეთებული ხის საცობი.
გუმაარა — ნდომა. გუმარეში ადგილს ქვია ლეჩხუმში (ბარდნალა).
გუმან — ეჭვი, (გუმანით მიხვდა).
გუუნ — ძალიან ძლიერ.
გუნწლი — დაძრწის. ძაღლი დაძრწის, გამხდარი ღორი დაძრწის.
გულგჰვად — გულ-მოდგინედ, მონდომებით.
გუნწითელაი — გულწითელა ჩიტი.
გუნაი — მური.
გუნაი ფერიშ — მურის ფერი.
გურხნაალა — გრუხუნი, გურუნეხა — უდიერად. ე. თაყაიშვილი, „ძვ. საქართველო“, გვ. 243.
გუტა — კაცის სახელია
გურბააჩ — ძაფის ხვია ანდა დაღეჭილი კევის ბურთი. ძლიერ გასუქებული, მრგვალი მოკრეტინო დედაკაცი.
გურნა — სანაყი, ქვა მრგვალი, გაგორება.
გურგუწი — ღორი რაიმეს ირგვლივ დაწრიალებს.
გურუყვ — ქურდობა, შეკავება,, შეღობვა (ლენ. კილოზე).
გურმუხ — იგივე უმწიფარი, მაგარი ხილი. „ქურმუხი ანუ გურმუხი — უმწიფრობით მაგარი“ — ქურმუხის წყალზე არის ციხე სიმაგრე ქურმუხი“ ვ. ბატონიშ. გვ. 147.
გურაანბუ — კაცისთავა მსხალი.
გურგუმელ — ღორების ჯოგს ჰქვია. გურგუმელები ანუ გურანიები. საერთოდ ოთხფეხის სიმრავლეზე და ხანდახან კაცთა არაჩვეულებრივ სიმრავლეზეც ითქმის ეს ტერმინი. უნდა შემოსულიყო სვანურში გურგუმელთა ტომებთან მათი ურთიერთობის გამო. „ურარტუელთა“ ერთი

ტომი გურგუმის მმართველი თარხულარა (Тураев «Истор. др. востока 87).
გურნა — სანაყი ქვა, „აგრეთვე გურნას ერთ კვამლად გიორგი მეჯავიძე, ისტ. დოკუმენტ. გვ. 32, გურნა — სოფ. იმერეთში ვ. ჩაკვეტაძე, „ქუთაისის ისტორიიდან“, გვ. 127, 1960 წ.
გურჩი — ფშაურად სანაყი. „ახლა სჯობს სახლში ვიმალო, თავზე დავირტყა გურჩია“, ვაჟა, გან. ლექსიკონი.
გორგვნი — გუგუნებს.
გურუ — ურქო. ასეთი ჯიშის ცხვარი ან თხა.
გუურ — გლეხი, გურები გურანიები. სვანურად ბატონყმობა ითქმის ლიფუსტ — ლიგუურ, აქედან ბატონი ფუსტ, ხოლო გლეხი — გუურ — ყმა.
გურ — უფხო ხორბალი ზემო სვანურად. ხულუგვ.
გურგურ — გორება ბავშვის ენაზე. „ზღვაც გურგურებდა და უზარმაზარ ტალღებს ჰაერში ბურთივით ათამაშებდა“ (თ. სახოკია, განმ. ლექსიკონი, გვ. 1529).
გუტა — კაცის ძველებური სახელი, აქედან გუტაშა სოფ. მუწიდში.
გუფთა — საჭმლის სახეობაა.
გუქა — ქალის სახელი ყოფილა ძველად. გულში (ლაშ. კილო).
გუღვა — გვაჭვს გუა (ლაშ. კ.) გვივგე (ლენ. კ.).
გუშალიაანად — გულმოდგინებით.
გუშგვემოყ — ჩვენთან.
გუშგვეურა — ჩვენებური.
გუშგვე — ჩვენი.
გუშგვემოყქა — ჩვენი გამოვლით.
გუჩი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად.
გუხ — უმწიფარი, მაგარი ხილი. „განურჩევლად, დაურიდებლად მოკრეფა მწიფე და კვახე ხილისა და ტოტების ჩამომტვრევა — განმარტ. ლექსიკონი, ტ. 2, გვ. 1479.
გუხარ — გულსა ერჩის, შია.
გუხოლიან — ჯავრიანი, ბუტია.
გუჯ — თხუმე გუჯ კეფა.
გვბე — სვრის, სრიალებს.
გვგგრა — მაგარი ხორცი, საქონლის ხორცი, მჭლე ხორცი.
გვგიბ — გუგუბო, წიწვიანთა ჯიში.
გვგრიინჭ — ზურგის ხერხემალი.
გვი — კვერცხი ბავშვის ენაზე. Ei, Eie (გერმ.) — კვერცხი.
გვლ — გვლს — დემ იდეს ეიი — გვერდს არ იბრუნებს.
გვვლსდეემ — იჩო — ძვრას არ აკეთებს.
გვვლ — ხმაური. გრიალი.
გვლე — ხევს, აპობს.
გვვლვვნჯვრ — ცოცხალი, ენერგიული მუშა ქალი.
გვლვსკ — crisp (ინგ.) — მაგარი.
გვლევი — ნელა, ზოზინით დაიარება. ქონიანი სითხე მოძრაობს ნელა.
გვვლ ოდეემ იდეეს — ძვრას არ შობა.
გვმვხ — შავგვრემანი მამაკაცი მუშა ქალი გვმვხები — ხალხი იყო.
გვნტი — ღორი დაძრწის, ეძებს ყანაში შესასვლელს.
გვნწიშ — ადგილის სახელია აფხაზეთის სვანეთში — გვნწიშ — სვანურად ტირიფს ქვიაო. ბოტ. ლექს. გვ. 165 1962 წ. ა. მაყაშვილი.
გვვნძა — იწევ მოწევა.
გვრგვნს — ხე ხმაურით მიდის, ხმელი ხის ხმაა.
გვრჯნაალა — უშნო დედაკაცის ან ქალის სიცილი, ხარხარი.

გზრჯნი — ხარხარებს. უხეში დიდი ადამიანი.

გზრგჭ — უშიშარი, უტიფარი, ცუდი ზნის ქალი.

გზძდაი გზძდა — თანაბრობა.

გზძნა — ჭიმვა.

გზძ გზძ — აწევა ბავშვის ენაზე.

გზჭე — აჩერებს „დესიამ გზჭე“ „ძღვდს გზჭე“ „ჩუ ხოგიაჭ ამშა ლიქვისს“ — აუჩემებია, ზნედ აქვს ამის თქმა“ ლენ ლენგეჭ.

გზჭნა — მაგრად დამწყვდევა.

გზჭა — დაკავება, ბავშვის ენაზე

გზხგრა — გამხდარი შავგვრემანი, სრული ქალი.

გზჯილარ — ხელები დამცინავი გამოხატულებით — მოუქნელი ხელები.

გზჯდ — ტკიპა.

დ

დაა — ბავშვისათვის მოჩვენება და გაცინება. და ლაშხურად არა, და „ხალა“ არ წყინს.

დაბ — ყანა „ნადაბური“ გვ. 75 ისტ. დოკ. ე. ი. ნაყანევი. ორჯონიკიძის რაიონში არის სოფ. ნადაბური ანუ ნაყანევი. „ვერტვილიდან ნადაბურამდე ჰეფინის ჰევსა“ ვ. ბ. გვ. 122 „ნედაბური ტყე“ — დაბ — არის ძირი. სიტყვებშიც: მ-დაბ-იო, მ-დაბ-ალი., დაბ-ლობი, უ-დაბ-ნო,. იხ. საბა — დაბ-ის თავდაპირველი მნიშვნელობა იყო. „მიწა“. „სახნავი მიწა“. სვანურ ენაში ყანას სახნავ მიწას დღესაც დაბ ჰქვია. (ჟურ. პიონერი № 8).

დაგარშვ — სიკვდილი.

დაბაი — ჩიტის სახელია.

დაგვ — დაძველება, დახევა, გაცვეთა „დაგვ დემ ხოჯდენი“.

დაგუ — სიკვდილი ბავშვის ენაზე.

დაგრა — კვდომა, სიკვდილი.

დადიაშ — მთას ქვია, სვანეთის ქედზე სოფ. ტვიშის კუთვნილი ტერიტორ. „მტკვარს მოერთვის დადეშის ჭევი“ ვ. ბატონიშვილი, საქ. გეოგრ. გვ. 213, მ. ჯანაშვილის რედაქციით. დადიანები ძველად თამარ მეფემდე უფლობდნენ კარის მხარეს „დადეში“ იქნება ამტკიცებდეს ამ თქმულებას, აქედან შეიძლება წასულიყვნენ დადეშქელიანები, დადიანები. სამეგრელოში გვხვდება დადის წყალი, მ. ჯანაშვილი კომენტარები ვ. ბატონიშვილის საქ. გეოგრაფიაზე გვ. 223.

დადა — ბებია.

დადვ — დედალი ქათამი, მეჯვარე ქალი ახალ გათხოვილისათვის. დადვაძე გვარია. ლ. დადვაძე კაფე „ცისკარის“ დირექტორი.

დაადუ — მომეცი ბავშვის ენაზე. (Дай, дашь (даждь)-(მოგვეც).

დავ-დავ — წაკრეტინო დედაკაცის ბევრი ლაპარაკი..

დავან — ტყეში ღია გაშლილი ადგილი მთლად მოტიტვლებულს ბენ ქვია.

დაავა დგლგყ — დევების გროვა.

დავა-ტაფა — უდევარ მადევარი „დავა ტაფად ხულვახ“ „დევა ტაფა“ — დიდი წედა ღვინისა. გვ. 130 დ. მშვენიერაძე ტექ. ლექს. მას. ქართულ წერ. ძეგლებში. „უძველეს აზიურ ენაზე ნიშნავს ერთდროულად კურძულსაც და გოლიათსაც“ ა. დიუმა „კავკასია“ გვ. 25.

დავა ლაღვბაბირ — ბალახის სახელი.

დავნაბაშ — თავის ნების გარეშე.

დაავ — ტყის კაცი: უგნური, კრეტინი. „უძველეს აზიურ ენაზე DIVE ნიშნავს კუნძულსაც და გოლიათსაც“. ა. დიუმა „კავკასია“ გვ. 25.

დავ კეეჟიან — კაჟან დევი.

დათვიაი — ძაღლის სახელია — ძველად კაცსაც ერქვა.

დათვიაიშა — დათვიაი კაცის სახელი ყოფილა, აქედან კუთხეს გვარად მუყბანიანები დაერქვათ დათვიაისანები სოფ. შტვილში ძველი ციხე სიმაგრით.

დაიაზ — სუფთა, წმინდა. „ დაიაზდ ამაახერ ჩიის“ — „სანამ სტუმრებთან დაიაზებით მისალმებას დაამთავრებდა“ აკ. ბელიაშვილი.

და — ქმრის და.

დაკგრლებულ — წყეული.

დალ — მორტყმის ხმა. ზღაპრული არსება, ქაჯი, სათამაშო დედოფალა, ლამაზი გამოსახულება „დალგგდშალ ლი ლგმეეტე“. ქაჯი, იგივეა რაც დალი ე. ი. გამოპრანჭული დედაკაცი, რომელიც საჭიროებისამებრ იცვლის სახეს. ჩეჩნებთან და ინგუშებთან დალ, დელე ნიშნავს იმას, რასაც ქართ. მთიელები ხატს და ჯვარს ეძახიან. ვ. ბარდაველიძე გვ. 89. „კოდორის ხეობის ერთ ნაწილს, რომელიც შედიოდა მისი მთიანეთის ფარგლებში, ეწოდებოდა დალი. დალის ხეობა — ეს სახელწოდება უკავშირდება სვანეთის წარმართული პანთეონის ქალღმერთის სახელს დალი“ (გ. მერჩულე). „ინგუშები დეისტები არიან: მათ ღმერთს ეწოდება დალი“ — ა. დიუმა „კავკასია“ გვ. 357.

დამწაარა — გულისათვის.

დამხვარ — დავარდნილი.

დამ — ხის ქერქისაგან გაკეთებული მრგვალი ჭურჭელი, ცალ მხარეზე სელის ნაქსოვი ბადით — პურის მარცვლის გასარეცხად იყენებდნენ. Damm — ჯებირი, წყლის საწრეტი ყრილი, ინგ. dam — საგუბარი.

დამ — ხომ. ზემო სვანურად. ჩოლურულად დერ ენაცვლება.

დანდვლი — წაკრეტინო ქალი ბევრს ლაპარაკობს.

დანდგველ — წყნარი.

დამგრდ ხაკუ — მთლიანად, ყოველთვის უნდა.

დანდაალი — ზანზარებს ცუდი ხიდი მასზე გასვლის დროს. „ხოლო კიბე არს წულილის ხით დანდალოვანი აღსავალი“ დ. მშვენიერაძე გვ. 41. ზანზარებს დანდალოს ხიდი ხულოს რაიონში. ე. ი. დანდალის ხიდი. „ბოგ დანდაალი, ადმასხანიილ ჩანდაალი“ „აჭარის წყალი რომ ჭოროხს უერთდება, არის სოფ. დანდალო. სახელი უნდა დარქმეოდა იქვე გადებული ხიდის გამო, რომელსაც დანდალოს ხიდს უწოდებენ“.

დაპრაბ — პირის შეკვრა, დათქმა, დაპირება.

დარ-დარი — durre გერმ. გვალვა, დარობა.

დარაალა — მოკრეტინო ქალი. თუ კაცია — მაშინ ბალანჩაარა.

დარაქნილ — შეუღლობავი ყანები.

დარდაალი — ცხვარი ბღავის.

დაარმალ — ფართო გაშლილი ყანები დაარმაალე პატრონდ.

დაარ — არავინ.

დაარს ხასმად — არ გაგონილად.

დარგ — დაუმაკებელ დედალ ახალ თხას ქვია.

დარცხ — სუსტი.

დაა — ბავშვის მხედველობის მიპყრობისათვის დედისმიერი დაძახება.

დაარს — არავის.

დაარუ — არავინ „დაარუ არიხ“.

დარჩქელაან — დადეშქელიანი.

დასტა — შეკვრა.

დასამწ — მოსაწვდენ.

დაას ხასმად — არ გაგონილად.

დას — გვა დას — წავიდეთ, ბავშვის ენაზე.

დაასმად ხაბჟა — არაჩვეულებრივად.

დაატა — ტაატი, პატარას სიარულის შესწავლა, დახმარებით ფეხების მონაცვლება

დაატკვეეცელ — მსხვილი წკნელი „ტოკვეცი — მოკლე კეტი“ — საბა.

დაფარ — ლგდაფ სკიამ, ლესკი დაფარ — გვერდის ძვლები. საქსოვი დაზგის ნაწილი.

დაქცავ — ქცევა, ცუდი ამინდი.

დაქი — ქალის სახელია.

დაღძეერა — ძლიერ პაპანება.

დაღაძ — ძლიერი პაპანება.

დაყვცოლ — გულგატეხილი, დავარდნილსავით უხასიათო რაიმე საქმეში წარუმატებლობისა გამო.

დაყმან — უსუფთაო, არაწესიური, მოშვებული.

დაყა — ლაშხურ კილოზე ვარგა, ლენტეხურზე — იაყა, ჩოლურ. — ხაყა.

დაშტვ — დათვი. ძველად ერქვა ბრანგვი. ბალს ქვემოურში ახლაც ასე ქვია. „და თქვა დავით უფალმან, რომელმან მიხსნა მე პირისაგან (დათვისა), იგივე მიხსნის მე ხელისაგან უცხო თესლისა“ (მეფეთა“ ბიბლ. 17, 32-39).

დაშტვ ლაბარაალ — ტყისა და სათიბების სახელია სოფ. საყდარში.

დაშვაბილ — დალოცვილი.

დაჩხრეკ — ცუდი ძროხა, გამხდარი მცირე მეწველი ძროხა.

დაჩვირ — და.

დაცმილ — გამხდარი, ძლიერ დავარდნილი რაიმე ჭირის გამო, ან უჭმელობის გამო.

დახრეკ — გამხდარი ცუდი ძროხა.

დაჯი — ქალის სახელი, დაჯექი ბავშვის ენაზე, აგრეთვე იტყვიან ქაჩი, ჩაჩი.

დაკგლ — თხა boch — (გერ.) მამალი თხა, ბეკეკა.

დაჴლა ლეური — მცენარეა, რომლის კანიცა და ფოთლებიც უყვართ თხებს.

დაჴლა შიყ — ადგილის სახელია მამის მთაზე, მუშურს გადმოღმა, მუშურზე იმ გზით უნდა ახვიდე.

დაჴარ — თხები.

დაჴლა სკელ — „ირმის მხალა“ ა. მაყაშვილი გვ. 165 ლეჩხუმურად — მეჭეხი ბ. ლექსიკონი გვ. 48.

დაჴ თე ხაარ — მოლურჯო თვალი აქვს.

დაჴჴ — ჭროღა.

დგვაფ — სქელი ტალახი, თოვლნარევი სქელი ტალახი.

დგვიფაი — სქელი ბლანტი სითხე „უკეთუ ტყბილსა აღაზავეს წყალი“ — საბა.

დგვიფ — წყალში დიდი საგნის ჩავარდნის ხმა.

დგვეფნი — სიცხისაგან ფეთქდება, სიცხისაგან წითლდება ძლიერ.

დგვირ — საზამთრო სარჩო.

დგვაფიაი — სქელი ფაფა, გაქნილი შეჭამანდი, მსუქან ქალზედაც იტყვიან ნახ. დგვიფინა. „დგვიფინას უწოდებენ ურწყოსა ტკბილსა“ — საბა.

დგვი — დუგვი, დუგვი — განცვიფრების გამომხატველი სიტყვა ლენ. კილო.

დგვაფუნე — თოვლ-ჭყაპში დაიარება, ჭაობში დაიარება.

დგურფუნე — ჭყინტლი ტაროს ღადარში შეწვის ხმები, ღრმა წყალში მძიმე საგნების ჩაყრის ხმები.

დე — დედა — ლენ. კილოზე იტყვიან აგრეთვე — დეთდე.

დე ეჯი დე ალე — არც ის, არც ეს.

დებდერ — დედაბერი ჩვილის ენაზე.

დეგნი — ქრება.

ედგა — ჩაქრობა, ქრობა.

დედე — დედა, დი, დია — ზემოსვანურად.

დედბერაი — საქსოვი დაზგის ნაწილი.

დედე ხიადარ — დედა გენაცვა „დედე! — წამოიძახა ამ დროს ნაბადში გახვეულმა დივანზე და შეინძრა“ — პ. ლორია, „ნაირა“ გვ. 123, 1951 წ.

დედბერ — მოხუცი ქალი ანდა შინაბერა გაუთხოვარი ქალი.

დედეეი — დედაა „დედეეი მაი ეზერ ლი“ დედა რა კარგია.

დეედა — ჩაიცვი, დადევი, ბავშვის ენაზე.

დედლ აქან — დედალი კანაფი — მამალს ჴერჴლა ქვია. ნახ. ჴერჴლა.

დეი — დღე. dai (ინგ.) — დღე.

დედბეროლ — ადგილის სახელია ლაშ მთაზე.

დედო ბაყაყ — ზღაპრული არსება — მტაცებელი ბაყაყი.

დეევაშ — ადგილის სახელია ლენტეხში პატარა ხეობა.

დევა — დავა.

დეეიამ ხაგნე გააგას — არაფერი არ დაიჯერება.

დევთაგ — ზღაპრული პიროვნება, კაცის სახელი. დევთაგს ჰყავდა უკეთესი ძმა — ცხეთაგი.

დევლეთ — კაცის სახელი ყოფილა ძველად.

დეეთი — წველა — ძროხას რომ მიადგებიან საწველად ასეთი სიტყვებით ამშვიდებენ — წველა ბავშვის ენაზე.

დელე — ველე არემარე „დელეველეეისა არი“ — გაბრუვებულია, გაშლილი არე მარე.

დელფან — დერეფანი „პატარა დეფანა“ მჭ. რაჭაში გვ. 41 „დეფანი მომცრო დერეფანი“ — „დ. მშვენიერაძე გვ. 86 „დეფანი მომცრო დერეფანი“ — (იერემია).

დეემჟი — არაფრად, ვერაფრად.

დემიიზი — ზარმაცი.

დემა — არა.

დეემნარ — არაფრად.

დეემ **ხაფრეზი** — არ ასარგებლებს.

დეემსგიი — „დემსგი მარას ხამიედა ალე“ არცერთი ეროვნების კაცს არ შეუძლია ეს.

დეემ ხამშედვე — არ ასარგებლებს.

დეო — ქალის სახელი ახალი დამკვიდრებული. ხანდიხან დინოლიცაა მიღებული ქალის სახელად. დიივა — девица, девка.

დეერვა — უარყოფა, უარის თქმა. „იეს იესინ დეერვა ხაკლუ“.

დეემღა — არავითარ შემთხვევაში.

დეერ — არ.

დერ — რომ, ხომ.

დერა — ხომ?

დეერა — მყინვარი შვავით შექმნილი თოვლის მინდორი, გამძლე. ზოგან იშვიათად გამადნობელი გაუდნობს ვოლ ქვია, ნაპრალს ვოლში კი — ბლეი.

დეერ ეჯი დეერ ალე — ვითომ ის და ვითომ ეს.

დეესა ჭუშე — არა შვილო.

დეესა ხაარ ბაც — არ ელირსება.

დესა ხაროოპა — ახლოს არ არის.

დეესა — არ, არა, ჩაცმა, დადბეა ბ. ენაზე.

დეესასლი — ძალიან ცუდია.

დეესა ათუუთქვე — სულ ტყვილებს ლაპარაკობს.

დეესმა ხაქაარჯა — არაფერი **არ უდგია** წინ.

დეესმა ხარკია — არაფერი აცვია.

დეშაარ ხაქილჩვნე — ვერავინ აქნევინებს.

დეშაარ — ვერავინ.

დეშა ფერიშ — განსხვავებული ფერის.

დეშლი ფხოველ — ვერაა მამაცი.

დეშ — ვერა.

დეშ არი წარაშდ — ვერ არის ჯანმრთელად.

დეცე კიაპ — ცის ბიჯგი — რაიმეთი აქალლებული.

დეცე ნაკვიშ — ცის ნატეხი, თავსხმა წვიმა.

დეც მეფხეემი ფერიში — ლურჯი, ცისფერი.

დეცე ლაჴვრა — ცის სარკმელი.

დეცე ფეკვნა — თავკომბალა.

დეც — ცა, თაღი.

დეცილ — ადგილის სახელია ზედა ჩოლურში, ძველი ნასახლარებით და ეკლესიის ნანგრევებით.

დეც იგიმ — ცა და მიწა.

დეჴვირ — დეხვირი სოფელია ლენხუმში, სახელიდან დრაჴვ — ჩაღრმავებული სვანურად.

დვაგდ ლიგნე — დაბეჟვა, დამტვრევა.

დვალაი — ურქო ცხვრის ჯიში.

დვეერ — მდორე წყალი.

დვეშტიშ — ორშაბათი ე. ი. მთვარის დღე. ამ დღეს ნემსს არ ხმარობენ, არ აძლევენ სახლიდან არაფერს ნაცვალშიც კი, ბედნიერ დღედ ითვლება. ორშაბათ დღეს უქმობდნენ ხევსურები და აჭარლებიც. ივ. ჯავახიშვილი ტ. I, 57 გვ.

დვიირ — ფქვილის მტვერი.

დვინდგვდ — სქელ კვამლად.

დვრეი — დრო.

დიარ — მჭადი.

დიამდღიე — ასხივებს.

დიგო — კარგი კვარი.

დიდინე — ბიბინებს, დათესილი მოსავალი კარგად მოდის.

დიდვარუ — ქვ. სვანები უშგულელებს დიდვარუს უწოდებდნენ. ეს დაკავშირებული უნდა იყოს დიდოეთის სახელთან. სტრაბონით დიდოეთიდან იწყებოდა სვანეთი.

დიდა — დედა ბავშვის ენაზე.

დიითა — წველას ნიშნავს. ძროხას ასე მიმართავენ, რომ რძე ჩამოუშვას.

დიე ლუმვადა — სასქესო ორგანოება ორივე სქესისა.

დივდიივი — სქელი სითხის ტბორი მოძზურაალ ქვია. ლენ. კ.) ლეკურა-

დილ — დარტყმის ხმა.

დილჴვ — ჩაღრმავებული ადგილი.

დიილღღდ — პატარა დედა.

დილ-დალ — მირტყმა-მორტყმის ხმა.

დიინა — გოგო გათხოვებამდე. და მერე ზურაალ ჰქვია. (ლენ. კ.) ლეკურადაც დინა გოგოს ჩიშნავს. „შვა ლიამ ასული და უწოდა სახელი მასი დინა (ბ. შესაქმეთა 31,41).

Дуня — (რუს) — გოგო.

დინდაგ — დალიანდაგება.

დინდგვდ — უზომოდ, როგორც სქელი კვამლი, ისე ხშირად. „დუნდგო“ — ბრბო ვ. ბარნოვი, თ. ტ. 7.

დინ — ჯერ, **ხვააიდინ** — ბევრჯერ.

დინდილ — ცუდი სუნი „ლ. დინდილე ლი მაგ“ — ამყრალებულია ყველაფერი.

დიოო — სიმღერის დროს ბგერა „ვო დიო“.

დიირ — დირე, მჭადი ზემო სვანურად. დირი ლისპე — პატარა ბავშვს რომ თავდალმა დაიკავებენ, იტყვიან დირე გადაუბრუნდებაო. „დვირე — საძირკვლის ძელი“ საბა.

დიირობ — პურობა. diner (ფრანგ.) — სადილობა.

dinner — (ინგ.) — სადილი.

დიღვამ — ღრმა, უქვო, ნოყიერ ნიადაგს ჰქვია. „მოვიდა მეფე სვიმონ დიღვამს“ — ბ. ეგნატაშვილი გვ. 83. 1940 წ.

დლიკვ — მძიმე, წყლით გაჟღენთილი ფიცარი.

დო — რატომ.

დოდავი — დედალი ფრინველი დაიარება удод — რუსულად ოფოფი, სახელი გამომდინარეობს ამ ფრინველის სიარულიდან.

ლადიორა — ხვრელი, дира (რუს.) — ხვრელი.

დოდო — ქალის სახელია.

დოდოვ — დედის დაჟინებითი ძახილის დროს დედა მიუგებს „დოდოვ იალო დოდოვი აბა.

დოიდო — ხოდა ხო.

დოდობშვ — მეზობელი რა მეზობელს გზას თხოვდეს ეზოზე, ეზოს პატრონი ეტყვის „დოდობშვ დეშ ჯავდ შუკვს“ — ე. ი. სამუდამოდ ვერ გაძლევო გზას, სავალდებულოდ ვერ გავიხდიო.

დოოდას — შორს ბავშვის ენაზე.

დოოვე — ვაი რომ.

დოვა — ვაი რომ.

დოვ — დოვ ხეკვად „ვაი რომ უნდოდეს..“

დო იჩო — რატომ არ შობა.

დიიორი — ხომ არ იქნება.

დოი — ბავშვის ენაზე ჩამოწველას ნიშნავს — ქალის სახელია.

დოიდო — „ეჯი დოიდო ღოოი“ — გინდ იქით, გინდ აქით.

დო იჩო — რატომ არ შობა.

დო ლი — ხომ არ არის.

დოლი — ანუ დოლა — სოფელია ზემო სვანეთში. სოფელს ქვია ქართლშიც დოლის ყანა, რატომ არაა?

დოლენჯ — ძლიერ სქელი, ძლიერ ძნელად გასათრევი ნაპობი. გვარი დოლენჯიძე.

დოოლა — დაუპატიჟებლად ბევრის სტუმრობა. ნახ. ხედოოლიხ.

დომა — ხომ არ.

დომბათ — დიდრქებიან დიდ ხარს ჰქვია. რუსულად Домба — „დომბა — ვირ მოზვერი“ — საბა.

დომი — ქალის სახელია.

დონი — ქალის სახელია.

დოორუშ — მდორედ.

დორდოლ — სითხეზე ზევიდან მიყენებული სქელი ქაფი, შედედებული რძე, სისხლი“ დონდოლი ალიტრონი ზღვას რაიმე რბილი და უძრავი და უსულო“ — საბა.

დოორი ღოი! — ანდა და.

დორა — აავ დოორა — რომ.

დორნა — დედაკაცის სახელია, პატარას დოის უძახიან.

დორუ — „დორუ ღჵრდა“ — არავინ არ წავიდეს ნეტავ.

დოორ — მდორე, არავინ.

დოორიი ეჯი — ან ის ქენი.

დოოსკ — ადრე.

დოფი — კრეტინი ქალის სახელი. doof (გერმ.) ბოთე, მოსაწყენი.

დოუ — ვაი.

დოშტულ — მთვარე.

დოულას — 2 — ვაი რომ იყოს. რატომ არ იყო რა.

დოშ — თუ ვერ.

დო ხაკუ — რატომ არ უნდა?

დო ხოხნე — რატომ არ ართმევ.

დოხდო — არ იყოს „დოხდო მიშგვაჟი დო ყგლდახ“ — ჩემზე თქმის არ იყოს — იმისი არ იყოს.

დრაშ — სოფელი ჩოლურში — ახალშენი სოფელია. წინათ ამ ადგილას ყოფილა სოფელი, რომლისაც ახლა ნანგრევების სახით შემორჩენილა.. „დრაში ტაბლაკთ საცმელი“ გვ. 136, დ. მშვენიერაძე „ტექნიკის ლექსიკ. მასალები ქართ. წერ. ძეგლებში“. „დრაში — ტაბაკთ საცმელი“ — საბა,

დრინკს დეემ იჩო — ძვრას არ შობა.

დრას — ფეხქვეშა კანი „ჭიშხნ დრას ხესდენი“.

დრაჴვ — ღარტაფი, ფართო ღრმული — აქედან სოფელი დეჴვირი ლეჩხუმში.

დრამდ — „დრამდ ხოიახ ძირს“ მთლად დაცემას ჰქვია, რომ სხეულის ყველა ნაწილი შეეხოს მიწას.

დროჟ — ტკივილის დაყუჩება.

დუდგვა — სათიბში ბალახიან ძირიანად ამძვრალი ბელტი. ჩუმ-ჩუმა ეშმაკი, მსუქანი ქალი.

დუუდი — კარგი ხარისხის გაწელვადი კევი.

დუდუ — ქართულად ძუძუ, ბავშვის ენაზე. ჩვეულებრივ ლუსვ ქვია დუდუ ლუს დუს უს.

დუდღვაბ — ჩუმ-ჩუმი, პირს უკან ავის მქნელი ქალი. „დუდღუბა ონტკოფა“ — (ბალახი) ს. ორბელიანი გვ. 102 1928 წ. „დუდღუბა გომბიო ინგილოურად“ ექ. თაყაიშვილი, ძველი საქართველო გვ. 245 „დუდღვაბანი“ — ყანების სახელი სოფ. მახაშში. (ცაგერის რ-ნი).

დუუზ — ნაღვენთი, წმინდა თაფლი.

დუი — წველა, ჩამოწველა სიტყვა დეეთიდან.

დუკვა — დაბალი ტანის მსუქანი გოგო.

დუ-დუ ჩომ — შეუბერე ბავშვის ენაზე дуй, дует (რუს.) შეუბერე, უბერავს.

დულ — ჩუმად გამომცხვარი სქელი ხაჭაპური.

დულვაი — ქალი, რომელიც ჩუმად ქმრისა, მისთვის აცხობს კარგ ხაჭაპურსა და მალულად ჭამს.

დუმაი — ცხვრის დუმა, ადგილს ქვია ჭველიერის მთაზე.

დუნდგვიირ — სქელი, დამდგარი კვამლი.

დუნდრიჩ — მსუქანი, დაბალი ულამაზო ქალი.

დუჟ — პირზე ქაფი.

დუდვინი — სუნი სდის, ყარს.

დურდღვლავი — ცხვირში ლაპარაკობს.

დურბელ — კანის კიბო, მჭამელი, ცუდი ნაფურთხი „დურბედი“ ავადმყოფობა.

დუსორ — თრთვილი, გაყინული ნამი შემოდგომაზე.

დუს — ძუძუ ბავშვის ენაზე.

დუტ — ნაცარი ბავშვის ენაზე ლაშ. კილოზე.

დუღვრად ლიგნე — წკნელით გალახვა.

დუღვარაი — აქაფებული, ადიდებული მდინარე.

დუუწ-დუუწ — წელვა-წელვა.

დუხ — დაუკოდავი მამალი ცხვარი.

დღაჩე — ძლიერ ანათებს.

დღიინჩა — გამოსხივება.

დღავანაი — ფართო ფოთლებიანი ჭრელი ქსოვილი.

დღარანაი — მწითური მსუქანი ბრიყვი ქალი.

დღარაი — ძლიერი ბზარი, დიდი ბზარი, ნაპობი.

დღილაი — დიდტანიანი მსუქანი ქალი.

დღიივე — ფართოდ ბრჭყვიალებს.

დღილ — დღალ — ბრტყელი რაიმეს მირტყმა-მორტყმა.

დღლიმაი — უშნო ტანის ქალი.

დღორინე — ხმამაღლა ტირის გოგო ნახ. სტორინე.

დღუუჟე — წვინტლი სდის უშნო სუნთქვის დროს.

დღუჟ — თხელი წვინტლი.

დღგრე — ფართოდ აპობს.

დღგბარ — სიცხიანი ბოდვა.

დღგბე — მთლად ალპობს.

დღგრიალი — მაღალი ჩახლეჩილი ხმით ტირის.

დგგეელა — გამოშტერებული, გულმავიწყი, ნელად მოქმედი, უფხო.

დგგე — აქრობს.

დიგეელაისა არ — გაურკვევლობაშია.

დგგეეროლ — ბალახის სახელია.

დგთხელ — თხელი.

დგლგყ — ცხენთა ჯოგი.

დგიილ — რძე, ბავშვის ენაზე ნახ. ჯოოლ.

დგგლ — დარტყმის ხმა ღრუ საგანზე.

დგლგგ — სქელი დამდგარი სითხე.

დგგნდლეევი — ძლივს დაიარება მსუქანი დედალი, დედაკაცი.

დგნდგელაი — დინდგელი, შავი ცვილი „საწნახელი დანდგელით გაგლისეს“ — განმ. ლექსიკ. გვ. 155, „დინდგელი — სკის პირის ცვილი“ საბა.

დგრდნი — სუნი სდის.

დგრდაან — სქელი კვამლი.

დგრდლავი — ქალი წაკრეტინო ლაპარაკობს.

დგრდანდ ხაყახ — უხვად ჰყავთ.

დგსურ — იგივე „დუსორ“-თრთვილი.

დგტკდ — შეწუხებულად, დაღონებულად ტკივილის გამო პირგამშრალი.

ე

ე — თუ კი „ე ალე მოომეერი“.

ეგეუგე — სვანური საიდუმლო ენა. ზედმეტს უმატებენ ასო გ-ს, რუსულად — тарабарский язык.

ედკგთნაან — უკან გადაიწია სმის დროს.

ედავოდდ — სათუოდ.

ედვიდ — იხადა.

ედოო — თუ არა.

ედქვიც — მოიჭრა.

ედქვითე — მოიპარა.

ედთხანე — შეიხვედრა „სამოსელსა მისა ზედაწილი ითხნიეს“ — ნინოს ცხ. ლ. მროველი.

ეედ — კნინობითობის გამომხატველი სიტყვის ნაწილი: დაჴლ-ეედ, — პატარა თხა.

ედწკვიილპალე — გადაიწკიპა, გადაიგრიხა ულვაში.

ეზარმაარე — მოყვრები.

ეზერ — კარგი.

ეზნაან — ლაშ. კი. ჩოლ. კ. — **ხეეზნან** — ზნეთ ჰქონდა.

ეზრისკ — „ეზრისკ ხანს“ — კარგა ხანს, კაი ხანს.

ეზრიისკ — არა უშავს, მოზრდილი.

ეზერ-ეზერ — კარგი, კ[illegible]გი

ეთეყჩ — მოეშვი.

ეთქი — გაირბინე.

ეთეიდა — დაეწია, გაწვდა.

ეთკვეკვაანი — წაბრძანდები.

ეი — ის (ლაშ. კ.) ბავშვის ენაზე ის. ქართულად მას შეესიტყვება „ი", „ი" ეს ხომ დღესაც ბავშვურ ენაზე მითითებითი ნაცვალსახელია და ალბათ ყველა ენებს ახასიათებს" ჭ. ი. ჯიშკარიანი, „ხეთური პრობლემა კავკასიური ენების ბაზაზე". и — ის, მას; ей — მას (რუს).

ეიარეშვდ — მათთვის.

ეიე — შეხედე (სვან.). eqe (ინგ.) თვალი.

ეიარ — ისინი (ლაშ. კ.).

ეიზუმ — იმხელა (ლენ. კ.) ეჯზუმ — (ჩ. კ.) ეჩზუმ (ლენ. კ.).

ეითააჴ — იმისთანა (ლ. კ.), **ეშთააჴ** (ჩ. კ.) ეჩათან (ლენ. კ.).

ეიმინ — ისინი (ლენ, კ.) ეჯიარ (შ. კ.) ეიარ (ლაშ. კ.).

ეილა — წაგირთმევია. იმიტომ.

ეელ — კნინობითობის გამომხატველი სიტყვის ნაწილი მაგ. დაჩვრეელ

ეემთე — სადმე.

ემიჯ — მომიტანე.

ემიიზი — მიმდის

ემკენტულ — მომკოტე.

ემგრ — თუ კი.

ემოშ — თუ კი.

ელელეი — ოლოლო.

ელია — მელია — ფერხულის სახელია.

ემა — თუ კი.

ენგურ — მდინარეა ზემო სვანეთში — მისი სახელი უნდა გამომდინარეობდეს სვ. სიტყვა „იეგირი"-დან, რაც დიდ მდინარეს ნიშნავს. „ენგურის ერთი ტოტი ზაგარის მდინარისა კაბადოკიაში" გვ. მჭ. „წინარე მდინარე" — ზ. კიკნაძე, „შუა მდინარული მითოლოგია" გვ. 67). ლატიშეთში, რიგის ყურეში არის ქალაქი — ენგურე და იქვე უერთდება ზღვას მდინარე ენგურე, ანუ ენგური. აქვეა ტბა ენგურე.

ენქეთერნაანჴ — გამოეფინენ.

ენკვიშ — მოიტეხა, მოტეხა.

ენქერ — ადიდებული ბობოქარი ნაკადი.

ენმაღვე — მოიგონა.

ენყირ — იცა „ქვინ ენყირ".

ეერ — თუკი ვინმე ლაშ. კ. ჩოლურულად არ.

ერ — რომ „ერ მომ მეკვეს" რომ არ მინდოდეს.

ენრეკე — ხელთ იგდო, დაიკიდა.

ერ იირი — რომ იქნება.

ერე — ვილაც

ერეჰ — რომ?

ერხი — ზოგი (ლაშ. კ.) იერხი (ჩ. კ.) იერეხი (ლ. კ.).

ეესავ — აბა თუ „ესავ ლოხშყეხვი" — აბა თუ გავახსენდე.

ეესა — თუ კი.

ესბაც — შესთხოვა.

ესბე — დააბა.

ესგე — დადგა, დაადგა.

ესდაანჴ — დაედვათ, დაედვენ

ესეერი — დაყვება.

ესერ — თითქოს.

ესთე — გამეცა, გვერდით ცალკე.

ესიარე — დაიღვარა, დაღვარა, დაიჩ[illegible].

ეესიამ — თუ რაიმეს.

ესიეს — ზოგჯერ.

ესიარს — ხან ვის „ეს იარს ხაყლე ეს იარს".

ესზიგიაან — დაესახლა, Ansässia (გერ.) — მობინადრე, მკვიდრი.

ესკუნჭლე — მოკურცხლა.

ეე**სმა** — თუ კი რამ.

ესკგთნაან — გადააჯინდა.

ესკგთნე — გადაწურა.

ეს**წერ** — თურმე.

ესპგტყანე — გოგო გამხდარი, არა მსუქანი მიდის ფეხშიშველი.

ესპგჭყანე — გოგო მიდის.

ეს**უორჟანჴ** — დაესიენ.

ეს**ურ** — თითქოსდა.

ესრენ, **ესრენიშ — თურმე.**

ეს**ტკიაბ** — დაეწება, დაეხუჭა.

ესსიინგიაალე — დაზვერა.

ეს**ტყვაფ** — დაატყდა.

ეს**ურ** — თითქოს.

ესფრიინშკვაალე — გაიზმორა, მიმოიხედა.

ესფაანაან — დაეგო, მოუცადა.

ეს**ქანძავაან — აირია, აიბნა.**

ესქინე — მირბის, ლაშ. კ.

ესსკოოდაან — დაეყუდა წყლის დასალევად.

ესღვა — მიაქვს.

ესღგრღიალი — პატარა ბიჭი დიდმუცელა მიდის.

ესღრი — მიდის.

ესღურღვიალი — მიჩუხჩუხებს.

ესყგრყიალი — დიდმუცელა პატარა ბიჭი მიდის.

ესყანყაალი — მოშვებით, ჩქარა მიდის მოზრდილი კაცი.

ესყუულე — დაიყვირა.

ესჩემავაან — დაემუქრა.

ესცერ — რაც მართალია „ეზერ ლას ესცერ".

ესძანძაალი — მიძუნძულებს.

ესწანწაალი — მიწანწალებს.

ესწგწნე — მიწანწკარებს, მოიქნია.

ესჭგგჭანე — პატარა ბიჭი მიდის.

ესჭ რჭიალი — კოხტად მიდის.

ეუ — რომ „ეუ მოო ხაკვდანჴ" რომ არ ნდომებოდათ.

ელო — თუ კი, თუ.

ეშცხაი — ასე ცხათაც.

ეშ — ისე.

ეშმაა ხოშგურ — ისე არ რცხვენია.

ეშიაშ — აქეთ იქით.

ეშიირაა — ისე იქნება თუ ასე.

ეშ აკააფე ქიმს — ცრემლს ღვრი ისე.

ეშა — ვისი.

ეშეშეჰ — განცვიფრების გამომხატველი.

ეშთაან — იმისთანა „ეჩთან (ლენ. კ. ეითაან (ლაშ. კ.).

ეშიირი — ცხათ.

ეშიეშიი — მაინცდა მაინც.

ეშიი — მაინც.

ეშუ — ისემც.

ეშუ ლახაარახედო — გაბედონ და.

ეშუდი — მაინც.

ეშხურიგიაალ — საშუალო.

ეშხუ ფიცხიილ — მომცრო.

ეშხუ რაკს — ერთ წამს.

ეშაშვდ — ვისთვის.

ეშხვინ — ერთხელ.

ეშხუდ — ერთად.

ეშ ხაკუი — ისე უნდა.

ეშული — ასემც იყოს.

ეშ ხაარერე — ეყოფა

ეშხუ მოონჟი — ერთი მხრით.

ეშ ჩომნას — ისე ქნას.

ეშ მაა ხოშგურ — არ სცხვენია.

ეშ ხაგრუზა — სქლად ადგია.

ეშ მეკიილ ჩიელდა ფათვარ — თმები ყალყზე მიდგებოდა შიშით ან სირცხვილით.

ეშ ქუნქრუზი — სიხარულით დახტუნანობს.

ეჩან ამინ — აქა იქ.

ეჩავ — იქამდე.

ეჩავაგიდ — იმდენად.
ეჩან — მაგიერ.
ეჩაანლო — მის მერე, მის შემდეგ, ეჩიანლო — (ლენ. კ.) ეჩლო — (ლაშ. კ.)
ეჩაბუაასტ — საიქიო.
ეჩა — იმის.
ეჩაუნ — იქამდე.
ეჩე — იქ.
ეჩეეშ — იქაური.
ეჩზუმ — იმხელა (ლენტ. კ.), ეჯზუმ (ჩ. კ.) ეიზუმ (ლაშ. კ.).
ეჩთაან — იმისთანა, ეჩათან (ლენ. კ.) ეითან (ლაშ. კ.).
ეჩის — მას, იქიდან, იმ მხრით.
ეჩქა — მაშინ.
ეჩქად — წინათ, მანამდე
ეჩლა — იმიტომ.
ეჩხენი — იქიდან, გაღმა, იქით.
ეჩხენჩუ — გადაღმა.
ეჩჷნ — იმის გამო.
ეჩეჩუ — იქ.
ეჩაშურ — უიმისოდ.
ეჩან ხოჩა — იმაზე უკეთესი.
ეჩქა — მაშინ.
ეჩა ნამსგიდან — მის შედარებით.
ეცე — იქით, გამეცა.
ეწეერ — ჩარჩო, ჯარგვალი სახლის კარის ჩარჩო. ზუგდიდში ზედა ეწერი, სამტრედიაში — ეწერი, ზემო იმერეთში ეწერი სოფლებია.
ეჭ — მკვიდრი ბიჯგი, გასამაგრებელი ბიჯგი.
ეხბინნე — დაიწყებ.
ეხდაანხ — გამოედევნ.
ეხეიდა — მისწვდა, მოესწრო.
ეხეერიხ — ეყოფათ, ექნებათ „ეხეერის სერდე“, „ეხერის გარგლა“.
ეხკვაშაახ — ნედლ შეშას წაეკიდა ძალით.
ეხეერიხ — ეყოფათ, ექნებათ. „ეხეერის სერდე“ „ეხერიხ გარგლა“.
ეხეერი — ეყოფა, დაიწყებს. „ეჯი ეხეერი ლასყის“.
ეხყვაფ — მოძვრა.
ეკშვარაან — გაუმიზეზიანდა, ტკივილი განუახლდა.
ეხშტახ — გამოელია.
ეხრაშვაან — ჩამოიშალა.
ეჯ — იმ „ეჯ მაარეემი ნააქვს იჯრავი“.
ეჯგოშ — დაგისხი, დაგიღვარე, ამდენად
ეჯზუმ — იმხელა, ეჯზუმ (ლენ. კ.) ეიზუმ — (ლაშ. კ.).
ეჯი — ის.
ეჯიი — ესოო.
ეჯიარ — ისინი, ეიარ (ლაშ. კ.) ეჯიმინ (ლენ. კ.).
ეჯიარდ — მათმა.
ეჯსერა — გაგიმეტებია, გიჯობნია.
ეჯი — ისიც.
ეჯსალდიყ — დალი მოგაყენე.
ეჯიე — წაგიღო, მოგიწია.
ეჯიიე — ისიც.
ეჯნურ — უიმისოდ, ეჩაშვირ (ლენ. კ.) ეინურ (ლაშ. კ.).
ეჯნარ — იმიტომ, იმისათვის, ეინარ (ლაშ. კ.) ეჯანარ (ლენ. კ.).
ეჯნეემ — იმან.
ეჯლა — წაგირთმევია, იმიტომ.
ეჯჟი — ისე „ეჟჯჟიუ ლახაარახ ედო“.
ეჯრა — სა, იმისა.
ეჯსგია — იქაური.
ეჯუ — „ეჯუ ლი აგრიი“.
ეჯფა — „ხოჩპ ლას ეჯფა“.
ეჯლა — 2 — იმაზე, ამიტომ წაგირთმევია. ეილა — (ლაშ. კ.) ეჩლა (ლენ. კ.).
ეჯლაი — იმიტომაც.
ეჯყა — მიგყავს.
ეჯშელდ — იმდენი.
ეჯხოოლი — დაგვხვდება, მოგვხვდება,

ვ

ვად — ნატვრა, ნატვრის თვალი, წყალა, წვეთი? ვად — „ვადიუბგგდა წყალ დაუსხმელი მცირე წყალი“. Вода — (რუს.) წყალი. ვადები უწყლო კალაპოტები ეგვიპტეში. სოფ. ხაიშთან, ენგურს ერთვის მდინარე ხაიშურა, ანუ ვედის ჭალა — მის ხეობაში არის სოფელი ვედი, („ძველი და ახალი სვანეთი“ გვ. 10, 1925 წ.) „ვადი — ერთი ვადო შთაიტევს 75 საწყავსა“. (დ. მშვენიერაძე, „ტექნიკის ლექსიკ“. აფრიკის ვადები — ვადა — წყალზე გაბატონებული გველეშაპი და მასთან ადამიანის მსხვერპლად მიტანა. ვეშაპთან ბრძოლა — სომხეთის ტერიტორიაზე ვეშაპების ქანდაკებების შესახებ. ვად ნატიალ-ლი — წყალი სანატრელია.
სვანების ცხოვრების კვალი აფრიკაში და ახლო აღმოსავლეთში — ზღაპრებში შემორჩა ძველი განცდების კვალი.
ვადადე — ცხვარი გაბმით ბღავის.
ვადადაი — მაგიური ფრინველი, რომლის გამოჩენა და ძახილი ღამე ყველას აშინებს ნიშნად მიაჩნიათ, რომ იმ კუთხეში ვიღაცა მოკვდება. იძახის: პო, პო, პო, პო, პო.
ვად ნატიალ ლი — ნატვრის თვალი ნეტავია. „ლიბიის სამხრეთ ნაწილში, ფეცანის ოლქში მდებარეობს ვადი — ელ-აჯალის ხეობა, ნასახლარებით, რომელიც უნდა იყოს გარამანტების ლეგენდარული სახელმწიფოს ნაშთები. გაზ. „კომუნ“ 1965 წ. 8 აგვისტო. „კინწვადანა“ გველი ავარულ ენაზე“ — ჯიშკარ. გვ. 47 სვანურადაც გველი ითვლება ნატვრის თვალის მატარებლად“.
ვაზნაი — საკეტი.
ვაი-ვაი — ხარ.
ვაი — იც.
ვალ — ვალი.
ვალეა — აი ეს.
ვალე — აი ეს. ვალე — მეშახტეთა დაბა ახალციხის მახლობლად. რიგის ყურის სამხ. აღმოსავლეთით არის კურორტი ვალე.
ვანი — მოშიშვლებული ადგილი ტყეში, ხის უშტო ღერო. აფხაზურად — ავნ. სახლი. მისგან წარმოსდგნენ სიტყვები სავანე (სოფლები დუშეთის, ქუთაისის, შორაპანის, ლეჩხუმის, ოზურგეთის, ბათუმისა და ახალციხის მაზრებში ვანის ქედი ოზურგეთში — ვანათი თბილისის გუბერნიაში. ვანათი თელავის ართვინის მაზრებში, ვანური გორის მაზრაში, ვანის მთა ლენტეხიდან ხელედურის გაყოლებით, ხაიშში გასასვლელი. ვანა ხევი თიანეთის მაზრაში“ — მ. ჯანაშვილი, (გვ. 103). სვანურად ვანი უწყლო, გაშლილი, უტყეო ხეობა. ვანი — ტყეში მოტივტივებულ ადგილს ქვია. — გაშლილ ადგილას ვანი მთას ქვია სვანეთის ქედზე სოფ. მუწდიში, ადგილის სახელია — ვანი დაბის სახელია იმერეთში. „ძველ ქართულში“ ვანი საცხოვრებელი სახლის ბინის აღმნიშვნელ ტერმინად იხმარებოდა, დროთა განმავლობაში სალაპარაკო ქართულმა დაჰკარგა იგი“ — ლევან ფრუიძე, 1962 წ. ჟურნ. „პიონერი“

№ 7, ჩემის აზრით ეს სინამდვილეს არ შეეფერება. ვანნა ანუ ვან სახელმწიფო იყო ძველად სომხეთის, ახლანდელ ტერიტორიაზე“ ტაფობი“. ванна — ოვალური ღრმული გვ. 135 — ფიზიკური გეოგრაფიის საც. ლექსიკონი, 1963 წელი.

ვაჟინაჲ — ზღაპრული პიროვნება ჟივვჟივას შვილი, რომელმაც, გადმოცემის მიხედვით ხალხს მისცა წყალი, რომელსაც ურჩხული დაპატრონებოდა — „მევაჟინე — სასმელების მნე, გვ. 152 დ. მ. მშვენიერაძე.

ვარგ — დიდებული — თავადაზნაურობას სვანურად ვარგიალს უწოდებდნენ. სომეხი კათალიკოსი ასე მიმართავდა ქართველ დიდებულებს: „მთავართა ქვეყნისა თქვენისათა აალრნერსეისა და ყოველთა ვარგთა“ ივ. ჯავახიშვილი „ქართ. პალეოგრაფია“ გვ. 282.

ვარანგნი — დიდებულები. „შეიყარნა კაცნი ვარანგნი ხუთასი“ — საბა. „ვარგნი თუ მრავლის შემძლებულნი“ — საბა.

ვარდ ლას — ნეტავ იყოს.

ვაარაადა — სიხარულის გამომხატველი სიტყვა.

ვარიოოლ — ნაგვიანევ დედალს ჰქვია შემოდგომის წიწილისაგან. ნახ. ნახ. წიწილ, ჭოონტა, ჭვალ, ნამორედ. „ქათმის დიდი წიწილი“ — საბა.

ვარჩხილ — ფული ვერცხლი.

ვარტალი — ცხვარი გაბმით ბღავის.

ვარვაალი — ბრწყინავს.

ვარვოოლი — კაცი კვნესის.

ვარაქნილ — ღობე მორღვეული.

ვალლა მააქვა — მწუხარებაში თანაგრძნობის გამოთქმა „ეალლა მაქვა ოჰ“.

ვაღურიაი — ღორის სახელია.

ვაჩაგ — წლის მამალ თხას ქვია.

ვააჰაჰ — დაკარგვის სინანულის შორისდებული.

ვაჰაჰაი — ძახილზე ან ბავშვის ტირილზე განაწყენებული ეტყვის ასე.

ვებიშ — „საქონლის და მოსავლის უქმე დღე — პარასკევი. ამ დღეს აკრძალულია მიწის თხრა, კერვა. საერთოდ კვიმატიან დღედ ითვლება, სამგზავროდ ამ დღეს არ მიდიან.

ვეფს ეშ ხასკარხლე — ოფლი სდის წვეთებით.

ვებოლ — პატარა მტვერი, მოფერებით დატუქსვის დროს კაცსაც ეტყვიან.

ვეება — მტვრის ცახე — უზარმაზარი.

ვედნაი ბადშვ — ძლივს ძლივობით.

ვებშაი — შესაწვავად ვარგისი ღორი, საქონლის ღმერთისადმი შესაწირავი. კარგ პარასკევს ახსენებენ ჯვარ ვებშიას. სხვას ე. ი. ოჯახის წევრებს გარდა არც აჭმევენ და არც აჩვენებენ.

ცდება დ. შენგელია, როცა ამბობს: „აღსანიშნავია, რომ საკალანდო ღორის თავს სვანურად ვებშაიას უწოდებენო“. დ. შენგელია „ამრანის“ შესახებ“ თხზ. ტ. 2, 1990 წ.

ვედშვ — ძლივს.

ვედი — ყიდის.

ვედნუშ — ძლივს.

ვედ — სოფელს ქვია ლახამულის თემში. „ჩვააბე ვედ, ჟააბე ვედ“ — ზემო ვედი და ქვემო ვედი.

ველჭუფ — მდელოს ნაჭერი მიწიანად, ბალახის სახეობაა.

ველიერე — დრო.

ვემე — ქალის სახელი იყო ძველად.

ვენდიბედჟი — ძლივს-ძლივობით.

ვენდ — ვენდშვ — ძლივს, ვედვშვ (ლაშ. კ.), ვედნაშ (ლენ. კ.).

ვეჟანაი — მოწითალო — მორუხო ფერის ხარი. „ვეჟანი წითელ შავი“ დ. მშვენიერაძე გვ. 149; „გამოარჩიენ ვეჟანი სადი ფური“ (ბ).

ვეელი — ვაებას იძახის.

ვერ — მიწა. (ლაშხ. კილოზე ვორ, ორ, „ორეთის ზღვა“ ხმელთაშუა ზღვა „ვოდოვ ემჩედელრი ორეეთთე“ ვორე ლ. კ.) ore — მადანი (ინგლ.). „ორეთის მთები“ — ქართ. ცხოვრება.

ვერი ფერიშ — მიწის ფერი.

ვერჩხ — ქარქაში.

ვერთქილ — ორთქლი.

ვერაყვიჟ — ახალი მკვდრის პატრონი დღიდან სიკვდილისა მე-7 დღეს კლავს ცხვარს ან ხბოს და ჭირისუფალი იხსნილებს.

ვეტ — მთელი ტანით მოძრაობს ფხანის გამო.

ვეჯეჯეი — ზიზღის გამოხატვა.

ვიბს ხააბ — დაბნეულია.

ვეჴ — ბზე.

ვიბ — ფიქრი.

ვიდრობა — სიბინძურე.

ვიდიდადი — ენით უთქმელი ყველაფერი.

ვიდმაღალ — ქვეწარმავალთა მძორი.

ვითმეთარ — უცხო, უცნო, უნახავი.

ვილაჰელ — ძახილზე ნაწყენის პასუხია.

ვილ — ჯორი.

ვინდრობა — სიბინძურე.

ვინწ — ბავშვი ლაპარაკის და სიარულის დაწყებამდე.

ვისკვ — ვაშლი.

ვისიაშ — მოსვლა მოსვლა „ჩუ ხარ ვისიაშ“.

ვიტეტეიი — გაკვირვების გამომხატველი სიტყვაა.

ვისკვი დაბ — ყანის სახელია.

ვიშკვ უბარდ — ულაპარაკოდ, პირუბნობის გარეშე. ვიშკვდა ი ვიშკვდა ვიშკვს ხოგდენი — პირს უშლის ნაჯახს.

ვიშკვ — პირი.

ვიშკვ ღოშგინ — პირს უკან.

ვიშკვს ხოდეე ს — პირს უდებს, სალაპარაკოდ იღებს.

ვიშკვ ფერაბ — პირფერობა.

ვიშ-ვიშ — მაი ხოჩა ლი, აღფრთოვანება Вишь? Вишь?

ვიშკვ უშუმნა — პირ უტყვი шум ხმა პირ უხმაურო — ვიშკვ.

ვიჩმაჩარ — ახალი მთვარე გამოჩენამდე.

ვიცხ — მსხალი.

ვიწყვდ — განუწყვეტლივ.

ვიცხანეეშ — ადგილის სახელია საყდარ შტვილის საზღვარზე.

ვიჭმ — მარხვა.

ვიხვდ — უხვად.

ვიჯ — გველი.

ვოო — ეს ბგერა შორისდებულია „ვოო ათხეი დეემ ეთჯირვიაა“ ახლაც არ დაიჯერებ? „ვო მაცი! ვო მაცი!“ ანტონ ფურცელაძის „მაცი ხვიტია“.

ვობურ — ქურდი „ობური“ (რაჭ.) — ეშმაკი.

ვობრედ — „ობროდი, ლენჩი“ მ. ჩიქოვანი.

ვოობაშ — ბევრამდე რიცხვს ნიშნავს ვობაშ ხულვა.

ვოგინგალ — მაღალი, გამხდარი დახეულ ტანსაცმლიანი ადამიანი.

ვოგაან — ქონიანი ხორცის ნაჭერში,

ქონი და ფქვილი ერთმანეთში არეული და ფაფად გაკეთებული.

ვიდმდოშ — სანამ, ჯერჯერობით „ვოდმოშ ხოთმინა“ „ვოდმოშ ხვეყენიხვი ეჩქალ იზბინიხ“.

ვომიყო — ზარმაცი.

ვოდოვ — ვოდოვ ხარხ ნაურდი ამშა ნააქვიისუუნ“.

ვოდ — სანამ.

ვოდოუაი — დაბალი სქელი ქალი.

ვოდი ვოდდ — ჯერჯერობით.

ვოდმოშ — სანამდიც.

ვოდე — სანამ.

ვოდა — ვოდა გვარ — სახლიდან მგზავრობაში ოჯახის წევრის გასვლის დღეს არავის არაფერს არ აძლევენ, იტყვიან ვოდა გვაქვსო.

ვოდ ხაკვდა — სანამ უნდოდა.

ვოხოლ — ცუდი ნაფურთხი.

ვოხდრის — სახსნილო.

ვოთაავ — დროებითი საცხოვრებელი სადგომი ზერელედ აშენებული დუღაბის გარეშე — უფანჯრო, უსარკმელო სადგომი.

ვოთეთე — ჩვილის საალერსო სახელია, განცვიფრების გამომხატავი.

ვოი — გაკვირვების გამომხატავი სიტყვა „ვოოი მაი ხოჩმიინა“ „ალეს ჯიმბავის ვოოი?“ — (აქ ითქმის ბგერა, რისი აღმნიშვნელი ასოც არაა).

ვოკერს — ბოლოს.

ვოლ — მყინვარი, ძველი ყინული, ლეჩხუმურადაც ვოლ ჰქვია.

ვოლომფსირ — ჭურის სარეცხი „ოლოფსირი (ლეჩხ.) ჯოხზე წამოცმული ჩვარი ჭურის საწმენდი“.

ვოლიანქოც — ბავშვის ხმაურიანი თამაში.

ვომიყო — მაღალი უქნარა, ზარმაცი ახალგაზრდა მამრი.

ვონიო — ვონიოს ხოქვცე — დიდად აშინებს.

ვონა — დრო „ლირვალე ვონა“ გათენების დრო. „ხოლა ვონას ხაგნე“ — ცუდ დღეში აგდებს. Uonne — (გერმ.) დრო, სიამით დროის ტარება, ნეტარება.

ვონი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად, აქედან გვარი ლაშხათში. ვონიანი, რაც გადაკეთებულია ონიანად — ვონიი იაანი“.

ვონჯღოლ — ჩხუბი.

ვორხუგვ — კუდიანი, ავის მქნელი ქალი.

ვორჭაავ — ძლიერ ღრმა.

ვოჟანაი — წითელ თეთრნარევი სვანურად „ვეჟანა — შავ თეთრ ნარევი“ — საბა.

ვორხუგვ — კუდიანი, შურიანი.

ვოჭარო — დიდი, ღრმა ჭურჭელი.

ვორგვილ — მტერი, ორგული.

ვოორია — ავთვალა ადამიანი, ვორიავ ხაარ — ეშმაკეული. ორია სამხრეთია სვანურად.

ვოორბაშ — ადგილის სახელია მუწდიში.

ვორიირა — ცეკვა-თამაში.

ვოორი — არიქასავით „ვორი ნომა ეჯჩეს!“ **ვორააშ** — საარყედ წყალში გახსნილი ფქვილი.

ვორუუნჩუ მეეზი — ქვეშ-ქვეშა, მიწამძრომელა კაცი.

ვორბააწ — ღრმა და დიდი ჭურჭელი. დიდი, მჭამელი, უძღები.

ვოდი — ვოოდ — ჯერ-ჯერობით.

ვორღავიან — შურიანი „ორღავი — (რაჭ) ეშმაკი, დაუნდობელი“ — ჯ. ბერიძე.

ვორგიამ — ბალამწარა ა. მაყაშვილი გვ. 167.

ვოსპეერ — მარხილის ნაწილი.

ვოსარ — ჩოხა.

ვოსარ ი საგვილ — ჩოხა ახალუხი.

ვოტი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად, აქედან კუთხეს ქვია სოფელ მუწყიში ვოტიაიშა — ვოტია.

ვოტოლ — „ორტოლე (ლეჩხ) ქლიავის მსგავსი ხე.

ვოქთავ — პატარა, მოზარდი.

ვოტიტო — მოზრდილი ყმაწვილი, უდარდელი.

ვოღლავირ — მაგიური ბალახი, რომელსაც ხმარობენ დათვალულის წინააღმდეგ.

ვოშიაი — დიდი ავი ძაღლი.

ვოშიორ — მყრალი ოხშივარი.

ვოყონჯილაი — ზარმაცი, დიდტანა ყმაწვილი.

ვოოშთხვ — ოთხი.

ვოშა — რამდენი.

ვოშხეერ — დიდრონი ნაპობები, გამხდარი შავკანიანი ადამიანი.

ვოშომბილაი — ავი დიდი ძაღლი.

ვოჩეჩე — ულამაზო ბავშვის მოსაფერებელი სიტყვა.

ვოჩან — „ოჩანი (ფშაურად) დაკანინებული, დაბეჩავებული, ჯინიანი.

ვოწინწალ — მაღალი და წვრილი სარი.

ვოჭროჭინაი — პატარა ბავშვის სიარულის შესაჩვევი მოწყობილობა.

ვოყარო — დიდი გამხდარი, გაუმაძღარი.

ვოჭკინტ — უჭმელობით გამოწვეული ავადმყოფობა, ძლიერი უმადობა.

ვოხოლ — ცუდი ფურთხი, პირის სიბინძურე.

ვოჭიპ — „ოჭიპო“ — (ლეჩხ.) გახეული კუპრიელის შესაერთებელი ხის ზუფი.

ვოხდრის — სახსნილო.

ვოხარ — წყლის საზიდი ჭურჭელი, ძველებური ბაჩონკა, პატ. კასრი „ოხარო“ — (იმერ.) — წყლის ჭურჭელი ხისა, მხარზე ასაკიდებელი“.

ვოკარ — ობოლი, მიუსაფარი.

ზ

ზაბაკ — მიზეზი — მიზეზიანი. ზაბაკი — სადაფო — (საბა).

ზაგალოოდ — სოფელი ზედა ჩოლურში.

ზაგიარ — დაბალი მთა თუ ეს მაღალია „თანაღ“ ქვია — ქედი.

ზად — გაღივებული ჭვავის მარცვლის ფქვილი — საარყე ხსნარში ჩასამატებელი. „წუნი — უზადო არისო, უნაკლო“. „ზადი, კნინი რამ, შერყვენილება“ — (საბა). „თავსა მისსა უკეთესსა უზადო ჰყოფს, არ აზადებს“ (ვეფ. ტყ.“).

ზავდ — გაისად, მომავალ წელს.

ზავ გიიჩა — აურზაური.

ზავ — ზავი, წელი.

ზავთ — სიმშვიდე.

ზახიაი — მსუქანი, რბილი.

ზათქ — ზათქი, ძლიერი წვიმა.

ზათხიაი — მსუქანი მოშვებული.

ზათქვაფ — სქელი ტალახი, ჭუჭყი.

ზაი — წელი „წელიწადი დედალი (საბათი) ზა, ზაჰ — დამაკება დედალი.

ზანდუკვ — სკივრი.

ზაი ნაკიარ — ადგილის სახელია ლენტეხში.

ზანარ — ასე უწოდებენ სვანები მეგრე-

ლებს. მაშ — საზანო იმერეთში სვანებისაგან შეერქვა საარგვეთოში სოფლებს და არა ქართველთაგან.

ზალუნე — ამაყობით, დამაშინებლად ხმაურობს.

ზამანაი — ორიენტაცია „ზამანაი ხესპ ნი“ მხარი ებნევა.

ზანგვლი — გაბმულად ხმამაღლა ყეფს — ნახ. ლიზანგვლინე.

ზანტალაი — ნამეტანი მსუქანი ქალი, სიდამპლემდე მწიფე ხილი.

ზაპიაი — მსუქანი დედალი.

ზაარ — ზოობაგ — დაზოგვა, ანგარიში.

ზაარიან — მზოგველი.

ზარ — სამგლოვიარო სიმღერა.

ზარჩვ — ზერჩო ბალახის სახელია. „ზერჩო — არჯაკელი — (საბა).

ზასხვ — ზესხო, დიდი ტერიტორია ლენტეხის რაიონის ძველ ნასახლარებით. „ქვენიფლეველმა აიღო ზესხო, გაანადგურა“ — (თ. ჟორდ. ქორნიკ. ტ. II). „დვალთა თავხედობით მობეზრებული ერისთავი ქვენიფნეველი ჯარითურთ ზოსხოს მივიდა, სულერთიანად მოსპო დვალხი და დაარღვივნა ციხენი მათნი და მოსწვა ქვეყანა მათი“ — (ივ. ჯავახიშვილი „ქართ. ერის ისტორია, ტ. III, გვ. 256.

ზატიაჲ — მსუქანი ქალი, გაბერილი, მაძღარი, satt — (გერმ.) — მაძღარი.

ზაული — გაზავება, ზავი.

ზაქ — მშიშარა, რბილი დედაკაცი, ზარმაცი ქალი sacht — (ინგლ.) — წყნარი, მშვიდი, ზოზინა.

ზაყაიაჲ — მსუქანი, დიდმუცელა კაცი.

ზღჲაჰ — ასე ეტყვიან მოზვერს ძროხასთან აღრევის აქტის წინ შესაგულიანებლად. („ზაი-ზა-ზაჰ“ — დედალი“ — (საბა.).

ზეგიამ — სოფლის სახელია ზემო სვანეთში მდ. ზეგიამურათი, ზეგიამს წინათ ეწოდებოდა მდ. ბერდუჯი. „ლალვარის მთის კალთებზეა ჩრდილოეთით გარდაბანი ხუნანი მდ. ბერდუჯი ამ ტერიტორიაზევეა გაჩიანიც (გიაჩიანი) „დებედიდან ბოლნისის დასავალს მცირე მთამდე დაქციის მდინარედან ლელვარ ლოქის მთამდე უწოდებენ აწ საშხაის“ ზეგიამი, ანუ ბაზარი კახეთში შგონი ეხლანდელი გრემი. (ვ. პატონიშვილის მ. ჯანაშვილის რედაქციით გვ. 46).

ზეერდ — ყველის ჩასადები დაწნული პატარა გოდორსავით.

ზეთხარ — პაჭიჭი.

ზეთო — ქალის სახელია.

ზედი — **ზედდ** — ერთმანეთის ძალულებით „არცა ლხინი ლხინად უჩანს, არცა ჭირი ზედა-ზედი“ „ვეფხისტყაოსანი“).

ზემეყე — თავის თავის უპირველესობით ამაყობს.

ზემჩემობ — შენ ჩემობა.

ზეპრე — პირისპირ წყრომას გამოხატავს.

ზექ — შეშა.

ზექრა — ჯარგვალი სახლი, მრგვალი ხის შენობა.

ზვერთ — ქალის კაბაში გაყრილი ქსოვილის სარტყელი — ან ნიფხვის სამაგრი. კაცისას — ლარ ქვია.

ზეჭ — დიდმუცელა, მსუქანი კვნესის.

ზვიბ — გამოსდის.

ზვინ — ზვინი. თივის ზვინი შიგ ჩატნეული ხის გარეშე.

ზვრამ — ღრმა და დიდი ტალახი swann — (ინგ.) — ჭაობი.

ზიარ — როცა ბავშვი პურს მოითხოვს („დიარ-დიარო“ გაჯავრებულად ეტყვიან „დიარ ან ზია რაბ ვოდოვ ჯარ“.

ზიგ — ჭირი. მოსახლის ფუძე — სახლობს.

ზიგ — ჭირ დაავს — ჭირი ტყის კაცს.

ზითხ — არაკარგი ახალგაზრდის სიარული, ცუდად ჩაცმულის.

ზიგი უნდომ — არასასურველი ჭირი.

ზიკ-ზაკ — გაბერილი ქალის სიარული.

ზიკ — კუვილის ხმა.

ზილ-ზალ — გაბერილი უავტორიტეტო კაცის სიარული.

ზიპლაი — მსუქანი დედალი „ზიპი არს ცხიმი თევზთა“ — საბა.

ზირაბ — „ზირაბ ვოდოვ ხაარ“ — წყევლა.

ზიჯინდურ — გაბერილი კაცი.

ზიჯ — ტომარა.

ზიჯლაი — დიდმუცელა მსუქანი მამაკაცი.

ზიჭლაყუნე — ლოყლაპია, უდარდელის მუქარა, ბაქიობა.

ზნეეგი — გამუდმებით ჩივის, აყვედრის.

ზობლაი — მჭამელი, ბევრის მჭამელი.

ზომაარ — ზომიერი, მომცრო.

ზომხა — ახალი წელი.

ზორავ — დაგროვებული, დახვავებული.

ზრგზ — თხელი სკორე.

ზვრამ — სქელი ტალახი.

ზუგულოდ — შესაკრები ადგილი, სოფლის სანახშო ადგილი სოფელ მამში — პატარა ზეგანი.

ზუგვ — ვაკეზედ ამაღლებული ადგილი ბორცვი — (Зигзагами) ქართულად ზიგზაგებს აკეთებს. ნახ. კვააბ და კვააბ — კუბვაარ. სამეგრელოს ქალაქი ზუგდიდი სვანური წარმოშობისაა. „დიდი ბორცვი“ არაა სწორი ჯანაშვილი როცა ზუგს ადარებს ზურგს ვახუშტი გვ. 302.

სოფ. წესის საძოვარი „ტყეზუგი“ გაზ. კომუნ. დროშა № 64 — 65წ.

ზუული — ზმუის.

ზუუნტუ — ზღმარტლი.

ზურაალ — ქალი, დედაკაცი.

ზურიალი — ბავშვი ტირის.

ზურპლავი — სურდოიანი ცხვირში დუდღუნებს.

ზურთობ — ჩხუბის წინ მიწევ-მოწევა.

ზურდუგვ — ამობურცული — დარტყმის გამო ამობურცული, მაგრათ გამოსული ადგილი.

ზურაი — დედალი ცხვარი.

ზურზნი — გაბმით ტირის ბავშვი. ბუზის ხმა. summen — (გერ.) — ბზუილი.

ზღარ — ძლიერ კოკისპირული წვიმა.

ზღიპ-ზღვაპ — წკნელის მირტყმა-მორტყმა.

ზღვაპიაი — გრძელი და წვრილი წკნელი.

ზგზ — „შუკვი ზგზ ხაარხ“.

ზგთხ — ულამაზო მსუქანი გოგო.

ზგგლ — ბოხი ხმა.

ზგლ — **ზგლ** — დასაშინებლად მამაკაცის მიერ ხმის გაღება.

ზგმშ — ცოტა, ოდნავ.

ზგრზ — საჩხუბრად მიწევა.

ზგმ — **ზგმშ** — ცოტა, ცოტა.

ზგსკი ფუკვი — გამშრალი, ოდნავ გამშრალი.

ზჷნე — ზნე, ჩვევა.

ზჷრიალი — მოზრდილი ბავშვი ხმამაღლა ტირის.

ზჷრავ ჩჷრავ — ბჭობა.

ზჷრკჷნ — კუვილის ხმა, დაბალი მსუქანი ქალის გაქცევა.

ზჷსყ — რწყილი.

ზჷსყი — ნედლი.

თ

თააბუ — ბოდიში, ბოდიშის მოხდა ყურზე ხელის კიდებით.

თაბუშა — კუთხის სახელია სოფ. ლეუშერში.

თაბუნ — დათქმა, ერთად მუშაობის შესახებ, პირობით შეკვრა.

თაგონ — **გაგონი** — გამგონიანობა, საზრიანობა. დროსა და საჭიროების მიხედვით მოქმედება.

თაგიან — თაგან — თაგნიშ.

თავკავ — მაღალი ცხენი „თავკავ ჩაჟ“ — უშნო მაღალი დიდი თავისა და ხელფეხის მქონე ქალი.

თავკიაც — მარტოხელა, უბავშვო ქალი არა თოთო ბავშვიანი.

თავბედშა — თავბედი კაცის სახელი — თავბედისანნი — კუთხეა ჭველიერში.

თავბედი — კაცის უძველესი სახელი.

თათავ — კაცის ძველებური სახელია.

თათავშა — კუთხის სახელია. ლაშხეთშიც არის და ჩოლურშიც სოფ. შტვილში.

თათქ — მცირე თოვლი.

თათქი აარ — ფიფქიანი, თეთრი ფერის ადამიანი.

თათაშა — კუთხეა ლაშხეთში.

თათა — კაცის სახელი ყოფილა ძველად.

თათიაი — ქალის სახელი ყოფილა ძველად. ეხლა არაა ხმარებაში. „ერთი კუამლი ფოჩიანი კაცია და მისი ძმა გიორგი და თათია“ — გვ. 55 1956 წ. (გაბრიელ ცაგერელის მიერ დადებული წიგნი საყდრის მამულების შემატების შესახებ. ს. კაკაბაძე. დას. საქართ. საეკლესიო საბუთები წ. 1).

თაიინ — იჯრა, ულუფა.

თაკიარ — ძლიერ დამარილებული, ძლიერ დაშაშხული „თაკარა — ჭიქით სადნობელი და შესაქმნელი ადგილი“ — საბა.

თაკვ — თოკი.

თალხ — მოცლა.

თალააფა — წამწამი.

თალჯვი — მოსუმფებული, მოშვებული.

თალ — სოლი.

თალ — სოლი, ძაღლი, რომელიც ერჩის ნახ. თელაი (ჟედ).

თამი — დედაკაცის ძველებური სახელია.

თაამბლი — მომყოლი ასაბიასავით.

თანთაყველ — მოხალისე, მომყოლი არა სასურველი „თანთაყველ ლოქ ახჭემახ“.

თანთვლი — რბილად ლაპარაკობს.

თანაავა — გაბმული ხმიანობა, რაიმეს სწავლება ან გამუდმებით წესრიგისაკენ მოწოდება — ამას კავშირი უნდა ჰქონდეს ხევსურულ წარმართულ დღესასწაულთან, ათენგობასთან. რ. ხარაძე, კომუნისტი 1962 წ. 30 XI.

თანკილ — წუნი, მიზეზი — სასირცხო მიზეზი.

თაანდ — თანად — ნაწილაკი.

თანაფ — აღდგომა.

თანაქა — ჟეშტი, თუნუქი.

თანუშიაი — ქვის სროლა.

თანთაალი — რბილად ჩანს.

თანაღ — მთა, ქედი.

თანჴაალი — ფეხებ კანკალით დაიარება.

თანჴალაი — ძლივს მოსიარულე დიდი ტანის კაცი.

თართხულა — თოვლნარევი წვიმა.

თარრგე — დიდი ტანის ენაბორკილა კაცი ლაპარაკობს.

თაარ — ჩირქი.

თარაქმა — „ქვეყანა თარაქმას იშდეჴ ჟი“ — „თათრებს უწოდებენ თარაქმად, ვინაიდან ბრიყვნი, უცოდინარნი არიან“ — ვახ. ბაგრატიონი გვ. 68. „ნეტა ხმლიანი სად მიხვალ, ამირან თარაქამაო?“ (ხალხური „ამირანი“).

თარაღათდ — ნაღდად, თვალნათლივ.

თაარგზელ — მთავარ ანგელოზი.

თართხალიკ — თხელი, სოველი, ძლიერ თხელი.

თაარგზელი ლესკ — ადგილის სახელია სოფ. დურაშში.

თარყიზ — დიდი ტანის ბრიყვი კაცი ხუმარა, უზნეური ხუმარა.

თაასტვე — უვნებლობის პირობა, ფიცი, თავმდები.

თატატ — შესწრების დროს დასაშინებელი ხმა, ბგერა.

თაფუ — მამაკაცის ძველებური სახელია. ეხლა იშვიათს ქვია მარტო.

თაფუშა — ორი მოსახლეა ჭველიერის ლიპარტელიანებში.

თაშუ — იგივე თაშ — დედაკაცის ძველებური სახელია, ეხლა არაა ხმარებაში.

თაშ — ყველი.

თაში — **ყჷყჷ** — ყველის ქონი.

თაში შტიქ — წველა ყველი.

თაშაარ — ხაჭაპური.

თახშაი — სამშაბათს დაბადებული სახარე ხბო.

თახაშ — სამშაბათი — ყველაზე უფრო მშვიდობიან დღედაა ცნობილი. მზის ჩასვლის შემდეგ კერვა არ შეიძლება, ხანძარი იცისო. არც თვიურიანი ქალის ბანაობაა ამ დღეს დასაშვები. ამ დღეს ზეიმობენ ხატარეშობას.

თახრეკ — ქვიანი ადგილი.

თე — თვალი, ით, კენ.

თებიერ — ძლიერი კოცონი.

თებო — თეთრი ფერის ჭუჭყი, თავზე ემართებათ მარტო მამაკაცებს.

თედ — **თედ მაად იწვეენი** — თვალით არ დაინახება.

თედი აყბად ხაყლუუნიხ — თვალ-ყბისა ეშინიათ.

თეთრ — ფული.

თეთუ — ქალის სახელი იყო ძველად.

თეიგვი — თვალყური.

თეკიაარ — მაღალი მთის ბოკვი. (ბოტ. ლექსიკონი გვ. 47).

თეკრიელ — ადგილის სახელია მუწდის მთაზე.

თეკიალ — ჩოლურის საზოგადოების ცენტრი სოფელი.

თეკი — ქალის სახელია, იგივე თეკლე.

თეელჷჷდარ — პატარა თვალები ბავშვისა და საალერსო მიმართვისაც, დღესასწაულ მეისარობაზეც აცხობდნენ სათვალის ფორმის ტაბლებს — თეემი კოკორაიილარს.

თერა — ჩანს.

თემი ლეხვეტ — თვალის საწუთრო.

თერ — ცნობს, ძროხა იტყობს ჰაკეობას.

თეემი ნადი — თვალის სინათლე.

თეემი ლედეეს — თვალთ სახედი.

თეემი ღვესე — თვალის ბადექონი.

თერღლა — რძალი·

თემი ლიქვთან — თვალის ფართხალი ანიშნებს ადამიანს მოსალოდნელ მოვლენას, „ვაზირმან ცნა, გაეგება- ჩემსა მზეა ამოსული, ამას თურე მახარებდა დღეს ნიშანი სახარული“ (ვ· ტყაოსანი“).

თეს ხაფხრე — თვალყურს აქცევს.

თეს ტკება — თვალის მოხუჭვა მცირე ხნით.

თეს ხავაარვნე — თვალს არიდებს.

თეტეენ — სადგისი.

თეს ხათხპინე — თვალს ავლებს.

თე ათსვე — თვალი დაადგა, თვალი ჩაასო.

თეტეენარ — მთის სახელია რაჭა ლეჩხუმის ქედზე.

თეურ — ბრმა.

თეუულ — თვალი, ბავშვის ენაზე.

თეფშ — ხის პატარა გობი·

თვარალაანი — კლდეს ქვია ლენტეხისკენ მიმავალ გზის მარცხენა მხარეზე (ალიხანოვ-ავარსკის სადამსჯელო ექსპედიციის დროს. ჩამოინგრა·

თვალ — თვალმარგალიტი, მაგიური საგანი რაიმე იღბალის გამომწვევი.

თვალშაი — სახეზე ჭრელი ფერის ძროხას არქმევენ·

თვალ მახარაი — მხოლოდ შეხედულებით კარგი.

თვალვაი — ძროხის სახელია.

თვად — გრძლად დახვეული სართავი ძაფი.

თვადე — განუწყვეტლივ აქეთ-იქით დაიარება.

თვეი — თვე, მთვარე. აქედან ლენთვეი — სამთვარიო, არა სამზიანო, ამას ლემშგედიც ქვია.

თვეიშა — თვეის შთამომავალნი — მუკბანიანების გვარისანი არიან.

თვეი — მამაკაცის ძველებური სახელია.

თვეფშ — თეფში, პატარა გობი.

თველ — ტვინი.

თველიან — ტვინიანი·

თვეჴ — რბილად მოსიარულე, სიარულის დროს რომ ფეხები ეკეცებოდეს, ხის თოხი.

თვეთნე — თეთრი·

თვეთნე დვეშტიშ — თეთრი ორშაბათი.

თვი — თაფლი·

თვიირრ — ორთქლი, წვეთებად ქცეული ორთქლი. „თვიირიან“ გვარია სოფელ შგედში (ლაშხეთი).

თვეფა — დაკარგვა.

თვინიერ — თვინიერი, სასიამოვნო.

თითქინე — თეთრად ჩანს, სიცივისაგან ან ტკივილისაგან ძრწის.

თითოოლაჟი — სათითაოდ.

თიკ — წილები.

თილ — ერჩის, სიავეს იჩენს.

თინო — ქალის ძველებური სახელია.

თინთიკ — ძლიერ თეთრი.

თიორშაი — „თიოში — შრეში ბალახი“ — საბა· ბალახია, წამლად იყენებენ მუშუკის დასამწიფებლად და ჩირქის გამოსადენად.
„მთის შროშანა (რაჭ) და ლეჩხუმურად თიორშიბ· ლექსიკონი, გვ· 50·

თიიტე — თეთრად მოჩანს.

თიჴ — თაჴ — რბილად სიარული, ხბოს პირველი სიარული.

თლეეხი — ამაო სიარული.

თნობელობ — მომლოცველობა, აღდგომის წინა კვირის ლოცვა — წირვა.

თოთაალდ — ყანის სახელია სოფ. ჭველიერში.

თოთ — თოთო, ზრდა უსრული.

თოთან — თეთრი ნეზვი, კლდეს ქვია ენგურის ხეობაში.

თოთობაი — თეთრი კანის ადამიანი.

თომირ — წლამდე ღორს ქვია.

თოთაი — თეთრი ძროხის სახელია·

თირკოჯ — „რბილი კლდე ასე აშურიანამდე ვითარცა სარკიანეთისა, მერმე თირი“ ვ· ბატონიშვილი, გვ· 205· „ქვიშაქვას ადგილობრივ ვანში თირსაც ეძახიან“ (ქართლ· ცხოვრება, ქვის ფურცლ. გვ· 57).

თორქმევილ — მატყუარა, მაცდური, ჩუმ-ჩუმად ამბების მიმტან-მომტანი.

თოფრა — დიდი ტომარა, უშნო ტანის ცხოველი. „ვერცხლი კი თქვენს თოფრებში რომ ეწყო“ (ბიბლია).

თოპი — ფეხებ რბილი.

თოქალთ — უნაგირის ქვეშ სატნევი „ბექას სამართლის ძეგლზე დაკვირვება, ამასთან „ქოთლოსნის“ ფუძე სიტყვაა „ქოთალ“, „ქოთლის შინაარსის პირდაპირი განმარტებანი სომხური ენის განმარტებითი ლექსიკონებში, რითაც „ქოთალ“-ი ტვირთმზიდავი ცხენია. ქოთლოსანი ეს ნიშნავს მეაბჟანდეს? ქოთლოსანი უნდა ნიშნავდეს უუნაგირო ცხენს, რომელზედაც მარტო თოქალთო იყო მხედრის ქვეშ“.

თრაქ — ძლიერ ჭუჭყიანი ამღვრეული წყალი, თხელი ნალექი.

თოოქი — რბილი.

თრავ — ცბიერი, ბრიყვი შესახედაობის დიდი ტანის კაცი·

თრიალ — „რიალ ი თრიალ მამ ხაჟარ“ — გინება·

თუაარ — მთვარიანი „თუ არ მჷჟაარ მიჩა შუკვარ“.

თუაალდ — საადრეო ნამყენი მსხლის ჯიში, ყვითელი ფერის, არაგამძლე. და არა მსხვილი·

თუთარა — ბიჭის სახელი.

თუთქუულ — მდედრობითი სქესის თოთო ბავშვი „თუთქი — ცხელი ნაცარი“ — (საბა).

თუუთა — ოდნავ ცხობა.

თუნგვ — სპილენძის დოქი.

თუურე — ოხშივარი ასდის.

თურქულაი — საქონლის ჭირი, ჩლიქების სიდამპლე იცის.

თუხვა — ბალახია სარეველებიდან ფეტვის თანამგზავრი და ფეტვის მსგავსი.

თუურთხვე — სურდო ჭირს.

თუხვა — ქალის ძველებური სახელია.

თუუსე — უხმოდ აკუებს.

თუშრე — ნამზიგვ — ადგილია უშგულში — გ· ნიჟარაძე გვ· 148.

თქერენი — კარგად ჯეჯილობს, თანაბრად მოდის „ეშთქერენიცივალდ“ „ვითარცა რა მკვდარნი განცვივიან ასპარეზსა ტანასობად და აღსრულან თქერება იგი უნეთა მათთა“.

თქეშ — ძლიერი და ხანმოკლე წვიმა.

თქვაშ — რბილი ვაშლი.

თქვაშულაი — წვრილი ღია ფერის ვაშლი მეტად რბილი და გამძლე, ძლიერ არომატული და კარგი მსხმოიარე.

თქიშ — ოთხფეხის ტანზე სახრის ცემის ხმა.

თქიშ-თქაშ — მირტყმა-მორტყმის ხმა.

თქორე — წვრილი და რბილი წვიმა მოდის „თქორი — არის წვიმა წულილი და კაცთაგან ძნიად სახილავი“ (საბა).

თქჷრშჷნ — ოთხფეხის ჯოგის უწესრიგო სირბილი.

თქგლ — ნელი წვიმის ხმა სახურავის ქვეშ გაგონილი საზოგადო ნელი სიცილი.

თქგლს ანღრი — წვიმასავით მოდის.

თხა — საქსოვ დაზგაზე ძაფების გრძივი წყება.

თხამ — შური.

თხამიან — შურიანი.

თხაპან — მთვარიანი ღამე.

თხანშაალი — ცუდი ფეხსაცმელებიო თოვლ-ჭყაპში დაიარება.

თხანა — შეხვედრა.

თხაფ — სახურავის დასატნევი.

თხაშდ — ლიგნე — დალბობის შემდეგ გახევა.

თხარდ ლიგნე — მთლად დაგლეჯვა მუცელზე.

თხაპარწელაი — თხელი ქსოვილი.

თხალ — შეშინების შემდეგ გაქცეული, მშიშარა.

თხეშნი — ლღვება.

თხეერე — მგელი.

თხეელა — ბავშვის ენაზე ძებნას ნიშნავს.

თხერენი — დაეთლევა მსუქანი და ფაშვიანი.

თხვიმ — თავი.

თხვიმე — გუჯ — თავის ქალის ზედა შუა ნაწილი.

თხეერეემი ლეღვ — მგლის ხორცი.

თხვენშ — კვახის შიგნეული.

თხვალშაპ — თოვლ-ჭყაპი, გამლხვალი თოვლი ტალახში არეული.

თხვიმთე იდეეს — თავს იდებს.

თხიზაარ — მძღნერიანი.

თხვიმე ფან — თავის თმა, ბეწვი.

თხიშ — გამლხვალი თოვლის ვარდნის ხმა.

თხის — ქინქლი, ახალგაზრდის პირზე პირველი ბანალი. ნახ. ხექნააშალლ.

„თივთიკი სხვათა ენაა, ქართულად თხისური ჰქვიან“ — გვ. 137 (დ. მშვენიერაძე ტექ. ლექ. მას. ქართულ წერილ, ძეგლებში“).

თხიჯ — ტანისამოსის გახევის ხმა.

თხიკ — ფაფის ან ტალახის მცირე საფლეთი. ნახ. ხათხვე.

თხი პურიაი — გამხდარი გოგო.

თხრიჯ — ტანისამოსის გახევის ხმა.

თხუმე ფან — თავის ბეწვი.

თხუმიაანიილ — თავის თავის ბრალი.

თხუმე აყარი — თავის ქალა.

თხული — ხვრინავს, ძინავს.

თხუმთე იდეეს — თავს იდებს.

თხურპე — სურდოს შედეგად ცხვირში ლაპარაკობს, უჭირს სუთქვა Schnupfen — (გერმ.) — შვნეეფე.

თხგლე — თხლე, ღვინის ლექი.

თხგრე — სითხეს ადენს, მუწუკიდან ჩირქს ადენს, დაგუბებულს სკდომით ადენს.

თხგრშგნ — ცუდი ფეხსაცმლიანი ხალხის სირბილით სვლა.

თხგკე — თხელ მასას, ფაფას ან დუღაბს ღვრის.

თხგლმა თხგგლ — გაბმული სიცილი.

თხგგლს ხაფიდხ — გაიცინეს.

თხგრპლავი — თხელი ქალი უაზროდ ლაპარაკობს.

თხგპ — აპეური, ქათმების ჭირი.

თხგგლი — ხვრინავს, ძილის ხმა.

თხგშე — დამბალს ხელით ქნის, ხსნის.

თხგფსეელ — დათვის მოცვი. ხეა წითელი მერქნით, დიდი არ იზრდება, მისი ნაყოფის ჭამა ადამიანს ასულელებს. ქართული თხიფსელა — კვიდო — ა. მაყაშვილი გვ. 39.

თგგირ —ხის სადგისი, მწვერვალი „ხან თენგირი“ „რკინის სახვრეტად იხმარება თეგი“ მჭ. რაჭაში. გვ.

124 თგთხლეეპ — თხელი ტყავი. „თეგი — გათიბული ბალახის მსხვილი ძირები“ გვ. 4, ძვ. საქართველო, ექვ. თაყაიშვილი, ტ. II. „თეგი — დასაბეჭდავივით“ — (საბა).

თგთხლეეა — თხელი ტყავი, ხორცის თხელი ნაჭერი.

თგმი ღვენიილ — ტანჯვის ღონე — ძლივს ძლივობით.

თგმი — „თგმი ხაარ მაარას“ — ტკივილს განიცდის კაცი.

თგრთლავი — თლიფინით ლაპარაკობს.

თგრტნი — ქვითინებს, ტირის არაგაბმით, წყვეტილი ბგერებით ძალით ტირის ხმამაღლა.

თგრგნ — ბრიყვი.

თგრტნაალა — გაბმული სიცილი.

თგრექ — სქელი სითხე.

თგრქიატ — მაკრატელი — „ცხვარი ძვალტყავად დაგიდის პირს ვერ იკიდებს დუქარდი“ — (მთიულური). „მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ დანამდვილებით არ ვიცით დუქარდის სამშობლო, მისი ხანგრძლივი შემონახვა იმის მაჩვენებელია, რომ უკვე ანტიკურ ხანაში ქართველი მეცხვარე იყენებდა ამ იარაღს.

თგქ — ხსნარი, დუღაბი.

თგხიაარ — ლიპარტელიანების კუთხეს ჰქვია ჭველიერში.

ი

იი — დას ნიშნავს „მი იი სი“ — მე და შენ.

იავარა — ზერელე კაცი, რომ არაფერს ნაღვლობს ნახ. იეულ.

იათახ — ცხენის მოწყობილობა.

იალბუზ — ცუდი ამინდი ზამთარში, რასაც რუსულად метель ჰქვია. კავკასიის ქედის მწვერვალის ეს სახელი წმინდა სვანური წარმოშობისაა, ისევე როგორც სხვა მწვერვალებისა: უშბა, თეთნულდ და სხვ. არაა სწორი მ. ჯანაშვილის აზრი, რომ სპარსნი კავკასიის ქედს უწოდებენო იალბუზს, აქედან ვითომ სპარსული იყოს ეს სიტყვა — (მ. ჯანაშვილი „ვახუშტი და მისი დრო“).

იამან — ამირანის აღმზრდელი მამა ცალთვალა, დევის გამო. იამნის წყარო ანუ იამან სუ — მდინარეა ჩერქეზეთში. „ძველ ებრაულად იამსუფი ქვია ლელიანის ზღვას“ — ბიბლ. თქმულებები გვ. 154 კოსიდოვსკი.

იამ — წყალში მდებარე ქვების ხავსი, უფრო მეტად შემოდგომაზე და ზამთარში ეკიდება ქვებს, ზაფხულში ეს ნაკლებ შეიმჩნევა.

იაანიარ — მისიანები.

იაანი — იანი მიშგვი იაანი — ჩემიანი.

იარე — სითხეს ისხამს ერთბაშად.

იასაღიშ — მოყვანილობის, კარგი გარეგნობის. „იასალი ქალია“ — შ. დადიანის „გიორგი რუსიდან“.

იარდ ლეექვ — ვინ თქვა.

იააქ — სა თავსართი ლააღირი იააქ — — სანიჩბე — აქ (ლაშ. კ.) აქ (ლენ. კ.).

იაქიიალხ — მოყვრდებიან.

იაღლიშ — თაღლითი, მატყუარა, ქვეშქვეშა.

იააქაშ — სარგო.

იაღო — აბა — ავე (ლენ. კ.) იააღო — (ლაშ. კ.)

იალო იდო — აბა თუ არა.

იბაჩავი — ქვავდება.

იბლოოყიელ — გული ერევა, უაზროდ დაიარება.

იბაავიელ — მრუშობს, მეძავეობს.

იბარბოოჩიელ — ხმამაღლა მღერის ან ლაპარაკობს მოკრეტინო კაცი бормочет (რუს).

იბავლაალ — ჩუმ-ჩუმად, მალულად რაიმესი ძებნა, ეძებს.

იბაგვიელ — მუშტით ჩხუბობს.

იბადუურაალ — ძლიერ ტირის.

იბააჰი — აბიჯებს.

იბააჯღიელ — ბიჭი სუსტად ჩხუბობს.

იბაამბლვე — ზურგზე იკიდებს.

იბარჯავაალ — მიზეზიანობს.

იბარძღულალ — ხრინწიანი, დაძაბული ხმით მიმართვა.

იბააყვიელ — ჩხუბობს „ბიყვბა-ყვის" ანუ მირტყმა-მორტყმის ხმის გადენით.

იბაანდე — იკერავს, გახეულ ტანისამოსს იკერავს.

იბაგიირი — ძლიერ ჯავრდება.

იბაარ — გადასახადის ძველებური სახე. იბაარ — აიბაარი — ლაიბაარი ადგილია სოფ. ქვედა ჭველიერში საერთო სასოფლო. არავინ არ ამუშავებს და აკრძალულ ზონად ითვლება. მარტო ხილს ყრიან და ინაწილებენ მოსახლეთა მიხედვით ლიპარტელიანები. იქიდან ვისაც შეშის ფიჩხი გააქვს, ხელებზე და თითებზე გამოსდისო თეთრი ბუშტუკები, რომელსაც ფუსტა მუსკვეჯს ეძახიან. იბაარ — გადასახადი, ბეგარა. აიბაარი — ბეგრავს. ხომ არა აქვს კავშირი ამას აღმოსავლეთ საქართველოში გაბატონებულ ფეოდალ ნებთან? გადასახადის ანუ ბეგარის ეს სახე სვანეთში ხომ არ ატარებს იბერების ან იბარებისაგან დაწესებულ ღალას და მერე იქცა საერთო სატომო ტერმინად?
„ხალხის აზრით საჭიროა დამნაშავის დასჯა ჯარიმით ჰიბარ" — (ეთნ. წერილები, სვანეთზე",
გვ. 58).
ახლანდელი აფხაზეთის ტერიტორიაზეც, სადაც ძველად ძირითადი აბორიგენი მოსახლეობა სვანები იყვნენ ე. წ. ჰენიოხები, კოლაელები, მისიმიანები, ცანები, გადასახადის ბეგარის სახელი ყოფილა იბარ. «Владеть, получал в свою пользу (айбар). «очерки истории Абхазии, ч. I стр. 163.

იბაჯიჯგიაალ — ძლივს-ძლივობით მაგრობს.

იბგუუნი — ფრთხილდება საშიშროების მოლოდინში.

იბგუნე — ხელით მოსინჯავს, იჭეჭყავს.

იბგურაალ — ქურდობს.

იბგი — მაგრდება.

იბგე — იმაგრებს.

იბდე — ისხამს.

იბდერ — იწევს.

იბენგული — დიდი ტანის ოთხფეხი მიწაზედ დაყრილ თივის ღერებს აგროვებს.

იბენდულაალ — ძონძებს აწესრიგებს.

იბერბეტაალ — დაბრუციანობს.

იბენცულაალ — მოჩვენებით ვითომდა რაიმეს აკეთებს, კი არ მუშაობს, არამედ თავს იქცევს.

იბეელი — იბერება.

იბენგულაალ — პირუტყვი თივის ფითრებს კრებს.

იბეენცქვი — შებლით ეცემა.

იბეემბლვე — იკოტორებს, ზურგზე იჯენს, იკიდებს.

იბზღღრიელ — ჩხუბს აპირებს, არევას იწყებს ლაპარაკით.

იბზი — ძღება.

იბზუუნკვი — ძლიერ იხრება, იკრუნჩხება.

იბზენკულაალ — წელში მოხრილი დაიარება.

იბზვიელ — სწრაფად დაიარება რაიმეთი გამწარებული ან ძლიერ გახარებული.

იბზულაალ — მკბენარს იცილებს.

იბირბოოლდე — უბეს ძლიერ ავსებს რაიმეთი.

იბინცლავაალ — მცირეს ჭამს.

იბიჲნი — ობდება.

იჲბიინე — სუნთქავს.

იბიირღვე — რქებით მიწას ითხრის.

იბიინჯვიელ — იბუტება.

იბიოლალ — ნელად აფახულებს მსხვილ, უაზრო თვალებს.

იბკ ნაალ — გაუბედავად ბორძიკით მოქმედებს.

იბლლ დანაალ — კრეტინი ტანსრული ახალგაზრდა დაიარება.

იბლოოყიელ — ბოყინებს — რწყევის წინა ხმიანი მოქმედება, გულის რევა.

იბლივიიელ — უდარდელად იყურება მოკრეტინო.

იბლიივაანალ — კრეტინი უაზროდ იყურება ირგვლივ.

იბნე — იბნევს — იწყებს.

იბნაგიაალ — ჩუმად, სხვის სახაბაგეში რაიმეს ეძებს.

იბოოცაალ — მცირეს, მოჩვენებით მუშაობს.

იბოოლალლ — ხეებზე და კლდეებზე დაიარება.

იბოოგაალ — ბავშვი სათამაშო ხიდებს აგებს რუზე.

იბოომბაალ — მოხუცი ან რბილი კაცი ნელა დაიარება. „ფერჯი რომ ვერ ანდოს და ავად იარებოდეს ბობვა ჰქვიან" — (საბა).

იბოოში — ეწყობა.

იბონჯღაალ — ჩაჩანაკი კაცი — გამხდარი პატარა კაცი. ძლივს დაიარება.

იბორბოტი — იბნევა.

იბოჯავი — **იბჯოვი** — ბიჭი არამარდად დაიარება, დაიარება ახალფეხადგმული.

იბოდნავი — თივას აგროვებს, იკრებს ნახ. ბონდ.

იბორდი — სითხისაგან ფქვილი და ნაცარი დედდება.

იბოორი — ძლიერ თვრება — ბრუვდება, გონებას კარგავს.

იბოოტაალ — დედალი თხა განაყოფიერებას მოითხოვს.

იბოღავაალ — მწერი დაბობლავს.

იბჟენი — იგებს.

იბჟუუნე — იტყობს რაიმე ტკივილს იჩენს.

იბრუუწე — ბევრს და ხარბად სვამს.

იბრააწიელ — წარამარა ტყნაულობს უხეში დედაკაცი.

იბრაატყიელ — მსუქანი ქალი წარამარა ტყნაულობს.

იბროოჰი — ერთი მთავარი ორად იყოფა.

იბროგი — ითოშება.

იბრე — იკლებს.

იბრუუწე — ხარბად ბევრს სვამს.

იბრეენბიელ — კრეტინი ნელა ტირის, მოთქვამს.

იბრიეს — იბარებს.

იბრუში — სხეულის ნაწილის უგრძნობლობა, გაბრუება „შეეხო ვრცელსა ბარკლისა მისისასა და დაუბუშა

ვრცელი ბარკლისა იაკობისი ბრძოლასა მას მის თანა“ — (შესაქმეთა).

იბრგშტგნი — ძლიერი ჯავრით იბერება, სახეზე სივდება.

იბრგტყნაალ — ქალი უშნოდ დაიარება.

იბტვანაალ — თხები ნაყოფიერდებიან.

იბუუწე — ხარბად ბევრს სვამს.

იბუუყვი — გამობერილია.

იბურდლავი — იბურდება ერთმანეთში, ინასკვება.

იბუურდი — ირევა, უწესრიგო ხდება.

იბუურდაალ — 2 — არეული ხდება. ნაძენძში გაბმული.

იბუული — ოთხზე დგება.

იბქიელ — ბაქიობს.

იბღგლიელ — ხმამაღლა, უდიერად ყვირის.

იბყუნე — ჯიბეებს ან უბეს ძლიერ ივსებს.

იბშვაანი — ბუშიანდება, ბუშნაყოლები ხდება.

იბცქვიელ — ცხვარი ჩხუბობს.

იბძგი — ოდნავ მაგრდება ზედაპირზე ან ძლიერ სიცხის გამო, ან ძლიერი სიცივის გამო.

იბძგინე — იბჯენს.

იბძგურე — წაბლს არჩევს თავისი ეკლებიდან.

იბძღგნე — საჭმელს ანდა რაიმე ქონებას იზოგავს ცოტ-ცოტას.

იბწკგგრი — წვრილად იპობა.

იბჭაარი — ბუშებს შობს, ბუშები იშობა.

იბხგნი — ცუდი საჭმლით ივსება მუცელი, ოთხფეხი ძღება.

იბბხგნი — ისხურება.

იბჯღე — ზედ იჯენს პატარა ბიჭს, ან პატარა კაცს.

იბგლიელ — ამაყად იმუქრება.

იბჯგნალ — აყოვნებს.

იბჯგგნი — ფეხზე ჩერდება.

იბჯუნე — ჯიბეებს ივსებს.

იბჯღგგრი — იხლიჩება ბიჭი.

იბჯუყვ — კაცის სახელი ყოფილა ლაშხეთში აქედან კუთხე „იბჯუყშეერაალ“.

იბკუური — იპობა.

იბგგლანაალ — მუცელ გამოწეული დაიარება.

იბგრგლავი — ფეხით ითელება ბალახი, მოსავალი.

იბგრბაციელ — დაბარბაცებს.

იბგგთქანაალ — ფეხების ბათქუნით დაიარება, მოკაზმული დაიარება ამაყად.

იბგგჯღანაალ — პატარა ბიჭი დაიარება.

იბგგლიელ — ზერელედ ყვირის.

იბგრღანიელ — ღამდება და არცაა დაღამებული.

იბგრჯღანიელ — ბავშვი ბიჭი ან პატარა კაცი იწევს საჩხუბრად.

იბგრგანიელ — დიდი ტანადობის კაცი შრომობს, მოქმედებს დაუზარებლად, ბრიყვულად.

იბგნაბი — აზრზე მოდის.

იბგრბანიელ — ბანჯგვლიანი ლეკვი დაიარება, კარგა გაზრდილი.

იბგგდარალ — ძალით მიიწევს რაიმე საქმისაკენ მიჩეჩებით.

იბგრკლავაალ — ენა ებმება.

იბგლჯიინე — გადადება — გადადებაშია, ეზარება დაწყება.

იგაამცემაალ — ამბებს კრებს და აყუჩებს, ზვერავს, აქა-იქ დაძვრება.

იგაი — იგავი, გადაკრული თქმა.

იგაათვი — თავდება.

იგაავშე — იჩვევს, იშინაურებს.

იგაიღაბი — გონს მოდის.

იგაიელ — გადაკრული თქმით აგრძნობინებს რაიმეს თხოვნას.

იგაანწკარაალ — გრძელი ხელებით მოქმედებს.

იგაფავი — სისხლით ან რაიმე სითხით ისვრება.

იგაათხიელ — უხეშად პასუხობს, ემუშავება.

იგაურაალ — დამშეული ოთხფეხი ყველაფერს გლეჯს, ჭამს, გამრჯე ქალზედაც იტყვიან.

იგაარცხილი — ხდება, უჭმელობით გამხდარი ხდება.

იგბე — ილრძობს.

იგბოოლდეს — იკადრებოდეს.

იგდენი — ივალებს, გარკვეული დროისათვის ღმერთს შესახვეწად ეკლესიის წინაშე ითქვამს, ივალებს გარკვეულ ბეგარას. სირბილის გაშო პირს იბრუნებს ნაჯახი. გვ. 156.

იგდაანი — იმართებს, ივალებს.

იგეენგიაალ — დიდი ქათამი, (მამალი ძალუმად იკენკება).

იგეენგე — დიდი მამალი კენკავს.

იგერ — აგერ — აქა იქ.

იგერგმანაალ — შორიდან ეფერება, გარე-გარე მიუფერებს.

იგვნი — ტირის.

იგვმეერი — წყალი იჭედება.

იგვრანგვი — დიდი ტანის მსუქანი ქალი წვება, გორდება.

იგვრინე — გაბუტვით უარყოფს რაიმეს „ლეზვებს იგვრინე“.

იგვშე — ისხამს.

იგვრანი — გორდება.

იგვრები — იგუვება „დეემნარდ იგვრები“.

იგვნე — ინდომებს.

იგვლი — ნელა ზარმაცულად გადის.

იგვლიბე — ბევრს სვამს გემოს აუღებლად — რბილ სასმელს სვამს.

იგვბავი — იგუბებს, გუბდება. губа, губы.

იგვიინდი — იღრუბლება, იღუშება.

იგვრეემფიელ — უსაქმოდ კარდაკარ დაიარება. მოზრდილი ადამიანი.

იგვიილბე — ოდნავ იმახვილებს.

იგვეეწვრიელ — გაძვრება, გამოძვრება.

იგზე — არასრულად ივსებს „კადს იგზე“.

იგზგგრიელ — იზმორება зевает.

იგზუურე — იძვრენს „ჭიშხარს იგზუურე“, ფეხებს იძვრენს, რაიმე საქმიდან თავს იძვრენს.

იგიილბიელე — ფეხი უსრიალდება.

იგიოლაალ — ფართო თვალებით ნელა იყურება მამაკაცი.

იგიითხიელ — უმადურად მოქმედებს.

იგიოთალ — უსაქმოდ სწრაფად დაიარება კარდაკარ ან სოფელ-სოფელ.

იგი — იდგმება.

იგიიწაალ — ქანაობს.

იგიიჭი — იკავება, იცვება.

იგიინგოლაალ — მაღალი, უშნო დაიარება, gingen (გერ.) — წასვლა.

იგინგოორე — მტაცებელი ფრინველი, ნისკარტით იკენკავს მსხვერპლს. ასეთ ფრინველს წივეერ ჰქვია. ნახ. წივეერ.

იგიაცი — ოდნავ ირტყამს ნაჯახს.

იგლიააჯნე — დიდი ადამიანი გემო აუღებლად დიდს სვამს.

იგლგნე — ძლიერ ძღება მუცელგაბერვით.

იგლგფგნი — უტყვი და უშიშარი ხდება.

იგლიინჯიელ — დიდტანა იღრიჯება.

იგლამუურაალ — წყრომით ლაპარაკობს.

იგლეენჯიელ — მოზრდილი, უშნო ადამიანი იფხანს.

იგლე — იხევს თავისგან ან ახევს სხვას.

იგლაამიელ — უხეშად პასუხობს, უხეში სიტყვებით ჩხუბობს.

იგმოოდიელ — ოთხფეხი დიდი და გამხდარი დაიარება ყველგან საჭმლის საძებრად.

იგნი — დგება, დაყენებული ხდება.

იგოორწაალ — გამხდარი ძაღლი დაიარება.

იგოოლნი — დადგმული გახდება.

იგოოგიელ — უთავბოლოდ დაიარება გოგის კაცი (ზემო სვ.) „ჩიაგ ესერ ჯი იგოგელ“, ბ — ზღაპრები გვ. 326 იგოიშნე — იშინაურებს, იჩვევს, თავისად ხდის.

იგოოჯალ — პატარა სახლებს აგებს სათამაშოდ, მშენებლობას ეწევა.

იგოოჩალ — გაუგებარი დიდი ტანის მოკრეტინო აგებს ვითომ რამეს.

იგოონგიალ — დიდი გამხდარი მაღალფეხებიანი კაცი დაიარება.

იგრიხი — იგრიხება.

იგრჟჟხანაალ — გამხდარი მოზრდილ, ქალი უხეშად დაიარება.

იგრაახიელ — ხმამაღლა ეწევა დამრაგებლობას შეუსმინარ ხალხში.

იგრანგი — დიდი ტანის კაცი გორდება, წვება.

იგრჟჭანალ — თავხედი ქალი შეუპოვრად დაიარება.

იგტავი — ძლიერ იწვება, იფერფლება.

იგუუვშე — ინდომებს, გულით ინდომებს.

იგურზანიელ — ბობოქრობს.

იგუუზე — თავისაკენ იწევს, იჩემებს, ითვისებს.

ოგრუუზიელ — მუქარით ჯავრობს.

იგძჟნი — იჭიმება.

იგჭე — იკავებს.

იგჭჟნი — ძლიერ დაბმული ხდება, აკავებს ალბათ.

იგხუნი — მოკრეტინო ძლიერ ჯავრდება, უხეში საჭმლით ძლიერ ძღება.

იგერგილი — მადას კარგავს საჭმლის სიუხვის გამო.

იგჟრგიინე — ავი თვალით ინელებს იცოხნის — იწხვი — იწოვს.

იგჟლგიმი — საჭმლით გული უძღება, რომ რაც არ უნდა კარგი საჭმელი აჭამო, მცირეს ჭამს მოყირჭების გამო.

იგჟჟრდე — თავისკენ უფრო მეტს იკუთვნებს.

იგჟჟლანაალ — ნელა დაიარება დიდი ტანის კაცი.

იგჟლდამი — ბევრს აცხობს, ანთებს დიდ ცეცხლს ნახ. გალდაბ.

იგჟრჯანიელ — დაუზარებლად თავდაუზოგავად მუშაობს უხეში ქალი, მამაცი მუშა.

იგჟრთხანიელ — უაზროდ დაბარბაცებს

იგჟნგააჩიელ — ხმამაღლა არიგებს.

იგჟჟჟანაალ — მოშვებულად ნელა ძლივს დაიარება.

იგჟჟცანაალ — პატარა კაცი ქუსლებზე ნელა დაიარება.

იგჟჟლჯიინე — დაზარების ან სიძნელის გამო გადადება გადადებაშია აუცილებელი საქმე „იგ ლჯიინეხ ლიიზის“.

იგბჟნი — უცბად ჩერდება შეშდება, ავი თვალით ჩერდება.

იდაარი — დარი დგება.

იდავნე — იხელთებს დროს, სარგებლობს.

იდაავში — ფუჭდება.

იდააწყი — წესრიგდება ლაგდება.

იდბაშ — ტაბლებს აცხობს ჩანაში.

იდგიარი — კვდება, იდაგიარი, იდგარი.

იდგე — იქრობს

იდგდ — პირისპირ.

იდეეს — იცვამს, იდება.

იდვინე — იხელთებს, დროს იყენებს.

იდოლდე — მსუქანი დიდი ქალი ხტება

იდიინჭი — იზნიქება.

იდიინდროიელ — მსუქანი დედაკაცი ვითომ ამაყად დაიარება.

იდკლებბალ — ნაღვლობს, გამოთქვამს

იდოოსკე — ჩქარობს.

იდო — თუ არა.

იდორდოლი — დედდება.

იდოოგი — სულელდება, არამომჭირნე ხდება „ქეენდოოგიაან იედურ“.

იდოონდაალ — ნელა დაიარება მსუქანი ქალი, დედალი „დოდანი — წყნარად და სიზანტით საქმის ქმნა“ —საბა.

იდოდავაალ — დედალი ქათმის სიარული, დაცინვით ქალზედაც იტყვიან удод — ოფოფი — (რუს.) ეს ოფოფის სახელი ფრინველის სიარულთანაა დაკავშირებული.

იდრეყი — იფარავს, პატივს სცემს, „ლიდერყი ღეერბეთ“ — დაიფარავს შეიცოდებს ღმერთი.

იდუუწი — იწელება.

იდუუხვიხ — ცხვრები მიდიან.

იდულფავი — სქლად იხურება, იხურავს

იდუდნავი — პირს იბურავს.

იდიირი — 2 — დირე იდება, დანაყრდება

იდუუხვი — ცხვრები ერთად საითმე მიდიან.

იდღუულიელ — ძლიერ წველადობს, ბაქიაობს.

იდხვანი — ცხვარი მაკდება ნახ. დუხვ.

იდჟრლნე — უანგარიშოდ წყალსავით სვამს მაგარ სასმელს.

იჟდჟრე — ნანობს, მოინანია.

იდჟრდანიელ — მსუქანი ქალი მოუქნელად დაიარება.

იე — შეხე.

იებ — ბალი.

იებეშ — ყანის სახელია მუწდიში.

იებრა — ბალის ხე. ბალის ხის შეშას არ ხმარობენ, რადგან მისი მერქნიდან ამზადებენ ხატებსო. ბალის ხის სახლში შემოტანამ ქვეწარმავლის სახლში შემოსვლა იცისო.

იეპერაალ — ადგილის სახელია სოფ. ლეუშერის მთაზე. იებზე ჩრდილო კავკასიურად სვანს ქვია. იემზე ყალე — სვანთა ციხე ბალყარეთში.

იეგირ — ადიდებული მდინარე, საერთოდ მდინარე.

იედ — ეჭვი, დარდი.

იედიაშ — ადგილის სახელია დევაშის თავზე.

იეგირს ხოფშტვე — წყლის დიდ ნაკადს უშვებს.

იედდ მამ ხოზ — არ ეეჭვება, დარდად არ მიაჩნია.

იედ ალე — ან ეს.

იედაი ვოდ — საეჭვოდ — გადაწყვეტილად „იედა ვოდჟი“.

იედ ეჯი — ან ის.

იედიყ — ადგილის სახელია ზედა ჩოლურში ძველებური ციხეებით, ეკლესიით და სასაფლაოთი, თუ ვინმე იყო ამ ადგილებში მაცხოვრებელი, არაა ცნობილი.

იედურ — სულ, მთლიანი.

იელი — სოფელია ზემო სვანეთში.

იე — ჩვენებითი ნაცვალსახელი.

იელია ჭახ — ცუდი ამინდი სასტიკი ჭყექა-ქუხილით.

იელ-იელს ხაფშტვე — შიშის ზარს სცემს.

იელ-იელ — „იელ იელდ ხაფხჭი [illegible] იელს ხაფშტვე“.

იელოგიაჲ — ზვარაკად დაკლული ცხვრის ნაწილების დარიგება მორწმუნეთა შორის. „ევლოგიაჲ-ძღვენი მირთმეული სასულიერო

პირისადმი, სასმელ საჭმელი“ ვაჰ. ქვ. გონგება ლ. მუსხელიშვილი, გვ. 103.

იელია — მელია — სვანური ფერხული.

იელხვაშ — ანუ იერხვაშ — ვერხვნალ-იდანაა ძველი ახოები სოფ. ქვედ ჭველიერის ტყეში.

იელია მგლამ — ცად აწვდენილი ალი.

იელოი — ლამზერ — ამინდის მხრივ სა-ლოცავი.

იენქერ — ადიდებული მდინარე — იენ-ქერობ — წყალდიდობა „წყალსა თოვლისასა ლანქერი ქვია“ — (სა-ბა).

იენდარე — სახურავიდან წვეთავს წვიმა.

იემურ — მარხვას უნდა ნიშნავდეს „ღგნს ი ემურს“.

იენურდს — ჩვეულებრივ, ხანდახან, ზო-გჯერ.

იენქერობ — წყალდიდობა (ლენქერო-ბა მოხეურად წყალდიდობა).

ინექერ — აქოჩრილი მდინარე.

იენურდს — სხვა დროს.

იენდრე — წვეთავს სახლის სახურავიდან.

იენას — მარჯვე, მჩატე, რომ ტანი არ ემძიმებოდეს.

იენა — სოფელია ზემო სვანეთში — პა-ტარა ქალაქი გერმანიაში ლატალის საზოგადოებაში სოფლის ეს სახე-ლი ზუსტი თანხვდენილობაა გერ-მანული ტერმინით. (ვ. ბარდაველ-იძე, გვ. 33, გ. ნიჟარაძე გვ. 128).

იენგურ — მდინარე ზემო სვანეთში. „იგრონი“ როგორც წყლის სტიქი-ონის სახელი ქართულ იგრიდანაა ნაწარმოები. „იგირი“ კი სამკურ-ნალო ჯადოსნური წყლის მფლო-ბელია, ამ ქვეყნის სახელიც იგ-რისია — მის მთავარ მდინარესაც ინგირი ჰქვია“ (შენგელია, „ქართ. მედიცინის ისტორია“ გვ. 38).

იეპუ — არაფრად ჩაგდებას ჰქვია „იე-პუდ ხაბჟა“.

იერუ ფხა — ორი ფა, ორმაგი.

იერქეედა — ორივე.

იერუნინ — ანგინა.

იეროყიაი — მოყიალე წასულელო სხვი-სი ამყოლი მოხეტიალე.

იერყანშა — კუთხეა ლაშხეთში.

იერყნიან — დიდი და გაუმაძღარი ჭა-მელი — იერყან — ჭამის სენია. „იე-რყან ხაჩიფ“.

იერვაალე — ვიღაცა.

იერ — ხმა, ზოგი. იერვაალე — ვიღაცა („ყოველთა ხმა ერთად იერეს“ (ვ. ტ.)

იერხი — ზოგი.

იერი — იბარებს, **იერბლე** — ზევით უშ-ვებს მარტო ჰაერს მომაკვდავი.

იერბი — ბი — 2 — ნახ. მდინარე ბიია —2, ციმბირში ომის დასაწყისი.

იერუ გვიდ — ორმაგად.

იერუ ბინდ — ორხმად.

იერუ ფხად — ორწყებად „იერუ ჰად სგურხ“ მაგიდის ორივე მხარეზე ზიან.

იერუ შვიმდ — იერუ შვიმდ იღრალხ ნახ. шум ორხმად.

იერუ ფად — ორმაგად, ორი ძაფი ერ-თად ან ფირფიტა.

იერვაიი — ვინც.

იერუ — ორი — ვახუშტი შენიშნავს, რომ მდ. იორმა გაორებისაგან მიიღო სახელი იორ, ზემოსვანურად ორი — იორი. (ვ. ბატონიშვილი გვ. 131).

იერმუულაალ — ძლიერ გაწბილებას გა-მოხატავს.

იერუ ღაათ — ორიოდე.

იერუ შუმდ — ორ ხმად, ორი სახის, — იერუ შვიმდ იღრაალხ“ ჩინაირი შვიმიი მაარე არი“ — ყოველნაირი სახის კაცი არის.

იერუ ბინდ — ორ წყებად.

იერხი — ზოგი.

იერამ — ნაცრის წვენი.

იერი შუშა — ხმის დახშობა.

იერუდა ლაღედ — ორიოდე დღე.

იერდგვილ — ერთგული.

იერვინ ჯირობს — ორჯერ.

იერ-იერს — ზოგ-ზოგებს.

იესავშა — იესავ — მამაკაცის უძველე-სი სახელია. იესავანნი — ასეთი კუ-თხეა ლენტეხში ლექსურაში, ლა-პარტელიანების გვარით.

იესე — კაცის სახელი იყო ძველად.

იესეელუშა — იესესანი — კუთხეა ზედა ჭველიერში — უჯიშო ხალხია.

იეს იეს — ზოგჯერ.

იეს იესინ — ხანდახან.

იესიერ — ადგილმდებარეობას ქვია სოფ. საყდარში.

იეულ — არამომჭირნე, ზარმაცი.

იექე — განთქმული, ნაქები.

იეც — საზიაროს დახსნის დროს მეორე მხარისათვის მისაცემი.

იეცხნი — იღვიძებს.

იეწეერ — ძლიერ მაღალი, ტანაყრილა.

იეჭ — კარის გასამაგრებელი შიგნით ბიჯგი.

იეხვ — ცოლი (სახვ — ზემო სვანურად. „ის წერილობითი ძეგლი, სადაც ზოდიაქო ქალწული იწოდებოდ როგორც „სახვი“ უაღრესად არქა-ული ეპოქის ტექსტი ყოფილა, არა უგვიანესი მე-4-5 საუკუნისა. შემ-დეგ ეს ტერმინი „სახვი“ ხმარები-დან გამოდის. პავლე ინგოროყვას მტკიცებით „სახვი“ ნიშნავს „სა-ცოლოს“ „სასძლოს“. რ. პატარიძე „ქართული წარმართული კალენდა-რი“ — მნათობი №6 გვ. 164 — 1976 წ.).

ივააშიშ — დიდი ხნის, ევას დროინდე-ლი.

ივანდგგრან — ადრიდანვე.

ივასუ ხარი — დიდხანს იყავი.

ივაახი — ჭუჭყიანდება, ნაგვიანდება.

ივაარვნე — არა იარაღით, არამედ მოქ-მედებით იშორებს, იგარეგნებს.

ივაარაალ — უაზროდ მთვრალი ან უჭ-კუო ეპოტინება, ხელებს აფათურ-ებს.

ივადი — ნატრობს.

ივბი — დუმდება.

ივდი — იყიდება, ნატრულობს.

ივდა ტვიბ — ღელის სახელი, რომელ-იც მუწდის ორ სოფელს შორის ჩა-მოდის კვაასტანსა და ხააბლაანს შორის, აკავანარის კლდიდან.

ივეეფრიელ — ხან რას მიახტება, ხან რას.

ივეერი — ჩლუნგდება ნაჯახი ან დანა. ძროხას მუცელი ეშლება.

ივზირაალხ — ბჭობენ.

ივზერაალ — უკეთესდება, თანდათან უკ-ეთესი ხდება.

ივილწაალ — გამხდარი მშიერი ძაღლი დარბის ყველგან, გამხდარი, მაღა-ლი ტანის ტუტუც გოგოზედაც იტ-ყვიან.

ივილფაალ — ბიჭი დარბის, ეძებს რაღა-მეს. Caufen (გერმ.) — სირბილი.

ივიირზე — სქელ თმებს ივარცხნის უკან — ცხენი ან ძაღლი ყურებს უკანა-სკენ ცქვეტს.

ივკა — იუბკა, ქვედა კაბა.

ივლიაად — ბეღურის მსგავს პატარა ჩიტს ქვია გაზაფხულზე მოდის, მაღლა ვერ ჯდება.

ივმაანაალ — უკუღმართობს.

ივნათიელ — ნატრულობს.

ივოოთხაალ — რბილი ზარმაცი დიდი ტანის კაცი სტუმრობს.

ივოორმაალ — გამხდარი ქალი ძლივს ნელა დაიარება.

ივოოპაალ — უშნოდ, უნებართვოდ ყველაფერს ხელს უწვდენს.

ივოშთხვნე — ცხენი გარბის დაოთხებით.

ივორყვლე — შელესილს იცილებს.

ივჟე — ძინავს.

ივრიელ — ძროხა ატეხილია.

ივილფალ — გიჟივით დაიარება და წამგლეჯიანობს.

ივშედალ — ქალი მენსტრუაციას განიცდის.

ივჩი — იგერიებს.

ივჭმი — მარხულობს.

ივხალაალ — გამოუცდელობას, უცოდინარობას იჩენს.

იზაარე — იზოგავს, ზოგავს.

იზარდალი — მოზრდილი ხდება.

იზაალ — ძროხა ხბოს შობს — მშობიარობს. ზუება — მაკება. „ზზაჰ“ — ასე ეუბნებიან მოზვერს ძროხის დაკავების დროს — აქედან ზურალ ქალი ზურაი დედალი თხა ან ცხვარი — მშობიარე.

„**იზვი** — ბერწი ცხოველი“ — (საბა) „იზვება“ — 14,5 იერემია) „იზვება — ხვასტაგნი შობენ“ — (საბა) „ხვასტაგნი შობენ“ (საბა).

იზარგალი — წამოიზრდება, წამოიჩიტება.

იზბი — ჭამს.

იზგუნე — იტკენს, იტკიებს.

იზგე — სახლობს.

იზდორ — საშვილოს ავადმყოფობაა — საშვილოს შიგნით ჩნდება წითელი მძორი ბევრი თვალებით — ემართება ძროხასაც და ქალსაც. ზოგჯერ ეს იწვევს ნაყოფის შეჭმა დამახინჯებას, ზოგჯერ უშვილობას და მუცლის სიმსივნეს და ზოგჯერ მშობიარობის გადაყოლას, ამისი წამალია ბალახი, რომელიც მოშინაურებული ჰქონდათ ბოსტნებში დარგული — ზამთარში ამოთხრიან ძირებს, ხოლო ზაფხულ-გაზაფხულზე კი ფოთლებს აჭმევენ. ამისი ნახარშის და პროდუქტების მიღება სწრაფად მოქმედებს, ნაფლეთებს აყრევინებს სასტიკი სუნის დაყენებით. ეს უნდა იყოს კიბოს უებარი წამალი. არსებობს კიდევ დაორსულების წამალი ბალახი მაღალი ყვითელი ყვავილით, ე. წ. მანდრაგორა.

იზელაალ — დაიარება.

იზვრიელ — იწევს.

იზვრი — იკრებს.

იზზგნი — ძლიერ ივსება სქელი სითხით, მაკდება. ორსულობა ძლიერ შესჯებით.

იზთქირაალ — ხმიანად იმუქრება.

იზთქგნი — ფაფით ძღება.

იზთუნი — ზეთი დინდება.

იზიინკი — დიდგულა მსუქანი ადამიანი ჯავრდება.

იზკგნი — ძლიერ მსუქანი ძღება.

იზლგნი — ჯავრით წითლდება იბერება.

იზმარაალ — აპირებს და ვერ გადაუწყვეტია.

იზმა — ზომავდა, არწყევდა.

იიზნანი — ივლის, თავის თავს უვლის, დაივლის.

იზოონაალ — ნელა ზოზინით დაიარება.

იზ პგნი — იბერება, ან სიმაძღრით, ან ორსულობით.

იზსკი — შრება.

იზტგნი — ძლიერ მსუქანი მუცელგაბერილი ძღება.

იზუუგვი — იბურცება.

იზქი — შეშას ეზიდება.

იზგგნთხალ — ცუდად ჩაცმული დიდი კაცი გასარტყმელად იწევს.

იზგრფხიინი — ძლიერ იბერება.

იზგსკანაალ — ზედმეტი ჯავრით ბოლთას სცემს, პირგამშრალი.

იზგგლიელ — უდიერად ყვირის ტანმაღალი კაცი.

იზგრთქიინი — ადამიანი სუქდება მუცელზე ცხოველი კი სივდება. დ. კვდება.

იზგგნკალ — ხმიანად იწევ-მოწევას აკეთებს.

იზგგლანაალ — დიდმუცელა დაიარება, დედა ღორი მაკე დაიარება.

ითაავსე — იახლოვებს კარგი მოპყრობით, თავისად აქცევს.

ითპუნაალს — ამხანაგდებიან რაიმე საქმის ერთობლივი გაკეთებისათვის.

ითგგნე — ხის სადგისს იჩხვლეტს.

იითდა — იყოფდა.

ითეერუნაალ — იტყობს მაკეობას.

ითერი — სწავლობს, ნასწავლი ხდება.

ითიილ-მიითიილ — მიზიარე.

ითია — იმკის.

ითვი — იბადება.

ითველი — ტვინ გასხმული ხდება.

ითინ — ნიში სალოცავ ადგილზე, ბოძივი აშენებული სენიანი შენობა, რაშიდაც ასვენებდნენ ჯვარს ან ხატებს. ლაშხ. უთინ.

ითიაალიელ — ცდილობს.

ითიაალ — ცდილობს, მკის.

ითიი — მკის, იმკის.

ითიტიიელ — ზერელედ იმუქრება დიდი ტანის ადამიანი — უაზროდ ზევიდან დაჰყურებს ყველას.

ითლე — იკარებს, იჭერს.

ითმაარიელ — ტყუილების გამო წუხილს გამოთქვამს.

ითმე — შოულობს ტანჯვა-წვალებით. ტანჯვას იყენებს. добивается (რუს).

ითმიინე — ითმენს.

ითნე — იჩენს, იტყობს, „უბრძანა თქვითო მართალი, ჩვენ თქვენგან არ გვეთნებოდეს“ (მოოდ. ოსთენად“).

ითოოდიელ —უსაქმოდ დაიარება სოფლებში.

ითოკინაალ — ხბო ახლად დაბადებული ფეხს იდგამს.

ითო — ქალის სახელია.

ითრე — სვამს.

ითრაში — სათიბი მიმოსვლით ითელება.

ითრინე — მიათრევს.

ითრიაქი — დიდი რაოდენობით შემოზიდავს.

ითუთხმეტი — სუსტდება, სული ეხუთება.

ითუუთქვი — ოდნავ ცხვება.

ითუსაანალ — ძლიერ მოხუცი, გამხდარი ნელა, ძლივს დაიარება.

ითთქვი — ითუთქება. სიცხისაგან ბალახი იხრუკება ან მარილიანი წყლისაგან.

ითქე — 2— თავს იტეხავს. უმარილს სქლად იცხებს.

ითქშე — ზუსტად იკრავს, იხუტავს მჭიდროდ ნახ. იხტე.

ითქლემავი — ზედმეტი სიცხით ან შიშით, ან მწუხარებით ღონეს კარგავს, სუსტდება, თვალების მილულვით.

ითქიმიიელ — ტკივილის, შიმშილის ან სიცხის გამო წუხს.

ითში — ირჩევს, იხრის.

ითხვნანიელ — კვამლში ან ცუდ ჰაერში ზედმეტად ფშვინავს.

ითხპი — ძლიერ თვრება. ისობს, ოდნავ გამოიდებს.

ითხააპიელ — ტკივილი დრო გამოშვებით უტევს.

ითჩფე — თხელს ან რბილს რაიმეს იკიდებს, იგდებს.

ითხპინე — უხვევს, მოედება.

ითხკე — ფაფას ან სხვა რაიმე სქელ მასას ისხამს. ნახ. თხიკ.

ითხიოლაალ — მობღვერილი წარბების ქვეშიდან იხედება.

ითხეელი — შოულობს, ნახულობს.

ითხრჴჴლი — ტომარა აქა იქ სკდება.

ითხნიხ — ხვდებიან.

ითხრე — იდენს, დაჩირქებულს და დასიებულს იხეთქავს.

ითხჴრმანი — ძლივს წამოდგება.

ითხოორმალ — გამხდარი მაღალი გრძელკაბიანი დაიარება.

ითჴრჴანიელ — ახალშობილი ხბო დაიარება, კაცზეც იტყვიან მთვრალზე.

ითჴრთანიელ — მსუქანი ღორი დაიარება.

ითჴჴრანაალ — წაკრეტინო უცოდინარი, გლახაკი დაიარება.

ითჴჴგრავი — მახვილ რაიმეთი იჩხვლატება, ხის სადგისით იჩხვლიტება.

იჲბინე — სულს ითქვამს.

იკალბე — აზრით წინასწარ რაიმე საქმეს იდგენს, იკუთვნებს.

იკააფი — იქცევა ნახ. იინჴვი.

იკატრავი — კლანჭებით იხოკება, ეკლებით იპოტნის.

იკაანკარაალ — გამხდარი დედაკაცი შრომობს, მოქმედებს გამხდარი ხელებით.

იკახვი — ქონიანი, ცვილი გადნობის შემდეგ მაგრდება ნახ. კახვ.

იკანკული — იღუნება.

იკაანჭვე — იკორტნის, იხოკავს, წაიმჟავებს, წაკანჭული (ხევსურ.) „ლუდი. რომელსაც ოდნავ სიმჟავის გამო დაჰკრავს“ — (ა. ღლონტი).

იკაამპარაალ — მუქარით პასუხს აძლევს პატარა ავი დედაკაცი.

იკარცხალი — გარედან ირუჯება, იწვება, იწვავს, ითბობს.

იკალპოტი — თავისთვის იზომავს.

იკასარი — ძლიერ ხმება, შრება.

იკალთუური — წაიკაპიწებს — კალთებს უკან გადიკრავს.

იკბი — იკრძალება რელიგიური თვით აკრძალვა იდება.

იკბენი — იკრძალავს.

იკდე — იწყვეტს.

იკენკვე — კენკავს.

იკეელანი — ცრუ ამბებს კრებს, „პერუს კეჩუას ენაზე ამაკელია ნიშნავს არ იცრუო“ — (ბიბლ. მკელობელნი — სიცრუვის მეტყველნი).

იკელტავალ — იტმასნება, ერევა — არასასურველ ჩარევას ეწევა.

იკეპავი — ფრინველი ინელებს, კაცი მკაცრ განსაცდელს გადაიტანს.

იკენკული — იკრებს (ლენ. კ.) იქუნცე (ჩოლ. კ.), იფანდე (ლაშ. კ.)

იკედ — იღებს, იწყვეტს „მიჩას ჩიის იკედ“ ან „კედ“.

იკერტანაალ — კერშილობს, ღორი კერშილობს.

იკერძანი — ყველაფერს თავისთვის ითვისებს, ითვლის.

იკემავი — ძლიერ ხმება თივა.

იკვლიფხე — ხტება პატარა.

იკვშდი — იკეცება.

იკვშე — იტეხს, იჩეკავს.

იკვეენი — ხდება, ცუდი კვებით გამხდარი ხდება.

იკვენალ — რაიმეს ნაკლებობის მოსალოდნელ შიშს გამოსთქვამს.

იკვაარიელ — დაეხეტება.

იკვაათხიელ — აქა იქ იჩენს თავს ავადმყოფობა.

იკვდირაალ — დამკვიდრებისგან უნდა იყოს ნაწარმოები. ახლა უხეშ გამოთქმას ნიშნავს — დაეგდესავით. „ჩვესკვიდრენ ამეჩუა“.

იკვდაანე — იკლებს, იხდომებს.

იკვმატი — უბედურება, კვიმატიანდება.

იკვპატი — კუპატიანებისთვის ხორცს იკეპავს, იკეპება.

იკვაჩხიელ — ოთხფეხი დაკუნტრუშობს.

იკვააშგე — მატებაში მიდის.

იკვხი — მწირდება, ნიადაგი უნაყოფო ხდება. ჩაურევლად იცხობს ქერს ან ჭვავს.

იკვხიინაალ — არა სახსნილოს ვერ ჭამს.

იკვრიელი — მიწის ნაკვეთს კვირიას სიმღერით ივლის და აცხადებს საერთო საზოგადო კუთვნილებად — ღვთისადმი შეწირულად, რომელ ადგილსაც ვერავინ ვერ ახლებდა ხელს, — ასეთი ადგილებია ქვ. ჭველიერში „აჭვიფი და ლაიბაარი“. სამლოცველო ადგილი ილიკო ლიპარტელიანის სახლთან და ლაულიშიში საერთო ხმიანად შეცხადება „მინე თხუმე ოხკუირიელახ“.

იკვიილფხე — ნედლ შტოებს ჭამს.

იკვლიზაალ — დიდი ტრაკიანი ქალი სწრაფად დახტუნაობს.

იკვრაანსტაალ — რაიმე ტანჯვის გამო სწრაფად იცვლის გვერდს.

იკვდუნე — იკლებს, ინდომებს, თავის თავს აიძულებს, რომ უნდოდეს.

იკვი — კავდება.

იკვჭაარი — ძლიერ ჯავრდება.

იკვიი — მხილდება.

იკვეეფხრიელ — გაბრაზებული დახტუნაობს.

იკვააშგე — სიგამხდრის შემდეგ ოდნავ იტყობს მოკეთებას.

იკვლაანკვე — პატარა ბავშვი კარგ საჭმელს უცბად იგდებს პირში ან დიდი ადამიანი პატარა კარგ საჭმელს კბეჩის გარეშე იგდებს პირში.

იკვიაალ — კითხულობს.

იკვაათხიელ — აქა იქ იჩენს სენი თავს ან კოხი აქა იქ ურტყამს.

იკთჴნი — წამოიმართება, გამართულად გადაიწევს წასაქცევად.

იკთჴნე — პირდაპირ იყუდებს „ქეესკთნე ბოთლშვ“.

იკჴჴფხანაალ — გამხდარი ფეხებით დაიარება.

იკთხჴნი — უცბად კვდება, ფიჩინდება.

იკჴჴთანაალ — უშნოდ წელგამართული დაიარება.

იკთარი — გემოს იდენს, სიცხის გამო.

იკითხანაალ — ტყუილის გამო კვნესის და კოტრიალობს.

იკიაარკი — ტყავი სიცხის გამო ნაოჭდება და ხმება, ადამიანის კანი სიბერის გამო ნაოჭიანდება. ძლიერ ხმება თხელი რამ.

იკიიკიაალ — ერევა, ეჩრება, „ჩითე იეკიიკი“.

იკინტოორე — ფრჩხილებით იფხეკს „ნეპოლარ ბიდირს იკინტოორეს“.

იკიჩავაალ — ზედმეტად ყოყლოჩინობს, ამაყობს. მამლაყინწობს. (Качливый, кичились).

იკილკე — პატარა არამსუქანი ბიჭი ხტება.

იკიილიელ — კივის.

იკიოწაალ — აქა-იქ ან კარდაკარ დაიარება უსაქმოდ თხელტანიანი გოგო.

იკიოლაალ — ტანწვრილი ყველგან უსაქმოდ დაიარება.
იკიინთი — ფოთლები იკრიფება, ბიბილ-ბიბილ იკრიფება.
იკიინთე — ფოთლებს თითო-თითოდ კრეფავს.
იკირმევლაალ — მიზეზიანობს.
იკიპავაალ — მთვრალი კაცი იჭიმება, ჯიუტობს.
იიკინკოლაალ — მარტოდ-მარტო დაარება მაღალი წვრილფეხა ქალი.
იკიიტანი — იჭვრიტება რაიმეში ღრიჭოში ან ჭუჭრუტანაში.
იკიინჩხე — კისრით გადადის.
იკიჲ — იკარგება, გადაიკარგება.
იკიმფოორე — ფოთლებს ჭამს.
იკიმპოორე — უფოთლო შტოებს ჭამს.
იკკიალი — ნახ. იქვნე, იკორინე, იწფხე — ისმენს.
იკიილჩიელ — სირცხვილისაგან თმება ცვივა თითქმის ან კაცი აპირებს თხოვნას რაიმესი და ვერ ბედავს სირცხვილით.
იკიპრავი — უსიტყვოდ ჯავრით სივდება.
იკიპავაალ — უშნოდ თავი მოსწონს.
იკლავი — ილეწავს, ილეწება.
იკლი — იკეტება, იკეტავს.
იკლიი — დანაკლისად იქნება.
იკლჷპჷნი — ძლიერი სიმწიფით სასტიკად ხმება და მაგრდება.
იკლჷნი — ძლიერ შავდება.
იკლჷჩხჷნი — პატარა სასქესო ორგანო ბავშვს გაუმაგრდება.
იკლჷჷჩხანალ — მაღალი და გამხდარფეხებიანი დაიარება.
იკლჷჷწანალ — გამხდარი გოგო გაჯავრებულად დაიარება.
იკლააწიელ — კაპასი წვეტიანი სახის ქალი ავობს.

იკლააპიელ — ავი კაცი გაჯავრებულად პასუხობს.
იკლიინჭიელ — ლამაზი პატარა იღიმება.
იკლუწუნი — ძლიერ ჯავრდება პატარა წვეტიანი სახის ქალი.
იკმუნი — იკვამლება.
იკმარი — ნახულობს სინჯს ინებებს. უღებს (ლენ. კ.), ჩოლურულად — იწვეენე.
იკნე — კონავს, იძულებს.
იკორინე — ისმენს, იგონებს.
იკოობუნაალ — ერთმანეთზე დაწოლას აკეთებს.
იკოოშარი — ძლივსძლივობით ირთვება, იწყობა.
იკონწორი — ძლიერ გაჯავრების გამო წითლდება.
იკოონკოაალ — გამხდარი ძლივს დაიარება, ჩლიქიანებზე ითქმის და ადამიანებზე გადატანით.
იკორტი — ნაცარი დედდება.
იკოპლავაალ — ჯახირობს.
იკილტი — სისხლი დედდება.
იკოოჩაალ — მაღალი კაცი ძლივს დაიარება.
იკორკოტი — ფქვილი დასველების გამო მაგრდება.
იკპოოტი — ძლიერ ბერდება დედაკაცი, ნახ. კაპოოტ.
იკპიირი — გაჯგიმული ხდება.
იკპილი — იკეპება.
იკჟი — ახალ მოსავალს მთელი ზამთრის მარაგის დაფქვამდე მცირეს ფქვავს.
იკრაანცხაალ — პატარა საწყაოთ მოქმედებს.
იკრალი — გაკოტრიალდება, გორდება.
იკრეებე — იკრძალავს სასტიკად „ჩიის ჟი, იკრეება“.
იკრაანკი — პატარა კაცი ან ბავშვი იქცევა.

იკრეენკიელ — წვრილ ფეხებზე ნელა და უწყვეტლად დაიარება.
იკტერე — იკვეხებს.
იკუუნთე — გვიან არა დროზე მარტო იდარდებს, ინდომებს რაიმეს გაკეთებას.
იკუუნკვაალ — იხრება, მოხრილი დაიარება.
იკუნჭლე — მალულად სწრაფად გარბის.
იკურცხე — რაიმეს თხოვდე და ყველაფერს უარყოფდეს — აქვს მაგრამ სიძუნწის გამო უარს აცხადებს თხოვნაზე.
იკურკვანიელ — გაუბედავად აპირობს, ქალს მშობიარობის დრო აქვს.
იკუუკვანაალ — უშიშრად დაიარება „დეშ ჯაკუუკვანაალნედ ამჟი“.
იკურიელი — მიწის საზოგადოებრივ სარგებლობაში გადასვლას კვირიას გალობით განამტკიცებს.
იკფჷნე — ირჩევს, რჩევას ღებულობს „ჟიიკფჷნე მიჩააშხენ“ რომ ურჩიოს ვინმემ დათანხმდება თავის მხრივ.
იკფხი — პურს, მჭადს კანი უმაგრდება „დიარ იკფხი“.
იკშუური — იმტვრევა.
იკცი — ოდნავ იჭრება, ამიზეზებული ხდება, ინიშნება.
იკცხი — გარედან ან ზედაპირზე მაგრდება, დედდება, ბელტებად იქცევა ნახ. კიცხ.
იკჷნკაასი — გორგალივით ეხვევა ან ტკივილით ან ძილის გამო.
იკჷჷკანაალ — პატარა და გამხდარი გამართულად დაიარება.
იკჷფხანაალ — მშრალზე დაიარება.
იკჷთანალ — ნახ. კითო, პატარა გამართულად ამაყად დაიარება.
იკჷლდაალ — ჩქარობს.

იკჷრქე — იძენს.
იკჷრკანიელ — პატარა ანდა გამხდარი მამაკაცი დაიარება.
იილ — კნინობითობის გამომხატველი სიტყვის ნაწილი, მაგ. ირემიილ — პატარა ირემი.
ილაშარი — ისევს, იახლოებს.
ილააზი — ცხენით ტვირთს ეზიდება, იტვირთება.
ილათიილარ — „ყოვლის ილათისაგან გამოსული და გამოკრებილი“ — ე. თაყაიშვილი, „საქ. სიძველენი“ ტ.2 გვ. 116.
ილაატუნაალ — მეძავეობს.
ილბანი — საბელს აბამს, თოკს აბამს ოთხფეხს.
იჲლაბი — არშინით იზომავს.
ილგენი — ღამეს ათევს, ღმერთის შესაწირავად ოთხფეხს იყენებს. ნახ ლაგენა, ეს სიტყვა პირველყოფილ დაწერილობაში სვანური უნდა იყოს
ილგვეერაალ — ფქვავს.
ილგვენი — ფასდება, იფასებს.
ილგიამი — ლაგამს იკეთებს, ძნელად ამბობს.
ილგმაალ — მშენებლობას ეწევა.
ილდეესკუნაალ — წამხედაობს.
ილდეესკი — ფეხთ იცმევს.
ილეენგვე — დიდი სწრაფად ჭამს ბიბილნაირს, კაკალნაირს.
ილვენჴვე — ქათამი ან იხვი ხარბად ჭამს მარცვალს.
ილვარი — ცოცხლდება.
ილვ — შველი.
ილვი — ლხვება.
ილთხჷნი — ცხელი ტყავი ილბობა.
ილთხაი — იბნევა, ვრცელდება „ჭემს ჟიხალთხაი ჩიაავ“.
ილინთვი — ზამთრდება.
ილეს — ისტუმრებს.

ილიინტე — ტუჩს იქცევს, ნაპირმოღრეცილი ხდება.

ილიინჩხი — გაჯავრების გამო სახეზე ილუშება, იშლება.

ილოონჯგიალ — ნელა იცვამს ფეხსაცმელს მოკრეტინო.

ილოორ-ღილოორრ — ბავშვების თამაშია. ორად გაიყოფიან, ორი ერი მხარეს დგება, ხელიხელჩაკიდებული და ორი მეორე მხარეზე. ერთი მხრიდან იტყვიან წილის ყრის შემდეგ „ილოორ-ღილოორ". უპასუხებენ მეორე მხარეს „ოქროპილორ". კვლავ ეტყვიან: „ქალი მინდა", „მობრძანდი". გაქცეული ბავშვი ეტაკება ჩაჭიდილ ხელებს და თუ გაწყვიტა მიყავს იმ მხრიდან ერთი ბავშვი. „ილორი, — ძველი ქართული სალოცავი ხატი" (ვ. ბარნოვი, თხზ. ტ. 7).

ილოობე — ითრევს რაიმე საქმეში, იბამს.

ილოოკე — ილოკავს. liek — (ინგ.) вилакала — (რუს.).

ილქგრიელ — შეცოდებას გამოთქვამს.

ილსახრი — დაღიანდება, დარტყმა დარჩენილი ხდება.

ილტაახვე — ჩაწეულ შარვალს მაღლა იბრუნებს, ბეგკის გარეშე დროებით იკერავს.

ილტგნი — იჭეჭყება.

ილუუსი — რბილად იბურცება მუმუსავით.

ილფარი — იფარება, დაფარული ხდება.

ილღედი — დარდს გამოთქვამს, წინასწარ დარდობს.

ილყაანი — იმყნობს, დამყნობილი ხდება — იმყნობა.

ილყგგმე — წვიმისაგან თავს აფარებს ნახ. ყ-მი.

ილშკი — იხურავს, იხურება.

ილშთხოორე — საფლავიდან ითხრის მკვდარს.

ილშხვაიინე — იყოლიებს, წინასწარ პირობად დებს.

ილჩე — იცავს.

ილჩიშნე — იფარავს.

ილცგგმე — შიშით ელის „ეშ ილცგმე ეჩა ლიწედს" ლენტეხურ კილოზე კი წვიმისაგან თავს აფარებს ჩ. კ. „ილყგგმე".

ნიშხა — ნიშხობა — (გან. ლექსიკონი, ტ. 4, გვ. 1503).

ილცი — წყალს ზიდავს — წყლიანდება — ლიც-ლიცებს.

ილცხვარე — იშრობს.

ილკგრე — იხვეწებს.

ილგჯგანაალ — მაჯლაჯუნა, ჩაჯუჯგული კაცი დაიარება.

ილკანგგრი — მარხილით ეზიდება.

იმ — რას.

იმარხოოში — მოშვებული ხდება, ჯაფის შემდეგ უძლურდება მოზრდილი ადამიანი, — ცუდად ჯდება.

იმააჯი — ზიდავს.

იმააშვნე — იფერებს.

იმაარე — იმზადებს.

იმალე — სადღაც (ლენ. კ.) ჩოლურულად მგრამს.

იამააი მოშ — რაც შეიძლება.

იმაარ — ვინ რას.

იმაურ — უიმისოდ.

იმან — საიდან.

იმაღვი — იჩემებს, იგონებს, თავს იავადმყოფებს — „ლეგრიდეს იმაღვი".

იმაარი — ეწყობა, ირთობა „ისგრქი (ლაშ. კ.), იბოში (ლენ. კ.).

იმაუნ — სანამდი.

იმგვარიელ — ბუტიაობს.

იმარზავაალ — იპრანჭება.

იმგგნე — იწამებს „ეხმაგნი მოშ" — მოიწამებ?

იმეევრე — მოსავალს იღებს და თავისუფლად აქცევს ყანას.

იმერხელდი — თხელდება — რიცხვი კლებულობს.

იმეევარი — სანიადაგოდ იღებს — სამუშაოდ იღებს ტანსაცმელს.

იემურ — უსადაოდ — არა აღაპი.

იმვაალე — იმალე — იმოვაალე მაალე — სადმე, სადღაც.

იმზუმ — რამდენი.

იმთქვე — იჩვევს.

იმთე — საით.

იმინდარ — ახოების სახელი ჩოლურში ლენტეხის საზღვრის ახლოს.

იმიინქვიელ — იღიმება.

იმიინდვრიელ — თავისუფლად დაიარება ყანებში.

იმიააში — მკას ეწევა.

იმკადი — ფქვილს სიცხეში ხანგრძლივად დაყოვნების გამო შეთბუნებულის სუნი და გემო დაკრავს.

იმკახე — შემწედ თვლის, დამხმარედ თვლის.

იმლიაათხნე — ხტუნვა-ხტუნვით ძლივს მიითრევს ფეხებს.

იმკვედვე — ინდომებს.

იმნარი — ისმენს, რისთვისაც.

იმნარ — რატომ.

იმნარ აჩად — რატომ წავიდა.

იმნარ-იყ — რისთვის და (აქ ასო არაა შესატყვისი).

იმოორჩანი — ივლის, მარაგს იკეთებს.

იმოლი — იტეხავს ყამირს — ახო კეთდება.

იმოორთხე — მორთხმით ჯდომა.

იმოონშკიაალ — რბილად, მშიშრად ძლივს დაიარება დიდი გამხდარი კაცი.

იმოწევი — მოსავალს იღებს, იწევს.

იმოშ — თუ კი „იმოშ ხვიჩო".

იმპეერვინი — ქაფდება.

იმჟვააი-მოშ — როგორც კი — „იმჟვააი მოშ ხემიედაან".

იმჟეღვარე — მოუვლელობით ავადმყოფობას იგრძელებს.

იმსგიიშ — სადაური.

იმსგია — სადაური, იმსგა (ლაშ. კ.), იმასკია ვითომდა.

იმსტუნი — წვრილსახა ძლიერ ჯავრდება.

იმსგიაი — იმსგიაი მიჩ მო ხაკუ.

იმსგიააშ-ხი — იგივე რაც შომაშ ხი.

იმსგავი — ბიჭებ აყოლებული ხდება.

იმსკიადი — აეწყობა.

იმტანი — მატლიანდება.

იმუურგვე — თავისთვის იკუთვნებს ისაკუთრებს.

იმუუქვანაალ — იღიმება.

იმუუქვი — წყნარდება, ნელდება.

იმუუსტი — ჯავრდება სახეზე შესივებით წინ წამოწევით.

იმღა — რატომ, რაში — იგივე რაც იმნარ?

იმყეერვაალ — წამხედაობს.

იმყირი — მოყირჭებული ხდება.

იმშერაალ — თავს ამაღლის, აყვედრის.

იმშედვეხ — შემრგედ იქცევიან — ირგებენ.

იმშედვი — თვალდება — ავი ყბისაგან ხიანდება.

იმშგვანე —2 — ისტუმრებს.

იმჩი — ბერდება.

იმცხადე — ძლივს იცვამს.

იმწარი — მწარდება, იძაბება.

იმწაარვიელ — შველას თხოულობს.

იმწვმე — იმოწმებს.

იმწოდი — მართლდება, იმართლებს.

იმჭნუუნაალ — დაზარებას გამოთქვამს, ზარებასავით.

იმხჷჷდაალ — უხეშად ლაპარაკობს.

იმხენ — საიდან.

იმხალაალ — თავს იკატუნებს, ეშმაკობით თავს ისაწყლებს.

იმჯაარვი — ჯავრდება.

იმჯანი — იმაჯნებს, იბრიყვებს, იჩემებს ერთსა და იმავეს. „იგი ხელმწიფე მაღალი, მებრძოლი მემაჯანია" (ვ. ტ.) „ისი მინდორს არონინებს ტანსა მჭევრსა მემაჯანსა" (ვ. ტ.)

იმკერი — იგებს ნახ. მეჭრიან.

იმჷრგ — ბევრს შრომობს.

იმჷრთხანი — ძლივს წამოიმართება.

იჲნი — დნება.

იმკაადიელ — დამადლებით ლაპარაკობს.

ინ — ჯერ — ხვააინ — ბევრჯერ.

ინაქვი — განცვიფრებული ხდება, ნცვიფრდება.

ინაagi — ხმიანდება — ხმით ყრუვდებ. ყველაფერი ძლიერი ხმით ექოიანდება, არეული, დარეული ხდება. მაგ. ადნაგეხ ჩუ" „უშხვარ ოთნაგახ ცხეკ".

ინაატე — თოკს ახვევს დასაკიდებლად

ინაანღველი — ნაღვლობს.

ინაპე — პირში იგდებს, თათებში იქცევს, იგდებს. ნახ. ლიპ-ლიპს ესღრი.

ინარიაალ — ნათლდება.

ინბუულ — თავდაღმა.

ინბაარი — დასაზვინავად თივას ტკეპნის დასტა-დასტად.

ინგოოთე — არ არსებულს იგონებს.

ინგუუზე — იტოვებს, გადადება-გადადებაშია რაიმე საქმის გაკეთებაში.

ინგვამიინე — წონას უსინჯავს.

ინდაყვ — უქვო რბილი მიწა.

ინდ-ბანდ — ოდნავ გათენებული, განთიადი „ინდბანდდ ანყირ" „რა ქაჯეთს შეხდა, ქმნილ იყო ოდენ ბინდბანდი ბნელისა" (ვ. ტ.).

ინდჷჷრი — ნელდება, წყნარდება, მშვიდდება „ჩვეგუნდჷჷრან ტან"-ტანი დაგვიმშვიდდა შიშის ან სიცივის გამო.

ინეებაალხ — უთანხმდებიან ერთმანეთს სამუშაოს ერთობლივ შესრულებაში (ესაა პირველყოფილი კომუნიზმის ნაშთი სვანეთში).

ინეებარი — ნიავდება.

ინვაათიელ — ნატრობს, ცდილობს.

ინვადაალ — მცონარობს.

ინზოორი — იკრიბება, გროვდება „ზორვად წინაშე არმაზ ღმერთისა მათისაო" არმაზის შესახებ დ. შენგელია თხ. ტ. 2, 1960 წ.

ინთხუული — იყურსება ახალი თოვლით მსხმოიარობით. ან ღრუბლებით.

ინთხუულ — თავდაყირაზე.

ინიინაალ — ენატანიანობას ეწევა.

ინკვეშდი — სულმოკლეობას იჩენს (ვერ იჩენს გამძლეობას).

ინკვე — იხრის.

ინკვიილი — ზამთრდება.

ინკოვ — ითხოვს წაყვედრებით.

ინოონი — სიამოვნების გამო ან ხიცინის გამო ნელდება, იყურსება.

ინპირე — მცირე ნაწილებად იყოფს კანაფის ბოჭკოს.

ინჟარაალ — მობეზრებას, მოწყინებას გამოთქვამს.

ინტყვი — ყლაპავს.

ინტვლე — ძაფს ახვევს ორი ჩერიასაგან — იტოლებს, ირევს, რაიმე საქმეში.

ინტიელ — ნატრულობს.

ინტაუურაალ — ნდომას, ნატვრას გამოთქვამს.

ინღა — ჟოლო.

ინყე — იცხობს.

ინყავ — ნახშობს.

ინყოოთაალ — ტკბილად ეფერება, ნათესავს უყვავებს.

ინშიილი — სახეზე იშლება.

ინჩლი — ჩივის, ჩივილს გამოთქვამს.

ინცველი — დარაჯობს მონადირე მჟავეწყლიან ადგილებში, უთვალთვალებს ნადირს.

ინცუუზე — ხელთ იგდებს რაიმეს, იწევს „ვენდ ინცუზეხ აგითე". „მულ ჟაითე ხარხ ლენცუუზე მინე ნამშავი" ფუძე ამ სიტყვისა თეუზი უნდა იყოს (ლენ. კილოზე თევზი-ცუზ).

ინცულე — რძეში ან რაიმე წვენში პურს, ჭადს აფშვნის („დანეცვა — პურის დამტვრევა" — საბა).

ინცჷჷხე — იმახსოვრებს.

ინწყვი — იხევა, ბნელდება, უამინდობა ხდება „უშხვარ ეთენწყვაან მაგ" ჟენჷმჯაავრაან ი უშხვაარ ათანწყვვე მაგ.

ინწილნაალ — მელოგინე ქალი გარკვეული ვადის შემდეგ ცერემონიალის შესრულებით დგება — სამი კვირის შემდეგ აცხობენ ექვს ყველიან ტაბლას, ესენი ისე უნდა იყოს შეჭმული, რომ ნამცეცი არც ცეცხლში ჩავარდეს და არც ძაღლმა ჭამოს. ექვსი ტაბლა ექვსი საშიშროებისაგან იყო გამოწვეული — ცეცხლში დაწვა, ძაღლის კბენა და სხვა.

იინძლილ-ბიინძლილ — ჩხუბის მუქარა პატარებში.

ინჭყი — იხედნის, იხედნება.

ინჭლი — ახალ გახედნილ მოზვრებით მუშაობს.

ინხლი — ძლიერ მარილიანდება.

ინხუნაალი — ქალამნებში თომს — წერექვოს იტნევს.

ინჯრ — ინჯრა, ულუფა.

ინჷნიერი — შიშით ხდება, უძლურდება.

იოდა — იოდაი — იოდ მანგანი — მცხეთის გათხრების შედეგად აღმოჩენილი თასზე წარწერა — სვანური გვარი და სახელია.

იპაარჭი — სახეზე ნაოჭიანდება.

იპააპიელ — გაშლილი ხელით ტუჩებზე გარტყმით ჩხუბობს.

იპეერიელ — დაფრინავს.

იპენწკული — მცირე ბალახს ძოვს, იპუტნის, იპუტნება.

იპილტყე — პატარა კაცი ხტება, გამოხტება.

იპილტყე — პატარა ქალი ან გოგო გამოხტება.

იპიტნავი — იკარებს, ღებულობს „დეშარ ხაპიტნავი ერე ალე ლოქ ამჟაალას".

იპიყავაალ — პატარა კაცი ან ბავშვი ვისმეს მიმართ მაგრობს, მუქარას გამოთქვამს.

იპიოლაალ — ზედაპირზე მჩატედ დაცურავს.

იპიილაალ — წუნობს რასმე.

იპიოოლნე — ზევიდან იყენებს სითხე მჩატე რამეს.

იპიპ — ზერელე „იაპიპდ ხაბჟა მაგ" ყველაფერს არაფრად აგდებს.

იპლიინჭვიელ — ტუჩებს იბზუვებს, ბლიკვს კრავს.

იპლუუხვი — ცომი ფუვდება.

იპლუნი — ჯავრდება ატირებამდე წარბჩამოგდებით.

იპლუხუნი — ჯავრდება აცრემლებამდე.

იპოონჭყალ — პატარა გოგო დაიარება.

იპოონტყაალ — პატარა გამხდარი გოგო დაიარება,

იპოორტი — ძლიერ ხდება — სიგამხდრის გამო მთლად თხელდება დედაკაცი.
იპოოჭაალ — მცირედი მიზეზის გარეშე აკეთებს. ზედმეტ ერთგულებას იჩენს.
იპოორწკიაალ — ნელა და მორიდებით ჭამს.
იპრიანი — ღებულობს, კადრულობს.
იპრე — ზურგზე იკოტრებს, იფრენს.
იპროოსიელ — სისუსტით გულწასულია პრატი (აჭარ.) — ქალიშვილი გოგო.
იპრჷჷტანაალ — თავხედურად დაიარება გოგო.
იპრიინშვიელ — უკმაყოფილებას გამოთქვამს ტუჩების მიმიკით.
იპრჷშდჷნი — ჯავრდება სახეზე გასივებით. ძირი ამ სიტყვისა არის პერშვდა-ფილტვი.
იპულტუხვი — ჯავრდება მოზარდი აცრემლებამდე ე. ი. ტუჩების მოღრეცით.
იპტაარი — პატარ-პატარა მჭადებს იცცხობს ნახ. პიტ.
იპუუჭნაალ — ტუჩების ბზუებით გამოხატავს უკმაყოფილებას.
იპუუჭი — სახეზე იჭმუჭნება.
იპუუშაალ — ყბებ გამობერვით მონდომებით ჭამს ხარბად.
იპუულიელ — ზერელედ ლაპარაკობს, ყველაფერს არაფრად აგდებს.
იპყჷჷლიელ — პატარა კაცი, ბავშვი ხმამაღლა ყვირის.
იპყიოლაალ — პატარა გაჯავრებულად იცქირება.
იპწკე — პატარას იხევს, იპობს ნაჰ. ბაწკ.
იპჭყე — პატარა გოგოს იჯდენს.
იპჷრტანიელ — დაბანცალებს სიმთვრალის გამო.

იპჷჷნი — გაჯავრების გამო სივდება, როგორც ფილტვი.
იპჷრჭყანიელ — პატარა გოგო ან პატარა ქალი სწრაფად მოქმედებს.
იპჷყანაალ — პატარა ყოყლოჩინა კაცი ფართეფართედ დაიარება, ორსულ პატარა ქალი დაიარება.
იჟბინე — იცლის.
იჟგი — იწამლება.
იჟგჷნე — ითოხნის.
იჟვმე — იშლის.
იჟვმი — იშლება, მოშლილი ხდება.
იჟვმარიელ — ხან მოინანს, ხან გადაწყ... ს.
იჟვიილნე — გამორბენას აკეთებს.
იჟთხე — იხდენს, რაც სხვისთვის სურს მას თავისთვის იხდენს. ცუდად ჩაცმული მოკრეტინო კაცი იჯენს, ცუდად იდგამს ბებკს.
იჟიიბაალ — ზევიდან ლაპარაკობს, ზედმეტობს, დამადლებით ლაპარაკობს
იჟინთხლავაალ — ცუდად მუშაობს.
იჟილთხე — მაღალი, ცუდად ჩაცმული კაცი ხტება რბილად.
იჟიიშხიელ — ყველას მიმართ გამოთქვამს წყენას, უშნოდ ამაყობს. ძირ სიტყვისა ჟიიშხა (ლაშ. კ.).
იჟიინჟიელ — მსუქანი კაცი ბრიყვულად დიდგულობს.
იჟილყე — მსუქანი კაცი ხტება, ვარდება
იჟოოვი — ბრიყვულად, წაქეზებით ძლიერ ჯავრდება უხეში კაცი ან უხეში დედაკაცი (მდინარის ადიდებაზეც იტყვიან).
იჟორჟე — ბევრ ხალხს ისევს.
იჟუულიელი — უზნეო ადამიანი ხმამაღლა გამოთქვამს წყენას.
იჟღვრიინბე — ისრისავს.
იჟღვაანი — გაიყოლებს,

იჟღიილნი — სხვისგან აჟღავებული, ატირებული.
იჟღაარი — ჩაძაღლდება.
იჟღაარაალ — ძაღლურად არის, ძაღლურად ცხოვრობს.
იჟღვაანე — გამოიყოლებს.
იჟღურე — იყოლიებს, კაცი რომ რაიმეს გთხოვდეს და არც ჰო აღირსო და არც არა.
იჟღეემბაალ — კაცი შუბლზე ხელების ცემით ტირის.
იჟღუნე — იზოგავს, გამოიზოგავს, ნელნელა ხმარობს.
იჟყჷნი — დიდტანიანი აძღება.
იჟჩაინაალ — საქებრად მიაჩნია.
იჟშყუნე — იცოხნის, იღეჭება, სიმართლეს ვერ ამბობს და ცქმუტავს.
იჟპვი — მწიფე მსხალი რბილდება ფერშეცვლით (სიდამპლის პირველი სტადია).
იჟჷრთხანიელ — მოუქნელი, გაუგებრად მიწევ-მოწევს.
იჟჷჷთხანაალ — დიდი ტანის კაცი ცუდად ჩაცმული დაიარება.
იჟჷჷრე — ისტუმრებს, კლავს.
იჸრაკი — ძლიერ ჯავრდება.
ირაავ — დიდი და მსხვილი მორი.
ირააგე — აყოვნებს.
ირაშვი — თავისით ჩამოიშლება შეშა ან ხვავიდან ხილი.
იჸრაბი — ნახ. არაბ. — წინასწარ ითხოვს აფრთხილებს.
იარკი — სასტიკი უარყოფა, სასტიკად უარყოფს.
იჸრაკი — ხელთ იგდებს.
იჸრეკი — კაკვებს მართავს სახურავზე
ირბიელ — აცხობს.
ირგიეს — ირგებს, იყენებს.
ირგინ — საერთო ცუდი აზრი რომელიმე ...რის მიმართ.

იირდი — იქნება.
ირდი — იზრდის.
ირემიილ — პატარა ირემი ან მცირეწლოვანი, ანდა პატარა ტანისა.
ირვინ — ორჯერ.
ირვი — თენდება.
იირვნე —2—იმყოფინებს. მტრად იკიდებს.
ირთხინ — სიგრძის საზომი ერთეული (გაშლილი საჩვენებელი თითი და დიდი თითი ერთ ხაზზე).
ირი — ქალის სახელია. სინათლე უნდა იყოს „ეშჩუ ხაარ ირიი-ბური" იქ აქვს გათენება და დაღამება, ირი— გათენება ბურუ —დაღამება, სიბნელე.
იირი — იქნება, იღვრის, ირიინქი — ფართოდ იყრება ონის რაიონში სოფელი ირი.
ირიი-ბურუ — გათენება და დაღამება.
იჸრი — იწერს.
ირიინზი — ჭუჭყში სვრის ნახ. ითხრიინზი.
ირიინწყი — ცუდი ენისაგან ისვრება.
ირიიკვანაალ — თვალცეცებით დაიარება.
ირიიდნი — ერიდება, გარეგანდება.
ირინქიელ — ყოყოჩობს. (მდინარე დიდროობის დროს ხშირად იცვლის კალაპოტს).
ირინქე — ფართოდ იყრის.
ირი ი მირი — დარიდება.
ირიინკი — ძლიერ იწმინდება ცა.
ირკიეს — იცმევს.
ირკინე — იკიდებს, იგდებს „ცხას ირკინე" იწევს.
ირკიალი — იგდებს, ირეკავს „სგობინ ირკიალი".
ირო-ჭრილო — მითქმა-მოთქმა, ჭორები. „უცხო სახეები რილო-ჭრილოსა-

ვით მიმოფანტულიყვნენ“ ლ. ქიაჩე-
ლი.

ირმიც — ალმაცერი.

ირმი — იჭერს.

ირმილ — სასტიკი შიმშილი.

იროომი — გახარებული ხდება მცენარე.

იროოგი — დიდ ქვებისაგან დუღაბის გარეშე იგება ნახ. ინოოგი.

იროოდი — ცუდი ამინდი წყნარდება — მღვრიე წყალი იწმინდება.

იროოყი — ირევა — სულელდება.

იროოყიელ — ტანად დიდი კაცი უაზროდ, მოუფიქრებლად იქცევა.

იროოტაალ — სიმთვრალის გამო უაზროდ იქცევა.

ირონქიელ — დასულელობს, ხანდახან უქრის.

იროომაალ — გოლიათურად შრომობს.

ირქვალი — იფარებს, იცვამს.

ირსგვი — ირჩევა პურის მარცვალი ჭურჭლით „ლარსგვალით“ ირჩევა მარცვალი.

ირქვი — იცვამს, ჩაცმული ხდება.

ირეენჟალ — უაზრო ძალის გამოყენებით ურტყამს უროს.

ირტყვი —ყლაპავს სათავისო ქცევა.

ირუუჭონალ — უსირცხოდ, უშიშრად ყურაცქვეტილი დაიარება.

ირღვ — რბილი, უქვო, ნოყიერი ნიადაგი.

ირღვე — ზევიდან იქცევს, ქვეშ იტნევს.

ირღუნი — წყობილებიდან გამოდის შენჯღრევით ან რაიმე ბიძგებით.

ირყგნე — ირეკავს.

ირყუნი — ინძრევა.

ირჩხგნე — ივლებს, ირეცხავს.

ირშვე — იტნევს, ირღვევს.

ირში — იგებს.

ირწვიელ — იზმორება ცხოველი.

ირჭაალ — ტირის, მოთქვამს.

ირჭუნე — იწევს, იჭიმავს რბილს რაიმეს.

ირგგყანაალ — მაღალი არაჭკვიანი კაცი დაიარება.

ირგგსტანალ — მსუქანი ქალი უდარდელად დაიარება.

ისაარვნე — ილირსებს, იწყალობებს.

ისაანკვი — ერთმანეთში იხლართება, ძარღვების გაფსკვნა ემართება კრუნჩხვა.

ისაკსარი — იხსნის.

ისაი — ეჭვი „ისაიდ მამ ხოზ“ საეჭვოდ არ მიაჩნია.

იჲსანიელ — ყოყმანობს, რჩეობს რა ქნას

ირსგლატიელ — დანაშაულზე უხერხულად ლაპარაკობს.

ისგდი — იხედება.

ისგვრი — ჯდება.

ისგვი — შენი.

ისგეერ — ჯვამს срать — (რუს.) —ჯმა.

ისგვი — შენი.

ისგვა — შიდ აარდეს — შენზე იყოს დამოკიდებული.

ისდიკე — იწყენს.

ისგვაახენ — შენის მხრივ.

ისდილაალ — სადილობს.

ისეენტყვაალ — ნაღვლობს რაიმეს. ვიშვიშებს.

ისეერ — ფსამს — ფსელი რუსულად ссать. გერმანულად წყალს ქვია— wasser, ფინურად vessi, უნგრულად fis, ჩერქეზულად — psi, ქართული-ფსელი — „ფისი ქენი“. სვანური — ისეერ სეენა, — ფისუს. fließ — ნაკადული გერმანულად, ნაკადულის რაკრაკი. ფის-ფის — მოფსმის სახელი სვანურად.

ისეელვე — ირჩენს ჭრილობას, იკვებავს თავს.

ისვემ — იყრის, ნემსის ყუნწში ძაფს იყრის.

ისვეერიელ — სწრაფი სვლით სერავენ ადგილს.

ისვეეტალ — აქეთ-იქით დაეხეტება.

ისვ — ხორცი, რბილი.

ისვაპავი — გრძელი და წვრილი იჭრება

ისვი დასვ — რბილი და ძვალი.

ისილდაყი — ფიზიკური ნაკლი უჩნდება, დალი ანდა კოჭლობა ნახ: სილდაყ

ისილთხე — პატარა ბაყაყი ხტება, გოგოზედაც და პატარა ქალზედაც იტყვიან:

ისიინგიაალ — ზვერვით დაიარება.

ისკლაიელ — შეუჩერებლად კითხულობს რაიმეს, პერიოდულად მეორდება სასტიკი ტკივილი.

ისკრეემფიელ — უცრემლოდ ტირის ქალი არა მსუქანი.

ისკ — წისქვილის ბორბალში გაყრილი საბრუნავის შუა გრძელი რკინა.

ისკალდ — ანუ სკალდ — დიდებული სალოცავი ეკლესია ლენტეხში ფაყის მთაზე, სადაც თავს იყრის თითქმის მთელი ლენტეხის რაიონი, და ლეჩხუმიდანაც ბევრი მოდის „ჟივჟივას და ვაჟუნას“ სახსენებლად. ხვამლის მთაზე განსაკუთრებული სალოცავიც კი არსებულა „ისკელიტასი“ სახელწოდებით. (მჭ. რაჭაში გვ. 165;) „აბისინიაში, აქსიუმში, წვიმის პერიოდის დამთავრების აღსანიშნავად გამართულ ე. წ. მოსკალის დღესასწაულს ხომ არა აქვს რაიმე კავშირი სკალდის სალოცავთან? (კოსიდოვსკი, „ბიბლიური თქმულებები“ გვ. 337). „აქსიუმში ტაძარში აქვთ ებრაელთა შჯულის კიდობანი. მისი დანახვის უფლებას არავის არ აძლევენ. მოსკალის დღესასწაულზე ხალხის საჩვენებლად გამოაქვთ კიდობნის ასლი“ — კოსიდოვსკი გვ. 337). ხვამლიდან უნდა იყოს ეს სალოცავი გადმოხიზნული ქართველთა მოწოლის გამო.

ისკუუხი — იწმინდება. ამღვრეული წყალი იწმინდება.

ისკორთი — ლაგება, ეწყობა, ილაგებს.

ისსკი — ძლიერ წყენას გამოთქვამს.

ისკვანთი — სული ეხუთება.

ისკნე — ხტება.

ისკვაანთალ — მორცხვობს, სულის შეხუთვა ეწყება.

ისკბგნი — იტკეპნება.

ისკბე — ითქვამს, დათქვამს — წინასწარი დათქმით იმტკიცებს.

ისკიილხი — მარცვალი დაღმართზე გორდება.

ისკიაში — ადგილის სახელია ჩოლურში ჭველიერის მთაზე. იქ ყოფილა მაცხოვრის სახელზედ დიდებული განძეულით ავსებული ეკლესია.

ისკვნე — იმშვენებს, იფერებს.

ისკანტაფ — მაჩუბ სახლში საქონლის დასაბამი ტიხარი, ხისგან ორნამენტით დამშვენებული.

ისლაი — სილით იფარება.

ისლამი — იფიცება, რომ აწი არ ქნას.

ისმი — ისმის.

ისმინე — ისმენს, იგონებს.

ისნავ — სიზმარი.

ისნე — ჭრილობის გამო სხეულს იშეშებს, ბევრ ადგილას იყენებს ჭრილობებს. როგორც გვერდის ძვალი, ისე შეშდება. ნახ. ლასნა.

ისოორი — ძლიერ ხმება.

ისოორმიელ — გამხდარი და მშიერი ქალი დაიარება.

ისოოყი — გიჟდება.

ისპე — იბრუნებს, მასთან სიარულის უფლებას აძლევს.

ისპინე — იქნევს, გვერდზე აგდებს.

ისპი — გადაიქცევა. ბრუნდება.
ისრჷჷგანალ — გამხდარი წვრილფეხა დაიარება ქუსლებზე.
ისრე — იმეტებს.
ისტგვი — იპწნება, პწნის.
ისტჷლიელ — დიდი ქალი ხმამაღლა ლაპარაკობს.
ისუსტანაალ — გულშეწუხებული დაიარება.
ისუბრავი — იფლანგება, უშედეგოდ იფანტება, იხარჯება.
ისუუნგვალ — ღორი, ძაღლი, მელია და სხვა მისთანანი ყნოსვა-ყნოსვით დაიარება.
ისუმფე — იმსუბუქებს მოჭერილს.
ისურგვლავი — მოსამკელი პური, ჭვავი და სხვა მისთანები ერთმანეთში ეგრიხება, ებურდება ტაროების დაყრით. ნახ. სუგვ.
ისუუსი — იჩუტება დაჭმუჭნით პატარავდება.
ისყენზვლე — დაწვრილებით იკითხავს, ირჩევს, იგებს.
ისყი — კეთდება, იკეთებს.
ისხვილპე — მაღალი ტანწვრილი ადამიანი ხტება, ძაღლი ხტება.
ისჯჷნი — იჭიმება.
ისჷრმიატნე — შორს ტყორცნის მოქნევით.
იტაანტარაალ — ხელებით ეჭიდება ერთმანეთს.
იტანგი — ზვიადდება „გვეშ იტანგი" ღიზიანდება „ლჷქიაჩ იტაანგი" ჭრილობა მიზეზიანდება.
იტატოოლაალ — უზრდელურად დაიარება.
იტააბი — ითლება, ითლის.
იტბოორი — ტბორდება.
იტანტვე — ცალი ხელით იღებს. აქედან — ტანუტვერი ე. ი. დამრიგებელი ულუფისა. „მჷტანტვე მჷრგიავი".
იტბაგი — სუფრაზე მოზიარედ იჯენს.
იტეენტაალ — ხელებს ირტყამს შუბლზე ტირილის გამო.
იტეტეჩავაალ — ღამეს ტეხავს, ძილისაგან ძალით ახელს თვალებს.
იტვრენი — ინთებს, ანთება (ეს არ ეკუთვნის ცეცხლის დანთებას).
იიტვ — იქცევა, გაიქცევა.
იტიოორშაალ — წყალში ნელა უზრუნველად დაცურავს.
იტილკიაალ — მსუქანი გოგო დახტუნაობს, დაიარება ფეხშიშველა.
იტიინტოლაალ — მსუქანი ქალიშვილი უპატრონოდ დაიარება.
იტიიტანაალ — ყველაფერზე ხელს ავლებს ტაციაობს.
იტიინტვიელ — ზიზღებას გამოხატავს.
იტმე — არ ჭამს, აკრძალვას იდებს, კანაფს ბოჭკოს აცლის.
იტტი — ენა იყოფა.
იტტიი — აგდების ბგერაა.
იტკჩჷნი — დიდი ქალი ჯავრდება, სივდება, ორსულდება.
იტკცი — დასუსტდება, მტკიცდება.
იტკუუცი — ძლიერ სუქდება პატარა და ლამაზი გოგო, ჩიტი, ქათამი.
იტკლებაალ — ნაღვლობს, ნაღვლობას გამოთქვამს.
იტკუუნე — ხუჭავს.
იტკბე — იწებებს, იდებს.
იტკჷჷნჩაალ — ძლიერად იქაჩება.
იტლეეფიელ — სისუსტის გამო ხან კარგად არის, ხან უცბად მოისხლიტავს „ხეთურ ტექსტებში მოთხრობილია ტელეფინუსისა და ამის გამო მოსავლისა და შვილიერბის მოსპობის და შემდეგ ამ ღვთაების კვლავ უკან დაბრუნების ამბავი" (მ. შენგელია, ქ. მ. ისტ. გვ. 15).

იტლეეფე — უცბად სუსტდება.
იტმჷრი — კანი ბოჭკო ძვრება — კანაფსა და მისთანათა.
იტმე — კანაფს ბოჭკოს აცლის დაზოგვის მიზნით საჭმელს არ ჭამს და ითმენს შიმშილს. „ლახვბა მიტმად იდგირის" ბ. ქ. ზღაპრები. გვ. 326.
იტოოტე — ხელზე იყვანს „თურმანიძის მეუღლემ ატატებული გამოიყვანა გონწასული თინათინი" გ. სააკაძე.
იტოობალ — ტბორებს აყენებს. ბავშვი თამაშობს რუზე.
იტოომბალ — სხვას უამხანაგდება წასვლისას.
იტრჷკი — ქალი, ძროხა სუქდება.
იტრინკოლაალ — დიდი მოზრდილი ურცხვი ქალიშვილი ფეხშიშველა დაიარება.
იტრელაალ — თამაშობს (ლ. კ.) დაიარება.
იტრელი — ზარმაცდება, უქნარად ხდება.
იტსი — ირტყამს.
იტუშაალ — ეხუტებიან.
იტუულიელ — ხმაურობს, უძახის სხვადასხვა პირებს.
იტუუსი — იკმევა.
იტუუსაალ — ძლივს სახლობს, ოდნავ მეკვამურობს.
იტფე — იკანავს.
იტყააციელ — ჩხუბობს.
იტტყე — ისველებს.
იტყრიშე — იძირავს, ილექება.
იტყჷრგანიელ — ფეხშიშველი მსუქანი ქალი მოქმედებს.
იტყფუნი — სახეზე წითლდება ჯავრით ან სირცხვილით.
იტშულაალ — ტილებს აცილებს.
იტშაანნი — ტილიანდება.
იტცი — ირტყამს ბავშვის ენაზე.
იტხე — იბრუნებს, ცომს იყვანს, დახეულს დაუბეგკავად კერავს.
იტხალი — ოთხფეხს იბრუნებს მწყემსი, გულს იბრუნებს ფერს იბრუნებს.
იტჷჷფსაწაალ — დასუსტებული ძლივს დაიარება ნახ. ტიფს.
იტჷკი — ხარი, ცხენი, კაცი სუქდება.
იტჷრტყალ — თხლად აზელილ ცომს ან ტალახს ზილავს.
იტჷრტანიელ — ბარბაცებს.
იუბი — დუმდება.
იუდაი — უფერული ადამიანი.
იუდა ტვიბ — იუდას ღელე — მუწდის ორ სოფელს შუა ჩამოუდის საკვასტიანოს და სახაბულიანოს შორის.
იუუზანალ — გამოწყობილი კაცი ყოყოჩად დაიარება.
იუზნევაალ — უზნეობს.
იუუთაალ — ისწრაფის იჩქარის.
იუკა — ქვედა კაბა.
იულდიინე — „ხვაის იულდიინა მარყეშიი ლეჩვემ ხაადა" პასიურობს. იარება ნახ. უმაანი.
იუუმანაალ — საეშმაკოდ ბოროტად დაიარება. ნახ. უმაანი.
იუუნე — დაძახებაზე არ პასუხობს ნახ. მაუუნი.
იუჟე — ძინავს, იძინებს.
იურდ — უდროოდ „იურდ მეჩი" უდროოდ მოხუცი.
იური — მაკდება.
იუურე — ხრავს. იხრავს.
იურწყოვი — ვისიმე სიკვდილის გამო სახსნილოს არ ჭამს ითმენს ნახ. ურწყვ.
იურ — ადრე „იურდ ლიმაჩვ ლეხჯაფ" — უდროოდ, ადრე სიბერემ უკბინა.
იუშგედე — იუკადრისებს, უკადრისობს.
იუშდედაალ — ქალს ბეგარა დაწყებული აქვს.

იუჩი — იგერიებს.
იუუხვე — დაურიდებლობას იჩენს.
იფარჩვანი — ავადმყოფობის შემდეგ მოკეთდება.
(ჩ. ღ.).
იფაანდე — ტე —კრებს, აგროვებს. (ლაშ. კ.) იკენკული (ლენ. კ.) იქუუნცე (ჩ. კ.).
იფაალფაალი — ალზე ავლებს ხელებს
იფაალფი — ალზე გავლებული ხდება, ევლება.
იფარუკვაალ — ლაქუცობს.
იფაცური — ფაცურდება.
იფაამიუნაალ — ტალღების გორებით მადის მდინარე, დიდი კაცი, ულვაშა.
იფადგი — ისახება.
იფაარუნაალ — სიმთვრალით ხელებს აქნევს.
იფაარ — სოფლის სახელია ზემო სვანეთში.
იფანცხი — სიმშრალით გამდინარე ხდება კასრი.
იფანჩავი — ძლიერ ძილში ვარდება.
იფგჳნი — შეშდება სიცივით ან სიკვდილით.
იფდინე — იხებს.
იფდაგი — სახელდახელოდ, დროებით იქმნება, იკვრება.
იფეეჯგიაალ — თავს იმართლებს, მიზეზებს აყენებს — მიედ-მოედება მოგონილ რამეებს მიზეზობს სინამდვილის დასაფარავად.
იფერფუულაალ — შიშის გამო ფერფურს იცვლის განსაცდელის გამო
იფენცხუურე — პატარა ნამცეცებს იცილებს.
იფენჩხული — ფიჩხებს აგროვებს.
იფეერაალ — ფერუმარილს იცხებს.
იფვნი — ცხენი მაკდება.
იფზოონი — სიცივისაგან ითოშება.

იფთვი — ფხვნილს ენითაც და ტუჩებითაც ჭამს ცხოველი.
იფთქვე — იხეთქავს.
იფიილფი — ჭორი ვრცელდება.
იფლიააკნე — გრძელფეხა ხტება.
იფინთოორი — მსუქანი უცბად ხდება ფერს კარგავს.
იფილჟაალ — ხნიერი კაცი უაზროდ უმიზნოდ დაიარება.
იფიმფოლაალ — დიდი და მაღალი სინათლეზე ჩრდილის ცემით დაიარება.
იფიირი — მატერია ცვდება, ძაფები ერღვევა — იმედიანდება.
იფიმფოლალ — იგივე რაც იფიიმფოლაალ.
იფიჩფოოჩი — ხმარების გამო იხეხება, ცვდება.
იფიიფანაალ — აქეთ იქით იხედება შეშინებული.
იფიილკვიელ — დარცხვენილი იყურება, პირ გამშრალი.
იფიილაავი — სულელდება, ძლიერ იყინება.
იფიიმფიელ — მაღალი მოყვანილი მოხუცი დგას და ქანაობს.
იფიილაავი — გიჟდება.
იფიოლალ — დაცემა, დაშვება. fall — (ინგლ.) ჰაერში დაფარფატებს.
იფილფაალ — დიდი და წასულელო დაიარება, საქმიანობს, დარბის.
იფიინკვიელ — მარტოდ არის „შტაშელ **იფიინკვიელ**".
იფიინფი — დიდი კაცი დგება, დიდი კაცი ჯდება ნახ. ფიფაი.
იფკალიელ — ბაგე გამშრალი შეწბილებული ლაპარაკობს.
იფკალი — სიცხის გამო შრება.
იფკვი — ოდნავ შრება „ზჳსკი ფუკვიდ არიხ".

იფლაანფე — თივას ხარბად ჭამს ცხოველი, ადამიანი ბოსტნეულს ხარბად ცხოველურად ჭამს.
იფლჳჩჳნი — აფუვდება.
იფლჳჳჩანაალ — რბილი ფეხსაცმელებით დაიარება.
იფნაი — იფანი.
იფოთი — პირუტყვი მარილს ან ფქვილს ჭამს.
იფოონთე — მჩატე რაიმე საგნებს იკიდებს (ფქვილს, თმას, თივას, ბურტყლს).
იფოონგიაალ — მაღალი მოხუცი ნელა დაიარება.
იფოონფაალ — მოხუცი ძლივს დაიარება.
იფოონჩხე — ძლივს არა მტკიცედ იდგამს მცირე ბინას სუსტ სენს იკიდებს.
იფოონცაალ — გამხდარი ნაავადმყოფარი ძლივს დაიარება ფანცალით.
იფოორი — თამაშის დროს ან რაიმე საქმის წარმოების დროს აგებს, წაგებული რჩება, უფერულდება, ხდება.
იფოორაალ — იმედდაკარგული დაიარება.
იფოონთხე — ბარდას, თივას შეუკრავად თხლად დგამს სარზე.
იფოთნავი — ერთი ხელის მოსმით კრებს ხარბად.
იფოოხი — ძლიერ ხდება, იფიტება.
იფოტორი — გამოიფიტება.
იფჟულაალ — ოდნავ სახლობს, სუსტად აქვს კერია, ცეცხლი. „ორი კომლი კიდევლა ვფუჟულობთ". (შორ. ლანდები"). „ფუჟვა" — (იმერ.) ცეცხლის ცუდად მოკიდება". „და დაჰსდვა ბნელი საფაჟველად მისა" (ფსალ. 17, 11).
იფრეეთნი — საღარღელი აეშლება.

იფრაიელ — სლოკინებს.
იფრაანთხაალ — ქათამი ფართხალებს, ფრთების ქნევით კოტრიალობს.
იფრიინშკვალ — ძილის შემდეგ იზმორება, იფშვნეტავს თვალებს.
იფრი — ხმება.
იფრიინქიელ — გულგაღეღილი დაიარება.
იფრიინთი — თივა გაიწ-გამოიწევა.
იფრეზი — იცვება, იპატიება —პატიობს, იცავს.
იფსოორი — ძლიერ იწებება, ფისით ისვრება.
იფსაარალ — ცუდადაა, ფისდასხმულადაა.
იფტე — იხვრეტს.
იფტჳჳრი — იხვრიტება მრავალგან.
იფუული — იბერება, აფუებული ხდება.
იფურშკვიინე — იფშვნის.
იფუურთაალ — იშლილობს.
იფუურთი — ირევა.
იფურშ კვინაალ — დაშლის, დაფშვნის პროცესშია, ძროხა მაკეობს, იტყობს ცურზე და სასქესო ორგანოზე.
იფქუური — ბღვერად იქცევა, ძლიერ იმტვრევა.
იფყუური — თეძოებში იშლება.
იფშკჳრი — სახსრებში იშლება.
იფშუური — მუცელი ეფატრება.
იფშჳჳლანაალ — ღიპიანი კაცი დაიარება.
იფშკჳნი — უცბად კვდება, გაფშიკინდება.
იფშვიირიელ — არევაზეა.
იფჩჳნი — ფიჩინდება, ფეხებ სავსავით კვდება. თივის ან ჩალის ლოგინი იგება, სიცილით ფიჩინდება.
იფცხი — იფორცხავს.
იფცხე — მაგარ რაიმედან პატარას იცილებს. ნახ. ფიცხიილ, ფიცხუშ.
იფხ — გვიმრანაირი, უფრო მაგარ ღეროიანი მცენარე. სოფელი იფხი ლა-

ტალისის საზოგადოებაში ბ. ნიჟარაძე გვ. 128 „იფხლი (ბალახ) გვიმრა“ — საბა „მაყვალითა რითამე ეკლითა, იფხლითა და ლერწმითა“ (ქებათა ქება — საბა).

იფხჹჹზაალ — იქაღნება, მომცრო კაცი.

იფხჹრზლავაალ — სწრაფად და უხერხულად აკეთებს.

იფხეეტიელ — ჯავრის ან სხვა გრძნობების გამო მჩატედ დახტუნაობს.

იფხჭი — იტაცებს.

იფხეეტე — მარცვალს არჩევს, ახტუნვით არჩევს სავსე მარცვალს გუდაფშუტისაგან.

იფხუუნკვი — იკრუნჩხება.

იფხეენკე — იფხანს.

იფხკჹნი — მცირე გამხდარი კვდება. „ეჯიარმოყ შდუგვ ედფხ კნი უუმად“.

იფხტი — კრისტალდება.

იფჯჹნი — ძლიერ მაგრდება სითბოთი აჼ სიცივით.

იფკი — ერთმანეთს შორდება, მეჩხერდება.

იფჹრხანიელ — პატარა, სუსტი გამხდარი მუშაობს, ცდილობს მეცადინეობას.

იფჹრკანიელ — დიდი ტანის კაცი ულვაშა მოქმედებს, მუშაობს, საქმიანობს.

იფჹრცანიელ — დაბარბაცებს პატარა გამხდარი ბავშვი, მოხუცი, ფეხშიშველი.

იფჹჹტარაალ — ძლივს დაიარება ღრმა თოვლში.

იფჹჹჩქაანალ — პატარა ბავშვი დაიარება, პატარა კაცი მცირე ფეხებზე დაიარება.

იფჹჹრჩქანიელ — პატარა ბავშვი, პატარა მოხუცი მამაკაცი დაჩემებით მოქმედებს.

იქაალსპაალ — რაიმე შიშის ან დანაშაულის გამო ბოდიშმოხდით ლაპარაკობს, მოჩვენებით მონანიებას გამოთქვამს.

იქაავჯუნე — ირიდებს, თავისი მოქმედებით იგერიებს.

იქაარცხი — ზედაპირზე მაგრდება ქონიანი სითხე ან წყალი ოდნავ იყინება ზედაპირზე.

იქარდაქი — დანით ირგვლივ შემოიჭრის, ხეებს თავისთვის იკოდავს.

იქაადვრაალ — აქეთ-იქით აფარებს, თავის თავს არიდებს რაიმეს.

იქაარჯი — გიჟდება.

იქანძავი — იბნევა.

იქაამუნაალ — ბოზობს.

იქააბი — ტოვებს, არიდების მიზნით მიდის.

იქდუნი — იცდინება, შეიცდინება.

იქდიინი — ცდება.

იქდენი — იცდენს.

იქექავაალ — ცეცხლის პირას ეფიცხება და ნაპერწკლებს ქექავს.

იქექავი — იქექავს, ნაცარს იჩხრეკს, ტანსაცმელს იხევს, იცვეთავს.

იქეეთაალ — მოსვლა უხარია — ნაცნობ მეგობრებს ესიყვარულება.

იქეექსარი — იფანტება სხვადასხვა მხარეს.

იქენჩერი — აიქოჩრება.

იქექსავი — ცეცხლი ნელდება, ნაღვერდლები იფანტება.

იქეეშტი — ენად იქცევა, ბევრს ლაპარაკობს „ნინდ იქქეშტი“.

იქეეზიელ — მაძღარი ძაღლი დანავარდობს.

იქენქიაალ — საჩქაროდ ჭამს.

იქენქიელ — საქონელი იფხანს, საქონელი საგნებს აფხანს თავს.

იქვეზი — ღიზიანდება, ავდება ძაღლი.

იქზი -- გაიცინებს.

იქეენე — გიჟობას იჩენს, არაფრით არ იკარებს.

იქზჹნი — უშნოდ აძლება.

იქვსავი — ფხვიერ რაიმეში ისვრება. თუ თხიერია „ისურავი“.

იქვააკრიელ — ნაღვლობს, სინანულს გამოთქვამს. ეს სიტყვა ან ქვას-თან უნდა იყოს დაკავშირებული, ან სიტყვა „ქვარქოოლასთან“ შიშის გამო მოთქმასთან.

იქვაავი — გულდაწყვეტილი ხდება.

იქვი — შენი — ბავშვის ენაზე.

იიქვი — ითქმება, დათქმული ხდება.

იქვნი — სუნთქავს.

იქვშტი — ოდნავ შრება.

იშვნეეგიაალ — ყნოსავს.

იიქვნეხ — ლებულობენ, თქმას ლებულობენ, თანხმობას აცხადებენ რაიმეს დათმობაზე.

იქვცე — იჭრის, იწყვეტს.

იქვიირანაალ — ეშმაკი, ცუღლუტი ადამიანი ხან სად წამოყოფს თავს ხან სად.

იქზჹნი — ძლიერ ძლება გაბერვამდე, ქანდება. „ქეედქჹზნან“.

იქზი — სიცილი უტყდება.

იქთხი — თეთრ მუწუკად გამოდის, ჩირქით იბერება თეთრად კანი.

იქთუნი — ირყევა.

იქიჭავაალ — წარბებით და თვალებით იპრანჭება.

იქიაქ — აქა იქ.

იქიოოლნე — უშნოდ იქნევს.

იქიაამაალ — ბოზობს.

იქიიშტნი — შიშით იფანტება (ითქმის ცხვრებზე).

იქიქნიტი — დამშეული ხდება, უბარაქო ხდება.

იქინჭოორაალ — წარბებს იქნის.

იქიინთორიელ — უშნო ყმაწვილი ქანაობს.

იქიოლაალ — ბრიყვულად, ზერელედ დაიარება.

იქიინჩურე — მიწევ-მოწევა.

იქიივნი — ძლიერ თეთრდება, იქლასება, ისრისება თოვლი.

იქლჹნი — ძლიერ სრიალდება ყინული, ძლიერ ძლება.

იქლჹჩჹნი — სიხარულით ამაღლდება.

იქლიინჩიელ — მოკრეტინო დრუნჩა მამაკაცი იცინის.

იქლოოსაალ — ძაღლი ლაქუცობს.

იქმე — იმატებს.

იქლაასპაალ — პირფერობს.

იქნე — გარბის (ლაშ. კ.) ჩოლურულად მცირე სირბილს, მსუბუქად სირბილს ქვია „ქეთქი ეშხუ რაკს“.

იქოორდაალ — მზრუნველად ალერსიანად იქცევა.

იქოონქიაალ — შიშველი ფეხებით ძლივს დაიარება.

იქოოცე — იკიდებს, იკოტრებს (ცოცხალ არსებაზე ითქმის).

იქოოჯაალ — ბავშვი სათამაშო სახლის მშენებლობას ეწევა.

იქორქოციხ — ერთ ადგილას ჯგუფდებიან.

იქორსობი — ძირიანად წყდება „ქორსობდ ანკიდხ“.

იქჟჹნი — უფერულდება, თეთრდება გაფითრებამდე.

იქრჹნი — წბილდება, სირცხვილის გამო წითლდება.

იქრა[illegible]ი — იკარგება.

იქრუხვი — რუხი ხდება.

იქროოსპი — ძირფესვიანად ისპობა.

იქსუვი — ძნელად მოსაშინაურებელი, მიუკარებელი ხდება „კსუვი შეუჩვეველი“ — საბა.

იქსტჷნი — ძლიერ სრიალდება, ხდება.
იქუურნი — ბალახიანდება, მდელოდ იქცევა.
იქურზანიელ — ქალი მსუქანი და დიდტრაკიანი საქმიანობს.
იქურჯმანი — იქჷრჯმანი — იკარგება.
იქუუნზაალ — ისუქანი ქალი რაიმეს ეწევა და ვერ ეწევა.
იქუუნცე — ხიკავს. იკენკული (ლ. კ.) იფაანდე (ლაშ. კ.).
იქფე — ისხლეტს, ისრიალებს „ლიმარხენქა იქფჷჷრე ჭიშხარს".
იქჩე — იჭრის, იკაფავს.
იქხე — თავისაკენ იწევს, იგვიანებს.
იქჯჷნი — ძლიერ ჯავრდება, ძლიერ ხმება, ძლიერ იყინება.
იქჷჷლიელ — ზერელედ და ამპარტავნად ხმამაღლა ყბედობს.
ილავლაალ — მათხოვრობს, დამათხოვრობს
ილადრავაალ — ცეცხლთან იჩხრიკება „ანუ თუ მიძლავს სმენად მგალობელთა და ქალთა მელოდართა" — (კოსიდოვსკი ბიბ. თქმულებები, გვ. 298).
ილაღუტაალ — უსაქმოდ, მასხრობაში ატარებს დროს.
ილდიელ — რაიმე დამაღლებული საქმის გამო თხოულობს გასამრჯელოს. „ჟასხედე მაჰდა" დააკისრა ადგილობრივი სამართლით გადახდა ჟიილდი ნახ. ლედ-ამაღლის.
ილლიინჯიელ — ილრიჯება.
ილლე — იცდის.
იილე — იხოცავს „ლეფხვნას ილე" — იხოცავს ცხვირს — იხდის.
ილენჯუურე — იხრავს. „ლენჯურე ჭყანტი ტაროს გული" — ნახ. ლენჯურიაი.
ილვლაი — მუხლს იყრის, ღმერთისადმი დიდების შეწირვას აკეთებს, მუხლს იდგამს.
ილველვე — იცდის.
ილვაანჯუნალ — ქვეწარმავალი კლაკნით მიდის, იკლაკნება.
ილვრეკი — იხელთებს.
ილვიინჩიელ — იბღვირება, ბღუის მობღვერასაც ჰქვია.
ილვნე — ფიცულობს.
ილვშგააში — ცდება.
ილვაარჭი — ძლიერ ნაოჭიანდება გამხდარი მოხუცი.
ილვიილპიელ — სრიალებს, სლიპი ხდება. ატალახებული გზა ან სველი თოვლი.
ილიილნე — იმეტებს, სხვისთვის მისაცემად იმეტებს.
ილიირი — ამინდი კეთდება, დარი დგება. სიკვდილით იცილებს.
ილინდოოში — ძლიერ ხდება, გამხდარი ხდება.
ილიოლაალ — მსხვილი ხარი თვალებით იყურება.
ილიილჯე — იძრობს, იშიშვლებს „ხანჯარს ილიილჯე"
ილიინტე — ხილს ჭამს ნალურჭალების დატოვებით.
ილიილტე — ილლიტავს, კანს აძრობს.
ილიინლი — ფართოდ იხსნება ჭრილობა.
ილინჯოორე — იხრავს „ნალენჯურა (ოკრ.) ხილის ნაყოფის გული".
ილლიც — ირიბი.
ილინტოორე — ძლიერ აწვალებს, გამუდმებით თხოვნით ლამისაა ყელი გამოჭრას.
ილლიინჯიელ — ილრიჯება.
ილლი — იცდის.
ილლჷკჷნი — იზრდება აწოწილი.
ილლეჯავაალ — ღრეჯით თხოულობს.
ილმჷთიაან — ძველებური გვარი იყო ძველად.
ილნაავი — ორსულდება.
ილნე — იმეტებს, იდენს.
ილგრმაკი — თავისთვის ითვლის.
ილოოჟი — სიცხით და დაღლილობით უძლურდება.
ოლოონწაალ — ნახეთ ილოორწაალ.
ილონძებალ — მათხოვრობს, აქვს მაგრამ მაინც სხვას თხოვს.
ილროვი — იტყვილებს, ტყვილდება.
ილოორწაალ — გამხდარი, მაღალი დაიარება.
ილრეენციელ — ნელა და დაბალ ხმაზე ტირის ქალი.
ილრეენციელ — ქანაობს.
ილრიითანაალ — ავი შურიანი თვალებით იყურება.
ილრეჭუულაალ — ბავშვი ყოველთვის თხოულობს, ყველას თხოვს.
ილრაალ — მღერის ლაშ. კ. თამაშობს „თამაშად და უჩანს მღერად" (ვ. ტ.).
ილრე — იშორებს, გაბედვით ხმა ამაღლებით იწყებს საუბარს.
ილტჷნე — გამოჯავრებით ან ყვედრებით ილეჭავს.
ილუშკააში — ცდება.
ილულტუმაალ — ცუღლუტობს.
ილურბანი — კარგი მოვლით სწრაფად იზრდება, სუქდება ბავშვი, ლეკვი.
ილუულიელ — უნამუსოდ ხმამაღლა ყვირილით საუბრობს.
ილუულფი — ღველფი, ცეცხლი ძლიერი ნაღვერდლებით.
ილულაი — ფეხზე დგება, მუხლს იყრის ღმერთსავედრებლად.
ილუუნჯალ — სიცივის, სიხარულის ან სირცხვილის სხეულის ორგანოებით გამოხატვა.
ილუუძი — ძლიერდება.
ილუუძალ — დარბის, ძლიერდება.
ილფი — ილებება, ილებავს.
ილფუური — ძაძებით იმოსება.
ილუუძე — სქელ ღვინოს ან რაიმეს ხარბად სვამს. გარბის (ლ. კ.).
ილში — ღივდება.
ილძინე — ალიზიანებს.
ილჭჷნე — ცუდი, გამხდარი ბავშვი ძლივს იბანს, ცუდად იბანს.
ილჷჷჟანაალ — ზარმაცი მოთენთილად დაიარება. სიცხეში კი ეს გამხდარს ეკუთვნის.
ილჷჷნჯაალ — სახუმაროდ ჩხუბობენ — სიტყვიერი მცირე ჩხუბი.
ილჷნდააგიელ — თავმომაბეზრებლად ყოველთვის თხოულობს.
ილჷრალ — გამუდმებით აცრემლებული თხოულობს.
ილჷედოიინი — ძლიერ ხურდება გაწითლებამდე.
ილჷრტინე — რაიმე საქმის გამო ყელს ითხრის საყვედურებით.
ილჷჷმბაალხ — ძაღლები ჩხუბობენ ერთმანეთზე გადახვევით, ავად ჩარევას ჰქვია.
ილჷრჟანიელ — ძლივს ძლივობით იკავებს თავს სისუსტის გამო.
ილჷრღანიელ — მუცელგაბერილი ბავშვი დაიარება.
იყაალვი — შინდება.
იყანთრავი — მთლიანად გადაიხრება.
იყაალხ — ერთმანეთს კოცნიან.
იყბჷნი — ლურჯდება.
იყგჷნი — ძლიერ ცივდება.
იყგუნი — ყრუვდება.
იყარყოოტიელ — ბრიყვულად ხმამაღლა ლაპარაკებს.
იყაყიტაალ — დიდტანა ყმაწვილი ხუმრობს.
იყდაანი — იკავებს, ნიშნავს.

იყირ — მოირტყა.
იყდი — ყიდულობს.
იყერ — იცემს, ქვინს ყიერ — სუნს იცემს, იკრავს, იწევა, ხოლამთე იყერ ყერ".
იყეენე — იყოლიებს, გაიყოლებს.
იყეელე — ყველს იყვანს, იკვეთავს.
იყეელანი — ყველის ამოყვანა-კვეთის საქმეს აკეთებს.
იყვბი — იშვიათად გამოჩნდება.
იყვჟიელ — ძლიერ იფიცება.
იყვააბიელ — აქა იქ იჩენს ავადმყოფობა თავს.
იყვაბი — გუნდავდება.
იყვრიინთი — გადაიხრება.
იყვრენთიელ — ყვინთავს.
იყვიინფიელ — სირცხვილით ოფლგადაკრული ძლივს იყურება.
იყვრაანწყვი — დიდი და მსუქანი ადამიანი ეცემა.
იყვტი — ოდნავ თბება.
იყვნი — წვება.
იყვიიბანალ — აქა იქ ჩნდება, თავს ყოფს.
იყვიილფიელ — დარცხვენილი დგას.
იყვიირანაალ — უაზროდ გაუგებრად იყურება, უცოდინარი, მოკრეტინო.
იყვჩე — იტეხავს.
იყვაანგი — მაღალი, დიდი ხე იხრება.
იყვთელი — ყვითლდება.
იყილშიგიაალ — ცუდად ჩაცმული კაცი უსირცხვილოდ დაიარება.
იყიოტაალ — ხელებს ათამაშებს წყალში. დაჭყუმპალაობს.
იყიოლაალ — საწყლად იცქირება შურიანი უმუშევარი ზარმაცი.
იყიინჟიელ — მოკრეტინო ახალგაზრდა უაზროდ დგას ხან იქ ხან იქ.
იყიოორი — ძლიერ ხდება — სახეზე ფერშეცვლით უცბად ხდება.
იყიიმანაალ — კინაღამ იხრჩობა.
იყიირანაალ — ძლიერ ხარხარებს კაცი.
იყირმოოჭაალ — წყლის ყლაპვით იგუდება.
იყილცე — დაუფიქრებლად უყოყმანოდ სვამს. მსუქანი ხორცს ჭამს, ყლაპავს.
იიყი — იყვანს, აყვანილ იქნება, შეჭამანდში აწებს.
იყიინყოლაალ — ცუდად ჩაცმული ახალგაზრდა ბიჭი მოშვებულად დაიარება.
იყიინყიელ — გულგაღეღილი დგას პატარა და მსუქანი.
იყირმოოჭაალ — იგუდება სმის დროს.
იყლგგშგანაალ — მაღალი უდარდელი ყმაწვილი დაუპატიჟებლად დაიარება მოსახლეებისას.
იყლიცე — ბევრს სვამს.
იყლიშგე — 2 უხეშად სვამს. გამოხტება.
იყლგტი — სწრაფად იზრდება თეთრი ფერის რბილი ახალგაზრდა.
იყლემპე — ძაღლი ან ღორი თხელ საჭმელს ჭამს.
იყმი — იხრჩობა.
იყმოონი — ძლიერ ხმება, ძლიერ ცივდება.
იყოყავი — ბევრი სიარულის გამო ბავშვი ან გოჭი ძლივს მიითრევს ფეხებს (გოჭი და წლის ადამიანი).
იყოოჟიელ — ცუდი რამის გამო გული ერევა, ზიზღს გამოხატავს.
იყოოფსაალ — მაღალი და გლახაკი კაცი დაიარება.
იყოონგიაალ — მაღალი და ბეჭებში მოხრილი კაცი ნელა დაიარება.
იყრი — ძლიერი სიცილით გადაფიჩინდება — ხარხარს იწყებს.
იყრაანყი — გულაღმა გორდება პატარა დიდმუცელა.

იყროშდე — იღრძობს.
იყრიინშდიელ — გრძელკისერა გაუგებარი კაცი დგას.
იყრგჭე — ბევრს და უშნოდ ჭამს.
იყრიითანაალ — გრძელკისერა მაღლა აწეული თავით აქეთ-იქით იყურება.
იყრიააჭნე — უანგარიშოდ სვამს, ყლურწავს.
იჲყრაალ — იყრება, იქცევა
იყუული — დაჩაგრული ხდება.
იყუუდი — „და იქმნა მეყსეულად დაყუდება" — (სახ. მ:თ:ს:ი) — წყნარდება.
იყუულიელ — ყვირის.
იყურავაალ — ჭირისა ან დარტყმის გამო ოთხფეხი არ ჭამს და დუმს.
იყფგნი — ძლიერ ცივდება, წისქვილის დოლაბი სპეციალური ჩაქუჩით ხორკლიანდება ნახ. ყაფრან.
იყჩი — სიცხით ირუჯება.
იყცგნი — ძლიერ ჯავრდება თვალებში ცრემლების მორევით.
იყჯენი — იკრძალავს.
იყგყანაალ — დიდ მუცელა ბავშვი, გოჭი დაიარება.
იყგგნჭაალ — ვითომ უარობს.
იყგრჯი — ჯინიანდება.
იყგგრყანიელ — დიდმუცელა ტანდაბალი დახტუნაობს.
იყგ? — და?
იშ — ხარის გატევების ძახილი, განცვიფრების შორისდებული „იშ" ნ ლ ხი".
„აწ ისრე მკვდარსა ვიგონებ, იშ თავი ვიხსენ მე რულად" (ვ. ტ.).
იშაარდი — ნელდება, მშვიდდება.
იშაავიელ — ვიშვიშებს.
იშაშხავი — ძლიერ მარილდება.

იშგიიმბიელ — დარცხვენილი ახალგაზრდა სირცხვილით იცქირება.
იშგნა ტგტ — სხვისი ნაცარი.
იშგენ — სხვა.
იშკიიმბიელ — მარტოდაა დარცხვენით კაცი.
იშგედ — სხვამ, სხვად „იშგენდ ერ ლეექვას" „იშგენ ხაკუ".
იიშგი — (ლაშ. კ.) იწველის.
იშგაიელ — ამთქნარებს.
იშგოოვი — ხარობს.
იშგდოოლდეს — იკადრებოდეს; იგბოოლდეს — იკადრებოდეს.
იშგრე — იკლავს „გვის იშგრე".
იშგიოლაალ — მსხვილი თვალებით რისხვით იყურება.
იშგერნე — იყრის — იშრგინე.
რაიმეს თხოვს შურით.
იშკაიელ — ამთქნარებს — მოწამებით რაიმეს თხოვს შურით.
იშგგგლიელ — ჩახლეჩილი ხმით ყვირას.
იშკგგლიელ — ხმააწეული ლაპარაკობს.
იშდე — იყრის.
იშდბინე — იქცევს (ლაშ. კ.) ჩოლურულად იშტბგნე (ლენ. კ.) იშტაბნე.
იშდალ — (ლაშ. კ. ლაპარაკობს) ლენ. კ. რაგიადი; (ჩოლ. კ. გარგლი, იშტალ, იშტაი).
იშეერი — ილესება — გატარტალდება.
იშერი — ზიანდება ზედმეტი ჯაფით, ლაპარაკად გადაიქცევა, ზედმეტი ე. ი. ბევრი ლაპარაკი.
იშეერე — ილესავს.
იშელდანი — ითვლის.
იშვიინი — იხარებს ზომაზე მეტად.
იშვეერიელ — გადაკრულად ლაპარაკობს.
იშვემ — ისვენებს.
იიშვე — ინთებს.
იშვმარიელ — ოხრავს.

იშვმი — ეხმაურება „ვიშკვს აშვმე“ шум — (რუს.) — ხმა.
იშვრენი — იშრობს.
იშვრიელ — ოხრავს.
იშვიინთიელ — აქოჩრებული უარყოფს.
იშთხარ — ითხრის.
იშვიინი — ძლიერდება „ოდეს შეხვიდ-ეთ შვინებად ებრაელთა მათ“ გა-მოსვლათა.
იშთხე — ილევს.
იშთხვ — წიხლი.
იშიირე — ხელით იფქვავს.
იშიინშხიელ — მოზრდილი მამაკაცი ზე-რელე მუქარით წყრება.
იშიინგოლაალ — ცუდი ქალი ან ცუდი კაცი ტყვილა დაეხეტება.
იშში — განცვიფრების შორისდებული.
იშკბე — იძრობს.
იშიალ — 2 — ომობს; თანდათანობით სივდება.
იშკი — (ლენ. კ.) იწველის.
იიშკი — (ჩ. კ.) იწველის.
იშკჸლიელ — გაჯავრებულად ხმამაღლა ლაპარაკობს.
იშკჸრმაათიელ — ხმამაღლა ლაპარა-კობს.
იშკიიმბიელ — დარცხვენილად იყურე-ბა მამაკაცი.
იშკუუნთე — ივრდომებს, მფარველობის ქვეშ იყვანს, კალთას აფარებს.
იშკოომფაალ — ბრიყვი კაცი უადგილ-ოდ ჯოხით ჩხუბობს.
იშლჸნი — დიდმუცელა ძლიერ ძღება.
იშლიინგოლაალ — უტვინო ახალგაზრ-და უაზროდ, უსაქმოდ დაიარება.
იშნავი — კეთდება.
იშლოოგიაალ — უშნო დიდი ადამიანი ქვებს ისვრის. (გერ.) — ცემა.
იშოონი — ბალახი ანდა ბოსტნეული ძლიერ ხარდება.

იშოთნავალ — Schopfen — (გერ.) — ხა-პვა.
იშრი — ლაპარაკით ბერდება, ტკივილი ულვივდება ზედმეტი ჯავრით.
იშრეტავი — მთლად შრება.
იშრავიინი — იხსნილება.
იშტეენე — ჯოგს ან რაიმე მრავალრიც-ხოვანს წინ გაირეკავს.
იშტხე — ილევს.
იშტეეხურაალ — მილევაზედაა.
იშტაარანაალ — სულს ლაფავს, სული ამოსდის.
იშტმარი — ესმის, მაგრამ ყურს არ თხოვს. ეს გამოდის სიტყვისაგან შტიმ — Stimmen, Stimme — (გერ.) — ხმა. სვანურად შტიმ — ხმის გასაგონი ორგანოა.
იშტჸრმანიელ — ბრუციანი დიდი მამა-კაცი დაიარება.
იშტბი — დედდება — სესხულობს, გადა-ქანდება.
იშტბჸნე — იქცევს, იშდბჸნე (ლაშ. კ.), იშტაბნე (ლენ. კ.) მოსავალს ამუ-შავებს.
იშტიოლაალ — ბრუციანი ელამი თვა-ლებით გაჯავრებულად იყურება.
იშტრაალ — თამაშობს, „გვის ხეშტ-რაალ“.
იშტუულიელ — ხმააწეული ლაპარაკობს.
იშტეენე — იდენს, წინ ირეკავს ოთხ-ფეხს. (ხალხზედაც ითქმის).
იშტაარანი — მომკელზე თავ-თავს აგ-როვებს.
იშურთანიელ — შეუპოვრად მოქმედებს, მონდომებით მუშაობს.
იშუუშხვაალ — ღველფში წვალებით აც-ხობს.
იშურპანიელ — შეუპოვრად მუშაობს შე-ძლებული ადამიანი.
იშუკვაალ — მსუქანი მოზრდილი ადა-მიანი ძალით მიარღვევს ხალხის სიმჭიდროვეს.
იშუულიელ — უხეშად და ხმამაღლა მი-მართავს.
იშყე — იძულებს, ზურგს აქცევს.
იშყიოლაალ — ელამი თვალებით იყუ-რება.
იშყე — ზურგს აქცევს.
იშყვფე — იძრობს.
იშყიიმბოლაალ — უქუდოდ დაიარება.
იშყვჟე — იხდის (ლენ. კ.).
იშყეედვრიელ — დაუპატიჟებლად, ხან სად მივარდება და ხან სად.
იშხუულე — იხოცავს, ცხვირიდან ჰაე-რის ნაკადით იხოცავს.
იჲშხვე — მოსახლეს განაყოფს იერთებს ან დროებით ანდა მთლიანად. ასეთი წესი ყოფილა ძველად, სუსტი ოჯა-ხები შედიოდნენ ერთ ძლიერ ოჯა-ხში და გვარსაც მისსა ღებულობდ-ნენ — ეს ხდებოდა შიშიანობისა გამო — ახლაც ყველიერის დღესას-წაულების, დღეობების დროს მეზო-ბლები სავახშმოდ ერთიანდებიან და ამას ლიშხვაალს უწოდებენ.
იჲჭვანიელ — ჭოჭმანობს.
იშხიპნავი — სახეზე ისვრება რაიმე შა-ვი ლაქებით.
იშხი — იწვება.
იშხრჸლი — იბზარება.
იშჸრთქანიელ — მსუქანი დიდტანა კაცი უხეშად მოქმედებს.
იშხაარი — ნახშირიანდება, ნახშირს იკ-ეთებს, ნახშირად იქცევა.
იშხბჸნი — შავდება ძლიერი შიშის ან ჯავრის გამო.
იშჸლდანაალ — ღობის კაკლების ამოს-ვლას ქვია ფსკერიდან ვით ადუ-ღების წინ.
იშჸრთქიინი — სუქდება დიდტანა ქალი.
იშჸლანაალ — დიდმუცელა ღიპიანი და-იარება (მამაკაცი), ხოლო თუ ქა-ლია — ისტჸლანაალ — მსუქანი მუ-ცელა ქალი დაიარება.
იშჸრგანიელ — შლიგინით დაიარება. ღო-ნიერი მაღალი ქალი მოქმედებს.
იჩაანხვე — იტენის ქალამანში წერექ-ვოს — მაგარ საგნებს იტენის.
იჩაათხიელ — სუსტი საწყალი კაცი და-რტყმებს აყენებს, ტყნაურობს.
იჩაარბულაალ — დრუნჩიანობს, ცუდი ტუჩებით მტრულად ლაპარაკობს.
იჩანგულაალ — კოჭლობს, მოღრეცია-ლობს.
იჩაავიელ — ეჩეჩება არა ძალით, მაგრამ გაუგებარზე მიძალვით.
იჩათრავი — დაღლილად ვარდება, მოწყ-ვეტით ჯდება. ნახ. ჩათრ.
იჩბაანალი — საწყავი ჩაბანახით ილებს მარცვალს.
იჩგვან — იწოვს, ძუძუს იწოვს.
იჩეენჩალ — დედალი იმალება.
იჩეხვ — იძოვს, ძოვს.
იჩვემ — შვება — იკეთებს, იდგამს.
იჩვმიინი — ხდება.
იჩვფი — თოვლი ლხვება.
იჩთხჸნე — უბრალოდ უყრის ფეხებს ფეხსაცმელში.
იჩიირხაალ — დასრიალობს.
იჩიირხი — სრიალდება, დედდება.
იჩიშტე — ილებს ფხვიერ მარცვალს „ლაჩიშტით“.
იჩინქვიელ — პირუტყვი ირქინება.
იჩლამი — აჩემებით ირჩენს, ნათხოვრო-ბის შედეგად მიღებულ საგანს თა-ვისად ასაღებს და ინარჩუნებს.
იჩორჩოტი — წამოჩიტდება.
იჩლიინჩიელ — ტუჩ აწევით იცინის.
იჩლუური — მსხვილად დაფქული სიმი-ნდის მჭადი სკდება.

იჩლაანჩვე — ბიჭი ოთხივე თითით პირში იყრის მხალეულს.

იჩო — შვრება.

იჩოონაალ — იცინის.

იჩრგთანაალ — ღიდი ფეხება ადამიანი უდარდელად დაიარება, მოკრეტინო ხალხიც.

იჩრავი — ჩერდება.

იჩუუჩე — რბილს რაიმეს იტენის.

იჩუუჩალ — კრეტინი ადამიანი გაჯავრებულად უხეშად დაიარება ხალხში.

იჩჩუური — ცუდი გამომცხვარი მჭადის ნაპირები სკდება.

იჩფგლი — იქრთამავს, აძლევს „ჭიშხ ჩაფგლს“, რაც ნიშნავს საქალამნე ტყავის მიცემას საშუამავლოდ.

იჩფგლიელ — იხვეწება ქრთამის მიცემით.

იჩქგლთაალ — უხერხულად აცხობს, ოფლის ღვრით აცხობს მამაკაცი.

იჩქიინტიელ — უაზროდ იცინის.

იჩქად — (ლ. კ.) წინათ.

იჩქვიმფიელ — მსუქანი ღაჟღაჟა კაცი იცინის უაზროდ.

იჩქვანიელ — მუხლმოყრით იხვეწება.

იჩქლაამფე — კარგ ბალახს ნდომით ძოვს.

იჩშვიელ — ტყნაურობს.

იჩშანაალ — გასწრებაზე მოქმედებს.

იჩშე — იფარებს.

იჩხატვრე — შიგადა შიგ ირევს.

იჩხრი — მეჩხერდება ერთად შეკრული ფიცრები სითბოს გამო. შორდება ერთმანეთს. „გაწვა დაჩხარულს იატაკზე“ (გ. წერეთელი, „ღამე საწირეში“).

იჩხუუნკვი — გამხმარი ან მაგარი იკრუნჩხება. (ჩხუნკი — (ლეჩხ.) — ღორის სენია“.

იჩხრიკი — იჩხრიკება,

იჩხლიფე — ძლიერ დიდს ისხამს — ერთად ისხამს.

იჩხგნე — იჩრის.

იჩხკი — თოვლი დნება — მიწა შრება — ახალ აღებულ თოვლს შემდეგ ითქმის ასე.

იჩხკგნე — იხსენებს უადგილოდ.

იჩგრგანიელ — მოუქნელი მამაკაცი დაიარება.

იჩგთხანალ — პატარა კაცი ცუდად ჩაცმული დაიარება.

იცაადი — იცვლის, იცვლება.

იცადუნე — ინაცვლებს.

იცბ[illegible] — იჭრება მაკრატლით ან დანით, იფატრება მუცლით.

იცვბე — იჭრის.

იცგგრი — ეკლიანდება.

იცგინაალ — ყალბ მიზეზებს მიედ-მოედება.

იცდავი — ფუჭდება.

იცცენგრინაალ — იძიებს, ზვერავს.

იცენცხვაალ — მსუნაგობს.

იცეენცხვაალ — მცირედს ჭამს და ხშირ-ხშირად.

იცცე — იხლეჩავს — ხეს ტოტს აცლის.

იცვდილი — ცოლვილდება.

იცვმი — ილესავს, ილესება.

იცვემ — იკიდებს, ნემსის ყუნწში ძაფს იყრის.

იცვრე — ირჩენს, იტოვებს.

იციინცე — იხდის, საბანს იხდის.

იციიცანაალ — თვალებს აცეცებს.

იცინცოორეხ — ხორცს იყოფენ მცირე ნაწილებად.

იციირე — იღლიტავს.

იცილცაალ — მსუბუქად დაიარება გოგო გამხდარი.

იცლგრე — იხევს, იხეთქავს.

იცლავ — ცილობს, საცილობლად ხდის,

იცმადიირაალ — მიზეზიანობს, საჭმელს არჩევს და არც შეუძლია ჭამა.

იცნიირაალ — მეძაობს. ნახ. ცენიირ.

იცოოფაალ — მონდომებით მუშაობს, ჭამს სხვის ჯიბრზე.

იცომავი — ცომს აკეთებს, ზილავს.

იცუუნცხვაალ — მარტოდ ჩუმად კარგი საჭმელებით თავის თავს პატივსს სცემს.

იცქუუმფაალ — რაიმე საქმის გასაკეთებლად მიიწევს.

იცქვფე — რაიმე საქმის გაკეთებას იჭრის.

იცყე — ირჭობს.

იცხვლიინე — იტანს, იმეტებს „გვის დეშ ხაცხვლინე“.

იცხპე — ივლის ირგვლივ „ზაის დეშ იცხპე“ წელს ვერ ძლებს.

იცხუუტე — იდრიკავს, იხრის, ხრის.

იცხაამპი — ერთმანეთზე დამაგრებით იბმება, იკვრება.

იცხემ — იზრდება.

იცხვპენი — იტაცებს, უადგილოდ წამოჭრის საქმეს.

იცხვლი — იტრუსება, ირუჯება.

იცხაატანაალ — ყელში ეჩხირება.

იცხვაანტე — სულს ითქვამს „ქვინს იცხვაანტე“ შესვენების შემდეგ ისუნთქავს — საქცევი შესვენებას აკეთებს რაიმე დიდი საქმის წინ.

იცხრი — სიმართლე დგინდება.

იცხ — მსხალი (ლ. კ.).

იცხვაანზე — ხელთ იგდებს, რაიმესაგან ძალით იტოვებს, ირჩევს.

იცხეენე — 2 — ირჩევს. ივარცხნის.

იცხდუურე — იცხდუური — გახვრეტილი — ძაფს ვერ იკავებს.

იცხკე — ითხრის „თეს იცხკე“ ვინმესი ჯავრით ან ვინმეს სიკეთის გამო შურიანობით. „იმშა თეისა იცხკადო?“ — რა თვალში იძვრენდა მერე?

იცხვრენი — იშრობს.

იძარძლი — გაპობის დროს მცირე ნაპობებით იხლართება.

იძაბრავი — ცუდად იჭრის ყელს „ყიას იძაბრავია ალე მოდ იიროოლ“ — „ყელს ითხრიდა, ეს თუ არ იქნებოდა“.

იძგემბული — ძირზედ ძოვს.

იძგრგნი — ძლიერ ჯავრდება მოღუშვით, პირთამდე ივსება, პიროვნება მაგრად მუშაობს.

იძგვბე — იწყვეტს.

იძძგგნი — ძიძგინით ირყევა.

იძგუუმბაალ — ხელ-ფეხ შეკრული იწევს ასაშვებად.

იძგიირიელ — წიხლის კვრით ანიშნებს გასაკეთებელს.

იძიი — იკვლევა.

იძიეს — იკლავს.

იძმგრი — მრავალ ადგილას იხევა, იცრიცება.

იძოოძაალ — ქალსავით პატიოსნად იქცევა კაცი.

იძძუური — ძაძებში იმოსება.

იძუურკვაალ — გამხდარი ძაღლი მშრალად დაიარება.

იძუუნძგვაალ — დარცხვენილი, ან შიშის ან სიცივის გამო მოკუნტული დაიარება.

იძფური — იზაფრება, „ძლიერ წყურვილი ემართება სიცხით ან ჯავრის გამო.

იძღგკანაალ — გამხდარი ქალი ან გოგო უშნოდ დაიარება.

იძხალი — ირეკავს.

იძგნძალ — აქეთ იქით ეწევა რაიმე მძიმეს ან ჩასობილს.

იწარფხანაალ — წიხლებს იქნევს.

იწაათხი — ძლივს სრულდება, სწორდება.

იწაანე — ბალახს გლეჯს. ნახ. წაანი.

იწააწიელ — ძლიერად ტყნაურობს.

იწბერავი — ძლიერი დაწოლით ან მოტეხით წვენი სულ მთლად ედინება.

იწდოორე — კარგად ილესავს სუფთა სალესზე ან ღვედზე.

იწეელაალ — ვირობს.

იწენწული — პატარა გოგო ცარიელ ძუძუს წოვს.

იწეებაალხ — მარცხის მიუხედავად მაინც რომ არ ეშვებოდეს და ცდილობდეს კარგად დაყენებას.

იწერაალ — ამყრალებას იწყებს, იგინება (ლენ. კ.) — იწერალ.

იწეენე — იხმარიებს.

იწლოოკიაალ“ — სხვადასხვა საჭმელებს ლოკავს.

იწვთან — მყარს რაიმეს წუწნის.

იწვეენე — ნახულობს.

იწვდენი — ხმას იმაღლებს.

იწვრი — შურს იძიებს, სისხლს იღებს, წისქვილს ჩაუდის.

იწვიინი — დოლაბს საფქვავი ჩასდის ღერძის ძირში, ან დოლაბის ნაპირას.

იწვრიინპი — ისვრება „ვითარცა ღორი ინწუბა სანგოხელსა მწვრისასა“ — (ქართვ. ცხოვრება).

იწზე — სუსტსა და გამხდარს იკლავს.

იწიოორი — ძლიერ ხდება გამხდარი ხდება.

იწირქიალ — მეტს მოითხოვს თავისთვის.

იწიელ — თავპატიჟს იდებს.

იწიინკვანიელ — ცხენი თავით უკმაყოფილებას გამოთქვამს ავი ქალი სახის მიმიკით გამოხატავს უკმაყოფილებას.

იწიინგვი — ბინძურდება.

იწილხე — იწილხავს ოფლს — სისველეს, წვიმას ან სითხეში ჩავარდნის შემდეგ.

იწირხე — ღვლეჭს, იგრეხს.

იწინწლავი — შეუძლებელის მუშაობით ილახება.

იწიელ — უარობს, თავპატიჟს იდებს.

იწკვინტრი — ღამდება ძლიერ — იწკუნტი (ლენ. კ.).

იწკიოლაალ — წვრილი თვალებით იცქირება. პატარა-პატარა თვალებით იყურება.

იწკრი — ოდნავ იღება კარები — ღრიჭით იღება კარები.

იწკვიირანაალ — ძლიერ წვრილი თვალებით იცქირება.

იწკვპე — წვრილ ბაწარს იწყვეტს დაბმული.

იწკენპული — აქა-იქ წვრილ დაბალ ბალახს ძოვს პატარა ცხოველი.

იწკანტურაალ — წელების ამოყრით ყვირის ან ზედმეტი აზარტით მღერის ან ტირის.

იწლიხე — იწურავს.

იწმააწიელ — გულის ტკივილით ცდილობს — გული მოითხოვს და არც იცის რას.

იწმაგურალ — უწმაწურობს, ტუტუცობს.

იწოორთხი — ძლიერ ხდება.

იწოორმი — ძლიერ ხდება, თხელდება.

იწროობაალ — ოთხფეხი წყურვილის გამო პატარ-პატარა ტბორებს სვამს. წრუპავს.

იწრუფუნე — წოვს.

იწროოპაალ — ნახ. იწრობალ.

იწრგქგნაალ — სიმწრით აპურჭყებს.

იწრანი — წითლდება.

იწრი — მყრალდება.

იწუუხვანაალ — დარდით და წუხილით ერთ ადგილას ვერ ჩერდება.

იწუუმფხაალ — დაბმული ცდილობს აშვებას, რაიმე საქმეში ჩაჭერილი ცდილობს აიშვას, განთავისუფლდეს.

იწუუწე — ძლიერ იწვევს.

იწუუხვე — იწოვს, ისრუტავს.

იწფხე — „მიჩაშთე დემ იწფხე“ თავისკენ არ ღებულობს, იწვეთებს (ნახ. წიიფხაარა). თავისკენ სწორად იხუტებს.

იწყგი — მცირე მეწველს იწველის. ნახ. ლაწყიგ და წყიგ.

იწხვან — წუწნის სითხეს.

იწყრანგიაალ — მცირე სითხეს არწყულებს სხვადასხვა ჭურჭელში. ნახ. წყრანგ.

იწუხვანაალ — წუხს, შფოთავს.

იწხვი — იცოხნის.

იწგრმაათიელ — დაბმული ოთხფეხი აშვებას ცდილობს.

იწგრხანიელ — ცდილობს დაძვრეს, ვერ უძლებს სიძნელეს.

იწგთხი — აღმართზე ზიდავს ტვირთს დიდი სიძნელით.

იწწგრი — თხელი მატერია იხევა.

იჭაკიავი — იმორჩილებს.

იჭაჭურაალ — ყველგან დაწვრილებით კითხულობს ამბებს.

იჭაჭიელ — პატარა ბიჭი ტყნაურობს.

იჭაადიელ — დუღილის წინ წყლის ზედაპირზე ორთქლის ნაკადები მოძრაობენ.

იჭბი — გზას იკვლევს თოვლში „სგობნავ აჭბი“ წინასწარ აფრთხლებს რაიმეს.

იჭკგლიელ — დარდობს.

იჭდე — იყუდებს. თავის თავზე ღებულობს „ჭვადს იჭდე“.

იჭექავი — საწნახელს იკეთებს საჭეჭებს უკეთებს ორივე მხრივ.

იჭენჭულაალ — ქათამი ნისკარტით ბურტყლს იქექავს ან თავისთვის ერთ ალაგას კენკავს.

იჭეენე — ცხენი მიყავს ალვირით ქვეითა კაცს.

იჭვდაანი — კითხულობს.

იჭნე — წინასწარ გაფიქრება, სულს იკვებავს. იჭირვებს.

იჭვმე — გარბის.

იჭვაადნე — ისევს.

იჭვინთოორი — ძლიერ ივსება, სოლებივით ივსება რამე.

იჭვეემფაალ — განუწყვეტლივ ჩასძახის სკვინჩა ჩიტივით.

იჭთხი — ზომავს წყრით. ნახ. ჭითხ.

იჭი — ცხვება.

იჭიირხე — მახვილის წვერით იკორტნის.

იჭიპრავი — ოთხფეხი ძლიერ ძღება.

იჭიიატაალ — მოსაბეზრებლად სულ დაიარება აქეთ იქით.

იჭიინკვანიელ — არ მოწონების ნიშნად თავს იქნევს, მაგრამ აშკარა უკმაყოფილებას ვერ ბედავს.

იჭკგრე — ნაღვლობს.

იჭკიიმპიელ — მარტოდ მარტოა.

იჭკმგრი — ცოცხალი რამის წყვეტილებად ქცევას ჰქვია.

იჭკიოლაალ — წვრილი თვალებიანი იყურება.

იჭკნი — ჭკნება.

იჭკიიმპიელ — დგას უსმელ-უჭმელი.

იჭკნანიელ — წუხს.

იჭლაი — ითელება.

იჭმიირი — თივას ეზიდება.

იჭლეექიელ — გული უწუხს რაიმე საქმით.

იჭმინე — იყოლიებს.

იჭნე — დეესიამ იჭნე — არაფერს არ იჭ-
ირვებს — მიჩაშთე იქნე — თავის თავზე იღებს, ქვინს იჭნე — სულს ისაზრდოებს.

იჭოჭავი — ძლიერ სიმძიმის ქვეშ ნახევრად იჭეჭყება.

იჭოონე — იხვევს.

იჭოორტაალ — გამხდარი და თხელ-თხელი ძლივს დაიარება.

იჭრაალაალ — ჭირს ებრძვის.

იჭრგპანაალ — გამხდარი პატარა გოგო ანდა მოხუცი დედაბერი დაიარება.

იჭრაჟი — იძალებს.

იჭრეკი — (ნახ. ჭირეკ) — მაგრდება, იხრეშება.

იჭრი — ჭერი ეგება, იპოლება, ითვლის, იტყობინება „ეჩხენისა იჭრი.

იჭრაანჭი — პატარა ბავშვი წვება (ბიჭი).

იჭუურე — ცომს იზილავს.

იჭოონგიაალხ — წვრილფეხობა მიდიმოდიან.

იჭუუბე — იტენის ჯიბეში, პირში.

იჭყგლიელ — წვრილი ხმით ბრძანებლობს.

იჭყოომპალ — თხელ წყალში დაიარება ჭყუმპალაობს.

იჭყიივნი — დროებით აყვავილდება, მცირე ხნით, მზე პატარა ხანს გამოჩნდება ღრუბლებიდან.

იჭყიივანე — ცალი თვალით იხედება. „თვალნი გამოაჭყირნა ძიძამან, და დაუწყო ჭვრეტა კუშტად“ გვ. 50 „ვისრამიანი“.

იჭყიოლაალ — ცუდი თვალებით იყურება.

იჭყგრტიინი — იჭყლიტება.

იჭშხი — ახალ წელს მეფეხურობას ასრულებს, სიკვდილის პროცესში წესისამებრ სწორდება.

იჭშდგნი — გახმობამდე ხდება.

იჭხგნი — ძლიერ იჭერს რაიმე შემოსაკრავს.

იჭგქი — მაგრად იკუმშება თოვლი.

იჭჭგნი — ლამაზი და პატარა ძლიერ ძღება.

იჭგჭანაალ — პატარა ბიჭი დაიარება „ბავშვთან ამისთანა რაიმეს ვერ გავაჭაჭანებ“ (ლ. ქიაჩელი, განმარტ. ლექსიკონი, ტ. 2. გვ. 115.) გამოდის სიტყვა ჭიჭ-ჭიჭიდან, რაც პატარა ფეხებს ჰქვია. „ჭაჭანება — გლეხურად ჩამი-ჩუმი“ — საბა.

იჭგნჭალ — თავპატიჟს იდებს, პატივზე უარს აცხადებს. ორი პიროვნება სადმე წასვლაზე რჩებოდეს არა შენ და არა შენო.

იჭგდანაალ — ძლივს დაიარება, ხან სად ეყუდება და ხან სად.

იხავიირი — მშიერი ხდება სიმაძღრისაგან ცარიელდება მჟავე წყლის მოქმედების გამო.

იხაანგარაალ — სატევარით ჩხუბობს ან სიტყვით უხეშობს.

იხაალი — ქონებიდან ცარიელდება.

იხაანზი — იარაღდება.

იხგგნი — იფიცება, ძლიერ ფიცს დებს.

იხბაკუურაალ — ხაბაკით მიდის.

იხეერე — იფხანს.

იხეერ — იმადლიერება, კმაყოფილებას გამოთქვამს.

იხვიეს — იხვედრებს.

იხვჭე — მოიწყენს.

იხვარე — ოდნავ სუქდება სიგამხდრის შემდეგ.

იხვაატე — ზევით მარტო სუნთქავს სულს ძლივს იბრუნებს.

იხვრი — იკრებს, კრეფს.

იხ̄ვააშნე — ინანიებს.

იხვააშნაალ — დანაშაულის გამო მონა-

ნიებას გამოთქვამს, ბოდიშობს. „სახოიშნო მოსამზადებლად შველად“ — საბა.

იხზუნაალ — იმუქრება.

იხიფავი — სისხლით ისვრება.

იხიიდი — გახარებული ხდება.

იხიინე — უკან იხევს, დათმობას აკეთებს.

იხიირი — კანაფი ბოჭკოს განცალკევებისათვის მზეზე და წვიმაში ფერს იცვლის, ტანსაცმელი ცვდება, იხეხება, იცრიცება. ნახ. ლგხიირე хирел, хиреет превращается в больного дряхлого человека Захиреть — (რუს). — გახდომა.

იხიადი — მხიარულდება.

იხიილწე — ხანდახან ლობიოს ბარდას აცილებს, იკაპიწება.

იხილწანიელ — ხელებს იკაპიწებს.

იხკგნი — იფხიკება.

იხლიწე — ერთად ბევრს იზიდავს მიწყობილად.

იხლინე — იმიზნებს, იფარებს რაიმეს.

იხლაელ — ბევრს შრომობს, ზრუნავს სხვაზე მეტად.

იხლაახი — ძლიერ ჯავრდება, აცრემლებამდე ჯავრდება.

იხლუუნე — თავისთავს იფრთხილებს, იცოდინარებს.

იხლოვი — ფარხმალს ყრის.

იხმე — ინელებს, სიმთვრალეს ინელებს, რუსული хмел — სიმთვრალე.

იხნე — უშვებს, თავისთან უშვებს, ღებულობს, მიჩაშთე იხნე იხოცავს ნაკელს ყრის (ლაშ. კ.) ყელს იღადრავს.

იხოოლიხ — ხვდებიან ერთმანეთს ხვდებიან მტრული მხარეები.

იხოლი — ფარხმალს ყრის დაღლილობისა ან გასაჭირის გამო.

იხოოჯაალ — ხაბაკით ხან სად გადადის, ხან სად.

იხპგნი — ძლიერ ჯავრდება, სახეზე და ცხვირზე სიწითლით.

იხრინი — ჯავრდება (ლენ. კ.).

იხრესი — რიგ-რიგობით მოყვება — „ქოგხირსან ლაყალს“.

იხრი — მოიხრი — დათმობა — მოქცევა — უცოდინარია.

იხრეენჯიელ — ოთხფეხი აფხანს რაიმეს, ტანს.

იხტგნე — დაცინვით ყელს უღადრავს.

იჵუული — ხვრიპავს.

იხურგვიინე — კუდიანი, თვალავს, იცოხნის როგორც ოთხფეხი მსხვილ თივას ახრამუნებს.

იხუუწი — მცირდება, ვიწროვდება.

იხცქგრე — მუწუკებს იხეთქავს.

იხცქგრი — მრავალ ადგილას სკდება.

იხცქგნი — ჯავრდება სახის შესივებით ბავშვი.

იხწრობიელ — იხვეშნება ძლიერად.

იხჭგნე — მაგრად იჭერს.

იხხჭგნე — ისობს, იხეხავს.

იხგლი — ფურთხს იკრებს.

იხგლანიელ — განგებ ახველებს.

იხგრმაკი — თავისკენ ითვლის იკუთვნებს.

იხგრე — შურს იგდებს გულში.

იხგრხანიელ — ჯახირობს ადგილზე.

იჯ — თქვა.

იჯაავიელ — ძალით აჭამს — უმადურად უხარჯავს.

იჯაანჯუნაალ — მსუქანი მოუქნელი დაბალი ტანის კაცი დაიარება. ან დაკერებული ცუდ ტანსაცმლიანი დაბალი ადამიანი დაიარება.

იჯგრი — ეკურთხება, კურთხეული ხდება.

იჯგუდრავაალ — უხერხულად, არა მარ-

დად აკეთებს რაიმეს, თითქოს მუჭებით.

იჯგუუბე — მუჭავს, კუმშავს.

იჯგვიირიელ — უხეშად დაიარება ხალხის სიმრავლეში, ნიდაყვების მოქნევით. „ჯგვერი — ხის სადგისი გინა ჯოხის წვერი“ — დ. მშვენიერაძე, გვ. 121.

იჯდაი — მტკიცედ კეთდება. ნახ. ჯიდაი.

იჯეენე — იჯერებს, გულს იჯერებს.

იჯენგული — დაბალ ბალახს ძოვს.

იჯვანალ — მძუნაობს.

იჯვიირიელ — გაჯავრებულად იწევ-მოწევას აკეთებს.

იჯვიილფაალხ — ერთად ჯგუფად დაიარებიან. ნახ. ჯვილფ.

იჯიინჯიელ — გაბედულად უარს ეუბნება რაიმე შეთავაზებულზე.

იჯილავი — იხედნის იშინაურებს ჯილავებით.

იჲჯიინე — ილრისებს.

იჯლაანყუნალ — ქანაობით აქეთ-იქით ლაყლაყით მიდის.

იჯლაი — კენჭს ჩრის, კენჭის ყრით იგებს.

იჯმი — მარილიანდება.

იჯმინეშ — (ლ. კ. მათი).

იჯნი — ჟინიანდება.

იჯოონჯი — ბევრი ტანსაცმლით დაკერებული ძონძებით სქელდება ტანზე.

იჯოოლაალხ — ჯგუფ-ჯგუფად დაიარებიან სტუმრობაში.

იჯოონ ჯაალხ — სქლად ჩაცმული დაიარება.

იჯრავი — იჯერებს.

იჯღაარკი — ტყავი იჭმუჭნება სიცხის გამო და ხმება.

იჯში — იქსოვება.

იჯხჷნე — მაგრად იჭერს მსხვილ თოკს თუ კი თოკი წვრილია — იხჭჷნე ქვია. ნახ. იხჭჷნე.

იჯჷჭკანაალ — მსუქანი ჩაჯუჯგული მაგარი ნაბიჯებით დაიარება.

იკაკუურაალ — გადაჭარბებულად ყვირის ან მღერის (უფრო ახალგაზრდაზე ითქმის ან ბავშვზე, ვისაც არ შეეფერება ზედ. სიმღერა).

იკარდანი — იშვიათდება, თხელდება „მეზგე იკარდანი“ — მოსახლეში მამაკაცები თხელდებიან — ყანაში ლობიოს ესობა ხარდანი.

იკავააშდი — აქა-იქ თოვლის დნობის გამო მიწა ჩნდება.

იკაანე — უყნოსავს.

იკბი — გულაღმა ბრუნდება.

იკდე — იხდის, იტანს მისთვის.

იკჩე — ინელებს.

იკეედვნი — მოისვლება.

იკეშდაანი — თავს აძულებს ყეფით საყვედურებით.

იკვშიელ — ახველებს, ყურადღების მისაქცევად ჩაახველებს.

იკველე — ბევრს იყრის ხსნარის ნაირს.

იკიინჩი — ჯავრის გამო გულზე სივდება.

იკმარი — ხმარობს „იკმარდას — ხმარობდნენ „ყვავილთა მათ იკუმევდიან“ — (ქართ. ცხოვრება. გვ. 97).

იკუეს — იკლებს სავსე ჭურჭლიდან სისავსის გამო, მეორეში რწყავს. „კელყოს გამოკუებად“ გვ. 153 „ისტორიული დოკუმენტები იმერეთის სამეფოსა და გურია ოდიშის სამთავროებისა“ ს. ბურჯანაძე. 1959 წ. „რა ტირილით გული იკუის, ჯანგი გულისა მისისაგან აღიკოცის“ (ვისრამიანი).

იკუუნფი — ბეჭებში იხრება.

იკუნფაალ — დახრილი დაიარება.

იკურსგანი — იპარება ჩუმად.

იკვაამიელ — სხვადასხვა პირებს გადაულევს.

იკაანაალ — ყნოსავს.

იკუჩავაალ — ქათამი წვიმის მოლოდინში მტვერში ბანაობს.

იკჷრვანიელ — ფართი-ფურთით აკეთებს ზორბა ადამიანი ღრმა თოვლში.

იკჷრაალ — იხვეწება.

იკფიელ — იკბინება.

იკჩე — ინელებს, იცვითავს, კვესაბედით იკვესავს.

კ

კა — ფიქალის ფიცარი თხლად გამოტეხილი — საკაო სოფელია ზემო რაჭაში.

კაბა — აკრძალვა.

კაბაი — შავი ფერის ძროხა მუცელზე სარტყელივით თეთრი ზოლით.

კადარ — ხმელეთი სიმშრალე. ნახ. ლეკარდა.

კაადა — ნაჯახი. იხ. ცალთავ „ნაჯახის ფრთის“ ზურგი წარმოადგენს მოგრძო ოთხკუთხოვან ფიგურას, რომელსაც კადა, კადო ეწოდება. „ილლიიდან უკანა მხარეზე წამოზიდული „კადა“ ტარის საყრდნობი. (რეხვიაშვილი, მჭ. რაჭაში, გვ. 133, — ესაა ნაჯახის სახელი ყუვის გარდა — ეს სახელი რაჭულში დამკვიდრებულია სვანურ ნიადაგზე.

კაე — კრეტინის ენაზე კარგსაც და ნუ გეშინიასაც ქვია.

კავკე — პატარა ძაღლი გაბმით ყეფს.

კავ — კე — პატარა ძაღლი გამუდმებით ყეფს.

კავა — გაჩერება, გაკავება.

კავშაი — ნიშა ღირი. „კავში — ფერკთეთრი“ — საბა.

კავკასიაჲ — ძლიერ მაღალი.

კავკენჭალ — მოუსვენრობას შეუპყრია „კავკენჭალს ხასგურ“.

კავ — კავ — მაღალი არამსუქანი ცხენი.

კავკავ — სვანურად ასე ქვია ძაუგს.

კასიონ — კაცის სახელია ჩოლურის თემის სოფ. საყდარში.

კათხ — კათხა — ხის მოჩუქურთმებული სტაქანი.

კათარ — შაშხის გემო და სუნი სიძველის გამო სიცხეებში „ყათარი — სხვათა ენაა, ქართულად სტარტული ჰქვია“ — საბა.

კათხ ტაბაგ — ქელეხი, სამგლოვიარო სახსნილო პურმარილი.

კაკავ — კაცის სახელი იყო ძველად ლენტეხურ კილოში, აქედან თემის სახელი „კაკავშა“ კაკავას მოდგმის ხალხი.

კაკვ — მცირე ყეფა. „გაკანკვა — გაჩუმება, ხმის ჩაწყვეტა“ — ვ. ბარნოვიდან).

კაკა — ბაბუის ბაბუა. „გადავალის აქედან გზა კაკას ხიდზე ბაღდადს“ — (ვ. ბატონიშვილი, გვ. 209); „კაკას“ სახელად იხმარება მცირე აზიაში ისავრიასა და ლიკაონიაში“ — (ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის ისტორია, წ. 1, გვ. 417).

კაკალაი — მარტოხელა.

კააკა — ვარდნა, წაქცევა ბავშვის ენაზე.

კაკოოფ — კანგაცლილი ნიგოზი.

კაკალაანი — ყანა მუწდიში.

კაკავთე — სანახშოდ ბავშვის ენაზე „გა კაკავთე“.

კაკვიტ — ჩოლურულად კრეტინს ქვია (ლაშ. კ.) კაკუტ (ლენ. კ.) ბლიავ.

კაკანაი — აკვანი „გიგლა ჩააკრეს კაკანაშია“ — (რ. ერისთავის ლექსი „სურათი“).

კააკი — კევი ბავშვის ენაზე.

კაკავ — კაცის სახელია.

კაკავშა — კაკავ კაცისანი ლენტეხში მოდგმას ქვია.

კაკელაანი — კაკელანიდ ლიგნე — ყოველდღე დამრიგებლობა (ეს რაღაც ძველ სალოცავთანაა დაკავშირებული).

კაკვ — კაცის სახელია.

კაკ — ყვერი (ლენ. კ.).

კალ, კალდ — მრგვალ მრგვალად.

კალ — კალო. მატყლის ერთი ნაფლეთი სართავად გამზადებული. კალო — დატკეპნილი, შიშველი ადგილი, Kahle — გერმანულად — შიშველი, მელოტი, კალოც დატკეპნილი, შიშველი ადგილია. კალა — სოფელია ზემო სვანეთში დიდებული ეკლესიით. კალა — თბილისის ერთ-ერთ უბანს ერქვა, კალა ციხე — თურქყალა.

კალდიმ — დიდი სატევარი „კალდიმი ხმალია ერთრიგი“ — (გვ. 124 — ტექ. ლექ. მასალები, ქართ. წერ. ძეგლებში).

კაალ ზაგიარ — ადგილის სახელია მუწდიში.

კალაჩხოფა — ხმიანი ჩხუბი — ყვირილითა და ტატანით ჩხუბი.

კალავერ — ყანების სახელია ჭველიერში. ამაღლებას აქ დღესასწაულობენ. „კალიფორნიაში“, კალავერის „ტყეში“ სექვოებს საკუთარი სახელები ქვიათ“ გაზ. კომ. 1981 წ. 2 აგვისტო.

კალათ — კალათა.

კალთიშ — ფხიანი, მუხლმაგარი, დაუღალავი.

კალაკვენ — ქვებზე დადებული ფიქალი ტაბლების საცხობად.

კალპეტ — წყლის გზა კლდეებში ჩაკრული.

კალამუშ — კუთხის სახელია სოფ. მამში.

კამანდიაი — სათამაშო თოჯინა, ქარის მიხედვით მოძრავი.

კამილ — მტკაველი, კამელ (ლაშ. კ.) კიამილ (ლენ. კ.).

კანკვ — მოხრილი „კანკურა ჩაქუჩი“ რუს. ქართ. სამეურნ. ლექს. გვ. 20.

კანკულაი — მოღუნული.

კანჭ — კლანჭი, ფრჩხილი, გიჟი, გაგიჟება.

კანკვლი — პატარა და ცუდი ძაღლი ყეფს.

კანდრევ — დედოფალა, კოხტა პატარა გოგო, თოჯინა.

კაანკვ — წველა ყველი, ულუფა.

კანკურ — ხოშთხვა — ულუფის გარეშე უმარხია, კვანკურ.

კანწო — ადგილობრივი ჯიშის ღორი, გამხდარი ღორი, დიდ ღორზე უფრო ითქმის, ავი ქალი.

კანჭ — კლანჭი, უცები გაჯავრება.

კანდალაად — იგივე ქეფოოლ — ჩიტია, მდინარის ნაპირებზე იცის ბოლოქანქალას ჩამოგავს.

კანჭიან — ბრაზიანი.

კაანკვრი — კაანკვლი. ნახ. კიინკი — კოჭლობს.

კანააცხ — პატარა კარვა ფქვილის, მარცვლის საწყაო („კორვა მარცვლეულის საწყაო ხის ჭურჭელი“ — მ. ალავიძე „ოკრიბული ლექსიკონი, გვ. 86, საწყაო ჭურჭელი: ლაზაჲ,

ლალააშ, ფოხალ. ჩაბაანად ლაფაქ, კარვა, კაანაცხ.).

კანკვლი — მოღუნულია, პატარა გამხდარი ძაღლი ყეფს.

კანკურაზ — არაჩვეულებრივი მაღალი და არა მსუქანი.

კაანკვრი — კოჭლობს.

კაპეტვ — კაპვეტ — პირველ დათიბულ თივას ქვია, მერე ამოსულს მეერი ქვია „კაპეტის ღელე, რომელიც ქუთაისიდან ჩრდილო აღმოსავლეთით მდებარეობს — ვლად. ჩაკვეტაძე, ქუთაისის ისტორიიდან, გვ. 127, — 1960 წ. „საპოეტი — ბალახი“ — საბა.

კაპანიაი — ქეიფი.

კაპეწ — კაცი, რომელსაც ლოყებზე საპარსი თმა არ მოსდის. — ქოსა.

კაპურუულ — ქვედა ყბა გამოწეული „შტიქურ-კაპურ“. chap — (ინგლ.) — ყბა.

კაპრაი — ქვედა ყბა, გამოწეული ქვ. — ყბა.

კაპოოტ — ძლიერ მოხუცი დედაკაცი.

კარპან — კარაპანი — ცალმაკი — კარპან ბ. ნიჟარაძე — ისტორიული ეთნოგრაფიული წერილები 1962 წ. გვ. 118.

„სახლის კალოს პირს ნაგები საძნე“ — საბა. ამ ტერმინის სომხურობა საბათი არასწორია.

კაარძულე — ძირფესვიანად ეძებს მისას.

კარკააცი — დედალი კაკანებს.

კარვა — საწყაო ჭურჭელი ჩაბანალის ნახევარი „კორო — საწყაულები“ — საბა.

კარკაალი — ალმოკიდებული ბრიალებს.

კარიკ — დიდი და კრეტინი კაცი.

კაარი — თივის საზიდი დიდი გოდორი.

კარეკინას — შემოვლით ნაპირ-ნაპირ „კარეკინას ესლრი“.

კარფხან — არტახი, არტაშანი.

კარდალაი — პატარა ქვაბი. დიდს — ცხვად ქვია.

კარკაციან — წმინდა უჭუჭყო.

კაარიი — ტაბგლ — ოთხფეხისთვის საზიდავი დიდი გოდორის ტაბლა, აცხობენ თითონ საბრძელში და ჭამდა მესაქონლე.

კატუურა — დაკორტვნა. Katzt katzen — (გერმ.) დაკორტვნა.

კატიჯვარ — ჯირყვლების ავადმყოფობაა.

კატარაშ — ადგილის სახელია ლენტეხჩოლურის საზღვარზე.

კატშ — ცხვრის დაძახება.

კატინოლ — კრავი.

კაუკენჭალ — კავი და ნეკის თითი „კავკენჭალს ხორიკ“. მოკაუჭებულ ნეკზე უკიდია.

კაფჷნ — რჩევა.

კაფჷნშვ — რჩევით.

კაუჭა — გამხდარი მაღალი კაცი.

კაафа — წაქცევა.

კაქშა — კაქი ძველად ლენტეხში კაცის სახელი ყოფილა, ეხლა ეს ქვია კუთხეს.

კაჩუული — ყანას ქვია სოფ. დურაშში.

კაჩა ტაბგლ — „თვეთნე არშვილ სკა ლოხბეთქვნა კაჩა ტაბგლ ქოოხნაყა რაჭის კაჩაეთში სალოცავი ყოფილა და იქიდანაა შემორჩენილი ლაშხეთში „კაჩა ტაბგლ“.

კაჩ — ზეზე სოფელი კაჩაეთი „რაჭაში „ქართული ცულის“ უკანა წახნაგი, რომელიც ვიწრო სამკუთხედისებურ ნაკვეთს წარმოადგენს „კაჩად“ იწოდება (რეხვიაშვილი, მჭედლობა რაჭაში, გვ. 128). „კაჩო“ — ბო-

ძში შერჭმული პალო ჩამოსაკადებელი“ გვ. 12 — (ექვ. თაყაიშვილი, ძვ. საქართ. ტ. II).

კაჩ დაბ — ყანის სახელია.

კაჩარაი — ცხოველის სახელია, რომელსაც რქები ზევით აქვს აზიდული.

კაჩხვ — კოჭლი (ლაშ. კ.).

კაჩხვს იყერ — ოთხფეხი კუნტრუშს იწყებს.

კაჩა — ფეხზე დადგომა, აყენება, წამოდგომა. სოფელი კაჩაეთი ამბროლაურის რაიონში.

კაჩხა — გამხდარი, ცოცხალი მუქარა კაცი. „პალტო და ქუდი კაჩხაზე ჩამოვკიდე“ — („განთიადის დედოფალი“, გვ. 32, 1962 წ.).

კაჩეერი — ყანების სახელია სოფ. ბელეშში.

კაცი — კაცის სახელი იყო ძველად. აქედან კატოლუშები სოფ. ბულეშში.

კაციი ნალგენ — ადგილის სახელია სოფ. მუწდიში.

კაწარ — წვივი.

კააჭვა — მოკორტვნა ბავშვის ენაზე.

კაჭგნბალ — უნამყენო თეთრი ბალი კახამბალის კურკაზე ამოსული.

კაჭალიაი — მოზომილი ძუნწად.

კახ — ბოსტნეულის მტერი წვრილი და შავი მწერები. ამის საწინააღმდეგოდ დღესასწაულიც კი არის „მგკახის“ სახელწოდებით. ესაა გაზაფხულზე, მაისის თვეში.

კახგრ — სოფელია ლენტეხში, ყანას ქვია მუწდიში.

კახვ — გამაგრებული ქონი ნახარშის თავზედ მოყენებული, ცვილის ნადნობი.

კახამბალ — მსხვილი თეთრი ნამყენი ბალი, „კახამბალი — წვრილი ბალი“ — მ. ალავიძე „ოკრიბული ლექსიკონი“ — გვ. 85.

კედ — წყვეტს.

კედა — ამოწყვეტა, ამოღება ბავშვის ენაზე.

კედუ — აღება ბავშვის ენაზე.

კეევშა — მიკედლება, ერთი ადგილის აჩემება სანახშოდ.

კევირ — კევრი.

კევშაი — შავი ღორი თეთრი ნიშნებით შუბლზედ და ფეხებზედ. „ალექსანდრე მეფე იყო შავკუმეტა, ფეხკავშა ცხენზე ალმჯდარი“ — „გმირთა ვარამი“ გვ. 239, „კავშა“ — გვ. 18 „რუსულ ქართული ლექსიკონი“. „კავშა — ფეხთეთრი“ — საბა.

კეკელაი — ღრძილების ავადმყოფობა.

კეკ — ჩირი ბავშვის ენაზე.

კეკეჩე — ამაყობს, ყოყლოჩინობს. Keck — (გერმ.) — გაბედული, გულადი, კადნიერი.

კეკეეშ — დედეეშის მაგიერ, დედას მაგიერ ბავშვის ენაზე.

კელპ — თავნება, ჯიუტი.

კელ — ღერო, ტარი.

კელევერ — ღორის შაშხის თავზედ საკიდის ახლოს ხორცს გამოაცლიან ნეკნების ნაწილს და გამოშვერილად ჩხირმიბეჯგებით ტოვებენ. „კელავერი — მუცლის კორცი“ — საბა არაასწორია.

კელდღა — ანაწყოლ. ნახ. ქუნზუმ.

კელენჯერ — მაგარი, გამძლე, მოუტეხავი.

კელ — ღერო, ფოთლებ შემოცლილი ღერო — სახელური. Kehle — (გერმ.) — ხორხი, ყელი.

კემეხ — ძლიერ დაჭუჭყიანებული, ჭუჭყით გაშავებული და გამაგრებული ტანისამოსი.

კეენა — კონა — აქედან სოფელი „კენაში“ ცაგერის რაიონში. კენაში — ყანის სახელი სოფ. მახაშში (ცაგერის რ-ნი).

კენჭ — პატარა მრგვალი თეთრი ქვები რიყეში ნახული სხვა ფერისაც, არჩევნები.

კენჭალ — ნეკის თითი.

კენკელაი — მარტოხელი ძვალძვალა.

კენშერ — ძლიერ სქელი ტყავი.

კენცხალ — მსხმოიარე მსხლის მცირე შტო „მეფემ ანგარიშმიუცემლად მოსტეხა კენწალი ხელში აათამაშა და თავადებს მიუბრუნდა“ — (გ. საakaძე, გვ. 322).

კეპკვაი — ნამცხვარი.

კეპენია — კბენის გამოხატვის ერთი სახის აღმნიშვნელი სიტყვაა.

კეპუ — კბენა ბავშვის ენაზე.

კეპილ — ძეხვი — ძეხვის შესაკრავ ადგილს თუ შეჭამ, ვაჭრობაში ვერ მოიგებო.

კეჟიაან — კაჟანი „დაავ კეეჟიან“ კაჟან დევი.

კეერბა — აკრძალული დღეები — ალაპის თავზე 4 დღე ხომ მარიამობის თვეში ამის მსგავსია „ნადებ“-ი. kerbe — (გერმ.) — აკრძალვა.

კერკეტუ — ძლიერ მაგარი ნიგოზი, სქელ ნაჭუჭიანი — კერკეტი.

კერი — დაუკოდავი მამალი ღორი, (ლეჩხ. კერი — კერტან) Keri (გერმ.) მამაცი ყმაწვილი. ზღაპრული ცხოველი, რომელზედაც დეოკლიტიანე ჯდებოდა ბრძოლის დროს პირიდან ცეცხლს აფრქვევდა“.

კერიილ — ადგილის სახელია ჭველიერში.

კერკ — ჩირი. კერკი — საზამთროდ გამხმარი კურკოვანი ხილი. „ქართ. ლიტერატურაში“ ქართული ლექსიკონი გვ. 640. „კერკ — გარკი — ხმელი ხილი“ — საბა.

კერიაი — კერია. ოთხფეხა რკინა ორნამენტიანი, ზევიდან ფიქალის ქვის დასადები — პურების გამოსაცხობად.

კერკიაჟ — გაუქნელად გაკეთებული ლობიო, 'რასაც პირშვილსაც უწოდებენ, „ხალხურში კარკაჟი ჰქვია არასაკმარისად მოხარშულ ლობიოს“ — (დ. მშვენიერაძე ტექნიკის ლექსიკური მასალები ქართ. წერილ. ძეგლებში, გვ. 21) „კირკაჟი ლობიო, მიცვალებულის ჭირისუფლებს არად მიაჩნდათ“ — სურათ. წერს. ცხოვრებიდან. თ. სახოკია.

კეტ — კეტი, Keule — კეტი (გერ.) Knuttel — (გერ.) — კეტი, კომბალი.

კეტა — გამოდება, გაკვეტვა.

კეტი ლიჭდე — როცა ოჯახში გოგო მოსწონდათ, კანგაცლილ კეტს აყუდებდნენ გარედან კარებზე. ეს ნიშნავდა: ან გოგოზე უნდა ყოფილიყო თანხმობა, ან საკაცე მოადგებოდა კარებზე.

კეეშ — ჩასაცმელი ტყავი.

კეშ-კეშ — მამალი ღორის წასასისიანებლად ასე ეტყვიან კერშილობის დროს.

კეჩა — წყვეტა, მოწყვეტა.

კეც — „ჭური, „შენ დაულეწავ მათ მეკეცის ჭურჭელივით“ ფსალმუნი. „ხელოსნობის ცალკე დარგს წარმოადგენდა „მეკეცეობა“ ანუ „თიხის მოქმედება“ — საქ. ისტ. ნარკვევები ტ. II, გვ. 350.

კეცხაშ — პირველად (ლაშ. კ.) ჩოლურულად მანკვი.

კეხ — კეხი, უნაგირის ნაწილი.

კეჭოლ — პატარა (ლენ. კ.) კოჭოოლ (ჩოლ. კ.) კოტოოლ (ლაშ. კ.).

კვანკვალდ — მთლიანად, ზუსტად.

კვააბ — გორაკი.

კვახობ ხაარხ — სახსნილო ძვირობს.

კვააბ — კუბვაარ — მთაგორიანი.

კვაზიაი — დიდტრაკა ქალი.

კვაზუნე — სქელტრაკა ქალი თაოსნობს.

კვატვტარ — პატარა მარცვალნაკლი ტაროები.

კვაწმილ — წმინდა, შეურეველი.

კვაწიოოლ — პატარა ქოთანი, „კვაწიათითაც მიადგეს წყალი ცეცხლსა“— ნ. ლორთქიფანიძე.

„კვაწაი — ხის მომცრო ჯამი“ — ექ. თაყაიშვილი, „საქართველოს სიძველენი. გვ. 249.

კვაატა — დაგდება, დავარდნა ბავშვის ენაზე.

კვარაი — შუბლ-თეთრა ხარი — თუკი ეს ძროხა იქნება ჭაბაი ქვია. ნახ. ჭაბაი.

კვარ — ადგილის სახელია სოფ. ჭველიერში „ცხოოვის სამხრეთით და კრიხის პირდაპირ არს ციხე კვარასი“ ანდა „ხოხის კავკასიის მთის ჩამოსასვლელზე არს კვარა და კეთილ კოშგოვანი“ ვ. ბატონიშვილი, გვ. 187, ბავშვს რომ არწევენ უმღერიან „კვარაა მურყვამ, ხუნე ზგგრ“.

კვატალიან — ტუტუცად მოლაპარაკე.

კვააში — მჭადი.

კვად — უკმარობა, ნაკლებობა, ნდომა.

კვადობ — შიმშილი, ნაკლებობა, სივიწროვე.

კვახაანი — უფლისადმი სალოცავი წიფელი სოფ. ქვ. ჭველიერში — აქ დღესასწაულობს მთელი ჭველიერი აღდგომის მესამე კვირას.

კვაშ — ზეზე გამხმარი ხე.

კვადრამ — გასხეპილი არა მსხვილი, გრძელი ხეები.

კვაშდ აჩად — დაიმტვრა.

კვაარდუმ — ხის შტამბი, ღერო.

კვარემ — ყინული.

კვანა — ჩარევა, გარევა.

კვაანა — გააგდე ბავშვის ენაზე.

კვაანკვ — წველა ყველი.

კვანკურ მესდე — ტირილსა და კურთხევის გარეშე დარჩენილი.

კვაჩხ — კუნტრუში.

კვარჩხაალი — ძლიერ დუღს — „ქვაბში მოკვარჩხალე წყალი ჯვარით აკურთხა“ — გ. სააკაძე, ა. ანტონოვსკაია.

კვატიტვ — პატარა უმწიფარი კვახი.

კვააკვა — დააგდე ბავშვის ენაზე.

კვახნეს — კვახი, გოგრა (ბ. ლექსიკონი, გვ. 21).

კვარკვალიტ — სარეველა ბალახი, — წვრილი ცერცვი, პურის, ხორბლის თანამგზავრი „მინდვრის ბარდა“ (ბ. ლექსიკონი, ა. მაყაშვილი — ხანდური).

კვანჩხვ — წყლის ამოსაღები მცირე ჭურჭელი — „კვანჩხი მცირე სასმისი იყისა“ (დ. მშვენიერაძე, ტექნ. ლექს. მასალები ქართ. წერილ. ძეგლებში).

კვართხ — კვერი, ჩაქუჩი.

კვაკვარელ — ბავშვის საალერსოდ თქმული „საყვარელის ნაცვლად“.

კვარანკუჩხაი — ცხენის ნიორი პრასასებრი ფოთლებით.

კვახმადეერა — უცაბედი კოხი ზოლად მოდებული.

კვახ — პურეულის ნამცხვარი მომჟავო გემოსი სამარხვო.

კვარაი — შავი ხარი შუბლზედ პატარა თეთრი ნიშნით, თუკი ნიშანი დიდია, „ნიშაი“ ქვია — ნიშა. ზემო იმერეთში არის კვარას ციხე — ბავშვის აკვანთან რწევის დროს ეტყვიან „კვარაა მურყვამ, ხუნე ძგგრ“.

კვაასტაან — საკვისტიანო მუწდი, პატარა სოფელი, მცირე ციხით.

კვააბ — გორაკი.

კვანთაი — ძველებურ საქსოვ დაზგაზე ძაფსახვევი ხის ნაწილი, პატარა მარჯვე ბიჭი.

კვამაი — კვამლისფერი ხარი.

კვაჩხ — კუნტრუში.

კვამ — კვამლი — qualmen — (გერმ.) — ხრჩოლვა, ბოლვა. „ხოლო მთა სინა კუმოდა ყოვლად“ (ბიბლია).

კვათი — მამაკაცის ძველებური სახელია ლენ. კილოში.

კვაშ — ზეზე გამხმარი წიფლის შეშა. სოფელი კვაშხიეთი რაჭაში — ამბროლაურის რაიონი.

კვარცხ — ოთხფეხის მიერ ხის შტოების შეჭმის შემდეგ ნარჩენები კვერცხებზეც იტყვიან „ლგრეემი კვარცხ მაა ხუა“ — არცერთი კვერცხი არ აქვს.

კვადრამ — წვრილი მორი.

კვალ — წყლის გასასვლელი მშრალი არხი.

კვატალიან — ცუდმოუბარი.

კვატიტვ — უმწიფარი პატარა კვახი, ნაკლული ტარო.

კვაც, კვაც — კვნესა.

კვატვაარ — უთითო მახინჯი ადამიანი.

კვანკვალდ უი ხაკუ — ზუსტად მოუნდება.

კვაკვრაი — პატარა და კოხტა.

კვად — ნაკლებობა.

კვაწმილ — წმიდად.

კვაწიოოლ — პატარა ქოთანი.

კვენ — კვერნა.

კვიაწე — პატარა წისქვილი ბრუნავს, გოგო ცეკვავს.

კვერეზ — წისქვილის დოლაბის საბრუნებელი რკინა ღერძზე ჩამოცობილი არქ. რეხვიაშვილი, „მჭ. რაჭაში“.

კვედ — წყლის პატარა გაუდინარი აუზი, ლაშხ. კ. ნაკლი, ზარალი.

კვებაი — ეჭვიანი.

კვეშა — ტეხვა, მტვრევა.

კვერ — ჩაქუჩი, სახელდახელოდ გამომცხვარი პური.

კვეც — კვნესის.

კვეენტა — ხის მორის მოკლე ნაჭერი.

კვეეთხე — ხეხილი მწიფე ხილს ყრის. კვეთხ.

კვეენა — უჭმელობის გამო გახდომა, დასუსტება.

კვედალ — წკნელი „წვერმრგვალი ისარი არის ყოდალი“ საბა.

კვეცენ — პური. Weizen — (გერმ.) — პური, ხორბალი.

კვერიალ — პატარა პურები, პატარა მჭადები.

კვერნაი — დიდი სქელი პური.

კვეჰ — ღილი, პატარას ყლე.

კვილფხ — ძუძუს კვირტი რასაც ბავშვი პირს კიდებს.

კვიილფხა — თხის ან ოთხფეხისაგან ყლორტების მოჭმა, მოჭრა.

კვიმ — არა ღრუ „კუმის თქუენს კერძო მამულს დაგეაჯენით“ — ე. თაყაიშვილი, „საქ. სიძველენი“ ტ. 2. გვ. 406. „კუმი — ქალს რომ წესისამებრ არ ექნება ასო — ქალბიჭა“ — გვ. 14, ძვ. საქართ. ტ. II.

კვიმ ვერ — ყამირი მიწა.

კვიინთხლეევი — ტკივილით კვნესის.

კვინააფხ — გადმოკიდებული აზიდული პატარა წვერიანი მაღლობი.

კვინძი — კუნძი ნედლი ყვინჯიანი უფორმო ხის ნაჭერი.

კვიტიშ — პატარა უმწიფარი ნაყოფნაკლი ტარო.

კვიზლაი — მსუქანი დაბალი დიდტრაკა ქალი.

კვიდოოლ — სპეციალური გოდორი შიგნით შელესილი, ორი ფუთის ტევადობის, რასაც ლაზამ ქვია, იხ. ლაზამ.

კვირწ — ყუნწი ნემსის, ძაფ გასაყრელი ადგილი.

კვიფხ — წვეთი, მცირე წვეთი „კიმელი — მცირე კუფხალი“ საბა.

კვიჭრაი — ფიცხი.

კვიჭ — კუჭი.

კვიჭი ქააციი — მოუთმენელი.

კვირიააშ — წყევლა.

კვირხილ — წვრილი ხილი, კარტოფილი მრგვალი და წვრილი, კვრიხი — კინგრიჟა.

კვიდარ — მკვიდრი, ახლობელი „ბავშვიც თავისებური ზნის გამოვიდა — კვირხილისათვის მაგარი“ (ია ჩხეიძის მოთხრობები).

კვიცრა — ჯიხვი — მამალს „ღვაშ“ ქვია.

კვიჩხ — წვრილი მცირე შეშა.

კვიკვ-კვაკვ — პატარა ჯოხის მირტყმამორტყმის ხმა.

კვიბ — ფრთხილობს.

კვილიავ — კვილიავი წამალია რაღაცა.

კვილ — ხის დაოთხკუთხედებული ნაჭერი სკამის მაგივრად იხმარებოდა ძველად. — დიდი მსხვილი ქვები — კვილარ.

კვიაწე — სწრაფად ცეკვავს. პატარა წისქვილი სწრაფად ბრუნავს.

კვიტ — საპყარი — კუტი. „კუტი სხვათა ენაა, ქართულად საპყარი ჰქვიან“ — დ. მშვენიერაძე, გვ. 114, (სხვათა ენა კი არა სვანურია).

კვია — გამხელა, გახმაურება.

კვირტაი — ზღაპრული ცხენის სახელია, რაში.

კვიტშარ — პატარა ტაროები.

კვიზს ესღრი — დიდტრაკა ჯიბრზე მიდის.

კვიკვაი — პატარა კოხტა კაცი, ლამაზი ბიჭი.

კვინიაახ — უკმეხი, უხეშად მოპასუხე, „დავითმაც კარგად იცოდა ამ საუკუნიახო გზების არსებობა“ — ლ. გოთუა, „გმირთა ვარამი“ გვ. 409.

კვინძ — კუნძი ფონებიანი ძნელად გასაპობი ძელი.

კვიინთხლეევი — ტკივილების გამო იკლაკნება.

კვიილფხ — ძუძუს თავი, nippel — (ინგ.) — ძუძუს თავი.

კვირტ — დახეული ტანსაცმელი, ძონძი.

კვილიავ — ბალახ. მცენარეა, რომლის ბრტყელი მოშაო თესლები მწარეა, სუნი სასიამოვნო აქვს. დანაყილი თესლები იხმარება ოთხფეხის მუცლის ტკივილის წამლად, ხოლო გიცრელი, რომელსაც შეცდომით ა. მაყაშვილი კვილიავის სახელით ნათლავს, არის სურნელოვანი და გემრიელი საკმაზთა შორის, მას ვერაფერი შეედრება.

კვლაპიაი — მოხდენილი.

კვითხ — კუთხე.

კვირია — სვანური საეკლესიო გალობა, ამჟამად თითქმის არავინ იცის მისი არსი. ივრის ორივე ნაპირას დიდი რაოდენობითაა პატარა ეკლესიები ე. წ. კვირიები, როგორც ზოგ მათგანს ადგილობრივ უწოდებენ. საქ. ისტ. ნარკვევები ტ. II, გვ. 284.

კვირიააშ — რაიმე ცუდ საქმეს შეაფურთხებენ და იტყვიან „ფუი კვირიაშე ხაარ — კვირიამ დალახვროს. კვირია ღმერთის სახელი უნდა ყოფილიყო და აგრეთვე — ვორიაც ბოროტების ძალა უნდა ყოფილიყო.

კიარბ — კარბი, ნაპირი არბაგიანი. Kerbe (გერმ.) — ჭდე — კარბი — კურბითი, რომელიც ეხლა კულბითად იწოდება. ვახუშტის სიტყვით მერის ხევის აღმოსავლეთით, ორბოძალის მთის კალთაზე არის გაშენებული სოფელი კულბითი — მდ. ლიახვზე დევს“ — ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის ისტორია, წ. II, გვ. 39. მტკვრის ჩრდილოეთით, ქსნის დასავლეთით, დიდ ლიახვამდე მდებარეობს სოფ. კარბი.

კია — დაკარგვა.

კიაფიშ — ზნის.

კიაარძ — წვრილად და გრძლად დაჭრილი ტყავი — მჭლე ხორცი.

კიაკია — დახევა.

კიანჟი ლიშხი — კანზე კერვა და არა ტყავზე.

კიაპ — ბიჯგი.

კიავ — კავი.

კიამკიე — ბრჭყვიალებს „კიალი ნათება ბრწყინვა — ვ. თოფურია ლექსიკ. ბ. გაბაშვილის წიგნზე, 1962 წ.

კიაკიად ადეეს — ნაწილ-ნაწილ დებს.

კიაული — კატის კნუტი კნავის — დიდი კატა — ჟღააული.

კიან ი ტუფ — კანი და ტყავი.

კიაფაშდ — ერთ რიგად, შეძლებისდაგვარად.

კიაცხ — კენწერო, ბოლო. — კაცხი ადგილის სახელია იმერეთში, კაცხის ცნობილი სვეტით. „კაცხი ქართული სიტყვა არ არის — ამბობს მარი ბროსე. — მ. ჯანაშვილი, გვ. 277. სოფ. კაცხი არის ზემო სვანეთში, ფარის საზოგადოებაში. „დასავლით არის ციხე კაცხისა, მთის ძირად კლდესა ზედა მაგარი“. ვ. ბატონიშვილი. „ეგრის აფხაზეთის მეფეთა გაძლიერების გამო არგვეთის მფლობელი ლიპარიტ ბაღვაში IX საუკუნის 80-იან წლებში წავიდა კაცხიდან და დაემკვიდრა კლდეკარს, ტაო-კლარჯეთის ტერიტორიაზე“. საქ. ისტორიის ნარკვ. ტ. II, გვ. 429.

კიაპაი — „ძირუ ახკედა იკიაპი მაგ“ — ძირიც ამოვარდნოდეს და სინათლეც“. კიაფი — ოდნავ ნათება, ნათლის შორიდან კრთომა“ — შორეული ლანდები.

კიაფ — ზნე.

კიაფიშ — სახის „ხოლა კიაფაშლი“ ცუდი ხასიათისაა.

კიბდენ — კიდობანი ფქვილის და მარცვლის შესანახი. „კიდბან“ — ინგლისურ. (თაყაიშვილი, ძვ. საქართ. გვ. 250).

კიდგან — შორს თავის დამჭერი.

კიივე — ბრჭყვიალებს. კიივ — ქალაქ კიევის სახელი ბრჭყვიალიდან უნდა წარმოქმნილიყო — არა სლავურია.

კივან — გამკივანი მეორე ხმა.

კიიზ — ფაფის საჭმელი პატარა ნიჩაბი — უფრო დიდს — ჩვეგიან — ქვია, იმაზე დიდს — ლააღიროოლ, მერე კი — ლააღიირ.

კითაი — უკან გადახრილი.

კიითეევი — პატარა ბიჭი, პატარა კაცი ამაყად დაიარება.

კითო — ყოყლოჩინა პატარა კაცი ან ბიჭი.

კითხველ — ჭკვიანი დაკვირვებული.
კიკიტუულ — პატარა ჭუჭრუტანა გასახედი.
კიკბერ — გულგაუტეხელი კაცი ამტანიანი პატარა ტანის კაცი.
კიკო — ტრაკის სახელია — აგრეთვე ქვია ტატაკ, სატრაკ.
კიიკა — პუუპა — საწებელი და მისაწებელი — ყოველთვის შეჭამანდის მოთხოვნა.
კილოოთ — წვეტიან კლდეს ნიშნავს ბ. ნიჟარაძე, გვ. 176; Klippe — (გერმ.) — კლდე.
კილვარ — ქუთუთოების ძირები დალილავებულები — ფერშეცვლილი.
კილო — თვალის კუთხე წარზიდულია.
კგლ — კლიტე.
კილაოზ — მიზეზიანი, რომელიც საბაბს ეძებს.
კილკავი — კილოკავად ამბად.
კიმეელ — წველა ყველი, მცირე წველა ყველი, Kinken — (გერმ.) — წველა.
კიმჭიან — მიზეზიანი, რომელსაც მცირედიც კი ეზიზღება.
კიმეცხ — სუფთა ადამიანი, რომელიც გაურბის ჭუჭყსა და სიბინძურეს „ამ წერილმა კინჩხაში ბიქტორის მთელი ოჯახი გაახარა“ — გაზ. სოფ. ცხოვრება. 13. V. 1965 წ.
კინჩხ — კისერი. კინჩხა სოფელია ხონის რაიონში, ვ. ჩაკვეტაძე, „ქუთაისის ისტორიიდან“, გვ. 206 1960 წ.
კიინჩხს ხაშხი — კისერს წვავს, ამადლის.
კიინჩხიილ — ყანის სახელია ქვ. ჭველიერში — პატარა კისერი.
კინთაი — ხის როკი ორივე მხრივ ყუნწით, რაშიდაც გადის ძაფი დახვევის დროს, ძაფსაწმენდი.

კინთაი — ხის ლურსმანი.
კინდრისდ აგნე — სასტიკად ხევს.
კიინტუ — ღორის სკორე.
კინატუულ — ცხვრის კრავი.
კინწ — ნაყოფის ყუნწი. „ჭრაქმა იძალა და სადაც დროზე ხელი არ შეაშველეს, მტევანი კირწად აქცია“ გაზ. სოფლის ცხოვრება 29.08. 63 წ.
კინწი — კისერი.
კინწაი — ბალახია.
კინჭილ — ნამცეცი „ეშხუ კინჭ ლ მაა ლოხვირხ“ „აკინჭილება — აკვიატება.
კიინკე — კოჭლობს Kinken — (გერმ.)— კოჭლობა.
კიოფე — კოხტა მოძახილით მღერის.
კიპრუჭ — დესიამ იღრისე — პირმოკუმული „ი ჩვარი ლგკიპრუჭე“.
კიპკიპაა — ლავიწის ძვალი. საქსოვი დაზგის ნაწილი.
კირკაატუ — რგოლად გამომცხვარი ტაბლა — დიდი მარხვის დასაწყისის ბნელი ორშაბათ დილას მასზე ნაცარს დააყრიდნენ და იძახოდნენ: „ასტე კვასტე ნინეჩალია — ნინჩაალციცვი აკვადდუ ალსიპეელი“ ნაცარს დაუბერავდნენ — ოჯახის ყველა წევრი იმასვე იმეორებდა — რაჭა-ლეჩხუმში მას გვერგვ ქვია. ვ. ბარდაველიძე, სვ. საწეს გრაფიკული ხელოვ. ნიმუშები. გვ. 91.
კირვა დაბ — ყანაა მუწიდში.
კირვა ნეპოოლე — საბძლის ჩიტი.
კირავ — საბძელი.
კირი — კარა — ზერელე ლაპარაკი, უაზრო, დაუფიქრებელი ლაპარაკი.
კინკილ — ცალი ფეხით ხტომა“ საბათი.
კირინ კიაჩხვ — ასკინკილა ცალფეხზე სიარულს ქვია.

კოოპ — ხის დიდი კოვზი. Kufe — (გერმ.) — კავი, კასრი, გოვზაკი.
კირმეულ — მომიზეზე, მიზეზის მაძებარი.
კირალ — ყანის სახელია ქვ. ჭველიერში.
კირტ — ძონძი.
კიროოჭ — უკანა ხვრელი.
კირვენ — სანთელი „წმინდა რაჟდენის გვამი წაიღეს სანთელთა და კეროვნთა სიმრავლითა“ — ა ჭყონია, გვ. 310.
„კეროვანი სხვილი სანთელი“, გვ. 88 საბათიც. შუშანიკის დასაფლავების დროს „ანთებული კეროვნითა და სუნელი საკმევლით იღებენ გვამს“ — საქ. ისტ. ნარკვ. ტ. II, გვ. 213.
Kerze — (გერმ.) — სანთელი.
კერახი — წვრილი სანთელი. დ. მშვენიერაძე, ტექ. ლექს. მასალები ქართ. წერილობით ძეგლებში. იხ. ქერახს.
კირძელ — წვრილმანი, ძუნწი.
კირიელაისგნ — უფალო შეგვიწყალე „დიდაბი კირიელაისგნ“ გ. მერჩულე ამბობს, რომ საქართველოში საეკლესიო მსახურება ქართულადაა „მხოლოდ „კვრიელეესონი“ ბერძნულად ითქმის, რომელ არს უფალო წყალობა ყავნ“. (გ. მერჩულე, გვ. 244).
კისაი — ქისა.
კიტვარ — სახეზე ჭუჭყისაგან აჭრელებულს ქვია.
კიტავ — კნუტი kom (რუს.) Katze — (გერმ).
კიტუ — მამაკაცის ძველებური სახელია ახლა არაა ხმარებაში.
კიტ-კიტ — სხეულის კანკალი.
კოტკიტაი — მჩატე მოსიარულე.

კიჩხ — კიბე.
კიჩხრი — მთის სახელია სვანეთის ქედზე სოფ. ტვიბის მთაზე გადასასვლელი უღელტეხილით.
კიჩხუნდაი — კასრულა, გუდის პირი.
კიჩხუნდ — გუდის ტყავის ჭურჭლის ხის სარტყელი, კრანი.
კიცხ — მიწის ბელტი გამაგრებული, ნახ. იკცხი — სოფ. კიცხი ზემო იმერეთში. სოფ. ჩხოროწყუს რაიონში. ჟურ. დროშა № 8 1984 წ. აგვისტო.
კიცინბუულ — თავდაყირა.
კიწ — კიიწი — პატარა წვრილი გოგო დაიარება.
კინჭილ — მცირე რამ ნიშანი.
კიჭევი — კოხტა გოგო იცინის მხიარულობს. ნახ. ქიჭევი.
კიჭმახურე — საჭმელს არჩევს, მიზეზიანობს. „ჭიმაკური — კაცი ყოვლის გზით გაუწყობელი“ — საბა.
კიჭარ — კბილები ბავშვის ენაზე. ქართულად იგივეა „გაგეზრდება კიჭები“ клики — ეშვები რუსულად. ნახ. კლიპარე, კლიჭარ.
კიჭი-პუჭუ — წვრილი მორთულობა.
კლაანჭვა — ბავშვის კბენა.
კლიჭარ — კბილები ბავშვის ენაზე — გოგო.
კლიპარ — კბილები ბავშვის ენაზე — ბიჭი.
კლიტულარ — ჭორომები წყალში.
კლიტარ — კბილები გაჯავრებულზე (ვულგარული თქმა).
კლიწ-კლაწ — გამხდარი ავი გოგოს სიარული.
კლიწაარ — წირპლიანი.
კლუწხა — გაწითლებამდე გაჯავრება — სახის ალეწვით წყენა.
კმატუნე — რაიმე საჭმლის ნდომის გამო

ფრინველთა და ძაღლთა მიერ კბილების კაწ-კაწი.

კმიტ — შაქრის ან მარილის პატარა ნატეხი „კვნიტი — მარილის ნატეხი“, გვ. 109 დ. მშვენიერაძე.

კოობა — კკოოჩა — ერთმანეთზე უწესრიგოდ დადგმული.

კობო — მრგვალი სახის, სუსტი ნებისყოფის.

კოდალ — წკნელი „კვენდლი დახვეული წნელი პურის შესაკონსაც ქვია“ მ. ალავიძე, ოკრ. ლექსიკონი გვ. 85. სახურავზე ჭოკისა და ისლის დასაკრავი დახვეული წნელი“ — ოკრ. ლექსიკონი გვ. 85. „ყოდალი უპირო ისარი“ — საბა.

კოდმე — მდინარეში ჩაღრმავებული ადგილი კოდმეზე ლ. გოთუა გვ. 275.

კოდორ — ღრმა, მორევიანი მდინარე.

კოოდუშ — საკაცით გაყავთ.

კოკ — თვალის გუგის შუა ნაწილი.

კოკავი — დაუჭედავი ხარი ძლივს დაიარება, ფეხშიშველა ადამიანი ხრეშზე დაიარება.

კოკმან — ეჭვი.

კოკო — პატარა მჭადი, პატარა პური ბავშვის ენაზე „კოკოჲ — ინგილოურად. გვ. 250, ძვ. საქ.

კოკორ — იგივე პატარა პური ან მჭადი. კოკოჲ — ინგილოურად გვ. 250.

კოკოფდ — მთლიანად, უკლებლივ, ნახ. კვანკვალდ „ბიჭმა მოიმარჯვა მშვილდ-ისარი, ესროლა და კოკობად სწორედ იმ მუწუკში მოარტყა“ — ხალხ. სიბრძნე — ტ. I, გვ. 247.

კოკოტაანი — ადგილის სახელია მამის მოაზე.

კოკოშოლ — პატარა მრგვალი კოხტა სახის სოკო.

კოლ — სკორე „კელი — ნეხვი — სკორე ტალახი“ — (საბა). kot — განავალი (გერმ.).

კოლა ტაპ — ოთხფეხის ფუნა.

კოლტ — შედედებული სისხლის ბელტი.

კოლაარ — მძღნერიანი, ზემო სვანეთში ეს სიტყვა იხმარება სხვა მნიშვნელობით. ე. ი. შე კოლაელო-ს სახით — „ე კოლარ სია ნორმა ეჯჩეს“ ე შე კოლაელო არ წაგივიდესო. აგრეთვე ხმარობენ — „თათაარს“ ე. ი. შე თათაროს მნიშვნელობით. აქედან ჩანს, კოლაელთა კოლარჯების სიძულვილის ნაშთია შემორჩენილი სვანებში ისევე როგორც უფრო ახლო ტერმინი „შე თათარო“. კოლი იგივე კოლა — იმ ქვეყნის სახელია სადაც მტკვრის სათავეა. ჰეკატიოსის სიტყვით კოლაელების ერთ ტომს „კორაქსი“ ერქვა. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. I, გვ. 411.

კოლეტ — დიდი გაბერილი კუპრიელი „კოლოტი სატკბილე ტიკი ზროხისა“ დ. მშვენიერაძე, გვ. 131.

კომეჭ — ფაფაში გაქნის დროს შედედებულად დარჩენილი ფქვილის ბელტები, ძლიერ შავსაც ჰქვია კომჭაარ. „კომეჭი“ — მნათობი № 4 1975 წ. „ეგვიპტე, რომელსაც თვით ეგვიპტელები უწოდებენ „კიმეჭს — „შავს“ — ეს უნდა იყოს სვ. კომეჭიდან“. ალ. წერეთელი, ძვ. აღმოსავლეთი.

კონწორიან — ფიცხი, ჯავრიანი.

კოოპ — დიდი კოვზი ხისგან გამოთლილი ქვაბიდან შეჭამანდის ამოსაღები.

კორკოტ — შედედებული ნაცარი ფქვილი.

კორკო — დედა-ღორი უნამუსო.

კოროჭ — კოროჭოოლ — მცირე კოლოფი — შუაზე გაპობილ ხის ნაჭერს ამოაღრმავებენ ორივე მხრივ ნაპობის მხარეზე და იყენებდნენ მნიშვნელოვანი საბუთების შესანახად. „კროჭი“ სომხურია — კოლოფს ჰქვიან — საბათი.

კორტ — შედედებული ნაცრის ბელტი, შედედებული სისხლის მცირე ბელტი. სოფ. კორტი რაჭაში.

კორდეხ — ქვიანი გამოფიტული უნაყოფო მიწა.

კოროობაი — შიგნით დახვეულ რქებიანი ძროხა.

კოტეტ — უნაგირის ანაჩახი. „ხლმის ხეტარი რომ დასხმულია, ეს არის“ — ვახ. VI.

კოტაი — იატაკის ფიცრების ერთმანეთთან მჭიდროდ შეკვრის დროს იყენებენ ხის გათლილ ნაჭრებს ამოხრახნილებში ჩასასმელად. „ჩვენ ქაჯეთს ქაჯთა საომრად დავაგნეთ ხრმალთა კოტანი“ (ვ. ტ.).

კოტრი — ღარიბი, მათხოვარი. კურდღლის შვილი, ძაღლის შვილი ყურდგლის მართვე საბათი. Köter — ქოფაკი ძაღლი. (ძ).

კოჩაი — დიდი ხარი დიდ რქებიანი.

კოჩიარ — რქიანი დიდი ხარები.

კოცანა — მოხოცვა, შეწმენდვა ბავშვის ენაზე.

კოცააცა — მოხოცვა უფრო პატარა ბავშვის ენაზე.

კოცხორ — ჭრელი ნეზვი ღორის სახელია...

კოძორ — ჭრელი დედა ღორი ბავშვის ენაზე.

კოწელ — კვამლნარევი მაღალი ალი „კოწოლ თმის ნაწნავი დალალი“ გვ. 275 ძვ. ქართ. მეხოტბენი“ წ. 2 1964 წ. ი. ლოლაშვილი.

კოხავა — ლაკოხაუშვ — kroch, gekrochen — (გერმ.) — ცოცვა, ხოხვა.

კოჭოოლ — პატარა (ჩ. კ.), კოტოოლ (ლაშ. კ.) კეჭოლ (ლ. კ.).

კოხინჯირობ — კოხინჯირობა.

კოხმადეერა — კოხი და ტერიტორიალური ცუდი ამინდი.

კოჯ — კლდე აღმოსავლეთ საქართველოში, თბილისის სამხრეთით ადგილი კოჯორი ანუ კოჯებიანი ე. ი. კლდიანი წმინდა სვანური ტოპონიმიკისაა. Klippe, die (გერმ.) — სალი კლდე, ლკლპგნე — მოლესილი კლდე.

„კეჯეს ციხე თეოდოსიუპოლის მახლობლად მდებარეობდა“ გეორგიკა, გვ. 265, ტ. 4, ნ. 2.

კუბ — გეჯა, ჩანახი. — (გერმ.) — Küber.

კოჯოოლა ჯვარ — ვერცხლის ჯვარი დურაშის არეში კლდის ნიშში.

კრუხა — კრუხვა — ძლიერი ყინვა სუსხიანი ამინდი „კრუხვლა — ძლიერი სიცივე, ყინვა, ქარბუქი“ — მ. ალავიძე, ოკრიბული ლექსიკონი, გვ. 87.

კრიაახე — ქათამი კაკანებს Krähen — (გერმ.) — დაჩხავლება.

კუდურ — მსხვილი წკნელი სახრე, წვრილი გრძელი მორი თავში მსხვილი, კუდისკენ დაწვრილებული.

კუბ — კუბო. Kübel — (გერმ.) — გეჯა.

კუდაი — კუდა, კუდნაკლი.

კუვეს — ავრცელებს, ამხილეს.

კუუთხი — მხვიარა მცენარის ყლორტი სათესლე ნაყოფიანი, ნაზარდი. ასე იცის პრასამ, დარჩენილმა ხახვმა და თალგამმა. ნაყოფი, რომელიც

გალვივებას იწყებს — ეტყვიან იკუუთხნი.

კუკუ — პირი. „კუკი — კაცთ სახე ცუდად შემზადებული“ (საბა).

კურ — ცალყვერა ხარი — ნახევრად ბუღა, თაობას ვერ შობს — დაბეჟვის შედეგად რჩება ასე. „მეგრული სპორტული სანახაობა „კურული“ ბუღებთან შეჯიბრება“ საქ. ისტ. ნარკვებები. ტ. I. გვ. 671.

კუკვიინა — ჭამა ბავშვის ენაზე.

კუუკვა — ჭამა ბავშვის ენაზე.

კუკვირ — თხმელის ნაყოფი, რომელსაც სატკვლეციას ტყვიად იყენებენ ბავშვები. „კუკური — გაუშლელი ფოთოლი“ — (საბა). „დგუშით ისვრიან კვარხილს“.

კუკუმ — წვეთის სახელია, ხმასაც ჰქვია „დესა ოსოოზი ეშხუ კუკუმ“ — არ გასდის ერთი წვეთიც კი. „ჩვადკუკმე კიი“ — ჩააჩუმა კიი.

კუტლაარ — სითბოთი შერუჯული.

კუკვას — პატარა მრგვალად დახვეული ძაფის ბურთი. დიდს ჰქვია — ღუბაბ.

კურკუნ — პატარა წყარო მოდის და კაცი.

კუკუმ — წვეთი.

კუმბრი — ჩუმად დაიარება, დაეხეტება არა პატიოსან საქმეზე.

კუმაში მარკ — ოთხფეხი.

კუმაშ — ოთხფეხი საქონელი, ძროხა, ხარი და სხვა. buffel — (გერმ.) — კუმაში. ოთხფეხი თუ შემოგბღავლებს, თმა უნდა ააცალო და უთხრა: შენი ტყავი გამეცვითოს ფეხსაცმლადო.

კუმატ — კვიმატი, მოულოდნელი უბედურება.

კუმ — ანუ კუვიმ — ქუთაისისკენ, წყალტუბოს გზაზე არის მდინარე ყუმი, ანუ კუმი — ე. ი. გაუდინარი, რომელიც ღრანტეებში იკარგება, გეგონება დაგუბებულია. აქვე არის მდინარე სუმი.

კუნიაახ — უკმეხი, უხეში მოპასუხე „საკუნიახო გზა“ — ლ. გოთუა, „გმირთა ვარამი“, გვ. 409.

კუნძვლი — მშიერი ძაღლი დაძრწის.

კუნჭულ — ზედა წვერო.

კუუნტუ — ერთი მოწოლით გრძლად გამოგდებული სკორე.

კუნწუხვ — ორწოხი, წვერი მაღლობისა „წვერს უწოდებენ კუნწუხთა ხეთასა“ — გვ. 111, დ. მშვენიერაძე. ინგილოურად, კუნტუხ: კლდისა ან აწოწოლავებული მთის მწვერვალი“. ე. თაყაიშვილი, ძვ. საქართ. გვ. 250. „სიმაღლისა კეწერათა კუნწუხი ქვია“ — საბა.

კუნა — ყვერი ბავშვის ენაზე.

კუპტაარ — კუპატიანი.

კუც ლამზერ — ქვედა ჭველიერში არის.

კუცულდ — ყანის სახელია ჭველიერში.

კუპატ — წვრილად დაჭრილი ხორცი — ხორციანი პურისათვის.

კუპრიელაი — კუპრიელი — სითხის გუდა.

კურტუმ — ქათმის უკანა ნაწილი, ქალის უკანალი. „კურტუმი — ფრინველის გავა“ საბა.

კურკვაატ — წვრილი გუნდა.

კურწუმელ — დიდი, მაღალი. „კურწუმელი დავ“, „კურწუმელი შარტამ“ — დიდი კრეტინი, მაღალი შამბნარი“ ლეჩხუმურადაც ასევე ჰქვია — კურწუმელა, ხოლო მეგრულად — ძგვირი ჰქვია, რაც სვანურად ხშირ ჯაგნარს ქვია. (ბ. ლექსიკონი, გვ. 25).

კურ — კურო, ბუღა ხარი, ხოლო ყვერებ დაჯეჯკილ, მაგრამ ცალყვერად დარჩენილ მოზვერს ქვია ჯუხვაი — ყილ.

ძველად სამეგრელოში გავრცელებული ხალხური სპორტული სანახაობა კურული — ბუღებთან შეჯიბრება, უნდა ასახავდეს ხარის მოთვინიერებას, მის გახედვნას, იმ ბრძოლის მსგავსად, რომელსაც შუმერების გმირები გილგამეში და ენქიდუ გარეულ ხართან აწარმოებდნენ. (საქ. ისტ. ნარკვევები, ტ. I, გვ. 670—680).

კურვილ — თხისა და ცხვრის განავალი სიმრგვალის გამო.

კურკუნს — ბავშვის, ბიჭის სირბილით სიარული.

კურკურ — პატარა ბიჭის მოშარდვის ხმა. ნახ. კუკვ ე. ი. სასქესო ორგანოდან ნაფსამი.

კურთხან — შესაკრავი თოკი ან თასმა.

კურმილ — ჯიმ — ქვამარილი.

კურტამ — ხიდის საყრდენი ხის ჯარგვალი, ქვით ამოვსებული. „კურტანი“ — ქვის კედელი მდინარის კლდოვან ნაპირზე“ — (ლეჩხუმური) — მ. ალავიძე, ოკრ. ლექსიკონი, გვ. 87.

კუტალ — ჭურჭელი ძველებური გადმოცემით.

კუტ — მამაკაცის სასქესო ორგანო (უფრო ბავშვისაზეც ითქმის) ქართულადაც მცირეს კუტუ ქვია — კუტ — (ვ. ბარდაველიძე, გვ. 95).

კუტლაარ — ცეცხლთან მიფიცხების გამო ფერშეცვლილი სახის კანი ან წვივების კანი ქალებთან.

კუტამახილაი — საპყარივით უქნარა, უძლური ადამიანი.

კუფხე — ახტუნებს.

კუშე — ტეხავს, ამტვრევს.

კუხ — უმწიფარი ხილი, კურმუხ (ლაშ. კ.) „კუხი — ისრიმი — უმწიფარი ნაყოფი“ (საბა).

კუხრინჯ — წვრილი უმწიფარი ტალღებიანი ხილი.

კუწეწ — წვრილი, ჩირქოვანი გამონაყარი.

კუხე — როცა ღორს მოგებამდე რამდენიმე დღე უკლია ამბობენ, რომ „კუხეო“.

კჺთხნა — უცებ კვდომა.

კუცულდ — ყანის სახელია ჭველიერში.

კუც ლამზჺრ — სალოცავი.

კჺდე — კედ — წყვეტს, მთლიანად ხოცავს.

კჺლჺნთხჺრი — მთის ბალახი ბუერას წააგავს.

კჺლ — კლიტე.

კჺკჺს დეშ ხეჩო — ძვრას ვერ უშობა.

კილი — მცირე რამ წუნი, (საბათი).

კჺკჺრ — ზუსტად.

კჺლჟი — კლიტესავით უდგას — ემიზეზება. „კილი — მცირე რამ წუნი“ (საბა). მის ნათქვამს კეტავს, აბათილებს.

კჺლი — მიკლია სიტყვის ან უკლია. სიტყვის ძირია, ნიშნავს, რომ დარჩენილია კიდევ გასაკეთებელი.

კჺლდ — აჩქარება.

ნამკჺლდი — აჩქარება.

კჺჺნტა — მცირე ჩხუბი, პატარების ჩხუბი.

კგგნაფ — მცირე კლდოვანი მაღლობი.
კგნჯაბ — მიწანარევი კლდე.
კგნა — შემძულება — კგნ.
კგპჟი ხოგ — კრიჭაში უდგას, ყველა მის სიტყვას მიზეზს უღებს.
კგპ — მხალი — ღვალოს მხალი გაუქნელად გაკეთებული. სახელი გამომდინარეობს კეპვიდან, რადგანაც გაკეთების წინ კეპავენ.
კგრე — ძლიერ შავად ჩანს.
კგრიალი — Klirren — (გერმ.) — ჟღარუნი.
კგრჯალაი — შენახული შემნახავი „ჩუ მგრამ ხოკგრჯალა".
კგრკლავი — დაღლილობის გამო ჩუმად კვნესის, უჭკუოდ ლაპარაკობს.
კგჩე — წყვეტს.
კგრაბ — აკრძალვა.
კგრკინ — ქართულად კარაკინი, ჭურჭლის პირის გამოსაყოლებელი. „კარაკინი — მოსამრგვალებელი" (საბა).
„და ზევიდან მოწერილი აქვს უკარეკინოდ" (საბა). „ქილილა და დამანა".
კგრკნა — ძვრა, ადგილიდან დაძვრა.
კგრჭენი — პატარა იცინის.
კგხ — წვრილი მწერი.
კგლი — გვაკლია.
კგრან — რკინა.
კგრგკ — კრეტინი, დიდი ტანის კრეტინი მამაკაცი.
კგრკგნს — პატარა ჩლიქიანის გამხდარის წასვლა, სვლა.
კგფხგნიაი -- ძლიერი და მშრალი ყინვა.
კგჩე — წყვეტავს.
კგცე — ნაჭდევს აკეთებს.
კგხ — ბოსტნეულის მტერი შავი მწერები ფოთლებს ჭამენ.

ლ

ლა — სა, ს
ლაგოოჯა — ოთხფეხის მუხლი. „გოოჯუშ ხეჭგრაალ" — მუხლმოყრით ეხვეწება. „ჰრქვა მათ ილია: ვიდრემდის ჰკელობთ თქვენ ორითავე გოჯითა თქვენითა?!" (მეფეთა, 18, 16-30).
ლაბოდრეშ — სათამაშო სამასხრო, ბევრის მისასვლელ-მოსასვლელი ადგილი.
ლაბგდარაალ — სამისაწევ-მოსაწევო ადგილი, ეწეოდე და ვერც ეწეოდე.
ლაბლააჯა — ჩაციება, ჩაჯინება „ლაბლააჯა ხოხალ" ჩაცივება იცის.
ლაბგლიელ — თამამად, დაყვედრებით მოლაპარაკე.
ლაბოგიარ — ადგილის სახელია ლენტეხში.
ლაბან — საბელი, „ლაბანდ ხესპი" — სასტიკად მოქმედებს, სწყინს „ლიბი წყალში ბადის დასაბმელი" — საბათი.
ლაბრია — მიბარებული. „ლაბრია ლოქ თხეერასი ხებრიი". — მისაბარებელი მგელსაც მიებარებაო.
ლაბრიააშ — ყანის სახელია.
ლაბასყგლდაშ — ადგილის სახელია — სამარწყვეს ნიშნავს — ყანა ბულეშში.
ლაბალყაცვირ — სამასხრო ქვეყნის სასიარულო მისასვლელი მოსასვლელი „ლაბალყაცვირდ იკედხ ქორს" სახელს იგდებენ სამასხარაოდ.

ლაბრიაალდაშ — ყანების სახელია მუწიდში.
ლაბაავ — შორეულ ყანებში დადგმული დროებითი სეზონური საცხოვრებელი სახლი. ნახ. ბავარ — სოფელი ბავრი არის სამხრეთ საქართველოში „ლაბავ — საზაფხულო სადგომი", სამხრ. საქართველოში „ლაბავ — საზაფხულო სადგომი". ბ. ნიჟარაძე, გვ. 231.
ლაბზუულაარ — სასაცილო.
ლაბზენკულა — ბზიკების, კრაზანების ბუდე.
ლაბლააჯა — ჩასაჯინებელი.
ლაბდიააშუ — დასაცველნო. „სგიაი ლაბდიააშუ ყოორ ემკარედ" — თქვენ დასაცველნო, კარი გამიღეთ.
ლაბვჯარააშ — ნახ. ბუჯერ, ბუჯერის ადგილი კერიის უკან.
ლაბზუულაარ — გლახაკი — ბუზების კერძი.
ლააბარ — საპალნის ტვირთები.
ლაბრიაავ — ფეხებს შუა ადგილი სასირცხოს მიდამოები.
ლაბააბიირ — პირღია, სანიავებელი.
ლაგაალვა — ყანების სახელია სოფ. მამში.
ლაგას ლიგნე — გზაზედ დაყენება. „ლაგას მგგნე ხაწგხ" — გზაზე დამდგარი. lag — (გერმ.) — დება, წოლა.
ლაგვირკააშ — აგარაკ მუაშში, ძუღვარიშში, ზემო სვანეთში სოფ. კალაში, სალოცავები.
ლაგვ — ლაგვარუშ — ძოვა — ძოვით.
ლაგვან — ტირილი ცერემონიალით, სოფ. ლაგვანთა ზემო რაჭაში.
ლაგვარ — კარგი, ვარგისიანი.
ლაგააგი — გააგი — წარმართული ღმერთი, მთვარე — ლაგაგი, საგაგო, გაგის სალოცავი ადგილი — კარის ზღურბლი.
ლაგიაამ — ელამური ქალღმერთი „ლაგამარი". ქართ. მედიც. ისტორია, მ. შენგელია, გვ. 16.
ლაგანდაარ — მარხილის ფეხქვეშ ამოსადები ხის ან რკინის ხელსაწყო დაღმართზე გასაჩერებლად.
ლაგოოჯიილ — ლაგოჯა ოთხფეხის ჩლიქის ზედა სახსარი — ცერა თითის სახსარი „გოჯუშ ხეჭგრაალ" — მუხლ მოყრით ეხვეწება.
ლაგვი — ძველებური კარის ანჯამა, ამოხრული ფოსო და მასში ჩასასმელი.
ლაგუაშ — ლაგუაში, სოფელია ზემო სვანეთში.
ლაგენოოლ — ადგილის სახელია ჩოლურში სოფ. ჭველიერში.
ლაგიაფ — ხორცის ულუფა ორ კაცზე საზიაროდ.
ლაგზელაარ — საშვილოსნო.
ლააგ — დასაყენებელი — Водола — ადგილის სახელია ვორონეჟის ოლქში, lag — (გერმ.) — წყლის დასადგომი, დება, წოლა.
ლადროკიილ — ფეხებში გამოსაბლანდებელი, გამოსადები.
ლადივშოლადი — დღესვე.
ლადრეეციილ — ხახის ზედა ნაწილი.
ლადღაანა — ასაჩემებელი, ჩასაციებელი.
ლადეღი შელდ — დათვლილი დღეები, დღის დასასრული.
ლადიარ — დედულეთი.
ლადბაშიილარ — ყანის სახელია სოფ. ჭველიერში, სალოცავი ადგილით.
ლადღიაშ — დღიური სახნავი მიწა.
ლადეღ — დღე — day — (ინგ.) — დღე.
ლადი — დღეს.

ლადიირა — დირეს გასაყრელი ხვრელი — дира.

ლადიაანდ — დროებით.

ლადაჯ — ფარეხი სათხებო.

ლადურგული — მოუშუშებელი ჩირქოვანი წყლული.

ლავილფუშ — Volf — (გერმ.) — მგელი.

ლავლა — სოფელია სოფ. მამში.

ლაერდლაშ — სოფელ მუწიდში ყანებს ქვია.

ლაედრა — საწვეთელი.

ლავზირა — სავაზირო.

ლავეეფუშ — სასწრაფოდ laufen (გერმ.) — გაქცევა.

ლაზმა — საწყაო.

ლავილიაშ — ლაილაში.

ლააზლაჩად — გასასვლელი, გასაქცევი.

ლაზმა სტამაან — საწყაო დოქი.

ლააზი — შესასვლელი. გამოდის სიტყვა — ლიზელაალიდან—სიარული, რუსულადაც ასევე არის — водолаз — წყალმსვლელი, Растирание лаза, — лазит.

Durchlässe — საშვი (გერმ.).

ლათრაშდ არი — სათარეშოდ არის.

ლათაათი — კეფა.

ლაათ — გუშინ.

ლათქელდაშ — ყანების სახელია ჭველიერში.

ლაათაალდაშ — ყანების სახელია სოფ. ჭველიერში.

ლაათა — გუშინდელი, გასაყოფი.

ლათხა — საქსოვ დაზგაზე დადგმული ძაფების წყება.

ლათოორაშ — ადგილის სახელია სოფ. თეკალის გაღმა, სათორო ადგილი, ებრაული სალოცავი. ხუთ წიგნს, რასაც ებრაულად მოსეს მიაწერენ, თორა ეწოდება, აქედან ლათოორააშ, ანუ თორას შესანახი ადგილი, სადაც მართლა ყოფილა სალოცავი, რაც ახლა დანგრეულია, სახ. ბიბლია, გვ. 545. „სალმანსარმა ტყვე ებრაელები საქართველოსა და ლაზისტანში დაასახლა. ლაზისტანსა და რაჭის ოლქებში დღესაც შეხვდებით ამ მეომარ იუდეველთა ტომებს, იმ ტყვეთა შთამომავლებს, რომლებიც ისრაელის სამეფოს გამანადგურებელმა სალმანსარმა აქ გადმოასახლა. ამათი მამაპაპანი თანამედროვენი იყვნენ მცხოვანი ტობიუსისა, რომლის ვაჟიც ანგელოზ რაფიელის თანხლებით გაბელუსთან მივიდა, რათა გამოერთმია ერთ დროს მისი მამისგან ნასესხები ათი ტალანტი". (ალ. დიუმა „კავკასია", გვ. 27).

ლათრი — სათრიელი (მჭედლ. რაჭაში, გვ. 34).

ლათვადი — საქსოვი დაზგის ნაწილი, ნახ. თვად.

ლათინა — ქალის სახელია.

ლათქველიარ — ადგილის სახელია ლენტეხში.

ლათხარაშ — ყანის სახელია ჭველიერში.

ლაიფვი — ფერდი, ნახ. ფენთხ.

ლაი — „ეც" ნაწილაკი.

ლაიდ — სწორად.

ლაირ — წიგნარა.

ლაილა — მწვერვალი სვანეთში.

ლაიხვა — ცოლები.

ლაირგინდ ლირდე — სამულველად ყოფნა.

ლაიჭვაარ — ტყავის გასაქნელი დაზგა.

ლაკად — ლაფდაალ — საკუჭნაო საცავი.

ლაისკ — სანახევრო.

ლაკაადა — ადგილის სახელია აფხაზეთში.

ლაკუუკვანაალ — უშიშრად სიარული.

ლაკრეეკიილ — მცირე წისქვილი.

ლაკვიაალხ იირ — გაჩნდება.

ლაკოოჯიილარ — ადგილის სახელია სოფ. საყდრის ხიდთან.

ლაკოობა — ერთმანეთზე დადგმული ორი პატარა დოლაბი.

ლაკოობა ლაგვან — თუკი ოჯახიდან ორი მოკვდებოდა — ორმაგი ულუფა იცემოდა.

ლაკა — გავლა, წაწყდომა, მიგნება.

ლაკვიილფხაარდ გარბლი — გულსატკენად ლაპარაკობს.

ლაკაჩო — აყუდებული დიდი და წაკრეტინო.

ლაკლია — საძებარი რომელიც აკლიათ.

ლაკვცააშ — ყანის სახელია ჭველიერში.

ლაკვიაალს იირი — ვინ ვის იქნება — მცდელობაზე იქნება.

ლაკიიდაარ — ეშმაკი, გაიძვერა ადამიანი.

ლაკუც — ყავარზე ზევიდან დამაგრებული ჯვარედინი ვიწრო ყავარი, რომელზედაც ქვებს დებენ.

ლაკურთხაალარ — ცელის პირსაქნელი ხელსაწყოები, ჩაქუჩი და გრდემლი.

ლაკრეეკიილ — პატარა დოლაბიანი წისქვილი.

ლაკუცააშ — სოფელ ჭველიერში ყანების სახელია.

ლაკტარ — კავისებრი ხის ნაწილი მარხილის მისაბმელი — „ლაკარტი — ბაწრის საგრეხი კავი" — საბა. ამას სვანურად ღორეკ ქვია.

ლაკაჩხიარ — ადგილის სახელია სოფ. თეკალის გაღმა. უძველესი ნანგრევებით, სალოცავ სივნიშით. აქ უნდა ყოფილიყო მთვარის ღმერთის ნანფარ სუენის ტაძარი", აქ დღესაც ლოცულობენ საიდუმლოდ ქალები".

ლალხორ — საკრებულო ადგილი.

ლალციაშ — ყანების სახელია ჭველიერში.

ლალცხანა — გადაჯინება, ნახ. ხაცხხ.

ლალღვამ — მუწდის ახოები მდ. მუხრის ხეობაში.

ლალქაანი — ადგილის სახელია ლეჩხუმის ქედზე ცხენისწყლის მარცხენა ნაპირზე ლენტეხ-ჩოლურის საზღვარზე.

ლალაჯიარ — ადგილის სახელია.

ლალყაჯ — აკრძალული — „ვებშაის" სხვის ოჯახის, ოჯახის წევრებს გარდა არამც თუ არ აჭმევენ, არამედ არც ანახვებენ.

ლალაშეერაალ — ადგილის სახელია ლენტეხში.

ლალქანა — საკანაფე, კანაფის ყანა.

ლალდგგრ — საკვეთის ჭურჭელი, კვეთი.

ლალცი — ლიჯდე — ძროხის მიერ მშობიარობის დროს წყლიანი მომყოლის დაბადება.

ლალააშ — ფუთი, ფუთიანი შელესილი გოდორი — სათესლე მარცვლის სატარებელი.

ლალაარა — საზიარო.

ლალჯერ — შესახვეწნი, სამადლო.

ლალოოკა ფხულე — სალოკი თითი.

ლალტაახვა — ერთი მიმართულებით გაკერილი საქცევამდე, ნახ. ტგხე — საქცევი, ლალა — ლალა — lallen — (გერ.).

ლალგვენ — ფასიანი.

ლალვორ — სვანეთის ჩრდილოეთის საზღვარია მთათა შორის. ე. გაბლიანი ძვ. და ახალი სვანეთი, გვ. 6,

1925 წ. სოფ. ლალავერი ზემო სვანეთში. ლალვარ მთის სახელია სომხეთის მთებში.

ლალსგიდაშ — შესახედავი.

ლალგენა — ზვარაკის მაგიერ დაყენებული ცხვარი ან ხარი. რუსულად ეს სიტყვა სვანურის მონათესავეა, მაგრამ ოთხთავიდან უძველეს დროს სვანური წარმოშობის ეს სიტყვა საერთო კუთვნილებად გამხდარა. агнец — კრავი, ტარიგი, გვ. 1, რუსული ქართ. სასოფ. სამეურნეო ლექსიკონი.

ლალდღრი — ბალე — კვეთის ფრთა.

ლალგვენ — დასაფასებელი, ძვირფასიანი.

ლაროოდაშ — სალოცავი ქვ. ჭველიერში.

ლარეეკიილ — სალაპარაკო.

ლარდი — გასაზრდელი.

ლარშვენ — სახსენებელი.

ლართ — ჩუჩა.

ლარსვენი — ძროხის სასქესო ორგანო.

ლალხვეინა — ზოლი ერთ მოყოლებაზე დასამუშავებელი.

ლალციი ლიჯდე — მშობიარის საწყლე გარსი.

ლალცხანა — საჭარბო, სურუს ხაცხნე— გადასაჯინებელი, ასაჩემებელი.

ლალშხვეინა — მიწის საზომი.

ლალეეზი — სათარეშო, ერთი გაყოლება მკის ან მთიბავის მიერ გატანილი.

ლამიიშია — ერთი კვირის სახნავი მიწა.

ლამუუზი — წისქვილში დოლაბთან ფქვილის ამოსვლა დაგროვების შედეგად.

ლამაარია — ნაკ-ადგილის სახელია ჩოლურში მთაზე.

ლამაუულდ — ადგილის სახელია სოფ. ტვიბში.

ლამწაარვიელ — საიმედო, რომლისგანაც ელის დახმარებას.

ლამაარია — იესო ქრისტეს დედა მარიამი.

ლამძევალი — საქსოვი დაზგის ნაწილი.

ლამბ — სინოტივე, გალამბვა.

ლამეემ — შემჭამა, მომცა.

ლამშიაარ — სამუშაო იარაღები.

ლამაჯ — სასაყვედურო — გვიე ლამაჯ ნახ. ხემჯაალ

ლამვარ — გათხოვილი ქალის სამამო სახლი.

ლამაალა — ცელის ქნევით, თიბვით გავლებულ ზოლს ქვია.

ლამანქალა — წისქვილის ბორბლის მოწყობილობა.

ლამაალირ — მელიების შესატყვილებელი მძორი, დაცინვით კაცსაც ეტყვიან, ან ბოზ ქალზე ამბობენ.

ლამლიაათხნუშ — ხტუნვა-ხტუნვით სიარული, ფეხ ათრევით.

ლამპობ — ლამპრობა გამხმარი ღვლეჭებით ანთებული პროცესია, დღესასწაული.

ლაამნა — სასუქებელი.

ლამპარდ ლიგნე — მთლად დაპობა — ხის გაჭყლეტვა.

ლამავლაად — ადგილის სახელია — გამოდის მავლიაანიდან, რაც ნიშნავს დამდგარ დატბორებას.

ლამწგლს — ხოგ — შევიწროებული ყავს ე. ი. ჩიტი მგწგლივით შესუსტებული ყავს.

ლამბ — ოდნავ სველი.

ლამსკობაშ — პირველშობილი.

ლამუურყვამუულდაშ — დიდ აღდგომას, სოფელ ბულეში სალოცავი ადგილი, მდინარის პირას, კლდის თავზე.

ლამრია — სვანეთის ქედზე ადგილის სახელია მამისა და ფანაგის მთა. დედა მარიამი.

ლამიინდვრიელ — გაშლილად, თავისუფლად.

ლამჟაარი — ადგილის სახელია ლენტეხში.

ლამნაშკვ — სარბილო.

ლამგენა — მომყენებელი „ხოჩა ლამგენა ლაარალი“.

ლამსკობაშ — ძროხის მიერ პირველად შობილ ხბოს ქვია. მას არც ყიდიან და არც გაზრდიან, არამედ დაკლავენ — (სიტყვიდან სკობა) და აღავლენენ ძროხის მხრივ ღმერთს.

ლანააზვარ — ადგილის სახელია სოფ. მუწდიში.

ლანხაშ — ფეხებით გასათელი, „ლანხაშ იკედხ ქორს“ სამასხრო სასიარულოდ იღებენ სახლს, სათარეშოდ.

ლანააპა — ენის მოსასმელი პირუტყვისა.

ლანჩხიშ — სახის ზნის — ლანჩხარ — უშნო, ულამაზო პირისახე, рожа.

ლანაკვ — ლატახ — მიხვრა-მოხვრა.

ლანთვეი — სასაქონლეში „ისკანტაფის“ ერთი თვალი საქონლის თავგამოსაყოფი ადგილი ჩუქურთმიანი.

ლანზოორა — შესაგროვებელი, თავშესაყარი.

ლანცველი — სადარაჯო ადგილი — ადგილი სადაც გარეულ ნადირს უსაფრდებიან.

ლანჩხარ — ცუდი პირისახე.

ლანჩხიშ — სახის.

ლანცვაარი — მცირე ნახვრეტი.

ლანტაშა — მახის სიგრძის საზომი.

ლანშყეელა — გრძელი ღვლეჭი ბოლოს თვალით — მწყრების დასაჭერად. „სამფარჩხი მწყრის დასაჭერი“ — საბა.

ლანაკვ ლატახ — მოქნილი.

ლანგიავ — ცოცხი სანაგვე — ლანგავ (ლაშ. კ.), ლაჯელ (ლენ. კ.). ცოცხის დარტყმა სასტიკად აკრძალულია ადამიანზე და ცხოველზეც, მგელი შეჭამსო. როცა გაცვეთილ ცოცხს წვავენ, ღერა-ღერა უკეთებენ ცეცხლში და ამბობენ თვლითერთი გრძეული ან კუდიანი, ორი, სამი, და ა. შ. ყველა დაიწვასო.

ლამაარ — საგარეო სახმარი·

ლანშყა — გასასუქებლად განკუთვნილი საქონელი.

ლანააქვაარ — განსაცვიფრებელი.

ლანღეშტაარ — სავაცე.

ლანკვა — სახსარი.

ლანააზვარ — ყანის სახელია სოფ. მუწდიში.

ლანჩვაალ — სოფელია ზემო სვანეთში· ამ სიტყვის ახსნა თითქოს საქვეითოდან არაა სწორი. ეს ნიშნავს სამეწყეროს. ცაგერის რაიონშიც არის სვანური ტოპონიმიკის სოფელი „ლარჩვალი“, რაც აგრეთვე სამეწყეროს უნდა ნიშნავდეს. მართლაც ადგილ-მდებარეობა ამას ამტკიცებს.

ლანგვლიიდ — ადგილის სახელია სოფ. სასაშში.

ლაჭორ — შენათვალი.

ლანზოორა — ადგილს ქვია ზედა ლაშხეთში· ქართლშიც ქვია ადგილს ზოვრეთი — თავშესაყარი ადგილი. ზორვად არმაზ ღმერთისა. „ზორვა — კერპთა მიმართ შეწირვა, კუმევა და მსხვერპლი“ — საბა.

„და დაადგინა საზორველი ბაალისა სახლსა შინა საძაგლების მისისასა“ (3 მეფეთა, 17, 1).

ლანგვლი — ბოსლიდან ნაკელის გასაყრელი სარკმელი.

ლაჟგიარ — საწამლავი.

ლაჟოორა — საფეთქელი.

ლაჟიიბალ — საუდიერო

ლაჟნადაარ — საკრავე ფარეხი.

ლარდი ლაცხამ — საცხოვრისი, გასაზრდელი

ლაპლააპი — ტიტინებს (რუს. лепет лепечет); lappen — ყბედობა, რატრატი (გერმ.).

ლაპიინტაალარ — ჯაგნარი ტყე, საძოვარი ქვ. ჭველიერში.

ლაპაჟვ — სამალავი.

ლაპერენი — ფრთა (перя, пернатый). — (რუს.).

ლარეეკიილ — სალაპარაკო, საჭორიკნო.

ლარსგვაალ — ვარცლი.

ლაროოპა — მისაკარებელი, გასაწვდენი, შესავიწროებელი.

ლარსვენი — ოთხფეხის, დედლის სასქესო ორგანოს ქვია.

ლაროოდაშ — სალოცავი ქვაბი ქვ. ჭველიერის თავზე. მვ. ციხით.

ლარტამ — ბოსტანი მტილი. „რომელი მოიღო კაცმან და დაჰსთესა თვისსა მტილსა“ (სახარება მათესი).

ლართ — მამრის სასქესო ორგანო, არჩიულად ქართა ანუ ლართა — მამაკაცის სქესობრივ ნიშნეულობას ნიშნავს. ჯიშკარიანი გვ. 33 „ლართი — პირუტყვთ მორი“ — (საბა).

ლაარა — სათიბი. სიტყვა ლალარადან უნდა იყოს შექმნილი, რაც საზიაროს ნიშნავს, სათიბები ძველად საზიარო იყო.

ლარშვენ — სახსენებელი სახელი.

ლარ — შალის ძაფისაგან ნაქსოვი ბაწარი. ხის გასასწორებლად ნახშირში ამოვლებულს ხეხე ურტყამენ ხაზის გასასობად.

„ლარო — ხეზისა მსგავსი“ — (საბა);
„ლარო — წვრილი თოკი ოსტატთა“ — საბა.

ლაარტყ — სარტყელი, ლარტყა (ლეჩ. კ.), „ფუშტოკი ლარტყა“ (ფიზ. გეოგრაფიის საც. ლექსიკ. გვ. 145). „ლარტყა — ბრტყელი ლატანი“ — საბა.

თოვლის საბურველის სისქის გასაზომად იხმარება თვალსაზომი ლარტყა“ — მე-5 კლასის გეოგრაფია.

ლარჩვაალ — სვანური ტოპონიმიკის სოფელი ლეჩხუმში. ნამდვილი სახელი უნდა იყოს ლაჩვალ. ასეთივე სახელი ქვია ზემო სვანეთში მესტიის საზოგადოებაში სოფელს.

ლარბი — ლაჭი — სანაყი და გამოსაცხობი.

ლასგიდ — სათვალთვალო.

ლას — იყო. laßt, las — (გერმ.). — ვიყოთ.

ლასდ — ვიყავით.

ლასუ — ყოფილიყო.

ლასგიიდრაალ — მხედველობა.

ლასმო — იყო თუ არა.

ლასაა — იყოო.

ლასმუნა — ცოლის ძმები.

ლასად — სარჩო, მოსარჩენი.

ლასეელვა — სარჩო, მოსარჩენი.

ლასად მა ხაარ — საშველი არ აქვს. ვერ შეელევი.

ლასიილ — გადასასვლელი უღელტეხილი სვანეთის ქედზე, მუწდის ძთაზე. ლასიილ ქვია ადგილს სოფელ უშგულშიც.

ლასნაარ — ნეკნის ძვალი, კანაფის ბოჭკოს დასამუშავებლად.

ლასმანდ — ტაბიკი.

ლასგვრა — საჯდომი.

ლატფარ — ზემო სვანეთში გადასასვლელი უღელტეხილი სვანეთის ქედზე.

ლაატვთე — გასაქცევად.

ლატახდ არი — საქებრად არის.

ლატახ — უკან დასაბრუნებელი, საქებარი.

ლატვბაიილარ — ადგილის სახელია სოფ. ლეუშერის მთაზე.

ლატაფ — ყანის სახელია სოფ. ჭველიერში.

ლატახ — ლანაკვ — მოქნილობა

ლატუული — პირი, ხმი, გაღების ადგილი, დასაძახებელი — სერბულად — ტული — ლაპარაკობს

ლაუუთაალ — საჩქარო.

ლაულიში — ადგილის სახელია ქვ. ჭველიერში — დღეობა ულიშობის აღსანიშნავად. დაცულია მცირე ტყე და სათიბი. წარმართული სარწმუნოების დღეობისაა.

ლაფანდაარ — სახიფათო.

ლაურანდ — უპატრონოდ დატოვებული, შეუკავებელი.

ლატრაალდაშ — ყანების სახელია სოფ. ჭველიერში.

ლაფჷჷტარაალ — მცირე გასაქანი, ცუდი სამოძრაო.

ლაფუუკვანაალ — საფიქრალი, საწუხარი, გამშრალი ჯავრით.

ლააფხვაალ — ადგილი სოფ. შტვილში მცირე ღელით.

ლაფურ — მთის სახელია საძოვრით, ძველი ნასახლარებით.

ლაფან — ფონი მდინარეში.

ლაფიიტანაალ — საძრაობა დიდ თოვლში.

ლაფაფ — სახლიდან წინ გაშვერილი სახურავი, აივნის გარეშე — შუა ცეცხლის დროს სახურავის მცირე ნაწილი აწეული იყო საკომურად — ე. წ. — „საფაფური“, ამას სანთარავიც ერქვა. „სუბსტრატის საკითხი რაც გულისხმობს წინანდელი მოსახლეობის ენის ფაქტების გადმონაშთებს ახლანდელ მოსახლეობის მეტყველებაში, მრავალი მაგალითიდან შეიძლება დავასახელოთ: ერთი ტყიბულის რაიონში, სახლის კედელსა და სახურავს შორის ადგილს ქვია — ლაფაფე, რომელიც მაიაკოვსკის რაიონში საფაფურის ფორმით არის ცნობილი. ლაფაფეს ტიპის ფორმები და სიტყვები ამჟამად გავრცელებულია სვანეთში — ამასთან დაკავშირებით, ცხადია ისმის საკითხი მათი მიმართებისა და ისტორიისა“ დოქტორი ივ. ქავთარაძე. გაზ. „კომუნისტი“ 1967 წ. 14. IV.

„ლაფაროში მიგდებულ ქმარს თავქვეშ მუთაქა ამოედო“ — კ. ლორთქიფანიძე, („კოლხეთის ცისკარი“). „გვადი ჯარგვალთან მივიდა და ლაფარეში დადგა“ — („გვადი ბიგვა“ — ლ. ქიაჩელი).

ლაფთაან — ოთხფეხის კუდი, უმეტესად ხბოსი, კერიის ფიქალის გასაწმენდი, ცხობის წინ.

ლაფთიირ — მატყლის საჩეჩი ლაფათინი, საქსოვის სავარცხელი.

ლაფრი — სარქველი, სახურავი.

ლაფაქ — ფქვილის საწყაო, კორვაზე ნაკლები.

ლაფეთქურაშ — ყანის სახელია სოფ. მუწდიში.

ლახხალა — გონია, ექცევა.

ლახსტვეფე — ყბაში გაარტყა გაშლილი ხელი — სტვიფ.

ლახჟეჟე — დიდმა კაცმა დიდი კეტი დაარტყა — ჟიჟ.

ლახგველე — ღრუ ადგილას დარტყმა ბლაგვი რაიმესი.

ლახბეყვე — რბილნარში გაარტყა მუშტი — ბიყვ.

ლაჯღაანდაგ — საეჭვოდ, სადარდოდ.

ლაჯიშ — საქსოვი.

ლაჯეელ — ცოცხი (ლ̈ენ. კ.).

ლაჯველდი — საშორო.

ლაჯვეელდი — მოგცემ.

ლაჴგრ — სამოწყალო „ეჩა ლაჴგრდ დეემ ხვიგნი“ მის სამოწყალოდ არ დავდგები.

ლაჴგრჴაალი — ყანა ლუჯიში

ლაჴეჩ — კვესი — „ნაჴეჩი კერძო ნახეთქი“ (საბა).

ლაჴვრა ტაბელ — სალოცავი ტაბლა სარკმელისა.

ლაჴელიდ — მთის ერთი უბნის სახელია ტვიბის მხარეზე.

ლაჴვრა — სარკმელი.

ლაჴვამ — სალოცავი ეკლესია ლენ. კ. ეს შეიძლება წარმართულ სიტყვასთან, ფალოსის სალოცავთან იყოს დაკავშირებული.

ლეადაანი — ყანის სახელია სოფილ ჭველიერში.

ლეაანე — საძრახისი.

ლებინ — დასაწყები.

ლებგგდ — დასაღვრელი „ფისემი ლ̈ებგგდ“.

ლებიდ — ხარების მიერ გასაწევი ხე..

ლებენ — დასაბმელი.

ლეგვეერი სტვიირ — წისქვილის ძალი.

ლებნა — ფოლაქი, ღილი, ლებნება ლობიოს თესლის ნაწილები.

ლებორგილ — ჩოლურის საზოგადოების სოფელ ლუკვასტანში ერთ კუთხეს ქვია, საკვასტიანო კუთხეს. „სიბორგილისაჲთა განცოფებულნი“ — გვ. 432, გეორგიკა, ტ. 4, ნაკვ. 2. „ულმრთოთა დედათა მჴეცებრ სიბორგილე“ იოანე ოქროპირი. „ხოლო დედაკაცსა ბოროტსა აგინებდე თუ ალგიბორგდეს უკე თუ ექენებოდი“ — იოანე ოქროპირი.

ლებაპაანი — ნაეკლესიევი ადგილი სოფ. დურაშში.

ლეგიაი — გლახაკი.

ლეგვეერ — წისქვილი.

ლეგელდარ — ადგილის სახელი სოფ. ზედა ჭველიერში.

ლეგვეერშაალ — წისქვილივით სქელი. მრგვალ, მსუქან ქალზე იტყვიან.

ლეგ — ცუდი — ძნელი „ლეგ ლე̈ვემ ლი“.

ლეგხველე — საწყენი, გულსაწყენი.

ლეგოხ — ქვიანი, მსხვილქვიანი ადგილი.

ლეგემ — მისადგმელი, დასადგმელი. „რეხის ხეობაში „ლეგმაშეთი“ — გვ 414. „ძვ. საქართ“. ექ. თაყაიშვილი.

ლეგიაი — leg (ინგ.) — ფეხი. ნაჴ. ლიგ-ლიგ.

ლედრეყ — მოსაფრთხილებელი.

ლედროჴიილ — ფეხებში გამოსადები, გამოსაბლანდავი.

ლევრა — ფართო, გაშლილი, დაუცველი ადგილი.

ლეგდ ხახლა — ცუდად ექცევა

ლეგდ ხახლა — ცუდადაა დამიზნებული.

ლეგ — ცუდი.

ლეგელმესი — ჩასაცეცხლებელი.

ლეგროვ — მსხვილ ქვიანი.

ლეგობლავი — სალაფავი, ფაფა ან ფაფისნაირი. „დაადგ ქვაბი დიდი და შეუგუბე საგბოლველი ძეთა წინასწარ მეტყველთასა“ — (4 მეფეთა, 4, 38, 44).

ლედეშავი — სოფ. ჩხუტელის ერთ კუთხეს ქვია.

ლევშედე — ღმერთსაშიშარი.

ლევშეერ — ლევშერი სოფელია ჩოლურში, საგარდაფხაძეო კუთხე, ახლა იქ ცხოვრობენ ჩოლურლები და წინანდელი მსახური ადამიანების ნარჩენები.

ლევარაზ — ადგილის სახელია ლაშხეთში. ვარაზის ხევი თბილისში.

ლევროლაი — „დაბაი მგნამშავიირ“ — ყანის შეჩვეულია.

ლეზვებ — საჭმელი.

ლეზიზ — საგზალი. ლეთხვმარ — წვრილი ბაწარი ხარების საბელი ურემში.

ლეთიხ — ჩოლურის საზოგადოებაში სოფელ ჭველიერში ლიპარტელიანების კუთხეს ქვია.

ლეთახრეკ — ქვიანი.

ლეთოდ — უბანს ქვია ლაშხეთში. ლეთოდიანი გვარია ლეჩხუმში.

ლეეთ — ღამე „ლეთე — ციხე სპარსეთში“ გეოგრაფიკა ტ. 4. ნაწ. 4. გვ. 376.

ლეისგკ — ყანის სახელია მუწდიში.

ლეილაფრე — აიფარა.

ლეეინა — შარშან.

ლეია (ლაშ. კ. — დაგეწევა, ლეჯია (ჩ. კ.) ლაჯეია (ლენ. კ.).

ლეიქარ — თქვი (ჩოლ. კ.).

ლეიხუური — საცოლე.

ლეიყ — დაუდევარი კაცი, რომელიც არ ცდილობს სიკოხტავეს. „ლეიყ ლირდე“ სახლის დანაგვიანებით ჭერა.

ლეიჟგგრრე — შეიწირა

ლეილაგმე — ძლივს წარმოთქვა.

ლეიგლააგე — წამოაყრანტალა.

ლეისგრ — ნახ. ისრ. მთას ქვია მუწდის მხარეში.

ლეკვდირე — დასარჩენი, დასანარჩუნებელი.

ლეკედ — განაწყვეტი, ასაღები.

ლეკვაანე — გასაგდები.

ლეკარდა — ხმელეთი.

ლეკიაჟ — საზამთრო მარაგის საფქვავის დამზადებამდე მცირე საფქვავს უწოდებენ.

ლეკვდირე — წყევლაა.

ლეკვებ — საფრთხილო.

ლელჴგრ — შესაცოდებელი.

ლელდევსკი — ჩასაცმევი, ფეხსაცმელი.

ლელმარაი — მსხალია საადრეო ჯიშის, მარიამობის დღესასწაულამდე.

ლელჩე — დასაცავი, დაცვა, მფარველობა.

ლელცაბ — გრძელი ქვა შუა ცეცხლთან მუგუზლების დასატნევი.

ლელგვი — უკანა კბილი.

ლელყვირ — თივა ან სხვა რაიმე, რომელიც დასაწოლად ვარგა.

ლელჯვმარ — ძველებური საქსოვი დაზგის ნაწილი.

ლელააშხა — სალაშხეთო.

ლელხვამი — ადგილის სახელია სოფ. შტვილში.

ლელშანარ — სულის კურთხევის დროს მკვდრისათვის შესაწირავი ტანსაცმელი რიტუალით.

ლემგჟ — სამზიანო.

ლემკვიდრი — ჭვავის ჩალის კონა ოთხ ადგილას გაფსკვნილი, შუაზე გაწეულ-გამოწეული, ნაცარ ჩაყრილი

და ნაცარში ნაკვერცხლებით. ასე მიდიან სათევზაოდ ღამე შემოდგომაზე.

ლემაალე — ერთ სვლაზე გასათიბი.

ლემეს — ცეცხლი.

ლემელეენიდ ასყი — ძლიერ ლახავს.

ლემშგედ — არა სამზიანო საჩრდილობელი — ამბობენ ლემგჟ და ლემშაგედს — სამზიანო და ჩერო. ლეშკედა სოფელია ცაგერის რაიონში. შგედ — სოფელია ლენტეხის რაიონში ლაშხეთში.

ლემჭგლ — სუნების ერთი სახეა. ჭგგლ — წვრილი ხმით კუება.

ლემაამოოლ — ადგილის სახელია თეკალის მთაზე·

ლემგრააშა — სათიბები მუწდიში.

ლენთვეი — საჩრდილო.

ლენზა — ადგილი ზემო სვანეთში, ანუ საზანო.

ლენჩ — ლენჩო არა სამზიანო.

ლენჩა დაბ — ყანის სახელია ლაშხეთში — ნესტიანი ადგილი.

ლენჭყ — სათიბი, რომელშიაც მთლიანად წყალი არის გამდგარი ლენჭყიან, გვ· 212 „ფოლადის ფრთებზე“ ოთარ ჩეჩელაშვილი 1960 წ. „ლიჭყი — მიწა ძირგაყინული, პირმომხვალი“.

ლენხარ — ადგილის სახელია კლდე ხვრელთან ჩოლურიდან ლენტეხში მიმავალ გზაზე.

ლენგოხარ — გოხებიანი

ლენტოოშა — ადგილის სახელია ქვ· ჭველიერის მთაზე.

ლენტხა — კუთხეს ქვია ცხენისწყლის ხეობაში, ცალკე კილოზე მოლაპარაკე. „ესპანეთში არის სოფელი „ლენტეხი“ ქალაქ მალაგის ახლოს“. — საქ· ბუნება 1965 წ. გვ· 11.

ლენწგთხი — მარხილის ღვლეჭების ფეხებისაკენ სამაგრები.

ლენჭკეერა — ნასახლარი ხეობა, მდ. ლაჯანურის გაყოლებით. გზა ქვემო სვანეთისაკენ ლანქორის გადასასვლელით. ლანჭკერა არის ზემო სვანეთშიც, სამეგრელოს საზღვარზე.

ლეხეერა — შეუდგება.

ლენგეჭ — საგანი, რომელიც განკუთვნილია გამძლებად, ღველფში მსხვილ შეშას შეჩხრიან, რომ ნაცრის ქვეშ ცეცხლი შემოინახოს.

ლენტაუურაალ — სანატრებელი·

ლეჟა ლექვა — ზერე ქვერე.

ლეჟრი — საცოდავი.

ლეჟააშხენ — ადგილს ქვია სოფ. საყდარში·

ლერსკვან — მარჯვენა.

ლერთან — მარცხენა.

ლერექვ — ტანსაცმელი.

ლერდი — გასაზრდელი.

ლეროყ — ქვიანი.

ლერახ — რახინი.

ლესპგნა — შემოსაბრუნებელი.

ლესთე — გვერდზე.

ლესკ — გვერდი·

ლესყავ — ადგილს ქვია სოფ. საყდარში.

ლესკეთე — გასაკეთებელი, დასამაგრებელი.

ლესეს — ცეცხლი ბავშვის ენაზე.

ლეესეს — იყოს·

ლეეს ამჟი — იყოს ასე.

ლესკელიარ — საწვივეები.

ლეტინტვ — საზიზღარი.

ლეტუუსე — საკმევი.

ლეფყვი — თავსაფრის დახურვა ისე, რომ თვალები უჩანდეს მარტო. პირაკრული ჩადრი.

ლეფნი — აალდება.

ლეფხნაა სტვიირ — ცხვირის ჩესტო.

ლერვად — ყანის სახელია მუწდიში.

ლეესმა — იყოოს.

ლერსიაანი — ყანის სახელია სოფ. ქვ. ჭველიერში.

ლესყავ — ადგილების სახელია სოფ· დურაშში.

ლეტტვბერა — ადგილის სახელია ჩოლურში.

ლეტყვეფ — გულსაკლავი, სანაღვლო.

ლეექარ — თქვი (ჩ. კ.), ლეიქარ (ლენ. კ.), ლეექვარ (ლა· კ.).

ლექვააშხენ — ყანის სახელია სოფ. ბულეშში.

ლექოოშტი — მთას ქვია სოფელ ქვ: ჭველიერში მთაზე·

ლეექვ — თქვა.

ლეექვდ — თქვით.

ლექვემ — ტანსაცმელი.

ლეღერთიაანიდ — ღმერთით.

ლეღვ — ხორცი, ბავშვის ენაზე „ძიძი“ ქართ. ძიძი ან ჯიჯი.

ლეღვაან — სოფელია ლაშხეთში — ლეღვანი სოფელია ზემო იმერეთში — ხარაგაულის რაიონში, სახ. განათლება 18. 12-63 წ.

ლეღვი აღაბ — ხორციანი აღაბი ანუ ამ დღეს იჭმევა ხორცი·

ლეყვჟი — ახალ მკვდრის სულის სახსენებლად შესაწირავი ცხვარი ნახ. ვერა ყვიჟ

ლეყალაანი — წარმართული სალოცავი სოფელ მუწდიში.

ლეშყედ — გადასაგდები — შესაბრალისი, საცოდავი·

ლეშკედ — საჩერო არა სამზიანო სოფ. ლეშკედა ლეჩხუმში.

ლეშყედ ლეკვაანე — გადასავარდნი, გადასაგდები. თანაგრძნობის გამომხატველი სიტყვაა, სიბრალულის.

ლეშხვაი — ყანის ნაწილი იმ ზომის, რომელზედაც ხელიდან გაბნეული თესლი მოიფანტება, კაცი, რომელიც მთესველისაგან გვერდზე ან წინ მიდის და აძლევს მიმართულებას ჰქვია მგლშხვაიინე.

ლეშტქი — კარის ან ფანჯრის ჩარჩოს აყოლებით კედელი.

ლეშხვნი — ლხვება, შესანახი ნივთი.

ლეში — საგები.

ლეშგვეერ — დიდი სართავი ჩხირი ჩერია, ხელმეორედ რთვის გამეორებისათვის.

ლეშგობ — ფოთლოვანი ტყე.

ლეშხვნი — ლხვება, წყლიანდება თოვლი·

ლეჩვემ — საქმე, გასაკეთებელი.

ლეჩთხგნე — სახლში ჩასაცმელი ფეხსაცმელი.

ლეცხვმარ — რცხილნარი ადგილის სახელია აშარეში, ლენტეხ-ჩოლურს შორის გზაზე.

ლეციირი — ბალახია საჭმელად ვარგისი — ლენცირი (ქართ·) წართხალი. ბ. ლექსიკონი ა. მაყაშვილი, გვ· 160, 1962 წ.

ლეცაი — ადგილის სახელია ჭველიერის ტყეში.

ლეწიწყვ — საზიზღარი.

ლეწხუურე — წყევლის სიტყვა შესაწუხებელი.

ლეწგგთხი — მძიმე ტვირთსაზიდი ადგილი.

ლეექვი — დიდი ქვა, რომელიც ხელში დასაკავებლად ვარგა ბაჩ — საერთო სახელია·

ლეჭვფირ — ადგილი, სადაც ბალახი ჭაფორია.

ლეჭყეეპ — ძლიერად წყალგამდგარი სათიბი.

ლეხუუწე — შესავიწროვებელი.

ლეხუნ — დიდი, მსხვილი, ქვიანი.

ლეხცხაკ — ვერ გაამართლა

ლეხთხეპაან — გამოედვა მახვილი რაიმე ოდნავ ან ბაწარი და სხვა.

ლეხრეკიაან — წამოედო, წამოეცო.

ლეხნაშ — ყანის სახელია მუწდიში.

ლეხხასვნაან — გაუხალისდა, გული მიეცა.

ლეხაკ — დაღმართი ადგილი, ქვიანი, სადაც ჩამოწოლილია ღორღი — კლდის ნამტვრევი. თუ კი ასეთი ადგილი შებალახებულია — ბენ — ქვია. ნახ. ბენ.

ლეხშკიაბ — გამოძვრა.

ლეხეერი — დაიწყებს, შეუდგება.

ლეხშელდაან — გადაეყარა.

ლეხკეედვნან — უნებურად მოესვლება.

ლეხვედუუნი — უნებურად მისცემს.

ლეხვეტ — გასაწყვეტი, მისაპყრობი, თვალ საჩინო. მიჩა თემი უხვატდ არი.

ლეხდილ — ერთი წლის ღორი „მეხადილე კაცისათვის საკლავი შეგვიწევია“ — გვ. 117, ს. კაკაბაძე, დასავლ. საქართ. საეკლესიო საბუთები. ნაწ. I.

ლეჯია — დაგეწევა.

ლეხჩხგკინ — მოულოდნელად გაახსენდა.

ლეჯინჯიხა — ჭაობიანი ადგილის სახელია სოფ. ჭველიერში. იქვეა კარგი და ცივი წყარო.

ლეჯხელან — მოგეშვირა, მოგექცა „ლაყარდ ლეჯხელან“ დასარტყმელად მოგეშვირა „ხოლამდ ლეჯხელან“ — ცუდად მოგექცა.

ლეძეგვ — ჯაგნარი ტყე.

ლეკვდარ — სოფლის უბანია სოფ. ლეუშერში.

ლეკვნი — სიმსივნე კლებულობს.

ლეკდე — გადასახდელი, მოსატანი.

ლესკი ზიგ — პლევრიტი.

ლეკვნეჟი — სამკლავე.

ლეშხვნი — შესანახი, ლხვება.

ლი — არის.

ლიაკე — დაზვინვა, გასაშრობად გამოფენა თივისა ან ნამჯისა.

ლიახვ — ადიდებული მდინარე, ლიახვი მდინარეა ქართლში.

ლიბძგე — ოდნავ შედედება.

ლიბაანდე — კერვა ძველმანისა.

ლიბგრჭყალე — თვალების ბრჭყვიალი, ცუდი მხედველობით.

ლიაალ — წალების დროა, დაწევნა, წაწყდომა, გაწვდენა.

ლიალხე — ზედმეტი გარჯის გამო შრომის უნარის დაკარგვა.

ლიალე — დალოფინება.

ლიბგგლიელ — ამაყად ყვირილი.

ლიბრიინჩხიელ — ქალის მიერ კაბა აწევით, უტიფრად დაჯდომა.

ლიბათქი — გაშლილი ხელის რბილოზე დარტყმა.

ლიბზეეკიელ — ფიცხობა.

ლიბგხგნე — მისხურება.

ლიბლგნე — ქარის ბერვა — blesen — ბერვა (გერ); blow — მობერვა (ინგ.).

ლიბგგნტყე — ლობიოს გამოცეხვა.

ლიბგუუნე — შემაგრება, მოჩვენებითი სიჯიუტის შეთავაზება.

ლიბგუნე — დაბეჟვა.

ლიბრეენტყე — ქალის უხეშად ხმარება.

ლიბრეეტყნე — ქალის მიერ სასირცხოს გამოჩენა.

ლიბგრიალი — ალის ხმაური (გერ). — წვა, ალის ხმაური brenen

ლიბკვე — გაპობა.

ლიბოოდაალ — ბავშვის პირველი სიარული.

ლიბოონჯღაალ — ჯახირი.

ლიბიილნე — გაზვიადება.

ლიბიოლაალ — ბრიყვული თვალებით ყურება.

ლიბძღგნე — გამოზოგვა, გაჩეჩვა.

ლიბრუშე — გაბრუჟება, „შეესო იაკობს სივრცესა ძარღვისასა, რომელ დაუბუშა“ (შექ. 32-24-31).

ლიბრე — დაკლება „გლეხობას გამოუბაროთ საჭურვლის ფასი — ახლა თავადაზნაურობაც მოითხოვდა გამობრას“ — „გმირთა ვარამი“.

ლიბღუული — საქონლის ბღავილი brüllen — (გერ) ბღავილი.

ლიბღუურიელ — ხარის ბუღრაობა.

ლიბჟიინე — ამცნო, შეტყობინება

ლიბჭაარი — ბუშების შობა.

ლიბავლაალ — ვითომ რაღაცაას ძებნა.

ლიგავალი — საქონლის დაცემა.

ლიგაიელ — იგავით ლაპარაკი, რაიმეს მიცემისათვის მიხვედრება

ლიგაარცხილე — უჭმელობით დასუსტება, სიგამხდრე.

ლიგრააბიელ — მკერდის ატკივებით ხმამაღლა შეგონება.

ლიგვირკე — კვირკობის თვე.

ლიგლაამიელ — მტრული შელაპარაკება.

ლიგიოთაალ — უაზროდ ხეტიალი

ლიგლააგე — უხეში ყბებიდან უტიფარი ლაპარაკი, ოთხფეხის მიერ უხეში თივის უმადოდ ჭამა.

ლიგირგილაალ — შორიდან მოსიყვარულება.

ლიგგნე — ავი თვალის მოქმედებით — ავად გაჩერება რაიმე საქმის.

ლიგეერგი — გიორგობა ორჯერაა სვანეთში, ერთი გაზაფხულზე, მეორე — შემოდგომაზე.

ლიგ-ლიიგი — უშნო ადამიანი უშნო ფეხებით დაძრწის. leg — (ინგ.) ფეხი.

ლიგოოჯალ — ცუდად მშენებლობა, ბავშვების სათამაშო მშენებლობა.

ლიგზე — მუცლის გაძღომა, ავი საქმის ჩაჭედება, ჩასობა, ავი საქმე აუხდინა.

ლიგგნე — გაჭიმვა.

ლიგრდე — თავისთვის ყველაფრის მიკუთვნება, გამოძალვა.

ლიგუურ — ყმობა.

ლიგათხიელ — უხეშად მიმართვა უხეში პასუხი.

ლიგვრანი — გაგორება.

ლიგააზდილე — გაზრდა

ლიგვრინე — გაბუტვა.

ლიგვლიბე — ბევრის სმა დიდი ტანის ბრიყვის მიერ.

ლიგზენი — თვალ ყბით ვნება, კბილის ჩასობა.

ლიგალდამი — ცეცხლის შეუნელებელი შენთება, ნადობა ნახ. გალდამ.

ლიგანგავაალ — მინიშნებით რაიმესი თხოვნა.

ლიგვლე — ძლივს დაძვრა, „ამირან გვალე-გვალესა“, (ხალხური „ამირანი“).

ლიგვიილბე — ოდნავ წვერწამახვა.

ლიგზგგრიელ — ზმორება, არ გადაწყვეტილი მიზეზიანობა.

ლიგრგგჭე — გამხდარი უხეში დედაბრისაგან ჭამას ქვია. ნახ. გგრგჭ.

ლიგრგგხე — დიდტანიანი გამხდარი ადამიანისაგან ჭამას ქვია.

ლიგხველე — გულმოსვლა, გულდაწყდომა.
ლიგირგილაალ — გაუბედავი არშიყობა.
ლიგვდარი — წანესტიანოდაა.
ლიგობლავი — უკბილოს ჭამა „დაადგ ქვაბი დიდი და შეუგბე საგბოლველი ძეთა წინასწარ მეტყველთასა“ (4 მეფეთა, 4, 38-44).
ლიდგე — ჩაქრობა.
ლიგდენი — ნაჯახის პირის გაღუნვა ვალის აღება.
ლ[illegible]უმ — მიხურვა, აშენება, მიყენება.
ლიდსვი — გაზაფხულზე თოვლზე მიწის მოყრა.
ლიდეეს — ჩაცმა, დადება.
ლიდღრე — ფართოდ გაპობა.
ლიდრეყ — მოფრთხილება.
ლიდ — ვართ.
ლილდგნე — ნელა გაცრა, მცირე შერხევით.
ლიდავნე — სხვის ქონების დაუზარებლივ ხარჯვა.
ლიდხვანი — ცხვარის დამაკება.
ლიდიირე — დირეს გადება, დაპურება.
ლიდოონდაალ — დედაკაცის რბილად სიარული.
ლიდრიკე — ჩაჯინება.
ლიდოოლაალ — დაუპატიჟებლად სტუმრობა.
ლიერმულაალ — სირცხვილით შიშის ქვეშ ყოფნა.
ლიეს — წაღება, მოსწრება.
ლიეს — არის? გაწვდენა.
ლიერბლე — ხშირი სუნთქვა მომაკვდავისა.
ლივდი — გაყიდვა, ნატვრა, მიცემა.
ლივააზე — კარგ სათიბში თიბვა.
ლივ-ლივ — ბევრის ლაპარაკი.
ლივშკვაანალ — დაპირისპირება.
ლივრიელ — ძროხის ავარდნა.

ლივრიინე — ეპატარავება.
ლივდინე — რძის დაყენება ასაკვეთად.
ლიიზი — წასვლა.
ლივერ — მზის ჩასვლა „ნირგანა ნეპალურ ენაზე ნიშნავს ჩაქრობას, მზის ჩასვლას“.
ლივეერე — დაჩლუნგება მახვილისა, ცხოველის მუცლის მოშლა.
ლიზალ — ოთხფეხის მშობიარობა „უზვი-ბერწი ცხოველი საბათი“.
ლიიზაალ — წასვლის დრო, „ხვასტაგთა შობას ქართულად იზვების ეწოდება“ — საბა.
ლიხელალ — სიარული.
ლივაარალ — ხელების უაზრო ქნევა
ლიხმარაალ — დარტყმის მუქარა.
ლივიილზე — ქოჩორის სუფთად, აწეობილად ვარცხნა.
ლიზკგნე — ზედმეტად ავსება, senken (გერ.) — დატვირთვა.
ლიზგლიელ — მსუქანი ბრიყვის ყვირილით მუქარა.
ლიზგგნჯე — მოჯმის დროს კვნესა.
ლიითე — გაყოფა „ღვინო თქვენი გაანათეულნეს და მისცეს საჭურისთა თვისთა და მონათა თვისთა“ (I მეფეთა 8, 11-18).
ლიზვრიელ — საჩხუბრად მიწევა.
ლიზუული — ძროხის ან ხარის ნელი ბღავილი.
ლითლე — მოსხლეტა, დაჭერა, მოჭერა.
ლიზვებ — ჭამა.
ლითოონე — სწავლა, მიგიჩინე.
ლიზგე — მოსახლეობა, ტკივილი.
ლითრე — სმა „არც არას მათირებდოდით, არცრას მეტყოდით ნანასა“ — ხალხური „ამირანი“.
ლითოდრი — საქონლის ნაყოფიერებისადმი მიძღვნილი დღესასწაული დიდი მარხვის პირველი კვირის შაბათს — სოფლის ქალებს ყრილობით ერთ ოჯახში. საცილობელი ხდება საფუარი, სადაც ევაჭრებიან ქალები და კაცები ერთმანეთს, მერე შეუხტებიან ქალები და იწყებენ ბრძოლას საფუარის დასაუფლებლად. თუ კი კაცები საფუარს წაართმევენ, მაშინ ქალები პურმარილით გამოისყიდიან მას. ღამის თევა გრძელდება საერთო პურობით, არშიყობით და სხვა. ცომით ერთმანეთს თხუპნიან.
ლითხა მუურაალ — შურება.
ლითგგრანაალ — დიდი ტანის არა კარგი კაცის სიარული
ლითხიმპოორე — მცირე ბალახიანი სათიბის დათიბვა.
ლითხუურპე — სურდოს გამო ავად სუნთქვა.
ლიკგრქაალ — მომჯობინება, მომზადება, გაუკეთესობა, „ზაბილონმა განკარქა ყოველი წესი ქრისტიანობისა“ (ს. კაკაბაძე, ვ. გორგასალი).
ლითხპე — ძლიერ დათრობა, ბაწარის მარყუჟით ჩამოცმა.
ლითხააპიელ — ტკივილების ხანგამოშვებით შეგრძნება.
ლითხე — შოვნა, საძებნელად გაშლა.
ლიღშხურიელ — დაცინვა, ირონიულად ლაპარაკი, გინება.
ლიკვინტილე — ძალით მიკედლება, სადაც არ ეგების.
ლიკიილი — კივილი, ყურის კივილმა ახლობლის სიკვდილის მოახლოება იცისო, ამიტომ იტყვიან,, როცა ყური უკივით, „შორს, შორს, ჩემი მტრის სიკვდილი გამეგოსო“.
ლიკედ — აღება, ამოწყვეტა.
ლიკლიიკი — ტარტალობს.
ლითნე — დაბადება, შეტყობა.

ლიკვედ — ნდომა, დაკლება, ნახ. კვად.
ლიკპიირე — გაჯგიმვა, ტყავის მსხვილი წკნელებით გაჭიმვა.
ლიკერკეჟაალ — კერკეჟ — შეუძლებელის შეძლება, ძალით ღამის ტეხვა.
ლიკურთხანაალ — ქალების შებორკვის დღესასწაული.
ლიკგგნტაალ — მცირე ჩხუბი.
ლიკვრიელ — კვირას გალობით, საერთო სახალხო შეთანხმებით, რამეს დადგენა ან შეცხადება.
ლიკტეერე — გაკვეტება.
ლიკორინე — შეუსმენლობა, „შეკორინება“ (გურ.) არაფრად ჩაგდება“ — ა. ღლონტი.
ლიკიიკიაალ — ყველა საქმეში ჩარევა, ცხვირის ჩაყოფა, უსაფუძვლო ჩარევა.
ლიკვიატიინე — აკვიატება, აჩქარება.
ლიკგრლავი — დაწყევლა.
ლიკვრანსტაალ — ტკივილების გამო კოტრიალი.
ლიკვიე — გამხელილი გახდა, გაგება.
ლიკრიეს — სადმე გადაკარგვა, ინტერესის ერთი მიმართულებით მიმართვა.
ლიკრეებე — აკრძალვა.
ლიკცოორე — ქვებისაგან გაწმენდა.
ლიკვლიინე — მოთელვა.
ლიჟგნე — თოხნა.
ლილოოკე — ალოკვა, belecken — (გერ.) — ალოკვა.
ლიკედ — აღება, გაწყდომა ნაც. კედ, კედა, კგდე.
ლიკვედ — სურს.
ლიკთგნე — გადაკვრა, გადახრა.
ლიკიიკიაალ — უწესრიგოდ, საქმეში ჩარევა.
ლიკაანაალ — სიყრუის დაწყება.
ლიკლაანკუნე — ღეჭვა.

ლილდესკუნაალ — წამხედურობა.
ლინჩაალ — მარხვა.
ლიკიეს — დაკარგვა.
ლილმიისგიალ — დასაჭერად გამოდევნა.
ლიკენჭავაალ — კენჭებით თამაში.
ლიკენჭავი — კენჭებით მოფენა, მოხრეშვა.
ლიკანჭ — გაგიჟება.
ლილაკ — გამოვლა, წაწყდომა.
ლიკგპალ — ჯიბრზე დადგომა.
ლიკვიე — გახმაურება, გაუჩნდება.
ლილატუნაალ — ბოზობა.
ლილაპლაპი — ყბედობა. plappern — (გერმ.) — რატრატი.
ლილაკი — გამოვლა, წაწყდომა.
ლილომ — ზნე.
ლილშხურიელ — ირონიული ლაპარაკი.
ლილღვაჟ — მშობიარობა.
ლილულავალი — ოდნავ დაბანა.
ლილვ — დალილავებული, სილურჯე.
ლილოოკე — ლოკვა, Lecken — (გერმ.) — ლოკვა; belcken — (ინგ.).
ლილიეს — შელევა.
ლილეენკვე — ფრინველის მიერ მარცვლის ხარბად ჭამა.
ლილკვაამი — ეკლესიობა.
ლილშკიდაში — მჭედლობა.
ლილააშუნე — მხვნელ-მთესველებისადმი მიძღვნილი დღესასწაული, დიდმარხვის მეორე კვირის შაბათს აცხობენ ტაროს, დაუღლებულ ხარებს, სახნისს და სხვა საწარმოო იარაღებს, მოხარშულ ლობიოს და სიმინდს ერთმანეთში ურევენ, საქონლის ნაკელის გასაყრელ ხვრელშა გაუწვდიან გარეთ მამაკაცებს და ჭამენ — თესლს თესავენ ნაკელში.
ლილცჹჹმე — რაიმე მოსალოდნელი ამბის წინაშე შიში. შიშით ტანში შემცივნება, წვიმისაგან თავშეფარება (ლენტ. კ.)
ლილდეესკუნაალ — ჯიბრზე დგომა
ლილთომე — გაპიროვნება.
ლილჹჹხე — ბევრის ჭამა, ძლიერი გულმოსვლა.
ლილვარ — თვალის გუგის ირგვლივ დალილავება.
ლილინჩქქოორაალ — მსუქანი ხორცის ჭამა.
ლილჩე — დაცვა.
ლილყჹჹმე — წვიმისაგან თავშეფარება.
ლილჹგდე — დიდი მჭადების ცუდად გამოცხობა.
ლიმარხოოშე — მოშვებულად, შეუძლოდ დაჯდომა.
ლილბანაალ — დანიძლავება.
ლიმიინე — გაძლიერება, გასუქება.
ლიმონ — ძლიერი სიცივის შემდეგ უცბად გათბობა „ლიმონს ხაჯიდ".
ლიმაანაალი — მცირე საქმეების გაწყობა-მოლაგება.
ლიმოოშაალ — სხვადასხვაობის გამოჩენა.
ლიმოშ — არის თუ ვერა.
ლიმპიოოლნე — ამოტივტივება.
ლიმაიდაალ — სამხრობა.
ლიმოცალი — ნადირით დაცემული ოთხფეხი, ნადირისაგან საქონლის დაზარალება.
ლიმოორბანი — მოვლა, სამუშაოების მილაგება.
ლიმჹნდაკი — აქა-იქ გამოდებით კერვა.
ლიმსურე — წაქეზება.
ლიმშედვე — დათვალვა, შერგება.
ლიიმნე — ჭმევა.
ლიმაიდაალ — იოორა — სამხრობისაკენ.
ლიმრიაკნე — ნიჩბით ცომის გატყორცვნა.

ლიმრიეე თვეი — მარიამობის თვე.
ლიმარ — კაცობა, ჰიმარი ანუ ლიმარი, ციხე დასავლეთ საქართველოში გვ. 408 გეორგიკა, ტ. 4, ნ. 2.
ლიმკადაალ — გაფუჭება რაიმესი.
ლიმოორავ — მორიგება.
ლიმააქვრე — გადათქმა.
ლიმაარუნაალ — კოპწიაობა.
ლიმააჯე — ზედმეტად დაღლა, განზავება, ზიდვა.
ლიმხაალი — შეთვლა.
ლიმაანე — გამოყოლება, მიმოლაგება.
ლიმოშ — არის? კმარა?
ლიმააჯე — საყვედურის თქმა.
ლიმოორთხე — მორთხმა.
ლიმოოშაალ — ცალცალკეობა.
ლიმჹჹნე — მოზმანება.
ლიმონსყერ — შეთბობას იწყებს.
ლიმარკუნაალ — ცუდი სიარული მაღალი, გამხდარი ქალისა.
ლიმაანაალი — მილაგება მოლაგება.
ლიმურყვამაალ — რელიგიური დღესასწაულის სახელი.
ლიმლიაა თხნე — ხტუნვა ხტუნვით სიარული.
ლიმყაარ — ძმების ცოლების ურთიერთობა.
ლიმყინე — მყნობა, მიწის ბზარი ჩამოსაზვავებლად, ყანის შემოფარგვლა.
ლიმაჩვ — სიბერე.
ლიმოოშე — განცალკევება, გაპობა.
ლიმუურგვე — მითვისება.
ლიმუუქვე — შენელება.
ლიმუუძგვე — უჩუმრად ჭამა, ვიწროსახიანი დედაკაცი ჩუმად ჭამს.
ლიმხალაალ — გაიძვერობა, სხვის მოტყუების მცდელობა. ნახ. მჹხაარწი
ლიმხაარწი — რაღაც დღესასწაულია ძველი წარმართული პანთეონიდან
ლიმუქვანაალ — ღიმილი.
ლინზოორაალ — შეკრება.
ლინთვ — ზამთარი.
ლინეებარი — უბარაქოდ დახარჯვა.
ლინკვეშდე — დამოკლება, დუღებიი და-პატარავება.
ლინწილნაალ — მელოგინე ქალის ცერემონიალის შემდეგ ნებართვის მიცემა ადგომისა და გარეთ გასვლისა.
ლინთურაალ — გამოცნაურება.
ლინკვიილაალ — ჩამოზამთრება.
ლინტვლე — ძაფის გადახვევა.
ლინყოოთაალ — ნახ. ნაყოთ — დაყვავება.
ლინტკურაალ — მონატრება.
ლიინწყვე — ერთმანეთში არევა.
ლინდვეერიელ — მოფერებით მიახლოება.
ლინააწყე — შეწირვა.
ლინეკვ — დახრა, გახრა.
ლინცველი — დაზვერვა.
ლინკვეშდაალ — ვერ მოთმენა.
ლინყე — გამოცხობა.
ლინკეერაალ — კერშილობა.
ლინჩირე — დიდი ჩერიათი ძაფის ხელმეორედ რთვა.
ლინკოვ — ვალდებულებით თხოვნა, „ნუკვა თხოვნა" ვახტანგის მონოგრაფია ტ. 3.
ლინააგე — გაოცება ხალხის ხმაურით.
ლინჭლი — გასახედნი ხარების წამუშავება.
ლინკიოლაალ — ხანგრძლივი მეზობლებთან სეირნობა.
ლინცჹჹრე — პატარა ცეცხლის დანთება, შემცივნება.
ლინღალი — ტანსაცმლის შემოხურვა, ნათესაობა.
ლინსგემ — ვინმეს წყევლის შემდეგ ჭიქის წაქცევით დაწყევლა.

ლინწრეექე — პირიდან ნერწყვის დენა.

ლინფეედლე — მიახლოებით.

ლინოოგე — მარტო ფორმის მიცემა, არამტკიცედ აგება.

ლი პეეჟუნაალ — დამალობანას თამაში· სახლში არ შეიძლება დამალობანას თამაში, რადგან ცხვრების გაწყვეტა იცისო.

ლინცულე — რძეში პურის ან მჭადის ჩაფშვნა საჭმელად. „იყო ამბაკომ წინასწარმეტყველი იუდეასით და მან შეაგბო გბოდივილი და შაანეცვნა პურნი ვარცლსა! (ე· ი. ჩაფშვნიდა შიგ პურს). (ბიბლია 14, 33-40).

ლიპ-ლიპს — სველი ტანსაცმლით მოკრეტინოდ მიდის.

ლიპ-ლიპს — სველი ტუჩებით ბევრი ყბედობა. lippe — (გერმ.) — ტუჩი; (lip) — (ინგ.) — ბაგე.

ლიპოჭალ — ზედმეტად მორთვა, წვრილმანებით თავის დაკავება.

ლიპამპლავი — თხის, კურდღლის და ცხვრის მიერ ჭამა.

ლიპრეენტე — პატარა გოგოს გაუპატიურება·

ლიპრისდე — მონათვლა.

ლიპროსიელ — სუსტი ქალის გულსუსტობა.

ლიპრე — აფრენა, უცბად მოკვდა.

ლიპრინშვე — ტუჩმობზუებით ბლიკვის კვრა, ქმნა·

ლიპოწკიალ — ოდნავ მიკარებით ჭამა.

ლიპენწკვე — პწკენა.

ლიპჭე — პატარის მოტეხვა, მოხევა, პატარა თხელი პურის მოტეხვა.

ლიპრატი — თოვლის უცბად დადება, მირტყმა პატარა გოგოსადმი.

ლიპარტელიაან — ლიპარტიანი ქართულად, ხოლო ქვ. სვანეთში გვარის გამოთქმა ცოტა გარდაქმნილია და ამბობენ ლიპარტელიანსაც, ისევე როგორც ქვ. სვანეთის ზურაბიანების ძირითად განაყოფებს ზემო სვანეთში ზურებიანებს უწოდებენ, ხოლო სომხეთში კი ზაროპიანი. ამჟამინდელი სომხეთის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილეა ჟირაირ ლიპარტიანი. ლიპარტელიანები, ანუ ლიპარტიანები ცხოვრობენ ლენტეხის რაიონის ჩოლურის თემში, კერძოდ კი ქვ· ჭველიერში, ლეთიხში. მეტი რაოდენობა ცხოვრობს ლენტეხის საზოგადოებაში. გადმოცემის მიხედვით, ამ გვარის წინაპრები შემოსულან ლენტეხის რაიონში ბარის საქართველოდან, როგორც აყრილები — ორი ძმა გაჩერებულა ლენტეხში, ხოლო ერთი ძმა კი — ჩოლურში ასულა გარდაფხაძესთან სოფ. ბულეში· საქართველოს ისტორიაში ეს გვარი დიდი ხნიდანაა სახელგანთქმული. კერძოდ კი, როგორც ოდიშის მთავრები და მერე ლეჩხუმის მფლობელებიც. უფრო ადრე, ამ გვარის სამფლობელო ზემო იმერეთშიც უნდა ყოფილიყო, კერძოდ კი კაცხის მიდამოებში. ლიპარტელიანების გვარის წარჩინებულები კი ხშირად ეკირთებოდნენ საქართველოს ტახტის მფლობელებსაც. ლიპარტიანის ასული, მარიამი დიდხანს იყო საქართველოს ტახტის კურთხეული დედოფალი და მოხერხებული პოლიტიკის მეშვეობით რამდენიმე მეფე გამოიცვალა.

„მერმე კუალად ევედრა მოურავი დედასა მეფისასა დედოფალსა მარიამს, ასულსა ლიპარტიანისასა“ გვ. 56 „ქართლის ცხოვრება“.

„შფოთებასა შინა აშველა ლიპარიტს როსტომ მეფემ სპანი, რამეთუ ძმა იყო ლიპარიტი მარიამ დედოფლისა“. გვ. 76, ვ. ბატონიშვილი — „საქართვ· ცხოვრება“. „ყეენმან მისცა მეფობა ქართლისა ვახტანგს და ნიჭნი დიდნი და საგანძურნი როსტომისანი და დედოფალი მარიამ, რათა შეირთოს ცოლად“· — საქ. ცხოვრ. ვ. ბატონიშვილი, გვ. 77.

ლიპარტიანი, როგორც ლუარსაბის ბიძა მონაწილეობას ღებულობდა ტაშისკარის ცნობილ ბრძოლაში. „განიყვეს იმერეთი მეფემან ვახტანგ და დადიანმან ლიპარტიანი ვამიყ და ბუჯის წყალს აღმოსავლეთის კერძი დარჩა ვახტანგს“, გვ. 78. ვ. ბატონიშვილი, „საქართველოს ცხოვრება“.

„ეზრახა ლიპარტიანს ალექსანდრე მეფე და მისცა თავობა ლეჩხუმისა... იყო ლიპარტიანი ულვთო, ცრუვიც, უპირო“ გვ· 22, ვ. ბატონიშვილი „საქართვ. ცხოვრება“.

„ლიპარტიანი მიემხრო ალექსანდრეს და უღალატა არჩილს, ამიტომ არჩილი გაიქცა რაჭით რუსეთში“.

„განძლიერდა ლიპარტიანი გიორგი კლავითა და ტყვის ყიდვითა, არღარა ინება ლევან დადიანი, განაგრძო და წარვიდა ქართლს არჩილ მეფესთან და დაიპყრა ოდიში ლიპარტიანმან და არა იწოდებოდა დადიანად, არამედ ლიპარტიანად და თაობდა ლეჩხუმსაც“. გვ. 327, „საქართ. ცხოვრება“ ვ. ბატონიშვილი.

„1049-1047 წლებში სასირეთის ჭალას მომხდარა ბრძოლა ბაგრატ და კლდეკარის ერისთავ ლიპარიტს შორის. ბაგრატ IV-ს მოუშველებია ვარიაგთა რაზმი“ („სკოლა და ცხოვრება“ გრ. ზარდალიშვილის წერილი შ· რ. გეოგრაფიული ჰორიზონტი. გვ. 66, 1967 წ.

„განევლტო ლიპარტიანსა ძმა თავისი იესე, რომელსაც ეპყრა ლეჩხუმი ნებითვე ლიპარტიანისათა და მივიდა წინაშე გიორგისა ქუთაისს· შეშინდა ლიპარტიანი, მივიდა ლეჩხუმს და მისცა ძესა თვისსა ბეჟანს ლეჩხუმი და უხუცესსა კაციას დადიანობა თვით ლიპარტიანობდა კვალად“ — გვ. 336. „საქართველოს ცხოვრება“ ვ. ბატონიშვილი.

„ბაგრატ III-მ წაართვა რატი ლიპარტიანსა კლდეკარი, სკორეთი, თრიალეთი და მანგლისის ხევი, თვითონ (ლიპარტიანი) დაჯდა არგვეთს მამულსა თვისსა“ ივ. ჯავახიშვილი, საქ. ისტორია. ტ. II. გვ. 127·

„რაჭის ერისთავები კახაბერიძეები ბაღუაშთა გვარის წარმომადგენლები იყვნენ, შემდეგში ჟამთა აღმწერელი მათ კახაბერის სახელის მიხედვით კახაბერიძედ თვლის. წარმოშობით ეს საგვარეულო არგვეთიდან მოდიოდა და მისი მამაპაპისეული რეზიდენცია კაცხი იყო“. რეხვ. იმერ· XVIII საუკუნეში, გვ. **78.**

1673 წ. ლევან მე-3 დადიანის მიერ დავით ნემსაძის კათალიკოზად დამტკიცების წიგნი „არის ამის მოწმე... ჩვენი სახლის უფროსი და ვეზირი ლიპარტიანი კაცია“ (გვ. 86,

დასავ. საქართ. საეკლ. საბუთ.)
1701 წ. გიორგი ლიპარტიანის შეწირულობის წიგნი ცაგერის ტაძრის საბუთთაგან. „ჩუენ თქვენ მიერ გამდიდრებულმან ღვთივ აღმატებულმან ოდიშისა და სალიპარტელიანოსა მპყრობელმან ლეჩხუმისა და საინასარიძოს მჭირავ მქონებელმან, იმერეთის სარდალმან და თავმა, სულ სვანეთის კლიტემან, დადიან ლიპარტიანმა ბატონმა გიორგიმ“. („დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო საბუთები“ ნაწ. I, გვ. 86).

1714 წელს გაბრიელ ჭყონდიდელის შეწირ· წიგნი „წმინდაო გიორგი სუჯუნისაო, ჩვენ დიდის ლიპარტიანის ძემან ჭყონდიდელმან გაბრიელ დას. საქ. საეკლესიო საბუთები, წ. I, გვ. 111 „დავასვენე ხატი წმიდისა გიორგი მთავარ მოწამისა ოქროისა მინითა, ზედ ზის თუალი იაგუნდი დიდი და მცირე კ (20) ზურმუხტები ბ (2), ბადახშანი ბ (2) და მარგალიტი იე (15) სხვა თვალი კ-დ ბეჟედი მთელი და სრული ყოველთა ფერითა“. „ალავერდის სახარების ივანე ლიპარიტისძისეული მინაწერი 1059 წლისა. ქართლის ცხოვრება, ქვის ფურცლები, გვ. 62.

ლიჟაჟუნე — „ჟაჟუნი“ (გურ.) — ცემა.

ლიჟღეემბაალ — ხმამაღლა თავზე ტყეპით ტირილი.

ლიჟუურე — ნელი ტკივილი.

ლიჟგგრე — წყალობის ყოფა, გასტუმრება, მოკვლა.

ლიური ლიმბრალ — შეცოდება, შებრალება·

ლიჟვიილნე — გამორბენი.

ლირინკიაალ — ცის გადაწმენდვა.

ლიჟღურე — შეყოლიება.

ლირიელაალ — გინება.

ლირეეჭაალ — ტირილი.

ლირეენჭინაალ — ჭორაობა.

ლიჟღუუნტე — ჟღვლინტიანობა.

ლირდი — გაზრდა, ამოყვანა, მიწით ამოყვანა.

ლიჟღმე — ავადმყოფობით გაღიზიანებული·

ლირდე — სიცოცხლე Erden — (გერ.) — ცხოვრება.

ლიჟღუნე — გამოზოგვა.

ლირდი — გაზრდა.

ლიირე — დაწყება, თავზე წყლის გადავლება, წყლის ღვრა, საქმის შედგომა·

ლიირი — იქნება, დაღვრა.

ლიროომე — ძლიერ გახარება ნათესისა.

ლირმინაალ — დასაჭერად გამოკიდება.

ლიჲრაბიელ — წინასწარ გაფრთხილება.

ლიროოკნაალ — არ ული კუდიანებს.

ლირქვაალ — დაფარვა, ჩაცმა.

ლირეღვ — დაცემა, ქცევა, სისხლად ქცევა.

ლირიალიინე — ნანას თქმა, ქორის შეშინება

ლირიინკიაალ — ცის მოწმენდვა, გამოდარება.

ლორიიკიაალ — რიკტაფელობის თამაში·

ლირიინქიელ — გულის რევა.

ლირდე — ყოფნა.

ლიროოყიელ — სულელობა.

ლირიინქე — დაყრა.

ლირეკვ — შეკრთომა·

ლიროოდე — დაწყნარება.

ლირწვიელ — ზმორება.

ლირხგნე — გათოშვა, დაკაკუნება.

ლიჲშხვაალ — ოჯახების შეერთება.

ლისმინე — გაგონება.

ლისეემნე — დამარცხება.

ლისპე — შეხვევა, გადაბრუნება.

ლისკვაანთაალ — მობოდიშება·

ლისრააბიელ — სახე გამხდარი ბიჭის უკმეხი ლაპარაკი.

ლისეერ — მოფსმა, Waser (გერმ.) — — წყალი. ссать (რუს.) — ფსმა·

ლისვააჭე — წვრილი ტყის მწყობრად მოჭრა.

ლისვეეტე — ჭვავის გაბერტყვა.

ლისაარვნე — წყალობის ყოფა.

ლისტუული — სტვენა. სტვენა აკრძალულია, უქონლობა იცისო.

«Что свист деньгу выживает», А. Пушкин, «Дубровский».

ლიტმე — ჭამის დათმენა, განგებ არ ჭამა, გამხდარ, მცირე საკლავის დაკვლა, კანაფის ღეროსაგან ბოჭკოს გაცლა, დათმობა.

ლიტეხ — დაბრუნება, ქების თქმა, მადლიერება, აფუვება.

ლიტ-ლატ — ყბებზე მირტყმა-მორტყმის ხმა.

ლიტეტჩავაალ — უძილოდ ღამის თევა.

ლიტყგსუნე — ოდნავი შეტყობინება.

ლიტკბჼნე — დახამხამება.

ლიტხე — გახეულის დაკერება, დაბრუნება·

ლიტოომბე — ერთმანეთში პირის მიცემა, ერთად მოქმედებაზე, ან ერთად წასვლაზე.

ლიტბჼლი — ტაბლების გამოცხობა ღმერთის სადიდებლად.

ლიიტვ — გაქცევა.

ლიტყააციელ — ჩხუბი.

ლიტყცე — ახდა, გაკერილის გახეთქვა

ლიტრელაალ — განებივრება, თამაში.

ლიტფუურაალ — სახის ხოკვით ტირილი.

ლიტიანტრიზი — საქმეზე წაქეზება

ლიტუული — დაძახება tuten (გერმ.) — დაძახება, საყვირით მოწოდება სერბიულად ტუ — ლაპარაკობს· ტუ ბელგრად — ლაპარაკობს ბელგრადი.

ლიულუფი — ჭირის დღეზე სოფლის მოსახლეობაზე სულადობის მიხედვით ულუფის დარიგება — კვანჩხი, სასმელი და სამი გომიჯი.

ლიურწყოვი — სახსნილოს ჭამის აკრძალვა, კერძო მარხვა ვისიმე მოკვდომის შედეგად·

ლიუუნე — თავის არიდება, წაყრუება, თავისად მიღება სავალდებულო საქმისა laune — (გერმ.).

ლივშედაალ — თვიურიანობაზე სისუფთავის დაცვა.

ლიურგე — გალაღება.

ლიფ-ლიფ — ალის ხმა.

ლიფაანე — მკვდრის მოსახსენებლად პურმარილის დადგმა — მკვდრის ულუფის მიჩენა. ნახ. ფაან.

ლიფჟულე — ძნელად დანთება ცეცხლისა. „და დასდვა ბნელი საფაჟველად მისა“. ფსალმუნი (17, 11).

ლიფოონჩხე — ძლივს და არა მტკიცედ აგება, მცირე სენის შეყრა, მოკრუნჩხვა, მოცეცება, სენის შეყრა.

ლიფიცხავი — ცეცხლთან ძლიერ ახლოს მიყუდება, რაიმესი გასაშრობად.

ლიფზოონე — გაცივება.

ლიფშურტუნი — დიდხანს პირით შებერვა ცეცხლის დანთებისათვის „ქშუტუნი — ბერვა ინგილოურად“ — ექვ. თაყაიშვილი. „საქართ. სიძველენი“. ტ. II, გვ. 283.

ლიფლააფე — საქონლისაგან თივის ჭამა.

ლიფშჷჷკე — ცარიელი გამხმარი პურის ჭამა გამხდარისაგან.
ლიფეენჩე — ღორისაგან მიწის თხრა.
ლიფვნიელ — ცხენების აღრევა.
ლიფაალფაალი — ალზე გავლება — ოდნავი შეტრუსვა.
ლიფოყი — ცუდ საქმეზე წაქეზების მიზნით არასწორად დამოწმება.
ლიფუსტ — **ლიგუურ** — ბატონყმობა ე. ი. ბატონს ფუსტ ქვია და გლეხს კი — გუურ — ხომ არ მომდინარეობს ეს ფუსტელთა ტომებისაგან და გურანიების ტომებისაგან?
ლიფილფაალ — დიდი ტანის მოზრდილი კაცი არაჭკვიანურად დაიარება.
ლიფიილფე — ტყვილებს ავრცელებს.
ლიფხაარუნე — თვალების ხამხამი.
ლიფუსტ — ბატონობა.
ლიფიილაავე — ძლიერ გაჯავრება — გაგიჟებამდე.
ლიფხრე — გახელა.
ლიფხეტ — მოფრთხილება.
ლიფხეეტე — თესლის გამორჩევა.
ლიფზე — ტყვილების როშვა.
ლიფიიჷფანაალ — მსუბუქი საქმიანობა.
ლიქავეეთი — გაბმული ძახილი.
ლიქაადურაალ — საქმისადმი თავის არიდება.
ლიქშიილნე — ქათმების გარეკვა.
ლიქეჷქსარი — უაზროდ დაშლა.
ლიქლაათე — მსუქანი ხორცის მოთლა.
ლიქჷრჯმანი — დაკარგვა, მიმალვა.
ლიქჷჷლიელ — ბრიყვული ხმაურობა არასრულწლოვანის მიერ.
ლიქნუურაალ — მორცხვად მოქმედება პატიოსანი ქალისაგან.
ლიქნაშიელ — ხარბად სმა.
ლიქიინქე — გინებით გალანძღვა.
ლიქქე — ტყუილების გავრცელება.
ლიქლასპაალ — დამნაშავის ლაქუცი.

ლიქენაალ — ზედმეტი დაფასების გამოხატვა — „გამოებვა და წაყვანა მას ჰმართებს თქვენი ქენება“ — (ვ. ტ.).
ლიქვინსტოორე — ძირზე გაპარსვა.
ლიქარქაშაალ — სარგებლობის გამორჩენის მიზნით გულმოსაგები მოქმედება.
ლიქიაამაალ — ბოზობა.
ლიქაადურაალ — საქმის მიმართ თავის არიდება.
ლიქევნე — მსუბუქი ხველება.
ლიიქვიის — თქმა.
ლიქუუჩვნე — უმუშევრად გამოკვებალი, ჩაჭრილი.
ლიქვაასე — პატარა ცოცხით ხვეტვა.
ლიქნე — გარბენა.
ლიქიოოლე — მოქნევა.
ლიქლოოსაალ — ლაქუცი.
ლიქეეშტე — გატარტალება.
ლიქვაავრიელ — მსუბუქად წუხილი, ნაღვლობა.
ლიქვაავე — მოსპობა, განადგურება.
ლიქირშე — ახალ ნაქსოვი მატერიის ქვაზე დანაყვა.
ლიქჷრსინე — მცირე ლეწვა.
ლიღნე — ზეთის გამოწურვა, ხმის გადენა.
ლიღეეშკვნე — ამორწყევა
ლიღრეჭუულაალ — ძლიერ ხვეწნა.
ლიღვშგიიშაალ — მოთქმა.
ლიღაამნე — დაყოვნება.
ლიღძინე — გაღიზიანება.
ლიღჷჷმბალ — ძაღლების თამაში.
ლიღჷჷბე — ძლიერ გასუქება.
ლიღდიელ — ხშირი დამადლება.
ლიღვშგააშე — გაცდენა.
ლიღვლაი — მუხლმოყრა ღმერთის სახსენებლად.
ლიღვააშე — გამოძალვა, გამოტყუება.
ლიღრეენციელ — ნელი მოთქმა.

ლიღეეშ — წართმევა.
ლიღჷნდააგიელ — ხანგრძლივი ხვეწნა, **თხოვნა,** მომაბეზრებელი თხოვნა რაიმესი.
ლიყუული — დაჯაბვნა, ყვირილი.
ლიყიოტაალ — ჭყუმპალაობა.
ლიყჷჷნჭაალ — არამტკიცედ უარის თქმა.
ლიყლჷჷვე — მცირეწლოვანისაგან უმადურად და ბევრის ჭამა.
ლიყჷნჭე — შეზიზღება, მოყირჭება.
ლიყიოორე — უცაბედი ტკივილები, ან განცდით გახდომა, გაუფერულება.
ლიყჯუნე — მალულად თავისთვის შენახვა.
ლიყაალ — კოცნა.
ლიყჯენი — დაწყევლა.
ლიყიოტაალ — წყალში ჭყუმპალაობა.
ლიყ-ლიიყი — მუცელცარიელი ხარის სირბილი.
ლიყდაანე — დაკავება, თან ქონა.
ლიყურყვიინე — ძლიერ გასუქება სხეულის ყველა არეში, რბილი რაიმეს ჭამა მსუქნის მიერ.
ლიყიოლაალ — საწყლად გამოყურება.
ლიყაარიელ — გარტყმით ჩხუბი.
ლიყირყიტი — დიდხანს ცდა.
ლიყერ — დათხოვება.
ლიყ — **ლიყ** — დაკოდილი ხარის ატეხილ ძროხის გამოდევნება.
ლიყროჭინე — სიცილით სიხარულის გამოხატვა.
ლიყვჩე — შეტეხვა, გატეხვა.
ლიყიეს — **გაყოფა, ჩაყოფა.**
ლიყრაშდიელ — ძალით სმა
ლიყვიილფიელ — სირცხვილის გრძნობის გამო ფერის შეცვლა
ლიყეენე — ყოლება, ჩაყოლება, ვარგება.
ლიყდაანი — დაკავება ძროხის მოზვერისათვის, რომ დაამაკოს.ასევე ქვია სვანურად ქალის დანიშვნას. საფიქრებელია, ძველად პირველი ცოლქმრობის რიტუალი ასე ყოფილაყო. იგივე ტერმინი ადამიანის რომელიმე ასოს გაკავებას, გაშეშებასაც ქვია ინფარქტის დროს
ლიყვლე — გაყოფა, გამოშორება, გამოცილება ლაქისა ან ჭუჭყისა.
ლიყვააყვიელ — ქოქოლის დაყრა
ლიყვარყვააცი — სხვადასხვა ბრწყინვალე ფერად გამოჩენა.
ლიყიიყეევი — გულის რევა.
ლიყვანსგუნაალ — რიკტაფელაობა
ლიყირყიიტი — დიდხანს მოცდა.
ლიყრე — ძლიერი სიცილი.
ლიყრუე — ძლიერ გაპატივება, სასუქის ზედმეტი მოყრა.
ლიშშუნე — ჩუმად გაქრობა, მოკვლა და დამალვა, ჩაჩუმება. დასვენება დაცული გარე მოქმედებებისაგან.
ლიშუუშხვალ — საჭმელ-სასმელის ცხელ კერასთან კეთება, კერასთან მოქმედება სიცხეში და კვამლში.
ლიშტაბ — ძრომა, მუშაობა.
ლიშტეკვ — სლოკინი.
ლოშტაარვე — ეჭვით შემჩნევა.
ლიშვე — გაშრობა, წყაროსი, ხმის ჩაწყვეტა.
ლიშყდუნე — შეხსენება.
ლიშრავიინაალ — გლოვის შემდეგ გახსნილება მესამე დღეს.
ლიშდე — ჩამოყრა, დაყრა, უფლებამოსილება.
ლიშრავე — გახსნილება.
ლიშკუუნთე — მიკრუნჩხება.
ლიშტრაალ — თამაში, გადავიწყება, გულიდან გადასვლა „გვიხენჭა ხეშტრი“.
ლიშვრიელ — ამოხვნეშა.
ლიშტეენე — წინ გარეკვა ერთბაშად

ლიშკაადი — 2 — მიჭედება· გამოჭედვა.
ლიშუუშხვაალ — ნაცარქექია.
ლიშოონაალ — შურიანობა.
ლიშოპნავი — ამოწურვა, erschopfen (გერმ.) — ხაპვა.
ლიშტაარნი — მომკილ ყანაში თავთავების მოგროვება
ლიშვე — დაშრობა
ლიშლოოგიაალ — უაზროდ ქვების სროლა
ლიშდაალ — ხმის გაცემა.
ლიშყედ — ხსომება, გადავარდნა.
ლიშტერავი — დაშტერება. Starren — (გერმ.) — დაჟინებით ყურება, Stier — გამოშტერებული
ლიშიაალ — ომი, გასივება.
ლიშთუნაალ — დარტყმით დამუქრება.
ლიშოონაალ — შურის გამოთქმა
ლიშკაადე — ჭედვა, ჩაშტერება, ჩაჯინება·
ლიშტუულიელ — ხმამაღლა გაძახილ-გამოძახილი ნახ. შტულვარ.
ლიჲშხვაალ — ოჯახების დროებით შეერთება — ასეთ დღეობას იხდიდნენ ყველიერში დიდ მარხვის წინ·
ლიშკჷრმაათიელ — ხმამაღალი ლაპარაკი.
ლიშაარუნე — ქონიანი ჭურჭლის ცხელი ნაცრით გაწმენდა
ლიშხრე — ფართოდ გაპობა.
ლიშლიგე — შლიგინით გამოსვლა.
ლიშუუშხვაალ — სამზარეულოსთან მსუნაგობა.
ლიშლაგი — დარტყმა. Totschlagen (გერმ.) — დარტყმა.
ლიშგაავე — დათევა.
ლიშვმე — ხმის გაცემა, გახმაურება, (რუს.) — ხმა. „ხოლა გვეშლალ ეთშუმანს“ — ცუდი საქმე გადახდათ·

ლიშლოოვგიალ — ქვების სროლა.
ლიშვიე — დანთება ცეცხლის — ჩაციება.
ლიშტკჷნე — ჩარჭობა, Stecken — (გერმ.) — ჩაჩრა, ჩატენა.
ლიშყედ — გადავარდნა, ხსომება, დამახსოვრება.
ლიშტრანი — გრეხვა, დაგრეხვა.
ლიშლჷნე — გაძღომა, დიდმუცელასი.
ლიშტრე — გულიდან გადაგდება, გართობა
ლიშვიინე — გაძლიერება, გახარება რაიმე თესლის.
ლიშ[illegible] — ლაპარაკი ლაშხ. კილოზე.
ლიშვნეეფე — Schopfen — (ხაპვა, სულის მობრუნება
beschnuffeln — დაყნოსვა (გერმ).
ლიჩეენჩაალა — დამამლვა
ლიჩეეჩვნაალვნე — ვინმესი ძალით შექებით გამოჩინება.
ლიჩხატვრე — შიგადაშიგ სხვის აზრში გარევა·
ლიშოპნავი — ლიშოპნავალ Schopfen (გერმ.) ხაპვა.
ლიჩედ — ყოფნა, გასხლტომა, გაქცევა.
ლიჩხკჷნე — დაკაკუნება, უდროო დროს გახსენება საქმისა, ძლიერ გახმოპა.
ლიჩლამი — მითვისება.
ლიჩშანაალ — სხვისი ძალით ჩამოტოვება, გასწრება.
ლიშრავი — მარხვის გახსნილება.
ლიჩაარხაალ — სრიალი.
ლიჩხ-ლაჩხ — პირში მირტყმა მორტყმა.
ლიჩფჷლე — დაქროთამვა.
ლიჩვმიიშ — საქმის კვირა·
ლიჩაფქვე — შესუსტება, საქმის არამტკიცედ კეთება.
ლიცე უჟ — წყლის ძილი.
ლიიცვ — დაცინვა Uzen — (გერმ.).
ლიიცვ ოსთხაპ — სიცილი წასკდა

ლიც — წყალი ლიცლიცებს. ლიცეულა — მდინარე რაჭაში. ფსა — სიტყვა ჩერქეზულ-ადიღეურში წყლის აღმნიშვნელი სიტყვაა. ამბობს ზ. ჭუმბურიძე ჟურ. პიონერის III ნომერში 1964 წ... მან ალბათ არ იცის, რომ ფსჷ სვანურად ფსმას ქვია· ფსელი ქართულად შარდი, სითხე ფისუსიც, ქვია ამიტომ სულ არაა უცხო ენის მოშველიება, როცა ქართულადაც ან უკეთ ქართული ენითაც სვანურით სუფსა ნიშნავს სურუ ფასას ან დიდ წყალს. წყლის სახელი შარდთან იყო ძველად გათანაბრებული, ამას ამტკიცებს ძველი ზღაპრები და შედარებაც — ფასერ — ისე — რფსჷ ფსელი ფსისი
ლიცმადირაალ — მიზეზიანობა, საჭმლის გარჩევა „ცმადირობა“ — საბათი.
ლიეცი — საზიაროს დათმობა დასათავებელის მიცემით.
ლიცხრილე — მოცხავება, გალეწილი ხორბლის ცხავში გატარება·
ლიცხრე — გარკვევა, კამათით. ურთიერთდაპირისპირებული აზრით სიმართლის გარკვევა.
ლიცვაალ — ჩხუბი.
ლიცეენცხვაალ — მცირე წახემსება.
ლიცუუნცქვე — ჩიჩქნა ღორის მიერ.
ლიციინცქვე — ცუცქვა·
ლიიცვ — დაცინვა, გაქილაკება Uzen (გერ.) — დაცინვა.
ლიცი ფერიშ — წყლის ფერი.
ლიცეენგრინაალ — ზვერვა, ჭორაობა· ნახ. ლინჭვეერნაალ.
ლიცეეხვე — დაცეხვა, ტაროების დაბეგვა კაკლის დასაყრევინებლად.
ლიცხტენი — ყელში გაჩხირვა, შეჩვენება, დაწყევლა.

ლიწჷრპლავი — წვრილი ხმით ლაპარაკი·
ლიწჷრმაათიელ — ტვირთქვეშ ჯაფის გაწევა.
ლიწყგი — მცირეს მოწველა
ლიწენწული — რძე არ ქონდესა, მაინც წოვდეს.
ლიწდოორე — ფხის შესასწორებლად ლესვა.
ლიწიინგვე — გაბინძურება.
ლიწჷრხანელ — წმაწური
ლიწკჷჷლი — წვრილი ხმა, კნავილი — გვი ხოწკჷჷლი — გული რაღაცას უგრძნობს.
ლიწვიილაალ — გათხოვება.
ლიწკვერტავი — შეკოხტავება, შეკრეჭვით შელამაზება.
ლიწჷთხი — ძნელი ტვირთის ზიდვა აღმართზე·
ლიწვრე — წისქვილის დოლაბის არეში ფქვილის გადენა.
ლიწეწავი — მატყლის ლაფეთში გატარება.
ლიჭვეენფაალ — ჩაციება, რამდენიმეჯერ კითხვის გამეორება.
ლიჭნე — გაფიქრება, მცირე კვებით სულის შენარჩუნება.
ლიფინთოორე — სიგამხდრით ფერდაკარგვა·
ლიჭჭკუნე — თვალის ჩაკვრა.
ლიხჷრიალი — Schnarchen (გერმ.) — ხვრინვა.
ლიხლაახე — აცრემლებამდი გაჯავრება.
ლჷხანზე — შეკაზმული, შეკაზმვა.
ლიჭვდაანი — კითხვა.
ლიჭყიპე — მისხმა.
ლიჭყიოლაალ — პატარის ავი თვალით მიმოხედვა.
ლიჭრი — შეთვლა, იატაკის დაგება.
ლიხვნალ — დამუქრება, ტკივილი უხსე-

ნებს.

ლიჭდე — მიყუდება.

ლიხრეენჯიელ — შეფხანვა ტანისა რაიმე საგნისადმი.

ლიხვიირსალ — ჯგუფად ადგილის მონაცვლეობა.

ლიხ — არიან.

ლიხურგვიინე — კუდიანისაგან ვნების მიყენება.

ლიხნე — წართმევა, ნაკელის გაყრა, ლიბიიშტე — (ლაშ. კ.).

ლიღეეშ — წართმევა.

ლიჭვდაანი — კითხვა — ტკივილების შეხსენება.

ლიხვტე — მცირედ დაჭრა, გაწყვეტა, ყანის დაზარალება.

ლიხლაელ — დიდად გაჭირვება, ნაჯაფი, ნამუშევარი.

ლიწალავი — მდუღარეში გავლება დასამჟავებელი ლახანასი.

ლიხაამფარაალ — წინააღმდეგობის გაწევა.

ლიხლგფგნე — წყრომის მკვეთრად გამოჩენა.

ლიხურსლავაალ — დიასახლისის ირველივ დახმარების გამოჩენა.

ლიხიილწე — წაკაპიწება

ლიხრესიელ — მორიგეობით რიგრიგობით მოქმედება.

ლიხიოორე — ნაწლავების ძლიერ გაწმენდა, ჩიბუხის ტარის გახურებული მავთულით გახვრეტა

ლიხიირე — კანაფის სინოტივეზე გახმობა ბოჭკოს განცალკევებისათვის ავადმყოფობის გამო გახდომა — ხორცის შემოლევა.

ლიხლინე — დახლა — აღმართვა, აღპრობა ხელების ან შესაწირის.

ლიხიინე — უკან დახევა. Weichen, Wich — (გერმ.).

ლგხ — შური.

ლიხგლი — ერთი ამოხველა.

ლიხგლიელ — ამოხველება ბევრჯერ.

ლიხგგნე — გახდომა და გაშავება, სიცრუეზე ძალათი იძულებით დაფიცება.

ლიჯჯუნე — ჩუმად მუჯლუგუნი.

ლიჯვანაალ — მძუნაობა.

ლიჯმი — დამარილება.

ლიჯრინჯე — ფრთხილად განძრევა, გაღვიძება, ოდნავი რწევა.

ლიჯგრი — სულის კურთხევა.

ლიჯღუნკვე — ტყავის დახევა.

ლიხოოჯაალვნე — ხაბაკის გადატან-გადმოტანა.

ლიჯრიითაალ — ჯირითობა, ნიშანში მუჯირას სროლა შეჯიბრებაზე

ლიჯჯგგნე — გაჟრჟოლება.

ლიჩჩხუნე — დამცხიკვება.

ლიჭვამიელ — სმურები — დალევა.

ლიკჩგნე — ყინულის მოტეხვა, ყინულზე საფეხურების ამოჭრა.

ლიკჩე — გაცვეთა.

ლიკედ — მოსვლა „ნათელსა ბრწყინვალესა საჭურველითა აჰკედ შენ ეტლთა მათ ზედა ცეცხლისათა“ გრ. ხანძთელის საგალობელიდან მიძღვნილი მერჩულესადმი. გ. მერჩულე გვ. 791.

ლიკვიინე — თოვლის ძლიერი მოყრა, სისხლის ძლიერი დენა, ფრჩხილების მოჭრა. „თუ ტყვე ქალი ცოლად გინდოდეს მოჰყვინო (მოჰკვინო). ფრჩხილნი მისნი“ (მეორე სჯულისა 21, 19-14).

ლიკვაამი — გადაწოდება.

ლოობარ — წვრილი ბაწარი.

ლოობილარ — ახოები ჩოლურში

ლობიაარ — ლობიანი.

ლოობი — ძველებური დარბაზიდან სახლის ქვედა სართულზე საიდუმლო ჩასასვლელი, ხვრელი მძიმე სარქველით

ლოოკ — მცირე ფაფა, ერთი ამოლოკვა. вылакала — (რუს.). ჟენლოოკე ამოლოკა. locken — (გერ.) — ლოკვა, lick — (ინგ.).

ლოოპი — ლაფანი, „ლოპინი“ მდ. რაჭაში გვ. 84 „ლოპო — ხის ქერქი წყლიანი, რა შესძურეს“ — საბა.

ლოქ — ო „ამჟი ლოქ ლ მარ“ — ასე ყოფილაო-თქო.

ლოოქარ — ვთქვი.

ლოხვეკვ — დავაპირე.

ლოხდერყა — ღმერთს დაუცვია.

ლოხტკიბა — გაუკრავს, მიუწებებია, მიუტკეპნია გ. ნიჟარაძე გვ. 17 ისტორიულ ეთნოგრ. წერილები.

ლუბუუნჯღვე — ცუდად დაკლაკნილი კაცი.

ლუ — ად, ლულჩხუმუდ — ლეჩხუმურად.

ლუბზუუნკვე — „ბავშვები შემოხვეოდნენ წელში აბზუკულ გამხდარ ღორს“ დ. კლდიაშვილი.

ლუბგუუნე — შეგულიანებული.

ლუბრე — დაბნელებული.

ნისლი, ბურუსი, ბური

ლუბუქვ — დამბალი, ქარიანი.

ლუბუუსკვე — „ამობუსკული“ (დ. კლდიაშვილი, „სამანიშ. დედინაცვალი“).

ლუგვენ — ფასი, ღირებულება.

ლუბურდლავე — არეულ-დარეული.

ლუბურდიინე — წყალში გახსნილი ფქვილი.

ლუუგვ — ვდგავარ, ვბინადრობ „ოი, ჩემდა უფალო, მოწამეო მის ქვრივისაო, რომელსა თანა აწ მე ვგიე“ — (3 მეფეთა, 17, 7-23).

ლუგვიინდე — მოღუშული, მოქუფრული.

ლუგუდნავე — ტოტებ ჩამოჭრილი ხე.

ლუგუნჯღლავე — უშნოდ დაკეცილი.

ლუგხუნე — ძლიერ მაძღარი — უხეში საჭმლით, ძლიერ გაჯავრებული.

ლუგვიინზე — ძლიერ დასვრილი.

ლუგურგვიინე — ძლიერ მსუქანი, გავსებული დიდი ქალი.

ლუგვნააშე — მჭვარტლით გასვრილი, დამურული.

ლუგუუმზიგე — გაჯავრებული, გულდაწყვეტილი.

ლუდურხვიინე — ულამაზო მსუქანი ქალი.

ლუვრე — დამაკებული.

ლუზორ-ლაზორ — შეკრებილობა, დღეობა, იხ. ზოვრეთი ადგილი თავშესაყარი „ზორვად არმაზ ღმერთისა“ ქართ. ცხოვრება.

ლუზღმუნე — სითხით პირთამდე სავსე.

ლუთხვიირე — მოღუშული.

ლუთხმუნე — ფქვილით ძლიერ სავსე.

ლუკვაასტაან — სოფელია მუწდიში, საკვასტიანო.

ლუკლაკვენ — ღორის შიგნეული.

ლუკვნე — ყველიანი მჭადები.

ლუკრუნჩხავე — მოკრუნჩხული.

ლუკწუნე — ძლიერ გაჯავრებული გამხდარი ქალი.

ლუკლუწუნე — გაწითლებამდე გაჯავრებული პატარა გოგო.

ლუკუტავე — საპყარი, კუტი, დაკუტებული, შეხუთული.

ლუკტალე — სიცივისაგან შეწუხებული ქალები ცეცხლთან ახლოს მიდიან ცარიელი წვივებით და მაშინ ემართებათ კანის ფერშეცვლა და აჭრელება.

ლუკუუნკვე — მოხრილი.

ლულუ — ნანინაჲ (ინგ.) lull — ნანია.

ლულუუსე — ძუძუსავით გამოშვერილი სიმსივნე.

ნებს·

ლიჭდე — მიყუდება.

ლიხრეენჯიელ — შეფხანვა ტანისა რაიმე საგნისადმი.

ლიხვიირსალ — ჯგუფად ადგილის მონაცვლეობა.

ლიხ — არიან.

ლიხურგვიინე — კუდიანისაგან ვნების მიყენება.

ლიხნე — წართმევა, ნაკელის გაყრა, ლიბიიშტე — (ლაშ. კ.).

ლიღეეშ — წართმევა.

ლიჭვდაანი — კითხვა — ტკივილების შეხსენება.

ლიხვტე — მცირედ დაჭრა, გაწყვეტა, ყანის დაზარალება.

ლიხლაელ — დიდად გაჭირვება, ჩაჯაფი, ნამუშევარი.

ლიწალავი — მდუღარეში გავლება დასამჟავებელი ლახანასი.

ლიხაამფარაალ — წინააღმდეგობის გაწევა.

ლიხლგფგნე — წყრომის მკვეთრად გამოჩენა·

ლიხურსლავაალ — დიასახლისის ირვევლივ დახმარების გამოჩენა.

ლიხიილწე — წაკაპიწება

ლიხრესიელ — მორიგეობით რიგრიგობით მოქმედება.

ლიხიოორე — ნაწლავების ძლიერ გაწმენდა, ჩიბუხის ტარის გახურებული მავთულით გახვრეტა

ლიხიირე — კანაფის სინოტივეზე გახმობა ბოჭკოს განცალკევებისათვის ავადმყოფობის გამო გახდომა — ხორცის შემოლევა·

ლიხლინე — დახლა — აღმართვა, აღპრობა ხელების ან შესაწირის.

ლიხიინე — უკან დახევა. Weichen, Wich — (გერმ.).

ლგხ — შური.

ლიხგლი — ერთი ამოხველა.

ლიხგლიელ — ამოხველება ბევრჯერ.

ლიხგგნე — გახდომა და გაშავება, სიცრუეზე ძალათი იძულებით დაფიცება.

ლიჯჯუნე — ჩუმად მუჯლუგუნი.

ლიჯვანაალ — მმუნაობა·

ლიჯმი — დამარილება.

ლიჯრინჯე — ფრთხილად განძრევა, გაღვიძება, ოდნავი რწევა.

ლიჯგრი — სულის კურთხევა.

ლიჯღუნკვე — ტყავის დახევა.

ლიხოოჯაალვნე — ხაბაკის გადატან-გადმოტანა·

ლიჯრიითაალ — ჯირითობა, ნიშანში მუჯირას სროლა შეჯიბრებაზე

ლიჯჯგგნე — გაჟრჟოლება.

ლიჩჩხუნე — დამცხიკვება.

ლიკვამიელ — სმურები — დალევა.

ლიკჩგნე — ყინულის მოტეხვა, ყინულზე საფეხურების ამოჭრა.

ლიკჩე — გაცვეთა.

ლიკედ — მოსვლა „ნათელსა ბრწყინვალესა საჭურველითა აჰკედ შენ ეტლთა მათ ზედა ცეცხლისათა“ გრ. ხანძთელის საგალობელიდან მიძღვნილი მერჩულესადმი. გ. მერჩულე გვ· 791.

ლიკვიინე — თოვლის ძლიერი მოყრა, სისხლის ძლიერი დენა, ფრჩხილების მოჭრა. „თუ ტყვე ქალი ცოლად გინდოდეს მოჰყვინო (მოჰკვინო). ფრჩხილნი მისნი“ (მეორე სჯულისა 21, 19-14).

ლიკვაამი — გადაწოდება·

ლოობარ — წვრილი ბაწარი.

ლოობილარ — ახოები ჩოლურში

ლობიაარ — ლობიანი.

ლოობი — ძველებური დარბაზიდან სახლის ქვედა სართულზე საიდუმლო ჩასასვლელი, ხვრელი მძიმე სარქველით

ლოოკ — მცირე ფაფა, ერთი ამოლოკვა. вылакала — (რუს.). ჟენლოოკე ამოლოკა. locken — (გერ.) — ლოკვა, lick — (ინგ.)·

ლოოპი — ლაფანი, „ლოპინი“ მდ· რაჭაში გვ. 84 „ლოპო — ხის ქერქი წყლიანი, რა შესძურეს“ — საბა.

ლოქ — ო „ამჟი ლოქ ლ მარ“ — ასე ყოფილაო-თქო·

ლოოქარ — ვთქვი.

ლოხვეკვ — დავაპირე.

ლოხდერყა — ღმერთს დაუცვია.

ლოხტკიბა — გაუკრავს, მიუწებებია, მიუტკეპნია გ. ნიჟარაძე გვ· 17 ისტორიულ ეთნოგრ. წერილები.

ლუბუუნჯღვე — ცუდად დაკლაკნილი კაცი.

ლუ — ად, ლულჩხუმუდ — ლეჩხუმურად.

ლუბზუუნკვე — „ბავშვები შემოხვეოდნენ წელში აბზუკულ გამხდარ ღორს“ დ· კლდიაშვილი.

ლუბგუუნე — შეგულიანებული.

ლუბრე — დაბნელებული.

ნისლი, ბურუსი, ბური

ლუბუქვ — დამბალი, ქარიანი.

ლუბუუსკვე — „ამობუსკული“ (დ. კლდიაშვილი, „სამანიშ. დედინაცვალი“).

ლუგვენ — ფასი, ღირებულება.

ლუბურდლავე — არეულ-დარეული.

ლუბურდიინე — წყალში გახსნილი ფქვილი.

ლუუგვ — ვდგავარ, ვბინადრობ „ოი, ჩემდა უფალო, მოწამეო მის ქვრივისაო, რომელსა თანა აწ მე ვგიე“ — (3 მეფეთა, 17, 7-23).

ლუგვიინდე — მოღუშული, მოქუფრული.

ლუგუდნავე — ტოტებ ჩამოჭრილი ხე.

ლუგუნჯღლავე — უშნოდ დაკეცილი·

ლუგხუნე — ძლიერ მაძღარი — უხეში საჭმლით, ძლიერ გაჯავრებული.

ლუგვიინზე — ძლიერ დასვრილი.

ლუგურგვიინე — ძლიერ მსუქანი, გავსებული დიდი ქალი·

ლუგვნააშე — მჭვარტლით გასვრილი, დამურული.

ლუგუუმზიგე — გაჯავრებული, გულდაწყვეტილი.

ლუდურხვიინე — ულამაზო მსუქანი ქალი.

ლუვრე — დამაკებული.

ლუზორ-ლაზორ — შეკრებილობა, დღეობა, იხ. ზოვრეთი ადგილი თავშესაყარი „ზორვად არმაზ ღმერთისა“ ქართ. ცხოვრება.

ლუზღმუნე — სითხით პირთამდე სავსე.

ლუთხვიირე — მოღუშული.

ლუთხმუნე — ფქვილით ძლიერ სავსე.

ლუკვაასტაან — სოფელია მუწდიში, საკვასტიანო.

ლუკლაკვენ — ღორის შიგნეული·

ლუკვნე — ყველიანი მჭადები.

ლუკრუნჩხავე — მოკრუნჩხული.

ლუკწუნე — ძლიერ გაჯავრებული გამხდარი ქალი.

ლუკლუწუნე — გაწითლებამდე გაჯავრებული პატარა გოგო.

ლუკუტავე — საპყარი, კუტი, დაკუტებული, შეხუთული.

ლუკტალე — სიცივისაგან შეწუხებული ქალები ცეცხლთან ახლოს მიდიან ცარიელი წვივებით და მაშინ ემართებათ კანის ფერშეცვლა და აჭრელება.

ლუკუუნკვე — მოზრილი.

ლულუ — ნანინაჲ (ინგ.) lull — ნანია.

ლულუუსე — ძუძუსავით გამოშვერილი სიმსივნე.

ლუმტყურე — ლპობა შეპარული ხე.
ლუმუუსტე — შავგვრემანი თხელი პირის გოგო გაჯავრებულია·
ლუმურხვავე — დავრდომილი.
ლუმუჭვ — რქიანი, ბრიყვი.
ლუმსტუნე — სახეგაწითლებით გაჯავრებულია·
ლუმურხვავე — დავრდომილი.
ლუმუჭვ — რქიანი, ბრიყვი.
ლუმსტუნე — სახეგაწითლებით გაჯავრებული.
ლუნჯულე — რძეში ჩაფშვნილი პური ან მჭადი „ამბაკომ წინასწარმეტყველმან იუდეასით შააზხეცვნა პურნი ვარცლსა“ — (ბ. 14, 33-40).
ლუნთხუულე — დაყრუსული ან ნაყოფით ან ხშირი ტოტებით, ანდა ოოვლის საფარველით..
ლუჟუნტავე — წყლით გაჟღენთილი.
ლურსკუნე — ძლიერ გამოყრუებული, ძლიერ საღი, მწიფე მარცვალი.
ლუსგვრეეშ — უქმე მოსვენება.
ლუსუუსე — დანაოჭებული, გამხდარი ქალი·
ლუს — მუმუ.
ლუსტგვარ — ნაწნავი.
ლუყგუნე — ძლიერ ყრუ·
ლუსტუუფე — სახესავსე მსუქანი ქალი.
ლუსუღვლიტე — შეჭივრებული, არა ზომაზე შეკერილი
ლუსყვლიზე — გამორჩეული შეშა, ვაჟკაცები.
ლუსუბრავე — უაზროდ ჭუშა.
ლუსკვრელე — გაკვირვებული.
ლუმკურმეთე — მთლად ყრუ, ძლიერ ბნელი. „ჩალუსკუმებულ ღამეში მარტო ბრუნდებოდა შინ“ (ნ. ზარიანის „კაცავანი“ „ლიპარიტ ლევონიანი“)
ლუსკურფან — ძლიერ დაგრეხილი ბაწარი.
ლუსკმუნე — მთლად გამოყრუებული, გამოჭედილი „დავითი და კონსტანტინე არგვეთის მთავრები ჩაასვენეს ახალს ლუსკუმაში“ — ვახუშტი გვ. 269.
ლუსვრიინტე — პატარა წვრილი სახიანი გაჯავრებული გოგო·
ლუსტმუნე — ძლიერ ყრუ. Sfumm — (გერ.) მუნჯი, მდუმარე, უტყვი·
ლუსკუმა — მაღალი საფლავი, რომელშიაც ასვენია წმინდისა გვამი. გვ. 276, ქართული მეხოტბენი წ. 2. 1964 წ.
ლუსუუსე — დანაოჭებული, გამხდარი.
ლუსტუგ — დაწნული.
ლურსკუნე — მწიფე, წმიდა კაკალი, მარცვალი, ძლიერ ყრუ.
ლუსვეი — ერთი გაყვანა სათოხნი ან სათიბის ან სამკალი.
ლუტყფუნე — სახე გაწითლებული რაიძე განსაცდელის გამო.
ლუტვიინე — ძლიერ გასუქებული ოთხფეხი, ქალი.
ლუფუუნგვე — ძლიერ მოხრილი ნახ· ფუნგვაი „კახთ ბატონს შიგნითაც აეფუნგა საქმე“ (გმირთა ვარამი“).
ლუფუულე — ყბებ გაბერილი·
ლუფურთავე — ძლიერ გასიებული.
ლუფურთინაალე — ერთმანეთში არეული.
ლუფხვ — გაზაფხული, „ლუფხი — ფქვილი წყალში გაქნილი“ — საბა.
ლუფუსე — გამხდარი მოხუცი.
ლუფოლოხვე — მოშვებული. „ლხისმან ბნელი განმინათლა, ამიფოლხვა ჭავთა მანა“ (ვ. ტ.).
ლუფხვილ — მოფიცრად დახვედრილი ნაშონი კაცი.
ლუუქვ — დათქმული.

ლუქურზინე — გასუქებული ქალი.
ლუქურსტიინე — თმა გამოცვლილი მსუქანი ოთხფეხი.
ლუღულფე — გაძლიერებული ცეცხლი
ლუქსუველ — გაგარეულებული. „არა კაცსა არ იახლებს, ერიდების, ჰკრთების, ქსუობს“ („ვ. ტ.“).
ლუღულფე — გაძლიერებული ცეცხლი.
ლუღფუურე — შავებში, ძაძებში ჩაცმული.
ლუღვერ — ფიცდადებული, დაფიცებული.
ლუღჩუნე — გასივებამდე გაჯავრებული.
ლუღუჩე — გასუქებული მამაკაცი მსუქანი თავ-კისერით.
ლუყგუნე — ყრუ.
ლუყურყვინე — ძლიერ მსუქანი ქალი.
ლუყურყვან — ხუჭუჭა.
ლუყუყვე — ძლიერ მსუქანი ხარი.
ლუყვრიინთე — ცალ მხარეზე გადახრილი.
ლუმხვე — ალღობს·
ლუყვარყვაცე — სიყვარულით დასუსტებული ან უძილობით.
ლუყუულე — გულდაწყვეტილი, დაჩაგრული.
ლუშყოდლი — გარეცხილია.
ლუჰვე — ალღობს.
ლუყვიინსგე — გაჯავრებული დიდი გულის პატრონი, სრული ნაყოფი.
ლუყვიინჩე — ავსებული.
ლუყგუნე — მთლად გამოყრუებული.
ლუშტმუნე — ძლიერ გამოყრუებული, მუნჯი, Stumm — (გერმ.) — მუნჯი.
ლუშკურფან — ძლიერ დაგრეხილი მსხვილი ბაწარი, სრული აგებულების მსხვილნაკვთებიანი მამაკაცი.
ლუშხვე — მზე თოვლს აწყალებს.
ლუშვიინთე — პირაქოჩრილი ჯავრით.
ლუშვიინე — გაძლიერებული სკა, კრაზანების ბუდე, ბოსტანი·
ლეშხოთავე — გამხდარი შებერტყილი ოთხფეხი.
ლუჩლუურე — ცხობის დროს დამსკდარი მჭადი ან პური.
ლუჩუმიინ — ჩამოქნილი, ჩამოსხმული ქმნილი·
ლუჩქუუფე — ლოყებმსუქანი თეთრი სახის ადამიანი.
ლუცვემ — წასმული, ზევიდან ქვემოთ მოცოლებული მოხრაკული ყველი.
ლუცხულ — შეტრუსული.
ლუძუნძგვე — სიცოვით ან სირცხვილით მოკუნტული.
ლუცხულ ფერიშ — შეტრუსული ფერის.
ლუწვიმპლავე — გაწუწული
ლუწკვინტრე — ძლიერ დაღამებული.
ლუჭუუჭე — დაჭმუჭნული.
ლუჭურჭლავე — ყველაფრით მომარაგებული.
ლუხუხვავე — შეხანხლული.
ლუხვტელე — დაჭრილი მხეცი.
ლუხურთქიინე — ძლიერ გასუქებული მოზარდი ღორი — გახვითქული
ლუხვეტ — ლაღაგასობილი, პირთამდე სავსე.
ლუხუნ — დიდი ქვიანი ნახ. ხუნ — ლუხუნის წყალი რაჭაში და ლუხუნის ხეობა ძველი ნასახლარებით, — ლუხვანო — სოფელი ლეჩხუმში.
ლუხუწე — სახე დამჭკნარი.
ლუხ — წყალდიდობა.
ლუხვნე — ძველი ტანჯვის ან სიცივის გავლენით შემდგომში გახსენებული ავადმყოფობა ან ზიანი — „ჟეხხუანაან ხვააი მცხიი ნათმინ“.
ლუჯვირე — ძლიერ გაჯავრებული.
ლუხვინჭე — ჯავრით შეჭმუხვნილი.
ლუპუნფე — წელში მოხრილი ნახ. პუუმ-

ფუშვ.

ლგბინ — დაწყებული.

ლგბაადე — ფერის დაკარგვა fade (ინგ.).

ლგბორდე — ფქვილი ანდა ნაცარი წყლის დასხმის გამო შედედებული.

ლგბაბგიანე — ძლიერ დაბერებული, დაჩაჩანაკებული.

ლგბე — დაბმული.

ლგბლაასე — ფერმკრთალი, უფერული, Blaß — (გერმ.).

ლგბრიგე — დატკეპნილი თოვლი.

ლგბარჯავე — მობარჯული.

ლგბძგე — „შებიძგვა ოდნავ შეხმობა ზედაპირისა“ — (ოკრიბ. ლექს.).

ლგბგრჯღან — პატარა ბიჭი უთვალადი, უძლური.

ლგბახავე — გაბახებული ნამუსახდილი, გაუპატიურებული.

ლგბგრგლავე — ფეხით გათელილი ბალახი ან მოსავალი.

ლგბლაასე — გამხდარი blaß (გერ.). უფერული.

ლგბაადე — გამოთაყვანებული, გულმავიწყი.

ლგბიინსკე — ძლიერ გასუქებული პატარა ტანის — სავსე ნაყოფიანი ნახ. ლგყვინსგე.

ლგბგრშტინე — ჯავრისაგან გასიებელი.

ლგბალდათე — მოშვებული.

ლგბაანძლე — „ნაბლენძი“ დახლართული, დაბურდული — ვ. თოფურია ლექ. გაბაშვილის წიგნი 1962 წ.

ლგბლოოყე — გაუსაქმურებული.

ლგბერხიინე — გაძღომის გამო მუცელგაბერილი პირუტყვი.

ლგბოორე — ძლიერ მთვრალი, სიმთვრალით გაბრუებული.

ლგბროგე — შეცივნული ისე, რომ თითებს ვერ ხმარობდეს.

ლგბოგე — გადახიდული, bogen — (გერმ.) — თაღი.

ლგბგრბიინე — გასუქებული ცხვარი, ქალი.

ლგბირბოლდე — სავსე უბე, ჩიყვიანი ყელი.

ლგბოოგანიელე — ცუდად აგებული, bogen — (გერმ.) — თაღი.

ლგბრგგგნე — ორსული — ძლიერ დიდმუცელა ორსული.

ლგბგგსკვე — გასუქებული, გამობურცული ლოყა.

ლგგვიინდე — მოქუფრული სახე, ცა.

ლგგინგოოფე — გამხდარი მარტო ძვლებზე დაყენებული.

ლგგლოოგე — მთლად გადახრუკული ადგილები, რომლებიც მოძოვილია ოთხფეხი საქონლის მიერ

ლგგოორწე — ძლიერ გამხდარი ღორი.

ლგგ გგნე — მოძრავი რაიმე უცბად გაშეშებული, გაჩერებული, ავი თვალის შედეგად გაშეშებული.

ლგგიილჯ — ადგილის სახელია ზედა ჭველიერში. და სასაში

ლგგრე — კვერცხი

ლგგენ — დაყენებული, სიმაღლე.

ლგგლგნე — ძლიერ მაძღარი.

ლგგგ — გაჩერებულია ligt — (გერმ.)— დევს.

ლგგნე — გაჩერებული.

ლგგრეემი — კვარცხი, — კვერცხის ნაფცქვენი.

ლგგხველე — გაბუტული, გულგაცრუებული.

ლგგალე — დავრდომილი.

ლგგიად — აშენებულად დავალდებულებულად ღმერთის წინაშე, პირმოქცეული ნაჯახი ან წალდი.

ლგგნისე — შელესილი.

ლგგარცხილე — უჭმელობის გამო გამხდარი, დასუსტებული.

ლგდინდილე — აყროლებული.

ლგგვიინხე — გაჯავრებული, მოღრუბლული

ლგგლგფგნე — გაჩერებული, გაკერპებული. არც შიშის, არც მწუხარების გამო წარბი არ მოიხაროს.

ლგდოონდე — შეხვეული სახე.

ლგდიიდე — გაზვიადებული.

ლგდეერე — წვრილად, სქლად გამოყრილი.

ლგდადგმილე — დამშვიდებული, დაბინავებული.

ლგდინდილე — აშმორებული

ლგგაგ — ზღურბლიანი, ბალავარიანი.

ლგგრაბე — შეყინული ტალახი.

ლგაგაადე — ქანცგაწყვეტამდე ნაშრომი.

ლგვინდილე — დაობებული, დანესტიანებული.

ლგვეერე — დაჩლუნგებული, გაულესავი, მუცელმოშლილი ოთხფეხი.

ლგვემ — გადათქმული, ჭრილობა გამრთელებული.

ლგვაახე — დანაგვიანებული, უწესრიგო.

ლევოორმე — გამხდარი ფუნჩულა ქალი.

ლგზზკნე — ძლიერ სავსე სითხით.

ლგზაარე — დაზოგილი.

ლგზგრფხიინე — ძლიერ გაბერილი.

ლგზორ — **ლაზორ** — თავყრილობა, ყრილობა.

ლგთალკვე — მოშვებული.

ლგთქრომფე — ქონით სქლად მოსვრილი.

ლგთხავაზე — ზოლებად გაყოლებული ღრუბლიანი ცა.

ლგთხპე — ძლიერ მთვრალი.

ლგთქლიფე — მთლად სისხლიანი, სისხლში გასვრილი.

ლგიშხვე — განაყოფები კვლავ შეერთებული.

ლგიარგლე — დავრდომილი.

ლგიდურე — გამხდარი, გაუფერულებული ადამიანი.

ლგიალხე — დავრდომილი ოთხფეხი — მოუვლელობის გამო ფეხზე რომ ვერ დგება. „დაალხული მექი საბანოდ წასულიყო“ („კოლხეთის ცისკარი“).

ლგიე — წალებული, მოსწრებული.

ლგკიპავე — გაჯგიმული, გადიდგულებული, ზედმეტი თავმომწონებით გაპრანჭული.

ლგკანკლავე — ძლიერ მოხრილი.

ლგკლიტავე — შესანიშნავი ტუჩ-კბილის მქონე ქალზე ითქმის.

ლგკგგჭე — სიზუსტით გაზომილი ან დარწყული.

ლგკგრლავე — ძუნწი, რომლისგან ვერაფერს ვერ მიიღებ. დაწყევლილდაკრულებული. კრულ იყოს მისი სახელი ვინც მთა გასცვალოს ბარშია“.

ლგკააკვე — დაკოჭლებული.

ლგკრაატე — ზედმეტად უგნური, გაუთლელი.

ლგკჩე — სიხარულის გამომხატველი სიტყვა „ლგჩე ო“, „ხოჩამდ დერ ხარი ლგკჩეო“.

ლგკირკლაანე — დახრილული ფიცარი, აყენებული.

ლგკლგნე — ძლიერ გამხმარი, ძლიერ გაშავებული.

ლგკინთოორე — ფოთლებ გამოკრეფილი, ხის ლურსმნებ გაკრული

ლგკგრბეეჩხე — ძლიერ დაჭუჭყიანებული.

ლგკარკლავე — ძლიერ სიბერისა და სიგამხდრის გამო მოხრილი

ლგკგნჭე — ძლიერ შავი.

ლგკიაც — ჩაჭრილი ავადმყოფობით ან კვიმატით აჩემებული.

ლგკვიატიინე — აკვიატებული რაიმე საქმის გამო, აღტეცებული, მოთმინებადაკარგული.

ლგკანკლავე — ძლიერ მოხრილი

ლგკრგჭგნე — მუცელგაბერილი, გაყინული.

ლგკრეებე — აკრძალული.

ლგკოკავე — პატარა ცხოველი ჩლიქების ტკივილით შეხუთული.

ლგკოპლავე — ფეხშიშველა ადამიანის მიერ ქვაზე თითის დაზიანება.

ლგკიპავე — ამაყად მდგარი.

ლგკიკრკოოლტე — ირგვლივ შეღობილი

ლგკგრბეეჩხე — ძლიერ ჭუჭყიანი.

ლგკაარკე — მოხუცი, მოხრილი ნაოჭებიანი, ტყავ გამხმარი, გამაგრებული დანაოჭებული.

ლგკგგჭად — მოზომილად.

ლგკალონე — დაღლილი, დაჩაგრული.

ლგკიპრუჭე — სიძუნწით გამხდარი, პირდამუწული, დაზოგვისთვის რომ არ ჭამდეს.

ლგკგრწან — გამხდარი ფეხშიშველა გოგო.

ლგკვეენე — უჭმელობით გამხდარი ოთხფეხი.

ლგკლგპგნე — ძლიერ გამხმარი და გამაგრებული, გასალებული. klippe — (გერმ.) — კლდე.

ლგკლიპავე — მოყინული.

ლგფხე — კანგამაგრებული.

ლგკჩე — ნეტამც.

ლგკაბ — აკრძალული, კაბიანი.

ლგკვტალე — ცეცხლთან ახლოს დგომით აჭრელებული კანი.

ლგკალონე — გაწვალებული.

ლგკთგნე — არაჩვეულებრივად უკან გადახრილი.

ლგკიარ — გაღებული.

ლგკგრკლაანე — დაბღილული — карявый (რუს.).

ლგკლენე — ძლიერ გაშავებული, შავი ბზინვარებით, ძლიერ გამხმარი.

ლგლჩქე — სიდამწვრის შედეგად საერთო დაჩირქება ბუშტუკებით.

ლგლგიმ — ძველებური სკამი, უკან გადასაყუდი, არაადვილად სამოძრაო ადგილიდან ადგილზე.

ლგლთხგნე — ოდნავ დამბალი.

ლგლოომფე — თხელ სიბინძურეში ან ქონში გასვრილი.

ლგლთხაე — დაბნეული თივა.

ლგლღინ — სავსე დიდი სპილენძის ჭურჭელი.

ლგლღინ — ცუდად გამომცხვარი ნოტიო პური.

ლგლიინჩხე — გაჯავრებული უშნო სახე ნახ. ლანჩხარე.

ლგკემეხე — ძლიერ გაჭუჭყიანებული.

ლგლამპარე — ძლიერ დაპობილი, მთლად დაჟეჟღილი.

ლგლიენ — კვალი, არხი.

ლგლგმა — ნადგამობა

ლგლცე — აწყლიანება.

ლგლცომ — ქონიანი, გოდბოიანი.

ლგლგვიგვ — ჩასუქებული კუნთებიანი ადამიანი.

ლგლხამ — ღორებიანი.

ლგლიც — წყლიანი Malze (გერმ.) — ალაო, მოწყლო, თხელი.

ლგლეჯვრანე — ურდულ გაყრილი.

ლგლიენარ — ადგილის სახელია ჭველიერსა და მუწდიში.

ლგმგენე — აყენებული.

ლგმყინე — დამყნობილი, შემოფარგლული, დამსკდარი მიწა.

ლგმსგავ — ვაჟიშვილებიანი.

ლგმარზავე — გაპრანჭული, ძლიერად გამოწყობილი.

ლგმააი — წილი.

ლგმარხოოშე — დავარდნილი.

ლგმდეენე — დაზიანებული ნახ. მგდე. „გდე ეჯი ე“.

ლგმიინე — ძლიერ ღონიერი გასუქებული კაცი.

ლგმშედვე — ცუდი თვალისაგან და ავი ყბისაგან დაზიანებული.

ლგმზიგიარე — დასნეულებული.

ლგმწრე — გამწარებული.

ლგმსკადე — აწყობილი, გაწაფული.

ლგმაალე — ცელით ერთი გზობა გატანილი კვალი. „ჯა“ — მონათიბის ერთი ხაზი“ მ. ალავიძე, ოკ. ლექსიკ. გვ. 100

„ლესური — სვე ღვარეული, ერთი გატანა, ერთი ჩავლა ცელით თიბვის დროს“ — ქართ. დიალექტზე დართული ლეჩხ. ლექსიკონი“ გვ. 685.

ლგმგგშტნაჟი — მივიწყებულზე.

ლგმკადე — დაზიანებული, გაფუჭებული ფქვილი. სიძველისაგან ან სიცხის გამო გემო შეცვლილი.

ლგმშერე — გადაღლილი, დამადლებული.

ლგმალკვამე — სიბერით მოშვებული.

ლგმარდეელიხ — ყოფილან

ლგმიყ — ადგილებიანი, ყანებიანი.

ლგმარხვლავე — დავრდომილი.

ლგმკაადე — გაზვიადებული, დამადლებული. თავისი თავის დიდად წარმომდგენი.

ლგნოოგე — ცუდად გათლილი, ოდნავ ფორმამიცემული ხის საგანი.

ლგნააყრავე — ძლიერ გამხმარი.

ლგნგნგერე — ძლიერ დაჩაგრული.

ლგნაყორე — გამხმარი, გამოფუღურებული ხე.

ლგნწვიირე — გაბინძურებული.

ლგნწერ — წერა დებული.

ლგნხლე — ძლიერ დამარილებული.

ლგნჟარად — აწყობილად.

ლგნგოორნე — „ლშიხ ლგნგორნე ლი“, „ძლიერ ან მთლიანად დამწვარი“.

ლგნგნიერე — დაჩაგრული, ან მოტეხილი ზედმეტი შრომით.

ლგნყუურე — მშვიდი.

ლგჭყე — დახედნილი ხარი.

ლგნარავე — დაბზარული.

ლგნაყორე — მოხუცი გამოფუღრული ხე — ზედმეტად მოხუცი კაცი.

ლგნჩგდე — გარეული.

ლგნაყვეთე — წვიმის გამო დაზიანებული ხე.

ლგპგრჭყან — უძლური, სუსტი გოგო.

ლგპრტყან — თხელ-თხელი სუსტი ფეხშიშველა გოგო.

ლგპრშდგნე — გაჯავრებული მსუქანლოყებიანი კაცი.

ლგპოოჭე — მორთული, გადაპრანჭული.

ლგპაარჭე — მოხუცი კანდანაოჭებული.

ლგპამპლავე — ცხვრის, თხის ან კურდღლის მიერ შეჭმული.

ლგპლიასჷნე — გაპარტახებული.

ლგჟგრჟიინე — ჩიყვიანი მასიური გასიებით.

ლგჟგრთხან — ცუდად ჩაცმული დიდი ტანის არამარდი ახალგაზრდა.

ლგჟომ — მოშლილი.

ლგროს — ენამოშლილი, რაც სიმთვრალეში ემართება კაცს ან სიკვდილის წინ.

ლგრდ — გაზრდილი

ლგრდობ — კაი პურისჭამა.

ლგრიინზე — ტალახში ან სიბინძურეში გასვრილი.

ლგრაკატე — ძლიერ ტირილით უკმაყოფილებას გამოთქვამს, ძლიერ ჯავ-

რობა. ქალის ან ბავშვის მოქმედე-ბაზეა ნათქვამი.

ლგროონჩხე — ორდენებით და მედლებით მორთული.

ლგრესგვ — მეჩხერი საცერით „ლარსგვალით“ წაწმენდილი. მასზე უფრო მეჩხერს ქვია — „ლათშარ“, იმაზე უფრო მეტ მეჩხერს — „ცხგრილ“ და ბოლოს კი „ტკიცორაი“!.

ლგროოდე — დაწყნარებული.

ლგგრე — დაწყებული.

ლგრაანწყე — რიგზე დაწყობილი.

ლგსკოორთე — წესიერად დალაგებულ-გაკეთებული.

ლგრხგნე — შემცივნული თითების ატკივებამდე.

ლგსგგნე — ძლიერ გამხმარი, კანშემოცლილი გამხმარი.

ლგსავოთე — ძლიერ დაღლილი, დაქანცული.

ლგსკგრბეეთე — დამუწული „პილარ ლგსკგრბეეთე“ — პირ დამუწული.

ლგსკბგნე — დატკეპნილი.

ლგსოორე — უმზეო ქარით ძლიერ გამხმარი.

ლგსარუულე — გაბზარული.

ლგსტგნე — გადალესილი.

ლგსყფგნე — ძლიერ მწიფე სალი მარცვალი.

ლგსიილნე — გასრიალებული, გაქლესილი თოვლი.

ლგსააბელე — გაზვიადებული.

ლგსკიიბ — დამკვიდრებული, აუღებლად ჩამოსული თოვლი გაზაფხულამდე, დათქმული.

ლგსისოოდე — დაშინებული.

ლგსრიბე — მოღრეცილი.

ლგსკეთე — გაკეთებული, დამაკებული.

ლგსკოოჯრე — ყველა ადათ წესების მტკიცედ შემსრულებელი, გაკვირვებული, არა ალალი.

ლგსვრიინტე — გამხმდარი, თხელი სახის სულ მოღუშული ადამიანი.

ლგსანსალე — ძლიერ გალესილი.

ლგსვეი — თოხნის ან ყამირის მოტეხვის დროს ნადის მიერ გატანილი ერთი ზოლი.

ლგსკბგნე — დატკეპნილი.

ლგსგრტიინე — გასუქებული ოთხფეხი, ქალი.

ლგსგგტე — შემოჭერილი.

ლგსჯგნე — გაჯგიმული

ლგსგნსეელე — სითხით პირთამდე სავსე.

ლგსსგნე — ჩამობერტყილი შენჯღრევით. სითხით პირთამდე სავსე.

ლგსსკე — ძლიერ გაჯავრებული, ძლიერ გაავებული

ლგსგვრეეშ — უქმე.

ლგსიფრუთე — მოღრეცილი, დაგრეხილი, უსახო.

ლგტგნტეელე — პირამდე ავსებული სითხით.

ლგტვიინე — მსუქანი ცხენი.

ლგტგგკე — მსუქანი ხარი.

ლგტრგგკე — მსუქანი ცხენი „განატრუკალი“, გათქვირებული, გასუქებული“ ვ. თოფურიას ლექსიკონი ბესიკ გაბაშვილის ლექსების წიგნზე 1962 წ. „ტრუკი მსუქანი“ — (საბა).

ლგტვაჟე — დატანჯული.

ლგტგრხლავე — არეულ-დარეული, დაულაგებელი, არა სუფთა.

ლგტკცოორე — მოკრეფილი კენკრაჟები, ზევიდან შტოებით მაგრად დაფარული.

ლგტყფუნე — შიშის ან სიხარულის განცდის გამო გაწითლებული.

ლგტყგგრე — გასუქებული ოთხფეხი, დიდი ქალი გასუქებული.

ლგტრგზგნე — გამაძღარი, გასუქებული დიდი ქალი.

ლგფეეთე — დასმენილი, გახელებული, შეგულიანებული.

ლგფრგგნე — გამხდარი სიმსუქნე მოკლებული ქალი.

ლგტრელე — განებივრებული „ტრილი — ყოველი მაფერებელი“ — (საბა).

ლგფოოსე — სიგამხდრის გამო გამჩატებული, გათხელებული.

ლგფრგჯგნე — ძლიერ გამხმარი პური ან მჭადი — გამხმარი, გაშეშებული.

ლგფშკგნე — გაფშიკინებული კუჭი, გამხდარი, მშიერი კუჭი. დ. კლდიაშვილის „სოლ. მორბელაძე“, მკვდარი გამაგრებული.

ლგფანჯეეთე — გაყინული.

ლგფხვილ — მოპასუხე მედიატორობის დროს.

ლგფხაი — დასუნთქულზე უარესი ცოცხალი არსებებით, ცოცხალი ფეხებით

ლგფკალე — გამომშრალი, სისველე შემოლეული „ჯაარშვ ლგფკალი ლიხ“.

ლგფიცხავე — ძლიერ გამხდარი — „ლიფიცხაური — ჴმელი“ — საბათი

ლგფოლხვე — „ლხინმან ბნელი განმინათლა, ამიფოლხვა ჯაჭვთა მანა“— „ვეფხისტყაოსანი“. მოშვებული სიბერით მოშლილი.

ლგფეეთე ჟეღ — ავი ძაღლი

ლგფარილე — შეშინებული.

ლგფომფე — უხვად მორთული.

ლგფოტორე — დამპალი და გამხმარი ხე

ლგფსკგნე — მიმხმარი თხიერი.

ლგფბგნე — ზეზეურად გამხდარი, გამხმარი.

ლგფოღორე — სიდამპლით გამოფუღუროებული ხე, ძლიერ დაბერებული.

ლგფიილაავე — ძლიერ გაყინული, შეშინებული, გადარეული

ლგფარილე — ძლიერ შეშინებული.

ლგფილოცე — აბურძგნილი

ლგფლიე — ფართოდ გაღებული.

ლგფარილე — ძლიერ დაშინებული.

ლგფიილავე — ძლიერ გაყინული.

ლგფრე — გამხმარი.

ლგფოოშე — ოდნავ ყველიანი.

ლგფაშოორე — ზეზეურად გაყვითლებული, როგორც ბალახი ფაშოორი

ლგფიცხავე — ზედმეტად გამხმარი — მზეზე გამოდებული ან ცეცხლთან ახლოს აყუდებული. „ლიფიცხაური — ჴმელი“ (საბა).

ლგფრიინქუულე — ფართოდ გაღებული.

ლგფოორე — გამხდარი, გამჩატებული, კარტში წაგებული.

ლგფკეელ — ქალბატონი, თავადის ქალი.

ლგფოონთე — მშრალი თოვლით, ბალნით ან ბურტყლით დასვრილი.

ლგფლიკვე — უხეშად დარღვეული.

ლგფინთოორე — სიმსუქნე დაკარგული, ფერდაკარგული, რომ არ ჭამდეს.

ლგფშგრტან — გამხდარი, მსუბუქი ჭკუის ადამიანი.

ლგქჟგნე — ზედმეტად თეთრი, სიწითლედაკარგული.

ლგჟგრუიინე — ძარღვებგაბერილი ყელი.

ლგქანძავე — დაბნეული, დავთარ აბნეული, თავის საქმეს რომ ვერ აგნებს.

ლგქიად — დამნაშავე, შემცდარი. ქადიინა — გაცდენა.

ლგქგთრიინე — ძლიერ გახურებული.

ლგქლგჩნე — კარგ ფერზე დაყენებული, სიხარულის გამო ამაღლებული განწყობილებით.

ლგქვინ — დასუნთქული.

ლგქლგნე — მოსრიალებული ყინული.

ლჷქიილნე — ძლიერ გასრიალებული.
ლჷქჯჷნე — ძლიერ გაყინული, გამაგრებული, გადარეული, გაჯავრებული.
ლჷქართა — სოფელს ჰქვია ქვ. სვანეთში. „სოფელი ლექართი კი კახიდან ჩ. დასავლეთით 12 კილომეტრის დაშორებით მდებარეობს“ — (გაზ. „სოფლის ცხოვრება“, 1990 წ. 29 აპრილი).
ლჷქილავე — გაუფერულებული, უალო.
ლჷქრჷნე — შეწბილებული.
ლჷქეეშტე — გადაქცეული „ნჷნდ ლი ლჷქეშტე“ — ენად არის გადაქცეული.
ლჷქიქნიტე — დამშეული მცირე ულუფის გამო, სიძუნწის გამო.
ლჷქანქალე — ძლიერ გალესილი.
ლჷქორქოცე — შეჯგუფებული, მცირე ჯგუფი ადამიანებისა.
ლჷქეთერნე — გამოცვენილნი რაიმე ამბის გამო შეცხადებით.
ლჷქამქუნე — უქონლობით შიმშილგამოვლილი ადამიანი, დახარბებული.
ლჷქაარცხე — ზედაპირ გამაგრებული, ოდნავ გაყინული წყლის ზედაპირი.
ლჷქვინ — დასუნთქული.
ლჷქჷრსიინე — გალეწილი.
ლჷქიუავე — შიშით თვალეგაფართოებული.
ლჷქვე — თქმული, დათქმული.
ლჷქლჷნე — ძლიერ გამაძღარი, გასრიალებული ყინული.
ლჷქჷრზიინე — დიდი ტანის გასუქებული ადამიანი ძლიერ გამაძღარი.
ლჷქჟჷნე — ფერწასული თეთრი სახის აბურძგვნილი.
ლჷღჷბე — გასუქებული, ღაბაბჩამოშვებული, პირისახეზე მსუქანი.
ლჷღიილტე — აღლეტილი, კანგადამძვრალი.

ლჷღჷნდრიინე — ძლიერ გახურებული.
ლჷღეელვე — დინჯი.
ლჷღლიაკე — მუხლებს ქვემოთ შიშველი წვრილი წვივები.
ლჷღვარჭე — სიგამხდრით დანაოჭებული.
ლჷღოორწე — გამხდარი მაღალი კაცი.
ლჷღოოჟე — სიცხის ან სიზარმაცის გამო უქნარად ქმნილი.
ლჷღნაავე — დაორსულებული.
ლჷღშე — გაღივებული.
ლჷღინდოოშე — ძლიერ გამხდარი, სახედალეული.
ლჷყაჯ — აკრძალული, დაფიცებული.
ლჷყაჩ — სიცხისაგან ფერშეცვლილი, დახრუკული.
ლჷყაარ — სახურავი.
ლჷყოორე — გამხდარი მაღალი კაცი.
ლჷყარჩალე — ცეცხლთან სიახლოვით შეჭრელებული, ფერშეცვლილი.
ლჷყფჷნე — გალახული, ახლად აჭრილი წისქვილის ქვა.
ძლიერ შემცივნებული.
ლჷყალ — დანაყილი.
ლჷყბჷნე — გალურჯებული.
ლჷყინჭლავე — ძლიერ მორცხვი.
ლჷყუუყვე — ძლიერ გასუქებული ხარი, კაცი.
ლჷყგუნე — ძლიერ ყრუ.
ლჷყირმუჭე — წყლით დამხრჩვალი, მორცხვი.
ლჷყგჷნე — ძლიერ ცივი.
ლჷყინჭილე — მორცხვი, თავპატიჟის მდებელი.
ლჷყჷჷნე — პატარა ბავშვი ან გოჭი გაბერილი მუცლით.
ლჷყიდ — შესყიდული.
ლჷყიოორე — გამხდარი თვალებჩაცვივნული, დალილავებული.
ლჷყაალვე — შეშინებული.

ლჷყმოონე — გამხმარი.
ლჷყმე — მორცხვი, დამხრჩვალი.
ლჷყუულე — დაჩაგრული, გულდაწყვეტილი.
ლჷადრე — სიძველით ან მთვარის მცრხალობის გამო დაზიანებული.
ლჷყაარ — **ლ ყაარ ჩუქვაანაშ** — თრითინა, ვირთხა.
ლჷყვიინსგე — ძლიერ გაჯავრებული მსუქანი მოზარდი.
ლჷშლჷნე — ძლიერ მაძღარი.
ლჷშჷჷდ — დაყრილი.
ლჷშხბჷნე — შიშისა ან განცდის გამო ფერშეცვლილი, გაშავებული.
ლჷშჷლდეეკე — ძლიერ გამოკეტილი, გოგო დიდად გაზრდილი. ნახ. შჷლდეეკ.
ლჷშგილავე — უალო, უფერული, ფერდაკარგული.
ლჷშიხ — დამწვარი. ადგილის სახელია ლენტეხის ტერიტორიაზე.
ლჷშვიინე — ძლიერ გახარებული.
ლჷშჳიინე — გასუქებული სრული ქალი.
ლჷშდლიკე — მოყვანილი, შეუპოვარი.
ლჷშხრჷჷლე — დაბზარული „დამშხალული — ხშირად დაბზარული“ — დ. მშვენიერაძე, გვ. 86.
ლჷშგრე — უცბადმკვდარი, ძლიერ გამხდარი.
ლჷშგლიბე — როყიო, უაზრო მოქმედი
ლჷშოონე — გაღვივებული ტკივილით, გაძლიერებული.
ლჷშეკრე — შეკრული.
ლჷშგრე — ძლიერ გამხდარი.
ლჷშოონშე — ძვირფასი საჩუქრებით დახუნძლული.
ლჷშრეტავე — გამომშრალი.
ლჷშხგჷნე — ძლიერ გაშავებული და გამხდარი ნახ. შხჷგჷჷრა.
ლჷშლიაღე — მთლად ტიტველი.

ლჷშხვე — ალღობს.
ლჷშყიმბოორე — თმებმოცლილი.
ლჷშკჷრფან — დიდი ტანის მოზარდი, გაუგებარი მამაკაცი.
ლჷშჷრშიინე — **ლჷფჷრფიინე** — კარგად გახარებული.
ლჷშყბჷნე — ცარიელი გამხმარი.
ლჷშეერე — გალესილი.
ლჷშნარ — დაკარგულ მკვდარის საცხედრეს ამკობენ დაღუპულის ტანსაცმლით — ფიტულათი.
ლჷშან — ნიშანი.
ლჷშანთე — გახურებული.
ლჷშჷრთქინე — გასუქებული სრული ქალი.
ლჷშტჷრკიინე — გასუქებული ლამაზი დიდი ტანის ქალი.
ლჷჩოოპე — მოღრეცილი.
ლჷჩჷრგიან — მოკლეფეხებიანი, არამარდი მამაკაცი, თუ ასეთი დედაკაცია, ლჷგჷრდან ქვია.
ლჷჩხკჷნე — ძლიერ გამხმარი.
ლჷჩედ — წავიდეთ.
ლჷჩიიდ — ყველიანი.
ლჷჩვმიინ — ქმნილი, მომხდარი ჩამოქნილი „კირვნელშალ **ლჷჩვმიინ**“ — სანთელივით ჩამოქნილი.
ლჷცხპან — გადაფსკვნილი.
ლჷცყან — ურდულ გაყრილი, ძლიერ ყრუ.
ლჷცხურვალე — ბევრ ადგილას გახვრეტილი მეტალის ჭურჭელი.
ლჷცინციხე — დაცხრილული, გამცვდარი თუნუქი.
ლჷძჷრწკიინე — ჩაფსკვნილი, სხეულის ყველა ნაწილით მსუქანი.
ლჷძგჷრნე — მთლად გავსებული ტომარა ან გოდორი, ძლიერ გაჯავრებული, გაბერილი ჯავრით.
ლჷძგბჷნე — მთლიანად ავსებული, საზ-

ტიკად გაჯავრებული.

ლჷძგიირე — ჯავრით გასიებული.

ლჷძფურე — მოწყურებული.

ლჷძინძლავე — დაძონძილი.

ლჷწიინგვე — გაბინძურებული.

ლჷწკვინტრე — ძლიერ დაბნელებული.

ლჷწერ — აყროლებული.

ლჷწიოორე — ძლიერ გამხდარი „წიორა“ (ქ. ხეობა).

ლჷწოორთხე — ძლიერ გამხდარი, შეთხელებული тощий.

ლჷწჷრწიინე — გაჭიმული, ძლიერ სავსე.

ლჷწოორმე — ძლიერ გამხმარი, ძლივს მოსიარულე ადამიანი.

ლჷწიწლაკე — დაწვრილებული, გადაგვარებული.

ლჷწკვაამპე — კოხტად ჩაცმული.

ლჷწკაპ — გაწკაპებული, მწკრივად მიმავალი.

ლჷწლავე — „მუნ აბჯარი ყოვლი ფერი ასრე იდვა ვითა მწნილი“ (ვ. ტ.).

ლჷჭჷჭქე — მაგრად შეკრული თივა ან თოვლის გუნდა.

ლჷჭიიდ — აყუდებული.

ლჷწწენე — ძლიერ ავსებული მოქნეული, მოღერებული.

ლჷჭანტრიკე — პატარა ნაფეხურებით გათელილი, დატკეპნილი.

ლჷჭხჷნე — ძლიერად შემოჭერილი.

ლჷჭოოფსე — ლამაზად მუშა, სილამაზის მოყვარული, ყველა წესების შემსრულებელი, ზუსტად აწყობილი.

ლჷჭყარდ — გაბმულად

ლჷჭაარჭე — დანაოჭიანებული.

ლჷჭოორტე — გამხდარი, სახეზე დანაოჭებული კაცი.

ლჷჭკპჷნე — უჭმელად, ულაპარაკოდ გაჩერებული.

ლჷჭიპრავე — ძლიერ მაძღარი პატარა ოთხფეხი.

ლჷხ — ღორტავა, ჯინი, მტრობა, ცუდი ამინდი, მდინარე ლეხურა, ანუ ლუუხურა. ერთვის მტკვარს მარცხენა მხრიდან კასპთან. „მწყემსი ქსნისა და ლეხურის კეობისა“.

ლჷხიილთე — გადაღლეტილი, არაღრმა ჭრილობა.

ლჷხააკრა — ადგილის სახელია ჭველიერის თემში.

ლჷხიინ — შემოშვებული, დიდი თოვლი, წართმეული, ღრმა თოვლი.

ლჷიხი — ლიხის მთა, ლიხინი

ლჷხამპლავე — თითებს შორის სისველით გამოხარშული, გამომპალი.

ლჷხვან — ხვანებიანი, волунастый რუს.) აქედან სოფ. ლუხვანო ცაგერის რაიონში.

ლჷხპჷნე — პატარა გასკდომამდე გაჯავრებული.

ლჷხრჷგჷნე — გამხდარი ქალი.

ლჷხრილანე — მწერებისაგან დაჭმული მერქანი.

ლჷხჷნდრიინე — გაწითლებამდე გახურებული რკინა.

ლჷხლახე — გაჯავრებული აცრემლებამდე. ლენ. კ. ლჷხრინე.

ლჷხან — ხნიერი.

ლჷხანზე — გამოწყობილი, იარაღში ჩამჯდარი.

ლჷხჷრკიან — საპყარი, დაკუტებული.

ლჷხიოორე — ძლიერ გამხდარი, ნაწლავებ გაწმენდილი.

ლჷხჩოვე — მორჩენილი.

ლჷხკეერე — ძლიერ ჭუჭყიანი.

ლჷჯგიმავე — გაჯგიმული.

ლჷჯორჯე — შეკრეჭილი თმა ხელ-ახლა აყრილი.

ლჷხამუდ — ღორულად.

ლჷჯე — რძე.

ლჷჯეემი ფერიშ — რძის ფერი.

ლჷჯიმ — მარილიანი.

ლჷჯჷრხან — შეკრული.

ლუჯღუუნკვე — დაჭმუჭნული, გამხმარი ტყავი.

ლჷჯღაარკე — დანაოჭებული, ისე როგორც ნახმარი ქალამანი, ნახ. „ჯღარკ“ აქედან გვარი ჯღარკავა.

ლჷჯვიირე — ჯიუტი, ცუდი გულის პატრონი.

ლჷჯოონჯე — ბევრტანსაცმელჩაცმული, ძლიერ დაკერებული ტანსაცმელჩაცმული.

ლჷჯჷჯე — ჩასკვნილი.

ლჷჴ — მშობიარობის შემდგომი პირველი რძე, ხსენი. „პირდაპირ დედის ხსენი ამოაღებია“ — აკ. ბელიაშვილი, „ოქროს ჩარდახი“.

ლჷჴა ვააშთე — დნობის პროცესში მყოფი თოვლიდან ბევრ ადგილას გამოჩენილი მიწა.

ლჷჴან — დახნული, ხარებიანი.

ლჷპად — **გვი ლოპად** — გულმოდგინედ.

ლჷჴაგააშტე — თოვლის დნობით შეჭრელებული მიწა.

მ

მა ხოშიდ — არ უყრია.

მაბაჟ — გონება. „ამჟიხაბჟა“ — ასე გონია.. მადლიერება — „მეე ვარ ხაბჟა“.

მაბაც — ღონე.

მააბეშ — დღეის სწორს.

მაბეელა — რელიგიური დღესასწაული აღდგომასა და ამაღლებას შორის.

მააბეშხენ — ადგილის სახელია ჭველიერის ტერიტორიაზე ძველი ნასახლარებით, სოფ. შტვილის გასწვრივ ცხენისწყლის მარცხენა მხარეზე.

მააბ — მაბია, ზემო სვანები ქვემო სვანებს მაბებს უწოდებენ, აქედან მააბ — ქვემო სვანეთი, მააბები — ქვემო სვანები.

მააბჟა — მგონია, მადლიერი ვარ.

მაგაარალ — შესაღები, შტოიანი ხე.

მაგ — მადგას, მადგია, ყველანი, ყველა.

მაბე ამ ლადელ — ამის სწორს.

მაგაარ — შტოებიანი ხეები ყორეზე შემოსაკავებლად დადებული. ცალკე წკნელების შეკრულ კონებს „ჯარჯი“ ქვია.

მაგჷნშვ — რაიმე მოსაზრებით, არ შეეძლოს და მაინც უნდოდეს — „მაგჷნუშვ ხაარხ“.

მაგვარ — რავარი, ტოლად.

მაადე აავ — რომ არა?

მად — დამადლება.

მადეერა — ზონალური წვიმა, ტერიტორიულად ძლიერი წვიმა.

მადელი — მაცალე, „მადელი ღენაი“.

მაადე — არა.

მაად ეჯი, მაად ალე — ესაო და ისაო.

მაადეი — კი არა.

მადმარიკაი — არარაობა, პატარა.

მადეს — მაცვამს, მადებს.

მაადეს — მქონდეს. ამ განმარტებას უფრო „მუღვანდეს“ შეეფერება.

მაადმოოლ — პატარა, არარაობა.

მაადხვაი — მომცრო.

მავინ — მავნე.

მავრეენე — უმცროსი, ყველაზე პატარა.

მავეერა — ჩრდილი. ასევე ქვია — „მჷნჩალ“.

მავრანდ — ბუღა ხარი.

მავლა ტაბჷლ — მელიას ტაბლა. ყველიერის ღამეს აცხობენ ამ ტაბლას და

ბავშვებმა უნდა მოიპარონ. დიასახლისი ფხიზლობს და მომპარავს მუგუზალს მიყოლებს. ტაბლა სახლიდან შორს გააქვთ და იქ ჭამენ. ეს არის ქათმის მტაცებელთა — ქორის და მელიის წინააღმდეგ რიტუალის ტაბლა. ამ საღამოს მთელ სოფელში ბავშვთა დიდი მხიარულებაა. იძახიან „აულ-მაულ“.

მავლიაანი — დიდი გუბე, ტბორი.

მავჟამ — მეუხერხულება, უხერხულობა, ხელშემშლელი.

მავრეენე — უმცროსი.

მავლა თუს — შემოდგომის თეთრი პატარა სოკოები, ხმობის შემდეგ შიგნით შავი მტვერითაა სავსე.

მავრა — ბუღის თესლი, მეცოტავება.

მავრანდ — ბუღა, მოზვერი, რომელსაც შეუძლია ძროხის დამაკება.

მავშედ — უვარგისად, აკრძალულად მიმაჩნია.

მაზიგ — ტკივილი, ჭირი.

მააზუნ — წასვლის სურვილი.

მაზუმ — რამხელა (ბავშვის ენაზე).

მაზვაბ — ამოსული, გამომდინარე, გამოსული „მაზვაბ მეგიამ“. „მაზვაბ ლიც“.

მააზნაარ — გამდინარი, წასვლის მონატრე, მოსიყვარულე.

მაზნა — ასე ვიცი, ასე მაქვს ზნედ.

მააზვაარ — გამდინარე.

მაზააშ — სოფლის სახელია ქვედა აშარის ხეობაში, ადგილს ქვია სოფ. დურაშში.

მაზღგრპან — წვრილი მოქნილი წკნელი.

მათათხ — ღამურა.

მათუუთხვა — გრიპი.

მათკლა — ფეხის თითების ქვეშ სახსარქვეშა ჭრილობა.

მათოთ — ბალახია. გარეული ოხრახუში — ოხრახუშის მსგავსი ფოთლებით, შუა ღეროს ჭამენ. კონიო — ა. მაყაშვილი ბ. ლექსიკ. გვ. 166. მოხეურ-მთიულ-ფშავურად — მათოთი, რაც სვანური სიტყვიდან „თოთ“ გამომდინარეობს. ქართულად თოთო, შხამიანი ბალახი მათოთი — გვ. 22, რუს. ქართ. სას. სამ. ლექსიკონი.

მათხაფ — ავადმყოფობა, რომელიც გაზაფხულზე ნესტიან ადგილებში ემართებათ. იცის გულის რევა, თავის ტკივილი და გაბრუება. ხალხში არსებობს ამის საწინააღმდეგო შელოცვა. მას ცოცხალ, უხილავ არსებად თვლიან. ემართებათ ახალთოვლადებულ ადგილებში.

მათვის — მუგუზალი.

მაინალიან — ავადმყოფიანი (ცხვრების ავადმყოფობა).

მაი — რა მააი (ლაშ. კ.), მა (ლენ. კ.).

მაიდ — მშია, შიმშილი.

მაიოოლ — მარწყვი. ამას მიწის ბალსაც უწოდებენ. „გიმეიებ“ — მაგიური მცენარეა, რადგან სახლში მისი სახელის ხსენებას არ ანებებენ ბავშვებს — წველადობის კლება იცისო.

მაიზუმ — რამხელა.

მაიზუნ — რამხელა

მაი ხოხალ — რა გონია, რა იცის — „მაი ხოხალ ამეჟი მეტსი ხვაი ხეჩო ნაღალს“

მაიკალიბ — რანაირი

მაიმოოდე — რავა არა

მაი მაჩეენაამდ — არა უშავს

მაკუჩ — მინდა

მაიაშ — ხან ასე

მაიეშ — ხან ისე

მაკუ — მინდა

მაკახ — სასარგებლო, „ხამკახა“

მაკვად — ნდობა

მაკვდაანა — მაკლებდა, ნდომა

მაკლია — ნაკლებობა, სიღარიბე

მაკხიან — სარგებლიანი

მაკცოორა — იგივე მაცოორა — პურეულს ქვია, საიდანაც ჸიც ცომი გამოდის. ნახ. ჸიც — პურეული.

მაკურზან — სწორი ნაწლავის ბოლო

მაკლაწ — ავი ხასიათის გოგო; ავი, გამხდარი ქალი

მალჸიმ — გულის აჩუყება, ტირილნარევი ლაპარაკი

მალ — ფართოდ დაგუბებული მდინარის მდორე ნაწილი

მააულ — მელია

მალოონა — 2 — წყენა, ცუდად მახსენებდა

მალბურე — უარესი, „ჩიდ მალბურე“— ყველაზე უარესი შესახედავი

მალჸენა — თავი მეტად მიაჩნია „ეჩა ცახან ძღგდ მალჸეენა თხვიმ“

მალლუნთუ — საზამთრო მსხლის ჯიშია, ნამყენი; ადგილობრივი გამოყვანილი უნდა იყოს, არომატული სუნი აქვს და კარგი გემო

მალგოოვ — ადგილის სახელია სოფ. თეკალის ქვემოთ — პატარა, მეწყერიანი ღელით.

მალგიმ — დიდი უძრავი ქვა, რომლის განძრევაც შეუძლებელია

მალგიმუშ — სწრაფმოქმედი საწამლავი

მალატუკვ — დიდი რკინის ჩაქუჩი, უროზე მცირე

მალატ — სიყვარული, უყვარს

მალტაშრი — „საბრა მალტაშლი“ — შესაბრალებელი სიყვარული

მამითქვ — შეჩვევა

მალჸვამ — მწუხარების გამო გულაჩუყება მუხლების მოკვეთით

მამო — მომეცი (ბავშვის ენაზე)

მაამუ — მომეცი (ბავშვის ენაზე)

მამწამ — მწამს

მამთქვარ — შემოჩვეული

მამილ — ვენახი

მამჭირ — მეზარება

მამამ — მიჭამს, მიჭამ

მამშერ — მეფართოება, მემეტება.

მამანიაიდ — ძვირად

მაამ — სოფელი ზედა ჩოლურში

მაამოოლ — არარაობა. მაამ ხეერი“ — არ ექნება

მანჭიაი — ჩიტია, რომელიც ტოტზე ჩამომჯდარი იმანჭება

მანააგა — ექო

მანგვამ — სამძიმარი

მამქიად — „მიჩაშვდ მამქიად“ — მისთვის მიხარია

მაამოოლ — არარაობა

მანთოორა — ბალახია, ნათესებში იცის. ბოლოკის მაგვარი, საჭმელად ვარგისი ძირი აქვს. ა. მაყაშვილს განმარტებული აქვს ტყის პიტნად, რაც არასწორია. (ა. მაყაშვილი. ბ. ლექსიკონი, გვ. 166. სხვა ადგილას, იგივე მანთოორას ტენცოს არქმევს. გვ. 167.

მანდღვარა — ნატვრის ფიცი

მანთხოჯ — ადგილის სახელია ცხენისწყლის ხეობაში. უშნო აგებულების მამაკაცი. მათხოჯი — ულამაზო ადამიანი. „ასე სწრაფად რა გზრდის შე მათხოჯო“ გვეტაძე, „ჭიაკოკონა“ გვ. 157

მანჭკვარაი — ტყის სოკო — მანჭკვალა. ზემო იმერული — მანჭკვარა. ბ. ლექსიკონი, გვ. 46. „მანჭკვალა სოკოა კუნძზე ბმული“ — საბა

მანდღვაარ — აქაფებული, ადიდებული მორევიანი მდინარე. ყინვიან ამინდში მდინარეს ყინულები მოაქვს. „ლა-

ნქერი — თოვლნარევი წყალი“ (საბა)

მანკვაი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად.

მანდ — ნატვრა, სურვილი

მანკვი — პირველად

მანდჟი — სურვილზე, მადაზე

მანდ მაყრიშ — მონატრებული მოსიყვარულე

მანცგხ — მახსოვრობა

მანგიარ — პირუტყვი, ოთხფეხი, საქონელი, რეგვენი ადამიანი

მანანაი — მანანა, თხილის ფოთოლზე თაფლსავით ცვარი ზაფხულის პირველ პერიოდში. მზიან ამინდებში, ნელი თქორის დროს ჩნდება ფოთლებზე.

მავლიაანი — დამდგარი წყალი

მაადუდ ხაკუ — მეტი არ უნდა

მალკიმ — წუხილი

მანდვიირ — თოლიანი ქარბუქი ტყეში

მაკლაწ — ავი გოგო

მანჯავ — ფითრის მსგავსი ფოთლებიანი ბალახი. პირუტყვს თუ ჩაყვა, სისხლს ადენს შარდში და განავალში.

მანწოორი — გადარწიანებული ძლიერ გამხდარი ღორი, გადატანით ადამიანზეც ითქმის.

მანკვი — პირველად

მანჩილ — ჩივილი

ხეჭოონი — ეხვევა

მანააქვა — მანცვიფრებს

მანააშ — ჭვავი, „მანაშა — შავი მჭადი“ (საბა)

მანცინ — წვრილფეხობა, მეწვრილება

მანჯოორ — ხის სახელია, კოპიტის მსგავსი, ოღონდ უფრო წვრილი ფოთლებით — კოპიტზე უხარისხო მერქნით

მაიღენ — რაღაცა

მამ ხაიაქა — არ შეეფერება

მალკიმ — ნაღველი

მაგ — ყველაფერი

მანჯო — ქალის სახელი იყო ძველად

მანაშიდაი — მანააში შიდაი, — მაშიდაი ცხოველი რამ მღრღნელთა ოჯახიდან. სეზონის მიხედვით იცვლის შეფერილობას — ზამთარში სულ თეთრია, ზაფხულში მარტო მუცელზე გასდევს თეთრი ზოლი. სახლში მისი სახელის ხსენებას ერიდებიან და „ლგყარ ჩუქვაანაშვს“ ეძახიან.

მაკვდაანა — ნაკლებობა, ნდომა

მაზააშ — ადგილის სახელი, სოფ. დურაშში და ქვ. აშარეში.

მანკულა — დიდი ჭრელი ბუზია, ბუდეს ხვრელებში იკეთებს და თავისებურ „თაფლს“ ამზადებს, რასაც კბილის ტკივილის საწინააღმდეგოდ იყენებენ

მაამ — არ

მანაშა — მანასანი. მანა — ქალის სახელია დედის მოდგმაზე სახელდებული. კუთხე ჩოლურში, სოფ. მუწდიში

მანშგგრა — ძლივს მიდგია სული. „ქვინ ვენდ მენშგგრა“

მანცკხვაარ — მახსოვარა, რომელიც ყველაფერს იმახსოვრებს. ნახ. ცკხშვ ინცგხე

მანდმაყრიშ — კარგი ხასიათის, მოსიყვარულე

მანჯიირლა — საქონლის ხორცი. რუსულად მას говядина. — ქვია, ხოლო ქართულში შესატყვისი არ არის

მანკვი — პირველად

მაამოსტამე — არ დაუთმო

მანსკურ — ჩანჩქერის სახელია ლენტეხ-ჩოლურს შორის ხეობაში. თუ ნელია ჩანჩქერი, მას ქვია „მანსკურ“, თუ სწრაფი და ხმაურიანია „მაჩხაფ“

მანააგა — გამოძახილი, ექო.

მანე — კაცი ბავშვის ენაზე. man — (ინგლ.) — კაცი

მანდვირ — ძალზე წვრილი ფქვილი, მტვერი

მანცგხ — მეხსიერება

მაპროოსი — ბალახია, ოხრახუშს ჰგავს გარეგნულად. ყლორტის შუა ნაწილი იჭმევა.

მაჟაბ — მოცდა

მაჟარ — მოწყენა, მოწყენილი ვარ

მაჟახ — მესახელება

მაჟგრ — სიბრალული, შებრალება, შეცოდება

მარკნელ — სწრაფი, მარჯვე მუშა, „მარკნეელ შალ ხაშტბა“

მარიკელაი — მსუბუქი ყოფაქცევის ქალი, გოგო — ზედმეტად მოსიარულე და მომხიარულე. „მარიკელნი მძნა და მისნობათა მოქმედნი (მარისკონი). „მოვიდეს ქურუმნი, რომელსაც არგელაოს ეწოდების, ულუკნი და მარიკელნი“ — საბა.

მარე — მაგრამ, მარ (ლაშ. კ.), „იგი მინდორს ნადირობდა, დაეფანჩვა მარე კიდა“ (ვ. ტ.)

მაარე მაგ — ყველა

მარე — კაცი — მაანე — man — (ინგ.) — კაცი

მარები — ქართული ტომი, მარალეთი სოფ. გორის მხარეებში, მარელისი — შორაპანის მხარეში, მარილი ახალციხეში. ვ. ბატონ. გვ. 272, პიმარის ანუ მურის ციხე — მარის ციხე. მარების ციხე. ვ. ბატონ. გვ. 264

მარქუჯან — კაცის ოჯახი

მარ — მაგრამ

მარიოოდა — ტალღა

მარად — კაცად, საყოფად

მართან — შტო. ნახ. აშხალ — ტოტი

მარკილ — მარხილი. ნახ. სავ

მარკლარ — გრძელი ხელები

მარდ — რკინის ფიწალი

მარღაი — თხისებრი თეთრთვალება. „ჭყონდიდელმა შეხედა მის მარღია თვალებს, ბრაზისაგან არეულს“ — კ. გამსახურდია

მაარა — კაცს, ყოფნება — „მაარავშვ მაალი“

მარყვინჯ — ქვაბის სახელური

მარშვნიშ — „ამნოვშ მარშვნიშუ ლი“ — ამით შემწყდარიყოს მისი ხსენება

მაარას — ამარა. „მაარას — საქმე უფლისა“ — საბა

მარგვიიშ — სოფელია ლაშხეთში, კუთხეა ჩოლურში. მურგუუშ — მარგვს მარგი ბარის საქართველოში

მარტუხაი — ცალი ხარისათვის განკუთვნილი უღელი

მასხგრპან — წვრილი წკნელი

მასკვიშ — შესაფერი, დასაშვები

მასრა — მჯობნიდა „ალე მასრა მააგვაარ“ — გამეტებული კი არ გვყავს

მასგლ — ბალახის ღრუ ღერო ან გახურებული მავთულით გახვრეტილი გულიანი მცენარის ღერო წყლის დასალევად. — მილი, საქსოვი დაზგის ნაწილი (მაქოში სვამენ)

მასკვრელ — მიკვირს

მასარ — მძულს, სიძულვილი

მასმინარიშ — მორჩილი

მასეეტა — ქარისებრი, ირიბულად მიმა-

რთული წვიმა. ჰორიზონტალური წვიმა — მასეტა. ჰორიზონტალური ქარი პირინეებში, ბასკებთან

მასათ — „მასათა — სალესი ქვა ბასრისა პირის ამწყობი“ — საბა. მამალი ვირი, ჯერ დედალთან მიუსვლელი, ცხენთან ან ძროხასთან შეჯვარებით იშობა ჯორს

მასკვბა — საღამო, ვახშმობის პირი

მასანკვალ — მლიქვნელი, სხვის ნებას აყოლილი

მასტარაი — ტარტალა

მასტუუნა — ტკივილი

მასარ — გადამეტებული—„მასარი ზღუდასთან ნახე“ — (საბა) ე. ი. გაშვერილს ქვია, მაგ. სახლის აივნები.

მასისკ — მძულს

მასარდ — გამოსარჩენად, უხვად

მასკვა — შვენება

მატყ — მატყლი. სოფ. მოტყიერი რაჭაში „მატყიერი“ — მეტად ბალნიანი“ „მოტყიწიერი“ (ბიბლია)

მატრაკვეც — მატრაკვეცა, მეტიჩარა, არამკითხე (გან. ლექს. ტ. 5, გვ. 90) „მატრაკვეცი — მჯევლის მჯევალი“ (საბა)

მატინტელაი — ქვეწარმავალი. „მატიტველა — ერთწლოვანი ბალახი“ — განმ. ლექს. ტ. 4, გვ. 90. გველ ტინტელი

მატკლაბ — ნაღვლობა

მატინტვ — ზიზღება, „მეზიზღება“ „მევარ მატინტვ“ — ძალიან მეზიზღება „მატინტვ ხუღვა“ — ეზიზღება

მატაშ — მიყვარს (ბავშვის ენაზე)

მატაშოლ — ზღაპრის გმირი. „ციგან ატაშოოლაშ ი მატაშოოლაშ“

მაუ — „მაუ ხეკვეს“ — რა უნდა ნეტავ?

მაუნი — ჩუმ-ჩუმა, ქვეშ-ქვეშა, გაიძვერა

მაურ — სითხე, რომლითაც უნდა დამაკდეს ძროხა

მაურანდ — ბუღა, გამოუყვერავი მოზვერი

მაფას — ბარაქა, გამოსავალი — „ნამშავს მაფას მა ხარ“

მაფჳნ — მწყურია, წყურვილი. ნახ. აფჳნ

მაფაშ — დაღლა. ნახ. ფეშა, ფეშნი

მაფშაარ — დაღლილი

მაფას — მოსავალი

მაფშიინტუ — უჭკუო, გულმავიწყი ახალგაზრდა

მაფიირე — მამშვიდებს, მაიმედებს

მაფოომფიირ — ადიდებული მდინარე. „მაფომფირ ლეგლირდე“ — ძლიერ ავადმყოფობა. „მაფოომფიირობჟი“ — მთვარის ძლიერი მცხრალობის დროს

მაქუნიაი — ქვეშქვეშა

მაქააქუნ — სწრაფი, თვალშეუსწრები, სწრაფმოქმედი

მაქუდირ — საბძლის წინა სახურავს ერქვა. სახლის ან საცხოვრებელი ბინის საივნო სახურავს ქვია ადრე „ლაფაფს“ ეძახდნენ.

მაქდიან — სარგებლიანი

მაქლოოხა — მცირე შავი ფიფქი, თოვლისაგან შავი

მააქვა — თქვა. „დეეშა მააქვა ხაკუ“ — არავისი თქმა, შესწორება არ უნდა

მააქვ — მაცვია, (ზემო სვანურად — მითხრა)

მაღლავ — შაშვი

მაღურღუც — მორევი. „ღურღუცი მორევი“ — ღრმა წყალი. მ. ალავიძე, ოკრიბული ლექსიკ. გვ. 45

მაღანდარაი — გამხდარი, არასერიოზული ახალგაზრდა

მაღიინტუ — მღრღნელთა ოჯახიდანაა, ხეებზე დაცოცავს, ღრღნის, ამიტომ ჰქვია მაღიინტუ. მენაღურძალე

მაღუნი — საჭმელი, ბალახის „ღეის“. ქართულად „დუცი“, შუა ღერო, ღრუ განსაკუთრებული გემოთი

მაღოოღიარ — ცუდი თივა

მააღენა — რაღაცა

მაღოთაშ — კინაღამ

მაღაამინ — დამაცალე

მააღრა — მზეზე გამხმარი ხის ნაპობი

მაღოოღი — ლეგლირდე — ძნელად მოსაშორებელი სურდო, ავადმყოფობა

მაღღენა — ხორბლის თანამგზავრი სარეველა, შავი მრგვალი თესლით, გარეული ბარდას მსგავსი.

მაღვაან — ქონება

მაღვ — აჩემება

მაყვეელა — მდინარისაგან გამოყოფილი პატარა ნაწილი, ტოტი бьеф — (რუს.) — მდინარის ნაკვეთი. სას. სამ. ლექსიკონი, გვ. 29

მაყად — მყავხართ

მაყგუნა — ხეკაკუნა

მაყვშდაგ — ბარძაყი

მაყ — მიქენი, მოყირჭება

მაყალ — შიში, „აყალ-მაყალი ატეხა“; „აყალ-მაყალში განა შეიძლება თქვა რაიმე?“ „ილიადა“ — ქება 19-80, რ. მიმინოშვ. თარგმანი

მაყრიინშდუ — გამხდარი, უაზრო ახალგაზრდა

მაყვანი — მატანს

მაყავნი — მეშინია

მაყრა — მომსვლია, ძლიერ ვუყვარვარ, გადამეტებულად გადამკიდებია

მაყრიშ — სიყვარულის მოტრფიალე. „ხოჩა მანდ მაყრიშ ლი“

მაყა — მყავს, მოყირჭება

მაყვეელფა — ცხელი

მაყეენა — წრე, ნათესაობა მყოლია. ვარგისიანი

მაყეენიან — ვარგისიანი

მაყვაალიდ — ხმაურის გარეშე „ჩუსგურხ მაყვაალიდდ“

მაყად — მყავხართ

მაყარ — მაყრიონი

მაშკ — ცხოველის უკანა ერთ კიდურს ქვია. ადამიანის თეძო-ბარძაყს ქვია ერთად აღებულს

მაშტმაარ — მთვრალი

მაშტჳმ — სასმელის სიმაგრე

მაშვმაარ — დასვენებული

მაშრი — ფართო

მაშყად — ხსომება, მახსოვრობა

მაშკი — ბარძაყი. „კარვის კალთა“ — დ. მშვენიერაძე“ ტექ. ლექ. მასალ. ქართ. წერ. ძეგლებში“. გვ. 89, „მაშკები იგი ტყავებისა ვერძთაჲსაჲ“ გამოსვლათა

„შეაბრძვილა — ერთმანეთზედ გარდააბა — ოქროს ფიცარნი, გინა კარვის ფელიკნი და მაშკები გარდაააბას“ იხ. საბა

მაშენა — სალოცავი ეკლესია უგუმბათო სოფ. ჩიხარეშში

მაშენე — უფროსი

მაშა — მეშურება, მემეტება

მაშკა — დედა ღორი

მაშან — მსხმოიარობა

მაშინშხალ — ქვის ნამსხვრევები — შვავის მიერ მოტანილი შტოები და ნამტვრევი ჩხირები

მაშტააშვა — მარტოხელა

მაშყად — მახსოვრობა

მაშტჳმ — სიმთვრალე

მაშყიიჟა — მზის ანარეკლი, ციალი

მაშედ — შემრგე მაშუნი — შემრგე —

კარაბადინიდან, აშუნს — არგებს მაშველი

მაშეენე — უდიდესი

მააშტჷნ — მავიწყრობა

მაშიდააი — თრითინა, იგივე „მაშიდაი“, ძველად სვანეთში ჭვავი, ანუ მანაში იყო ძირითადი მოსავალი. მააშიდააი ნიშნავს აკრძალულიას. რატომ ერიდებოდნენ მისი სახელის სახლში სახურავქვეშ ხსენებას, გაუგებარია. პირდაპირ მის შეხვედრას ყველა ერიდება და აფურთხებენ ორ თითს შუა, რადგან ჭორფლი იცისო. ამიტომ მას უწოდებენ ლჷყარ ჩუქვანააშ-ს ე. ი. სახურავის ქვეშას.

მააშიდ — არ ვარგა, არ ყრია

მაშდა — გამოყრა, მუწუკების გამოყრა, მარგებელი

მაჩიჩხვ — ბალახია. „შვრიუკა“ ბ. ლექსიკონი ა. მაყაშვილი, გვ. 116

მაჩუუბ — ძველებური სვანური სახლის ქვედა სართული — (არაა სწორი, თითქოს მაჩუურიდან იყოს წარმომდგარი)

მაჩა — მეცინება

მაჩხაფ — ჩანჩქერი

მაჩაჩხვ — ცხიკვება, თუ კი რაიმეზე ფიქრობ და დაგამცხიკვა, ამბობენ „მაჩაჩხვდ“ — მცხიკვება დამემოწმაო

მაჩხრან — დიდი და მსხვილი თოკი, გასაყიდად გაჰქონდათ ძველად

მაჩაარ — ბედნიერი, ბედ გახარებული — „ბედ მაჩაარ“

მაცხეენა — არჩევანი. მვარცხნიდა, მახსოვდა

მაცლანდ — მუგუზალი შავი

მაცირცველ — პატარა გარეული ცხოველები, მავნებლები

მაცხვაარ ლამზჷრ — მაცხოვრის სალოცავი და პატარა სოფელი ლენტეხისკენ ჩოლურიდან მიმავალ გზაზე. სოფ. ბაბილის აღმოსავლეთით

მაძაგიან — დაბალი, ეშმაკი, გაიძვერა მამაკაცი

მაწჷხ — საჭიროება, მჭირდება

მაჭიკ — მაჭიკი, კუჭი

მაჭკვრა — მავნე მწერები

მაჭვალ — უსარო ზვინი

მახმაარ — ფხიზელი, „ინდოთ მეფე თავყანის სცემს ლაღი ბრძენი არ მახმული“ (ვ. ტ.) აქედან ჩანს, რომ ინდოთ მეფე ნასვამი იყო. როცა ის ეახლა ტარიელს. „მისის კითხვით წამოსრულ ვარ, არ მთვრალურად არ მახმურად“ (ვ. ტ.), „მახმური სხვა ენა არის, ჩვენი არ არის“ (ვახტანგ VI)

მახჯიჯ — ქლიბი, ოთხფეხის ენა, ხორკლიანი, ხეშეში

მახოოლა — ხვედრი

მახოოლნა — მერგებოდა, მხვდებოდა

მახი — კახის ძველებური სახელია — ასეთი სახელი მოხსენებულია ნასყიდობის წიგნში ჯავახიშვილებისა, — (ე. თაყაიშვილი, საქ. სიძველენი, გვ. 90)

მახ — ფიქრი, ცოდნა

მახალ — ცოდნა. „დასხდეს, შეიქმნა პურობა, გაამრავლებდეს მახალსა“ (ვ. ტ.)

მახრანჯ — სიმაგრეში მოგროვებული სითხე, მდუღარედ მტერთა მიმართ სასხურებლად

მახრანჯ — ქავილის ავადმყოფობაა

მახვაი — რამდენი

მახვია — რიგი, ხვედრი

მახე — ახალი

მახან — ხელახლა

მახნი-მახან — ხელახლა და კვლავ ხელახლა

მახააშ — სოფელია ზედა ლაშხეთში, სოფელია ცაგერის რაიონში

მაა ხვი — არა ვარ

მაა ხანაყ — არ ემარჯვება

მახ ხაარ — ემარჯვება, ხერხი იცის

მახე ლარდი — ახალგაზრდა, მოზარდი

მახია მეზი — ახალი თაობა

მახლაან — მახლეენ — მცოდნოდა — მახალი

მახათ — მსხვილი ნემსი, მახათი. ქალის სახელი იყო ძველად

მახალდიაან — სვანური გვარი იმერეთის ტერიტორიაზე, როგორც ხვედელიანი, გელბახიანი, ქელბაქიანი და სხვა

მაჯოდ — მეშორება

მაჯ — დავა, ჩივილი

მაჯოოჵ — მსგავსი. „მაჯუნი სხვათა ენაა, ქართულად დუბეიდი ჰქვიან (საბა)

მაჯაგან — უშნოდ დაბალი, ძვალმსხვილი

მაწვდი — მართალი

მაჯმაკ — მეეჭვება

მაჯაშ — მაჯა

მახ — მახ ხაარ — მინიშნება

მაჴვმაარ — მადლობელი

მაჴ — დამარტყი

მაჴდა — დამარტყამდა, ვალი

მაჴცოორა — პურეული, (ქერი, ჭვავი, ხორბალი)

მეაალ — მეწევა, მწვდება

მებოოდაალ — ახალფეხადგმული ბავშვი boden — (გერ.) — მიწა, ნიადაგი

მებოოცაალ — ცუდი მუშა

მებაავიელ — მემრუშე, ბავ — დროებითი შენობა, Ban (გერმ.) — შენობა

მებლოოყიელ — სიმთვრალით გულარეული, უაზროდ მოსიარულე

მეგზე — გასვრილი, ნაღრძობი

მეგლე — გახეული, ფართოდდ გაპობილი

მეგიამ — ხე, მორი

მეგაამცემაალ — მეთვალყურე

მეგრჷჭანაალ — უხეშად მოსიარულე, ულამაზო ქალი

მეგვიინდიელ — უთქმელად, სახეზე წყენის გამომხატველი მოღუშვით

მეგვრეემფიელ — უსაქმურად ყველგან მავალი

მეგლჷჯანალ — უშნოდ მოსიარულე, ბრიყვი

მეგვი — თანაბარი სიმაღლის

მეგიითხიელ — გვერდს კრავს წყენით

მეგერუულ — ადგილობრივი ჯიშის საშემოდგომო მსხალი

მეგოოგიელ — უსაქმოდ მოსიარულე, მოხეტიალე. სახელი მომდინარეობს ძველი მეომარი, მაგრამ მომთაბარე ხალხისაგან — „იადგუგებისა და მადგუგებისაგან“. go — (ინგ.) — სიარული

მეგნოვალ — მეჭორიკნება

მეეგ — ტოლი, მოჯიბრე

მედ იყმედ — დამადლება

მედღბე — მთლად დამპალი

მედღრე — გახეთქილი

მედგვა — ბალახია, იჭმევა უხარშავად და ფხალადაც კარგია — ტყის წიწმატი ყვითელი ყვავილებით

მედიინჭიელ — ზარმაცი

მედე — ამაღლის

მედამ — ადგილის სახელია სოფ. უკლეში

მედვეშტიშ — ორშაბათს დილას პირველად შემხვდური

მეევარ — საშინაო ტანსაცმელი. მოსავლის აღების შემდეგ ყანის გაშვება. ძალიან ბევრი

მეევრობ — ჭირნახულის აღების შემდგომი დრო — პირუტყვის ყანაში შეშვებით

მევირ — დეკეული, უშობელი

მეზგე — მოსახლე

მეზგი — მტკივა, მჭირს

მეზაალ — მშობიარე ოთხფეხი

მეზვრაალუური — მუსუსი, ქალების მოყვარული კაცი

მეთხშე — გამლხვალი

მეთხაშ — მიწაზე გართხმული ბალახია

მეთხვიარ — მონადირე

მეთვფე — დაკარგული

მეთერ — მარჩიელი

მეთხიიფნიელ — დასუსტებული მოსიარულე

მეთქიიმიელ — ტკივილით შეწუხებული

მეისარობ — ახალი წლის შემდგომი დღესასწაული, მათ შორის არის კერიას მარხვა — მეისარობა. ამ დღეს მამაკაცები და დედაკაცები ერთად არ ჭამენ საჭმელს, რაც ძველი ქართული ჩვეულების გადმონაშთია. იხ. „შუშანიკის წამება“

მეიინი — მადნება

მეიმედიელ — იმედს ამყარებს ჩემზე

მეცზგანაალ — Zige — (გერმ.) — თხა

მეკდე — ამოწყვეტილი

მეცჳნგრინაალ — მზვერავი

მეკდ ხოოგ — ფრთხილად უდგას, რომ არ გამოეპაროს რაიმე

მეკიდიაი კუმაშ — ჯოგს გარიდებული საქონელი, ღამე გარეთ დამრჩენი

მეკილკიალ — უაზროდ მოსიარულე გამხდარი პატარა

მეკვაარიელ — მოხეტიალე, მაწანწალა

მეკვბე — ფრთხილი

მეკვშდდე — მოკლე

მეკოონკიაალ — გამხდარი ფეხებით მოსიარულე

მეკვშე — მოტეხილი

მელმიისგიაალ — მეცეცხლე

მეკაანაალ — მეწყება, მენიშნება — „ლეგლირდე მეკაანაალ“

მეკაპანაალ — სხვასთან თანაბრად მომუშავე

მეკიიკიაალ — ყველაფერში ჩამრევი, თვითნებურად ჩამრევი

მეკუუკვინაალ — უსაქმოდ მოსიარულე კარგად ჩაცმული

მელხვივ — შემხვდური, სადმე გამგზავრების დროს არჩევენ კარგ შემხვდურს

მელშხვე — გამლხვალი

მელვ — ბალახის ერთი ღერო, „ეშხუ მელ მაა ხოკიიჩახ“ Mehl — (გერმ.) — ფქვილი

მელვობ — ბალახიანობა, ხილის კარგი მოსავლიანობა

მელაარ — შემცილებელი, ბალახი „ეჩა ბუაასტი მელაარს ხეჩეხვ“

მელან — შავი ძროხა

მელდეესკუნაალ — სხვისი შემყურე, რატომ სხვა არ აკეთებს და ის მარტოა

მელდედვრიელ — ორსული ქალი, დღედღეზე მშობიარობის მომლოდინე

მელეენი — ბალახია ხეშეში, ფართო ფოთლებით, მისი ძირების ნახარშისაგან გაკეთებული ფაფით მკურნალობენ გალახულს, მისი ძირების ნარევით ადებენ არტახს (არტაშანს)

„ლაშქარა“ — „ა. მაყაშვილი, ბოტ. ლექსიკონი, გვ. 166

მელყურ — მელოგინე ადამიანი, ახალმშობიარე

მელე — სოფლის სახელია ლაშხეთში. „მილიდ ანუ მილიდდა“, იქ სადაც

ეხლა არზრუმის გარშემო მთებია“ ა. ჭყონია, გვ. 38

მილიდელი „ტარხუ — ნაზი“ და გურგუმელი „ტარხულარა“ — ივ. ჯავახიშ. ქართ. ერის ისტორია, ტ. I, გვ. 136

ერეკლე პირველის, ანუ ნაზარალიხანის მიერ ჯავახიშვილებისადმი მიცემულ სიგელში ნახსენებია მელე: „მელეს რისაც ყმისა და მამულის მქონებელი იყვნენ“ — ე. თაყაიშვილი, „საქართ. სიძველენი“ ტ. 2, გვ. 3. ქუთაისის მაზრაში სოფ. მელაური

მებეც — სოფელია ლაშხეთში, მთხოვნელი

მელოშა — მელოსანი — მელო ქალის სახელი ყოფილა, ახლა ეს კუთხე გადაშენებულია

მელაკ — გამომივლის, მომმგნები მომაგნებს

მეა — გამწევი

მელახვ — მთაზე მყოფი მესაქონლე

მებოოდაალ — ძლივს მიწაზე მოსიარულე. Boden — (გერმ) — მიწა, ნიადაგი

მელევში — ქალის სახელია, ახლაც არქმევენ

მებოონჯღაალ — ძლივს მოსიარულე პატარა

მელვირ — სოფელია ლენტეხში

მელვ — ბალახის ღერო

მემკჳლდ — მესწრაფია, ჩქარი

მემბეერვ — დევი, ტყიური ადამიანი

მემუგვარი — კაცი ყოფილა, რომელმაც ძველად ჩამოიარა თურმე მთელი ცხენისწყლის ხეობა და აქაური გვარები აღწერა — დაახასიათა

მემგვარიელ — მებუტება, ბუტია (ვინც ბუტიაობს)

მენცხარ — მოცხარი, ლაბა — მთიულური მაცხარი ბ. ლექს. გვ. 49

მენჩხჳლ — ბალახია

მენკოვ — მოითხოვს, ჩემგან ელის „კვლავ ეტყვის ყმაო რა გინდა ან მენუკავ მე რასა? (ვ. ტ.)

მენგეშარ — მწყემსთა და მწველავთა სადგომი ქვ. ჭველიერის მთაზე

მენკიოლაალ — მოყიალე

მენდღელიაი — ღამის მტაცებელი ფრინველი, ქორის მსგავსი, ლამაზი გულმკერდით, — გზაზე გაერთხმება ფრთებით, ვითომ მკვდარია და იმით იტყუებს მსხვერპლს.

მენჭვეერინაალ — სხვისი საქმის მზვერავი

მეპჳრტახ — ბალახია, რომლის ძირების წვენიც აბრუებს ადამიანს, და აბოდვებს. მისი თესლისაგან გაკეთებული სანთლის ალს პატარა მილით კბილის სიღრმეში ატარებენ და ქვეშ უდგამენ სუფთა წყალს. წყალში იყრება პატარა თეთრი მატლები. ამით შველიან კბილის გამოხვრას და ტკივილსაც

ლენცოფა. — ა. მაყაშვილი, ბ. ლექსიკონი, გვ. 167

მეპრჳტანაალ — ფეხშიშველი, მეტიჩარა გოგო

მეპოონტყაალ — თხელი, სუსტი გოგო

მერღვე — დამთხლეული, დაცემული

მერსვ — პურის ნამცეცი

მერდი — მეზრდება, ჭრილობა მიმრთელდება

მერტყველიაი — მატყუარა

მერსკელი — გაშლილია, მარტო ენაა

მერხალდ — მცირერიცხოვანი

მერდიმ — წვრილი საცერი

მეერე — ღრუბელი. „ბოლოს მიაღწიეს

მერას, სადაც მწარე წყალი დაუხვდათ“ (ბიბლია)

მერხელ — ბალახია, ჭინჭარი

მერჩილ — ცული

მერმდ — ერთბაშად

მეერი — მექნება, მეორედ ნათიბი ბალახი

მერიიკვანალ — ყველაფერში ცხვირჩამყოფი გოგონა

მეერმე — სხვა, მეორე

მეერბე — მეორე

მერმე — ძლიერ დამპალი

მეყიინჟიელ — ქუჩაში უსაქმოდ, უაზროდ მდგომარე

მეყჷლშგიაალ — დაუკითხავად, დაუპატიჟებლად შინ შემომსვლელი

მეყოოყიელ — უსაქმოდ მოსიარულე ზარმაცი

მესხ — სწრაფი, ძლიერი და მცოდნე

მესეერ — მფსმელი, მაფსამს, მესერი, ჭყერო

მეესნავ — უშობელი, დეკეული

მესიინგიაალ — მზვერავი, ყველგან ცხვირის ჩამყოფი — მეთვალთვალე

მესუუნგვაალ — საკბილოს მძებნელი ღორი ან ძაღლი

მესტარაალ — ტყავის პაჭიჭები

მესდე — დატოვებული

მეტბიდაალ — მონათესავე

მეტილაი კვიზილაი — პრანჭია

მეტყიელ — სიტყვის შემბრუნებელი

მეტყირიელ — უკანალის გამომჩენელი

მეტეევე — მეჩხუბება

მეტყპე — დამპალი

მეტ ხე — აფუებული, დაბრუნებული, საჩქაროდ შეკერილი, გახეული

მეუუმანაალ — ჩუმ-ჩუმად ბოროტის კეთება

მეეფშკე — გახსნილი

მეეფხე — მოწმენდილი ცა, „შევიწუებოდი მე სიცხითა დღისათა და ნეფხვითა ღამისათა“ შესაქმეთა. „სიცხენი მზისანი და ნეფხვანი ზამთრისანი“ — მამათა ცხოვრება

მექვცე — გაჭრილი

მექვიიჭანაალ — პატარა, ყველგან ცხვირმყოფი, ტუტუცი გოგო

მექშტე — ქცეული, „ნინდ ლი მექშტე“ — ენადაა გადაქცეული

მექვრე — დამპალი

მექმიშ ხაარ — სატირლად, საცრემლოდ ატეხილი

მექვენაი — უშნო, მსუქანი დედაბერი

მეღოშგ — ზურგს უკან ცუდის მოქმედი

მეღვ — თივის ნაფშვენი, თივის მტვერს ტუსიირ ქვია: ნახ. ტუსიირ. ნუგლი — თივის აღების შემდეგ დარჩენილი ნაფშვენები, თივის ბურდო“ დ. ლექსიკონი, ტ. 4, გვ. 1518

მეღროვაალ — მატყუებს, მატყუარა

მეღიოფაალ — მათხოვარი

მეღრეენწიელ — ძლივს მოსიარულე გამხდარი, სუსტი

მეღრეეჭულაალ — მათხოვარი ბავშვი ან ქალი

მეყვიიბანალ — უსაქმოდ მოსიარულე

მეყეერვა — წამხედაობს, მული, აქედან იმყეერვალ

მეფვფე ფერიშ — გახუნებული ფერის

მეღრენციელ — ნელი ხმით გაუბედავად მოტირალი

მეღრიითანაალ — ცუდი თვალით მოცქირალი მოლენჩო

მეყაადა — მყავდა, ვვარგოდი

მეყვფე — გაპუტული, თმაწამძვრალი

მეყოოყიელ — დამცინავი, უგზო-უკვლოდ მოხეტიალე

მეყინჟიელ — გრძელკისერა უსაქმური ახალგაზრდა

მეყვლე — გაყოფილი, გაცილებული

მეყაყიტაალ — ბრიყვულად მოარშიყე

მეყჷნჭი — მეყირჭება. „არაოდეს მომყირჭდება“ აკ. წერეთელი „სალამური“

მეყლიშგიაალ — დაუპატიჟებლად კარდაკარ მოსიარულე

მეშამბიოოლ — შამბნარის ჩიტი, ბუდეს ხვრელებში იკეთებს, მოწითალო გული აქვს

მეშკბე ფერიშ — მდარე ფერის

მეშკბე — თმებგაცვენილი გამხდარი

მეშყეედვრიელ — დაუპატიჟებლად მოსიარულე უსირცხვილო

მეშხე — შავი

მეშ — გამოყვანილი ტყავი

მეშრე — დამადლება

მეშხრე — მთლად გაპობილი

მეშგვმაანალ — კარდაკარ მთხოვნელი

მეშახ — შავი ნეზვი

მეშველიანი — სვანური გვარია, არიან ლეჩხუმის ტერიტორიაზეც „მეშველიანის ციხე და ალაგი ბატონმა მეფემ ალექსანდრემ მიბოძა“, გვ. 55, ს. კაკაბაძე, დას. საქ. საეკ. საბუთები. წ. 1.

მეჩი — მოხუცი

მეჩქმუუნაალ — ის, ვინც მოვლას კარგად იტყობს

მეჩხფე — გამხდარი

მეჩედ — წამსვლელი ან ხელიდან გამსხლტომი

მეჩფე — გამოზამთრებული

მეცჷგანალ — თხასავით მოსიარულე. Ziege — (გერმ.) — თხა

მეცლე — გაპობილი, გაშლილი არე — „მეცლე ლი ლახვ“

მეცარ — მკითხავი, „მეცარი ბებლის მცნობელი“ (საბა)

მეცხამ — მოზარდი

მეცენგრინალ — ჭორიკანა, მეჭორიკნება. გამომკითხავი, ჩუმი მზვერავი

მეცგჷლ — ხარის კისრის ავადმყოფობა

მეცნიირაალ — გარყვნილი

მეცხვანა — მეციხოვნენი

მეცვრე — დატოვებული

მეცხარანაალ — მდევარი — ძალით ხელში ჩაგდების მცდელი

მეცენარ — ადგილის სახელია ზედა ჭველიერში (ტყეში)

მეძმე — ოდნავ გახეული

მეცქფელი მუს — თოვლი ლხვება

მეწვეერ — მელოგინე, მშობიარე ქალი. ასე იწოდება მშობიარობიდან ექვსი კვირის განმავლობაში

მეწხალდ — დამაკებამდე დედალ ცხვარს ქვია

მეწედ — მნახველი

მეწქვე — გარჯით ძლიერ გამხდარი

მეწედვრიელა — მნახველები, მომკითხველები

მეწრი — აყროლებული

მეწერიაშ — ადგილის სახელია ლაშხეთში

მეჭეხ — ბალახის სახელია, იგივე დაჴლა სველ ანუ თხის წვივა

მეჭყარ — გადამდები

მეჭყპე — გაჟღლეტილი, გამსკდარი, ჩირქიანი მუწუკი ან მატლი

მეხრეენჯიელ — მიმტმასნებელი

მეხვტე — გამწყდარი, დახოცილი, დაზარალებული

მეხცქე — პატარაზე გამსკდარი, გახეთქილი

მეხვრე — დარღვეული

მეჴდე — მოსული

მეჯარ — გამაგრებული თოვლი

მეჴარ ხესპი — მხარი ექცევა

მეხვნაალ — დამუქრებული, ტკივილს მიხსენებს

მიი მაგ — მეც აგრეთვე
მეკრიან — გონიერი, ჭკვიანი
მეკარ — მხარი, მეკრინ — გაგებული
მი — მე. „მაგრამ ნაცვალსა პატიჟსა მოგცემსთ ზეცა, მის ცასა". (ვ. ტ.) Ми — (რუს.) — ჩვენ. მი ხვასყი
მიმჯე — ნათესაობა
მიარაქა — ახლო-მახლო
მიააშ — თიბათვე — პურეულის აღება, ლეწვის დრო. ნახ. იმიააში
მიაა — მე?
მიად — ყოველთვის
მიარას — არემარეს, სიახლოეს
მიაანეაა — მიზრახავ?
მიგჭე — მიკავებს, მაკავებს
მიდგრუშ — ადგილობრივი, ალაგობ
მიდოგ — სულელი
მივე — მაქვს (ლან. კ.) ჩოლურულად — მუღვა, ლაშხურად — მუვა
მითა ჟამს — უხსოვარ დროს
მითვრილ — სულელი
მითრა — ვიცნობ
მილ — ადგილს ქვია ტვიბის სოფელში
მილა — მწყინს, მენაღვლება
მიმჯე — ნათესაობა, ასაბია ჯე — ომში ნაშოვარის მოზიარე
მიმბრევილ — არასრული ჭკუის
მინაანიიოლ — პატარა, გამხდარი ლამაზი გოგო, ტყიური, მოჩვენება, „ქაჯი, — მაცდურთა რასმე იტყვიან ვითარცა მინოათა" (საბა)
მიიმან — ამბავი, დრო, „ხოლა მიმან ასტყვიფ" — ცუდი ამბავი დაატეხა
მინდრიშ — ნაირი. „ეშხუ მინდრიშ" — ერთნაირი ზნისა და ხასიათის
მინეშხენ — თავის მხრივ
მინი — თანახმა ვარ
მინი — შინი — ბავშვის ენაზე — ჩემი, mine (ინგ.) — ჩემი

მინდ-მინდი — წისქვილის ფქვის ქირა, ბეგარა
მინე — მათი
მინ — თვითონ
მირაანგუ — კაცის სახელი იყო ძველად, დიდი ტანის ბრიყვი ადამიანი
მიროცვილ — სულელი, ჭკუანაკლული
მირი — მყავს
მიროყ — უდარდელი, უაზრო მოზარდი — მოსულელო, ნახ. ბირეენქ
მირ — ზემო სვანურადაა, ჩოლურულად — მგრ, mir (გერ.) — რაღაცა
მისანდ — წინასწარმეტყველურად
მისარ — საკმარისზე მეტი მაქვს — შეველევი
მისდენი — მრჩება, გამომრჩება
მისრე — მიმეტებს, მჯობნის
მიტყ-მიტყ — დათვისა და ღორის ჭამის ხმა
მიტაანია — ლიტანიობა
მიტეევე — მიწყრება
მიფარვილლ — ქოსატყუილა, სულელი
მიქვას აღე — ჩემთან მოდი (ბავშვის ენაზე)
მიქიიდუ — სულელი, ყველგან ცხვირის ჩამყოფი
მიქიდ — შემხედე (ბავშვის ენაზე)
მიქელტაი — კაცის სახელი იყო ძველად, აქედან შემორჩა მოდგმა — მიქელტაიშა
მიქვი — ჩემი (ბავშვის ენაზე) „მიიქვა დედაკაცმან მან ყრმა იგი და აწოვებდა მას". (გამოსვ. 2,9—11)
მიქეშა — კუთხეა სოფ. საყდარში — საღი და წარმოსადეგი ხალხია — მიქელისიანნი
მიქიტ — უაზროდ მომცინარე
მიქელტაიშა — მიქელტაი, ძველი სახელია მამაკაცისა, მიქელტასიანნი დარჩენილია ერთი მოსახლე, ისიც გადაგვარებული. ესენი არ ყოფილან მუკბანიანები, არამედ ბედილშერებივით გურადუები, ანუ გურანიები ყოფილან. ეხლანდელი გვარი მუყბანიანების დიდი ოჯახიდან აქვთ მიღებული, შიშიანობის დროს.
მიყიეერუ — წისქვილის დოლაბის ირგვლივ ფქვილს ქვია.
მიყდანა — მიკავია, მი — მეს — „ჩემი თქვი რა ვქნა ბნელ ქმნილმან, მზე მიმეფაროს მი ცისა" (ვ. ტ.)
მიყ — ადგილმამული. „ხვაი მიყი მუღვენე ლი"
„ხოლო ანგელოზმან ღვთისამან კვალად აგო აბაკუმ მეყსა შინა ადგილსა ზედა თვისსა" (დან. 14,33-40)
მიშგვაღა ხარ — ჩემს გამო ამბობს
მიშგვა შანიდ — ჩემის მხრივ, ჩემგან „მიშგვა იაანიდ"
მიიშ — კვირა, შვიდღიური
მიააშ — ალოობა
მიშგვაღა — ჩემ გამო
მიშგვათე — ჩემთან
მიშგვი — ჩემი, my — (ინგ.) — ჩემი
მიჩაშხენ — თავის მხარეზე
მიჩაშთე — თავისთან (ნიშნავს „ჩემთანს"-აც — „მიჩას მიჩას")
მიჩაანღო — მის შემდეგ
მიჩა გოვარდ — მახავით, თავის ტოლად, თანაბრად
მიჩაშღა — მის გამო, „ვაი მიჩაშღა" — ვაი მის თავს
მიჩააშხენ — თავის მხრივ
მიჩაშურად — თავისებურად, თვითნებურად
მიჩხბუდა — მასმენდა, მაშარიანებდა, „მჩხუბევდა" ბ. ეგნატაშვილი, გვ. 172
მიჩი — ჩემი (ბავშვის ენაზე)
მიჩა ჩის — მაგის ყველას
მიჩუდ ხოქვა — მასვე უთქვამს
მიჩას აღე — ჩემთან მოდი
მიჩა იანიად — თავისებურად
მიცხა — მირჩევნია, გაზრდილი ვარ
მიჩი ცოდოო — ჩემი ცოდვა
მმიჩას იჩო — თავისას შვება
მიწავაშ — მიწის ვაშლა. ალბათ, ადრიდანვე იყო ხალხში ცნობილი, კარტოფილზეც უფრო ადრე — მის სრულ ამოგდებას ბოსტნიდან ცუდად სახავენ. ან ნუ დარგავო, ანდა არ უნდა ამოვარდეს მისი თესლიო
მიწაად — შველა
მიწადდდლიშვმე — შველის, თხოვნა
მიწვა — მინახავს, მიჩანს
მიჯნეემ — მან
მიჭვ-მაჭვ — ცხვირპირში მირტყმა-მორტყმა
მიხალ — ვიცი
მოობაშ — ადგილს ქვია სოფ. მუწდიში, იქვე მოდის თბილი წყარო
მოდრ — სათესლედ დატოვებული თალგამი ანუ ლახანა
„შუმერული სიტყვა „მუდ" — ნიშნავს კვერცხებზე დაბუდრებულ ფრინველს" შუმერ-მითოლოგია ზ. კიკნაძე, გვ. 66
მოოდმარიკაი — არაფერი, არაფრის მაქნისი
მოოდმა — არაფერი
მოლ — ახო. მოლარ — ყანების სახელი სოფ. ჭველიერში, — მოლარეში — ყანების სახელი სოფ. მახაში — ცაგერის რაიონი სოფელი ნამოლარი — გურიაში
მოლაარ — მოზიარე
მოლღ — სქელსა და თხელს შორის შუალედ სითხეს ქვია, გასაქნელ შეჭამანდს ქვია

მოლზონა — ხატის მსახურნი ეკლესიაში

მოლოქიაი — ბალახის სახელია, ჭინჭრის ფხალს უმატებენ საკმაზად „ბალბა“ — ბ. ლექსიკონი, გვ. 166, მოლოქი იმერულად და გურულადაც

მოომიხალ — არ ვიცი

მომკერძ — „ლიცი მომკერძ“, მარტო წყალ-წყალა

მონიშა — უჯიშო კუთხეა უკლეშში, მონი კაცის სახელია

მოონს — ლი — თანახმასაა, ყაბულსაა — „მონს ხაჭიმ“

მოონტრია — არეულ-დარეულობა

მონთხ — ფამფელ დაგებული ზვინი კაპებიან სარზე

მონწოვ — ძლიერ მწუხარე

მონაი — უსახლკარო, უმუშევარი, ღატაკი, ჯანმრთელი ადამიანი

მორელი ფერიშ — მოყვითალო

მორმიქელა — ფერხულის სახელია. ზედმეტ მხიარულებაზეც იტყვიან

მოორთხუშ — მორთხმით

მორჭმიშ — აიკრძალება

მოორავ — საქმის გამრჩევი

მოროვულ — მოროვილ — ადგილის სახელია ზედა ლეუშერში. იქ ჩამომავალ ღელესაც იგივე ქვია. „მოროული ღელა“

მორმიქეთა — ფერხულის ერთი სახეა

მორელ — სუსტი მჟავე წყალი, ოდნავ მჟავე. ლენტეხურ კილოზე. საერთოდ მჟავე წყალს ნიშნავს. ხელზე რკინის ჟანგის ფერის გაჩენას მორელ ქვია, აგრეთვე იმით არჩევენ თუ ვინ მოუკვდებათ, ახლობელი თუ შორებელი. ხელის გულზეა ნიშანი თუ რომელ თითზე

მორელაადარ — ადგილის სახელია მუწდიში

მოროშაი — ძროხა დრუნჩბალნიანი

მორიდ — მოლზიგ — კარგი მეოჯახე

მოსე — იფოთლება

მოტაფიერ — მოტაფელებული (საბა)

მოტშ-მოტშ — კრუხის მოსახმობი ხმა

მოტბაგ — მოსუფრე, თანამესუფრე

მოქშალ — ქვისლი

მოღავ — მოსავალი. „რაჭულ-ლეჩხუმურში იხმარება „მოღავი“ — ბარაქა, მოსავალი და არსებობს გამოთქმა მოღავიანი ადგილი — დასტურდება ფორმაც მაყიერი“ — მ. ალავიძე, გაზ. „სოფლის ცხოვრება“ 1979 წ. მარტი.
„სოფლის შინა „მოღავიანი ადგილებიც“ რატომღაც მოისპო (გაზ. „კომუნისტი“ 5 ივნ. 1986 წ.)

მოყ — თან „გუშგვემოყ“ ჩვენთან

მოყრილ — გაუგებარი, მოკრეტინო ადამიანი

მოშ — თუ კი, „ემოშ ხიჩო“

მოოშ — ცალკე

მოოშ-მოშ — ცალ-ცალკე

მოშტბა — მოსამსახურენი, მომუშავენი

მოჩვენებ — მოჩვენება

მოცად — ინგ. მოცადი „წვრილფეხი საშენებელი საქონელი“, გვ. 15. „ძვ. საქართველო“ ტ. 2 ექ. თაყაიშვილი

მოცალ — ჩიქა — მოცლის ჟამს

მოცალ — თანატოლი

მოწესოოლდ — პატიოსნად, წესიერად, ვითომ უწყინრად

მოჭ — კრუხი. „რავა ნამოჭვარი კვერცხივით გაუსკდათ ცოდვა“ — დ. გელოვანი „შორეული ლანდები“, გვ. 444, 1960 წ.

მოჭრებიან — პირწმინდად

მოხ — შეღავათი ტკივილის დროს, ხანმოკლე შესვენებას ანდა დაყუჩებას ქვია

მოხ ხაარ — გულს ეფონება

მუ — მამა

მუაშ — აგარაკი. სოფ. სასაშის ზემოთ ტყეში კეთილი ბუნებითა და კარგი მჟავე წყლით — სამხრეთ გორაკზე არის ნაეკლესიევი. ამ ადგილს უწოდებენ ლაგურკაას. — სოფელ ჩუკულის ეკლესიის კედლის წარწერა გადმოულია ე. თაყაიშვილს, სადაც იკითხება: „მოჰაშელსა გურეის გაუმარჯვე და აცხოვნე“ ს. ჟღენტი, გვ. 121 ქართ. ენათა შედ. ფონეტიკა 1. როგორც ჩანს, დღევანდელი მუაშის ადგილას მუდმივი მოსახლეობაც ყოფილა და ცნობილი ეკლესიაც, რაც არცაა გასაკვირი, რადგან აქედან გადიოდა საჭაპანო გზა სვანეთიდან ლეჩხუმისაკენ, ლენჯერის გზით

მუბვირ — სიბნელე, ღამე

მუბუნტყური — მომდურავი, ჩუმად მოჩივარი, გაბუტული

მუგვი — თანაბარი

მუგუდავი — არაკუთვნილებისამებრ მიმთვისებელი

მუგვეეჯი — ოდნავ გამოყოფილი მომრგვალო წვერით

მუგვალ — კვარი

მუგვდაი — თითქოს. მეგდა (ლაშ. კ.), მუგვდა (ლენ. კ.)

მუგვეები — შემგუებელი, შემწყნარებელი

მუგვაავი — დამყენებელი, ოდნავ კოჭლი

მუგვნი — მტირალი

მუგვრიინბოოლ — გვიმრასნაირი, უფრო წვრილი ღეროებით. მას არ იყენებენ საჭმელად. „ეწერის გვიმრა“ — ა. მაყაშვილი ბ. ლექსიკონი, გვ. 168

მუგვდაი — თითქოს, მგონი

მუგუულ — მტრედი

მუგვრი — გაბუტული

მუდ — თხუნელა

მუდრეგ — უდარდელი

მუზ — ბორა

მუთუურა — სოფ. საყდარის მთა სვანეთის ქედზე

მუთთვან — მოთეთრო

მუულუუდ — პატარა მამა

მულგოურ — ღელეს ქვია სოფ. სასაშის ქვემოთ

მულქვაი — დალმართი

მუმიაიდ — ძლიერ ძვირად, მუმიის ფასად

მუნა — ლენტ. კილოზე, (გორა — ლაშხ. კ. — ხიადდ, ჩოლ. კ.) — გენაცვას ნიშნავს „მუნა გნახო, მადვე გნახო განმინათლო გული ჩრდილი“ (ვ. ტ.) „მუნა მე ხრმალი არ მიკვეთს, არცა სივრცელე ენისა, მიჯობს მოლოდნა საქმისა, მის განგებისა ზენისა“ (ვ. ტ.)

მუვდი — გამყიდველი, მყიდი

მუვტკვინ — მოშაო

მუვდინე — კვეთის მიმცემი, მომნატრებელი

მუნკვალი — მათხოვარი, მოხეტიალე. „ამ სახელწოდებით მუსკინებად ძველად იწოდებოდა ის ბინადარი ძირეული მოსახლეობისა, რომელიც მიწა-წყალზე უფლებას კარგავდა დამპყრობელის სასარგებლოდ. ეს სიტყვა ხამურაბის კანონებში გვხვდება — არის არაბულსა, ესპანურსა და ფრანგულში, ღატაკისა და საცოდავის მნიშვნელობით“. ი. ჯიშკარიანი, გვ. 51.

მუპუნტყურია — წყენით აცრემლებამდე მისული

მუჟღვერ — შემოდგომა

მუჟოლ — წინამძღოლი

მურ — მურის ციხეები — „სვანთა სოფლის ციხე, რომელ არს მური“ ს. ყაუხჩიშვილი, გეორგიკა, ტ. 4, ნაკ. 2, გვ. 382. ციხე-სიმაგრეთა ეს წყებანი, ორბელის ჩათვლით, უნდა ყოფილიყო მუხურის ციხე-ქალაქი და ახლანდელი ლეჩხუმი. მუხურის მხარე განთქმული კეთილმოსავლიანობით, აქვეა ახლოს ლაჯანის მჟავე წყლები და ამიტომ შეიძლებოდა ამ ტერიტორიას შერქმეოდა სგიმარი.— მური მდინარეა ავსტრიაში, მურის ხეობით. მურის ციხეს ასკალონსაც უწოდებენ „განუტევეს კიდობანი უფლისა ასკალონსა შინა“ (2 მეფეთა, 5,9-12)

მურგვალ — მრგვალი

მურჯვ მეჯარ — აშლილი მხარე

მურ-მური — ციხე სიმაგრეთა ხაზი ლეჩხუმ სვანეთის საზღვარზე, რასაც ძველი ავტორები ასკალონსაც უწოდებენ. „და აღდგენ კაცნი ისრაელისანი და იუდასანი და ხმაი ყვეს დადევნა უყვეს უკანითთ მათსა, ვიდრე შესლვადმდე ძეთსა და ვიდრე ბჭისა ასკალონისასა: და დაეცა წყლულებაი მრავალი უცხო თესლთა გზათა ზედა ბჭეთასა და ვიდრე გეთასამდე და ასკალონისა“ — (I მეფეთა 17,42-54)

მურგუუშ — ადგილ-მდებარეობის სახელია სოფ. მამში. მოსახლეობასაც გვარად ზურაბიანებს მურგუუშალს უწოდებენ — ამბობენ აგრეთვე მურგიიშსაც. ლაშხეთში არის სოფელი მაარგვიიშ

მუურგუ — მცენარეს ქვია. ტყის ხილია

მუურყვამ — ციხე-კოშკი

მურსინდ აგნე — ამსხვრევს, ნამსხვრევებად აქცევს

მუსგვდირ — ხელმოჭერილი წინმხედავი

მუსვრიინტ — შეჭმუხვნილი, შეჭივრებული

მუსვრიიპტოოლ — ბალახია, გაზაფხულზე ფხალად აკეთებენ

მუს — თოვლი

მუსტვიინ — უხასიათო, მტკივანი

მუსტუუნია — პურის კაკალში გარეული, თვალში ჩასაყრელსავით მტკივანი

მუსკველა — ნაცარქათამა — ბ. ლექსიკონი ა. მაყაშვილი, გვ. 166

მუტუულიიდ — გუგული

მუტ... — სანთელი ანთებული

მუტიტვ — სტვენა სახლში და ბუნებაზე აკრძალულია სვანური ჩვეულებით, და თუ ვინმე სტვენს, ეუბნებიან — მუტიტვ „მუტიტვუ ლახჩეფა“

მუტყვიისგიაალი — მუგუზლის შემკვეთავი

მუქუუროოლ — ქუთუთოზე გამოსულ მუწუკს ქვია „ჯიბლიბო“. — „ჯიბლიბო საკმაოდ გავრცელებული დაავადებაა“ — (გაზ. „სოფლის ცხოვრ.“ 10. V. 1962 წ. კუკუ მაღლაკური. „ზიბზიბა — ზემო იმერული

მუქრუხვ — მორუხო

მუუქვ — ღიმი, დაწყნარება

მუქოხ — რიყის თეთრი ქვა, კოხი ქვა

მუქვეელე — სიკვდილი, გაცივება Quälen — (გერ.) — ტანჯვა-წვალება

მუღვა — მაქვს მივე (ლენ. კ.), მუა (ლაშ. კ.)

მუღვმიიროოლ — ბალახია, ნაძვის მსგავსი. „ფარსმანდუკი“ — ა. მაყაშვილი ბ. ლექსიკონი, გვ. 167

მუყუნტური — ზარმაცად თავჩაქინდრული

მუყვიტ — ოდნავ შემთბარი

მუყროონტ — წერო

მუყვლიყვ — მუვირტე, უგემური, უმარილო

მუყვსგი — წვეულებაზე დაუპატიჟებელი სტუმარი. ნახ. ყვისგიაი

მუყუნყური — თავჩაღუნული, შეზარხოშებული კაცი

მუყვიც — უმარილოზე იტყვიან

მუყვიზ — უკანიდან ხმარება

მუყულიშ — აპრილის თვეში იციან ასეთი დღესასწაული ლენტეხში სოფ. ლესემაში

მუუშვან — სვანური ძველი წყაროებით, მოსხვინიკი. „მოსხვნიკები ხის კოშკებში ცხოვრობდნენ და ამგვარ კოშკებს მოსსვნე ერქვაო“ — ი. ჯავახიშვილი ამბობს, რომ ისინი „მეგრულ-ჭანურ შტოს წარმომადგენელი ტომის ხალხი ყოფილა“ ტ. I, გვ. 419, აქედანაა სვანების სახელი წარმომდგარი

მუშვრია — მოწყინარი

მუშკუუდიაან — მახრჩობელა

მუშურ — სვანეთის ქედზე მაღლობი გადასასვლელით „მუჟური დაბა კაბადოკიაში“ — ჯანაშვილი, გვ. მბ

მუშგვრი — სტუმარი

მუშხვნი — შემნახველი

მუშუული — კლდეს ქვია ჩოლურიდან ლენტეხისკენ მიმავალ გზაზე

მუჩფაა კირვენ — საქონელი გამოკვება გამოზამთრებისათვის, შესაწირავი ხატარეშობაზე

მუძგვ — წაწვეტებულსახიანი, მგონი ზღარბიდანაა ეს სახელი აღებული, რასაც ბუძგვ ქვია. „სულთანმა აიღო ტაო, ვაშლოვანი და მუძგული“ საქ. ისტ. ივ. ჯავახიშ. გვ. 143

მუწვიინე — წამგულიანებელი

მუწვირ — გამჟონავი, წყალი რომ ოდნავ სდიოდეს. დოლაბსა და გაყრილ რკინას შორის ჩაპარული ფქვილი. ნახ. წუურე

მუწხვავი — შემაწუხებელი

მუწვ — მაღლობი, მწვერვალი სვანეთის ქედზე, ორ თავიანი კლდით. ამბობენ, რომ მის წვერზე არისო ტყვიის საბადო. „მუწის წყალი ანუ მუწუს წყალი“ აფხაზეთში. გ. მერჩულე, გვ. 182

მუწკირ — ოდნავ გაღებული კარი

მუჭხვირ — ოთხფეხის ჩლიქების ავადმყოფობა. მუჭხვირ გამოდის სიტყვა — ჭიშხიდან — ფეხი.

მუჭყვარტ — ყანის სახელია მუწდიში

მუჭ — რქა

მუჭოდ — მკერდი

მუჭხვი — ტკბილი

მუჭურ — მამაკაცის მიერ ხელით ჟინის მოკვლა.

მუჭოდა ფიცარ — გულის ფიცარი

მუჭვრიინტ — მომცრო სახის შეჭმუხვნილი ადამიანი

მუჭუტუნ — კანაფის თესლიდან ზეთის გამოწურვისას ხელმონაჭერი პატარა გუნდა — კოპტონის გუნდა

მუჭოდი — ჩაჯვ — გულის ჩაღრმავება

მუხრიჭს ხოთლე — ყელში უჭერს

მუხბე — ძმა

მუხვჭი — მოწყენილი

მუხვლიხვ — მწერი, რომელიც ბოსტნეულის ფოთლებს ანადგურებს

მუხვბეემი დაგრაილ — წითელგულა ჩიტი — ძმისმკვლელია“

მუხორ — კუთხე, სოფ. მუხურო ტყიბულის რაიონში

მუჯორ — ნიგვზის შეჭამანდი

მუხვრიაშ — ნაწლავების ერთი ნაწილი

მუჯვრა — ჯოხზე წამოსაცობი რკინა, ძველი საბრძოლო იარაღი მუჯირა.

(რაჭულად რეხვიაშვილის მიხედვით იხ. მჭედ. რაჭაში", გვ. 49. „მეწინავე მუჯირას „იბიჯგნიდა", გზას ამოწმებდა". სოფ. მუჯურა იმერეთში — ალბათ სახელი მისი მდებარეობის გამო დაერქვა — ჩაღრმავებული, ვიწრო ადგილი". — ვ. ჩაკვეტაძე, „ქუთაისის ისტორიიდან", გვ. 127

„წერილი ჩემს მუჯრასთან დავტოვე" („შერლოკ-ჰოლმსის თავგად".)

მგბრიქ — გაბრექილი — მამაკაცის სასქესო ორგანო აგზნებული

მგბუნტყური — გაბუტული, მომჩივარი

მუბღაანკი — ძლივს მოსიარულე, გამომდინარეობს სიტყვა ბღაანკიდან ნაბიჯი — ბაკ, მცირე ნაბიჯი — ბღაანკ

მგბიძგ — ოდნავ გამტკიცული, გამაგრებული, ახალი გამომცხვარი პური „მაძგიფა არის წყალთა მცირედი შეყინება" — (საბა)

მკბღივ — კრეტინი დიდ თვალებდაღებული

მგბელყაჩოოლ — თხმელის ჩიტი. ზამთარში გუნდგუნდად დაფრენენ თხმელნარში მდინარის ნაპირებზე

მგბიილ — ქვეწარმავალი

მგბგრბგნი — მკუანა საჯდომი

მგგლიბ — პირდაღებული ცუდკბილებიანი

მგგმგლდ — მცენარეა, რომლის მწიფე ნაყოფი იჭმევა. ა. მაყაშვილი — განმარტება მოცვისათვის: სვ. მელგმელ, მეგმგლ — არაა სწორი. ქართული მოცვი სვანურად არის „ცინყა" და არა მგგმგლდ

მგგიმბაშოლ — კაკბის საკენკელა

მგგოიშნე — მომთვინიერებელი

მგგრიდ ხოოგ — გულგრილადაა

მგგიცდ — ოდნავ დაკარებით დარტყმა

მგგააჩინე — გამჩენი, დამწესებელი

მგდღგრიალი — მოტირალი, მოზრდილი ბავშვი

მგდე — „მგდე ჯარა" „მგდე იარ ირი მახვში", „მგდად ხაკუ ეჯნარე" „მგდე ადგნე". ისავით

მგდგრგნი — ძლიერ აყროლებული

მგდაკ თე — ჭროლა თვალი

მგდას — იმას „მგდა იჩო", „მგდას ხავდი", „მგდას ხორი"

მგზგლზგნე — მუცელგადიდებული მაკე დ◌დცურიანი ძროხა

მგზგნზგრი — მაკე ძროხა

მგგთა — ხვიარა მცენარეა, გაზაფხულზე მისი ყლორტები იჭმევა „ძაღლის სატაცური" — ბ. ლექსიკონი, გვ. 167. მისი ძირები ჯირკვლების კარგი წამალია

მგთთქგნე — ძალიან თეთრი, სიცივით აკანკალებული

მგთქგრფგნი — ყველის ერბო მოყენებული პური ან მჭადი

მგიმახვიერ — მტრულად

მგი — მწიფე

მგთევარი — თვალყურის მიმქცევი

მგკიჭ — მცინარე. კბილგამოჩენით მცინარე გოგო

მგკიარ — გაღებული

მგკიივე — ბრჭყვიალა

მგკლიჭ — გაცინებული გოგო

მგკრა — გუთნის პირი, სახსნისის პირი

მგკლამოოდიილ — გვიმრის მსგავსი ბალახია, უფრო პატარა წანაზარდით, კლდეებზე იზრდება ზამთარ-ზაფხულ მწვანე და ცოცხალია. მისი ძირები არაჩვეულებრივად გემრიელია, ნახარშის წვენი შავი ფერისაა და ტკბილი. ძლიერ უხდება

ხველებას. „კილამურა" — ა. მაყაშვილი, ბ. ლექსიკონი, გვ. 119, „კილამურა — კლდის ძირტკბილა" — ა. მაყაშვილი, გვ. 39

მგკლგნე — ძლიერ შავი

მგკგგრა — ძლიერ შავი, შავად მბზინავი, ნახ. კგგრე

მგკახ — რელიგიური დღესასწაულია, უქმე დღე გაზაფხულზე მოსავლის მავნე მწერების გამო, ნახ. კგხ

მგკარწ — გამხდარი დედა ღორი

მგლდაბირვ — ადგილის სახელია. ქარდავების, ახლანდელ გოჩა ლიპარტელიანების ძველი პირველი სამოსახლო ბულეშში

მგლკნიირ — ბოლოქანქალა ჩიტი, რომელსაც თუკი დაიჭერენ, თავზე შემოივლებენ და იტყვიან „აფსატ ხენ აფიშტვ", შემდეგ გაუშვებენ. მის კვლას ერიდებიან

მგლნი — მწარე

მგლიგვ — ოდნავ სველი, შუალედი სველსა და მშრალს შორის

მგლიპ — გალუმპული, ძლიერ დასველებული

მგლც — იხვი

მგლცა — თხელი, აწყლიანებული. Malz (გერმ.) — ალაო

მგლხ — ღორტავა

მგლაათხიდ — ზერელედ

მგლიპლიიპი — სველი, ჩარბ ჩამოგდებული დაიარება უგანაჩენოდ. lip — (ინგ.) — ბაგე

მგლსერვე — თავისი სურვილით სხვაზე მეტის მკეთებელი

მგლჩხვიმ — ლეჩხუმელი

მგლგჯოოლ — ბალახია რძისებრი სითხით — „რძიანა" ბ. ლექსიკონი, გვ. 167

მგლგიმ — უძრავი ქვა

მგლიგვ — „ოფლით გაელიგვა" (გ. თუთბერიძის მოთხრ.)

მგლშხვაიინე — ნახ. ლეშხვაი — თესვის დროს მთესველის წინ და გვერდით მიმავალი მანიშნობელი.

მგლმიირ — ძლიერი ცეცხლი

მგლაი მგლაიდ — იშვიათად დაზარებით „მგლაიდ გარ ხეთრა".

მგლგმპგერი — ძლიერ სველი

მგლასგეერ — „ე მგლსგეერ მაი ლას ა" ღმერთმანი, განსაცვიფრებელი

მგლჩე — ცხვირის დაცემინების დროს ეტყვიან ოთხფეხს, დამცველი

მგლია — აუცილებელი

მგლალქანოოლ — ჭრელი პატარა ჩიტია, კანაფის თესლი უყვარს. ბალახია თოთო ღეროთი, სამი ფოთლით „დათვის კანაფა" ბ. ლექსიკონი — გვ. 22

მგლაიდ ხეთრა — ოდნავ ეტყობა

მგლგნაგრი — ძლიერ დასველებული

მგლნი — მწარე

მგლჟაი — აღმართი

მგლახ — სოფელია ზემო სვანეთში, ამათი მოდგმის ხალხი ძველად ცხოვრობდა სამხრეთ საქართველოში, ბოხაელთა სახელით. „ბალხარის მთები მდებარეობენ პონტოსა და საქართველოს საზღვარზე" — ვ. ბაგრატიონი, გვ. მდ.

მგლმესგ — სარეველა ბალახია, პურის ყანებში იცის, ყვითელი ყვავილების წვენი სიდამწვრის წამალია

მგლამი ფერიშ — ალისფერი

მგმყიროოლ — ბალახია, რომელსაც პირველი მოსავლის გამოსაცხობ პურში ურევენ და ჭამენ, რომ მოსავალი იყოს დოვლათიანი, ბარაქიანი „ბიზბიზელა" ბ. ლექსიკონი, გვ. 17 ეს სახელი გამომდინარეობს სვანუ-

რი სიტყვიდან ძლომა, ანუ ბიზა — კახურად ამას ჟივჟივა ქვია, რაც სვანურ ჟივჟივას რიტუალთან არის დაკავშირებული
მჷმნე — მეძუძუე
მჷმელ — მელედელი
მჷმერხელოოდ — ჯინჭრისნაირი ბალახი
მჷნწლა — ჭრიჭინა, კალია
მჷმოორბანი — მომვლელი
მჷნქადად — ტყვილა, უბრალოდ
მჷმშახვ — მოშაო
მჷნჩალ — ჩრდილი
მჷნწლეევი — გამხდარი, ძლივს ინძრევა
მჷნი — მწარე (ბავშვის ენაზე)
მჷნშკლეევი — მსუბუქად მოძრაობს
მჷნაავზე — კვალის მიმგნები, კვალზე მიმყოლი
მჷნჩხირ — შესადუღებელი მასალა, მჭედლები იყენებენ
მჷნჴრი — მიმყოლი, მომყოლი
მჷნქირ — ეკალი
მჷნა — მ ნაულარ „მუნა გნახო, მადვე გსახო, განმინათლო გული ჩრდილი“ — (ვ. ტ.)
მჷპინპილოოდ — ბალახია პილპილის მსგავსი ფოთლებით და ღეროებით. მწარე წვენი აქვს. იყენებენ ჭრილობის გამოსაბანად
მჷნჯოორლა — ხე, კოპიტის სახეობა
მჷპყივ — პატარა ცბიერი თვალებით
მჷჟაალ — სოფელია ზემო სვანეთში
მჷჟაღვრ — ჩხუბით, სიძულვილით
მჷჟღჷლ — მწარე, უმწიფარი ტყის ცილი, ცუდი გემოსი
მჷჟაარ — მზიანი
მჷჟ — მზე — ადგილს ქვია სოფ. მუწდიში ნასახლარეებთან მთაზე
მჷჟღვერ — შემოდგომა

მჷჟრი — შემბრალებელი, მჟონავი
მჷჟ — ღვერ — მჷჟ ღური — მზე მიდის
მჷრ — რაღაცა „მი მჷრ მაყლა“
მჷრთხ — მაბეზღარა
მჷრეეს — ალბათ
მჷრაათბი — მამაკაცის სახელი იყო ძველად, ახლა არაა ხმარებაში
მჷრდი — აღმზრდელი, „ერეკლეს მორდალი სოლომონი“ (უქარქაშო ხმლები)
მჷრდაბ — ხათრი, მორიდება
მჷრჟი — რაღაცაზე
მჷრაამს — სადღაც
მჷრაამ — რაღაცას
მჷრძა — რუხი, ნაცრისფერი ტახი — ღორის სახელია. თუ ამ ფერის ღორი ნეზვია, „ფარო“ ქვია, ნახ. „ფარ“ — მამაკაცის სახელია
მჷრამთე — საითღაც
მჷრდი — აღმზრდელი. ლენ. კ. ვზრდი — „მჷრდყობის გამტეხი“
მჷსაპენოოლ — საპონელა ბ. ლექსიკონი, გვ. 9, ბალახი, რომლის მუქი მწვანე ფოთლები დახეხვით საპონის ქაფივით დგება
მჷხელვე — მარჩენალი
მჷსრე — მჯობნელი, გამომმეტებელი
მჷსტეელი — სქელ საშოიანი მუტელი Mutter, Mutti, Mütze — ქუდი
მჷსკიირ — ძირმაგარა
მჷსისხინე — ძალიან წითელი
მჷსკიად — ბეჭედი
მჷტ — მატლი
მჷტჷნტყჷრი — ძლიერ დასველებული
მჷტჷნტჷრი — ძლიერი სიმსუქნით მოძრავი კუნთები
მჷტიტყ — სველი ტანსაცმელი
მჷფსიივე — წყალი ან სხვა სითხე შადრევანივით გამომდინარე
მჷფხირ — გახელილი

მჷფხაარუნე — „ვით მზემან მისნი მჭვრეტელნი შექმნა თვალისა მფახველად“ — (ვ. ტ.)
მჷფიიროოლ — ფრჩხილებთან გამსკდარი, ძაფებად აღლეტილი კანი
მჷფააჟი — ავადმყოფობით დასუსტებული
მჷფეერთხაალი — ამბების დამრხევი, ამბების მიმტან-მომტანი, დამბეზღებელი
მჷფიინკვ — მშრალზე დარჩენილი მარტოხელა. „მან წაიღო ყველაფერი, მე ქე დავრჩი ფელეკვიე“ — (ა. ღლონტი, ქართ. კ. თქმათა სიტყ. კონა. ტ. II
მჷფეერთხოოლ — ბალახია
მჷქიივე — ყველივით თეთრი
მჷქჷნცვნე — მკვებავი, მარჩენალი
მჷქსარ — შარვლის ან ნიფხავის ტოტი „მჷქასარი“ ნიფხვის ტოტი — (საბა) „ფერჴნი ორნივე იტკივნნა, მუქასარი დახია“ (ვისრამიანი)
მჷქაფ — მაგიერ, მჷქაფა — „მუქაფა — სამაგიერო, სანაცვლო“ — ვ. თოფურია, ლექსიკონი ვ. გაბაშვილის წიგნზე 1962 წ. „უბოძეს უსენს უზომო მუქაფად მის მზისა დარისად“ (ვ. ტ.) „ჩუენ შეგიწყალეთ და თქუენისა დიდისა ვალდებულებისა მუქაფად გიბოძეთ ციხრეთის გუერდი“ — (ე. თაყაიშვილი, საქართ. სიძველენი, გვ. 21
„მისისა დიაცობისა მსგავსი მივაგო მუქაფა“ (ვისრამიანი)
„ზეგარდმო მისით შემოგზღოს მუქაფა ჩემ მაგიორი“ — (ვ. ტ.)
მჷღნეები — ძლივსძლივობით „მჷღნეებიდ გარ არი“
მჷღლჷნე — ძლიერ შავი, მოციმციმე, შავად გამომჩინარი

მჷღჷლი — მოღრენე
მჷღიივე — ბრჭყვიალა
მჷღირ — ოდნავ დარი, მოწმენდილი
მჷყაარი — შეყვითლებული მწიფე მსხალი
მჷყცჷნე — მწიფე, წითელი ბლის ფერი
მჷყიიერუ — დოლაბის ირგვლივ დაგროვებული ფქვილი
მჷყლივ — საწყლად გამომყურე
მჷყეელ — როჭო „რიონს მოერთვის აღმოსავლეთიდან მუყელეთის ხევი“ ვ. ბ. გვ. 281
მჷყააროოლ — ბალახია, ცხენის ნიორსაც უწოდებენ — პრასასავით ძირებით. იგივე კვარან კუჩხაი
მჷყ — თან თანდებული. ლაშხური კილო. იხ. მოყ (ჩოლ. კ.), მიყ (ლენ. კ.)
მჷყეელ — როჭო, გარეული ინდაური
მჷყვიც — ტკბილსა და სიდამპლეს შორის საზღვარი
მჷყვიტ — ცივსა და თბილს შორის შუალედ ტემპერატურას ქვია წყლისას
მჷშკ — ჭიანჭველა
მჷში — გასიებული
მჷშყინბ — უქუდო, თავლია
მჷშეეიბაგი — ხელშემწყობი, დამხმარე
მჷშყივ — შურიანად, ბოროტად მოცქირალი ელამი კაცი
მჷშმჷლდ — ბალახია, ფეტვის თანამგზავრი, ფეტვივით თესლით, ოღონდ თეთრი მარცვლებით. „ყვითელ მურწა“ — ა. მაყაშვილი, ბ. ლექსიკ. გვ. 167. მატლია, ბევრი საცეცებით, სწრაფად მოძრავი, ოქროს ფერისაა
მჷშტმჷლდ — ქვემძრომი მწერია, რომლის ყურში ჩაძრომა ძლიერ საშიშია
მჷშკიდ — მჭედელი
მჷჩხიმ — ქონი, გამდნარი ქონი

მგჩრა — მოჩალანდრენი
მგჩოოლირ — ჩოლურელი
მგჩიიჩხე — Shine — (ინგ.) — კაშკაშა, მზის სინათლე
მგჩვემ — მკეთებელი, ვაკეთებ
მგცგგლ — ხარების კისრის ჭირი. უსივდებათ და უჩირქდებათ წვიმაში უღლის შებმითა და მუშაობით
მგცხი — სიცივე
მგცხააროოლ — ფრჩხილების ძირების სენი
მგძღირ — სველი
მგძაარღვოოლ — ბალახია, რომლის გაწყვეტის დროს ძაფები რჩება. მიწაზე გართხმული მწვანე, მომრგვალო ფოთლიანი მცენარეა — გამხმარი ფოთლის მტვერი ჭრილობას უხდება. „მრავალძარღვა“, ბ. ლექსიკონი, გვ. 52
მგწიირქვნე — გადამწონი
მგწგლ — ბელურას მსგავსი ჩიტია, ბუდეს მიწაზე იკეთებს
მგწგმლეევი — ძლიერ გამხდარი, გალეული
მგწლები — ქვინ მგწლეები“ ლეხთხაფ აგითე“ — სული ძლივს მოყვა სახლამდე
მგწიწყ — სველი
მგწგხ — მუწუხი, სეზონი „ზაფხულის მუწუხი რომ შენელდა...“ — (კ. ლორთქიფანიძე „კოლხეთის ცისკარი“)
მგწააკიაან — ძლიერ მჟავე ხილი
მგწგმლეევი — დასუსტებული, სისუსტით, ხმა წართმეული
მგწკირ — ღრიჭო, ოდნავ გაღებული.
მგწელ — წუელის მსგავსი.
მგგგლი ლეჯე — მზეწვიას რძე.
მგწრან — მოწითალო.
მგწდი — სოფელია ჩოლურში, წმინდა ჩოლურულ კილოზე მოლაპარაკე მოსახლეობით.
წედა — შეხედვა. ჯერორის აღმოსავლეთით არის სოფელი წედისი ვ. ბ. გვ. 286.
მგჭკიივოლ — ციცინათელა.
მგჭყიივე — ბრჭყვიალა.
მგჭყივ — ჭრელთვალა, წვრილთვალება.
მგჭკიმ — ოდნავ მჟავე, ოდნავ მწიფე ბალი, შეყვითლებული — „მგჭკიმი გიამ ხაარ“.
მგჭკიმპ — უსმელ-უჭმელად, შეჭირვებულად მდგომი ადამიანი.
მგჭყეპელოდ — ჭაობის ჩიტია, გაზაფხულზე მიდის. წყლიან სათიბებში იცის ბელურას მსგავსია.
მგჭლეეკი — კოჭლი.
მგჭე — გამომცხვარი, აქედან — მჭადი — მგჭადი.
მგჭგდგრ — ოდნავ ტაფობი.
მგჭყიტ — თვალებდაჭყეტილი.
მგჭთხიილ — მატლია, რომელიც მოძრაობისას იკეცება და იშლება.
მგხაარწი — სალოცავი წარმართობის დროინდელი . ლაშხეთის საზოგადოებაში იციან. არც ჩოლურში და არც ლენტეხში არ გაეგებათ.
მგხიხ — პირისპირი, გაბედული.
მგხარ — ხვალ.
მგხიმ — მჟავე, მკაცრი — „მგხიმდ ლახგგრგლე“.
მგხიიმოოლ — სამყურა ბალახია, მჟავე გემო აქვს, ჭამენ. „ლუმა“ — ბ. ლექსიკონი, გვ. 43.
მგხიხდ — ლახგგრგლე — უხეშად ელაპარაკა.
მგხ — ცუდი ამინდი, ჭექა-ქუხილით ნახ. ამგგხე.
მგხრა — სოფელ ტვიბში ჩამომდინარე ღელე, სათავეს მუწდის მთაზე იღებს“, აღმოსავლეთიდან უერთდება ღელე „ცეერაალ“.
მგხრი — მგხრიხაარ — შურიანია
მგხრაანკოოლარ — პატარა ვარსკვლავები, ცაზე აქა-იქ შეჯგუფულნი.
მგხიშ — სათიბებს ქვია სოფ. ბულეშში.
მგხერ — მომადლიერე.
მგხიხ — აწეული ტონით შეუპოვარი მოლაპარაკე.
მგხჭია — მაგრად შემოჭერილი.
მგჯიქ — გაჯგიმული.
მგჯგნგი — უჩუმრად მომსახურე.
მგჯგვიბ — პირამდე სავსე.
მგჯგნგი — უჩუმარი მოსამსახურე, გაუჩერებლად მუშა მოახლე.
მგჰდე — მომტანი, მომაქვს (ლენ. კ.).
მგჯფია — მკბენარი.
მგჰაჰიან — პაპა — ხახა. პირში ძლიერ ცუდი გემოსი.

ნ

ნაბ — ნება.
ნაბრი — მოხარშული, გამხმარი ცერცვის ნამცხვარი.
ნაბზეულ — მზეზე გამხმარი.
ნაბზივ — თხელი სკორე. набзял —(რუს.) — თხლად მოჯვა.
ნაბჭარ — ბუშებნაყოლები, ნაბუშვარი ქალი.
ნაბილ — ნიძლავი.
ნაბაარე — თივის ერთი შეკვრა, დატკეპნილი ზვინში დასადგმელად ნაბარი (თუშ.) შეშის კონა. „ნაბარი-შეშის ტვირთი, რასაც კაცი წამოიკიდებს, ან თივის ტვირთი ერთი აწევით“ (ა. ღლონტი).
ნაბალ — მუცელში ნარტყამი, ყანის სახელია ჭველიერში.
ნაბჭაარ — ჯილაგი.
ნაბზეულ — ნამზეური, მზეზე გამხმარ სიმინდს ქვია.
ნაბდლეერუნ — საცობის დასატნევი ნაჭერი.
ნაბუშვარი — ბუშად დაბადებული.
ნაბიჯვ — ნაპობი.
ნაბჭაარ — ბუშებ ნაყოლები.
ნაბყვიილლა — ცაცხვის ხის ქერქისაგან — კანისაგან გაკეთებული ჭურჭელი, დაძველებული. ნახ. ბეყვ.
ნაბათქჟი — ერთის დაკვრით.
ნაგრეგ — დიდი და სქელი ნატეხი.
ნაგეელბ — გაწყრომა.
ნაგვეიდ — კალოს ლეწვის დროს ზევიდან მოყოლებული გრძელ ბზეს ქვია.
ნაგერალაი — ან ანაგერაი — „ნაგერალთა დაუთესლად მოსული“ — საბა. „ფუჭი, უვარგისი მარცვალი“ (მოხეურ.).
ნაგუური — მიკერძება „ნაგუურაისა ხაყა“.
ნაგმეჩ — დიდი ნატეხი.
ნაგაზ — ავი თვალის ნავნები.
ნაგზი — კვირა.
ნაგობრა — ადგილის სახელია სოფ. დურაშში.
ნაგურელაი — ბალახია „ანაგვირილა“ ბ. ლექსიკონი გვ. 167 გვირილა გვ. 21.
ნაგულარ — გულის ფიცარი.
ნაგლაჯ — ჯოხის გარტყმა ხმიანად ნახ. გლიჯ.
ნაგებ — შენობის კედლის ზედა ნაწილს ქვია. თოვლის კედლის ლავგარდანს ქვია. „აბგაში ორი ნაგება ცივი ღო-

ში და ნახევარი წველა ხალმის ყველი ჩამიდო“ კ. ლორთქიფანიძე ტ.I.

ნაქულ — ხალხის შენამწყრალი.

ნაგიგინ — ნაწყევლარი.

ნადმეკ — შინ დარჩენილ, გაუთხოვარ ქალს ქვია ასაკში შესვლამდე.

ნადმუყვ — დამაკებას აცდენილ ძროხას ქვია, რომელიც იწველის.

ნადიანვ — ქალს ქვია გათხოვებამდე.

ნად — ნადი.

ნადაარვ — უარ ნათქვამი. „მზე უკადრი ტახტსა ზედა ზის მორჭმული, არ ნადევრი“ (ვ. ტ.).

ნადიკვ — ოთხფეხის მიერ ყანის განადგურების შემთხვევაში ყანის პატრონისათვის გადასახდელს ქვია.

ნადიბ — მარიობის თვის ორი კვირა, რელიგიური წესით აკრძალული დღეები. კერვა, რეცხვა და იატაკის გვა აკრძალულია

ნადრობ — ნადირ-მტაცებელთა სიმრავლე.

ნადაბ — ნაყანევი.

ნადუუზ — თაფლის ნალვენთი.

ნადაბური — სოფელი ნადაბური ორჯონიკიძის რაიონში — ნაყანევი.

ნაენდღრ — ნაწრეტი.

ნავშედაალ — თვიურიანის ნაბანი.

ნავარ — ზარალი, ზიანი. „ნავარ ნომა ჩომუნე“. Навар — (რუს.) — ზიანი, ზარალი. „Навар с мочалою“ გაზ. „Известия“.

ნავს — ნაკუდიანები, კუდიანი.

ნავეეჲგლ — პატარა ჯერი.

ნავხორ — დახეული ჩოხა.

ნავეეთ — პატარა წყალი.

ნავხოვი — „მაი ნავხოვი მეკვად ედო“ — რა ეშმაკი უნდოდა, თორე“.

ნავჟარა — უწყლო ღელეს ქვია სოფ. ჭველიერში, სადაც იცის დიდი შვავი.

ნავონჯღარ — ნაავადმყოფარი, მოუვლელობის გამო.

ნავართიილ — მონატრებული, მაგრამ უმნიშვნელო რამე.

ნაზვ-ნაჩად — მიმოსვლის კვალი.

ნავქობ — დანამალი.

ნაზაარ — დანაზოგი.

ნავაარ — მუცელმოშლით დაბადებული ოთხფეხი.

ნააზნან — მონავლები.

ნათუნ — ნასვამი.

ნათალყვ — ნათვალყბევი.

ნაათ — ნაყოფი, განაყოფი „თესლნი თქვენნი და ღვინო თქვენი გაანათეულნეს და მისცეს საჭურისთა თვისთა- და მონათა თვისთა“. (I მეფეთა, 8, 11-18).

ნათ — ნაფოტი.

ნათხზგნ — დიდი განავალი.

ნაათიაარ — ნათესავები,

ნათხვიარე — ნანადირევი (შველს არჩვს, ჯიხვს საერთო სახელი ასე ქვია).

ნათორ — ნასწავლი.

ნათვირ — ნაცნობი.

ნაათი — წილი, ნათესავი.

ნაილიშ — მთას ქვია სვანეთის ქედზე, ძნელადსასვლელი უღელტეხილით.

ნაი — ჩვენ. ნაი (ლაშ. კ.) ნა— (ლენ. კ.).

ნაიბარ — დანაბეგრი, იბარად ანაღები ქონება. „ნაიბარი — არ დამტკიცებული“ — (საბა).

ნაკლავარ — კალოდ ნამყოფი ადგილის სახელია სოფ. მუწდიში.

ნაკვალა — ნახშობა, დროსტარება (ბავშვის ენაზე).

ნაკვ — მოხრილი.

ნაკმეტ — „ნაკმეტი“ ნაჭერი, ნატეხი (თუშ.) შაქრის ნატეხი.

ნაკრავიელ — ადგილის სახელია სოფ. ჭველიერში, მთაზე.

ნაკვრილ — ნაკლული, „მოგყიდე და ავიღე ფასი სრული და უნაკრულო“ ე. თაყაიშვილი „საქ. სიძველენი“ ტ. 2, გვ. 120.

ნაკვინტალ — ნაჭერი ხე.

ნაკმარუნ — ძლვენი.

ნაკვეტ — მოკლე ნაჭერი ჯოხისა.

ნაკეენუნ — ნაკნუნ, კონის საკრავი.

ნაკვნუნ — ჩასარევი, ჩასატნევი „დიარი ნაკვნუნ“.

ნაკვლიააფხ — ანასხლეტი.

ნაკ — ვაკე. „სოფელი ნაკიეთი რაჭაში“; „ნაკარეშის მთავარანგელოზი სოფელ ჩხუტელში.“ ნაკულეთი — ყანის სახელი სოფელ ძახაშში ცაგერის რაიონში.

ნაკიჩვ — პატარა ყანა, მონაწყვეტი. ნახ. კეჩა.

ნაკიჭვ — ქსოვილის პატარა ნაჭერი.

ნაკიარ — ადგილის სახელია ჭველიერის ტყეში, „ნაკარეშის ეკლესია სოფ. ჩხუტელში.

ნაკრავალ — კარვების ნადგამი.

ნაკალოდ —ნაკელოები ჭველიერის ტყეში

ნაკიდვ — ანაღები.

ნაკპიირუნ — ტყავის გასაჭიმი წკნელები.

ნაკი-ტაფ — ვაკე და გვერდობა.

ნაკიცვ — ხორცის პატარა ნაჭერი.

ნაკუ — მინდა, გინდა (ბავშვის ენაზე).

ნალკვი — არჩევანი.

ნალობიო — ლობიოს ბარდა.

ნალანდ — მოლანდებული. ერთგვარ სენს უძახიან, რასაც უხილავ ბოროტ არსებას მიაწერენ. იწვევს გულის რევას, თავის ტკივილს და ფსიქიურ მოშლილობას. უყურადღებობის შემთხვევაში ადამიანს კლავს

ნალენცხარ — ჭვავის კოროლიდან გაცლილი სარეველის თივა.

ნალდეესკუნ — ჩასაცმელი.

ნალშკიდოორ — ნაშკიდურე, წიდა. ქურაზე დარჩენილი ლითონის ნამწვი (ლეჩხ.).

ნაალდესკუნ — ჩასაცმელი, მიზეზი, „ნალდესკუნ მოდ ან ჯერჰას“

ნალქადი — შეცდომა.

ნალაზიიგვ — ნასახლარი, სოფ. ლეთიხის ქვემოთ ყანას ქვია.

ნალგემუხხვარ — მოგონილი მიზეზი.

ნალშკუნ — დასახური.

ნამგოოგრა — ქვემო სვანები ზემო სვანებს ნამგოგრას ეძახიან. ეს ხომ არ არის გოგის ან მაგოგის სახელთან დაკავშირებული?

ნამონგემ — ნაშოვარი, მონაგები, შენაძენი.

ნამლეუულ — პატარა, სუსტი ქალი „ნამლევა-ნაბოლარა“ (ქიზიყ.).

ნამვარა — ახლო-მახლო „დეცე ნამვარაქა“ ნამვა საუკუნე?

ნამაზვ — ნამაკები „ნამაზველი — ხბონაყოლი ძროხა“ (ხევს.).

ნამცხადვარ — ნაგვიანევი, შემოდგომის გოჭი. დაგვიანებული დრო (ოკრ.) „ნამცხადვარი — დროზე ადრე ნაშობი გოჭი, „დაგვიანებული დრო“ — მ. ალავიძე გვ.90.

ნამტოშ — განებივრებით.

ნამორედ — შემოდგომის წიწილებისაგან გამოსულ ქათამს ქვია, ტანით უფრო პატარა გამოდის, მაგრამ კვერცხის მდებლობით გამოირჩევა.

ნამთხოოშ — თხელი მოსასხამი.

ნამღილოორა — სიმსუქნე.

ნამსრატგლ — ნაბოლარა.

ნამგლევ — მგლის, ანდა საერთოდ ნადირის მიერ დანაფლეთ სულდგმულის ხორცს ქვია. სადმე დაყრილ აყროლებულ ხორცსაც ქვია, თუნდაც ნა-

დირის მიერ არ იყოს დახეული.

ნამზადვ — ნაცხობი.

ნამო — მომეცი (ბავშვის ენაზე).

nahm — (გერმ.) — აიღო.

ნამშივ — დაზიანებული ადგილი მეტალის ნაკეთობაზე.

ნამფარვ — ნაყარი, მოჭრილი ხეზე ამოსული ყლორტები.

ნამეტურ — ნამეტნავად.

ნამცუდელაი — განაფუჭები, ნაკარგალი, ახლა კი გაცუდებული.

ნამ-ნამ — ძაღლის კბენის ხმა (ბავშვის ენაზე).

ნამრიააკნ — ნიჩბით ნასროლი.

ნამკაშური — უნდა მომდინარეობდეს სიტყვიდან „ნაკდაშური“, მდინარე ლეჩხუმში.

ნამკახუნ — იმედი, გამართლება „ეჩა ნამკახუნ მაად იიქვი“.

ნამხორ — ნანგრევი.

ნამშტააშვ — ჯოგს გარეშე გაზრდილი მსუქანი ნადირი, შველი, ჯიხვი.

ნამსგიდან — შემხედვარე.

ნამტყვალ — ჩამომავალი, „ხოლემი ნამტყვალ“.

ნამთაანვ — სამთავნო.

ნამსყი — მორიგება, ზავი.

ნამოჭ — ნამოჭვარი, კრუხის ნაჯდომი, გალაყებული კვერცხი.

ნამანააშვარ — ყოფილი ახოები ჭველიერის ტყეში.

ნამკგლდი — სიჩქარე.

ნამეტურ — ნამეტნავად, გამორჩეულად.

ნამუსრან — ნათოვლარი წვრილი ტყე, თოვლით დაწვენილი.

ნამდუან — დანამადლები, „ნამადური“ (ლეჩ.) „დამადლებული“ ა. ღლონტი.

ნამვარაქა — არემარეში.

ნამაან — გამონაყოლი.

ნამჯ — ნამჯა.

ნამლევ — სუსტი, პატარა გოგო. „ნამლევა — ნაბოლარა პაწია“ ა. ღლონტი. „ათის წლითგან ათხუთმეტამდე ვაჟსა ნინველი და ქალსა ნინველაი ეწოდება“.

ნამტურა — რელიგიური უქმე დღე, ძველით პირველ მაისს.

ნამჩურა — ძლიერ მოხუცი.

ნამდუნ — დამადლებული, „ნამადური — დამადლებული (ლეჩხ.) საბათი.

ნამიარას — სიახლოეს.

ნამო — ნაი — მომეცი.

ნანი — დაწოლას ქვია (ბავშვის ენაზე) „ნანი ნანა ბიჭიკოსა“. („არსენა მარაბდელი“).

ნანაიილ — ცუდი (ბავშვის ენაზე), წყალი (ბავშვის ენაზე).

ნანკვალ — სარი.

ნაანღველ — ნაღველი — წამლად იყენებენ არაყში დამბალს.

ნანგრი — სიმსხო.

ნანცულუნ — ჩასაფშვნელი, „იყო ამბაკომ წინასწყარმეტყველი იუდეასით და მან შეაგბო გბოლვივი, და შაანეცვნა პურნი ვარცლსა (ე. ი. ჩაფშვნიდა შიგ) (დან: 14, 33-40).

ნანკვრი — ფსკერი.

ნანგვლი — ნაკელის გასაყრელი სარკმელი სასაქონლედან.

ნანაკირ — ადგილის სახელია სოფ. საყდარის პირდაპირ წყალგამოღმა.

ნანუურ — ბატონის, დიდგვაროვანის ქალიშვილი გათხოვებამდე, ხოლო გათხოვების შემდეგ „ლგფკეელ“ ქვია. „ნინველი — ქალი ან ვაჟი 15 წლამდე“ (საბა).

ნანარ — სოფლის სახელია ხოფურის სასოფლო საბჭოში.

ნანგიავ — არყის ხის შტოებისაგან გაკეთებული ცოცხი.

ნანგაზა — კვირის სწორს, „ამშა ნანგაზა“.

ნაონჯღარ — უჭმელ, მოუვლელ გამხდარი, ასაკთან შეუფერებელ ბავშვს ქვია — ძუძუნაკლული ბავშვი

ნაოდ — მონაცემი.

ნაპირ — მონაფრენი, მონახტომი, კანაფის ზომა თოკის გრეხისათვის დანაწილების დროს.

ნაპრიანჭყე — მდედრობითი სქესის ბავშვს ქვია.

ნაპროლარ — ტყავის საქალამნეებად დაჭრის დროს დარჩენილი კიდურა ნაწილი.

ნაპუ — ლუკმა.

ნაპგრწკელ — ნაშიერი, შთამომავალი, ჯიში, ჯილაგი.

ნაპლეტ — ხორცის თხელი, ფართო ნათალი.

ნაჰაარ — გადავარდნის დროს ინერციით შორს გახტომა, „ნაპაარ ახყენე“.

ნაჟრე — ოდნავ სდის, ჟონავს, „ნიჟი“ — ცვარის უმცირესი ნაწილი (საბა).

ნაჟარ — მოთმინებით, ატანით.

ნაარგილ — შინ გაზრდილი, ადგილობრივი ჯიშის.

ნარი — სინათლე, „ნართაა“ — აფხაზური სიტყვაა და მისი ეტიმილოგია უდაოდ იხსნება ნარ-ნარი — სინათლე და „თაა“-მომცემი, ე. ი. სინათლის მომცემი.

ნარს — მარილის ნამცეცი ნახ. „კმიტ“.

ნარხდ — ლიგნე — დამთხლევა.

ნარდ ლიგნე — მთლად დაპობა.

ნარცვ — ნაძარცვი.

ნარღოვ — ნარღვევი, ჩამოქცეული კლდე ლენტეხ-ჩოლურის გზაზე.

ნარდულობ — მორდუობა, ნახ. ირდი.

ნარდიაი — პატარა გოგო.

ნართიშ — ნართ — ნათესავის ნათესავი შორეული ნათესავი. „ნართის ნართი — ვიღაც შორობელი“ (კურ.) ა. ღლონტი. ქართ. კილო თქმათა სიტ. კონა ტ. II.

ნასცავ — ცოლ-ქმრის შვილები და შვილისშვილები.

ნასტუგვ — ნაპწნევი.

ნასპაარ — გადაბრუნებული პური, ნიგვზიანი პური.

ნასიპ — გადანაბრუნები.

ნასიპო — ზნე შეცვლილი.

ნასტლოვაოო — ნაბოლარა.

ნასოოყ — გიჟი.

ნასყიროოლა — ოჯახში საჭირო ხელსაწყოები, ერთად აღებული.

ნასუგვარაი — ნაყოფგაცლილი ნამჯის ტაროები.

ნასაან — ფსელი. ссать (რუს.), Waser (გერმ.) სითხის სახელი.

ნასან — სელის ბოჭკოს გაწმენდის დროს გაჩენილი ძენძი.

ნასიპო — უმსგავსო, შეცვლილი, ხასიათგამოცვლილი.

ნასტლოვარს — დავიწყებული, მიტოვებული.

ნასყიდაიშა — კუთხის სახელია ზედა ჩოლურში, მამში.

ნასგურ — ნაჯდომი.

ნასყიდაი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად.

ნასმინდვ — ჩალა

ნატკრუნ — ასაწევი, კურკების ნაჭამი, ნატკვერი.

ნატუუსუნ — საკმეველი.

ნატყიცვ — ნაპობი, ნახეთქი.

ნატიალ — ნეტავ.

ნატლავ — ნატიელ — ნეტავ.

ნატყვალგვარ — ყანის სახელია მუწდიში.

ნატაშა — ნატა — ქალის სახელია, ნატაშა — ნატასანნი.

ნატბაგვარ — ნამუსრევი, ნარჩენები.
ნატყაც — ნარტყამი, ანაგლეჯი.
ნაუყვ — უყექმნილი.
ნაუსოვი — სიეშმაკე.
ნაუჟები — მოუცლელობა.
ნაურ — ბუღის ძროხასთან მისვლის შედეგად გამოყოფილი სათესლე სითხე.
ნაფიცხვ — მკვრივი რაიმესი ნამცეცი, ნატეხი.
ნაფკიანვთაშ — ჯამის ყველი.
ნაფაცრაუნ — მცირედი პატივსაცემი საშუალება.
ნაფუუნჩვ — ღორის მიერ გადათხრილი.
ნაფინჩალ — ხის მცირე ნაფოტები.
ნაფტვიშ — გამოცეხვილი ფეტვის ბზე
ნაფაიდაგ — ნაბარაქევი.
ნაფიირვ — ქსოვილის ნარღვევი „ძაფები, „ნაფირი“ — სხვათა ენაა, ქართულად ძროხა — კუდი ჰქვიან“ — ამბობს ს. ორბელიანი.
ნაფდიას — სიახლოეს.
ნაქვრიელ — სახლის ფარდი.
ნაქერავ — ყანის სახელია ქვ. ჭველიერში — ნაქერალი.
ნაქაარჯვ — გიჟი.
ნაქ — ნაქი — სასულე მილი.
ნააქვ — ნათქვამი.
ნაქუნჩალ — სიმინდის ტაროს გარსი „ნაქურჩელ სიმინდ გაყრევინებული ტარო. ინგილოურად“ გვ. 256 ექ. თაყაიშვილი „ძვ. საქართველო“. „ნაქურჩალე — (ლეჩ. ზემ. აჭარ.) სიმინდის ფუჩეჩი და გული.
ნაქიაამ — გარეული.
ნაღაჟ — ციალი, ანარეკლი სინათლე — შარავანდედი.
ნაღერბათ — ავი ზნე.
ნაღვარ — ყანის სახელია სოფ მუწდიში.
ნაღალდ — ნათესავად, კენ „ნებოზთე ნაღალდ“ — წილად.

ნაღჟურ — ჭაბუკი დიდგვაროვანი.
ნაღალ — ნათესავი.
ნაღარავ — კვალი.
ნაღფუნ — საღებავი.
ნაღენჯურ — ნახრავი დათვის, მაჩვის, ღორის.
ნაღიინტვ — ნახრავი, „ნაღიტა — პირუტყვი დაჩაგრული“ — (საბა).
ნაღოშგმარ — ბოლოს მოსული რბილი არაყი.
ნაყდულ — ადგილის სახელია ზედა ჭველიერში.
ნაღგლ — ნაღრენი.
ნაყროვ — დაკოდილი ხე, „ნაყვერები — შემოკოდილი ხეები“ — ა. ღლონტი.
ნაყვიჩ — ნატეხი.
ნაყაან — ნაყოლები, ნამთვრალევი.
ნაყვეთ — სიდამპლე შეპარული მერქანი.
ნააყუნ — შეჭამანდი, ჩასაყოლებელი.
ნაყდაან — დასაწინდი.
ნაყველფურა — ღველფში გამომცხვარი პური.
ნაყარ — განაყარი, ნათესაობა, „ჩვირი ნაყარ“.
ნაყროოლდაშ — ზედა ჭველიერის მთაზე ადგილს ქვია.
ნაყვილო — უმსგავსი.
ნაყჩუნ — დამამლული (უმამლოდ დანადები კვერცხები არ იჩეკება).
ნაყჯუნ — ჩუმად დამალული, შენახული.
ნაყირ — ნარტყამი.
ნაყვაალა — ნახშობა.
ნაყორ — მოფერება.
ნაყა — ცხობა.
ნაშამ — ადგილის სახელია ზედა ჭველიერში.
ნააშყი — კევი.
ნაშტაქ — ნამგალი.
ნაშხატვ — წნული ღობე.
ნაშკიდოორ — სამჭედლოსთან დაყრილი გამაგრებული შავი ნაწვი. „ნაშკიდურე — ქურაზე დარჩენილი ლითონის ნაწვი“ ა. ღლონტი.
ნაშტობი — სიცოცხლე.
ნაშავარდან — ახოები ლენტეხ-ჩოლურის შუა, ცხენისწყლის მარჯვენა მხარეს.
ნაშურ — შუროყოფილი, მაწყინარი.
ნაშაძ ვარ — ადგილის სახელია ქვედა აშარეში.
ნაშაარდუნ — შემანელებელი.
ნაშინშხალ — ხის დანაჩეჩქვი ნაპობები, მცირე ნაფოტები. „გავარვარებულ რკინის „ნამთხლევს“ შორს უცვიოდა „ნაშინშხალი“ (ნაპერწკალი) მჭედ. რაჭაში. ნ. რეხვიაშვილი გვ. 84.
ნაშგგდ — ჩამონაყარი.
ნაშალ — თეთრი — ხურდა ფული.
ნანჩხრუნ — ნაფსამი, ფსელი. მეგრულად ფსმას ჩხუ ქვია
ნაჩმათ — მინაძალები.
ნაჩხატრუნ — ჩასარევი. მსხვილ ნედლ, შეშაში ჩაყრილი ხმელი ფიჩხები.
ნავჟარა — ყანის სახელი სოფ. მუწდიში.
ნაჩგდ — ჩარევა.
ნაჩგდშვ — ჩარევით.
ნაჩიეერუნ — ხის ყალიონის ღრმულის ლითონის საფარი.
ნაჩვალ ვარ — ნაზვავები— ყანების სახელია ლეთიხს ქვემოთ.
ნაჩჩხოლ — ბალახია, რომლის ძირების ნახარშიც ძლიერი საწამლავია.
ნაცმგნ — წასასმელი „ცმელი — იგივე ქონი გარდუმდნარი“ (საბა). „მოიღო ყოველი ცმელი მუცალსა ზედა“ (გამოსვლათა) „აჰა, საკურთხეველი განიბნიოს და დაინთხიოს ცმელი, რომელ არ მას ზედა“ (3 მეფეთა, თ 13,1—7).
ნაცხკიშ — ტყიური.
ნაცაადრან — გაველურებული, გამოცვლილი, გამონაცვალი.
ნაცაად — ნაცვალი.
ნაცვრიელ — მიტოვების ურვათი.
ნაციირვ — აცლილი კანი, ნაფცქვენი.
ნაცოოლ — აცობა, ჩირის ან წაბლის აცობილი ნაყოფი
ნაცხვან დიარ — ცეცხლზე გამხმარი სიმინდის მჭადი.
ნაცხვდიირ — ქვაბის ქირა, საარაყე ქვაბის ქირა. ერთი ლიტრა არაყი — ერთი ქვაბის გამოხდაში.
ნაცუულ — სოფელია ლაშხეთში.
ნაძიძვ — ხორცის მცირე ნაჭერი.
ნაწგნდი — წონა.
ნაძძაუურ — გაძიძავების საზღაური.
ნაწრექ — ყველისა და ნაღების აღების შემდეგ დარჩენილი სითხე.
ნაწორ — სისხლის ანაღები ადგილები. თეკალში, აგრეთვე სოფ. საყდრის პირდაპირ ტყეს ქვია.
ნაწერ — წერა, აღსასრული.
ნაწანკრა. — ბუში.
ნაწფაი — კაცის სახელია.
ნაწფაიშა — კუთხეა ზედა ჭველიერში, ზურაბიანები ცხოვრობენ.
ნაწვავ — დაჭედვის შემდეგ ხარის ან ცხენის ჩლიქის ტკივილი.
ნაჭთხე — ბეჭზე დასადები კონა.
ნაწყზემი — სისუფთავე.
ნაჭამ — ნათიბი, მშობიარობის შემდეგ ძროხის მომყოლი.
ნაჭშხურა — ქონის ნაჭრებჩატანებული საახალწლო დიდრონი პურები, რასაც ხევწაარალსაც უწოდებენ
ნააჭა — შუა ცეცხლზე ქვაბის დასაკიდი რკინის ორნამენტიანი ჯაჭვი. „გამჭვარტლულ ოჯინჯალაზე ჩამოშვებული ნაჭა აეკეცათ და ზედ ვეება

ქვაბი ეკიდა“. ო. იოსელიანი „შავი და ცისფერი მდინარე“.

ნაჭვბეერუნ — საცობი.

ნაჭვლაშ — ძველი წესით ცოლის მშობლებს სიძე საზღაურს აძლევდა, ან ყანას, ან რჩეულ ხარს და ძროხას.

ნაჭირ — დანაბარები, ჭირგამოვლილი.

ნახრეკ — ხორბლის თანამგზავრი სარეველა ბალახია — მაღალი, ტიტველი ღეროთი. მის შავ ნაყოფს იყენებენ თავის დასაბანად.

ნახ — სანთელში ჩასატანებელი კანაფის კონა, ან ქსოვილის ნაჭერი.

ნახთალ — ყანის მომკისას დარჩენილი ნაწვერალი.

ნახუმსარ — ნამეტანი.

ნახე — ნახაალ — ნაჯახი, წალდი, ცელი, ნამგალი და სხვ.

ნახვწი — ვიწრო.

ნახლაელ — გარჯაგამოვლილი.

ნახაალ — ნაწმენდი.

ნახოორგუნ — ყორეზე დასადები ნეშოიანი ხე.

ნახვაან — ნაფხეკი.

ნახინხალ — ნამუსრევი, ნასუფრალი.

ნახჳჳლ — ნაფურთხი.

ნახააჯვარ — მოსავლის აღების შემდეგ დარჩენილი ნარჩენები.

ნახვიტ — დანით მონათალი.

ნახტოლარ — ქსოვის დროს დარჩენილი კიდე.

ნებიერ — დიდი მსუქანი ხარი, საგანგებოდ გასუქებული მოზვერი.

ნებოზ — საღამო.

ნებვზათ მეკარ — საღამოს ხანი. Небо, (რუს), neblig (გერმ.) — ღრუბელი — ეს სიტყვები აზრობრივ ნათესაობაშია და სიბნელიდანაა წარმომდგარი: Nebel — ნისლი, ბურუსი, ბური, Neblus, nebulas — ნისლიანი, ბუნდოვანი.

ნებაშდ — ნელა.

ნეზვიშ — ყანის სახელია სოფ. ბულეშში.

ნეზვ — დედა ღორი, უნამუსო. „ნეზ“— ნეზვი — ინგილოურად. ძვ. საქართვ. ტ. II, Yau — (გერმ.) დედა ღორი, შობიდან მოდის სახელი — იზაალ.

ნეზვრა — დედალი ნაძვი უხარისხო მერქნით. არასწორია მაყაშვილის განმარტება ღომირის ნეზვრასთან გათანაბრების შესახებ, რადგან „ღომირ“ საერთო ტერმინია სვანურში წიწვიანთათვის. ბ. ლექსიკონი გვ.14.

ნეკვნი — ილუნება.

ნეკვითხ — წინდაზე ან პაჭიჭზე შემოსაკრავი პატარა ღვედი. „ზევიდან დასცქეროდა მგოსანს, რომელიც მას ფეხზე ლეკვერთხებს ხსნიდა“ —აკ. ბელიაშვილი „თავგადასავალი ბესიკ გაბაშვილისა“.

„ლეკვერთხი — წვივის საკრავი“ — დ. მშვენიერაძე, გვ. 114.

ნეენი — საქონლის საკვები. ლენ. კილოში მას ნეცვნირ ქვია.

ნეენა — შარშან. lannee (ფრანგ.) — წელიწადი.

ნენე — დედა — ნანა.

ნეოონ — წვრილი ბაწარი, ქალამნების გასაკერი ბაწარი.

ნეპოლაი — დამუქრების, დაშინების სიტყვა.

ნეპრ — ფრინველი. ნახ. ლაპერენი — перья.

ნეესკვერ — ბაწარსა და თოკს შორის საშუალოს ქვია.

ნეესყე — ნემსი.

ნეესკა — შუა.

ნეესკკა ყურნა — ადგილის სახელია ქვ. ჭველიერის ტყეში.

ნეტივ — წვიმიანი, ნოტიო.

ნეეფხე — მოწმენდილი, „ნეფხვა ხმელი ძნელი ყინვა“ (საბა).

ნეეშკა — მაჩუბში საქონლის დასაბამი მოწყობილობა — ისკანტაფის ზემოთ.

ნეშვ — ნეშო, ფოთლოვანი შტოები.

ნეშ — დანვე, ლიბობშნეშ.

ნეცინ — წვრილი.

ნეცინ ღედერ — იგივე კვარკვალიტ, მინდვრის ბარდა, ხანდური.

ნეცვნიირ — ხილეულობა-ტკბილეულობას ქვია, რაც პირველად გამოაქვთ სუფრაზე. — ლენ. კილოში კი ოთხფეხის უხეშ საკვებს ქვია.

ნეეწვ — ნერწყვი.

ნეჭ — გამოუმხმარი თივა.

ნეჯვიდ — მახე.

ნიანქრ — ნამყოფი, ნამცეცი, „ჯიმი ნიანქრ დესა ხუღვახ“.

ნიასტარ — ბალახი, კლდეებში იცის, იზრდება წვრილი ღეროებით, ფოთოლი მწვანე აქვს. ქვედა მხარეზე თეთრი შეფერილობით. ქალის დაორსულების წამალია.

ნიაბაგდ ხაშტბა — გაბმულად მუშაობს.

ნინ ხებორდი — ენა ებმება.

ნინ ხეროსი — სიმთვრალით ენა ეშლება.

ნინთეჟი ლჷკიიდ — სალაპარაკო გამხდარა.

ნიბაშილ — ძმისშვილს ან დისშვილს ეძახიან ასე.

ნიგბა — შუბლი.

ნიგბა წკიაპ მექ[illegible] — უ[illegible]ირცხვილო.

ნივილ — „შტიქე წივილ მა ხაცვირ“

ნინ ხოსჳჳრე — ენა უსწრებს.

ნინდ მექშტე — ენაგატარტალებული.

ნინ — ენა, მეგრულად —ფუჯიში ნინა ბ ლექსიკონი გვ. 35.

ნინჩვერ — კონა.

ნინჩაალ — მარხვა.

ნინმასტარაი — ლიტრა, პატარა დოქი წისქვილისათვის.

ნიქჭა — წარბი. ნიქჭა ლიქვთან — წარბის ძვრა — ან კარგის მომასწავებლად მიაჩნდათ, ან ავისა, იმის მიხედვით, თუ რომელი წარბი იძროდა.

„ვაზირმან ცნა, გაეგება, ჩემსა მზეა ამოსრული, ამას თურმე მახარებდა დღეს ნიშანი სიხარული“ (ვ. ტ.).

ნიღარ — ღრუ ხისაგან გაკეთებული ჭურჭელი, მარცვლის სათავსო წისქვილისათვის.

ნიღრ — ნაჯახის ნაწილი, „ნიღრი —ცულის პირის წინა წვერი“ — განმ. ლექსიკონი, ტ. 4 გვ. 1497.

„ნიღრი — ცულის წვერი“ ა. ღლონტი.

ნიღრი — მახვილის ყუის გნდე დ: მშვენიერაძე გვ. 116.

ნიღაშტვ — თიკანი.

ნიშაი — ნიშა, შუბლზე თეთრი ხარი. თუ ძროხაა ისეთი — ჭაბმი ქვია.

ნიჩვ — პირისახეს ადამიანებისას ნიჩვ ქვია, ცხოველებისას — ჩანჩხვ. სპილოს ხორთუმს ნიჩური ქვია. (საბათი). „ნიჩური — ჩიჩვირი“ „ნიჩური ღორის დინგი“ — ა. ღლონტი. ქართ. კილოთქმათა სიტყვის კონა. ტ. II. კ.)

ნიც — წყალი (ლაშ. კ.).

ნიხ — დაცინვა.

ნო—ნუ — Но, но! No.

ნოოვ — არ, არა „კუბა სი იან კი ნოუ“. სი — შენ, ესპანურად — კი.

ნოუ — არა.

ნოშარ — „ნოშოიანი ტოტები“, გ. წერეთლის „რუხი მგელიდან“.

ნოთაი — ნოთა იგივეა, რაც ნიშა ძროხა, სახეზე დიდი სითეთრით. იმ-

ერეთშიც ასე ეძახიან. „ნოთა-შუბლ თეთრი ცხენი“ ა. ღლონტი.
ნნოთთი — შეიძლება.
ნოომ ჯიიქვა — არ გეთქვას.
ნომა — არა, ნომა იჩო — ნუ შვები (ბავშვის ენაზე).
ნოორ — არავინ (ნოორს, ნოორუ).
ნოოსა — არ.
ნოშ — „ნოშო იგივეა, რაც ნეშე“ დიალ. ექტ. ლექსიკონი ტ. 4. „ნოშო-ფოთოლი“ ა. ღლონტი. „ფეხებში ჩაფენილი ნეშოს შრიალი გაჰქონდა“. აკ. ბელიაშვილი „ორროს ჩარდახი.“
ნოჩო — ნუ შვები (ბავშვის ენაზე).
ნოსაუ — უარყოფა.
ნოხდა, ნოხდაშ — არცერთი, არცერთს.
ნოხჩო — ნუ შვები.
ნწუიე — ღორის დაძახება.
ნუგეშს ხავდი — ნუგეშს აძლევს.
ნწაიილ — წყალი (ბავშვის ენაზე).
ნუკვ — ნამუსი. „ნუკვე—თხოვნა, ხვეწნა“ ა. ღლონტი.
ნუმა — ნუ, ნუმა ხიჩო — ნუ შვები.
ნუ — Ну-ну!
ნუნა — შენახვა (ბავშვის ენაზე).
ნუნვარ — ღრძილები.
ნუნ — მდე.
ნუკ — სახი ნუკვ ლახღვა — ჭკუა ეკითხება.
ნუნუულ — ხბო (ბავშვის ენაზე).
ნწვაჲე — ხარის ან ძროხის გასაჩერებელი ძახილი
ნწუუიაჰ — ღორის გასაჩერებელი ძახილი.
ნჭნიირ — ელენთა

ო

ოობა — ორივე „ოობა ოჩედდა“ — оба, обе (რუს.) — ორივე
ოობაშ — საკმაოდ ბევრი
ობა ხალხ არიხ — გვარიანი ხალხია
ობობიაი — ობობა.
ობოოლ — ყანის სახელია სასაშში.
ობრედ — მოუქნელი, „ობროდი, ლენჩი“ ა. ღლონტი. შეიძლება არ იყოს ლენჩი, არამედ პირიქით — ნიჭიერიც იყოს, მაგრამ, ზანტი
ობურ — ქურდი. „ობური ეშმაკი“ ა. ღლონტი
ოგგა — აგვიგია
ოგვაადეს — გვქონდეს, დავიწყოთ
ოგგიჲდ — მოგვდგამს, აგვიგოთ
ოგვპარ — აგვიფრინდა, გაგვიფრინდა
ოგჩად — წაგვივიდა, დავყავით
ოგხინ — წაგვართვა
ოდ — კნინობითობის გამომხატველი სიტყვის ნაწილი. მაგ. ღელ-ოოდ — პატარა ღელე
ოდერ — წავედი, სანამ „ოდერ ეჯი მომექდეელი“ — სანამ ის არ მისულა
ოდოო — თუ არა?
ოდო — ხომ არა, თუ არა
ოდოვ — „ოდოვ ხაარ ხოლეერება
ოდუნე — წავალ, ოდრი (ლაშ. კ.) ადვინე (ლენ. კ.)
ოვ — რომ. „ოვ მო ხეკვეს“; „ოოვ დეშ ლგმაარ ხოჩა“
ოოვო — დაძახილზე პასუხის გაცემა „ვოო დედე“ პასუხი — ოოვოჰ ოოვო.
ოოჩი — ბოოჩი — უშნოდ აგებული
ოორი—ვოორი — ნამეტანი ხმაური.
ოთგუდრე — ჩაეკიდა, ოთგუდდა (ლაშ. კ.). ოთოგუდრე (ლენ. კ.)
ოთდა — ჩაუცვამს, დაუგდია ქვეშ

ოთნაჩდაანდ — შევიყარეთ, ერთმანეთს დავერიეთ
ოთია — წაუღია, მიუღწევია
ოთდავე — გაუნელა, გადაუგდო ცეცხლი
ოთშკიიბა — წაუძვრია. „ოთშკიბა კინჩხ“ — წაუძვრია კისერი
ოთთხეპე — მარყუჟი გაუკეთა, შეუხვია სადმე
ითთგმა — ძლივს უშოვნია
ოოი — შორისდებული. „ოი, მამ ხაყეენა“-ოი, არ ვარგებულა
ოლომფსიირ — მაღალი, გამხდარი კაცი, ჭურის ამოსაწური ჩვარი, „ოფსილო — ჯოხზე მიმაგრებული ჩვარი გარეცხილი ქვევრის ამოსაწმენდად“ — ა. ღლონტი
ოკოშ — საყვარელი მოზვერის სახელი
ოლთო-ფოთლო — ბალახ-ბულახი, არეული ბალახეული
ონღვლი — ველი.
ონღვრი — მოვდივარ
ონჭომე — მოვრბივარ
ონჭინ — ვფიქრობ
ონჯღოლ — ბავშვების და ქალების ჩხუბი, ხმაური.
ოორა — ნაირი, „ლეზვებოორა“ — საჭმლისნაირი
ორი ბოოჩი — სალაპარაკო გახდა.
ორიოთე ლიზზი — ორიოში გაგზავნა. „ორიო-სამხრეთი“ (საბა)
ორიოო — მიიშ — აღდგომის წინა კვირა. ყოველ საღამოს მუგუზლით დენიან გარეთ მავნესა და ავ სულს, იძახიან ორორორო ორორორო, გარეთ ამ ძახილით გადიან. „რიო — მეორე პირსა ჰნიშნავს, რამეთუ ვითარ სხვა არს სული სულიერასაგან“ (საბა)
ოორია — კუდიანი
ოორი — კოორი — საჭორიკნოდ აღება, ავად ხსენება
ოროხ-ბოროხ — ნაგავი
ოორი ოო— არიქაო
ოორი ბოოჩი — სალაპარაკოდ აჩემებული
ორმაგვ — სადაგ — კერვის სახეობაა
ორღავ — შურიანი; სხვისი მოძულე, „ორღავი — ეშმაკი, დაუნდობელი“ — ა. ღლონტი
ოსთირი — მიათრევს
ოსსკიაბ — ჟოსსკიაბხ ლემშიას — გაუჩერდნენ
ოსიილარ — ოსები
ოსოოში დოსოოშ — ასავალ-დასავალი
ოსოზი — გასდის
ოსსიპა — გადაუბრუნებია, მოუქნევია.
ოსცვიე — წაუსვა
ოფოფოი — სიბინძურისადმი ზიზღის გამოხატვა
ოქრეცხალ — ოქრო მსხალია
ოქონ — ძლიერი სალოცავი ლაშხეთში და ქ. გორში „ჰპოვა მუნ ხატი ოქონისა, რომელი დაშთა მეფესა სვიმონსა“ გვ. 79, „საქართ. ცხოვრება“ ვ. ბატონიშვილი. „ოქონობა — (იმერ.) — ოქონაში გამართული ხატობა“ — ა. ღლონტი. „ოქონობას რო? დაიწყო, მაისის ბოლომდე ჰქროდა იმერეთის ზენა-ქარი“. კ. ლორთქიფანიძე, „კოლხეთის ცისკარი“. ოქონის გორა ჩხარის რაიონში.
ოღოთ — კინაღამ, ოყარო — დიდი და გამხდარი, ბეჭებში მოხრილი კაცი.
ოღრო-ჩოღრო — ჩათხრილ-ამოთხრილი „ოღროებით თუ ჭოღროებით მოისწრაფოდნენ ისინი“ ლ. ქიაჩელი.
ოღლავირ — მაგიური დანიშნულების ბალახი „ოღლავირა (აჭარ.) მცენარეა ხარის ჩლიქა“ — ა. ღლონტი „ოყარო (ლეჩხ.) — გაუმაძღარი“ — ა. ღლონტი

ოყარო — დიდი და გამხდარი, ბეჭებში მოხრილი კაცი

ოშთხუშ — ოთხით

ოშდ — კინაღამ

ოშა — რამდენი

ოჩო — ნუ შვები (ბავშვის ენაზე)

ოოჩი-ბოოჩი — ცუდად, გამოუცდელი ხელით ნაგები

ოჩან — ჯიუტი, „გაოჩნებული პირუტყვი“ დ. ალმაშენებელი, გვ. 301, 1960 წ. „დავითმა დაიწყო ოჩნობა“ „გმირთა ვარამი“ გვ. 435 „თიანეთის წყლის შესართავს ზეით, იორზედვე არს მთაში ციხე ოჩნისა“. ვ. ბაგრატიონი გვ. 138: „ძმები ოჩანი ხარებივით აქეთ-იქით იწევენ“ — კ. ლორთქიფანიძე „კოლხეთის ცისკარი“.

ოწვა — უჩანს (ბავშვის ენაზე)

ოცო ბოდო — მიდებ-მოდებით, არეულად მოლაპარაკე. „ოცობოდო — მბოდავი ადამიანი“ ა. ღლონტი

ოჭიპ — გუდისქვეშა ნახვრეტის ხის საცობი. „ოჭიპო“ (ლეჩხ.) — გახეული კუპრიელის შესაერთებელი ხის ნაფოტი“ — ა. ღლონტი. განმარტება არაა სწორი.

ოჭარო — დიდი ტანის გამხდარი კაცი

ოხარ — ხის პატარა პირიანი კასრა, მრგვალი ხისგან დამზადებული ვერხვის ხეს იყენებდნენ სამასალედ — უძველესი წყლის ჭურჭელი „ტაგანი“.

ოხბად — მოუბათ — გადავჩხრიკე ძებნით

ოხთირი — მოითრევს

ოხიე — მოუწია, მიუწვდენია

ოხკიდ — აუღო

ოხკედ — აუღებს

ოხმეკრე — გაუგო

ოხოოშკა — მოუწველია

ოხორ-ბოხორ — არეული, უგემოვნო საჭმელი

ოხოოყე — ამოუყვანია

ოხო — კარგი

ოხოლ — ნაფურთხი

ოხჟათხ — აუხდა „ჭათა ოხჟათხ“ —წყევლა აუხდა

ოხსგი — შემოხედე

ოხსად — მოურჩა, გადაურჩა

ოხსიპა — მოუქნევია, გადააბრუნებდა

ოხსკი — წამოვხტი

ოხტახ — მოუბრუნდა „გვის ოხტახ“ — ბალახი ნათიბზე ხელახლა ამოვიდა

ოხყა — მოყავს

ოხშომე — მოუსვენა

ოხთხაპ ლიიცვ — სიცილი წასკდა.

ოხშიდ — გამოუყარა

ოხჩად — გაუძვრა, გამოედინა

ოხცადნეს — მოუარე, გამოუცვალე

ოხცხე — მოუმატა

პ

პაალტე — გაგრძელებულად, გაზვიადებულად ლაპარაკობს

პაალგე — პატარა ბევრს ლაპარაკობს. Palavar (გერმ.) — უსასრულო, დაუსრულებელი ლაპარაკი

პალან — სითბოთი გამლხვალი თოვლი

პამპორი — უაზროდ, სწრაფად ლაპარაკობს გოგო ან ჩერჩეტი ქალი

პამპვლი — გამხდარი ქალი ან გამხდარი გოგო დაუფიქრებლად, სწრაფად ლაპარაკობს.

პაან — „პანს ტეხნი“ — დასვენება, პირვანდელ სიმსუქნეს უბრუნდება. სიტყვა არის შეძლებულად ყოფნის გამომხატველი

„Panse — (გერ.) დასვენება, შესვენება

პაანწკვა — პწკენა, სამი თითის აღება

პანტვლი — გოგო აგდებულად ლაპარაკობს

პანჭვლი — ბავშვი, გოგო ლაპარაკობს

პაპუნე — ბიჭი ან დაბალი კაცი დიდკაცობს

პაპაი — სიბინძურე

პაპიაი — ყოყლოჩინა, დიდი ტანის კაცი

პაჟვ — ძილში კაცს ემართება კანტუზიასავით, ვერაფერს ვერ არჩევს, თითქოს გრძნობაზეა, მაგრამ მაინც იგუდება, რაღაც უხილავი ბოროტი არსება ყელში უჭერს (ცრუ მორწმუნეთა წარმოდგენით)

პაჟვი ლგნიჩავ — ავი სულის სახიანი

პარკ — ლობიოს პარკი

პარპალი — ალი ლაპლაპებს

პარშან — სიმინდის ჩალის კონები, გასახმობად ყანაში დადგმული სამფეხად — ჩერგენ.

პაშდვ — ბარძაყის და წვივის რბილი

პატყიაი — გართხმული, გაბრტყელებული, მიწაზე გაპარტყული

პატ-პაატი — გამხდარი, ფეხშიშველა ხნიერი დედაკაცი ლაპარაკობს, დაიარება

პაღვირ — პანჩური, პანღური

პაყუნე — მომცრო ტანის კაცი იმუქრება, დაიარება

პაშდვ — ბარძაყის ძვლის რბილი არე

პაშა — ქალის სახელი (ახლაც ხმარებაშია)

პანწკვიაი — კოხტა, კარგი შესახედავი პატარა ქალი

პააჭვე — პატარა ბავშვი ბევრს ლაპარაკობს

პაწკ — მცირე ბზარი

პაჭაჭყ — პატარა გოგო

პაჭყიაი — ფეხშიშველა გოგო

პაჩი — კოცნა (ბავშვის ენაზე) „ჯერ პაჩი არც კი იცის“ პაჩი — კოცნა — ექ. თაყაიშვილი, საქართ. სიძველენი, ტ. 2 გვ. 16

პაჭნიკ — თიკნებს ლაგამივით პირში ამოსდებენ გათლილ ჩხირებს და ბაწრებით დაუმაგრებენ, რათა ძუძუს ჩამოაშორონ, ასევე უკეთებენ ხბოსაც.

პეია — ფრენა (ბავშვის ენაზე)

პეენა — პე-ნა — აქეთ-იქიდან ხელის ჩავლებით წაყვანა ფრენა-ფრენით.

პელტ — ტყავის ნაგლეჯი, Pelt — (ინგ.) — ტყავი

პეხილ — ქონიანი ხორცი, ან მუცლის სიმსუქნე, ამას ხასილსაც უწოდებენ. ნახ. ხასილ; „გაგატნეო ორ ძროხის პეხილს“. ტობია მუხ. 11, 10-13

პეპი — ნათლია

პეჟვა — დამალვა (ბავშვის ენაზე)

პერნი — ფრინდება

პერპეჟოლია — მჩატე კაცი, ადვილად ამყოლი

პერპელ — პირუტყვის ავადმყოფობა, თურქეთიდან შემოსული

პერპოოლდაშ — პეტრე-პავლობა

პეეწკვა — პწკენა (ბავშვის ენაზე)

პენწკვა — პწკენა ბლუჯა

პერეშდვიაშ — ადგილის სახელია მთაზე

პერშვდა — ფილტვები

პეერ — ქაფი, пена (რუს.); peer — (ინგ.) „ქაფი. „სახარებაში პეროის იდუჟვის“ ექ. თაყაიშვილი, ძვ. საქართ. გვ. 256

„და სულმან უკეთურმან შეიპყრის იგი და მეყსეულად ღალადჰყვის და დააკვეთის იგი და პეროინ“ (სახ. ლუკასი). საჩხერის რაიონში არის სოფელი პერევი.

პეწკნი — პატარაზე იბზარება — „გვიჟი პეწკნი“ — გულზე სკდება

პივპივ — უაზროდ, დაუფიქრებლად, ზერელედ ლაპარაკობს

პილიშ ხარ — აღსასრულმა მოუწია

პილ — ბაგე, ტუჩი, ჩარბი, ნაპირი. პილი, ინგ. პირო, ექვ. თაყაიშვილი, ძვ. საქართ. გვ. 16, ტ. II

Pier (ინგ.) — ნავმისადგომი, ნაპირი; пил (რუს.) — სვამდა-ტუჩი

პილწ — პილწი, ავი

პილოჩაი — დიდტუჩა ადამიანი

პილტი-პალტა — უაზრო ლაპარაკი პატარასი ან დიდი, გამხდარი ქალის

პილარს ხაეს — ცუდ დღეს აყენებს

პიმპილ — წმინდა თივა

პიმპილაი — პილპილი

პინიოოლ — პატარა ჯამი

პინო — ადგილის სახელია სოფ. ფანაგაში.

პინსლაავე — ხოშკაკლავს, ხოლო როცა ფანტელი მოდის — „ფინფლავე“

პინწკილ — ნაფლეთი, „პინწკილდ ადგენე.“

პინწკულა — გაპუტვა

პინტრიკ — ნარცხი

პიოვ-პიოვ — ატივტივება

პიო — ამჩატებული, ყველას ამყოლი კაცი

პიოოს — თხლად მოყრილი მარილი ან ფქვილი

პიიპო — ბლის ხეზე აცლილი გარე კანი, რომლისგანაც წნავდნენ პარკებს ნახ. სპირო. ასეთი მინახავს რუსეთში, ტვერის გუბერნიაში

პირკიალ — მიტკალი

პირშაი — სახეზე ადგილ-ადგილ გამურული, მორწაცხებული

პირი-პურუ — უაზრო, ჩქარი, გაუთავებელი ლაპარაკი

პირიწყვილ — ტუტუცი, ცუდის მოლაპარაკე. დაჯირა. ბოტ. ლექსიკონი, გვ. 167

პირშვილ — ბალახია, შავი უხეში ძირებით — ღორი ეტანება ძირებს. „პურშა (ლეჩხ.) მცენარეა ერთგვარი“ ა. ღლონტი

პირშვილ — ლობიოს შეჭამანდი ლეჩხ. პურშო, პურშუ. გვ. 23, მ. ალავიძე, შ. ჩიქოვანი

პიისა — მარილის ოდნავ მოყრა

პიტ — პატარა, თხელი მჭადი ანდა პური. ნახ. აპტაარი

პიტ-პიტ — ქალის ან გოგოს უაზრო, დაუფიქრებელი სიარული

პიტის — შენობის აგების დროს ფასადის ღრიჭოებს პატარა ქვის ნატეხებით ამოავსებენ ჭკუის ნასახი „პიტის დესა ხუა“

პიიჟეევი — პატარა კაცი ტრაბახობს, იჯგიმება.

პიწკუშ — მომცრო ლუკმებით, ჩაწებებით ჭამა, პრანჭვით ჭამა. „ხელები პიწკად, ზიზღით აიღო“ ლ. გოთუა, წ. IV

პინწკოორა — დახევა (ბავშვის ენაზე)

პიწკოორა — დაწეწვა

პიწი-პიწუ — განებივრებული ქალის, გოგოს ხმაშეცვლილი, წვრილი ლაპარაკი.

პიწკიილ — პატარა, ნამცეცა

პიჭყ-პაჭყ — ფეხშიშველი გოგო მიაბიჯებს

პიჭოორა — დაგლეჯვას, დახევას ქვაა ბავშვის ენაზე)

პიჭ — ჭიპი (ბავშვის ენაზე)

პლაშდიაი — დიდსახიანი, მსუქანი, ლოყებდაშვებული ადამიანი

პიიპა — ადვილად ამყოლი

პლაასა — თოვლის თხლად მოფენა, დადება

პლაატე — ბევრს და გაგრძელებით ლაპარაკობს. Plappen (გერმ.) — ლაყბობა, როშვა, ენის ტარტარი

პოპოი — სიბინძურისადმი ზიზღის გამომხატველი სიტყვა

პოორტილა — თხელი გოგო

პრიან — მისალები

პრიკინე — კოხტაობს, თავს იწონებს მორთულობით

პჷრწ — თხელი სკორე

პრიელაი — გაშლილი თეფში

პრიტაი — ფართო თხელი ფოთოლი

პულაი — მაკუარა

პუული — აკუებს

პუნტვრუკ — პუნტრაკი — ოთხფეხის აცუნტრუკება (ლეჩ. კ.)

პურჭინა — ჭამა (ბავშვის ენაზე)

პურშავ — პურშავი, არა პურმარილიანი, მარტო, თავისთვის მჭამელი

პუშ — კუილით

პუუჭა — ჭამა (ბავშვის ენაზე)

პუჭიინა — ჭამა, საალერსო თქმა ბავშვზე

პჷჭე — პატარაზე ხევს

პჷწკე — წვრილად აპობს, ბზარს აჩენს

პუუპა — საჭმლით მსუნაგობს

პუუმი — ფერიშ — კუილის ფერის, უფერული

პჷრე — ქვინს პჷრე — სულმოკლეობს

ჟ

ჟააბ — ზევით

ჟააბრა — აღმოსავლეთის ქარი

ჟაგ — წამალი — ავადმყოფობის წამალი, თოფის წამალი

ჟაგნაალი — აყენებს

ჟაგვრანი — აგორებს, წამოაგორებს

ჟაგიარ — წამალი ჟაგარო (კარაბადინი)

ჟავ ბააბა — აღმოსავლეთის ქარი

ჟაველაი — ბალახია, ღვალოს გავს, მაგრამ უფრო მჟავე გემო აქვს. „მჟაუნა“ — ბ. ლექსიკონი, ა. მაყაშვილი, გვ. 167

ჟავ — მომჟავო

ჟათხუნე — ცუდად ჩაცმული კაცი დაიარება

ჟათხ — ახდომა

ჟაათხ — პირველი ხნულის გავლება გაზაფხულზე მთვარისათვის

ჟაი — შვავი, აიტანს, ააქვს

ჟამ — ჩაჟამებული, გასაწყლებული, გაფუჭებული, ტანად პატარა კაცი, ჭირი. „ჟამი — ადამიანი უსალმო, უცხვირპირო, პირქუში“ (საბა)

ჟამი დვრეი — დრო და ჟამი

ჟანთხ — დახეული, ცალი ქალამანი, უშნო ფეხი

ჟანბუულე — ოთხზე დააყენა

ჟაან — ზევიდან აღმოსავლეთისაკენ.

ჟამოოლ — სუსტი, განუვითარებელი

ჟანტ — წყალგამდგარი „ჟანტ ბათქაშზე სალებავებით ხატვა“ გვ. 67, სსრკ ისტორია, ნაწ. 2, 1960 წ. „ჟანტი — მცირე რამ სისველე“ (საბა)

ჟანყირ — ტანთ აიყარა, წამოიზარდა

ჟანთხვლი — ძონძროხა მოკრეტინო კაცი ავად ლაპარაკობს

ჟანჟილდ ლიგნე — ხის დაბეჟვა

ჟაპიაი — რბილი და მსუქანი — ლუჯე მსხალი წვნიანი
ჟაჟიაი — დიდი ტანის კაცი
ჟარდოოგი — ხმამაღლა ლაპარაკობს დიდი ტანის კაცი, თუ ქალია დარდალი ითქმის
ჟაარდგე — ბევრს ლაპარაკობს
ჟარლაგი — უთავბოლოდ, ხმამაღლა, გაუგებრად ლაპარაკობს
ჟარა — მოწყენა
ჟაარდგე — მამაკაცი ნელა ლაპარაკობს, ჟარდედ ე
ჟასგვრი — აჯენს, წამოაჯენს
ჟასელვე — არჩენს
ჟასღედე — დაატეხა, დააკისრა
ჟატრინხე — ოდნავ ქნის, ტალახიან გზას უსწორმასწოროს ხდის, სვრის ტალახით ან თხელი ცომით
ჟაღე — ამოდი
ჟაყიაი — მსუქანი, გაბერილი კაცი
ჟაშყაი — ღეჭვია პირუტყვი ტანისამოსს წაეტანა და ღეჭავს
ჟაჩოოპე — აღრიცხავს
ჟაწვრაანე — სვრის, აწვირიანებს
ჟაჭრელე — აჭრელებს.
ჟახე — სახელი. ყოველი საგნის სახელი გამომდინარეობს მოაზროვნე ადამიანის მიერ აღქმული აზრიდან, რომ ადამიანები რამდენადაც აზროვნების მიხედვით ახლოს არიან, იმდენად მათი სალაპარაკო ენაც დაახლოებულია. ეს მტკიცდება თვით წმინდა დაწერილობითაც. „და შექმნა ღმერთმან კვალად ქვეყანისაგან ყოველნი მხეცნი ველისანი და ყოველნი მფრინველნი ცისანი და მოიყვანნა იგი ადამისსა ხილვად, რაძი უწოდოსთ მათ, და ყოველი რომელი უწოდა ადამ სულსა მათ ცხოველისა, ესე არს სახელები მათი, და უწოდა ადამ სახელები ყოველთა ცხოველთა“. (შექმნათა, თ. 2, მუხ. 19).
ჟაჯოორბე — მოღრიცავს
ჟაჴ — ღვინის გუდა.
ჟაჴარკე — პერანგს თავის ამოსაყოფს აჭრის
ჟაჴვლენი — „ჴელყოს გამოჴუებულად“, ისტორიული დოკუმენტები იმერეთის სამეფოსა და გურია ოდიშის სამთავროებისა“ გვ. 153.
ჟაჴვაარ — არყის ხე — ყანის სახელია სოფ. საყდარში
ჟენყეებანხ — გაფრთხილდნენ
ჟეთხა — ახდომა
ჟენბინახ — დაიწყონ აბა
ჟენ მჷრხელდაან — შეთხელდა
ჟენ ჩორჩოტაან — წამოიზარდა, წამოიჩიტა
ჟენცხე — გაიზარდა
ჟენღლჷჷკიაან — წამოიზარდა, წვრილი ტანის
ჟესსკიაბ — დაემკვიდრა, დაემაგრა
ჟესფიილავაან — ძლიერ იწყინა
ჟესეიდა — მოუსწრო
ჟესბადაანხ — დაიწყეს ერთობლივი ძებნა
ჟესქვაც — დაასკდა
ჟესჭჷრლაან — გადააკვდა
ჟესბაგიირაან — გაბრაზდა
ჟესთხაკ — ფაფა წაეცხო, დავარდა დაღლილობის გამო
ჟესღრი — ადის
ჟესქაარჯაან — ძლიერ იწყინა
ჟესყვიჟაან — შეეწირა
ჟესმაანაან — ხმას აყვა
ჟესელთხაე — გაავრცელა
ჟელი სჷნ — ძაღლის ულუფა
ჟელი ბუზუულ — ძაღლის ბუზი
ჟელარდ ლირდე — გაძაღლებული ყოფა
ჟელი ცხა — ძაღლის კლანჭი, ფრჩხილი
ჟეხკვაშაან — ცეცხლს წაეკიდა

ჟელი წეელა — ძაღლის წუელი, რომლის წვენითაც ძაღლი მუცლის ტკივილს ირჩენს.
ჟვერ — მსხვილი ჯოხი, ნახ. ტყენ
ჟვენთხილაი — მსუბუქად მოსიარულე დიდი ტანის კაცი
ჟვიინა — ძერა
ჟი — ადით, „ჟი, ჟი“ ადით, ადით, ზევით, ზევით
ჟიიბრა — ზევითა ქარი და არა ზენა ქარი. ზევიდან დაღმართზე ქვევით მქროლავი
ჟიბე ნაკ — ზედა დაბლობი, არასწორად განმარტავდა გაზ. „სოფლის ცხოვრება“ როცა წერდა „ჟიბე ნაკი“ სვანურად შუა მთა არისო. (გაზ. „სოფლის ცხოვრება“, 30.XII.1964 წ.).
ჟიიბარ — მეზობელი, (რომლებიც მაღლა ცხოვრობენ)
ჟიბე ბუაასტ — ზესკნელი
ჟიბავ — ზევით, ქვევიდან ზევით და არა აღმოსავლეთით
ჟიიბ — ზევით
ჟიბჩუ — პირი, სახე, „ჟიბჩუ დემმ ხასიინჯავი“ — ზედაც არ დახედავს
ჟიბე კეკე — ზედა საფეხური. მთვრალს ეტყვიან — „ჟიბეკეკეჟი არი“
ჟიბეშხენ — ყანების სახელია სოფ. ჭველიერში
ჟივ ემტყვევეელიხ — ამოწყვეტილიყვნენ
ჟივჟივაი — მითიური პიროვნება, რომელმაც თავის შვილ ვაჟინასთან ერთად ადამიანს მისცა წყალი. მათ მოკლეს გველეშაპი, რომელიც დაპატრონებოდა წყალს, ამიტომ ყოველ გაზაფხულს, ყველიერის შემდგომ, დიდი მარხვის პირველ ორშაბათს, ბნელ ორშაბათს, ცეცხლის მუგუზლების გვერდით ჯამით დადგამენ წყალს და ლობიოს, აგრეთვე პურს. წყალს აქცევენ და მთელი ოჯახი იძახის: „ჟივჟივას და მის შვილს ვაჟინას შეუნდოს“, „ხეცისა მტერი ჟივჟივა, ჟივჟივას და მის შვილ ვაჟინას შეუნდოს“. პურის თითო ნაჭერს ოჯახის თითოეული წევრი გემრიელად ჭამს.
„ლეჩხუმშიც არსებობს ლეგენდა, ჟივჟივასა და ვაჟინას შესახებ, რომ ვაჟინას წყალზე დაპატრონებული მხეცი მოუკლავს. „ამ კეთილ ძალთა სახსენებლად, ხვამლის მთაში განსაკუთრებული სალოცავიც კი არსებულა „ისკელიტას“ სახელწოდებით. გველეშაპის მოკვლით ქვას სისხლი მოეცხო და ეხლაც ის ქვა არის ტვიშის მთაში. „სისხლის ქვას უწოდებენ მოხუცები“. ნ. რეხვიაშვილი, „მჭედ. რაჭაში“, გვ. 165
„ხვამლის მთებიდან ისკალიეტას სალოცავიდან ხატი გადაუსვენებიათ ლენტეხის მთაზე, სოფ. ფაყის ზემოთ და ახლა სკალდი ქვია, დიდებული სალოცავითა და ეკლესიით.
ჟითხ — ფეხის უაზრო, მაგარი დაბიჯება
ჟილჷტაფე — მოტაფულებული
ჟინაღვ — კრავი
ჟიპაი — მსუქანი, ლოყებგაბერილი
ჟიჟაი — მოზრდილი და მსუქანი
ჟიჟ-ჟაჟ — კეტების მირტყმა-მორტყმა
ჟირთხი-ჟურთხუ — თლიფინით ლაპარაკი
ჟირჟი-ჟურჟუ — ენის წვერწაჭრილის ლაპარაკი
ჟიყ — მსუქანზე ან გაბერილზე დარტყმის ხმა
ჟიუ ემსკვეჯეელახ — ძირიანად გამწყდარიყვნენ
ჟიქაან — ზევით

ჟიშხა — უდიერობა, ლაშხურ კილოზე ლაფერთხა— შეჭამანდის გასაქნელი მოძალი ხის ნაჭერი, რომელსაც აუცილებლად უნდა ჰქონდეს კენტი რიცხვის ბოძალთა რაოდენობა — არაფრით ოთხი ან ექვსი არ შეიძლება. ან ხუთი, ან შვიდი უნდა იყოს. თუ ლაფერთხა ლუწი რიცხვიანი ბოძალით შეგხვდა, გოგო იცისო

სოფელი ჟოშხა რაჭაში.

ჟიჩუ — ზერე-ქვერე, გარდი-გარდმო

ჟითხ — ჟათხ — ცუდად ჩაცმული მოკრეტინო კაცი დაიარება

ჟიხიქა — მაღლა

ჟიხი — უფრო ზევით

ჟი ხოსარ ჩიის — ყველაზე უფრო მაღლა ალმართულა, სიმაღლეში

ჟიხოჯევეხ — უმაგრებენ, ავიწროებენ

ჟიხაგიჭ — ჯერდება, დასჯერდება

ჟიხაგ იეგირ — აწვიმს

ჟოგწკვრიინტე — ძლიერ დაგვალამა

ჟი ხაჭვაადახ ქვეყნი არს — მისევია ქვეყნის უსაქმურები

ჟიიხზუნი — აიქოჩრება საჩხუბრად, ან ქალის სასიყვარულოდ

ჟოოვ — გაგიჟება, ჯავრი

ჟოოვიან — ჯავრიანი

ჟომა — მოშლა

ჟოჟტო — კაცის სახელი ყოფილა ძველად ჭველიერში, აქედან —ჟოჟტოშა

ჟოჟო — კაცის სახელი ყოფილა ძველად

ჟორს ხატსი — ბრუვდება

ჟორპოლაი — მსხლის ჯიშია. გაბერილ ლოყებიან კაცს უწოდებენ

ჟოორა — გაბრუება

ჟოსმახე — მიუნაცვლა

ჟოხსნსკე — ჭიქა წაუქცია

ჟურჟუტ — უსაქმურად თავმოყრა, ღამის თევა

ჟოხტგხაალ — შევახსენე, შევკერე. ფერზე მოვედი

ჟოსთხეპე — ჩაუმარყუჟა

ჟუკვ — ლუჯე სიმწიფით დარბილებული და ფერშეცვლილი მსხალი, სიდამპლის პირველი ფაზა

ჟუულ — ქარის ზუილი, შვავის შრიალი

ჟურჟუტე — უსაქმოდ დაბორიალობს

ჟღავე — დიდი ტანის, მსუქანი ბავშვი ხმამაღლა ტირის, კრეტინი ბიჭი ხმამაღლა ტირის

ჟღავირ — ამბავი — გასამხელი ამბავი, სასაყვედურო ამბავი

ჟღაავიროოლა — ცუდი ამბავი

ჟღგრიალი — ღორი ჭყივის

ჟღარმოოლი — კაცი ეძებს მაშველებელს

ჟღეევეხ — კრეტინები ხმაურობენ, ტყის კაცები მხიარულობენ

ჟღვინტ — წვინტლი „ჟღვინტი დიდი წკინტალი“ ინგილოურად გვ. 258 ძვ. საქართველო. ექ. თაყაიშვილი

ჟღვაპ — ტალახი, ტყლაპო „ჟღვიპი (გურ.) — გამუდმებული წვიმიანი, ნესტიანი ამინდი“ ა. ღლონტი

ჟღვიპ-ჟღვაპ — თოვლჭყაპში სიარულის დროს ნაბიჯების ხმა

ჟღვით — მითქმა-მოთქმა, ჭორიკნობა, პირსუკან ლაპარაკი

ჟღვალ — თოვლნარევი წყალი

ჟღვიბაი — დიდი და გასუქებული მწითურსახიანი

ჟღიბ-ჟღაბ — თავში მირტყმა-მორტყმა

ჟღილარ — უმწიფარი ნაყოფის სახელია

ჟღიბაი — ღაჟღაჟა, ლოყებმსუქანი კაცი

ჟღიპრი-ჟღგრპუ — ტირილით ლაპარაკი

ჟღიივე — მწითური კაცი თეთრი თვალებით

ჟღივაარ — ელამი, ბრუციანი თეთრთვალება

ჟღვაპ — თოვლნარევი ტალახი. „ჟვაპი — ნესტიანი ამინდი, წვიმიანობა იტყვიან აგრეთვე ნედლ საგანზეც“. „იმერ. ლექსიკ. დართული „ქართ. დიალექტ“. გვ. 672

ჟღუნტე — სურდოს გამო წვინტლი სდის

ჟღგგლი — მოზრდილი ბიჭი ტირის ხმამაღლა

ჟღგმე — აუარესებს, ალიზიანებს, „ლეგლირდე ხეუღმი“ — ავადმყოფობა უმიზეზიანდება, უძლიერდება

ჟღგრტე — იცრემლება და ჩივის

ჟღგპე — მწერს, მატლს კლავს, ჭყლიტავს

ჟღგგრე — ღორი ჭყივის

ჟღლგგრტე — მამაკაცი წუწუნებს — ატირებული ვიშვიშებს

ჟგგნა — თოხვნა

ჟგგლ — ეკლესიაში გალობის, ვედრების ომენის ხმა

ჟგგნტე — მიზეზიანობს ბავშვი. ჩუმი ტირილით ჩივილი

ჟგრიალი — ჟრიალებს

ჟგგრევიხ — თავგზააბნეული დაიარებიან, უხასიათოდ, მოუნდომებლად მოქმედებენ. „ჟირავი (ლეჩხ.) მრავალთა უწესო მოძრაობა. ა. ღლონტი

ჟგრ — ბედის წყალობა — ისგვი ჟგრი — წყალობ, ოდნავ სდის

ჟგრიბედ — ბედი და წყალობა

ჟგრი — ოდნავ ნედლი

ჟგრგნფგრგ — უაზრო, ბრიყვული ქცევა და ლაპარაკი

რ

რაბ — ღარტაფი — გრძელი ორღობესავით სათიბი, ბალახოვანი ღარი. „ღრაბი-რაბო ჩაღრმავებული ადგილი“ მ. ალავიძე გვ. 95

რაგვ — მსხვილი, ყვინჯიანი ხეების გროვა, დიდი თოვლი, როყნალი

რაგიად — ლაპარაკს ქვია, read (ინგ.) — reden — (გერმ.) — ლაპარაკი, საუბარი

რააგა — დაყოვნება

რად — წყება

რანგ — შარბათი

რაკს — წამი (დროის ერთეული)

რაპატაი — თოვლის კედელსავით გაშლილი

რავაგინდად — ზერელედ, აგდებულად

რაპატ — თოვლის ლავგარდანი

რაქიაი — მოყვანილი

რაღაავ — ქონება

რაშ — სამფეხა ცხენი — ზღაპრული ზებუნებრივი ცხენი — rasch (გერმ.) — ჩქარი, მარდი

რაყიაი — მაღალი, მოყვანილი

რაჭვ — კურდღელი

რახ — ქვიანი ჩამონაშალი

რევაიაი — ძაღლის სახელია. Pёb—ყმუილი

რეკვ — ძილში შფოთავს და ხტება

რენგ — ნერგი

რესკნი — იქცევა, „ნინდ რესკნი“ —გატარტალდება

რეტ — რეტი, თავქარიანი „უკუღმავე იხედვიდა, თვალთა რეტად აყოლებდა“ — „რათგან დავრჩი, გვალე ვნახოთ, თუცავე ვარ ჯერცა რეტად“ (ვ. ტ.)

რეღვნი — იქცევა, იშლება

რეწვნი — წელში იმართება

რიადაგ — გარემო, არემარე
რიალ — გინება
რიდი, რიდ — უძილოდ გათენება
რიდ — ხათრი
რივ — ცვარი, ნამი rain (ინგ.) —წვიმა, Rine — (ინგ.) —მდინარე -რივენ
რივ — თხელი სკორე
რივ რიდაი — ბრუტიანი
რივილ — თხელი სკორე. Ruhr — (გერმ.) — დიზენტერია
რივენ — დიდი, მდორე წყალი, რომელიც ყველაფერს ფარავს, აქედანაა მდ. რიონის სახელი. სვანურად მდინარე — rinne — რუ, —rinnen —დენა, გერმანულ ენაზე, rein — წმინდა, ფაქიზი, გერმანულ-სვანური მდინარის სახელი ერთი ძირიდან მომდინარეობს და სიწმინდესთანაა დაკავშირებული
რითრითაი — სულელი ქალი, უზრდელად მოხეტიალე
რიკ — ჯოხის მოკლე ნაჭერი
რიყ-რაყ — ჯოხების მირტყმა-მორტყმის ხმა
რიყაი — მაღალი და შეხედული
რიჟაი — დიდი და მსუქანი კაცი
რისტ-რასტ — ყბებზე მირტყმა-მორტყმის ხმა
რიფაი — ბრგე კაცი
რიტრიტაი — ბრიყვული სიარული, „რიყ-რიყ-ჯარ თხვიმისა“
რიყ — რიყე
რიყ-რიყ ხაარ — თავი აქვს გამონაყრული
რიქიაი — მაღალი და მოშვილდული
რინყლეევი — ფეხზე ვერ დგას
რიწყაი — მაღალი და მოყვანილი
რიჭ — მითქმა-მოთქმა რაიმე საქმის გარშემო
რიხ-რახ — ხმელი ჯოხის მირტყმა-მორტყმა
რიჭაი — წარბა და ყურცქვიტა ქალი
რობ — ყანის სახელია, ჩაღრმავებული ადგილიდანაა, „რობა — ჭელგობი (საბა)
როგ — ცერცვი (ზემო სვანურად), ცხენისწყლის ხეობაში მას ღედერ ქვია მსხვილ-მსხვილი მრგვალი ქვები. Roggen (გერმ.) — ჭვავი.
როგოვილ — გამორჩეული საგნებში ან ცოცხალ არსებებში
როოდა — დაწყნარება, დამშვიდება
როდინ — სანაყი
როკიალ — ადგილის სახელია მთაზე
როჟან — სასირცხო ორგანოები
რუ რუ რუ რუ — აღდგომის წინა ხუთშაბათს ასე იძახიან და მუგუზლით მისდევენ სახლიდან ავ სულებს. „არული კუდიანებსო“ —ს. კლდიაშვილი, მოთხ. კრებული, გვ. 196, 1964 წ.
როფ — შეჭამანდში გასარევი ფქვილი ჭვავისა ან ქერისა
როფეთ — გრძელთმიანი მოზრდილი ადამიანი
როქ — იგივე „ლოქ“
როყ — ქვიანი
როყნარ — როყნალი, რიყე, ქვიანი
როშ — მსხვილად დაფქული სიმინდი „როში“ — მსხვილად დაფქული“ (საბა)
როჭკ — წვრილი ნამტვრევი ქვა
როჭიკ-როჭიკი — ულუფა ნახ. ფაან „ქართულად ულუფას როჭიკი ჰქვიან“ — (საბა). „საზრდოს აღსანიშნავად ადიშის სახარებაში როჭიკი იხმარება“ გვ. 614 გ. მელიქიშვილი, „საქართველოს ისტორიის ნარკვევები“ ტ. I

როხროხი — ღორი ხმაურობს — გოჭებს ეხმიანება
რუვი — გათენებული— დილა. ნახ. ირვაალ — რგჰი — ზემო სვანურად früh — (გერმ.) — ადრე
რუკაპ — პატარა და ავი
რულ — რულ დეემ ხოფდენი
რუღვე — შლის, ხსნის, სცემს
რუყვან — მოძრაობს, ჩასობილი ბოძი ინძრევა
რურურურურუ — აკვანში ბავშვის რწევის დროს ამბობენ
რუწე — მართავს, საარყეს ხსნის, აყენებს
რგმე — ხსნის
რუწკვეპ — ვოშა რუწკვეპ
რჯყი — ნესტიანი, ოდნავ ნედლი ნახ. ნეჭ

ს

საბრა — საბრალო საბა (ლაშ. კ.) საბალარ (ლენ. კ.)
საბლუ — საბრალონი, საწყლები „საბლუიი ამსერ მამ ჯიხალხაა“
საბრალარ — საბრალონი
საბ — ნედლი, წვრილი განასხეპი ტოტები ხისა — ნეშოების გარეშე
სააბელ — კვიცი
საბრა მალტაშლი — საწყალი სიყვარულისაა
საბდარ — საბუდარი, ბუნაგი
საბან — საბანი, გვარი საბანიძე ზემო სვანეთში
სააგ — დაახლოებით რაიმესი თქმა, „საგს ხაგნე“ გზაზე აყენებს ან კვალს ავლებს
საგიან — კეეში საგიან
საგრგაჭ — ხერხემლის ქვედა ბოლო
საგინწალარ — სახლში ქსოვის დროს საქსოვი დაზგის ზემოთ საკიდებლები. ტანსაცმლის დახეული, მოქანავე ნაფლეთები, „საკინძალი პატარა საქვაბე“ მ. ალავიძე, ოკ. ლექსიკონი გვ. 91
საგვილ — ახალუხი
საგურმატ — საგურმატ — საგურმაჭ —ასე ამბობენ, როცა შეუხედავ ქალს გაათხოვებენ მასზე უკეთესზე, რომელსაც ქონებით მოისყიდიან. ასეთი თუ კაცი იყო, უკეთეს ქალში ხარს ან კარგ ყანას აძლევდნენ ქალის მამას და ერქვა „ნაჭვლაში“
სადგიამ — ჯანსაღი და საყოლად ვარგისი, მეორე ადაპამდე გასაშვები ღორი
სადაგ — სანიადაგო, საშინაო, „ბროლ ბადახში შეხვეული და გიშერი ასადაგეს“ (ვ. ტ.)
სადარ — მტკივანი ადგილი, მოხერხებული დრო, „სადარ ოთთიშე“ სახაფათო ადგილზე მიუნიშნა. „შენი ვერავინ ვერა ცნას, შენი სიმუხთლესადარე“ (ვ. ტ.)
სადაღავ — დაღი სახეზე, ნაიარევი
სადღის — საზიზღარი
სავატ — უშტოო სწორი ხის შტამბი — სალი კლდე
სავ — ოსეთი — მარხილი, სავიარ ოსები — ბიბლია ასახელებს მბრძანებელ ქალს, სავთა დედოფალს (3 მეფეთა 10, 1—7)
სავანაშ — ადგილის სახელია ჩოლურლენტეხის საზღვარზე
სავლაფის — ადგილის სახელია სოფ. მუწიდში, სადაც ფისის უთვლიან ოსებს საიქიოში

სათლარ — ხორცის დიდი და მსუქანი ნაჭრები

სათანაი — უმწიფარი, რბილი კვახი, რბილ კაცზეც იტყვიან

საია — არყის გამოხდის დროს, მაგარის გამოსვლის შემდეგ დარჩენილ რბილ სითხეს ქვია ნაჯაგიავ, შუათანა ნახადს საია ქვია. „საია უჭრელო განმარტება არა აქვს“ საბა.

სათბილ — ოთხფეხის ხორცი თეძოსა და შუაწელს შორის.

საკინძალარ — საფრთხობელა

საკსარ — სახსარი რაიმეს დასახსნელად

საკურთხ — საფლავზე მიტანილი პურმარილი მკვდრის სულის სახსენებლად, „ასე არს მსხვერპლი მრგვლიად დასაწველი“ (საბა)

სალკაჩვ — მშრალი მუწუკი ქაჩალსავით, კანის ავადმყოფობა ქარცეცხლსავით

სალასტ — ზურგზე ტვირთის ასაკიდებელი სპეციალური გოდორი last (გერმ.) — ტვირთი

სალუქვ — ყოველდღიური საშინაო „დია ედვა სასალუქო დასაბურავ ჩასაცმელი“ (ვ. ტ.)

სალბურ — თავსაბანი, შემზადებული ხსნარი

სამეგვ — საწაღედ დამზადებული ტყავი „მოისხა სისხლი უბრალოთა მოგვსა ფერხსა მისსა“. (3 მეფეთა, 2, 5—6)

სამნელ — ოთხფეხის სავარცხელი, სამონველი

სამარ-კუდარ — ძირფესვიანი, „სამარკუდარდ ხაჭიმ“

საამიშ — სასიამოვნო

სამ — ძაღლის დასაბმელი ჯოხი

სამტყოვ — ძვირფასი და განსაკუთრებული

სამხავათ — ღორის თავფეხი

სამეფ — სამეფო, ადგილობრივ პირობებს შეგუებული ვაშლი, გამძლე და მეტად არომატული

სანდ აგნე — წვრილად ჭრის

საანგე — სასტიკად იწყევლება

სანაი — სენა, კედელში შეჭრილი საზაბაკო, კარადის მაგიერ

სანჭლა — ოთხფეხის ბაგაზედ დასაბმელი ხის რკალი

სანტალაი — გაწმენდილი, გამოლოკილი

სანსალაი — კარგად გალესილი

სანეკვირ — ძაფის რთვის დროს ნეკის თითზედ ჩამოსაცმელი ხის ქილა, რომელზეც ძაფი გადის

საანგა — იწყევლებოდა, წყევლა

საან-ჭყაან — კაი ბედი ჭამის დროს, „ჟი ხაანგ საან ჭყაან“ კარგი პატივი

საანჯაგვ — საკვირველა, ყველაფერი რომ უკვირს და ძველ წესებს გულმოდგინედ ასრულებს

სანაწრიშად — ბედისწერად

სანდი ფანდი — გარეგნობა

სანდ ლიგნე — მთლად დაჭრა, დაკეპა

საპენელაი — ბალახია, რომლის დაზელვითაც საპონის ქაფივით დგება

სარეკ დეცეშ — საქონლის ღმერთს ეხვეწებიან ასე, განსაკუთრებით ცხვრების ღმერთს. სარკელი-ადგილობრივი ჩრდილოეთ კავკასიური წმინდანი (პ. ინგოროყვა „რუსთველიანის ეპილოგი“ ჟურ „მნათობი“ 1963 წ. 4 ნოემბ. გვ. 142)

სარტაალი — ავი ქალი ხმამაღლა ლაპარაკობს

სარფა — მოსატყუილებელი, „თემი სარფალა“

სარჩლე — დაობს, ჩივის, ბრალს სდებს

საარვინ — წყალობა

სარეგველაი — თაგვსაჭერი

სარხლაგ — ფრინველია მაღალი ფეხებით და გრძელი ნისკარტით. ადამიანზეც იტყვიან, უფრო მეტად გამხდარ, უხეშ ქალზე

სარაგიაშ — ადგილის სახელია ქვ. ჭველიერის ტყეში

სარაგ-წყარო — საარხო სადინარი — კალაპოტი. სარაჯი ლექსიკონი ძვ. საქართველო ექ.

სართ — ქალამნის შესაკრავი თასმა. „აწ სოფელმან უარესი ჭირი ჭირსა მომისართა“ (ვ. ტ.)

სარ — ბზარი

სარეხელაი — იელის ბორძლიანი ჯოხი, რძეში კვეთის გასაქნელად

სარსლაგ — ჩიტი

სარქველ — სარქველი

სასხმან — მგრძნობიარე ადგილი, სადაც სახიფათოა დარტყმა

სასვააბ — გასაქანი.

სას — ძაღლის მიტევების ძახილი.

სასხრობელ — საქმე, საცხოვრებელი „სასხობელი ამახვსე ახშტეხაი“.

სატკეცლაი — ბალახია, ყვავილი გაშლამდე სკდება.

სატყოფიაი — სატკვლეცია, მ. ალ.

სატ — ფრიალო კლდე.

სატყვშაალ ხაშდე — სეტყვასავით აყრის.

სატრაკ — ტრაკი — სკორეს სახელადან გამოდის, ტრაკ — სატრაკე ადგილი, საიდანაც გამოდის განავალი.

სატრ — პატარა გოდორი. ზომის ერთეულადაც იხმარება „სატა — ერთი მოდი და ნახევარი“ (საბა)·

საურწყვ — მელოგინის მოსაკითხი. „საურწყო სძე, ერბო, ყველი და მისთანანი“ (საბა).

საფტინ — შაბათი· ამ დღეს სახლიდან არაფერს არ გასცემენ, შუა დღის შემდეგ არ მუშაობენ — მგზავრობის დღე.

საფვარ — საფუარი, ცომის ამოსაყვანი.

საშრავ — სახსნილო.

საქოლ — ქვა, რომლითაც ყავარს ამაგრებდნენ ძველ სახლებზე საქოლი — ქვა, ყავრის დასამაგრებელი“ მ. ალავიძე, ოკრიბ. ლექსიკონი, გვ. 92.

„მასზე ბრტყელი რკინის „საქოლს“ დააწოლებენ და დაჰკრავენ მძიმე უროს“ — (მდ. რაჭაში“, გვ. 159).

საღარავ — წისქვილისთვის წყლის მაღლიდან დაცემისათვის აგებული ყორე, საიდანაც ღარში წყალი მოდის.

საღრეჭელ — საქონლის ავადმყოფობაა პირის ღრუში· „საღრეჭელი — (ლეჩხ.) — ავადმყოფობაა ერთგვარი“. ა. ღლონტი.

საქუნიაშ — სულისა, ქრისტე საქუნიაშ.

საყაან — ძველებური, სმაში შესაჯიბრებელი დიდი ფართო სასმისი, გობისხელა. ღვინით სავსე სასმისის შუაში ჯვარს დადებდნენ ჩალისას, მეტოქენი ერთდროულად დაიწყებდნენ სმას და ვინც თავისკენ გასწევდა, ის იყო გამარჯვებული.

საყრულ — მამალი კვიცი.

საყლაი — ძაღლის სახელია კისერზე სხვა ფერის ზოლით.

საყდარ — სოფელია ჩოლურში.

საშვამდიირ — სამაგრი დირე.

საჩლეხდ — მუდმივ სახმარად.

საციქვ — „საციქველი, სათხოვნელი სახმართა“ (საბა). მეზობლისაგან სესხით, ან სანათხოვროდ წაღებული ნივთი. „ავ კაცს ცეცხლიც საციქველი ჰგონიაო“ (ანდაზა)·

„საციქველი ჭურჭელი საშინაოდ სახმარებელი“ (ბარნოვიდან).

საძრაბ — შიშისა და ზიზღის გრძნობა. „მე ფრიდონს ვუთხარ ესე დღე ვითა მესაზაროების" (ვ. ტ.).

საწკეპ — ცელის სამაგრი ლითონის ნაჭერი.

საჭექ — საწნახელის, ხორგოს სამაგრები.

საახლუხიან — გაგებული, საქმეში ჩახედული.

სახკიაფობ — ნამუსიანობა.

სახლახლუა — პატივსაცემი.

სახიში დაღიშ — ნამუსის.

სახმახ — ნამუსის სამსახურის მცოდნე.

სახი ნუკვ — მოხვედრა და ნამუსი.

სახუათ — სამოქმედო ადგილი.

საჯალდაშ — ადგილს ქვია სოფ. უკლეში, მამის ტერიტორიაზე.

საჯაყ — საწყალი, საცოდავი.

საჯიმ — დასაბმელი საშუალება — ძაღლისათვის ყელსაბამზე ჯოხის გამობმით. საჯიმს ხოთლე — ყელში უჭერს, — „საჯივი — ქედის ბორკილი" — საბა. „მამამან შენმან დაგვიმძიმა სახივი, (ანუ საჯიმი) ჩვენ, ხოლო აწ შენ ალგვისბუქე მონებისაგან მამისა შენისა სასტიკისა და გმონებდეთ ჩვენ". (3 მეფეთა 12, 4).

სპონდიკ — სპონდიო — კირქვა, კარგი საშენი მასალაა.. „ჯოხი და სხვაჲ აზავერი რომელი გრიგოლ წმენდით სპონდიკსა კრებდა — საქ. ისტ. ნარკვევები, ტ. II, გვ. 355.

სგათტიტე — ჩაავლო ხელი.

სგააშარ — ახლობლები.

სგაშურა — შიგნეული.

სგაახი — შიგნით.

სგახანააბა — გადარეულია მისით.

სგაათკვიშ — შეეწყო, შეეჩვია.

სგა — შე (თავსართი).

სგაახიიშ — ახლობელი.

სგა ხაჭვეენფა — ჩაციებია.

სგაა სგიმ — მჟავე წყალი ლაშხეთში სოფ. ჩიხარეშში.

სგელ — სქელი.

სგეი — ვაჟი. ნახ. ჭუშ.

სგალეიჩაუქნე — მოიშინაურა.

სგა ქა — გარდი-გარდმო.

სგიაი — თქვენ.

სგიაა — თქვენ? შიგნითა.

სგეხჯვასგ — მიეპარა.

სგვირ — კანაფის ბოჭკოსაგან ნაქსოვი.

სგლატ — უხერხულად მოპირფერე.

სგვეჯა — წყვეტა.

სგვეჯი — ასვენია.

სგვიჯ — „სგვიჯი წემაშ" — „ხარის ტყავის ზურგის ნაწილის თასმებისაგან დაგრეხილი ჭაპანი.

სგირი — მიწის იატაკი „სკირა — თიხის კედელი" გვ. 93, „ტექ. ლექს. მასალ. ქართულ წერილობით მეგლებში".

საბა იმოწმებს იერემიას, მაგრამ ალბათ იქაც სოხანეა ნაგულისხმევი.

სგა ხოოგ — რივენ — მისდგომია მდინარე.

სგიაშ — შიგნითა.

სგიმ — მჟავე წყალი. ოდნავ მომჟავოს ქვია „მორელ".

სგიმერ — მხარე ზემო სვანეთში. ამასთან ხომ არა დაკავშირებული. სკვიმია? ალანთა ციხეა, დარიალი მათი ქვეყნის მახლობლად მდებარეობდა. სქიმარი, ანუ სგიმარი. „მაქსიმე აღმსარებელი მოათავსეს სქიმარის ციხეში და იქვე გარდაიცვალა" (გეორგიკა, ტ. 4, ნაკ. 2, გვ. 379). „მივიდა იაკობ სალიმად, ქალაქად სგიმისად, რომელ არს ქვეყანასა ქანაანისასა" (შექმ. 33, 17-19.

სგიდა — ყურება, ხედვა.

სგიაან — შიგნით სგან (ლაშ. კ.), ისკაშხენ (ლენ. კ.)

სგი — ური „იმსგიააშ" — სადაური.

სგიმარაალ — თქვე კაცებო, თქვე კაი კაცებო

სგობა — წინსვლა.

სგოოთფფუნჯგრდა — ჩააფრინდა.

სგოოთცხატე — დაწყევლა ჯოხზე ჭრილით

სგოოთგუდრე — ჩაავლო, სგოოთგუდდა (ლაშ. კ.), სკიათებორგიან (ლენ. კ.).

სგობთხი — წელანვე.

სგოთსგობე — შეეთვისა.

სგოოთოოგიაან — შეუდგა საქმეს.

სგობდ — წინ.

სგობნავი — წინასწარ.

სგურ — ზის — კანაფის ქსოვილი, ლაშ. კ.

სებოლ — კაცის სახელი ლენტეხურ კ. ჩოლურულად — საბაი.

სეგდა — ხის ვედრო, მველებური ჭურჭელი, ეხლა იშვიათია.

სეგლეტ — ვიწრობი

სევ — მარხილი (ლაშ. კ.) ჩოლურულად (სავ), ლენტ. კ. — სიავ სევის კოლმეურნეობა ამბროლაურის რაიონში, სოფ. სევა

სევუდ — სევდა, ნაღველი.

სეირ — სეირი.

სეეტი — წებოს სახეობაა. სეტ — ზემო სვანეთში მესტიის ნაწილი მდინარე სეტურათი. „ჩვენ ჯიპი დავტოვეთ მომწვანო ფერი, მღვრიე მდინარე სეტის კენჭოვან ნაპირზე — ნეპალში"

სელფერიშ — კანის ფერი.

სემუნ — ცოლის ძმა, ან ცოლის და.

სემი — სამი კაცის სახელიცაა, სამი ანუ სემიონ ლაშხეთში, წყალტუბოს რაიონში სგმი, რაც გამომდინარეობს ამ ადგილის სამი პატარა მდინარის შეერთებასთან დაკავშირებით სგმინსამჯერ.

სეემნოოლ — წაგებას ქვია. რიკ-ტაფელას თამაშის დროს იტყვიან მოწინააღმდეგის მისამართით — „სეემნოლ — სეემნოლ".

სემარ — ტერიტორია სოფ. ფანაგის ზემოთ.

სეენა — სეერ, ისეერ — ფსამს ფსმა Waser, ссоть.

სენაი — ადამიანი, რომელიც საწოლში შარდავს.

სეენტყვა — ნაღვლობა, ვიშვიში.

სერ — მერე — დარდი „სერ მაა ხაარ — აწი.

სერდე — დარდი.

სერდე ჯაარ — დარდი გაქვს, სერ ჯაარ (ზემო სვანური), სერდეე ლიეს.

სერდე მერდე — სულერთია.

სერთხიი — ვინიცობაა.

სერ-სერ — მერე-მერე.

სერ — მერე, აწი „სერ, სერ" მერე, მერე — მამ მაკუ — აწი არ მინდა მეტი.

სეეტი — ლუქი.

სერ მაი — რა იქნება, აწი რა.

სვაჭ — გრძელი და წვრილი წკნელი.

სვათ — სათრიელი, ნაძვის ტოტებისაგან გაკეთებული სათრეველა.

სვაარტი — ხის უშტოებო შტამბი.

სვაპდ აგნე — დაკეპავს.

სვად — ფიქალი, დახურული წყლის პატარა არხი — ზოგ ადგილას წყალშემდგარ სახლებში საწრეტ არხებს აკეთებენ და იატაკს ფიქალით ფარავენ.

„ბელღლარი აკვედუკი" გვ. 7 რუს. ქართ. სას. სამ. ლექსიკონი.

სვეტ — ბოძი.
სვიფ — ვაკე წალკოტი ეკლესიის ახლოს, ხალხის თავშესაყრად, დღეობების დროს.
სვიმრა — წარმოშობილი უნდა იყოს სვიფ-მაარასაგან — კაცი, რომელიც იწვევდა ხალხს საჭიდაოდ — ფალავანი — ახლა ბევრ ხალხზე ითქმის. თავმომწონე კაცები არ კადრულობენ ბევრნი ერთზე მისევას — „სვიმრა ხაჭვადა".
სვიკვ — ქედი.
სვლიფაი — წვრილი და ძლიერ გრძელი.
სვლაბდ ლიგნე — მახვილით დაჭრა.
სვრინტ — ბალახია, ადრე გაზაფხულზე ფხალს ამზადებენ.
სი — შენ. „კუბასი". Lie, se — (გერმ.) — ის, თქვენ.
სიატ — სატ — ფრიალო, სალი კლდე.
სია? — შენ?
სიგიატ — თესლის პირველი წამონაზარდი.
სიგაგა — შენ ცუდი? გაგაი, ფაფაი ცუდი? ასე ეტყვიან ბოროტი სულების წინააღმდეგ შელოცვების დროს ბებია ქალები. ამ ავადმყოფობას მათხავ ქვია, რაც ემართებათ ნესტიან ადგილებში გაზაფხულზე. იცის მთქნარება, გაბრუება, თავის ტკივილი, გულის რევა და ღებინება. ავადმყოფობის გამომწვევ მიკრობს ცოცხალ ბოროტ არსებად თვლიან.
სივნიშ — სალოცავი ადგილი ლაკაჩხიარის ნაციხარის ძირში — იქვე კლდეს ქვია „სიმნიში კოჯ". „სიმნობა მირქმა უფლისა ინგილოურად — სიმნიშ თუ სივნიშ? ექ. თაყაიშვილი, „ძვ. საქართველო", გვ. 88 მთვარის ღმერთის სახელი შუმერულად „სინ" — ზ. კიკნაძე „შუა მდინარეთის მითოლოგია". ინგლისურად — მზე — სუნის, სვენის ტაძარი. „შუმერთა ტაძარს თავზე დაჰყურებდა კონუსისებური პირამიდა, რომლის მწვერვალზე იდგა მთვარის ღმერთის „ნანფარ სუენის ტაძარი", „აბრაამი, ისაკი და იაკობი", გვ. 29 ზ. კოსიდოვსკი. მათ აქ ააგეს დიდებული ტაძარი და ქარანი, ურის შემდეგ, ღვთაება სუენის კულტის მეორე ცენტრად იქცა" გვ. 32. ზ. კოსიდოვსკი.
სივა[illegible] — ადგილის სახელია ლაშხეთში.
სითხს — პატარა გოგოს, კოჭლის სიარული.
სითხლაი — მჩატე კაცონა.
სიკთიშ — ნამუსის, ნამუსიანი, გულკეთილი.
სიკეთ — ნამუსი, მოეშვი?
სიკთობ — კეთილობა.
სილაი — სილა, ხელის გარტყმა, სილის გაწვნა.
სილდაყ — სახიჩარობა. ჩვად სილდაყე — დაასახიჩრა.
სიმსხავ — პატარები, გოგო-ბიჭები.
სიიმაქ — გასათხოვარი გოგო, ქალიშვილი.
სიმმაარე — შე კაცო.
სიიმაგ — შენც.
სინდიკდ აგნე — კეპავს წვრილად.
სიპ — ბრუნავს; დაიარება.
სიპრა — სქელი მჭადი, მსუქანი მაღალი ქალი.
სისხინე — წითლად ღვივის.
სიისხე — წითლად ჩანს, ასევე იტყვიან — ჩიიჩხე.
სისნა — ნაძვის ტოტები. сосна (რუს.).
სისველა — ბალახმცენარეა, ანწლის თანამგზავრი. სისველაშვილი გვარია დუშეთის რაიონში.
სითხს — გამხდარი გოგონას სიარულზე იტყვიან დაცინვით.
სისტიკუნ — სასტიკი უარი.
სისოოდ — შიში, ნახ. მაყალ — სისოოდს ხაშდე — აშინებს.
სიტ — სატ — ყბებზე მირტყმა-მორტყმის ხმა.
სიტაი — მსუქანი ქალი.
სიფრუთ — მოღრეცილი.
სიქიქნიტ — გაუმაძღრობა, შიმშილი, ქესატობა.
სიქანქულ — ერთგვარი ავადმყოფობაა, რომელიც მოუსვენარს ხდის ადამიანს.
სიძმაი — ადგილის სახელია ჭველიერის მთა თეტენარზე.
სკარხალ — კოხი.
სკალდ — ძლიერი სალოცავი ეკლესია ლენტეხში, ფაყის მთაზე, მთავარანგელოზის სახელობისა, იგივე „ისკალიეტას" სახით, რომელიც მანამდე სოფ. ტვიშის სანახებში, ხვამლის მთაზე ყოფილა. მერე, სვანების შევიწროებისა გამო, გამოხიზნულ ხალხს გადმოუსვენია ლენტეხში ეს ძვირფასი ხატი და დაუსვენებიათ ფაყის მთაზე არჩეულ ადგილას. წინათ „ჟივჟივიას და მის შვილ ვაჟინას სახელზე კეთილ ძალთა სახსენებლად ხვამლის მთაში განსაკუთრებული სალოცავიც კი არსებულა. „ისკალიეტას" სახელწოდებით. ნ. რეხვიაშვილი „მჭედრაჭაში" გვ. 115.
აბესინიის ყოფილი დედაქალაქის აქსიუმის ტაძრის საგანძურში ინახება სჯულის კიდობანი. თქმულება მოგვითხრობს, რომ ეს კიდობანი სოლომონის ტაძრიდან მოუპარავს სოლომონის და შებას დედოფლის ძეს, იერუსალიმში კი ყალბი კიდობანი დაუტოვებია. იგი აბესინიელთა უდიდესი სალოცავია — მისი დანახვის უფლებას არავის აძლევენ. წვიმის პერიოდის დამთავრების აღსანიშნავად გამართულ ე. წ. მოსკალის დღესასწაულზე ხალხის საჩვენებლად გამოაქვთ კიდობნის ასლი — (ზ. კოსიდოვსკი).
სკელ მგცირ — შიშველი წვივებით.
სკელ — სქელი, წვივი.
სკვირხილ — წვრილი ხილი.
სკვინჩაი — სკვინჩა ჩიტი — ცრუ მორწმუნეთა აზრით, მისი მარცხენა მხარეზე ძახილი ავის მომასწავებელია, ხოლო მარჯვენა მხარეს — კარგისა. არჩევენ იშვიათ ძახილსა და ჩაციებით ძახილს.
სკვან — მშვენება.
სკვეჯა — გაწყვეტა.
სკვეჯი — ასვენია, ბრძანდება.
სკვეერ — სკორე — რიგზედ დარიგებული ნაკელის გროვები ანდა ლობიოსა და კარტოფილის ბუდეები.
სკვიხ — სკვახ — სახურავზე კოხის ხმა.
სკებნი — დედდება
სკიბ — მჭიდრო.
სკირი — მიწის მატაკი, სოხანე.
სკიამ — სკამი.
სკიაან — შიგნით.
სკორომეეთ — ბნელი, ღრმა ნაპრალი.
სკორემ — ღრმა უფსკრული.
სკოოდი — ღრმა.
სკობა — გამართლება.
სკრივ — განჯინა.
სკუჭნი — ადგილის სახელია სოფ. მუწდიში.
სკუმუ — ყრუ.

სკუუხა — დაწმენდვა, მღვრიეს დასუფთავება.

სკგბე — თოვლს ადებს, წინასწარ დათქვამს·

სკგგლ — ლითონის ხმა.

სკგგრბგ — ბეჯითი და ნელა მოლაპარაკე·

სკგბნა — დატკეპნა.

სკგრა — წამახვა. სკრა სოფელია ქართლში — ე. თაყაიშვილი „საქართვ. სიძველენი“ ტ. 2. გვ. 62.

სკგრი — წამახული, წვეტიანი „სკარა — ესე არს ფეჴედი რკინა განწყობილი მწუადთა შესაწვავი“.

სლიკ — გამხდარი ტუტუცი გოგო“. მისლოკინებს, სლოკინით მიდის, მიცურავს — განმ. ლექსიკონი გვ. 425·

სლიპ — მოლიპული, სრიალა, Slip — დაცურება (ინგ.).

სლოკინე — აბოყინებს.

სოდომ-გოდომ — ზღაპრული ნაგებობა — უაზრო, უშნო, მაღალი შენობა, ზერელედ ნაგები.

სოდომიან — წყნარი, მორჩილი.

სოლომ — ნაყოფიერებისა და გამარჯვების ღმერთი, სოლომ პატიოსან.

სორობო ნიო — ხაარ ლეჟომ — თავგზაარეული.

სოკ — სოკო, ნახ. ქოქოოდ·

სონაბ — **გონაბ** — დარდი და შიში.

სოორმილა — გამხდრის სიარული.

სოსაშა — კუთხე, სახლობა ლენტეხში. ნახ. სოსინოოლ.

სოსავი — ცხენის სვლა·

სოსინოლ — კაცის სახელი ლენტეხში.

სოორავ — **მოორავ** — წაჩხუბება — მორიგება.

სპაკ — სიპი „სპაკ კოჯ“ — სიპი კლდე.

სორსალ — კეთილზრდილი, ურტოო ხე. „სოსანი — სწორი ურტოო ხე“ — ა. ღლონტი ქართ. კუთ. კ· სიტყვის კონა ტ. II.

სპირო — ბლის ხიდან გამოცლილი კანით დაწნული პარკი „სპირო — ბლის ქერქის აბგა“ ა. ღლონტი ქართ. კი. კილოკ. სიტყვის კონა, ტ· II.

სპილისპანდურ — შორეული ადამიანის სახელი.

სპორე — კამათობს, გადაკრულად ლაპარაკობს.

სრას — დაჭრა, სრასდ ლიგნე.

სრიბ — მოღრეცილი·

სრიჯ-სრაჯ — გაჯგიმული სიარული წვრილი, გამხდარი ადამიანისა.

სტამან — დოქი. დაბადების ტექსტში ნახსენები სტევი ან სტამნი, ეს უნდა იყოს — სტამაან. სვანურად ჭურჭელს ქვია.

„ხალდების ქვეყნის ქალაქად ნახსენებია სტამენა“ ვ. ბაგრატიონი. გვ. 251 „სტამანი, სარწყული პირფართო“ გვ. 157 დ. მშვენიერაძე ტექ. ლექსიკორი მასალა ქართ· ძეგლებში.

„სტამნა — პირფართო ჭურჭელი, სარწყული“ — (საბა).

„და აღიხილა ილია და აჰა თავით მისსა ხვეზა ერთი ახლისა და წყალი სტამნითა“ — (3 მეფეთა 9, 5-8).

სტაარვინ — „სტარვინ ხაყ“, „ხოჩა ჯვარი სტარვინუ ხაირა“ — კაი ჯვარი და სტარვინი ეწეროს· ქართულად — პირჯვარი, სვანურად — უსტარვინ“.

სტავ — ცელქი, ბოროტი.

სტველდ მეჩდე — ხელიდან წასული, გაუზრდელებული.

სტველდ ფუშტე — ანებივრებს.

სტველობ — მოსავლის აღების შემდგომი დრო.

სტვალაფი — **მელოტი.**

სტველდ ლიკედ — მთლიანად გაწყდომა.

სტვიფ — საცობის აძრობის ხმა.

სტველობ — შემოდგომა·

სტვეფდ — მთლიანად.

სტაარვნიიშ — ადგილის სახელია საყდრის ტერიტორიაზე, ლაშხეთში.

სტვიფაი — გასუქებული ქალი.

სტვიირ — „ფშტვირი ხის ვიწრო მილი წისქვილისა“ — ა. ღლონტი·

სტილაი — დიდი; მსუქანი დიდმუცელა.

სტიივე — გაწითლებული, გაკრიალებული ჩანს.

სტომაქ — stomach (ინგ.) — მუცელი.

სტილ — ღიპიან მუცელზე დარტყმის ხმა.

სტორინე — ძროხა ბღავის.

სტუმუ — ყრუ, stumm (გერმ.) — ყრუ.

სტურე — ბუღა ხარი ბღვერს.

სტუგვ — პწნა — თამბაქოს პწნა გაშლილი მხრების სიგრძე·

სტგგლ — სტგგლ — ხმა.

სტუუნაი — მატკივარა.

სტუული — სტვენს.

სუბარაი — შიშს აღნიშნავს· „სუბარაის ხაფშტუნე“. ხოლო თუკი ძლიერ უნდა რაიმე, ამბობენ — „სუბარს ფუშტე“. ძველად სვანების მოსაზღვრედ უნდა ყოფილიყვნენ სუბარები და ეს ტერმინი მათთან ურთიერთობის ანარეკლი უნდა იყოს.

„სუბრების ძველი მიწა-წყლის ის ტერიტორია ტიგროსის ხეობისა, რომელიც მე-11-12 საუკუნეებში ძველი წელთაღრიცხვისა ეჭირათ მუსხებს“. გ. მერჩულე, გვ. 507 „ხურიტების (სუბარების) ენა მონათესავეა ქართველური ენებისათვის“. Г. А. Меликишвили «Наири урарту». გვ. 402 — 1954 წ. «В название «Субари» Р. Блеихштейнер усматривает древнейшее название Иберов». В· Дондуа — «Некоторые замечания на труд «История сугмянского народа». — მიმომხილველი. წ. III.

სუბარ — კაცის სახელია სვანეთში.

სუგვ — ჭვავის მარცვალგამოცლილი თავთავი.

სუდად — გაჩუმდით.

სუ — ჩუმად.

სულთ — ღომის გასაქნელი მოკლე გათლილი ჯოხი· „მართა იქვე იჯდა და სუთით ღომს ზელდა“, ნ. ლორთქიფანიძე.

სულხვავ — მსუნაგი, გემრიელი საჭმელების მოყვარული.

სულკატიან — კატასავით სულწასული. „სულკატიანი — სალანძღავი სიტყვაა“ — ა. ღლონტი.

სუმაი — კაცის სახელი იყო ძველად — მუწდის სუმაიშა და ლენტეხის სუმაიშა.

სუმრა — დღეობაზე ერთ კაცზე დასეული რამდენიმე მოჭიდავე.

სუმფი — მოშვებული, ზერელედ შეკრული. „სუმფე (ლეჩხ.) მოშვებული“, ა. ღლონტი.

სუმბუტი — ერთ ადგილზე დაბრუნება, ერთ ადგილზე სიარული.

სუმინ — სამჯერ·

სურბელა — მოთმინება, სურბუტა — მ. ალავიძე გვ. 93.

სუნაგ — მოუთმენარი, მსუნაგი.

სუნგვლი — უვარგისი ძაღლი დაძრწის.

სურსუტი — წუხილი. „გვი ხოსურსუტი“ — გული უწუხს, ვერ ჩერდება „სურსუტი (იმერ) — მოუთმენელი“, ა. ღლონტი.

სურიი — ნეტავი, „ეზარ იირი სურიი“.

სურუ — ნამეტანი.

სურ — მეტად ძლიერი.

სუღვატ — ოთხფეხის შესვენება სიცხეში.

სურუ მუს — დიდი თოვლი. სურუმში სოფელია ლეჩხუმში·

სუტ — მწუხარება.

სუტვაარ — მწუხარე, მგლოვიარე.

სუსნატე — „სუსნატ-საჭმლისათვის სულწასული, ფრიად მსუნაგი“ გვ. 261 ინგილოურად. ექ. თაყაიშვილი. ძვ. საქართველო.

სუქ-სუქ — „სუქი, სუქი (იმერ.). დაკლულ ცხოველზე თქმული, გაპუტვისას წუხს, უნდა რომ რაიმე წაიხემსოს.

სყეი — ხარება დღეს მოტანილი, მარადმწვანე ხის შკერის მსგავსი, ეკლიან-ფოთლებიანი ხის შტო — ხე.

სყეია — გაკეთება.

სყიფ-სყიფ — ძაღლის ძლიერი ყეფა კბილების ხრჭიალით·

სყვირ — გასხეპილი, კანგაცლილი ხმელი შეშა.

სხამ-სხუმ — ბავშვების ერთდროული, სხვადასხვა ხმაზე ტირილი.

სხაპ — კისრის ხორცი. „დაკლული საქონლის კისრის ნაწილი“ (ლეჩხ.).

სხვიპ-სხვაპ — წვრილი წკნელის გადაჭრა, მაღალი, წერწეტა ყმაწვილის სიარული.

სხვიპაი — ძლიერ გრძელი, წვრილი წკნელი.

სხვაპიაი — გრძელი და წვრილი.

სხილ — მძორზედ ბუზების მიერ დატოვებული კვერცხებიდან გამოჩეკილი მატლები.

სხიივე — წითლად მოჩანს. „ხსილა (ქართ.) — მწერის კვერცხი“.

სხლივარ — ბავშვები.

სხჷჷლი — უსუსური ბავშვი ტირის·

სჷჷხე — სისინებს, ჭრიჭინას ხმა.

სხჷრპლავი — ბავშვი ასაკთან შეუფერებელი, ბილწი ენით მეტყველებს. ნახ. უსხირპილ.

სჷჷლი — ბატი სისინებს, ქვეწარმავლის ხმა.

სჷმდ — არს ხასმა — არავის გაუგონია.

სჷჷმი — ყჷჷმი — წყნარი და არაწვიმიანი.

სჷჷმი — დაწყნარებული, დაყუჩებული.

სჷნთხი — წვრილი გარეულის წანწალი. დაეხეტება, მხეცები დაძრწიან..

სჷმ — გაგონება?

სჷმდ — სმენით. „სჷმდ ხასმან“ — სმენით·

სჷნ — ლუკმა უნდა იყოს. „სჷნდ კედნიხ ჟი“ ჟელი სჷნდ ლიხ მეკდე“.

სჷნდ კედნის — ლუკმა უწყდებათ.

სჷნთხი — დაძრწის მელია, კვერნა ან სხვა წვრილი მტაცებელი.

სჷრგჷნს — ქუსლებზე სიარული, გამხდარი, გაჯგიმულის სიარული.

სჷრ — ჯობნა.

სჷრჯლავი — ბიჭი, პატარა კაცი უხეშად ლაპარაკობს.

სჷრკლავი — გამხდარი პატარა ლაპარაკობს.

სჷრტლავი — უწესო ქალი ბევრს, ხმამაღლა ლაპარაკობს.

სჷჷრე — ქავილით უბჟუვის, „ნინ ხოსჷჷრე“ — ენა ექავება.

სჷრატჷჷლ — მსხვილი, სწორი კანგაცლილი მორი.

ტ

ტაბაკ — სუფრა — ტაბაკი „იგი ტაბაკი სავსეა მარგალიტითა სხვილითა“ (ვ. ტ.) „ტაბლა ფიცრის სუფთა ფეხები“ გვ· 133 დ. მშვენიერაძე „ტექნ. ლექსიკ. მასალები ქართ. წერილ. ძეგლ“.

„ტაბაკი — დაბალი სუფრა ძველ საქართველოში“ — კ. გამსახურდია „დიდოსტატის მარჯვენა“.

„ტაბაკ — მრგვალი დიდი თაბახი“ ე. თაყაიშვილი, ძვ. საქართვ. გვ. 261, განყ. III·

„ჟამსა და უჟამოსა ოქროისა ჯამ ტაბაკითა მოითხოვს მჴევალთა კეკლუცთა და მონათა სამსახურად“ (ვისრამიანი).

table — (ინგლისურად და ფრანგულადაც) — მაგიდა.

ტაბგიაი — მრგვალი, ბრტყელი — ითქმის ხილეულზე, კვახზე·

ტაბ — თხელი ნაკელი, ფუნა.

ტაბა — ტაბარი (ნაჯახი-საბა), თლა, გათლა, ლეჩხუმურად გატაბვა, სვანურიდანაა შესული. „ტაბარი სპარსთა ენაა ნაჯახს ქვია-ნო საბათი“. მდ. რაჭაში, გვ. 147, აქ საბა ცდება.

ტაბჷლ — ტაბლა, ღვთისადმი აღსავლენი რქიანი პურები — ჯვარს აცხობენ უფლის სახელზე, ხოლო დედა მარიამისადმი შესაწირ ტაბლაზე კი ჯვარს გამოსახავენ — დანარჩენ ტაბლებს ოთხქიმიანად აცხობენ ჯვარის ფორმაზე. таблетки — ეს რუსული სიტყვა გააზრებით იგივეა, ფორმითაც .ამიტომ სვანური სიტყვა ტაბჷლ — ტაბლა, (таблетка), საერთო სიტყვა ხდება. აცხობენ ტაბლებს: 1· კერიისას, 2. სახურავისას, 3. ხარების, 4. გვეჭ-გვეჭ ტაბლა, 5, ფუსტა ლემზჷრ, 6. თივის საზიდი დიდი გოდრის, 7. ლამაარიას, 8. მავლაშ, 9. ჭაგგობაშ, 10. თეემიშ, 11. ჟივ-ჟივაიშ, 12. დაბაშ, აქედან ლიდბაშ, „ტაბლაჲ მკვდრის კერძი“. გვ. 261. ექ· თაყაიშვილი ტ. II.

ტაგიან — ურჩი, გაუგონარი.

ტავტაავი — ბავშვი ბევრს ლაპარაკობს.

ტაი-ტაი — ბავშვის ენაზე სანთლის, სინათლის ნათებას ქვია. ტაზი ჭალაი — ლაშხეთში.

ტაი — კაცის სახელი ყოფილა, აქედან ტაიშეერები ლაშხეთში.

ტაკვალელ — საყვარელი (ბავშვის ენაზე).

ტალ — რკინის შედუღების დროს დარჩენილ ბზარს ქვია „ტალი — (ლეჩხ.) ლაქა სახეზე“·

ტალაარ — სახეზე ნაჭდევიანი, დაღიანი.

ტტაამ-ტუმ — ბავშვების ტირილი ჩხუბის შემდეგ. — Tamtam — (გერმ.) — აურზაური.

ტან — ტანი — tan — თრიმლვა ტყავის — ტანზე მზის მოკიდება (ინგ.).

ტაანგა — გაღიზიანება, ჭრილობის გაღიზიანება.

ტაანტვა — ერთი ბლუჯა, ერთი ხელის დავლება.

ტან ხონცჷჷრე — ამცივნებს.

ტანტვლი — ბავშვი ბევრს ლაპარაკობს.

ტან ხენდჷჷრი — მშვიდდება·

ტანლაგენ — აღნაგობა.

ტაოოლ — კაცის სახელია ლენტეხში, იგივე ტარასი.

ტარაბუა — თავგზის აბნევა.

ტარვეც — ტაროსი, „taro — ელჭექის ღმერთი ხეთურად“, გვ. 16. მ. შენგელია, ქართ. მედ. ისტორ. ამინდი „პროტო-ხატური ელვა-ჭექის ღმერთი“ — ივ. ჯავახიშვილი, ტ. I, გვ. 137.

ტარ — ბრალი.

ტარხან — ხის მოკლე ნაჭერი, ხელით სასროლი — ხილის ჩამოსაყრელად, ჭოლოკი.

ტატავ — სათამაშო (მოზრდილი ბავშვის ენაზე) toy (ინგ.) — სათამაშო.

ტატაიილ — სათამაშო (ბავშვის ენაზე).

ტატვაალა — თამაშობა (ბავშვის ენაზე).

ტაფოულ — ტაფაზე შემწვარი კვერცხი, „ტაფოულ (ლეჩხ.) ტაფამწვარი“ ა. ღლონტი.

ტატულ — ზემო სვანურად მამაკაცის სასქესო ორგანოს ქვია.
სომხეთში კაცის სახელია — ტატულ ალტუნიანი.

ტატ — თათი Tatze (გერმ.) — თათი, tasten — ფათური ხელისა, ნახ. ტვეტ.

ტატაკ — ტრაკი (ბავშვის ენაზე).

ტაუცი — ქალის სახელია.

ტაფ — ტაფად დაწყობილი ხეები (ლეჩ. კ.), გარდი-გარდმო გადამკვეთი, „ტაფისა ესღრი“ — დაქანებული, მოტიტვლებული ადგილი, თაფ — მოტიტვლებული ადგილი, თაფ — ტაფობი, ადგილი საბ. თავეთი, კერპი საზორავი“ გვ. 247, ექ. თაყაიშვილი, ძვ. საქართველო. ტაფი — ჩაღრმავებული ადგილი“ ა. ღლონტი. die Tafelberge — მაგიდისებრი მთები.

ტააფშუ — მობრტყელო.

ტაფაარ — ადგილის სახელია ქვედა ჭველიერის მთაზე.

ტაღმაი — ჭრელი ხარის სახელია, თუ ასეთი ფერის ძროხაა, მაშინ ჭრამი ქვია.

ტაცი — დარტყმის ხმა (ბავშვის ენაზე).

ტახ — ტახი.

ტახვ — გადახდა, „შტაბ შტახვშ ლი მაგ“.

ტებდი — სითბო, თბილი, ლათინური tepidus, Tibilis (ტებდილიც) ძველად მდებარეობდა ნუმიდიაში, იმ ადგილას სადაც თბილი წყალი — ბოჰემიაში არის ქალაქი. ქ. თბილისის სახელიც სვანური ტოპონიმიკისაა, იქვე ახლო დიღვამი,(კოჯორი.

ტეპლიცი — სლავური სიტყვიდან რომელიც ეკუთვნის ერთსა და იმავე ფესვს, როგორც ლათინური tepidus. ჭყონია, გვ. 13.

ტებუ — სითბო (ბავშვის ენაზე).

ტევალა — თამაში (ბავშვის ენაზე).

ტევან — მტევანი.

ტეევრ — ტევრი. „მუნ ვარდსა წყლითა ცხელითა რწყვენ ტევრთა საგუბარითა“ (ვ. ტ.).

ტეევე — წყრება, ხმამაღლა ჩივის.

ტელეფი — მთის ღვალო (ბ. ლექსიკონი) გვ. 50. სოფელს ქვია ზესტაფონის რაიონში. „ლაზიკის სამეფოს არსებობის პერიოდში დასავლეთ საქართველოში დღევანდელ სოფ. ტოლებთან (გურიაში, საჯავახოს მიდამოებში) დამოწმებული ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ცენტრის „ტელეფისის“ სახელწოდება, რომელსაც ხეთურ ხვთაება „ტელეფინუს“ სახელს უკავშირებენ“. გ. მელიქიშვილი, საქ. ისტორიის ნარკვევები, ტ. I, გვ. 397. „ანტიკური ხანისაა ძველი ტელეფისის ციხე სიმაგრე, ამჟამად სოფელი ტოლები სამტრედიის რაიონში“. გვ. 62, ქართლის ცხოვრების ქვის ფურცლები.
ასტ ლეფი — მდინარეა აფხაზეთში — ტელეფისი საჯავახეთოში სოფელი ყოფილა საშუალო საუკუნეებში გ. მერჩულე, გვ. 180, სოფელი ტელეფი თერჯოლის რაიონში (გაზ. „სოფლის ცხოვრ.“ 19. 9. 63 წ.) „ტელეფისი ციხე ლაზეთში“ გეოგრ. გვ. 398, ტ. 4 6. 2.

ტემნი — სუსტი და პატარა კვდება — კანაფის ბოჭკო ცილდება ღეროს.

ტენი გოლაი — მცირე ჯაგნარი, მუხნარი ტყე თეკალიდან მუწდისაკენ მამავალ გზაზე.

ტეელა — დარტყმა (ბავშვის ენაზე).

ტერ — მტერი, ნახ. ამახვ.

ტერაალა — თამაშობა (ბავშვის ენაზე).

ტერენტურე — თავის ნებაზე.

ტენტურდ არი — „ტენტერობა“, უსაქმურობა (გურ.).

ტეეტა — დარტყმა (ბავშვის ენაზე).

ტეტეი — განცვიფრების ან ბოღმის გამოსახატავი სიტყვა — „ტეტეი მაი ლგმაარ“, „ტეტეი ეჩა ჯაარუულ“.

ტეფ — კანი, ნახ. ქერქ — ცოცხალ არსებაზე — კიან, გვერე. „ტეფა (ზ. იმერ.) — ხის ტოტის კანი“ „საბლითგან ვიდრე ჯამლის ტეფადმდე“ (შესაქმეთა).

ტეშ — ადგილს ქვია თეკალისა და ზედა ჭველიერს შორის ტყეში, აქ ჩამოდის ღელე „მალგოვი“.

ტეხნი — ბრუნდება, ფუვდება, იწევს, ხდება, გადახდება, (3 ფორ. ზმნა).

ტვარ — ანთია.

ტვეტ — ხელი — ტოტი. „და მისთა მჭვრეტთა დაუსახეს ვეფხსა ტოტი, ლომსა თათი“ (ვ. ტ.) tater — (ფრ) — ხელის შეხებით სინჯვა.

ტვერდ ლიგნე — მთლად დამტვრევა.

ტვლიკვი — მძიმე.

ტვიბ — სოფელია ჩოლურში — ღელე მშრალიც რომ იყოს, ესე ქვია, მაგ. ზცსკი ტვიბ. ქვედა ჭველიერში — ტიბარედნი, ტვიბა რელნი ე. ი. „ღელის მცხოვრებნი“.

ტვიბლედ — ადგილს ქვია ზედა ჩოლურში ციხეებითა და ნასახლარებით.

ტვიბეერ — ადგილის სახელია ჭველიერში და საყდარში.

ტვიბრა — ღელე.

ტვინტვ — შეზიზღება უსუფთაობის გამო. „ტუნტე-უსუფთაო“ (მთიულ.) ა. ღლონტი.

ტვის — თივის მტვერი.

ტიილა — გასინჯვა (ბავშვის ენაზე).

ტიალა — თამაში (ბავშვის ენაზე).

ტივ — მდორე წყალი — დამდგარი წყალი — ქართ. ატივნარება.

ტიკ — საზრდელი ტრიკი — „ტიკი სომხურია, ქართულად თხიერი ქვიან“ — დ. მშვენიერაძე, გვ. 133, ეს განმარტება არასწორია, ტიკი — სვანური სიტყვაა და არა სომხური. „ტრიკი — ფუში, იმერლები ხმარობენ“ — (საბა).

„ტიმოორი — ცაცხვის ხის კანი საბოყვედ, საცხრილედ“.

ტინტრიკ — წმინდა, „ტინტრიკ ლიც“ — ცარიელი წყალი, ტიტველი.

ტინტრიკაი — მთლად ტიტველი. „ტინტრიქაი (გურ.) შიშველი“.

ტვრამუნე — ითქმის კაცზე, რომელიც ბევრს ლაპარაკობს.

ტინშლდ ლიგნე — დაფლეთვა, დახევა.

ტიირმა — კანის აცლა.
ტიტვაალ — მოტიტვლებული ადგილი ტყეში.
ტიში ქოქ — როცა ბევრი მკბენარები ჰყავს.
ტიტველაი — ტიტველი.
ტიშ — ტილი
ტიფოორჩი — გამხმარი კანი. არყის ხის კანი, რომელსაც ჭურის სარეცხად და ჭურჭლებად აკეთებდნენ, იყენებენ როგორც მაშხალას, რომელსაც წვიმაშიც ეკიდება.
ტკვიცაი — მსუქანი ჩიტი, ქათამი, გოგო.
ტკვიც — ტკვაც — სახრის მირტყმა-მორტყმის ხმა.
ტკვირ-ტკვირ — ხმა, რომელსაც გამოსცემს ღორის კურკების ჭამისას.
ტკიჩაი — სქელი, „ტკიჩაი გუვეშ" — დიდი გულის მსუქანი ქალი.
ტკიაბ — „თეს ტკიაბ მად ოხჯად". დახუჭვა.
ტკიჩ-ტკიაჩ — კეტების მირტყმა-მორტყმა.
ტკიც — გათლილი წკნელის ნაპობი საგოდრედ ან საკალათედ გამზადებული
ტკიცორაი — მარცვლის საწმენდი ჭურჭელი ხის ქერქისაგან და თხილის გათლილი ნაპობებისაგან გამზადებული, ლარსგვალისა და ცხრილის საშუალო
ტკუუნა — თვალის დახუჭვა.
ტკუნი — წვრილთვალებიანი
ტლიკვ — მოკლე და მძიმე
ტლაკვ — სქელი და მძიმე. „ტლაკვი (ლეჩხ.) — მსხვილი, უშნო ფეხი" ა. ღლონტი
ტლაქუნე — საჭმლის ნდომა.
ტლეეხი — აქეთ იქით უშეღეგოდ დადის.

ტლიაგან — შეუღობავი ყანა.
ტლიკვ — სქელი და მძიმე. „ტლიკვი — უროკო, არა მოედვას რა" (საბა). „ტლაკვი (ლენტ.) — მსხვილი, უშნო ფეხი".
ტოობ — ტბა. „სოფელი ტობანიერი (ვანის რაიონში), ახლანდელი ბაღდადის რაიონის სოფელ ტყვიშის ყოფილი ტობანიერი. სოფ. ტობარი ზემო სვანეთში.
ტოომბილა — დაუპატიჟებელი სტუმრები.
ტოორა — თოვლნარევი ქარბუქი.
ტორტმანე — სიახალგაზრდავით ან სიმთვრალით ამაყად მოქმედი.
ტორტყავი — პატარა ბავშვი ფეხშიშველა დაიარება ტალახში.
ტოოტა — ატოტება (ბავშვის ენაზე). „ტოტყიალი (იმერ.) — ტალახში ფეხშიშველი სიარული".
ტოოტალა — ტიტალა — ბავშვის ატოტებული ტარება.
ტოქობ — თევზთა განაყოფიერება — ტოქება, მეტოქე. ქართულად — ტოფი.
ტოშვ — ორივე ხელით, დატყუპებული ხელით რაიმესი აღება.
„ტავრო-ცალი პეშვი" საბა.
„ტოში (ლეჩხ.) ორივე ხელის გული".
ტოხტოოხი — ღორი ღორს ეკერშილება.
ტრაკ — განავალი, კაცის სკორე, თხელი განავალი.
ტრიკ-ტრიიკი — უშნო გოგო ბევრს დარბის.
ტრააკაალობ — სასტიკი, სიტყვიერი ჩხუბი გინებით.
ტრაკუნე — „ტრაკუნი (იმერ. გურ.) — უსაქმოდ სიარული".

ტრაკდ ლიგნე — მთლად დახევა ახალი ტანისამოსისა — ძლიერ გალახვა.
ტრელ — განებივრებული. „ტრელობა — ფერობასთან ნახე" (საბა). „ტრელი ლაჩარი, მშიშარა" (ვაჟა).
„ჩვენ გვაქვს თქვენი ტრელობისა და უმოქმედობის ნამდვილი დამამტკიცებელი საბუთები" გ. აბაშიძე „დიდი ღამე". გვ. 139.
ტრიამელ — გაშლილი, შიშველი, შეუღობავი.
„ტრიამელი — დაცემული ვაკე ადგილი" (იმერ.).
ტრიკ — „ტრიკი-ბუში" (იმ. გურ.).
ტუარ — ანთია.
ტუბაი — ტბა.
ტუბრა — ღელე.
ტუა — ცურის სიმსივნე ახალ ხბომოგებულზე. „ტუ (იმერ.) ცური, ჯიქნი" „ქართ. დიალექ. დართ. ლექსიკონი" გვ. 672, ლეჩხუმურად — ტუა ჯიქნი. გვ. 679.
ტუბუყო — უმარილო, შეუკმაზავი შეჭამანდი, „ტომბოყო — მიწაზე დამდგარი წყალი წუმპე" ა. ღლონტი.
ტუბ-ტუბ — tub — გეჯა, ვარცლი (ინგლ.).
ტუტუბო — „ტუნტუბო" (ლეჩხ.) „რავა დეილევა, ტუნტუბოსავითაა წყალი" საბა (განუმარტავია).
ტოტკვეცი — მოკლე კეტი დ. მშვენიერაძე გვ. 118 „ტუკი — წლის წონა (ხე).
ტუკვ — მოკლე ჯოხი, „ტუკით (კეტით) ფშვნა სიმინდისა და ლობიოსი" მ. ალავიძე, ოკ. ლექსიკონი გვ. 79 1951 წ.
მეგრულად ტუკი ჯოხს ნიშნავს გვ. 262 ექ. თაყაიშვილი ძვ. საქართ. ტ. 2. „ტუკი-კეტი" (ლეჩხ. იმერ. გურ) ა. ღლონტი
ტუკი (ხე) განუმარტავია საბათი.
ტუული — იძახის, ამბობს, ლაპარაკობს.
„Iу Ьелград — იძახის ბელგრადი (სერბიულ ენაზე). Tuten — საყვირის ხმა გერმანულად.
ტუულ — ძახილი.
ტუულა — დაუძახე (ბავშვის ენაზე).
ტუუნუ — ქოთანი. პატარა ქოთანს კვაწიოოლ ქვია.
ტუუნა — ტკივილი (ბავშვის ენაზე).
ტუნტირ — საჯდომის დუნდულა.
ტურსინა — თოვლიანი ქარბუქი.
ტუურღვე — ჩუმად აგულიანებს, ასისიანებს.
ტურღულ — სიტყვის მიმტან-მომტანი.
ტუუსა — კმევა.
ტუსიირ — წვრილი მტვერი — თივის მტვერი.
ტვის — ნამჯის მტვერი.
ტუტუბო — ოდნავ თბილი, უმარილო წვენი — სიმაგრის არმქონე არაყი, დიყი აქედან წყალტუბო, ან წყალ თბილი ან წყალ ტბა-დაგუბებული „ტუნტუბო — (ლეჩხ.) რავა დეილევა ტუნტუბოსავითაა წყალი" — ა. ღლონტი
ტუუტა — შეწვის აღმნიშვნელი სიტყვა (ბავშვის ენაზე).
ტუფ — გაუმხმარი ტყავი.
ტუხნაი — მარწყეველა, ნაჩუქარის უკან დამბრუნებელი.
ტუუშა — მოხვევნა.
ტყაცი — დაჰკრავს, „იხოლა ქვინს ტყაცი" — დარტყმა (ბავშვის ენაზე).
ტყაბ — მცირედ დაქანებული ადგილი, ტყე-ტაფა, ტაფობ-ადგილს ქვია, სოფ. საყდრის ტერიტორიაზე.
ტყეცნი — სკდება.
ტყაბა — შეწვა.

ტყარაბულა — ყბედობა.

ტყარმელე — კრეტინი ბევრს, ხმამაღლა ყბედობს.

ტყეცა — მოგლეჯა.

ტყეპნი — ლპება, მთლად ლპება.

ტყენ — გაუთლელი, ნედლი კეტი.

ტყელ — ბრტყელი.

ტყვეფარ — მხარეები.

ტყვეფნი — სიცხის გამო ძლიერ გაწითლებულია

ტყვეფარ — ადგილები, მხარეები.

ტყვეფ — გაღაჟღაჟებულად ჩანს, მხარე „ლააშხე ტყვეფ“.

ტყვალ — მიწანარევი წყალი.

ტყვასგ — ნაპერწკალი, ნახ. მუტყვასგ.

ტყვესგნე — ცეცხლიდან ნაპერწკლები ცვივა

ტყვიფ-ტყვაფ — ყბებზე მირტყმა-მორტყმის ხმა

ტყვისგ — გავლისას ხმელი ხის შტოს ტყდომის ხმა.

ტყირშ — ნალექი, შლამი. ნახ. იტყირშე, იტყვრიშე

ტყიირეევი — თავმომწონედ დაიარება, თავი მოაქვს

ტყიროო მიიშ — გაზაფხულზე კოპწიაობის კვირაძალი

ტყირაი — დიდგულატყიგ-ტყაგ — მსუქანი ქალის ფეხშიშველი სიარული.

ტყლიაგ — მთლად ტიტველი.

ტყლაპ — ელენთა, ტყემლის ლავაში.

ტყურაფ — სითბოზე გამდნარი თოვლი.

ტყლიპ ხეკჩი — ელენთა უდგება.

ტყლაპ — ხილის ფაფისაგან გაკეთებული ლავაში.

ტყურფუნ — სწრაფი სროლის ხმა, თხელი გამოსკორვის ხმა.

ტყუფე — სათიბს ხნავს.

ტყუბ — ტყუპი. „ნავი ნავსა შეატყუბა, ქარავანსა დაუზახნა“ ვ. ტ.

ტყურსგელ — ერთ ფონზე სხვა ფერის წერტილებით მოჭრელებული.

ტყულბუჩ — წყალში ჩაყურყუმელავება.

ტყუბულ — სოკოა საჭმელი.

ტყჷრმეელე — ხმამაღლა ჩივის, ყბედობს.

ტყჷრ — თხელი განავალი. „ტყრ. ნ. გატყრომა“ (შეცდომითაა საბასთან).

ტყჷრგნი — ხმიანად აკუებს.

ტყჷრგჷნ — ფეხშიშველა, მსუქანი ადამიანის სირბილი. თუ გამხდარზეა ლაპარაკი — **ძღჷრკჷნ**. პატარას სიარული — კურკუნ.

ტჷბ — ნაფურთხი, ფურთხება (ბავშვის ენაზე)· ტჷბჷრ — ხშირი ფურთხება.

ტჷკე — ჩიტი მახეს აგებს და გადის.

ტჷმე — სუვსტს კლავს, კანაფის ღეროებს ბოჭკოს აცლის.

ტჷრტლავი — ტარტალებს. პატარა ბავშვი ბევრს ლაპარაკობს.

ტჷჷრტყჷ — თხლად აზელილი

ტჷრტან — წაფორხილება, ტორტმანი. torkeln (გერმ.) — ტორტმანი.

ტჷტხორ — ატალახებული ნაცარი.

ტჷტი ფერეშ — ნაცრისფერი.

ტჷტ — ნაცარი „ნაცარ ტუტად აქცია“ „ტუტა (იმერ· ნაცარი“)

ტჷტი იბაარ — **ტჷტიბეგიარ** — ნაცრის ბეგარა — ნაცარს კირში ურევდნენ და ციხეებს ისე აგებდნენ. „ტუტი — ეს არის ნაცრის წვენი კუმპასათვის“ (საბა) — იერამ „ბოჩი პატარა მწყემსს ხელის გულზე დაუყრიდა ტუტას ან სილას და კვალია კვალიას გაუკეთებდა“ (გვეტაძე, „ჭიაკოკონა“ გვ. 226)

ტჷფშ — ლობიოს ახალი პარკები, ჯერ კაკალგაუმსხვილებელი, თესლრბილი ლობიოს პარკები.

ტჷხე — აბრუნებს, აფუებს, ცუდად კერავს.

უ

უბადვ — უბედური.

უბარ — ვიშკვუბარ — ულაპარაკო, უხმაურო

უბზა — გაუმაძღარი.

უბიიდა — დაუღვრელი.

უბრა — დაუბანელი.

უბოლობაშ — „უბოლობაშ ოხჯადხ“ აუტანლობა, მოულოდნელობა

უბოლჟი — ბევრი, უთვალავი

უგაანგიაბ — გაუგებარი.

უგაიღაბ — უჭკუო·

უგა — აუგებელი.

უგლავ — ჯიუტი, ზარმაცი.

უგიიჭა — დაუკავებელი, შეუნახველი, დაუცველი.

უგრგიალვნა — ულაპარაკო, მცირეს მთქმელი (ურაგიალვნა (ლენ. კ.) უშდაალვნა (ლაშ. კ.)

უდაგვ — გაუხუნავი, გამძლე

უდიიგა — ჩაუქრობელი

უდუნბირვ — უღრანი.

უდიერ — უდიერი, დიდი გულის

უდუუნი — ძალიან დიდი

უდილ — და

უდიი — „უდი იმ ხაჯეშ“ — შეხე, რას გავს.

უვრა — დაუმაკებელი

უდეგაანად — დაუზარებლად მომუშავე

უზავირ — უხეში, შეუპოვარი. „უზავი, უწესო, გინა უპირობო“ (საბა)

უზაარა — დაუზოგავი

უზგიაალვნა — უმუშევარი

უზა — უშობელი — უშობი „უზვი — ბერწი ცხოველი“ (საბა).

უზნევ — უზნეო, ცუდი ზნის usunu — აქადურ შუმერული — უზნეო, ქართ. მედ. ისტ. გვ. 12

უთვი — უთუო, აუცილებელი

უთი ათვი — თბილ-საჩქაროდ

უთინ — ნიში

უთმეთარ — უცნობი

უთუუთქვა — უმცხვარი

უთქუუმა — გამოუმცხვარი, ცომად დარჩენილი

უთმელვდ — უტკივრად

უმაანი — ჩუმბოროტი

უთრა — უცნობი

უია — წაუღებელი, მიუსწრებელი

უიაანნა — უძრახი

უიშამ — უმადური

უიშავ — ვორგვილ — უი შავი მტერს

უკაანკეტელ — შეუპოვარი

უკიაფ — უზნეო

უკვიიშა — მოუტეხელი, გაუტეხელი

უკვცირ — უკაცრიელი

უკილჩიქა — უდროო დროს

უკირცხალ — უტიფარი

უკაფ — ავი

უკლა კვენ — ლუკმა

უკლეშ — სოფელია ზედა ჩოლურში

უკოხონ — მკვახე, მკვახედ მოლაპარაკე

ულდუყვდ — ულილავებს

უკცვირ — უკაცრიელი

ულე-დულე — დაუზარებლად ულედულედ ანყე — უანგარიშოდ დიდს აცხობს

ულელ მატელდ — ნაუცბათევად, საჩქაროდ

ულია — აუცილებელი, შეულეველი

ულუჶობ — ულუფობა

ულიაშ — დღესასწაული ულიში — ლაშხეთში იციან ამ სალოცავის დღეობა ჩოლურში მიწის ღვთაებას ეხვეწებიან

ულჟრიოოლა — შეუბრალებელი

ულტვა — დაუწინდავი, სათესლედაუბეჟავი

უულ — კნინობითობის გამომხატველი სიტყვის ნაწილი — სკიამუულ

ულდუყვდ ლიგნე — დალილავება

უმანი — ჩუმ-ჩუმა, ჩუმად ავის მოქმედი კაცი

უმაზვნა — ჯერ დაუმაკებელი საფურე. ნახ. ნამაზვ

უმა — საჭმელად უვარგისი, უმი —უკამური

უმაანი — უკულმართი

უმბილ — უნებური

უმგვიივ — არათანაბარი

უუმა — საჭმელად უვარგისი — უმი ხორცი, უჭმელი, მოუხარშავი ხორცი

უმგუვ — არათანაბარი

უმერვ — უცხო

უმჯოონ — უმსგავსი

უმელვ — უადგილო

უმარჯვდარი — უხერხულადაა

უმთქუნა — შეუჩვეველი

უმია — უმწიფარი

უმჩა — მოუხუცებელი

უმხდომ — მოუხდომელი, უხერხული

უმკერა — გაუგებარი — ეს სიტყვა გამოდის „მკრიდან". ნახ. მეკრიან·

უნწყოორია — შეუთავსებელი

უნავირ — ეშმაკი, ცბიერი „უნაური (ლეჩხ.) ეშმაკი, მაცდური" ა. ღლონტი

უნბილ — Unbille (გერმ.) — უსამართლობა, უკულმართობა

უნდომ — უნდომო, „ზიგ იუნდომა" ჭირი და უნდომო" „უნდომი (გურ.) — ცოტათა სნეული", ა. ღლონტი

უნეელაშდ — უცბად, მოულოდნელად

უნთუურია — უცნობი

უუნდო — შემდეგ

უოთუხმავალ — ოთხით მავალი, ოთხფეხი, საქონელი

უპირიწყვლო — ტუტუცი

უნარევ — ეშმაკი, გაიძვერა

უჟ — ძილი

უყიიჩოორია — დაუნებებელი

უჟამ — მავნე, შემშლელი

უჟააშ — დარდი

უჟაალ — საძოვარი მთა სოფელ ჭველიერის მიდამოებში

უჟრი — უბრალო, შეუბრალებელი

უჟა — ძილი (ბავშვის ენაზე)

უჟრიუბრალა — უცოდველი, შეუბრალებელი

უჟრა — მოუწყინარი, შეუბრალებელი

ურგილ აგის — უადგილო ადგილას

ურდაულა — უნათესავო

ურ — ურო, თესლი, სინათლე

ურთხელ — ურთხელი, ნახ. შაირა

ურთქმელდ — მოულოდნელად

ური — სინათლე, დაისი, ადრე — იურდმეჩი

უურდა — ილრინებოდა, გაუზრდელი

ური — უმწიფარი

ურიიდალა — დაურიდებელი, „როსკიპი ურიდად და გამოჩენილად ბოზი არის" ვახ· VI

ურიბ — თავსაფარი. „ურიბი — ირიბი მრუდათ გაჭრილი" დ. მშვენიერაძე, გვ. 94 „ურუბა (გურ.) — ტანსაცმელი"

ურიგ — ურიგო

ურიინა — საშემოდგომო მსხლის ჯიშია, მრგვალი და მობრტყელო. ადგილობრივი გამოყვანილი ჯიშია, მარტო სოფ. მუწდიშია

ურინ — ორჯერ

ურმაშ — ულვაში

უკროპილდ — პირდაპირ, გამოუდებლად — „უროოპილდადკვარ".

ურსკნულ — ურსკვნილ, უდაბური „ურსკვნილ დავ ლი" — გაუთლელი კრეტინია

ურტყულ — ნიგვზის ნაყოფის გარეთა მწარე კანი დამწიფებამდე

უტკვინ — ბნელი

ურქნელ — ცბიერი, მოხერხებული

უტკვინ დვეშტიშ — ბნელი ორშაბათი

ურშვენ — ჩიყვი, გამობერილს ქვია ყვიყვ

ურშვნა — უხსენებელი, გველი, ეშმაკი, ცბიერი ქალი

ურწყვ — ახალგარდაცვლილის ჭირისუფალი, რომელიც სახსნილოს არ ჭამს.
ნახ. საურწყვ. „საურწყო — სძე, ერბო, ყველი", (საბა)·
„პარ ურწყობა (რაჭ.) მარხვა.
„ურწყი (იმერ.) უსმელი, უჭმელი

ურწმილ — ქვეწარმავალი

ურწყულ — ბინძური. ქალი, რომელსაც თვიური აქვს

უსახვ — ცუდი ზნის

ურწყულაი — ჭამს, ნუ მარხულობ

უსბააქვირ — მოუხმარებლად, გამოუყენებლად

უსგდუნა — შეუხედავი

უსგვა — ექვსი

უსვ — ძუძუ (ბავშვის ენაზე)

უსინაყ — თვითნება კაცი, რომელიც დადგენილის საპირისპიროს აკეთებს

უსინდააბირვ — უზარმაზარი, არაჩვეულებრივად დიდი

უსკეთა — უქნარა, ზარმაცი; დაუმაკებელი

უსკბგნა — დაუტკეპნავი

უსკვან — უშნო

უსინაყ — თვითნება

უსმინა — შეუსმენელი

უსოვ — ცელქი, სიცელქით ავის მოქმედი

უსპირ — დედაბერი

უსტავ — ცელქი ბიჭი

უსტარვინ — პირჯვარი

უსუმბააქვირ — უბარაქო

უსუბრვილ — უქნარა, ცუღლუტი

უსხვაი — ოჯახის წევრებისაგან ზვარაკად გაშვებული მოზვერი (საფურე არ შეიძლება). როგორც წესი, მთელი სოფელი კვებავს და უვლის, უფლის სახელზე მოწყობილ დღეობაზე კლავენ და ხორცს ინაწილებენ თანაბრად

უსულო — პარაზიტი ჭია

უსურმან — ბოროტი, ავის მოქმედი

უსყოორია — შეუწყობელი, რომელიც ვერავის ვერ ეგუება

უსხირპილ — უზრდელად მოსაუბრე მოზარდი

უტროცომ — უდროობა

უტყინჩ — შეუსმინარი, ჯიუტი

უუტა — დალევა (ბავშვის ენაზე)

უტუტუულ — საზიზღარი ტყის კაცი

უტკვინ დვეშტიშ — ბნელი ორშაბათი

უფრილ — გაიძვერა

უფინდიკ — უბარაქო, „გაუფინდიკებდა" მჭედ. რაჭაში" გვ. 165

უფალ — უფალი, ღმერთი

უფოლ — ქალის სახელია ლენტეხში

უქნუურია — თავმდაბალი გოგო

უქბოვშ — მალულად

უქვმ···ქვდ — უთქმელად

უქთუნ — უძრავი

უუდა — გაუხდელი

უღვ — მაყვალი

უღიირა — მოუცილებელი, გამოუდარებელი

ულშგუულთე — უკუღმა

ულშგულ ყიას — სასულეში წყლის გადაცდენა

ულშგუულთე ნათრინალ — უკუღმა ნათრევი

უყვ — ნაკელის ზვინი, არა წმიდებასა უყესა შინა დათქმულან“ ისტორ. დოკუმენტები, გვ. 152

უყეენა — უვარგისი

უშკედოორია — ამპარტავანი, უკადრისა

უშტვაანი — ერთი კვირის წინ

უშ — განცვიფრების შორისდებული

უშუშ — შიშის ქარი, შიშის ზარი — შავაის წინ მავალი ქარი, სულშემხუთავი სუნი

უშმაშ — უხეში

უშხვარ — ხაანწყვე — ყველაფერს აბნელებს

უშგუურია — უსირცხვილო

უშონაალად — შურის გარეშე

უშგულ — სოფელია ზემო სვანეთში

უშბა — ცუდი ზნის, ავი ქალი

უშხვაარ ხესკვჯენიხ — ერთმანეთს აწყდებიან

უჩმიინა — უქნარა

უჩმაჩარ — მთვარის განახლების კვირაძალი

უჩვაანთვირ — ეშმაკი, ცელქი

უჩხა — წვიმა

უცხვლამზჷრ — უცხო, ძლიერი სალოცავი

უცა ბაციაიდ — მოულოდნელად

უცადჷჷქ — პირველდამაკებული საფურე — „მოცედი ზროხასთან ნახე“ (საბა)

უცხვ უფერვ — საკვირველი

უწამაგვა — უსაკმაზო, უმარილო პური

უწერა — რაჭის უწერა და სვანეთის აფხაზეთის უწერა

უწმაგურ — უპატიოსნო, ტუტუცი

უწამაგო — უმარილო, შეუკმაზავი შეჭამანდი

უჭრა — გადაუბმელი

უჭკჷჷრა — უზრუნველი

უჭიტარ — უძლები, გულდაუჯერებელი

უჭნას იჭნე — გაუფიქრებელს ფიქრობ

უხიჟარ — უხეში

უხიინა — უკან დაუხევი, წაურთმეველი

უხვატ — შევლება. **თემი უხვატდ** — თვალდაუნახავად

უხალუაი — უვიცი

უხუჯურ — უხეში

უხვალიოდ — უხვად

უხიაგ — უხიაკი, უხეში

უჴიდა — მოუტანელი, გაუტანელი

უჰუჰუჰუ — ჭოტის ბუს ხმა Uhu (გერმ.) — ჭოტი

ფ

ფა — კეცი, ორკეცი — ორფა

ფაგო — კუზიანი

ფადაას — საშველად დაძრული ხალხის სიმრავლე

ფადაასობ — მაშველთა მსვლელობა, ერთობლივი ძებნა

ფავ — ჯოხი, „ფაენი სამეფო ჯოხი“ (საბა)

ფათვ — თმა

ფათვდ მა ხოჯეშ — ბეწვად არ უღირს

ფათქვიას — მშრალად დამპალი ხე

ფათენ — ფარღალალა შენობა, არამჭიდროდ ნაგები, რომელშიაც ქარი თავისუფლად დანავარდობს „ფათენი ფართოსავითა“ (საბა).

ფათრეკიან — ფათერაკიანი, რომელიც განგებ საშიშროებაში თავს იგდებს

ფათურე — აჩქარებით მოქმედებს „ფოთიარობს“ დ. კლდიაშვილი

ფათქ — ორმო — კარტოფილის ორმო, თხრილი „ფათქა (იმერ.) წყლის ჭურჭელი“ ა. ღლონტი

ფაიდა — ბარაქა „ფაიდი (გურ.) (ქიზიყ.) ხეირი ნაყოფი“ ა. ღლონტი

ფაკლა — შეცბუნება, მთლიანად გაშრობა

ფაკიან — ჯამი, ბაკანი, ხის ჯამი, გინა კუს ზურში. ბაკანი დიდი ბიწაკი ინგილო. ძვ: საქართველო. გვ· 239, ხევსურულადაც ბაკანი ხის დიდ ჯამს ქვია. becken — (გერმ.) — თასი.

ფაკვარ — ადგილის სახელია სოფ. მუწდიში, **ჩოლურში**

ფალშააგი — არა მტკიცედ

ფალშივ — მატყუარა, фаршивый (რუს.) falsch (გერმ.) — მცდარად, არასწორად, მცდარი, არასწორი

ფამლი — ლაქია, მოახლე, მოსამსახურე

ფამიიშ — რჯულის, მოდგმის, ტომის, ჩამომავლობის — შვილი „ფაა-შვილი ძე აფხაზურად. (ჯიშკარიანი — გვ. 48) ხეთური პრობლემა კავკასიური ენების ბაზაზე“

ფამფვლი — უკბილო ლაპარაკობს.

ფამფოორი — ჩლიფინა ბევრს ლაპარაკობს

ფაანთხ — ობობას ქსელი „ხშირად ფენთხიც გავად გავა“ — ფათხა — ბადესავით“ (საბა)
ფანთხი (რაჭ.) — ობობას ქსელი ა. ღლონტი

ფანაგა — სოფელია ჩოლურში — ფანაკარი· სოფელი იყო კლარჯეთში. ეს სოფელი ახალშენია ძველა ნაეკლესიევი ადგილით, შკედში

ფანჩვლი — ჩურჩულებს

ფაან — ულუფა, „ფან უშტიხა ლი, თმა ბეწვი „თხუმე ფაან ანღრი“
აქედან სიტყვა ლიფაანე — ულუფას დადგმა

ფანდიირ — დაძველებული, დაძველებული შენობა

ფანჯააგ — მიზეზი, ხელწამოსაკრავი, სარგებელი. „ოდესაც ნებითა ღმრთისათა მტერთა სძლონ და ნატყვევნი ქვეყანანი ყოველივე ღმრთაების დროშის ჯარის შოვებულისაგან, ფანჯიექი საჩვენად და სარუსთაველად ასწერდნენ ჩვენნი მოხელენი და რუსთველის მედროშენი“ პ. რატიანი, ჟურ. მნათობი № 4 1968 წ.

ფანჟვლი — გაუგებრად, ზერელედ ლაპარაკობს

ფანთქვალაი — ძლიერ რბილი

ფანთვლი — ფათურობს, ნელა ლაპარაკობს

ფანფაალი — დიდი ტანის კაცი შიშით კანკალებს

ფანცალაი — ოთხფეხის ჭირი — აკანკალებს და ბეჭებში ან ტყავსა და ხორცს შორის წყალი უდგება, ეს სენი მომაკვდინებელია.
„ფანცალა — ძაღლის სენი“ (ლეჩხ.) ა. ღლონტი

ფაანა — გარდაცვლილისათვის პურმარილის დადგმა სანთელანთებით

ფანცხიდ ლიგნე — ლითონის გაცრეცა, გაცვეთა

ფარფაშაი — უქამროდ და უიარაღოდ ყოფნა. „აფარფაშებული განწყობილება“. ლ. გოთუა, „გმირთა ვარამი“ გვ. 395

ფარვ — რუხი

ფარნაი — რუხი, ნაცრისფერი ხარის სახელია „ფარნა ძროხა ფერდთეთრი“ (საბა)

ფარფაალი — ბრიალებს, აალებულია

ფარჩხ — ფარჩხალ — უფოთლო, ნედლი, წვრილი შტოები

ფაარცხალ — ძვლები, მარტო ჩონჩხი — ფარაცხაი

ფარცაგ — ფარცაგი, „საშუალოსთან ნახე“ (საბა) — გვარიანი

ფარშმაგ — ზღაპრული მფრინავი ცხოველი, რომელსაც შეეძლო ადამიანის ქვესკნელიდან ამოყვანა და ჩაყვანაც, ეშმაკ, გაიძვერა კაცს უწოდებენ·

„ფასკუნჯი — სრულიად არწივის მსგავსი და ფრიად დიდი“ — (საბა)

ფაარცხ — ფარცხი თივისა და ნამჯის მარხილზე დასადებად.

ფარე — სიტყვის ნაწილი, „წარე-ფარე“ — მთლად მთვრალი, ცნობას გადასული

ფარო — რუხი ღორი

ფარუკვ — პირფერობა, ლიქინი

ფარგა — გამხდარი ქალი, „შრომისაგან ქალები ფარგას დამსგავსებიან გ. სააკაძე, გვ. 57 ან. ანტონვოსკაია

ფარაცხაი — მაღალი და წვრილი, რქიანი ძროხა

ფაარაშაალ — ტყუილა, უბრალოდ

ფაარე ხანგიარ — იმელი — ფარი და სატევარი

ფარ — ადგილის სახელია თეკალში. „ფარი“ საზოგადოებას ქვია ზემო სვანეთში

ფარილ — ძლიერი შიში

ფარფაშაი — უქამროდ, ღილებშეუკრავი

ფატლენჯ — ფინოზი. უფრო მეტად ღორის ხორცში იცის

ფატვ — ფეტვი

ფაუ — „ჯოხი, სკიპტრა, ქართულად ფაენი ჰქვიან“, გვ 133

ფაფიჩდ — **ხააგ** — თავზედ ადგია, იცავს

ფაფრანჯიან — გულგაუტეხელი

ფაფუ — გამიშვი (ბავშვის ენაზე)

ფაფიაი — დიდი და ტოტებიანი ხე, კაცზედაც იტყვიან გადატანით

ფაფაი — ფიფია (იმერ.) ცუდი.

ფაფალ — ფაფარი, ხრამის თავი, ჩაწყვეტილის თავი

ფაქდ ლიგნე — საშინლად დამტვრევა

ფაქრავან — გადასავარდნი კიდე

ფაქუტაი — ცუდი სახლი, „ფაქუტა (ლეჩხ.) ისლით დახურული ძველი სახლი

ფაყ — დაშინების მიზნით მოულოდნელი დაძახება ზურგსუკან. სოფელს ქვია ლენტეხში

ფაყვ — ქუდი ჩერქეზულად, ფახო — ალ. ჭყონია გვ 23 .

მეფე გუდეას სვანური ქუდი ახურავს. ეს ჩანს ქანდაკების მიხედვით

ფაშარ — სიფაშარე, სიფხვიერე. ფხვიერობა, ტექ. ლექს. გვ. 330, სითბოთი გამლღვალი თოვლი

ფაშაი — ღიპიანი, ფაშვიანი

ფაშ — ფაშვი

ფაშტვ — ქება

ფაშორი — ბალახის სახელი, მთაზე იცის

ფაჩხ — ფიჩხი

ფაჩხატაი — „ჩაფხუტი — შორი შორს წყობა“ — (საბა)

ფაჩ — ფაჩუნი

ფაჩულიაი — ფეხებდაბუნბლული ქათამი, „კაცი ფაჩვნიერი“ (4 მეფეთა 1, 7-9)

ფაჩუჩარ — რბილი, თბილი, მსუბუქი ფეხსაცმელი

ფაჩხლეეთ — ფაჩხლეთ — შორეული და საშიშარი ადგილის სახელი უნდა ყოფილიყო „ფაჩხლეთს ხაფშვეჩის“.

ფაჩარ — ფეხსაცმელი (ბავშვის ენაზე)

ფაჩხატაი — გამხდარი, წვრილი ხელფეხიანი, ძვლები მარტო დარჩენილი ადამიანი „ფაჩხატი — შორის შორს წყობილი“ (საბა)

ფაჩიჩი — „ფაჩიჩდ ხაგ“ მცველად ადგია

ფაცხავეე — მამაცი, მუშა

ფაცხ — ფაცხა, ღობე, წნული, სადგომი

ფაცერ — წისქვილის ღარის თავზე წყალსაწმენდი, რათა ღარში არაფერი არ გაეჩხიროს.

„ფაცერი — თევზის მახე“ (საბა)

ფახვრიანი — ადგილს ქვია სოფ. მუწდიში, ჩოლურში

ფახურე — ფაციფუცობს

ფახსტი — ხეშეში, ხორკლიანი

ფახს ხაავდი — ძალას ატანს

ფედიას — ახლოს

ფეთქვნი — სკდება

ფედალა — შეხება (ბავშვის ენაზე)

ფეთქნი — აფეთქება

ფეთიან — ფეთიანი, მშიშარა

ფეთქვარაი — გასასკდომი

ფელდ — ფერდობი, დაქანება Halde (გერმ.) — ფერდობი; Feld — მინდორი, ყანა; field — (ინგლ.) მინდორი

„ფიელდები — ნორვეგიულად დამრეცი გაყინული ადგილები“ გვ. 142 „ფ. ზ. გეოგრაფია, საცნობარო ლექსიკონი, გვ. 94

ფეთალაი — ენატანია, დამბეზღებელი

ფაკშვირ — უსუფთაო — ნახ· დაყმან

ფაკჳგლ — ყანის სახელია ჭველიერში.

ფელდარ — დაღმართი, ფერდობი

ფელიკ — ფელიკი, დაშაშხული ღორის ხორცის ერთ ნახევარს ქვია. „ფელიკი — კარვის ზღუდე“ დ. ჩუბინაშვილი... ტექ. ლექსიკ. მასალები ქართ. წერ. ძეგლებში. „შაშხის ნაკვეთს უწოდებენ გლეხნი“ (საბა)

ფემფ — დაუტკეპნელი, „ფამფელ მიერგო“ გმირთა ვარამი გვ. 392 „აბრეშუმის ხალიჩებზე, ფუმფულა ბალიშებზე იყო“ გ. სააკაძე

ფენთხ — ფერთხ-ნეკნების ქვემოთა ადგილი, იგივეს ქვია „ლაიფი“ კლდის ფენთხებს აეკრა“ გ. სააკაძე, ა. ანტონოვსკაია გვ. 76.

ფენ — კაპი, ხის ტოტის გადანაჭერი пень

ფეერთხა — ხის ხელსაწყო, შეჭამანდის გასაქნელი

„ფანთხი (გურ) ძროხის ფერდი, ფენთხი“. ა. ღლონტი

ფერაბ — მილაქუცება, ლიქნი

ფეტნი — იხვრიტება

ფეტვრაალ — ფეტვიანი, შავი ჭვალი

ფეტუშა — სახელი, ალბათ კაცს ერქვა. ფეტუ — სვანეთში ერთ-ერთ კუთხეს ქვია ფეტუშერები

ფეშა — დაღლა

ფეშნი — იღლება

ფეტუშა — ეკლესია, ნაეკლესიევი ლათორაში.

ფეტუ — კაცის ძველი სახელია, ახლა არ არქმევენ

ფექ — ფქვილი

ფეშკა — გახსნა

ფეშა — დაღლა

ფეშნი — იღლება, წუხდება „ეჯღა დემ ფეშნი“

ფეშტვა — დაცემა, შეკრეჭვა, შექება

ფერაბ — მოფერება

ფეჩენდვირ — ვაშლის ჯიშია, რომელსაც ინახავენ, არომატული სუნი აქვს

ფეცხნი — წყდება

ფეცეცდ — აფოლოცებულად — ბეწვაბურძგვნულად

ფიზ — სიმინდის ფშვნით — მიღებული უსარგებლო, უვარგისი ქატო

ფითკირ — ქვითკირი

ფითირ — **ფითრი** — მსხლის პარაზიტი წანაზარდები, ასეთი ფითრი იცის ვერხვის ხემაც. უთხელის ფითრი წამალია ფილტვების სისუსტესა. „ფითრი — ხე“ — (საბა)

ფითვ — მცირე თივა

ფიკვ — მამალი თხა, დაწმენდილი — დაუწმენდავს ქვია „ბოტ“.

ფიილევიი — უაზროდ დაიარება

ფიილაავი — დასულელობს

ფილო — ჭკუამხიარული, კაცის სახელია ლენტეხში.

Filou — (გერმანულად) — ცბიერი, საზიზღარი, საძაგელი, გაიძვერა.

Vile — (ინგ.) — საძაგელი, ფლიდი, უნამუსო.

folly (ინგ.) — სისულელე

ფილაკვენ — დიდი ქვა, სქელი ნამცხვარი, „დაუდგეს ფილა კვანნი და ჟამთა პირველთა ციხის მებრძოლნი სასხლეტსა რასმე მოიმართევდნენ დიდს ლოდის სასროლად ციხის შესამუსრავად“ გვ. 63 დ. მშვენიერაძე.

ფილიკვდ ლიგნე — დარღვევა

ფილენჯ — ფილენჯი, — ავადმყოფობა

ფიმფოოსარ — მსუბუქი ბეწვი რაიმესი, თოვლის ფანტელი, ბურტყლის ნამცეცები.

ფიმფ — „ფომფლე — მოფონებული“

ფიმფლავი — თხლად თოვს, აქა-იქ იყრება თოვლის ფანტელი

ფიმფოოსარ — თოვლის ფიფქები

ფინიილ — მოჩვენება, უხილავი, სწრაფად მოძრავი, მოქმედი არსება.

ფინთ — საძაგელი, ჭუჭყი, გარყვნილება.

ფინჩ — ხრაკი, დამწვრის სუნის გემო — ტანისამოსის ნახევა. თუ დათვალვისა ეშინიათ, მაშინ პორიტ ადამიანს ჩუმად ტანსაცმელს აჭრიან, ნაჭერს ცეცხლს წაუკიდებენ და დაზარალებულს კვამლს აყნოსვინებენ. „თუ ენებოს მტერსა მაღებად ფინჩვსა შენისა „იოანე ოქროპირი „სატფურებისათვის“. „თმის პეწვის და ტანისამოსის ნაჭერის მაკიურობა რაჭის სინამდვილეში დღესაცაა შემონახული, საქონლის გამყიდველი მყიდველის გაუგებლად საქონელის ბალანს ააგლეჯს და ჩუმად ჩოაბრუნებს ბოსელში, რათა ხელი არ გადაყვეს.

ნ. რეხვიაშვილი, „მჭედ· რაჭაში“, გვ. 168)·

ფიოორ — თივის წვრილი ღერო. „ვერც იმას წარმოვიდგენდი თუ რომ ასე ერთი ფიორის გულისათვის შვილს ბედს დაუკარგავდით“. დ. კლდიაშვილი „სოლომონ მორბელაძე“

ფიჟარ — წვენგამოცლილი ჩენჩო

ფიჯ-ფიიჟი — უჭკუოდ მოქმედებს

ფირწალუაი — ბალახია, რომლის თესლი ტანსაცმელს ეკვრება და ასე მრავლდება

ფირფილ — ქობაზე შემოვლებული ნაქარგი

ფირფიტაი — მსუბუქი დოლაბა

ფირვ — ძროხა, фуря — ძროხა ქალი.

ფირეეცხ — ახალდაბადებული ბავშვის საწოლი. პატარა ჩოჩობი, ჩოჩობი.

ლენტ. კილოზე მას ქვია — ქობურდან

ფირთხლიან — მშიშარა

ფირწალ — ფიწალი, სამთითაც არის და ორთითაც

ფირფიცი — დასუსტებული დაიარება

ფირფი — **ფურფუ** — უკბილოს ლაპარაკი, ენაჩლიფინას ლაპარაკი

ფისე იგარგას — გამლღვალი ფისი

ფისრაი — ბრიყვი, დიდი ტანის ადამიანი

ფისეემი ლებგგდ — ფისდასასხმელი — ციხეთა ალყის დროს თავს იცავდნენ გამლღვალი ადუღებული ფისის დასხმით და ამიტომაა საწყევლებელი სიტყვა

ფისი — პატარის მოშარდვა. ფისი ქნა, მოფსა. Flißen (გერმ.) — დინება, Flus — მდინარე, waser — წყალი

ფისაარგვი — სასტიკად გულმოსული

ფიტონაი — თარო

ფიიფა — ჩრდილი „და უბრძანა ღმერთმან აყიროსა და აღმოხდა ზეშთა თავსა იონასსა ფოფად ჩრდილი“ იონა (4, 6-11).

ფიფინოოლ — წყალფქვილის თხელ ფაფას ქვია — ფიფინეთი ჭარის უბანია, გვარი ფიფინაშვილი·

ფიფი — სიბინძურე (ბავშვის ენაზე)

ფიფაი — ტოტებგაშლილი ხე, ბანჯგვლიანი, დიდი კაცი

ფიფქინე — თეთრად ჩანს

ფიფქ — თოვლის მტვერი

ფიქიან — ფრიალო კლდე

ფიშირ — ბევრი — მრავლობითობის აღმნიშვნელი

ფიშ — წუხს

ფიშირ — ბევრი

ფიშრეემინ — ბევრჯერ

ფიშყორ — მდინარე იედიყში, ჭველეში, ლუჯიში და ლაშხეთში, ყველგან ერთნაირი ზნისაა, არასოდეს სუფთა არ მოდის, მუდამ ნაშალი ღორღი მოაქვს.

ფიშალაი — მხვიარა ბარდა ბალახი — გაზაფხულზე მისი ახალი ყლორტებისაგან მხალს აკეთებენ. „ხვია“ ბ. ლექსიკონი გვ. 168

ფიჩ — ჩუმი ხმა, რბილი რამ, ბამბაი ფიჩისა არი“ „ფირჩვი — მატყლის ფარდაგი“ — საბა.

ფიჩი-ფუჩუ — ურთიერთ შორის ჩურჩული

ფიჩ-ფოოჩარ — ჩუმად ხმების დარხევა

ფიჩოშა — ფიჩოსანი — კუთხეა ლენტეხში. კაცის სახელიდან — „ფიჩო“

ფიჩ-ფაჩუნი — ჩუმი ხმა „ბამბაი ფიჩისა არის“ უდარდელად არიან „ფიჩვი — მატყლის ფარდაგი“ — საბა

ფიჩქ — სამფეხა, სამზარეულო ძველებური მაგიდა

ფიცქი — **ფუცქუ** — განებივრებული გოგო

ფიცხუშვ — ოდნავ დადებით, გამოდებით

ფიცხიილ — მცირე, ნამცეცი

ფიცააცაარ — წვრილი, ახლადამოსული მეჩხერი თმები

ფიხვ — კოპიტი — ქორაფი, ნეკვერცხალი — ბ. ლექსიკონი, გვ. 168

ფიკ — ღრიჭო

ფლეი — დაქანებული კლდე Flesen, скала, утёс (რუს. გერმ.) — რუსულ-გერმან. ლექსიკონი გვ. 391·

ფლავარ — ძლიერი ყინვები

ფლავ — ყინვა

ფლათიაი — სქელი და მსუქანი, „ფლათიაი ტვეტარ ხარ“.

ფლიჩ-ფლაჩ — ფაჩუნი, — ხმელ ფოთლებზე ფრთხილი სიარული

ფორე — ადგილს ქვია სოფ. ლუჯიში „მეიდანი სხვათა ენაა, ქართულად მერე და მინდორი და ფორე ქვიან“ გვ. 89 ტექ. ლექსიკორი მას. ქართ. წერ. ძეგლებში.

ფოლარ — ჩლიქები

ფოლ — ჩლიქი „ფოლი (იმ. გურ.) ცხენის, ჯორის, ვირის ერთიანი ჩლიქი“ ა. ღლონტი

ფოლხ — უცაბედი ჩამუხლვა, „ფოლხვე მოფონებული“ — (საბა)

ფონთხ — ლობიოს ბარდებისაგან გაკეთებული უფორმო ზვინი „მამულები იყიდე ფონთხელაზედა თქვენის მიწის ბოლოსა ჭალადა საგუდე მიწა“ საქ. სიძველენი. ტ. — ე. თაყაიშვილი, გვ.402

ფოორა — თამაშის მოგება „ფორა (გურ.) წაგება.

ფოჟორე — მოხუცებულობის გამო სულელობს

ფორფიზე — ხარობს, ყვავილობს ან მწვანილობს

ფოროჟე — სულელობს — მოხუცი კაცი რაღაცას ამბობს არასწორს

ფოტორ — ძლიერ დამპალი დაძველებული ხის მორი ან კუნძი „ფუტუროვდება“ მჭ. რაჭაში გვ. 34.

ფოოტი — ქალის სახელია, ახლა ნაკლებადაა ხმარებაში.

ფოფინე — მწვანობს, ყვავილობს

ფოფოი — სიბინძურის შემწუხებელი სუნის გამო ასე **იტყვიან**

ფოფორე — მშიშარად, რბილად დაიარება

ფოყჟი ხოოგ — გვერდზე უდგას, ირიბულად უყურებს

ფოღორ — გამოღრუებული შიგნით სიდამპლის გამო. „ფოღორო ხის ღრუ“ — საბა

ფოყ — თეძო

ფოყაი — ძროხა, კაცი უზნეო

ფოყჟი იქჸჸნე — სარმას გამოსდებს

ფოყაი — თეძოზე ნიშნიან ძროხას ქვია, — ირიბად შემყურე

ფოშტელ — ბალახია

ფოშოშ — ნივთიერება, სილის მსგავსი

ფოჩხ — წვენგამოდენილი მსხლის ჩენჩო

ფოჩლიკ — ჩლიქი

ფოჩიაან — გვარია ლაშხეთში, ახლა მარტო სვანეთშია. წინათ ლეჩხუმში ყოფილან. „ერთი კუამლი ფოჩიანი კაცია მისი ძმა გიორგი და თათია“. „ფოჩიანი გუტა, ფოჩიანი იონა და მისი ძმის წულები“ — გვ. 55. ს. კაკაბაძე, დას. საქართ. საეკლესიო საბუთები.

ფოჩ — ქობაზე გამოკერებული ფორმა.

ფოცხორ — ფოცხვერი.

ფოცეცდ ლიგნე — ფხიზლად ყოფნა.

ფოხ — ფხულე — თითი. „თეს ფოხ მად იყირი“ თვალში თითს ვერ იტაკებ.

ფოხალ — საწყავი ჭურჭელი ნახევარ ფოთიანი. „ღვინის ბეგრის საწყაო ერთეული“, გვ. 157. ისტ. დოკუმენტ. იმ. გვ. 360. „ღომი ფოხალ ხუთი“, ვ. ჩაკვეტაძე, „ქუთაისის ისტორიიდან“, გვ. 181. „ფოხალი ნახევარი კოდი“, გვ. 157, დ. მშვენიერაძე, ტექნ. ლექსიკ. მასალები ქართ. წერილ. ძეგლებში.

ფრაჯ — უზნეო და ავი დედაკაცი. „შე ფრახო“ შ. დადიანის „ნაპერწკლიდან“. ფრიჯაი ლუნ მაღალ ფეხებიანი ხბო. frech (გერმ.) — თავხედი, უტიფარი. „ფრახი (ლეჩხ.) მეძავი ქალი“, ა. ღლონტი.

ფრაანფა — დიდი ტანის მამაკაცის წაქცევა.

ფრაქ — ძლიერ დაქანებული ადგილი.

ფრეი — ქარაფი, ჩაწყვეტილი უკლდო ადგილი.

ფრიჯაი — მაღალფეხებიანი საფურე ხბო; მაღალი, უხეში ქალი.

ფრიითაი — ფართო ფოთოლი.

ფსონ — ფსონი — წილი (გურ.) — ან შემოდი ჩვენთან ფსონში, ან არადა აქედან დაგვეკარგე“ — ეს არ ნიშნავს წილს — აქ ფსონი ნიშნავს ლხინს, კამპანიას საერთო ხარჯით.

ფსიინკიან — მუდამ ავადმყოფი ადამიანი, რომელიც ხან უკეთაა, ხან კი უცბათ ავად ხდება.

ფუვე — დუღს — საფუარი ასადუღებელი. „სისხლი გვიფუვის ძარღვებში“, ვ. ფშაველა, „ომის წინ ჯარის სიმღერა“. „ფუვ — აღფუვნება, გაფუვება, ფუვილი“ — საბა. „ფუვილი — ბუზთა და ჭიათა მრავლად რევა“ საბა.

ფუა — დუღდა.

ფუთარე — ხელებით ფათურობს, ეძებს. „ფუთრაობა — ფუსფუსი, განუწყვეტლად საქმიანობა“, ა. ღლონტი.

ფუთქვე — ხეთქავს.

ფუთეერე — ფათურით ეძებს.

ფუთ — დედაკაცის სასქესო ორგანო, მას კიდევ ქვია — ფუჩ, ბუდ.

ფუთკვიირდ ლიგნე — ზედმეტი გახმობით ან სიცხით უაღოდ დაფშვნა.

ფუთა — შეკვრა.

ფუკვი — მშრალი, „ზღსკი ფუკვი“ — გამშრალი.

ფუკვა — ოდნავ გაშრობა.

ფუულ — შებერვა.

ფულ ხანს — შებერვის დრომდე.

ფუულა — შებერვა, გამობერვა.

ფუული — დაღლის გამო ფშვინავს.

ფუნჩაი — ცუდი შესახედაობის ადამიანი, ცხვირაბზეკილი. „ფუნჩი — ცხვირმომრგვალო“ (საბა).

ფუჟულე — ოდნავ ანთია, „და დაჰსდვა ბნელი საფაჟველად მისა“ (ფსალ. 17,4).

ფუუნჩა — ღორის მიერ მიწის თხრა.

ფუნგვაი — ძლიერ მოხრილი, ბეჭებში მოხრილი, „აიფუნგებოდა საქმე“ — ლ. გოთუა, „გმირთა ვარამი“.

ფუნჯუკვ — ნუჟრი ხეზე, კოპალი ადამიანის თავზე ან სხეულზე.

ფურსკვ — ადამიანის სახსარი, წვივის ქვემოთ.

ფურშუკვ — მშრალი, ხეშეში.

ფურცხვნი — შიშხინებს, ჩუხჩუხებს.

ფურთიინა — არეულობა, სხვადასხვა ნივთიერებების ერთმანეთში არევა.

ფუსტ — ბატონი, ფუსტელთა ტომის ხალხი იყო ძველად. ფუსტა — ციხე ლაზეთში, გეორ. ტ. ნაკ. II, გვ. 402. ფუსტა მდებარეობდა აფხაზეთის მთიანეთში, რომელსაც მისიმიანეთი ერქვა. Furst (გერმ.) — თავადი.

ფუსტ ი გუურ — ბატონი და ყმა — ფუსტელნი და გურანიები.

ფუსტა ლ მსკვეჯ — თეთრი ბუშტუკი — ბუშტუკები — დამწვრობასავით მტკივანი. ამოსდით აკრძალულ საღმრთო ადგილებში მუშაობის დროს.

ფუუფა — შუშა — ცეცხლი ბავშვის ენაზე. fire (ინგ.) — ცეცხლი.

ფუქრე — მტვერი სდის.

ფუქვირ — ქვის მტვერი, ხის ბრელო. „აღიღეთ თქვენ და აღივსენით ჰელნი ნაცრითა თორნისათაგან და აღაფქურიენ მოსე ცად წინაშე ფა-

რაოისა და წინაშე მსახურთა მისთა“.

ფუყვ — ნუჟრი ხისა, ძირმაგარა საბალღამე მუწუკი.

ფუყვს — ძველებური თქმა „თითქოს“.

ფუშ — მუცელზე ოთხფეხს ემართება ერთ ადგილას გამობერვა — ფუში დაავადებაა (კარაბადინი) თიაქარი.

ფუჩქუნი — თითის ფრჩხილქვეშა ნაწილი.

ფუჩ — მუტელი (ბავშვის ენაზე), ჩუჩური ფუთ, Foz (გერმ.); პუც — ლეკურად.

ფუცერა — ბევრის არეულად, უწესრიგოდ სიარული.

ფუცხვ — ფუცხი — ხორცის ქვაბიდან ამოსაღები ჩანგალი.

ფუწ — რიკ-ტაფელობის ან კარტის თამაშის დროს მოწინაღმდეგეს ეუბნებიან წაგების დროს.

ფშანარ — წყლიანი შამბნარი.

ფშელნი — მუცელი უსკდება.

ფშეკვ — მსუქანი ჩივის, ნაძალადევად ტირის.

ფშიტ — მსუბუქად დაცემის ხმა.

ფშილ — მუცელზე ჩარტყმის ხმა.

ფშიკვინე — უცრემლოდ ტირის.

ფშიკ — ფალიის აფეთქების ხმა.

ფშიბი — მცირეწლოვან ოთხფეხის დაძახების ხმა.

ფშუქვე — ხარი ან ძროხა, კარგი მოვლით გაფხუკიანებული.

ფშჷლე — მუცელზე ხეთქავს.

ფჩხილაი — ურმის ხელანები.

ფხა — ხორბლის ან ქერის თავთავის ეკალი, მახვილის პირის ლესულობის ხარისხი, წყება. „იერუფხა“ — ორი ფხა, ჯილაგი, „გუშგვე ფხაამმიშ“, „ჩვენი ჯილაგის — გველისა და თევზის ძვლები“.

ფხაჭ — ნახმარი, გაცვეთილი ცოცხი — უფოთლო შტოებისაგან გაკეთებული ცოცხი.

ფხაკვ — ნაჯახი ან წალდი — ფხის მოშლით გალესილი.

ფხაანკვრი — ხელებსა და ფეხებს ასავსავებს მომაკვდავი. გამხდარი ადამიანი თავისებურად შრომობს.

ფხაანჭვა — ერთი ხელის დავლება.

ფხერა — თვალის ახელა, წკინვა, მოფეხვა. ინგ. ძვ. საქართველო, გვ. 88, ექ. თაყაიშვილი.

ფხეტნი — ბიძგით ერთი ადგილიდან მეორეში ვარდება. ნახ. აფხეეტე. „როგორც ფხიტი ირემი სმენად გადაიქცეოდა“, ვ. ჰიუგო, „კაცი, რომელიც იცინის“.

ფხეტიან — ფეთიანი.

ფხეკ — დაფერდებული მწირი მიწა, „ფხაკო გვერდობა კლდიანი“ (საბა).

ფხიჭ-ფხაჭ — კლანჭების გამოდებით სიარული ქათმებისა.

ფხიტ — შაქრისა ან მარილის ნატეხი.

ფხიჭა — დავლება.

ფხეტნი — უცებ ხტება.

ფხიჭაი — მაღალი, გამხდარი, მაღალკანჭებიანი.

ფხრაწდ ლიგნე — დაფხრეწვა.

ფხუუნკვა — კრუნჩხვა.

ფხულე — თითი — ფხვილე (ლენ. კ.), ფხულე (ჩ. კ.), ფოხ (ლაშ. კ.).

ფხჷრე — ახელს.

ფხჷჟე — შლის, აბნევს.

ფჷ — ფურთხის ხმა.

ფჷჷნთლჷვი — უწესრიგოდ მოძრაობს.

ფჷჷთრევა — აჩქარებული, მოულოდნელი მოქმედება.

ფჷჷნცლეევი — ნელა და სუსტად მოქმედებს.

ფჷთქე — ტეხავს.

ფჷკჷნ — წბილი, შეწბილებული.

ფჷნი — ცხვირი (ბავშვის ენაზე).

ფჷხუი არი — მუქარაზეა სუსტი არსება.

ფჷჷნთლეევი — ჩვილის მიერ მოძრაობა ხელ-ფეხის.

ფჷრი — გამხმარი.

ფჷრცხჷნ — ფაცი-ფუცი.

ფჷრფლავი — უკბილო ან ეშვებიანი წაკრეტინო თლიფინობს.

ფჷრშეეკი — ნელა ჩივილი, ჩივის.

ფჷტე — ხვრეტს.

ფჷშკე — ხსნის.

ფჷცი — სიცივე (ბავშვის ენაზე).

ფჷხ — ფახი — სუსტი მუქარა.

ქ

ქა — გა — გადის — მოწოდება, „ქა-ქა“.

ქაბა — აცდენა, გადავლა, დათმობა,

ქააბჷლჭყი — ყველაფერს გადაქექავს ქურდი.

ქადა — გაცდენა, ცდენა.

ქადიინა — გაცდენა.

ქაaეს — გაიტანს.

ქაaე — გამოდი (ბავშვის ენაზე).

ქავეეთი — ხშირ-ხშირად უძახის გაბმით.

ქავქიან — არაჩვეულებრივად მაღალი.

ქავქანიაი — ძლიერ მაღალი.

ქავქაავი — ქალი ბევრს და უსაფუძვლოდ ლაპარაკობს.

ქავზაიშა — ქავზაისანნი — ორი მოსახლე არის ქვედა ჭველიერში. უხსოვარი დროიდან გაუმრავლებელი კუთხეა. აქვეა მცირე ციხე. ციხის ძირას კლდიდან ერთ დროს თათრების მსგავსად ხმამაღლა აცხადებდნენ რელიგიურ სიტყვებს, განსაკუთრებით აღდგომის დილას — აქვე ყოფილა ხის მორი ზარის მაგიერ.

ქათალაანი — ყანა მუწდიში.

ქათალ — ქათამი. ქათამი თუ იქექება, წვიმა იცისო — ქათამმა თუ ყველი ან რძე დაკენკა, წველადობას აფუჭებსო, დედალმა თუ დაიყივლა, მაშინათვე კლავენ, რადგან ცუდის მომასწავებელიაო. ქათმის წაძრობილი ფრთის სისხლი მეჭეჭებს იწვევს.

ქათქაათი — თეთრად ჩანს, ქათქათებს.

ქაათწიირქე — გადაწონა.

ქათლეედ — პატარა ქათამი, ქათლეელ — (ლაშ. კ.), ქათლოოლ ქათლეედ (ლენ. კ.).

ქაი — მომეცი, მოდი (ბავშვის ენაზე).

ქაიირა ღო — ღმერთმა გვაშოროს.

ქაიღე — იხდის, იხოცავს,

ქაალაი — პარია, შემპარავი.

ქა იყერ — დალევს.

ქა ლეიჟჷჷრე — გაისტუმრა.

ქალაამო — მომეცი, გადმომეცი.

ქაალა — მოპარვა (ბავშვის ენაზე).

ქალჷქეთენე ლიზ — გამოფენილნი არიან რაიმე საქმის გამო.

ქალჷნაყორე ლი — ძლიერ დაბერებულია.

ქალამჟჷგნაალ — მუქარის დროს ეტყვიან მეორეს ულვაშზე ხელის დადებით. „ულვაში შემათოხნეო თუ ასე არ გიყოო და მის გამო ეწოდა ყოველსა ქართლსა ქართლიო“. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. 1, გვ. 456.

ქალამრეყე — უხეშად გვერდი ამიქცია.

ქალაკოდაი — ბალახია, ღვალოს მსგავსი.

ქალიხნე — წართმევა, გამოშვება, ნაკელის გაყრა.

ქალგყოორე — გამონაყრელი, ძლიერ მოხუცებული მაღალი მოხუცი.

ქალი — დედაკაცის სახელად იხმარებოდა ძველად.

ქალშავაი — ბალახია მოვარდისფრო ყვავილებით, „მხალშავა“, ბ. ლექსიკონი, გვ. 31.

ქალაიდაშ — ადგილის სახელია ლაშხეთში.

ქალბაბუაი — ჯიჯთარ — სითეთრის შესადარებლად ამბობენ.

ქამქეთიან — მოსიყვარულე, სტუმრის მოჩვენებით ზედმეტმოყვარე.

ქაამავ — გარეთ.

ქაამშარ — გარე მეზობლები.

ქამუშე — ჭამაზე სულწასწრებული, რაიმეს მოლოდინში მხიარულობს.

ქამქუნე — შიმშილს გამოხატავს დახარბებით.

ქამუშე — დახარბებულად სულსწრაფობს.

ქან — კანაფი არის დედალი და მამალი, მამალს უწოდებენ კერფლას და მისი ნაყოფებისაგან ამზადებენ ზეთს და საჭმელს — ხოლო დედალი, რომელსაც დედალს უწოდებენ, საბოჭკოედ იყენებენ და მისი თესლი არ ვარგა არაფრად. კერკლას, ანუ მამალი კანაფის ნაყოფს გიმბაშ ქვია. ნახ. გიმბაშ — კერკლას ბოჭკოს ქერელი ქვია. Hanf, der (გერმ.) — ბოტ. კანაფი, ქერელი.

ქანა ნასან — ნამენძი კანაფის ბოჭკოს დაწმენდვის შედეგად დარჩენილი.

ქანდარაი — ქათმების საჯდომი ლატანი.

ქანქვლი — განუწყვეტლად მოძრაობს.

ქაანდე — გადააბრუნა ღორმა სათიბი.

ქაანწვეენე — გამოაჩინა.

ქანა — დედაკაცის სახელია.

ქანქრუშე — მაძღარი ცხოველი კუნტრუშობს.

ქანქოროი — მოსულელო ენაჩლიფინა დედაკაცი სწრაფად ლაპარაკობს.

ქაპილარდ — ბოლომდე — ნაპირამდე.

ქაარიოოდე — ტალღით მიდენის წყლის ზედაპირიდან ჭუჭყს.

ქარბაქ — ბაკი.

ქარვა — დაკარგვა, ნახ. თვეფა.

ქარცეცხლ — კანის ავადმყოფობა.

ქარაცუაი — მატყუარა, რომელსაც არაფერი დაეჯერება.

ქარაახი — ადგილის სახელია ზედა ჭველიერში. ქარანი — ქალაქი მესოპოტამიაში. გეორგიკა, ტ. 3, ნაკ. 2, გვ. 403.

ქართ — მრგვალად ჩაღრმაულს ქვია. რიკ-ტაფელობის დროს ქუსლით აკეთებენ ასეთ ნიშანს. ამ სიტყვასთან ხომ არაა დაკავშირებული ქართლის სახელი? სახელ „ქართლში“ ძირეული ქართა უნდა იყოს. ეს სიტყვა წარმოშობით სწორედ ამგვარი, გამაგრებული, შემოზღუდული ადგილის სახელი უნდა ყოფილიყო. „ქართლოს მოვიდა ადგილსა მას სადა შეერთვის არაგვი მტკვარსა და განვიდა მთასა მასზე. ერქვა მთასა მას ქართლი და მის გამო ეწოდა ყოველსა ქართლსა ქართლიო“. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. 1, გვ. 456.

ქასრ — ბალახია, წუელის მსგავსი, ჭაობებში იცის უმთავრესად. ოთხფეხს უჭირს მისი ჭამა. მარტო ცხენს უყვარს. „ქასრა“ — ადგილის სახელი უნდა ყოფილიყო. „ქართი“ მეგრულში, დაუხურავ, შემოზღუდულ ადგილს ნიშნავს. ლიტვურში gardas აღნიშნავს „ზღუდეს, გალავანს, ღობეს, ბაკს“. საქ. ისტ. ნარკვევები, ტ. 1, გვ. 427-428. საქასრია სოფელი ზემო იმერეთში, ძირულას ხეობაში. „ჭაობის თივა“, რუსულ-ქართული სას. სამეურნ. ლექსიკონი, გვ. 22.

ქაასუბრავი — გააცდენს, საქმეს ვერ გააკეთებს.

ქაუულშა — კუთხეა ზედა ლაშხეთში, სახელიდან კაცისა — „ქაუ“.

ქაფოთილ — კარტოფილი (ბავშვის ენაზე).

ქაფ — ტვირთი — „ქაფი ჯავშანთ სამკარიღლე“ ჯაჭვნი ავად მოექაფნეს, მოეკიდოს, მოეტვირთოს.

ქააფათქ — გამოუტყდა.

ქაქ — ფაფა, სომხურად ძღნერი. ქართ. ფიფი. ძღნერი — ფიფინოოლ. სვანურად წყალ ფქვილი, დასადევი წვენი. გააზრება ერთია.

ქაქბირ — მეტყველია.

ქაქბურს ხარღვე — მალავს.

ქაქან — ხმიანი, შეგულიანება.

ქააღირ — გაისტუმრა.

ქაალე — გამოდი.

ქაყგლაი — მთქმელი, პირში მთქმელი.

ქაშან — ბილიკი ტყეში, ოლე ქაშნი ოლე ტყეში. „ქაშანი შამბნართა ანუ თოვლეთა ზედა გატკეცილი სავალი“, დ. მშვენიერაძე, გვ. 32, „ქაშნი ქალაქია სპარსეთში“ — „შორეული ლანდები“, გვ. 594. „ქაშანი — შამბთა და თოვლზედ გაქელილი გზა“, ნახ. გრაბან.

ქაშბეკ — თხელი და მაგარი აპკი.

ქაჩააჩხ — თხელი და გამხმარი ტყავი — თხელი ქალამანი.

ქააჩად ღელს — გავიდა ღელეს, მოცდის დრო გავიდა.

ქაჩა — დაჭრა.

ქაჩი — დაჯდომა (ბავშვის ენაზე).

ქააცი — გუდა.

ქააჩიფ — გამოკვება.

ქააწიი — იპატიჟებს.

ქახი — მოშორებით, იქით, საკმარისი ხარ.

ქა ხაყრა — ძლიერ უყვარს, დამართნია.

ქახიქა — იქითკენ, შორად.

ქახიქააშ — შორებელი.

ქაახცხიკ — დაუზოგავად გამოლია.

ქახაყა — გადაყვება, ვარგა, საუცხოოა.

ქააჯსგგნდეს — გაიგონე, მოგესმას.

ქეებიილარ — ბოროტი მაღიზიანებელი ძალები. „ქეებილარ ხოკდენი“.

ქეედკიაპიირაან — გაიწია რაიმე საქმის გამო, გაჯანჯლდა.

ქეედქგზნაან — სწრაფად გაემართა.

ქეედჭარაან — გადაება.

ქედჭაბე სკობნავ — წინასწარ გზა გაიკვლია თოვლში. წინასწარ გამაფრთხილებლად ელაპარაკა.

ქერჩ — ბუგრიანის კანის ანაცალი, კაცის ქერტლი.

ქევე — გაბმით და მსუბუქად ახველებს ოთხფეხი.

ქეეთშტირაან — გადაუარა, გულიდან გადაუვიდა, ვისმეზე მწუხარება ან სიყვარული.

ქეეთტუუშაან — გადაეხვია.

ქეეთკერსანაან — გადაეჭდო, მაგრად გადაეხვია, წვრილი ბაწარი მაგრად შემოუჭირა.

ქელეფან — ავადმყოფობაა, ნივთიერებაა, რომლის მიღება საწყევლებლადაა მიჩნეული. „ქელეფან ლენჩ დე“.

ქელენთერ — ძლიერ მსუქან ხორცს ქვია. „ქვინთელი (ლეჩხ.) ღორის ხორცის ქონიანი, სქელი მონათალი, ა. ღლონტი.

ქელნაშ — ადგილის სახელია ზედა ჩოლურში.

ქელდიშე — დაღლილი ძაღლი ენაგამოყოფილი ქშინავს.

ქეელთე — ქელავს. ძაღლი დაღლილზე ჩქარ-ჩქარა სუნთქავს.

ქემა — მატება, შოვნასაც ქვია.

ქეემეყჩ — მომეშვი.

ქეენდაბშე — ცის ქვეშ ყანაში, ანუ „დაბ“-ში გამოაცხო ტაბლები.

ქეენქეთენაანხ — რაიმე საქმის გამო ხალხი ერთიანად გამოცვივდა, გამოეხმაურა.

ქვაცარაი — გასახეთქი.

ქვაასი — პატარა ცოცხი.

ქვასა — ქოსა კაცი, რომელსაც საპარსი თმა არ ამოსდის. „კვასსა — უწვერულვაშო, მაგრამ არ დაკოდილი“ — დაღესტნურ ენაზე — რელიგიური უქმე დღე, რომ მოსავალი უთესლო არ გამოვიდეს. Квасос (რუს.).

ქვახიისა — ქრისტეშობის მარხვაში.

ქვალბ — გრდემლი.

ქვარი — ქალის უძველესი სახელი.

ქვექვალა — დახურვა (ბავშვის ენაზე).

ქვარქოოლი — ტკივილების გამო ვიშვიშებს.

ქვაში — მსუბუქი, ხელწამოსაკრავი. „აში ქვაშიდ ხაყახ“. აგდებულად ყავთ.

ქვაშვეთ — დიდებული ეკლესია რუსთაველის პროსპექტზე, თბილისში. სოფლის სახელია ზემო სვანეთში ლენჯერის საზოგადოებაში.

ქვახი — იგივეა, რაც „ქრისტე“-ში ვიჭმ“, ქრისტეშობის მარხვა — ქვახი არის დეკემბრის თვე და არა იანვარი, როგორც ეს ბ. ნიჟარაძეს აქვს აღნიშნული. „ქვაბიში — იანვარში“ — ბ. ნიჟარაძე, გვ. 194.

ქვაჯ — სახნისის სახელური.

ქვასა — რელიგიური უქმე დღე, ნაადგომევს მისი გატეხვა იწვევსო ქვასას ანუ უნაყოფო თავთავს.

ქვან — უზარმაზარი ქვა, რომელიც ერთიან კლდეს არ წარმოადგენს.

ქვანაარ — ადგილის სახელია სოფ. თეკალთან ახლოს.

ქვენიერ — ადგილის სახელია სოფ. საყდარში.

ქვაქუტაი — პატარა და ცუდი სახლი — ქოხი.

ქვაჩი — დაჯექი (ბავშვის ენაზე).

ქვაზიაი — დიდი და მსუქანი ქალი.

ქვეირ — ცივი — Quelle (გერმ.) წყარო, იგივე გრილი.

ქვეელა — გაციება, გაგრილება.

ქვერწილ — ქორწილი.

ქვეენჩ — წკნელის გოდორი.

ქვინთრა — დიდი გოდორი.

ქვემა — ჩაცმა.

ქვეჭნი — ეტევა.

ქვით — ქურდი.

ქვინს იცხვანტე — სულს ითქვამს.

ქვინ ხესკვაანთი — სული ეხუთება.

ქვექვაალა — დახურვა, დაფარვა (ბავშვის ენაზე).

ქვეყნი ავარ — ქვეყნის ქვები.

ქვე — სვანური ენის ერთი კილოს დამახასიათებელი სიტყვაა. კერძოდ, ლეჩხუმის სვანებისა. ეს სიტყვა შემორჩა ლეჩხუმის ქართველიზაციის შემდეგ — ვახტანგ VI-ის აზრით, „ქვე“ სავით სიტყვა არის სვანებმა იციანო.

ქვით — ბარდაბარ. guitt (გერმ.) — ბარიბარში. ქვით გასწორებული ანგარიში.

ქვინ ხანშგრა — სული უდგია.

ქვინ — სული — ქუნ არეში — ადგილის სახელია ლეჩხუმში, სოფ. მახაშში.

ქვინთრა — გოდორი.

ქვინარ — სულები. Soul (ინგ.) — სული.

ქვინ მგწლეები — სული კბილით უჭირავს.

ქვინლგმგენე — სულდგმული.

ქვიქვიტ — ცოცხალი, სწრაფი მომსახურეობის ადამიანი. „ქვიქვიტი“ — (ლეჩხ.) — ცქვიტი, ცელქი“, ა. ღლონტი.

ქვინშაი — ცუდი სულის, კარგ საჭმელებზე რომ სული მისდიოდეს.

ქვინს იჭნე — სულს ინარჩუნებს.

ქვინს დეშ აბეელე — ვერაფერს ვერ ბედავს.

ქვიზ-ქვიზ — დიდი ტრაკიანი ქალის სიარული.

ქვიზაი — მსუქანი, დიდტრაკიანი ქალი.

ქვიშობა თვეი — ქრისტეშობის თვე.

ქვინჩაფ — მაჭიკი, მაჭიკის გარსით გაკეთებული ძეხვი.

ქვინს ხოჭნე — სულს უნარჩუნებს.

ქვინს პგრე — სულს აფრენს ნდომით, სურვილით, სიყვარულით.

ქვინთრა — დიდი გოდორი, მასზედ დიდს კაარი ქვია.

ქვიცი — კაცის ძველებური სახელია, აქედან ქვიცშა სოფ. ტვიბში.

ქვინს ტყაცი — სუნი სდის.

ქიარ მაფხ — ძლიერ ყინვიანი, მოწმენდილი ამინდი.

ქვიშ — ადგილს ქვია ლაშხეთში მთავარ ანგელოზის სალოცავი ეკლესიით. აქ იკრიბებოდა სალოცავად მთელი სვანეთი დიდი აღდგომის ორშაბათ დღეს.

ქიამ — ფერფლი.

ქიაამ — გარეთ.

ქიამ ტაფს — სახლში შეუსვლელად, დაუკითხავად რაიმეს გაკეთება.

ქიაჯ — ქაჯი, დვალგარეული ქალი განსაკუთრებული სილამაზისა და არატყის ქალი

ქია ქიად აგნე — აქიაქებს

ქიაქდაგნე — ხეხავს, ძენძავს

ქიანჩე — გადაღმა, ზურგს უკან

ქიდა — მოხედვა, ხედვა ბავშვის ენაზე

ქიივე — თეთრად ჩანს

ქივ — ამოყვანილი ყველი

ქიამტაფს — დაუფასებელი

ქივ-ქივ — ცარიელი წისქვილის ქვის ბრუნვას ქვია. სწრაფად სიარულსაც ქვია. „მოხდენილი სიარული“ ბარნოვიდან

ქიიზეევე — ზედმეტს იცინის

ქიზ — სიცილი

ქიაამ აგის — გარეთ

ქიზინ — სიცილი

ქით-ქიითი — თეთრი, ნაკლებ ჭკვიანი დედაკაცი უმადურად მოქმედებს

ქიკინე — ქალი ხარხარებს

ქილაი — ქილა

ქილ — ეშვი. „ლეონიდასის ჯარისკაცები ემსგავსებოდნენ ველურ ტახებს, რომელნიც თავიანთ ქილებს (ეშვებს) ილესავენ“ — ძვ. საბერძნეთის ისტორია, ფრანგულიდან ნათარგმნი, გვ. 192.

ქილაფშარაი — ღოჯებიანი

ქილიბალა — მოგონილი ლაქუცი, მოფერება პირმოთნეობით, „ქილიკი მოხუმარი“

ქიმანდ — ხეს რომ გრძლად შეაჭრიან შტოებს, დარჩენილ კაპებს ქიმანდებს უწოდებენ. გრძელ ეკლებსაც ქვიათ

ქიმ — ცრემლი. ამიტომ უწოდა იმ ად-

გილს „ბოქიმი“, საცრემლო ან ცრემლის ადგილი.

ქიმ მუწურშვ — ცრემლ დენით

ქინეშ — ზეთ გამოხდილი კანაფის მარცვლის მასა

ქინშარ — კანაფის ნაყოფიდან გამომცხვარი პურები

ქიინქა — სასტიკად ლანძღვა, გინება

ქინ — სული ბავშვის ენაზე

ქინაი — მორბენალი (ლაშ. კ.)

ქიპ ძაფი — ნეკნის ძვალი

ქიჟ-ქიჟ — თვალებდაცეცებული სიარული, უაზრო მოქმედება

ქირი ფუფუ — ლაქუცი

ქირდიან — დამცინავი

ქიროთაი — დიდრქიანი ძროხა ან ხარი — მოყვანილ რქიანი

ქირმუზე — ზედმეტ სიხარულს გამოხატავს

ქირც — „ოსპი“. ბ. ლექსიკონი, გვ. 168. მწირ ნიადაგზე მოდის და მოსავალს მაინც იძლევა. Hirse (გერმ.) ფეტვი

ქირცალ — ყანების სახელია ჭველიერში

ქირცაი კირ — მოშაო კირი, არა მარმარილო

ქისონაი — არაჩვეულებრივად თეთრი. ნახ. ლგქ ჟგნე — ქისონი. (ლეჩ. კ.)

ქისოტ — ცივი, მსუსხავი ქარი

ქისონ — სასიამოვნო, გრილი ნიავი. „აფსინვა, წყლის ცივი სუსხი, ბერვა“, მ. ჯანაშვილის კომენტ. ვ. ბატონიშვილი — საქ. გეოგრაფიიდან. „ქისონი (ლეჩხ.) თაგვის ფერი“. ა. ღლონტი

ქიფშ — რძის წვეთი. ძროხის ძუძუდან გადმონადენი რძის მცირე წვეთი

ქიფაი — სხლეტია. ნახ. გიბაი

ქიიფშაარე — მსხვილი წვეთებით ნელა და მეჩხერად წვიმს

ქიქნიტ — უბარაქო

ქიქიმდ — აგნე — ცეცხლი ფერფლად აქცევს — ნადირი ხევს „ქიქიმად იქცეოდა“, რ. დვალი

ქიქი — იგივეა, რაც ქუქუ ბავშვის ენაზე

ქიქ — ნახ. ხაქქე — ტყუილს აბნევს

ქიშპინე — ძლიერ თეთრად ჩანს

ქიშუ — მამაკაცის ძველებური სახელია. ახლაცაა იშვიათად ხმარებაში

ქიჩ-ქიჩს — ძალით ფეხით წაყვანა, ჯიკავ-ჯიკავით

ქიჩქიიჩი — დაჩაქჩაქებს

ქიცქიცაი — სხვის ჭკუაზე უაზროდ მოსიარულე გოგო ან ქალი. „ქეცქეცა (ლეჩხ.) მსუბუქი, მოუსვენარი ადამიანი“, ა. ღლონტი

ქიიჭეევი — კარგ წარბებიანი გოგო იპრანჭება

ქიჭორაი — წარბა

ქიჭარ — წარბები ბავშვის ენაზე

ქლავ — ნიავი — სუსტი ქარი. Clond (ინგ.) — ღრუბელი.

ქლეჩენი — აქოჩრილნი არიან

ქლივაი — დიდი დანა, დიდი რქები

ქლიინჩა — კარგი პატივი, ქელეხი

ქლიფ-ქლიფ — დამშეულის აჩქარება საჭმლის მზადების დროს

ქობურდან — დაბალ და დიდტრაკიან ქალს ქვია ლენტეხურ კილოზე. ხოჩიჩს ქვია ცაცხვის ხის კანისაგან დამზადებულ ჩვილის პირველ საწოლს ქვია, ღარივით — ჩოლურულად „ფირეეცხ“ ქვია

ქობაი — ქობა. კაბაზე, ქვედა ნაპირზე სხვა ფერის ქსოვილის ზოლის გამოკერება ან ფორმისთვის ან კაბის სიგრძეში მოსამატებლად

ქოოგხინდ — წაგვართვით, გაგვიშვით

ქოოდე — გავედი

ქოოთდავე — გაარიდა ცეცხლი

ქოოთჭკააჟანდ — გავმწკრივდით

ქოოთქიახ — დააგვიანდა, გაეცალა, დაუთმო

ქოონჩ — წკნელის გოდორი

ქოონჩად — გროვად

ქონცოხ — მშრალი სიცივე

ქოოპრენი — გავფრინდები

ქორსობ — მთლად გაწყვეტა, მოსპობა

ქორი — სახლზედ სახლი აგებული. „ქორედ-ქორედი აგებული. ოთხიხუთი სახლი სახლზედ აშენებული

ქორ — სახლი სვანურად. ქართულად ოჯახქორი მსუბუქი წყევლასავით ისმის. ამბობენ „მშვენიერი ქორედი აიშენა“. ქორენიში სოფელს ქვია ცაგერის რაიონში, სოფელი ქორთა რაჭაში, სოფელი ქორეთი -- საჩხერის რაიონში. გაზ. „კომუნისტი“. „ბევრი არქეოლოგიური ნაპოვნი“, 14. 12. 62 წ. ქორო მამაკაცის სახელი იყო ლაშხეთში, ქორშულა ღელეს ქვია ჩოლურში ყოფ. ტვიბში. ქოროოლარ უძველესი მოსახლეები იყვნენ ჩოლურის ტერიტორიაზე. „ქორთა ანკარა წყაროა ქ. ახალქალაქის ბოლოზე“. ტაოში იყო ქორთა გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების მიხედვით“ — ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის ისტორია, წ. 3, გვ. 68. „და გარდამოიყვანა ილია იგი ქორისა მისგან სახიდ (3 მეფეთა 17,7-23). ნაპოვნი არქეოლოგიური ძიების ძეგლებიდან ადრეულია საქორიოს ხელცულები, უხეში საჩეხი იარაღები — კაცხიდან“, საქ. ისტორ. ნარკვევები, ტ. 1, გვ. 89. „უქმნეთ უკვე მას ქორი მცირე; დაუდგათ მას მუნ ცხედარი და ტრაპეზი და სავარძელი და სასანთლე“ (4 მეფეთა, 8-17). აქედან ჩანს, რომ როგორც ალმოს. საქართველოში, ასევე დას. საქართველოში სარწმუნოების საკითხებს ქორეპისკოპოსები განაგებდნენ, ე. ი. სახლის შინაური ეპისკოპოსები.

ქორა დაბ — ყანის სახელია ქვ. ჭველიერში

ქორონიში — სოფელია ლეჩხუმში.

ქორო — მამაკაცის სახელი იყო ლაშხეთში, ახლა არ იხმარება

ქორშულაი — ღელეს ქვია სოფ. ტვიბში

ქოროოლარ — ესენი უძველესი მოსახლები ყოფილან ჩოლურის ტერიტორიაზე. ზედა ჩოლურში და გარდაფხაძეებს ღალატით გაუწყვეტიათ

ქოოსქიახ — დაუთმო, დაუცალა ადგილი

ქოტუშეერალ — ქოტუ — კაცის სახელი ყოფილა ძველად, ძლიერ მოდგმას ქვია ზედა ჩოლურში.

ქოქოოდ — სოკო

ქოქო — უძლები, მშიშარა

ქოქდ კგდე — ძირფესვიანად სპობს, მთლიანად სპობს — ქოქ — Cock (ინგ.) — მამალი

ქოქოჩ — ქოჩორი. „ყუაზე მაღალი ქოჩოჩი აქვს, „მჭე. რაჭაში“, გვ. 155.

ქოჩი — საქონლის, უფრო ხბოების გასადენი ძახილი. დიდს აგოოჩს ეძახიან

ქოჩვაი — კაცის სახელი ყოფილა ლაშხეთში, აქედან — ქოჩვაიშერლ. მოსახლეები არიან სოფ. შკედში.

ქოოცალა — აკოტრება (ბავშვის ენაზე)

ქოოჯალა — ბავშვის ნაშენს ქვია — აქოოჯე — აგებს არამტკიცედ
ქოხბიდ მაგ — გადავჩხრიკე ყველაფერი
ქრაფ — ქარაფი
ქსან — კანაფის ბოჭკოს საზომია. სანთლის ცვილის საზომ-საწონი, სარწყავი. მდინარეს ქვია აღმ. საქართველოში, „კსანი 33 სიმხალია", გვ. 115, ვ. ბატონიშვილი, საქართველოს გეოგრაფია. „გუერდის ნაოთხალსა ქსანი ეწოდება", ტექ. ლექსიკური მასალ. ქართ. წერილ. ძეგლებში, გვ. 156.
ქრიინჩა — ხორცუხვი ქეიფი
ქსიტინე — სუსხიანი ქარი უბერავს, წვრილად ახველებს
ქსუვ — დაშინებული ნადირი, ფრინველი. „ქსუს გახლის გააგარეულებს". გან. ლექსიკონი, ტ. 2, გვ. 88. „ქსუვი — ფრინველი შეუჩვეველი" (საბა). „კაცსა არას არ იახლებს, ერიდების, ჰკრთების, ქსუობს" (ვ. ტ.)
ქსჷჷლი — ბატი ქსიტინებს
ქსჷჷლს — სრიალი თოვლზე
ქუთან — ინძრევა
ქუთარ — იგივე — ფუთარ — კაცის სახელი
ქუთულო — კაცის სახელი ყოფილა ძველად, ქუთულოშერ — სოფ. ზედა ჭველიერში, მოდგმა ამოწყდა. „ქვთასის თემი ერქვა აფხაზეთის ჯიქეთის ყველაზე ჩრდილოეთ ზონას, სადაც მდებარეობდა ნიკოფსია — სახელწოდება ამ თემს მიუღია პუნქტიდან ქვთასი (ქუთაისი), რომელიც ერთხანად ამ კუთხის ცენტრი ყოფილა", პ. ინგოროყვა, „გ. მერჩულე", გვ. 163
ქუთააშ — ქუთაისი
ქუთმჷჭე — გამომცხვარი ხაჭაპური

ქუთ — ყველიანი, დიდი პური
ქუთაა — ფუწ — თამაშის წინ წილისყრისათვის ბრტყელი ქვის აგდება
ქუთლამზჷრ — ტაბლას სალოცავი
ქუთ მჷჭე — ტაბლამცხვარი, ერთ მხარეზე დაფურთხებულს ეძახიან, „ქუთაა ფუწ". ქუთს დასველებულ მხარეს უწოდებენ
ქუთულდაშ — კუთხეს ქვია სოფ. ბულეშში
ქულა — რბილი თმა ღორის ჯაგარის სიღრმეში
ქუულა — სუნება
ქულბაქ — სამჭედლო დანადგარი. „ქულბაქი დუქანი არის", ვახ. VI. „სხვანი გამექცეს, მიმართეს მათ — მათსა საქულბაგესა" (ვ. ტ.). ქულბაქი სოფელია ლეჩხუმში
ქუულ — ნელი შებერვა, ცივად — Kühle (გერმ.) — გრილი, ცივი. Cool (ინგ.) გრილი
ქუნააგ — სული
ქუნზუმ — ანაწყოლ
ქუნი — ქუნჟი — სული სულზე
ქუნჩალ — სიმინდის ტაროს ჩალა. „ქუნჩალი (ზ. აჭარა) სიმინდის ტაროს ფუჩეჩი", ა. ღლონტი
ქუნეელუ — სულები, სული
ქუნაი — დასუნთქულის გამომწვევი
ქუნი ქუნჟი — სულზე მოუთმენლად
ქუნუშ ლირდე — სულზე ყოფნა
ქუუნიიშ — ადგილის სახელია ზედა ჩოლურში მამში
ქუნჟი — კვეშა სულზე გატყდომა
ქუნქრუზი — სიხარულით ცელქობს
ქუურა — წალკოტი
ქურუხ — აქურუხებული. „ქურუხ წარბებს", ლ. გოთუა, „გმირთა ვარამი", გვ. 107, „ქურუხ ინგ. პირქუში", გვ. 265, ე. თაყაიშვილი, ძვ. საქართველო. „ქურუხა — წარბშეჭმუხვილი" (საბა)
ქურმუზე — ძალლი მხიარულობს
ქურხვაი — მთვარის სხივის ნაკადი სიბნელეში. ქურხვაის ხესგური
ქუს-ქუს — ჩიტის დაკვლის შემდეგ სოველს ნაკვერჩხლებზე ატარებენ და ასე იძახიან
ქუუტა — სუნება (ბავშვის ენაზე)
ქუხვ — მუწუკი
ქუფ — წკნელებისაგან გაკეთებული ტალახით შელესილი დიდი ოთხკუთხა გოდორი. „ჩასვეს ლერწმის კალათაში" (კუფფი), ზ. კიკნაძე, შუამდინარული მითოლოგია (შუმერულად), გვ. 284
ქუფჩა — მაჭიკისაგან გაკეთებული მსხვილი კუპატი. საბუთების კრებული
ქუფუუნჩო — წკნელებისაგან დაწნული გოდორი
ქუქუ — მოჯმას ქვია ბავშვის ენაზე, ქუქუნაკი (საბათი)
ქუცს ხვეჩო — მოვჭრი (ბავშვის ენაზე)
ქუჷჷჭა — სუნება (ბავშვის ენაზე)
ქშა — ქათმის გაღევნა
ქშელე — ხვნეშის მაძღარი ღორი
ქშჷჷლი — უხმოდ აკუებს
ქცევა — ცუდი ამინდი, წვიმა
ქჷჷლთე — სწრაფად სუნთქავს დაღლილი
ქჷჷლ-ქჷჷლ — უდიერი გადაძახება
ქჷჷლს აჩად — სწრაფად წავიდა
ქჷთხ — თეთრი, რბილი მუწუკი
ქჷრჷნ — ფჷკჷნ — გაწბილება, ლიქინი

ქჷრაფ — ქარაფი, ჩაწყვეტილი ადგილი
ქჷრკნ — ტკრციალით იცინის
ქჷრქანად — ბოლომდე დალევას ქვია
ქჷრქჷნ — მსუბუქი, სწრაფი სირბილი.
ქჷრქჷნ ვჷკჷნ — პირფერობა, მოჩვენებითი კარგი ქცევა, ლაქუცი.
ქჷრჯინ — გამხმარი მჭადი — ოსურადაც პურს ქვია — ქჷრჯინ. „ქჷრჯინა" პური ოსურად, ქერის ფქვილისაგან გამომცხვარი", ექ. თაყაიშვილი
ქჷჩხ — ბალახია
ქჷსე — ფიფქი, მშრალი თოვლი
ქჷქშჷ — ძვრა, ადგილიდან დაძვრა, „ქჷქშის დეშ ხეჩო"
ქჷს-ქჷხ — გადადება-გადადება, დაგვიანება-დაგვიანება
ქჷხე — აგვიანებს, გვერდზე წევს
ქენა — გადარევა „ესეთსა ადვილსა ესეთი მოჭირვებული შენადმცა მოქენედ არ ვიყავ" (ვისრამიანი)
ქენჩერ — ჯაგარი
ქეო — მამაკაცის ძველებური სახელია, ახლა არ იხმარება.
ქეენწუხვე — გამოწოვა, მოინელა
ქეოშა — სახლობას ერქვა სოფ. ბულეშში. ახლაც არიან სულ ექვსი კომლი
ქერაი — ჩალისფერი ხარი. Gerste (გერმ.) — ქერი.
ქერახს — დიდი და მსხვილი სანთელი, ყავრის წვრილ ნაპობების კონას შიგნით გამხმარ ჯოხს უტნევენ, გარედან სანთელს შემოაკრავენ და ჩამოქნიდნენ როგორც სანთელი — ფეხიანად დგამდნენ მკვდრის სას-

თუმალთან და ეკლესიაზეც მასი წამძღვარებით წაასვენებდნენ“. „ქარახსი დიდი ყანწი“ დ. მშვენიერაძე, გვ. 133, „ხარახსი რქის სასმისი“ დ. მშვენიერაძე გვ. 134. „ქარახსი — ხარის ან კამეჩის რქა, რომელშიც ურმისათვის კუპრს ინახავენ“ ა. ღლონტი. ქართ. კ. სიტყ. კონა. ტ. II. „ქერახსი — დიდი ყანწი“ საბა.

ქერქ — ხის გამხმარი კანი, ანდა კვახის კანი — корка

ქერჩ — მშრალი ქერტლი

ქერჩაალ — ქერცლიანი

ქერქეციან — ბრუტიანი, მოღრეცილი, მოძრავი თვალებით.

ქეესკჷ — დაიჩქარე

ქეერ ეესიამ — ლეექვნე — რომ რამეს იტყვის

ქეშენი — საფლავზე დადგმული კარავი

ქეშტნი — ენად იქცევა

ქეშლე — დაღლისა და სიცხის გამო პირდაღებული სწრაფად სუნთქავს

ქეხნი — გვიანდება

ქეხა — დაგვიანება, გაწევა

ქეეხმიყნაან — მიწა ბზარით გამოეყო

ქეეხრაშვვაან — ჩამოიშალა თივის ზვინი, ტაროების გროვა

ღ

ღა — ტომ, ზე „ამღა დეემ ჯაავდი“. ამიტომ არ გაძლევს — „ამღა იარს ხვეექნე ვარს“ — ამაზე ვის ვეტყვი უარს

ღაბნა — მოზვერი, ასაკში შეუსვლელი სახარე

ღადღაადი — გაუფასურებულად ხმამაღლა ლაპარაკობს. „ღადღად (გურ.) (იმერ.) ბევრი, ხმამაღალი ლაპარაკი“, ა. ღლონტი

ღადარ — ნაკვერცხლებიანი ნაცარი

ღადალ — ბაღლინჯო. „ღანდარა (იმერ.) ბაღლინჯო“, ა. ღლონტი

ღავღაავი — ნაღვერდალის ფერად ჩანს

ღაზვ — ბუზია, რომელიც ცხოველებსაც კბენს და ადამიანსაც. „მოშორვება საყვარლისა მას შექმნიდა მისა ღაზოდ“ (ვ. ტ.)

ღათ — ოდე. „იერუ ღაათ“ ორი ოოდე. ღეეთ (ლაშ. კ.) ღიათ (ლენ. კ.)

ღალ — შებრალების გამომხატველი სიტყვაა. ქართულში ეს სიტყვა არაა. „ეჯი ღალ ლას“ — ღალი — დაკოდილს ნიშნავს, ჯიშკარიანი, გვ. 46. ამ სიტყვაში მეცნიერება ვერ ერკვევა, სიტყვას ავადმყოფობის აღნიშვნადა სთვლის, გვ. 47, ჯიშკარიანი, მეცნიერება სვანური სინამდვილის მიხედვით, ეჭვი არასწორია. ჯიშკარიანი

ღაათაშ — ოდა

ღადარ — ნაკვერჩხალი

ღაათ — ოდე (თანდებული)

ღავ-ღავი — ცუდად მეტყველებს

ღალ-ღალს — შეცოდების გამომხატველი სიტყვა, ამ სიტყვას მეცნიერება ავადმყოფობის აღმნიშვნელად სთვლის, ჯიშკარიანი, გვ. 47

ღალე — ფრთა

ღალაბ — დახვედრა და მიტყუება

ღაამნა — დახანება

ღანწაალი — თხელი ტანის მაღალი უსაქმური დაიარება. „ღანალი“ — (იმერ.) უსაქმოდწ თრევა“, ღლონტი

ღანდალ — კეტეტილ ბაღლინჯო, ხის ტილი

ღანა — გამოდენა, ხაღნე „ხვაიდ ხაჯეშ კოჭოლერ ახღანა“ ბევრად ღირს პატარა რომ გამოსძალო

ღაანავ — ორსული

ღონ — ხან ხაარ — დრო აქვს გასული

ღანვირ — ადგილის სახელია

ღართ — ნაბადი ჭანეთში გეოგრაფიული სახელი ხართონ, უდრის „ღართს“, ახლაც ამგვარი სახელი არის ქართლში „ღართის კარი“, ქართ. ერის ისტორია, ივ. ჯავახიშვილი, გვ. 421. ღართი (ჯავახ. რაჭ.) ნაბადი — ა. ღლონტი

ღარღაად — უსაქმურად მოყიალე ბიჭი (გოგოზე არ ითქმის)

ღარდავან — სხვადასხვა ფერის ზოლებიან ღორს ჰქვია, გოჭსაც

ღარტაფ — ფერდობი, გვერდობი

ღარ — ღარი

ღატავ — თეთრ სახეზე დაწვირიანების გამო ჭუჭყის ლაქები

ღაუული — ტკივილებისაგან დასუსტებული ჩუმად კვნესის

ღაფა — შეღებვა

ღაღვ — პატარა, გაბერილი გოჭი — განუვითარებელ ბავშვსაც ჰქვია

ღაღანე — ღიღინებს — კარგად უკიდია შეშას

ღაწვ — ღაწვი, ლოყის შედარებით გამობერილი ძვალი, თვალთა განივ ხაზზე. „ბროლ ბადახში გაალაწვე'ს, და გიშერი აწამწამეს“ (ვ. ტ.)

ღააჯე — დასცინის

ღააჭა — ნიჟარა, ყბები. „ღრაჭა — ძვალთა და რბილთა საშუალი“ (საბა)

ღააჭე — ცუდად მასხრობს ტუტუცი ბიჭი

ღედნი-გვაშდ — საქმით და დარდით

ღედ — დარდი

ღედერ — ცერცვი

ღეევარ — დამნაშავე

ღედრაალ — ცერცვიანი პური

ღეეთ — ლაშხურ კილოზე ნიშნავს ოდეს — ჩოლურულად ღაათ, ლენ. კ. — ღიათ

ღეი — ბალახია ტყის ზონაში, საჭმელად იყენებენ. „დუცი“ — ბ. ლექსიკონა, ა. მაყაშვილი, გვ. 168

ღედ ხაარ — დარდი აქვს

ღედ — დარდი

ღელ — ღელე, ცდა

ღეელა — ღელე, მოცდა (ბავშვის ენაზე)

ღენა — „ამჟი ღენა“. „არამედ მიავლინე ღა (ღენა) ხელი შენი და შეახე ყოველთა შინა, რომელიც აქვს უკეთუ პირითაღა თუ გაკურთხევდეს შენ“ (მუხლ. 1,21)

ღენაიი — „ამჟი ღენაიი“

ღენიი — ასე

ღენ — ვითომ. „ეჯი ღენ დესა ჯუღვა“ ის ვითომ არა გაქვსო

ღენაიი — „ამჟი ღენ ლეჩმუნედ“

ღენწვიშ — სახნისი

ღენჯურიაი — არასრული ტარო. რომელსაც იშვიათად აქვს კაკლები გვანჯარ უწოდებენ — ხოლო რომელსაც ერთ მხარეზე კაკლები აქვს, მეორე მხარეზე სულ არა აქვს ღენჯურიაძს უწოდებენ. „ნაღენჯურა“ არის ადამიანის კბილებით ნაღრღენი, ხოლო უმი, ჭყინტი ტაროს ნაღენჯურა — ღორის, ძაღლის, მაჩვის ან დათვის კბილებით ნაღრღენი“, მ. ალავიძე, ოკ. ლექსიკონი, გვ. 90. „ღენჯურე (ლეჩხ.) ჭყინტი ტაროს ვული“ ა. ღლონტი

ღერღეციან — ბრუტიანი

ღერღილ — მსხვილად დაფქული სიმინდი ანდა ცერცვი. „ღერღილი არს ხშირად დალეწილი ცერცვის კაკალი საფქველზე“ (საბა)

ღეერ — ღერი, ყალიონის ღერი

ღერა — მოცილება

ღერბეთ — ღმერთი. „რამდენი კაცი გამევიყვანე დღვიდან ისე კი, ჰელბეთ ასზე მეტი იქნებოდა“, წერილიდან „ზღვის ლომი“, ჟურნ. „დროშა“ № 8, 1962 წ.

ღერმეთ ხაქდის — ღმერთმა ააცილოს

ღერთა ყერ ღვარა — ღმერთის ანგელოზის ფიცით — ყერ — ულამაზესი დედალი უნდა იყოს ზემო სვანურად, ყერ — დედალი ღორი

ღერთალ — ღმერთები

ღეღერაი — დაბალი, დიდმუცელა გოჭა, ბავშვი

ღეჯე-ღუჯე — წვრილმანი უთანხმოება

ღვარამუნაი — ფრინველია. ჭალებშა იცის, ფრენა უჭირს, თუ კი ვერ ნახა ფეხებს უკან საბიძგებელი — უყვარს სირბილი

ღვასკ — ჭია

ღვასკლისერ — პირიდან მოშარდვა — გულის რევა იცის და მომლაშო წვენი თავისთავად სდის პირიდან — ესაა ნიშანი ჭიის ყოლებისა

ღვაშ — ხარ-ჯიხვი

ღვააი — „ქახაარ ღვააი“ ეყოფა კი? (არა ზუსტი თარგმანი)

ღვაშა — ვეერე

ღვარ — ღვარი

ღვასკ — მცენარეს ქვია, რომლის ძირებსაც ჭამენ. აქედან ადგილის სახელია ზედა ჭველიერში.

ღვარა — „მიჩა ღვარა“, ფიცილი — მისმა მზემ, ფიცმა

ღვაჩლაარ — ჩიყვიანი, ღაბაბიანი

ღვაჟმაარე — მამაკაცი

ღვაჟმაარეემი გაალ — კაცთა გუნდი

ღვანჭი — ბალახის ძირები, გაფცქვნილი, გარეცხილი იჭმევა, „მაჩიტა“ — ბ. ლექსიკონი, გვ. 168

ღვანდალაი — გამხდარი, გრძელკისერა

ღვარტაკ — ტიტველი ბავშვი, ბიჭი

ღვარპალ — გამცდარი, თმაგაცლილი ცუდი ლეკვი

ღვაჟ — მამა, მამრი

ღვაპ — თოვლნარევი ტალახი, გაწყალებული თოვლი

ღვესტაი — სხლტომია, სლიპი

ღვებ — სკა, ზემო რაჭაში ღები კი არ უნდა ყოფილიყო, არამედ ღვებ! ღობ ლაშხეთშიც არის, სოფ. ღობი

ღვეერი ლადარ — ცხელი ნაცარი და ნაღვერდლები

ღველი ერე — მგონია, რომ

ღვენიი თგში — დიდი წვალებით

ღველი — მგონია, მგონი

ღვენძილ — ნამცხვრის ადგილობრივი სახელია

ღვეზე — ქონი, რომელიც მეტ-ნაკლებად ყველა ცხოველს აქვს

ღვენლილაი — სუსტი, მაღალი და წვრილი ტანის ახალგაზრდა კაცი. ინგილოურად „ღლივანწ“ სუსტი და წვრილი ტან აყრილი“, გვ. 266, ექ. თაყაიშვილი

ღვიდაი — გრძელი და თხელი ღორი

ღვისტაი — მსუქანი გოჭი

ღვილაი — გრძელი წკნელი, ჭოლოკი

ღვიპ — დამდგარი ღრმა წყალი

ღვილ-ღვალ — წკნელის მირტყმა-მოტყმა

ღვინაი — წითელი ხარის სახელია

ღვიღვაი — მსუქანი და დიდი კატა

ღვიდ-ღვიდ — მაღალი და წვრილი ტანის ადამიანის აჩქარებული სვლა

ღვლიაპ — ცუდად ჩაცმული წვრილი ტანის ადამიანი. კატიტვლებული ბარტყი. „ღულიაპი — ფრინველის მართვე“ (საბა)

ღვიდაი — გრძელი ქვეწარმავალი

ღვლიჭ-ღვლაჭ — გაქნილი წკნელის გადაჭირ-გადმოჭირება

ღიბაი — გასუქებული თავ-ყბით

ღიივე — კარგი ფერის ჩანს

ღილ — ფერადი ბუშტი მკერდზე საბნევი

ღიმ — ღიმი

ღინტ — პატარა გოჭის სახელი, მასზე მოზრდილს თომირს უძახიან. „ნაღინტალი (ფშავ.) — დაჩაგრული, დაპეჩავებული“

ღინდიიშ — მთლად გამხდარი, ძვლებზე დასული

ღირკლარ — ძველებური ღილები, ახალუხის შესაბნევი

ღირღიტი — იცდის და იხვეწება

ღირღლაარ — ჩიყვიანი, გაბზარულ ხმიანი

ღაირულ — უფრო კარგი ფერის, დარიანი

ღიტო — უბრალოზე მოციმარი ბიჭი — თავის თქმაზე მარტო მოცინარი

ღიიტეევი — იღრიჯება, ცუდად მასხრობს

ღიფს — ახლად დაბადებული გოჭი

ღიძინ — გაღიზიანება, წასისიანება

ღიიჯეევი — იღრიჯება

ღიძი-ღიძი — გაღიზიანება ძაღლისა

ღიჯინ — ღიჯუ — ღრეჯია ბიჭი

ღლავ — დიდხახიანი ადამიანი, თევზი

ღლივაი — დიდთვალება

ღლავიაი — დიდთვალებიანი, მსხვილი და შავი ნაყოფი

ღლიჯარ — ცუდი კბილები

ღლიცე — მასხრობს. „ღინცილი — არს ცუდი სიცილი“ (საბა). Witze (გერმ.) ოხუნჯობა.

ღლიკიაი — მაღალი და გამხდარი — წვრილფეხა

ღლივაი — მსხვილ შავ თვალებიანი — თუკი თეთრთვალებაა, იტყვიან — ბლივაი

ღლაანჯვა — პატარა კბილებით ჩაკბეჩვა

ღლაბუცე — მასხრობს

ღო — მერე
ღოო — თურმე
ღობრა — ხონჩა
ღობ — სკა, სოფელს ქვია ლაშხეთში
ღოდ — სანამ
ღოთ — კინაღამ, ოთ (ლაშ. კ.), ვეთ (ლენ. კ.)
ღოოთაშ — კინაღამ, ვრთაშ, ვეთაშ.
ღოი — დამუქრების სიტყვა — მერე და
ღოლიააქ — ცხვარი
ღოლი ერე — მგონი რომ
ღომაი — მერე რა
ღომალ — ყორანი
ღომიირ — ნაძვი
ღორავ — მოტყუილება
ღომლაი — შავი ძაღლი
ღორღოშ — ორღობე
ღორეკ — პატარა კავი, თოკსაგრეხი
ღორღოთიან — შურიანი
ღორღ — ღორღი, შამბნარი
ღორვაი — მატყუარა
ღორღოლ — ბუ — უჰუჰუ — Uhu — ჭოტი (გერმ.)
ღორთელ — ოთხფეხის ჩიყვი — „ღორთელი დაავადებაა, რომე ყურის ძირსა და ყელსა გამოვა“ (კარაბადინი)
ღოორწილა — გამხდარი, მაღალი კაცი
ღოსერ — მერე
ღოოღი — მსხვილი თივა, უხეში ბალახი
ღოღ — არაქათი
ღოღთ — რბილი
ღოღორაი — ჩიყვიანი
ღოშგინპილს — უკანასკნელად
ღოშგინ — უკან
ღოშტ — უკან, ღოშდ (ლაშ. კ.) ვეშტ (ლენტ. კ.) — კინაღამ
ღოჩორაი — ჩიყვიანი
ღოშვმე პაშდვ — უკანა ნაწილი წვივისა
ღოოშტაშ — კინაღამ

ღრაანღა — პატარა ბავშვის დაწოლა, დაგორება გოგოსი, ბიჭისა — ჭრანჭა
ღრამ — ღრმული, უწყალო ხრამი. „ღრამი — სიგრძე უსივრცო“ (საბა)
ღრეეჟი — ნაძალადევად, ნელა ბრუნავს წისქვილი
ღრინავი — ღღე-ღღეზე ცოცხლობს, არც ცოცხალია, არც მკვდარი, ცოცხალმკვდარი
ღრიწ — კარის გაღება, სახურავზე გამოხდენილ ბგერას ქვია
ღრიცაალ — ძლიერ ბრუტიანი
ღრიანკ — გამხდარი პირუტყვი
ღუულს ესღრი — წყლის ნაკადი მოჩუხჩუხებს
ღროონ — ყვინთი
ღუბაბ — დიდი გუნდა
ღულე — „ღელე-ღულე ზაგანი ზაგაარ“ — პატარა ღელე, „ღულე წურილი ღელე“, დ. მშვენიერაძე, ტექნიკური ლექსიკონი, მასალები ქართულ წერილობით ძეგლებში
ღუღვაბ — დიდი, მსხვილი, დახვეული შალის ძაფი
ღულაი — მუხლი
ღუული — ღორი ღრუტუნობს — სოფ. ღუ ლეჩხუმში. „მას ვიგონებდი მღვიძარე რა მიმეძინოს ღულითა“ (ვ. ტ.)
ღულაი ჯილაიშვ — მუხლმოკვეთით სირბილი
ღუნ — ხბო
ღუნძულ — ბეწვი
ღუნი ნიჩვ — ბალახია სამი ფოთლით, დაბალი ღეროთი, ხბოს პირი
ღურღუც — მორევი, ღრმა მოტრიალე ნაწილი მდინარისა. „მორევი, ღრმა წყალი“, მ. ალავიძე, ოკ. ლექსიკონი, გვ. 94

ღურმუუთიაანი — ადგილს ქვია, მთა თეტენარზე
ღური — მივდივარ, წავალ
ღუურე — გამუდმებით ჩივის — ცეცხლწაკიდებული კუნძი ღვივის
ღურე — ვიცილებ, ვკლავ, ვისტუმრებ ცუდად
ღურღვნი — ჩუმად და გაბმით ტირის, კატა კნავის
ღურღუნს — ჩუხჩუხით
ღურმაანა — კვამლის დენა, აკვამლება
ღუტი — გოჭს ეტყვიან საალერსოდ
ღუტუ — პატარა გოჭი
ღუფურა — შავებში ჩაცმა
ღუულს — წყალი მიდის თავისუფლად
ღუღვაბ — ძაფის დიდ ხვიას ქვია, პატარას კუკვას ქვია, ნახ. „გოგოია კვისკვისა“
ღურღვლავი — ჩუმად დრტვინავს მსუქანი კაცი
ღუღვნა — იდაყვი, ნიდაყვი
ღუჩ — ჩიყვი
ღუუძაი — მორბენალი, ჭომაი (ჩოლ. კ.), ქინაი — (ლ. კ.)
ღჯილარ — ღრძილები
ღ₰ლი — ავადმყოფობის გამო სუსტად კვნესის
ღ₰ნტლი — გოჭი ეძებს ნეზვს, ან ყანიდან გასასვლელს
ღ₰ნ — ღ₰ნ ი იემურ — აღაპი და ჩვეულებრივი დრო, არა საალაპო
ღ₰ნი თხუმ — აღაპის საწყისი
ღ₰რწლავი — ღრიწინებს
ღ₰რჯნი — ღლიცინობს
ღ₰რჩ — ნაღვერდალი
ღ₰₰რჩე — ღვივის
ღ₰₰რე — ღვივის
ღ₰რე — ისტუმრებს
ღ₰რი — მიდის
ღ₰რდ — წადი
ღ₰რმაანა — ოხშივარი (ლაშ. კ.)
ღ₰₰რე — ღრინავს, ღრენს
ღ₰ღ₰ღ₰ს — გაუბედავი ქმედება
ღ₰ში — გაღივებული

ყ

ყაბულს — თანახმას
ყაბა — ნაჯახის პირზე ამოსადები ხის ნაჭერი ნაჯახის ჩამოსაკიდებლად
ყადიირ — დამადლება. „ყადირ“ (ინგილ.) ამაგი, სიკეთე, ა. ღლონტი
ყადავათდ — აშკარად. „ყადავარდ ბრიყულ მთქმელობით“ (საბა)
ყადრაალა — დაზიანებული მტევანი
ყადსედა — წყვილის გარეშე დარჩენა
ყაე — კრეტინის სიტყვა. „ყაე ბოშ ყაე“
ყავ — ყავრაალ — მეჩხერი
ყავაარ — თხლად დათესილი
ყავყე — გაბმით და უშნოდ მღერის
ყაზანდარაი — უშნო, მაღალი ახალგაზრდა
ყაზააყ — მოზრდილი ვაჟკაცი — შემოსულია ალბათ რუსეთიდან
ყათ₰მ — ამბობენ წელი ყათ₰მ — ან კისერია ან სასქესო ორგანო
ყათლან — კაცის სახელია
ყაილარ — ჩხუბი. „ყაილა შეხვდომია“ — დ. კლდიაშვილი. არ უნდა იყოს სვანური წარმოშობის
ყალბაყვირ — ქვაბის სახელური
ყალდ აგნე — მონაყავს
ყალჯიგა — დანაყვასავით გალახვას ქვია
ყაალდი — უმოსავლო, მწირ მიწას ქვია
ყალა — კოცნა მოზარდის ენაზე. ნახ. ლიყაალ
ყალა — ნაყვა

ყაალვა — შეშინება
ყაალდი — ფიცხი მიწა
ყაალვჩვაანი — ყალჩვაანი — საშიშარი ქვევიდან
ყალბჷჷლ — ზიანი, სიდამპლე ხეში — მცირე ფუღურო
ყამჷრ — ყამჷრდ — დაუღეჭავად ყლაპვას, ანდა გემოსჩაუტანებლად სმას ჰქვია
ყამა — დიდი დანა. ექ. თაყაიშვილი. ძვ. საქართველო, ტ. 2, „ყამა ხანჯალი", გვ. 22
ყამპვლი — დიდი ძაღლი საჭმლის ნდომით ყლაპავს ნერწყვს
ყანჩვ — ყანჩა
ყანყვლი — უშნო, მსუქანი, მოკრეტინო კაცი ლაპარაკობს
ყანტალაი — მეტად რბილს ჰქვია. მოსაკრეფ ლობიოს ჯიშსაც ჰქვია
ყატილაი — რბილი კვახი
ყანყათ — უსაქმოდ ბჭობას და ყიალს ჰქვია
ყანირვ — ზომაზე მეტად მაღალი კაცი
ყანცლაარ — ღორის ქონის ნაფლეთებნარევ მჭადებს ჰქვია
ყანყრათე — ტყუილად აცდენს დროს
ყანყაალი — მოშვებულად, რბილად დაიარება — ყანყალი (დ. კლდიაშვილი)
ყანთარ — გადაწეული
ყავ — ყანაში დაუთესავად დარჩენილ ადგილს ჰქვია
ყაარ — ყავარი
ყარჩაი — ზღაპრული ძაღლი, სახეზე შავ-თეთრი ძაღლი
ყაარიიშ — სოფელს ჰქვია ლენტეხში
ყარჭორტი — მამაკაცი ხმამაღლა ლაპარაკობს, ეხმიანება
ყარყაალი — ზარმაცი და მესუფრია ბევრს ლაპარაკობს
ყარვაალ — ყანაში მოტიტვლებული ადგილები, დაუთესავი
ყარყაშ — ქალების ჩხუბი. „ჩუენ შუა საყარყაშო საქმე აღარა დარჩა რა", გვ. 29, „საქ. სიძველენი", ტ. 2, ე. თაყაიშვილი
ყარსაბ — კაცების ხმამაღალი ლაპარაკი, დავა
ყასნაყ — ყაისნაღი, საქსოვი ჩხირი
ყასბლათ — მამაკაცის სახელი იყო ძველად
ყატილაი — რბილი, მშიშარა. ლობიოს ერთი ჯიში
ყაუული — დიდხანს ძახილს ჰქვია — ტკივილის გამო მოთქმას
ყაფ — მთლიან რამეში ჩატანებულ ირიბ ნაჭერს ჰქვია. „ქალამნის ყაფი ჩაყენებული ნაწილი ქუსლისაკენ ან შუა გულისაკენ", მჭ. რაჭაში, გვ. 131
ყაფრან — ძლიერი ყინვა, მსუსხავი ქარი
ყაყაჩ — მთვარის ძლიერი სინათლე. „კაკაჩი ღამე მთვარით ნათელი", საბა, გვ. 249, ექვ. თაყაიშვილი, ძვ. საქ.
ყაყიტე — რბილი, თეთრი კაცი ღლაბუცობს
ყაყიტო — რბილი კვახი, რბილი ადამიანი
ყაყიტაი — რბილი.
ყაჩა — დამწვრის გემოსა და სუნს ჰქვია. უალო წვას და წვით გამოწვეულ გემოსა და სუნს ჰქვია. ტანსაცმლის ცეცხლთან ახლოს მიფიცხებით ქსოვილს რა სუნი გაუვა და ფერს იცვლის, მასა ჰქვია
ყაწიმ — სამკაული, ძეწკვი, მკერდზე საკიდი. „ყაწიმი — ჯრმლის სამკარღლე", საბა
ყაჭ — ერთგვარი ბუზია, რომელიც თავის გარშემო მეტად თეთრ საფარველს იკეთებს და ამ ბამბის მსგავს საფარველს ჰქვია ყაჭ.

ყაჯა — საეკლესიო შეჩვენება, ხატზე გადაცემა, დაწყევლა
ყედნა — დაკავება
ყაჯდ ლიგნე — კრულვით შეჩვენება
ყედაანა — დაკავება (ბავშვის ენაზე)
ყედნაი — მკავებელი, ძროხა, რომელიც რძეს არ უშვებს
ყედელ ყურე — ნაპირი და მივარდნილი კუთხეები
ყეევარ — გადაბმით ორი უღელი მძიმე ტვირთის გასაწევად
ყელს ხოთში — სეზონს უდარებს
ყელდე — ყურე, მივარდნილი ნაპირები
ყელ — სივიწროვე, საქმეში საჭიროება — ალო „ყელს ხოთში"
ყეელა — ყველის ამოყვანა
ყელობ — სეზონობა, მუწუხი
ყელიიდ — ადგილს ჰქვია მთაზე
ყელშავ — კისერზე ფერადნიშნიანი ფრინველი
ყეენა — ყოლება, გაყოლება
ყერ — ქვინს ყერ — სუნს იცემს, ანგელოზი
ყეენიან — ვარგისიანი
ყერ — ანგელოზს ჰქვია ჩოლურულად, ხოლო ზემო სვანურად კი ნეზვ ღორს ჰქვია „ყეერშალ ამსუვაალდ"
ყერ ი ანგვლეზ — ძალა და ანგელოზი. „ღმერთის ანგელოზს ვფიცავარ". „ღერთა ყერ ღვრა", „ყერ ი ანგელეზ" — „წმინდა ანგელოზი"
ყეყერაი — დაბალი და დიდმუცელა ბიჭი, გოჭი
ყეჩა — დათხოვება
ყვაბალაი — თავმსხვილა და კისერწვრილა
ყვააბ — გუნდა
ყვაჯიაი — მსხვილი და მოკლე, ყვაჯი მეგრულად
ყვან — უკანა ნაწლავისაგან, ან მსხვილი ნაწლავისაგან გაკეთებული მსხვილი ძეხვი
ყვასგიაარ — ბალახუვარგის თესლნარევი
ყვანყვალაი — მეტად რბილი
ყვაანგი — გადახრილი მაღალი ხე
ყვარშ — ხორბლის მარცვლის საწმენდი სარეველათა თესლი
ყვაყვიაი — მართალი, მსუქანი ადამიანი
ყვალ — ყვაი ხაარ — ვაი, ვაი აქვს თავში ხელისჩარტყმით
ყვარყვააცი — ხორცის ნახარშში ქონის ბუშტები ციმციმებს
ყვაჩდლიიზი — ნასვამის ან აგზნებულის ძლიერ დამტვრევა
ყვასგ — ნაპერწკალი. ნახ. მჭკიამ — ბალახს ჰქვია ყვითელი ყვავილებით
ყვაანსგე — მოკლე ნაჭერი ჯოხისა, რიკი
ყვასგდ ლიგნე — მთლად დაწვა, ნაპერწკლებად ქცევა
ყვაბდ — მუჭად, ერთად
ყვეშ — ყანის სახელია სოფ. ჭველიერში. „ვარდან დადიანს ეკუთვნოდა ციხე Квеши ანუ ყვეში. История и восхваления венценосцев. 1954 წ. გვ. 48, ყვეში ანუ ყვეშის ციხე მდებარეობს საბარათიანოს ცენტრ ბოლნისში, კლდეზეა გაშენებული და კლდეზევეა ამოჭრილი პატარა სამლოცველო
ყვეჩა — ტეხვა
ყვეება — ხის ჩაქუჩი, ხვედი—მეგრულად „კვეკვა"
ყვეზნი — ძვრება
ყვეინაყ — მშიშარა და მუდრეგი ახალგაზრდა

ყვეთნი — ყინვიანი ამინდი უცბად თბება

ყვედრეეშ — სოფელი და ადგილი ლენტეხში ცაგერის ახლო ტერიტორიაზე. „ყვედრეში არის და ბოლო ნაშკაშური. ჭყონდიდელ ცაგერელ გაბრიელის განჩინების წიგნი. გვ. 73, ს. კაკაბაძე, დას. საქართველო

ყვეფაი — ფერდამკარგველი

ყველა — გაყოფა, მოცილება

ყვენყ — რბილი, მუხლებმოსხლეტილი

ყვეფა — ძრობა, თმის გაძრობა, გაპუტვა, გახუნება

ყვეზა — თავის დაძვრენა, ყულფიდან თავის დახსნა

ყველფ — ღველფი, გაჩაღებული ცეცხლი, ნაღვერდლიანი ნაცარი

ყვეფნი — იპუტება, იძრობა, ხუნდება

ყვიჯ — ყვიჯს — დაბალი და სქელკისერა შეუპოვრად მიდის

ყვილ — ცალუღელი

ყვირბევილ — წმინდა ხორბლის კარგად გამომცხვარ პურს ჰქვია, „პეტრეს ციხის დასავლეთ დის ყვერბილის ხევი, ვ. ბაგრატიონი, გვ. 124“. „და მოისწრაფა აბრაამ კარვად სარრას მიმართ, და ჰრქვა მას — ისწრაფე და შესვარე სამი საწყაული სამინდიო, და ჰქმენ ყვერბელებად“ (შექმნათა 18,6)

ყვიჯ ლიგნე — ყველაფრის დაფიცება

ყვიქე — ფილტვი

ყვიბ — აქა-იქ ჩანს, ოდნავ ჩანს

ყვირი ნაყარ — ნათესაობა

ყვირ — ლეჩაქის, თავსაფრის კუთხეს ჰქვია

ყვიიმბლეევი — მოკრეტინო კაცი ნელა დაიარება

ყვიმბრ — მრგვალი ხელსაკით

ყვილ — ცალს ჰქვია

ყვიჩ — მამალი

ყვიბლაად — პატარა ქვევრი

ყვიყვ — ჩიყვი

ყვიინი — ბალისა და ქლიავის ფისი

ყვინჯ — კორძი ხის ტანზე

ყვიჯი — დაბალი და მსხვილი

ყვითელ —ყვითელი

ყვიინყვლეევი — სქელი სითხე ნელა მოძრაობს

ყვიც — ყვიიცი — ცხელ წვენს ქონის ყვითელი ბუშტუკები უციმციმებს ყვითლად

ყვირიაპ — დიდი და ფართო ჭურჭელი

ყვრიინთ — ძილი ერევა

ყვრიინთ — გადახრა

ყვრივ — გაუგებარი

ყია — „გაკვირვების შეძახილი წამოაწვა ყიაში“, ლ. გოთუა, „გმირთა ვარამი“ — ყელი, ჩაყოფა ბავშვის ენაზე — ყიამყრალი — ბილწმოუბარი. ყიას ხონხე — ყელს ღადრავს

ყიბ — ყრუ დარტყმის ხმა

ყიბ ყაბ — ამბების დარხევა, გავრცელება

ყიზ-ყიიზი — სხვის ჭკუაზე დაყანყალებს

ყიდა — ყიდვა (ბავშვის ენაზე)

ყილ — ცალყვერა ხარი

ყიმა — დახრჩობა

ყინცილ — ღორის ქონი

ყინცლაარ — ქონგარეული მჭადები

ყირიინყუ — კრეტინი კაცი

ყირ — სიცილი, ხარხარი

ყირდ ხესპი — სიცილით ფიჩინდება

ყირმოოჭ — წყლით ხრჩობა

ყირყიტ — ბევრ ხანს ადგილზე ცდა, „უშნოდ რას მაყირყიტებ“ — „ჩაძირული თოლიადან“

ყირი — ყურუ — კრეტინის ლაპარაკი

ყირვააშტ — ფრინველის სახელია, გრძელკისერა შავი ფრინველი

ყირააფსუ — უშნო მაღალი, გამხდარი კაცი

ყირაანჭუ — მაღალი, გამხდარი, გრძელკისერა კაცი. „ყირანჭა“ (ფშ) საჭმლის ჩასასვლელი მილი ყელში. ა. ღლონტი

ყისგლაი — ტყუილების მთქმელი, ყელში ნერწყვის მყლაპავი, ვითომდა მოწონების გამო

ყიტ-ყიტ — სითხით არა სავსე ჭურჭლის შენჯღრევით გამოწვეული ბგერა

ყიტტაა — არ მოწონებისა და გაკვირვების გამომხატველი სიტყვა

ყიფუ — გუგული

ყიყილაი — დიდმუცელა პატარა კაცს ან ბავშვს ჰქვია

ყიყი — მუცელა ბავშვი

ყიიყეევი — პირის ღებინების დროს ბოყინებს. ახალი მამალი საცდელად ყივის

ყიშტინე — ძლიერ თეთრად ჩანს

ყიც ი ბრიც — ყიც ი ბრიც ფუშტე — სული და ცნობა

ყიჭ — აზრთა უწესრიგო შეცილება, ქალთა და ბავშვთა ჩხუბი

ყიჭინ — წვრილმან ჩხუბს ჰქვია. „დიდი ყიჭინის შემდეგ პორფირი გამოეთხოვა ეკვირინეს და გავიდა ოჯახიდან“, „ქამუშაძის გაჭირვება“

ყიჭ-ყიჭი — რეგვენი, კრეტინი იცინის

ყლავ — ცუდი ყმაწვილი

ყლაპიაი — მაღალი პირისახის კაცი

ყლაპუნე — რაიმე საქმეს ჩქარობს, ჭამას ჩქარობს უქნარა და დოყლაპია

ყლიპ-ყლიპ — ფართო და სწრაფი სიარული დოყლაპია კაცისა

ყლიპაი — მაღალი, უშნო ახალგაზრდა

ყლიფაი — თეთრი, მსუქანი, მოზრდილი ახალგაზრდა

ყლიპინე — ძაღლი ნერწყვის გამოყოფით და პირის მოძრაობის აყოლებით უყურებს მჭამელს. უმუშევარი უცდის სხვისი ოფლით ნაჭირნახულევს

ყლაპუნაი — მშიერი ძაღლი გამოხატავს საჭმლის ნდომას

ყნავ — მათხოვარი, უპატრონო ბიჭი

ყოზურ — უცხვირპირო

ყოოზაშ — ადგილის სახელია ჭველიერში

ყოთავი — ქალი განაზებულად კვნესის, კრუხი წიწილებს ეხმიანება

ყოორ — კარი

ყორილდაშ — „ქვევნიფხეველი მივიდა ყორს თვით გიორგი (გიორგი VI, ბაგრატ V-ის ძე) მეფე, შემოვიდა გზასა აჩაბეთისასა, დაიწყო ტყვევნა და აოხრება დვალების, ხოლო გირშელ“

ყორუუნთუ — დიდი ტანის მოკრეტინო კაცი

ყოოყი — ბოოჭი — რბილი, ზარმაცი კაცი, პატარა კრეტინი

ყოორ ლგგააგს — კარს და ზღურბლს გარეთ

ყოყლოჩ — ამაყობს სულელურად

ყოყლოოჩ — ძლიერ თეთრი ქაფი, თეთრი ბუშტუკებით — აქედან ქართული ყოყლოჩინა

ყოყავი — პატარა ბავშვი ბევრი სიარულით გადაღლილი ძლივს დაიარება

ყოზურ დაავ — ცუდტუჩებიანი კრეტინი

ყრანყა — წაქცევა, პატარა, გაბერილი ბავშვის, გოჭის დაწოლა

ყრამ — ყრამდ — გემოს აუღებლად გადაკვრა

ყრიმაი — მაღალი კაცი
ყროჭინე — ბავშვი ზედმეტი სიხარულის გამო იცინის და ხტუნავს
ყროშდა — გადაბრუნება, არა ღრძობა, არამედ დაჭიმულობა
ყროშდავი — ზარმაცი ქალი ინაზება და კვნესის
ყუა — ნაჯახის ყუა, დაშნის ყუა
ყუუბა — გაჩირა
ყუბა — კაცის სახელი ყოფილა ლაშხეთში, ახლა არაა ხმარებაში
ყუბრინჩ — დამპალი, გამშრალი კუნძი
ყუგუ — ძლიერ ყრუ ადამიანი
ყუუდი — უქარო ამინდი. „და იყო დაყუდება დიდი“, „და შერისხნა ქარსა მას ღელვასა წყალთასა, და დაჰსცხრეს, და იყო დაყუდება დიდი“
ყულე — ვამბობ, ვყოფ
ყუვდ ხაკჩე — ყუაზე აყენებს
ყუული — ყვირის, ბღავის. საყულია სოფელია ქვ. იმერეთში. ასეთი სახით სახელები, ადგილებს ჰქვია ჩოლურში — „ლაღული“ -- ბულეშში
ყურფლავი — შემთბარ ამინდზე თოვლი ფეხქვეშ ხმაურობს
ყურ — წევს
ყუნტაი — ცხვირკაუჭა
ყურყვლავი — ტკივილის გამო ნელა კვნესის, ძილში ტკივილის გამო კვნესის
ყურშაი — ჭრელ ძაღლს ჰქვია
ყურმანჯ — ყრუ
ყურიაპ — დიდი მილი, დიდპირიანი ღრუ რამ. „ყვირაპი (იმერ.) მაღალი, უშნო, ბნელი შენობა“
ყურჭლავი — მუცელი ხმიანობს
ყურყუტი — იძულებით უცდის, ადგილზე რჩება, ბორგავს. ნახ. „ყურყუტის ფონი“
ყურყუტი — ტკბილად ცალკე ვინმესთან საუბრობს, მამალი დედალს ეფერება
ყუყუშვ — დაცუცქებულად, ნახ. ქუქუშკ. „ყოყდა — მუჴლთა აშვერით ჯდომა“ (საბა)
ყუყვჟი ხასგვრე — ყუყვ — (ლენ. კ.) აღარიბებს, ანადგურებს, აცუცქებს. „ყუყვზე მიყვანილი“, ჟურნ. „ცისკარი“ № 1, 1978 წ. გვ. 157
ყუყვ — ლეკ. ენაზე — მამაკაცის სასქესო ორგანო
ყუყუშ — ჩაცუცქება. „შორს ქვემოთ, ძლივს ჩანდა გომბეშოსავით ყუყად მჯდარი გლახაკი“, „გმირთა ვარამი“, ლ. გოთუა
ყუყურიილ — ახლად გაშლილი კვირტი
ყუყუ — შუშუ, განებივრება
ყუშდიდ — მყუდროდ
ყუჩუუდიდ — ჩუმად და დაწყნარებულად
ყუჩი — მარცვლის ნერგის ღივი
ყუჩე — ტეხავს
ყუჭ — **ყუუჭიხ** — ჩუმად რაღაცა უხარიათ და იცინიან
ყჷგნა — ძლიერ გაცივება
ყუჯ-ყუჯ — დიდთავას სიარული, ჩუმჩუმად მოქმედება
ყჷჷთე — კარგი ფერის ჩანს გამომცხვარი პური, ძლიერ თეთრი ჩანს
ყროშდავი — კვნესის
ყროჭინე — **ყჷლაი** — მთქმელი
ყჷლი — მამალი ყელში დაჩხერილი მღერად ბგერას გამოსცემს
ყჷლშგი — დაუკითხავად დაიარება სახლის კუთხე-კუთხე
ყჷლე — ამბობს
ყჷჷმი — უწვიმო ამინდი
ყჷჷმი — **სჷჷმი** — წვიმისაგან საფარი
ყჷმბრიელაი — თავის ქალა
ყჷჷნჭა — მცირე უთანხმოება
ყჷნჭიან — მომყირჭებელი

ყჷრჭნი — უადგილოდ იცინის გრძელკისერა ადამიანი
ყჷრყჷნს — პატარა დიდმუცელას მსვლელობა
ყჷრ — მართება, ძლიერი სიცილი
ყჷრყლავი — ცუდად მეტყველებს
ყჷრჯა — გაჯანჯლება, საჭირო რაიმეს ვერ შოვნა, გაუმართებლობა
ყჷრჯი — გაჯიუტება, განავსება
ყჷრჯაი — ჯანიანი ცხენი ან ჯორი
ყჷრჩლა — შეწვის დროს ზედმეტი სიცხის გამო გარეგანად შეხანხვლა, რომ შიგნით არ იყოს შემწვარი
ყჷრთნაალა — სხვისი ტირილის აყოლა, შესმიანება, კუბოსთან ვიშ-ვიში
ყჷრააფა — მაღალი, გაუვებარი კაცი
ყჷფნა — ძლიერ შეძცივნება
ყჷრყლავი — მიკრეტინო კაცი ლაპარაკობს
ყჷყრიინჯ — ხორხი
ყჷყჷ — ქონი, „იაში ყჷყჟი ხააგ“ — ხელ ყველს ჭამს
ყჷჩე — წყვეტს
ყჷჷჩე — გამომცხვარი პური ან მჭადი კარგ ფერზე ჩანს

შ

შა — ბოლოსართი, კუთვნილების გამომხატველი. „გიოშა“, „გოჩშა“
შავრეშიაან — გვარია ჩოლურში — მოსულნი არიან აფხაზეთის სვანეთიდან. აფხაზეთში იყო გვარი შავრეშიძე. ასეთი გვარი სამხრეთ საქართველოშიც იყო. „სამცხეს აღმოსავლეთით ესაზღვრება შარვაშეთის მთები“, ვ. ბატონიშვილი, საქ. გეოგრაფია, გვ. 215, 1904 წ.
შავუ ხაშიდახ — Schauer (გერმ.) — საშინელება
შავრახ — მაღალი, უხეში, უსირცხვილო ქალი
შავორგილ — ვაი მტერს
შაირა — ურთხელის სახელია, იცის ფითრიც, შამიტის ხე, რაც ხველების წამალია.
შალაფ — Scheit (ინგ.) — ნაჭერი, ხეს ხვრეტენ „შალაფი“ — ფიცრის სახვრეტი დ. მშვენიერაძე გვ. 118.
შალი — კაცის სახელი არის
შალ — შალი, ქსოვილი Schal — ყელსახვევი (გერმ.)
შალიაანი — ზემო სვანეთში სოფ. კალაში სალოცავი და ხატი
შაკიკ — Sakiki შუმერულად თავის ტკივილი, ქართ. მედ. ისტორია მ. შენგელაია
სობას — ჩუ შაალი — ქვევითობას
შშალ — სავით, მიშგვაშშაალ — ჩემსავით
შალტამ — მაღალი სხვადასხვა ჯიშის ბალახი. „სულგამწარებული ყმაწვილი სადღაც ჟალტამში იპოვნა. „შალტამი“ (კურ. ფშავ.) — მაღალი ბალახი შამბი. ა. ღლონტი.
შამრე — ჟონავს ნახ. ხოლჟოვე.
შამ — მსხვილად დაფქული სიმინდის ღომი шам, шамат.
შამანდელაი — რბილი ცუდი არაყი.
შაამუნე — ყვირის პირის ფართო გაღებით.
შამფირ — შამფური.
შამა — ფართო ხახა.
შამბილიკააი — ულუმბო ბ. ლექსიკონი გვ. 168 საკმაზი ბოსტნეული.
შანთ — „შანთი ეწოდება გაცეცხლებულ-

„სა რკინასა" — საბა. გახურებული რკინის ნაჭერი, ძველებური სამართლის იარაღი. რკინის ნაჭერი — გაშანთული შანთ ეს სიტყვები სვანურიდანაა შემოსული ქართულში.

შამარერა — სვანური სიმღერა, მზის საგალობელი. მზე — შამაშ, ბაბილონური ღმერთი და მზის საგალობელი.

შან — შანის მიგება რომელიმესადმი, რომ ცუდი საქმე მოუვიდეს და მერე მას სხვა მტრულად ეუბნებოდეს ახიაო შენზე. შანა — ხატზე შებმული შესაწირავი ფული ან რაიმე ნივთი ვ. ბარნოვი.

— შანა წიგნი „ნდობის სიგელი" ისტ. დოკუმ. შა ნა ლიგემ — ნიშნის მიგება „ნუ გვიგებ ნიშნსა" გან. ლექს. ტ. 4. გვ. 150.

შაანი — იგივეა, რაც იანი მისიანი, ჩემიანი. „მეერბე იეხვე იაანი". „ამჯი ჯიხაალდეს მიშგვა შაანიდ" — ასე იცოდე ჩემს მხრივაც.

შანგოორი — შანგვლი — შეუპოვრად უხეშად ლაპარაკობს ქალი.

შაორგვილ — შავი მტერს.

შტეხნი — დაილევა.

შტექვ — თივის კედელი შტაქუნი.

შტეკვ — სლოკინებს.

შტერ — შტერი, ჩაშტერება, ლიშტერავე, — გაშტერებული. Starren — შარვაშეთის მთები აფხაზეთში. შარვაშეთის მთები სამცხის აღმოსავლეთი საზღვარი.

შარი — ტერიტორია ზემო ლაშხეთში, შარილარს ოსები უწოდებენ. სვანებს — შაროელები — შარომატები? იხ. ივ. ჯავახიშვილის „შარომატალი" ენათმეცნიერება.

შაარდი — რბილიაშაარდე — არბილებს, ამშვიდებს.

შარტამ — უხეში ბალახ-ბულახი — შამბნარი „შალდამი შამბი" ე. ნ. სიმონადან.

შარვა — გახსნილება, სახსნილოს მიღება მარხულობის შემდეგ.

შარნ — „შანა (ფ. მოს.) ყელზე შებმული შენალოცი საგანი".

შაარუნ — ჭურჭლის გაწმენდვა ქონისაგან.

შართთქვინ — სქელი შალი ან ნაბადი „ცხედარი მედგა ოქროსა, რომელსა ზედა დაგებულ იყო ძვირფასისა შათქუნები" (საბა). „მამათა ცხოვრება".

შარშამეთჟი — მშრალზე.

შაფაათ — პატარა და თხელი პური — — „შაფათხელი კმიადი ნაცარში მცხვარი" (საბათი).

შაშხვ — უცებ დადუმება კრინტი რომ არ ამოაღებინო „შაშვნს ხარტყუნე".

შააშვა — დანთება (ბ. ენაზე.)

შაშშარ — ჭინკები.

შაშარ — ძლიერ დამარილებული.

შაშვ — უტიფარი, გაიძვერა ქალი, გოგო.

შახან — კაცის სახელია, ძველებური. ახლა არ იხმარება.

შახვშა — მოსახლე ყოფილა ქვ. ჭველიერში. ეხლა მათ ადგილზე ზურაბიანია. ეს სახელი უნდა იყოს კაცის სახელიდან — შახუ.

შახუ — მამაკაცს ძველებური სახელი.

შბოთე — შფოთავს ძილში.

შგააჳე — მოზრდილი ბიჭი ფართოდ დაღებული პირით ხმამაღლა ტირის.

შგაავა — დაწევა, დათევა „უშგაავას ხაშგაავე".

შგენა — მცირედის ჭმევა „დეესმა ხოშგნა" არაფერი უჭამია. პირველი მოსავლის ჭამა ბალახ მგმყიიროოლის ჩარევით.

შგედ — სოფელია ლაშხეთში, ლაშგედა სოფელია ლეჩხუმში. ეს ნიშნავს საჩრდილოს, არა სამზიანოს. მას ჰქვია ლენთვეი და ლემშგედ. სოფ. ფანაგაში არის ძველი ეკლესიის ნანგრევები, რომელსაც შგედს უწოდებენ. აქ ახლაც ლოცულობენ ახალი მოსახლეები. როგორც ჩანს ძველად ამ ტერიტორიაზე იყო სოფელი შგედი. „დადიანმა დაატყვევა ლევანი და შკეთის ციხეში დაამწყვდია". საქ. ისტ. ი. ჯავახიშვილი. გვ. 169.

შგედა — კადრება.

შგერობ — ნაყარობა სკისა.

შგეერი — ანუ იგივე შგოორი „იელი" მელიქაური ბ. ლექსიკონი. გვ. 49.

შგვირ — სირცხვილი.

შგვირ უშგვრი — სტუმარი და სირცხვილ-ნამუსი.

შგვირ ულშგუურა — სირცხვლის არარად ჩაგდება, უსირცხვილო.

შგვიბ — რკო, მუხის ნაყოფი — არაა სწორი, აჭარულის მიხედვით მუხისათვის განმარტება რკო, რაც ნაყოფია მუხისა და არა მუხა. ბ. ლექსიკონი, გვ. 52.

შგირა — კვდომა, გახდომა.

შგივაარ — ბრუტიანი, ელამი ორივე თვალით.

შგომლაი — მთხოვნელი, პირუტყვი ბღავილით საჭმლის მთხოვნელი.

შგოორე — იელი.

შგობ — საშუალო ხშირ ტყეს ეწოდება შგობარ ხარ".

შგჷბე — აძრობს.

შგუურაალ — სირცხვილეული.

შგჷჷნიილ — ჩიტის სახელია.

შგჷჷლი — პირუტყვი ჩახლეჩილი ხმით ბღავის.

შგეელაი — სუსტი ხმით მფსტვენი ხარი.

შდომ — მუწუკების მცირე და ერთიანად გამოყრას ჰქვია.

შდააშდარავიილ — (ლ. კ.) მარტოდმარტო, ჩოლურულად შტააშვეშტავარიილ. ლენ. კილოზე — იშტაშვ.

შებდენ — მთლიანი და უსახო რამ.

შედა — შველა.

შედმაკვედ — ჭურჭლეული.

შედ — ჭურჭელი. „მტკვრის სამხრეთით თრიალეთსა და მანგლისს ევს იყო სოფელი შედარი". ივ. ჯავახიშვილი. საქ. ისტ. ტ. II. გვ. 36—37.

შედმაკვედ — ჭურჭლეული.

შეკრე — ბლუკუნობს.

შელნი — მუცელზედ სკდება.

შედარ — ჭურჭელი.

შელდ — სათვალავი „შელდისა ხაყა". სათვალავში ყავს, ლადელი შელდ ოხჯად.

შემჷრდაან — „კაპეიკი შემგრდაანმაა ხოვდა".

შენობ — მსხმოიარობა.

შერს ხაარ — მოწყინდა, მობეზრდა.

შეჳრა — ლესვა, მრავალგან შერევა schere მაკრატელი.

შერინ — ჯერ

შეშ — შეშება, გაშეშება, შეშასავით გამაგრება.

შემჷნდილ — პატიება.

შეხჭნილ — მუნწი, ხელმომჭირნე.

შერჷნ — კჷრჷ — აბდა-უბდა.

შვან — swan — გედი (ინგ.).

შვან — სვანეთი, სვანები თავის თავს შვანარს უწოდებენ, ხოლო ქართველები და სხვა ხალხები სვანებს სონებს, მისიმილინებს, მოსვანიკებს,

მოშენებს, სვანური მოდგმისანი არიან ხალხები იგივე პალდები მარგები, კასკეპი, წანარნი ანუ ცანარნი სუსები. schwanen (გერმანულად) გედები. schwan გედი, გედების ქვეყანა?

სიუნიელები და სხვ. ოსები სვანებს უწოდებენ შარილარს. სვანეთის ერთ ტერიტორიას შარი ჰქვია ძველი ნასახლარებით „სუანია (სვრია) „სუმარია ან სოვანია“. გეორგ. ტ. 4. ნაკვ. II. გვ. 396. „აბაზგების მეზობლად არიან სანიგები“ (სვანიგები), რომელთა ქვეყანაში მდებარეობს სებასტოპოლისი, მაშასადამე სეპისტოპოლისი ცხუმი აბაზგების ტერიტორიაზე არ ყოფილა...“

გეორგ. ტ. V. ნაკ. 2.

„აფხაზეთში ჰენიოხების ოთხი დიდი კავშირი არსებულა, ჰენიოხებში ჩრდილოეთ კოლხეთში მოსახლე სვანური მოსახლეობა უნდა მივიჩნიოთ“ გვ. 481. საქ. ისტორია. ნარკვ. ტ. I. ახალი წელთაღრიცხვის 58 წ. ტაციტუსის თქმით, რომაელთადმი მეგობრულად განწყობილი ჰენიოხები, თავს დასხმიან სომხეთს და ამით დახმარება აღმოუჩენია რომის სარდალს კორბულონასათვის. ხელნაწერშია Insochi მას ჰენიოხად ასწორებს ზოგიერთი მკვლევარი, ზოგიც არჩევს იგი Moschin სახით წაიკითხოს“. საქ. ისტ. ნარკ. ტ. I, გვ. 541.

„სანიგები — ტომი დასავლეთ საქართველოში“ მათ ქვეყანაში სებატოპოლი (სოხუმი“ სანიტები, სანნთების ტომი“) ს. ყაუხჩიშვილი გეოგრ. ტ. 4. ნაკვ. 2. გვ. 391.

„მისიმიანების მხარეებში მდებარეობს ფუსტა“. გეორგ. გვ. 344. თითბრის სახელები ევროპულ ენებში მოსსვნეანუ მოსსინიკის ტომის სახელისაგან არის წარმომდგარი. ივ. ჯავახიშვილი. ქართ. ერის ისტორია. გვ. 25.

მოსსინები ქონგურები კოშკები — გეორ. გვ. 321. ქართველთა ლაშქარი არაბებს დაეწია ჭოროხის ნაპირზე, სავანეს და სულერთიან ამოწყვიტეს“. ვ. ბატ. გვ. 233. Перевал Сари т. с. сванский ჩრდილოეთ კავკასიაში. კოლხიდის ერს მოსინიკებს ასეთი სახელი დაერქვათ მათი კოშკებისაგან, რომლებსაც ერქვათ მოსინი Mosyni სანა — ნიშნავს აღშენებულს (საბათი) მოშენე ანუ მოსენაკე. ვ. ბაგრატიონი საქ. გეოგრაფია. გვ. 201. სივინეთი, სადაც გავრცელებული იყო სივინური ენა. მოსე ხორენელით სივინეთი მდებარეობდა სომხური ენის საზღვარზე. გ. მერჩულე გვ. 499. ეგვიპტეში იყო ქალაქი სევენიტა Тураев ист. стр. 19. ქსნის საერისთაოს სონსკის ქვეყანა ერქვა. გ. სააკაძის დროს კიდევ. „თავადი სონსკისა“, ასე ემახის რუსეთის ელჩი ტატიშჩევი ქსნის ერისთავს. ანტონოვსკაია „დიდი მოურავი“. მთის რაჭაში დამკვიდრებული ძველი ქართული ტომები იმ დროისათვის მოწინავე კულტურის სიმაღლეზე იდგნენ. მდინარე რიონის ზემო წელი ქართული მეტალურგიის ერთ-ერთ უძველეს ფრიად მნიშვნელოვან კერას წარმოადგენს. იქ მიაკვლიეს ძველ მაღაროებს, საიდანაც დაახლოებით ანგარიშით რამოდენიმე ასი ათასი ტონა მადანი მოუპოვებიათ. რაჭაში ცნობილია შემდეგი საბადოები — ლუხუნის, საკაურის და მუშუანის, ბუბის წყალის დომბას. მთის რაჭაში იყო სვანთა სოფლები: ბრილი, თევრეში, შოდა, ჩუეში, ბუბა და სხვა. დღეს მხოლოდ ნანგრევებს წარმოადგენენ. გაზ. „კომ. დროშა“ № 69 10 ივ. 1965 წ. მეფე დავით ნარინი გელათის მონასტრისათვის ბოძებულ სიგელში იხსენიებს „სასვანო გადასახადს, რომლიდანაც მან გაანთავისუფლა მონასტრისათვის შეწირული სოფლის გლეხები გადასახადისაგან. ვ. ჩაკვეტაძე. ქუთაისის ისტორიიდან. გვ. 240.

სვიდას მიხედვით, მისიანე კუთხე იყო დასავლეთ საქართველოში, სვანეთის საზღვარზე და იგი იხსენიება აგათია სქოლასტიკოსის ისტორიაშიც. მისიმიანები წარმოადგენენ სვანურ ტომს“. გეორგიკა. ტ. 4. ნაკვ. 2. გვ. 320.

მისიმონი მხარეა ლაზეთში მისიმიანთა ქვეყანაზე. 381 გეორგ. ტ. 4. ნაკ. 2. მოსსვინიკები, მოსინიკები, მოსსვენები — იაფეტის მოდგმისანი არიან. გვ. 381. გეორ. ტ. 4. ნ. 2. რკინის ციხე იყო მისიმიელთა ქვეყანაში“. გვ. 389. ტ. 4. ნ. 2. სვანეთმა ქრისტიანობა მიიღო ანდრია მოციქულის დროს. „ალბანელების ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთით პტოლომეტს მოხსენებული ჰყავს სანარები — „წანარები?“ ექვ. თაყაიშვილი, გვ. 26, ძვ. საქართველო. VII საუკუნის სომეხი გეოგრაფი სარმატიაში მოსახელე ტომთა შორის ასახელებს წანარებს“. გვ. 460. გ. მელიქიშვილი. „საქ. ისტორიის ნარკვევები“, ტ. 1.

„კოლხიდა 134 წ. არარიანის დროს დასახლებული ყოფილა შემდეგი თემებით: ლაზებით, აფსილებით, ავასგებით და სანიგებით ან უკეთ სვანებით“. ექვ. თაყაიშვილი, ძვ. საქართველო. გვ. 16.

„სვანებით დასახლებული ტერიტორია თანდათან ცარიელდებოდა უხეში ასიმილაციის გამო, რასაც მოწმობს მატიანის ცნობა“. იგივე ქორონიკონი. აქ წერილს ქორონიკონს მისწუდების დიდის ბაგრატისაგან სვანთ მოწყვეტასა და თურქთაგან სამცხის მორბევასა გვ. 6. „ვახუშტი საქართველოს ცხოვრება“. 1660-70 წლებში კი ქვემო რაჭაში ყოფილა სვანური მოსახლეობის ნიშნები. ქაიხოსრო იაშვილი ნიკორწმინდის მონასტრისადმი შეწირულ სიგელში იხსენიებს სვანები „სვანი ძაღლუა და ძოჩოლა ექვ. თაყაიშვილი, გვ. 74. „ტრაპეზუნტის აღმოსავლეთით ან ტრაპეზუნტის რაიონში სახლობდა მოსინიკები“. გ. მელიქიშვილი. საქ. ისტორიის ნარკვევები. ტ. I. გვ. 401. „კერასუნტის დასავლეთით ბერძნები რვა დღის განმავლობაში მიდიოდნენ მოსინიკების ორი დიდი ერთმანეთისადმი მტრულად განწყობილი გაერთიანების ტერიტორიაზე“. გ. მელიქიშვილი. საქ. ისტ. ნარკვ. ტ. I. გვ. 460.

შვათ — სალესი ბრტყელი ქვა, ლაქირშასაც უწოდებენ. სელის ნაქსოვის ე. ი. დასაბეგვი. „ქ. შვანი მაკლენბურგის მიდამოები“. საქ. ისტ. ნარკვევები. ტ. II. გვ. 857.

შვარ-შვარ — ამოხვნეშა-ამოკვნესა.

შვარ-კვაც — ხვნეშა, კვნესა.

შვარა — გალიზიანება, შვარ-შვარ.

შვაალტა — უხეში თლა, ფართო ნაფოტების დაყრევინებით.

შვეთ — შოთი გაბრტყელებული.

შველა ჩომ — მოგვასვენე.

შველლ — ყველამოყვანილი ნაწველი.

შველი ფერიშ — სველის ფერი.

შვერშ — მსხვილად დაფქვილი, მსხვილი სილა.

შვეპ — ნაჭამი ღორი ქსუობს. Schopbon სუფთა ჰაერით სუნთქვა (გერმ.).

შველტ — ძროხის ან ხარის ტყავის გადაბმული ორი საქალამნე, ტყავი „აწ საწირავადვე მისცემდით თუი-

თო შოლტსა“. ივ. ჯავახიშვილი. საქ. ისტორია. ტ. III. გვ. 479.

შვიდაი — ავი ქალი.

შვიმიშ — „მაი შვიმი ხალხ მოდ არი“. — ტომი

შვიშ — შვიმ მამ ხარ. —ხმა шум.

შვინ ი ქვინ — სული და სახე.

შვინიშ — ნამუსის.

შვინთაი — მრჩოლავი ძროხა, ცუდი სახის ქალი.

შვლი — შეუპოვარი, უდიერი, „რა სიავე, რა სირეგვნე, „რა შლუობა, რა შმაგობა“. ვ. ტ. „შლუ — ჭკუა ნაკლები“. (საბა). ვახტანგ VI-ით „შლუ შუბლსა და საფეთქელზე რომ თმა აკლდეს“. „შლუ (გურ.) მოურიდებელი, უზრდელი“. ა. ღლონტი. იმას ჰქვან, ვითამც როგორც თმა ისე ჭკუა აკლიაო. „ორივენი უბრალონი მისქინნი ყვნეს და დარჩეს ვითა შლუნი“. (ვისრამიანი).

შვლითაი — მაღალი და თხელ-თხელი ღორი.

შვლიპაი — დიდი და ცუდსახიანი.

შვლაპუნე — უშნო სახიანი ხმაურობს.

შვლითს — უხეშად, შეუპოვრად

შვლიპ — შვლაპ — ჭანჭრობში სიარულის ხმა.

შვნეეფე — ხშირად სუნთქავს, ქლოშინებს. schuffeln — ყნოსვა (გერ.). schnupfen სურდო (გერ.).

შვინთაი — მარქენალი.

ში — ჩაჩნურად შიი. რუსულად ში ши ხელი. schi თხილამური გერმანულად.

შიდჳჳნ — ეყარა, შეიძლებოდა.

შიბერ — ზომის ერთეულია, ხელის ბერა.

ში ხოოზ — ყურადღებას აქცევს.

შიბაქ — ბავშვისათვის აკვანში საშარდავი საშუალება.

შიგელ — დაწნული ჭურჭელი ყველის დასაწური და გასახმობი. ნახ. აბარ.

შიგლაი — ყველის ქურდი.

შიდ — თან, ყრია, უფლება არის ჭამის თუ მოქმედების.

შიე ლიჭმინე — აგებული კედლის ხელის მოყოლება, ნახევრად შელესვა.

შივერ — ყანის სახელია სოფ. ჭველიერში.

შიდა — 2. დაყრა, ყრიდა

შითქ — შათქ — მირტყმა-მორტყმა. მშრალი დარტყმები ცივი იარაღით.

შიკ — შიკ — ბლუკუნი.

შილ — მუცელში გამპობი დარტყმა.

შიე გჳიგვ — ხელის გული.

შიმორ — რქის შიდა ნაწილი პატარა თოთო რქა.

შიმახვირ — დიდი სქელი მჭადი „შემახური სანთლის ბეგრის საზომი ერთეული“. ისტ. დოკ. გვ. 21. „ერთი შამახური სანთელი დაგვიც“ გარიგების წიგნი გრიგოლ კათალიკოზისა გვ. 105. დას. საქ. საეკ. საბუთები. წ. I.

შინშხალ — კლდიდან ჩამოვარდნილი ხე წვრილ ნაფოტებად იფანტება. მას ჰქვია. „შინშხალი (ლეჩხ.) წყლის შხეფები“ ა. ღლონტი.

შჳნიშინდ შინდ — ხელდახელ

შიირა — დოლაბი, წისქვილის ქვა

შირინკარა — ზევიდან ზერელე მოქმედება.

შის ხოჩდი — იგდებს, იადვილებს, ხელს ყოფს, არ ეკითხება, თამამად ექცევა

შიურ — უხელო

შის ხოხნე — ხელს ართმევს

შიყრა — ხორცის ნაჭერი ხერხემლის აჭრით მიღებული.

შიპ — ფიცრის გადაბმისათვის ერთს ღარს უღებენ მეორეს ჭილს. „შიპიხის ნაჭდევი“ (ლეჩხ.).

შიყ — ზურგი.

შიყ — ხასგეშ — ზურგს აქცევს.

შიშგილ — ნიორის მსგავსი ბალახი გემოთი და სუნით. ადრე გაზაფხულზე მოდის, რევმატიზმის წამალი. „ღანძილი“ ბ. ლექსიკ. გვ. 168. „ღანძილი სომხურია. ქართ. ჯიშკალა ჰქვია“. (საბა).

შიყ ჯორაი — ზურგის ჯორა, ქედი.

„**შიშხათი** (გურ.) სიმკაცრით დაშინება“. ა. ღლონტი.

შიშტხის — მაშინათვე, შიშტხიარა.

შიშხაჲ — პირიქით წყრომა შიშკათიანი კახ. კილო.

შიიშკაარა — ნელი და სუსტი წვიმა.

შიშტ — უცბად.

შიხარე ცააშ — აღდგომის კვირის ხუთშაბათი.

შიხ — ნახშირი. „1965 წ. თავშესაფრები აიგება ქლუხორის უღელტეხილის სამხრეთის კალთებზე შიხრაში, სიონის წყალსაცავის ნაპირას“ გაზ. „საბჭოთა სვანეთი“. 1966. 8 იანვარი. შიხრა ქლუხურის სამხრეთ კალთაზე.

შიხა — წვა.

შიხულდაანი — ადგილის სახელია მუწდიში.

შიხ გოგიან — ძლიერი შავი.

შიხი ფერიშ — შავი.

შიხუნდ — ძლოკვი რუსულად. уж შესაძლებელია რუსული ეს სახელი მის მძინარობისაგან იყოს. მაშინ სვანურის მონათესავე გამოდის უჟ — ძილი.

შკედ — სოფელი ლაშხეთში.

შკებნი — ფერი ეღება ფერს კარგავს, ხდება, თმა ცვივა.

შკუდა — დახრჩობა.

შკეფ — რიტმულად ცემს, ფეთქვით სტკივა თავი.

შკვიფ-შკვაფ — ჯოხის მირტყმა-მორტყმის ხმა.

შკვირა — კვდომა.

შკვემლაი — მთხოვნელა პირუტყვი, რომელიც ბღავილით მოითხოვს თივას.

შკერი-შგოორი — მცენარეა.

შკვაფალ — კოპალი, დარტყმის შედეგად ამობურცული.

შკვირ — სირცხვილი.

შკობ — თხმელნარაყრილი ტყე, რიყეზე ქვიანი ტყე.

შკჳჳლი — ხმადაკარგული ჩახლეჩილი ბღავის, ყვირის.

შკჳრფლავი — უაზროდ ხმამაღლა ლაპარაკობს გაუგებარი ადამიანი „შკაფანი“ (ლეჩხ.) ქალის მოურიდებელი ხმამაღალი ლაპარაკი. ა. ღლონტი.

შკჳჳნიილ — პატარა სუსტი ჩიტი, იგივე შგჳჳნიილ.

შლააკვა — სქელი და ცუდი ნაქსოვი.

შლამუნე — დიდი უშნო კაცი ქლოშინებს.

შლაგიაია — მაღალი და დიდი უხეში ადამიანი.

შლიგ — გადაგდება რაიმესი შამბნარში, ტყეში დარტყმა. schlag.

შმათუნე — მაღალი უხეში კაცი საქმიანობს.

შმიდაი — ზედმეტად გრძელი.

შმოთ — ცუდი და უცაბედი ამინდი, შმოთი (ლეჩ. კ.)

შოთი შოთი — ასე უეუბნებიან აკვანში ჩაწოლის დროს ჩვილ ბავშვს.

შომა — როდის, მოსვენება.

შომრიას — ოდესღაც, როდესაც.

შომად — სანამდი.

შომღ — სანამდიც.

შომდვააი — სანამდისაც.

შომააშიშ — როდინდელი.

შომდი — სანამდეც.

შომასი — როდესაც.

შობ-შობ-ქრისტეშ-შობა — ქრისტეს-შობა.

შომრიას-შონ — ხსენება, ლაპარაკის ჩამოგდება რაიმეზე ან ვინმეზე.

შონმაშორობელ — ხსენება, სახსენებელი.

შოონა — მეტება. ნახძ ხაშა-შური.

შოონდო — დასაფლავების ერთი წესი.

შოპლაი — ზედმეტად მჭამელი Schopfen ხაპვა (გერ.).

შორომორო — არაფრთხილი, დაუზარებლად მოქმედი, მეოჯახე ქალი

შოონდო — საერთო ქვაბში ხელში ჩამოტარებით საკმეველის ჩაყრა და სარიტუალო სიმღერის თქმა დასაფლავების დროს.

შოროპან — შეუპოვარი, თავაღებული, ქალაქია იმერეთში.

შორშ — მსხვილი მარცვლიანი ფქვილი, შროშელი სოფელია ჩუვაშეთში. კოსმონავტ ანდრია ნიკოლაევის სამშობლო სოფელი. ეს სახელი ახლოსაა აღმოსავლეთ საქართველოში შემორჩენილ სოფლის სახელთან. შროშელი სოფელია ქართლში — ნანა ღვინეფაძის სტატიიდან გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“. 1968. წ. 27 სექ. სოფელი შროშელი საჩხერის რაიონში.

შოქ-შოოქი — ქალი ბევრს და ხმამაღლა ლაპარაკობს, ლაქლაქებს. „შოქ-შოქი“ (გურ. რაჭ.) ენის ბორძიკი. ა. ღლონტი.

შოშტაი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად, რაჭასა თუ ზემო იმერეთის მცხოვრები „ქელბაქიანი შოშიტა. ისტორიული დოკუმენტი.

შრამელ — „მოუშენა შრამლები ირგვლივ. II მეფეთა. ბ. წვეთი სისველე კუფხალი ნახ. კუფხ. შრამელი — მჭედლობა რაჭაში. გვ. 164. შიგ დიდი ორსართულიანი სასახლე მრავალი სადგომი და შრამელი იდგა.

შრამ — დაღი, ხის შიგნით დამუშავების დროს აღმოჩენილი სიდამპლის ზოლი. шрам რუსულად დაღი. ნახ. შხამი.

შრავ — ხსნილი საშრავ — სახსნილო.

შტავალ — მერცხალი ინდურ ენაზე და სვანურ. Stheswallow — მერცხალი.

შტაე — თავთავიანობს.

შტა — ტარო.

შტაბლაი — მშრომელი.

შტაბ ხაარხ — ცუდი ხსენება აქვთ. ნახ. შონ.

შტააშვ — მარტო.

შტაამილ — სართავ ჩხირზე სიმძიმისათვის გაკეთებული პატარა დოლაბი ნახ. ჩეერშტა.

შტაბ — ზურგის უკან გაგება, შტაბ ხარხ — პირს უკან ცუდი ხსენება.

შტან — ლენტეხურ კილოზე ამას წინათ, ჩოლურულად — უშტვანი ლაშხურად უშდვაანი.

შტაბ ტახვშ — გაკეთება გადახდით ან უკეთ გასესხება გადახდით.

შტებნი — ფუვდება, აფუვების შედეგად ცომის ამოსვლას ჰქვია.

შტაკვ — შტაკვს — სულის ამოთქმა,

შტები — ავალებს, ვალად იძლევა.

შტაშტავარიილ — მარტო,

შტულ — ფიგურიანი სათოფური ციხესახლებში, ძველი არქიტექტურის სახლები.

შტურმ — ნიაღვარი Stromen — გერმ. დინება, ღელვა

შტუვე — თოვს.

შტუულს — ფრინველის სწრაფი ფრენის ხმა.

შტუხვ — ჭიპლარზე გამობმული ნაწლავი, რომელსაც ახალდაბადებულ ბავშვს შეაჭრიან.

შტჷმობ — მემთვრალეობა.

შტჷმაარ — მათრობელა.

შჷხე — ლევს.

შტჷბე — ასქელებს.

შტერ — შტერი, ჩაშტერება, ლჷშტერავე—გაშტერებული, starren — დაჟინებით ყურება. გერმანულად stir გამოშტერებული

შტეხნი — დაილევა.

შტიხა — დალევა

შტეკვ — ასლოკინებს

შტეკვაი — ჩიტის სახელია მოთეთრო გულით

შტვეიშ — იასაღის, კაი სრული ზრდის, სალი მოზარდი.

შტიხ — თხილი

შტიხინდ — თხილის ხე

შტიივე — მოღრეცილი თვალით იყურება. „შტიმვა“ გურ. იმერ. — თვალთა ბრიალი ა. ღლონტი

შტივაარ — ბრუციანი, ელამი

შტიმ — ამბობენ ბავშვის ენაზე აგრეთვე ტიმ. — ყური stimme ხმა, გერმანულად სმენა და სასმენი ორგანო აზროვნების სტადიების მიხედვით ახლოსაა. Welche Stimme singte?

შტიქ — კბილი, ერთი წველა ყველი. კბილი ყველის ბეგრის საზომი. ყოველს წელიწადს მოიტანდეს საალაპოდ ორასსა კბილსა ყველსა“ ისტ. დოკუმენტები გვ. 157

შტიქეშ — კბილა

შტიქიარ ხეგაინი — კბილები ეკვეთება

შტიქე ნივილ — კბილის ნაირი

შტიკ — დარტყმის ხმა მსუქან რბილ რამეზე, რჭობა ლიშტკჷნე გერმანულად Stecken

შტიქე ლერყინე — კბილმოსაკრავი

შტირ — გართობა

შტიმი ლიკიილი — ყურის წივილი

შტიქურ — კაპურ — უკბილო — ნიკაპი

შტუხორ — არამსხვილი გრძელი მორა მოზრდილი ქვეწარმავალი

შტიქ ლურყუნე — კბილ მორყეული

შტუგვ — თაგვი, კუნთი რუსულადაც мыш, мышцы მხარის კუნთზე ბეჭსა და ნიდაყის შორის გაჯგიმულ ხელს ირტყამენ და ამბობენ: „შტუგულ ჟახგე წაქჷლ ლახჷშ“. „თაგუნი — მყესნი“ — საბა

შტჷკნა — დატაკება Stecken ჩაჩრა, ჩატენვა (გერმ.)

შტჷმ — ყური

შტიმრაალ — ყურები

შუ-ჩომ — ცხვირი მოიხოცე (ბავშვის ენაზე)

შუ — კვასტიანების ნიშანდობლივი სიტყვა „ამჟი შული ალე“. ცხვირი

შუასდეემ აიეს — არ ედარდება

შუა — დარდი, ყურადღება

შუბლაი — ავი, გოროზი დედაკაცი

შუბ — შუბი, წვეტიანი

შუბი — მამაკაცის სახელია

შუკვ — შუკა (გურ. იმერ. ლეჩხ.) სასოფლო გზა. „გზა შუკებში ერთხმოვნად ჭრიალებდნენ სურნელოვანი თივით დატვირთული ურმები“, „მისთა მჭვრეტელთა გაევსოთ შუკა და ბანი“. ვ. ტ.

შუკვ ი ზჷზ — გზა და კვალი
შუული — ფშვინავს
შუულ — შუულს ხადეეს — ხარი შფვინ-ვით აშინებს რაიმეს
შუულ — წვიმის ხმა, ქარის ხმა, შვავის ხმა
შუული — ხმაურობს ღელე, მდინარე, წვიმა
შუმ— ხმა ლაპარაკი — ხევში — ეხმია-ნება „ვიშკვ უშუმნად“ — პირუხმა-უროდ, უბრად ულაპარაკოდ. шум რუსულად ხმაური.
შუნდუკვ — ჭიანჭველას ნაკბენზე გამო-სული გამაგრებული ადგილი
შუნი ი ფჷნი — ცხვირი (ბავშვის ენაზე)
შუნი — ცხვრის სახელი (ბავშვის ენაზე) beschnuffelte დაყნოსა იხ. Ich habe schnufen სურდო მაქვს. ეს ცხვირში ლაპარაკიდან არის დაკავ-შირებული.
შუპრი-შუპარ — ცეკვა (ბავშვის ენაზე)
შურ — ხეობა „მინე შურ“ — მათ გარე-შე, წყენა, მაწყინარია die Schlucht — ხევი (გერ.)
შურშა — სახელი ყოფილა ძველად. სიმ-ღერაში „საა ვოოდა ქალსა ვისმე-სა ერქვა შურშასა“. ეს დაკავშირე-ბული უნდა იყოს ბოსტან ქალაქ-თან. ახ. რუსთავთან.
შურაი — მაწყინარი
შური — მაწყინარობს
შურიალი — ფშვინავს
შურად — ბურად — ისგვა შურად — შე-ნებურად
შურპეელე — ფშვინავს ბაგეებზე დორბ-ლის მოყენებით. beschnuppern დაყნოსა (გერმ.). Schnupfen — სურდო (გერ.)

შურდუმ — შურდული, ბაწრისაგან დაწ-ნული ქვის სასროლი იარაღი.
შურთუნ — გარეულის სიარული, შეუ-ჩერებელი სვლა დიდი ტანის მამა-კაცის
შურშუფათე — მონდომებით მოქმედებს, უნდა რომ ვისმეს ემსახუროს.
შური — მაწყინაობს
შუუტა — დაძინება (ბავშვის ენაზე). Schlafen ძილი (გერმ.)
შუღურ — შეუპოვრობა, დაშინების ხერ-ხი.
შუღლაი — უტიფარი, ავი, გოროზი დე-დაკაცი.
შუუშა — ფუუფა — დანთება (ბავშვის ენაზე) — ცეცხლის დანთება
შუშუურა — დაწვა (ბავშვის ენაზე)
შუუშხვა — ცეცხლთან ტრიალი
შუშუ ყუყუ — ზედმეტი მოფერება, გა-ნებივრება
შუშა — დაშრობა шуши მდინარეა ციმ-ბირში
შუშხვამ — ახალი წლის წინა ღამე და დღე. ლიშუშხვალიდან ნახ. шушу-кают
შუშპარ — ცეკვა სვანური სიმღერა „აიავ ქალდუ ბებუცია, სოფელ ქალდუ შუშპარია“. აქ ცეკვაზე არაა ლაპა-რაკი, როგორც ეს ჰქონია ეგნატე გაბლიანს, არამედ აია ქართლი ცნო-ბილია მატიანეთი. სოფელი. ძველად ქვეყნის მნიშვნელობითაც იხმარე-ბა, ქართლის ქვეყანა შუპრია, სვის-პირიტები, სპერები, სბერები, იბე-რები? როგორც ჩანს სვანები მათ-თან არ ყოფილან კარგ განწყობი-ლებაში, რადგან მარტო ქვიანს თვლის სიმღერა მოყვარედ. ჩოლურ-ში ახლაც შემორჩენილია გადასა-ხადი შეგრის სახელი იბარ. უნდა ამტკიცებდეს იბერების მიერ სვა-ნებში ბევრის შესაკრებ ადგილს ეხლაც ჰქვია ლ·იბარი.
„ხუცესი რა ორძალთა უკრევდეს, დიაკონმან შუშპარისა კიდე რამცა ქმნას“. (ვისრამიანი)
შუშ — ბავშვის ენაზე დაწვის ტერმინი
შუშუურა — დაწვა (ბავშვის ენაზე)
შყარბაათ — წმინდა ქვიანი ადგილი
შყარვ — მწყერი
შყაჟვი ღვეჰე — ბალახია ჭინჭრის ფხალს უმატებენ ჭინჭრონეთში
შყედნი — ვარდება
შყედა — ვარდნა, ხსომება
შყიბაია — თავმსხვილი
შყიიჟა — ციალი
შყივაარ — ელამი, ბრუციანი
შყოდა — რეცხვა
შყორბოლაი — მსხლის ერთი ჯიში
შყუფე — ხსნის „ლჷყაარს შყუფე“ ყა-ვარს ხდის სახლს
შყურბაათ — დიდი მსხვილი
შხაპან — დალი სახეზე, ჭრილობის კვა-ლი. ჭაპნაი.
შხარაი — დიდი ფართო დალი ნაპობი კლდეში, ულგარულად ქალის დიდ სასქესო ორგანოსაც ჰქვია — შხარა მწვერვალს ჰქვია კავკასიონის ქედ-ზე. აშხარა ქალის ცნებას გამო-ხატავს სქესობრივი ნიშნეულობის მიხედვით. — ჯიშკარიანი გვ. 26.
შხამ-ი გლამ — წყევლა და წყრომა
შხამ ხაარ — სიდამპლე აქვს ხეს მცირე ფუღურო შხარაი — დიდი ნაპრალი აქედან მწ. შხარა.
შხეფ — შხაპუნა ხანმოკლე წვიმა, — ცი-ხის სახელია ახალ სენაკის ახლოს
შხვაალ — წლის ნაზარდი ხის შტო
შხიივ — დიდი ნაფსამის ხმა
შხივ — თოვლიანი უფსკრული, დიდი ბზარი მყინვარში. სოფ. შიხვანა რაჭაში „შხივანის დაწყ. სკოლა.“ „შხივი წყლის საქანი გვ. 23. ექვ-თაყაიშვილი. ძვ. საქართველო. ტ. 2. „შხიფი (ლეჩხ. იმერ.) ხრამიდან მონაბერი ქარი“. ა. ღლონტი
შხიგიაარ — ძლიერ შავი
შხლამუნე — დორბლის ცვენით ხმაუ-რობს
შხუულა — ერთი მოწველა ძროხის ძუ-ძუდან
შხული — ცხვირში ლაპარაკობს ხშირ-ხშირად ისრუტავს
შხულდაანი — ადგილის სახელია მუწ-დიში
შხჷრმლავი — ადუღებამდე წყალი ხმაუ-რობს
შხჷრმლავი — კრეტინი ქალი ლაპარა-კობს
შხჷჷრე — ნედლი შეშა ხმაურობს
შხჷრე — ფართოდ აპობს
შხჷჷლი — შიშხინებს
შხჷგჷჷრა — შავგვრემანი
შჷბჷთ — ძლიერ რბილი არაყი
შჷჷდრეევიხ — დაეხეტებიან ყველგან უთავბოლოდ
შჷჷლჷჷლბჷჷდჷჷლ — მიყრა-მოყრა დაუ-ზარებლად ხმარება საჭმელ-სასმ-ლისა.
შჷდე — ყრის
შჷჷლდეეკ — დიდი მსუქანი ქალიშვილი შინაბერა, მაგრად გამოხურული, გამოკეტილი, ჩაბნელებული
შჷნიშჷნდ — ხელდახელ
შჷრგლავი — უხეშად ლაპარაკობს

შგრგნ — ტყეში ჩირგვებში ხმაურით მიდის უდიერი, ხმაურით მიდის უგნური ქალი

შგრიალი — ადუღებამდე სითხე ხმაურობს Schaumen შიშინებს ქაფს იყენებს

შგრგნ კგრგ — ზერელედ მოქმედი უზნეო ქალი.

ჩ

ჩაჩხვ ამწაადა — დასტურად დაამცხიკვა

ჩაბაანალ — საზომი ერთეულია ფოხალში ანუ ნახევარ ფუთში. შედის ორი ნახევარი ჩაბანალი

ჩააგ — ყველგან ლაშხურად

ჩაგვ — ხბოს მიერ წოვის დროს ცურზე თავის ამორტყმა

ჩაგა — მამაკაცის ძველებური სახელია. ეხლა არაა ხმარებაში. აქედან კუთხე ჩაგაშა და ჩარგაიშა

ჩააგ — ყველგან (ლაშ. კ). ჩიააგვ — ჩოლურის (ჩიაგვ — ლენტ. კ.)

ჩაღრომილ — ჩაღრმავებული ადგილი მივარდნილი ღრმული

ჩაჳ — ძარი, თხილის წკნელისაგან დაწნული მარხილზე დასადები სათავსო ნახ. ჩეო, ძარი. ჩეო — ცუდი მოაბა" (საბა).

ჩავალეეშ — ადგილის სახელია სოფ. საყდარში. სატარებელი წნული ჩეო. „ჩერხულა — კლძარი" (საბა ორბელიანი)

ჩათრ — ორი კაცის მიერ ხელებით სატარებელი წნული. ჩეო „ჩერხულა ჭელძარი" ს. ორბელიანი. „მოიჩანთრებიან, თითქოს ტომრებში იყვნენ გახვეულნი" დ. კლდიაშვილი

ჩაკვარელ — საყვარელი (ბავშვის ენაზე) „„ქამ. გაჭირვება".

ჩალ — ბალახის გამხმარი ღერო

ჩათრი — (ლეჩხ.) ოთხსახელურიანი პატარა ჩელტი". ა. ღლონტი

ჩალე-კალე — რაიმე შენიშვნის არაფრად ჩაგდება, არ მიღება. „ჩალე-კალეს აზზი ჩის". ჩალასავით და მატყლივით ფანტავს ყველაფერს

ჩალტა — პალტა — არასარწმუნო მოუბარი

ჩალყვ — მარყუჟი შებორკვის ერთი სახე, რომელიც ხელის ერთი მოსმით იხსნება

ჩალმა — სხვისი ნივთის მითვისება

ჩალანდარ — ჩალავდარი გამოდის სიტყვა ჩაჟიდან. ეს სიტყვა წმინდა სვანური წარმოშობისაა და ქართულში სვანურიდანაა შესული

ჩალაგან — ეკლესიის შიდა სამტიხრი — შესანიშნავი ჩუქურთმებით და მოხატულობით — ეს ტრაპეზს გამოყოფს საერთო დარბაზიდან.

ჩალდაყ — ხისგან გამოთლილი ფეხჩასასვამი ბორკილი. სვანეთში ტყვეებს, რომ არ გაქცეულიყვნენ, ასე ბორკავდნენ. საპატიმრო შენობა.

ჩალხანაი — ადგილის სახელია ჭველიერში მაღალი კლდოვანი გასასვლელით. „ალხანას ჩალხანა არ დაელევა". გ. ჩიქოვანი „სიცოცხლის გზა". გვ. 236. ჩალხანა სხვათა ენაა, კარდალას ქვიან". გვ. 134. „ტექ. ლექს. მასალები ქართ. წერ. ძეგლ.

ჩალაანჩიუ — მოკრეტინო კაცი.

ჩამილა ოო — შენ ჩემაო (ბავშვის ენაზე)

ჩამააგუ — იგივეა რაც „ეშხუ რიგიალ" უბრალო კაცი, არც კრეტინი და არც კარგი

ჩამააგა — რისიმე უხვად ქონება „ლეზვებ ჩამაგად ხულვახ".

ჩანთხარ — დახეული ცუდი ფეხსაცმელები

ჩანახ — დიდი ჯამი საწყაო. საბას ცნობით ჩანახი „სხვათ ენააო". ქართულად მას მოდი ქვიაო. ვ. ჩაკვეტაძე „ქუთაისის ისტორიიდან". გვ. 186.

ჩანგულაი — მოღუნული უშნოდ

ჩანჩალაი — დაბალი ჩანჩალა „მერიქიფე ჩანჩალაო"

ჩანააგა — ნახ. ჩამაგა — საჭმლის სიუხვე უდარდელად უხვად ხმარება

ჩანაგიმი — ადგილის სახელია ლეჩხუმში

ჩანჩხვ — ცხოველის პირისახეს ჰქვია.

ჩააჟ — ცხენი. აქედან უნდა მომდინარეობდეს სვ. ჩალანდარ და ქართული ჩალავდარი

ჩააჟი ჯაბ — ცხენის ჩონჩორიკი. „ჩააჟი ჯაბ ჩუქვაანუ ირშვნი". „ჯაბუნაკი — ცხენის ან ვირის ფუნა. ჩონჩორიკი". მ. ალავიძე, იკ. ლექს. გვ. 100.

ჩააჟი — ნივრა — ცხენის ნიორი. იცის ჭაობიან სათიბებში.

ჩარგაშა — კუთხეს ჰქვია ზედა ჩოლურში. ბაბლუანების გვარში.

ჩართალ — დიდრონი, ცუდი, მოჩვართული ფეხები

ჩარბალ — სქელი დრუნჩები...

ჩაახრ — ...პატარა მარხილი „ჩარბი — არწივთა, შავარდენთა, ქორთა და მისთანათა ნიკარტთა ჩარბი ეწოდების" (საბა) — „ჩერჩხულა — ელგარი" „იმერელნი ქვეშე ბაგეს ემახიან" — საბა

ჩართულაი — ლობიო და სიმინდი ერთად მოხარშული საჭმელად.

ჩარიინგდ ჩარინგი ლიქქმინე — თავსაყარად, უხვად

ჩარხვალ — მოკლე წინდებს ჰქვია

ჩაარდი-ბაარდი — ფარხმალი

ჩარექ — ზომის ერთეული. „თითოს ჩარექს სანთელს ღვთისმშობელს შესწირებდეთ". გვ. 118. ს. კაკაბაძე. „დას. საქ. საეკ. საბ. წიგნი 1.

ჩაატა-პაატა — სუსტის უაზრობა

ჩაფგლ-ფეხსაცმელი, ქრთამი „ჩაფულა — ფერჯის საცმელი" (საბათი) „ჩაფულია (აჭარ.) ფეხსაცმელები. ა. ღლონტი

ჩაფაი — წერაქვი თოხსავით პირით

ჩაფრასტაალ — ქალის ზედა ტანის შესაბნევი სამკაულები ოქროსი, „ჩაფურასტი (ხევს.) ქალის სამკაული ყელსაბამი". ა. ღლონტი

ჩაქ — პერანგის გვერდითი ნაკერების ბოლოს მახვილ კუთხეს ჰქვია. „სალამაზისათვის კაბის ან ჩოხის შუჭრილი კალთა (ბარნოვით). „ჩაქი კალთის შენახევი" (საბათი). „ყოვლისა ლხინისაგან ჩაქი აბეზარობისა მიმიცემია" (ვისრამიანი).

ჩაქურიაი — ძაღლის სახელია

ჩაყგრიელაი — ბევრის მყლაპველი ზარმაცი

ჩაშან — გასწრება

ჩაშტ — ტარდაგებული თოხი. ზედმეტად პირდაპირ გაჩერებული

ჩაჩან — დაბალი კაცი

ჩაჩ — წვერი კაცისა და ხისა

ჩაჩქვაი — ბალახის სახელია, ჭაობიან ადგილებში იცის. ძირმაგარის და სიმსივნის წამალია.

ჩაჩი — დაჯექი (ბავშვის ენაზე)

ჩაჩხვ — ცხვირის დაცემინება
ჩაჩაბუაი — დაბალი და ჩასკვნილი
ჩაჩულარ — ბავშვის ენაზე ფეხსაცმელებს ჰქვია **ჩაჩიოოლ** — დაბალი და სუსტი „ჩიჩია და ძაბუნი“ დ. გელოვანი „შორეული ლანდები“. გვ. 54. 1961 წ.
ჩაჩ̌ედღ ლიგნე — ცხვირ-პირში რტყმევით გალახვა
ჩაჩაბ — ჩოჩობი ცუდი ჭილობი — ცდება მ. ალავიძე როცა ჩიჩაბს — თხელ-თხელ ფიცრად ხსნის — სწორებით პატარა ბავშვის პატარა ჩიჩაბში გამოაკრავენ ოკ. ლექსიკონი. გვ. 96.
ჩთჭილაი — პატარა საწნახელი, ხორგო
ჩაკვ — ღრმული, ამოჩაკული (ლეხ. კ.). ჩაკვი — პარკი — (საბათი).
ჩეეგიაან — სვანური წარმოშობის გვარია. არიან ზემო სვანეთშიც და ქვემო სვანეთშიც. ასეთი გვარი ყოფილა, როგორც ჩანს, ალზევებული გვართა შორის. სამეგრელოში დარჩნენ კათოლიკურ სარწმუნოებაში ჩიქვანი და ჭიგიანი“. ევროპულ მოძღვართა და მოგზაურთა ცნობები საქ. შესახებ. გვ. 11. 1898 წ.
ჩედა — ყოფნა, გასხლტომა, გაქცევა
ჩევეხ — დაობენ, რჩეობენ
ჩეთ შემგ̌რდაან — ფულის ერთეული, შეწეული
ჩეთ — ფულის ერთეული
ჩელტ — წნელებისაგან ოთხკუთხად დაწნული სხვენზე გასადებს უწოდებენ. „ჩელტი — ლასტი“ (საბა).
ჩეემიშ — ყველასი, ითქმის აგრეთვე ჩიმიშ, ჩემი
ჩემდ — ყველამ (ლაშ. კ) ჩოლურული ჩიიემდ.
ჩემჟი — სახელზე
ჩემნი — ნელდება

ჩენჩ — ჩენჩო
ჩეენჩა — დამამლვა, „ჩინჩვლა — დადედლობა“ (საბა)
ჩეეჟი — ყველაფერზე, ზემო სვანური, ჩოლურული ჩიიჟი
ჩერვა — გაჩერება
ჩერჩ — კანი კვახისა, ნიგოზისა და სხვა მისთანა череп კვერცხის ნაჭუჭი „ჩერჩი (რაჭ.) ჩენჩო“. черствый — გამხმარი
ჩერეშტოოლ — წვრილი და ბრტყელი მსხალი. ნახ. შტაამილ
ჩერგენ — ჩალის სამი კონა თავგადაკრული დადგმული. ნახ. პარშან
ჩერო — საჩრდილო
ჩერხაშ — მთას ჰქვია სვანეთის ქედზე მუწდის აღმოსავლეთით. პირველად ჩოლურიდან იქ ნახავ შემოდგომის თოვლს
ჩერშტა — სართავ ჩხირზე ჩამოსაცმელი ქვის პატარა დოლაბი. ნახ. შტაამილ „ჩერშტა-ჯარაია“ მ. ალავიძე. გვ. 155
ჩერი — სართავი ჩხირი შუაში გამობერილი „ქალო ნუ სტავ ჩერიასა“ მ. ბარდაველიძე. სვანური საწ. გრაფიკული ხელოვნების ნიმუშები. გვ. 95. „ჩერია თითის ტარი“. გვ. 141. დ. მშვენიერაძე
ჩეფნი — გამოკვებილი ხდება, ზამთარ გადატანილი, გამოზაფხულებული
ჩეელაი — (ლაშ. კ.) ჩოლურული ჩიილადი
ჩეშა — გასწრება
ჩეჩავ — მიჩეჩება, კაცის სახელი იყო ძველად აქედან კუხთეს ჰქვია ჩეჩავშა
ჩვააბ — ქვევით
ჩვაან — დასავლეთიდან
ჩვათაირ — დაწერე ახლა (დაწერილი გაქვს)

ჩვალ — ზვავი
ჩვალვაანი — ტერიტორიას ჰქვია სოფ. საყდრის მიდამოებში
ჩვადგ̌გ̌თეხ — გაყვეს „ღვინო თქვენი გაანთეულნეს და მისცეს საჭურისთა თვითა“ (ბიბლია)
ჩვადუუქვეხ — დათქვეს
ჩვააბრა — დასავლეთის ქარი
ჩვაარდა — იყო
ჩვათაშხვ — შეინახე
ჩვანჯიდხ — ჩამოიტანეს. ჩამოაკიდინეს (ბ. ეგნატაშვილი). გვ. 56
ჩვადქარაფუჩე — გადამალა
ჩვაშეერე — თავს აბეზრებს
ჩვაჩვმინ — გააკავა — ღობის ან ყორის გაკეთება
ჩვაჩიმ — ჩაანელა ცეცხლი
ჩვადცხირე — გაარკვია
ჩვადშერე — მოაწყინა ლაპარაკით, ჩივილით ან საყვედურებით
ჩვეინ — ქვაბი „ჩოინა „ თუჯის ქვაბი“. ქართ. დიალექტ.“ ლეჩ. ლექს. გვ. 690
ჩვექ — მუხლმოყრა, ჩამუხვლა
ჩვენჭარ — ძონძები, ჩვრები
ჩვეგიან — ჩოგანი, ხის პატარა ნიჩაბი, ფაფის ასარევ-გასაქნელი
ჩვედშეერაან — გატარტალდა
ჩვენჩ — ლობიოს ცარიელი პარკები
ჩვეერ — რომ
ჩვედჟელაარაან — ჩაძაღლდა
ჩვერქ — ენა ჩლიქი
ჩვინჩი ქვინ — ჭინჭის დაწვის სუნი
ჩვედჩაფლე — მოიქრთამა
ჩვედქქეესარაანხ — დაიფანტნენ
ჩვიიბ — ქვევით
ჩვიიქეექსარი — აქეთ-იქით იფანტებიან, უნებართვოდ
ჩვიტაარ — ბრუტიანი, ცალთვალა

ჩვიტ — უნაყოფო ნიგოზი, ნაჭუჭშიგნით უვარგისნაყოფიანი
ჩვიმდ — ჩუმად „დაჩუტვა გაბერილს რომ დააცარიელებენ“ (ქიზ.)
ჩვინტყვი — ყლაპავს
ჩვიირი — იქნება
ჩიავ — ყველამდი, ყველგან
ჩენჩ — ლობიოს ბარდა
ჩიაგვ — ყველგან, ჩიაგვ (ლენ. კ.) ჩაგ. (ლაშ. კ.)
ჩიბ — დრუნჩიანის ლაპარაკი
ჩიბგ̌რდგან — დაბალი ჩაჯუჯგული ქალი
ჩიგორგიაი — ყირაზე გადასვლა ძლიერ გახრილი ხე. „ჩიგორგალი (რაჭ. გურ.). კისრული მალაყი“. ა. ღლონტი
ჩიგარ — ყოველთვის
ჩი — ყველაის
ჩიჩგ-ჩაგ — მოკლე ბორკილი, ფეხებით სიარული
ჩიდ — ყველას ყველაზე „ჩიდ მაჩუნე“, „ჩიდ ეჯი მიცხა“. გარევა —ჩიდს ხანჩვდე“ გასარევი ნაწილი
ჩითხაი — პატარა, გამხდარი, ცუდად ჩაცმული, ჩანჩურა
ჩიითე — ყველასთან
ჩითხს — პატარა კოჭლის სიარული
ჩითი — ხვითი — ახლო ურთიერთობა ურთიერთშორის მითქმა-მოთქმა. ყველაფრის გამხელა — დიდი წყენის შემდეგ ზედმეტი ურთიერთლაქუცი
ჩიმჩაი — ჩრჩილი, შაშხის მწერი და მატლი. „კრკილი — ჭმელათ ჭორცთ განმრყუნელი ჭუმ“ (საბა)
ჩიიმეშ — ყველასი...
ჩინჩაყვ — ჩიჩახვი, „ჩიმჩა (ლეჩხ.) ჩრჩილი“.

ჩინდრიკ — ჩინდრიკი, უაზრო როკვა

ჩინქვაი — მორქენალი

ჩიორაი — ჩიორა

ჩინჩვ — ტანსაცმლის ნაჭერი ცეცხლზე შესაგდები

ჩიიჟე — სიძე

ჩიიჟი მოონს ლი — ყველაფერზე თანახმაა

ჩირხუულდაშ — ქალს ჰქვია ლევშერსა და თეკალს შორის

ჩირთ — ჩირგვი, ქვა და ღორღი ყანის პირას

ჩიირხა — გასრიალება, სასროლი ქვა აქედან მთის სახელი მუწდი ტვიბის მხარეზე ჩერხაშ ანუ ჩიირხაშ ე. ი. ქვიანი „ჩირხა ფიქს ლი ქვა". გვ. 157 ბ. ნიჟარაძე. ისტორიული ეთნოგრაფიული წერილები", 1962 წ.

ჩიირხა — სოფელია აფხაზეთში

ჩის აბიფხავი — ვითომ ყველაფერს აკეთებს

ჩირი-ჩურუ — ენაჩლიფინით ლაპარაკი

ჩიისგი — ყველა ჯურის

ჩიტაი — მშვილდ-ისრის სასხლეტი

ჩიტობ — რელიგიური დღესასწაულია

ჩიტიაიშა — ჩიტიაიშასანი — ასეთი კუთხე იყო სოფ. მამში

ჩიტიაი — კაცის სახელი იყო ძველად. ეხლა არ არქმევენ

ჩიყიოოლუშეერ — კუთხე, მოდგმა სოფ. ბულეშში

ჩიქვაან — სვანური წარმოშობის გვარია. ისინი ბატონობდნენ სამეგრელოში და ლეჩხუმშიც. თვით სვანეთში ეს გვარი ეხლა აღარ არის „დარჩნენ კათოლიკურ სარწმუნოებაში ჩიქუანიდა და ჩიგიანი" (ზ. ჭიჭინაძე „ევროპულ მოძღვართა და მოგზაურთა ცნობები საქართველოს შესახებ". გვ. 11 — 1899 წ.).

ჩიქვანი — ბალახია თეთრი ძირებით, რაც ადრე გაზაფხულზე ძლიერ უყვარს დათვს. მის ძირებს თხრის და ჭამს

ჩიქს — წინათ

ჩიქა — დროზე „ხოლაამ ჩიქა ლი ლეეზი — დრო

ჩიქ — წინ, ამშა ჩიქ

ჩიქ-ჩიქს — ჩაქჩაქით

ჩიქე ი ჩიქე — ჯერჯერობით

ჩიილა — ყველასგან, ყველას გამო „მაინც და მაინც ყველას მაგიერ „ჩიილა მეცვაალ".

ჩილადი — მაინცდამაინც

ჩიშტა — ამოსმა, ამოხაპვა — ცაცხვის ან თელის შიგნითა კანი, რომლიდანაც ფეხსაცმელებს აკეთებდნენ და თოკადაც გრეხდნენ... Ланти

ჩიჩხინე — ძლიერ წითლად ჩანს

ჩიჩხე — წითლად ჩანს, წითლობს

ჩიჩუ — კატის დაძახების სიტყვაა. კატას ჰქვია მოფერებით

ჩიჩველა — ბალახია, რომლის წვენიც საშინელ სიდამწვრეს იწვევს (დიყი ბ. ლექსიკონი. გვ. 168. ლეჩხუმურად ჰქვია ჩინჩვლა სვანურის გავლენით ალბათ ბ. ლექსიკონი გვ. 24. მეგრული სახელი ღოლე გააზრებით სვანურთან ახლოსაა ვინაიდან ჩიჩველას და მისთანათა ღრუ მსხვილ ღეროებიან თივას ღოოლიარს ეძახიან გვ. 24. ბ. ლექსიკონი)

ჩიჩლაგ — შედ. ჩიჩილაკი აბურძგვნილი აჭრილ-დაჭრილი, ჩიჩილაგი — კენჭის საცხები ჩხირი" (საბა)

ჩიჩქ — სახეში დარტყმის ხმა, ქორფა, ახალი ბალახი

ჩიჩ-ჩაჩა — პატარა ბიჭის სიარული, პატარა კაცის სიარული

ჩიიჭვა — მოლზე ამოგლეჯილი ბალახიანი ბელტი

ჩიჭიინდ — ტირიფი, ჭიჭუნი ოკ. ლექსიკონი მ. ალავიძე გვ. 97. არასწორია, როცა მაყაშვილი ლეხჩუმურ ბაგუნდს აიგივებს ჩიჭვინასთან ბ. ლექსიკონი, გვ. 48.

ჩლიქს — კოჭლობით სიარული

ჩლეეგი — კოჭლობს დიდი ტანის კაცი — თუ პატარაა ჭლეეკი. „ჩლიგი — ენამრუდ მეტყველი" (საბა)

ჩობლოტაი — გადმობრუნებულ ტუჩებიანი

ჩობახ — მწყემსის კომბალი, ძველად საომრად იყენებდნენ. კომბალზე უკეთებდნენ წვეტიან ლურსმნებს

ჩოთკარ ღო — გაუღე მერე

ჩოთთვადახ — დაუტკეპნიათ ნასიარულევი ყოველ მხრივ

ჩონთა ჩოონთად — დასტა-დასტად

ჩოთნაკეხ — დაუმდაბლეს, მოეფერნენ

ჩოლშურა — საყდრის ღელეს ჩოლურლები ჩოლშურას უწოდებენ, ხოლო ლენტეხელები ცხენის წყალს უწოდებენ. ჩოლშურას ჩოლურლებ ლააშხურს უწოდებენ. სოფ. ღებს რაჭაში აღმოსავლეთით ჩამოუდის ჩვეშურა ჩოლშურა (ჩოლაბური ერთერთი მოზრდილი მდინარეა თერჯოლის რაიონში. გაზ. „სოფლის ცხოვრება". 1979 წ. 7 მარტი.

ჩოოლირ — ჩოლური ცხენისწყლის ხეობის სვანეთის ერთი კუთხე (მურის) ხიდთან ჯერ ლენტეხია ლალქანის კლდემდე და მის გამოღმა ღელემდე, ხოლო შემდეგ კი ჩოლურია ლაშხეთის დღევანდელ საზღვრამდე ხეშკურის ღელემდე. სახელი ჩოლურს დაერქვა ზვავიანობისა გამო თუ ჩალიანობისა „ყვირილას ერთვის, მევრის წყალს შესართავს ზემოდ ჩრდილოდამ, ჩოლაბური კიდეთა ჩალოვანობისა გამო და მის ზევით ბუჯა-ბუჯა სვანურად გამობერვას, გაბერვას ჰქვია ძლიერ სიმაგრით

ჩომ — ქენი

ჩომინ — ქნა

ჩომნა — ქმნა

ჩომუნე — ვქნა

ჩონდრა — გაუთლელი

ჩორთაი — კოჭლი, აღარ მეჩორთება კოჭები ბ. მეფეთა II.

ჩორავ — დიდი სკორე, დათვის მჩორე

ჩორ — ცხენის ნაკელი

ჩაბუნაკი — ჩონჩორიკი

ჩოფრა — დიდი და ულამაზო ადამიანი

ჩოქ — ჩოქი

ჩოყო — მსუქანი ბიჭი

ჩოშ — ტყვნა (ბავშვის ენაზე)

ჩოშომე — მოუსვენა, შეუწყვიტა ტკილი

ჩრაანჩა — პატარის წაქცევა

ჩრეეგი — დიდის და მოუქნელის წაქცევა

ჩრეეგი — კოჭლობს

ჩრიგ — კოჭლის ნაბიჯი

ჩრიგიაი — დიდტანიანი კოჭლი

ჩუ — მო ქვევით (თავსართი)

ჩუუაბ — ქვევით

ჩუაან — ქვევიდან, უფრო ზუსტად ქვენადან

ჩუალ — ზვავი

ჩუადგაან — მოკვდა

ჩუადბე — დააბა

ჩუადაავშე — აფუჭებს

ჩუადდე — დასდო, ძლიერ დაათრო

ჩუბე ბუაასტი — ქვესკნელი

ჩუბავ — ქვევით, ქვემოთ

ჩუბე ნაკ — ყანის სახელია სოფ. ჭვე-ლიერში, ქვედა ვაკე.

ჩუბალ — ყანების სახელია ზედა ჭვე-ლიერის ქვემოთ

ჩუგვ — წოვება

ჩუგვნაი — მწოვარა

ჩუვარდ — ნეტავი, „ჩუ ვარდ ხვას“—ნე-ტავი ვიყო

ჩუთ — მცვედანი

ჩუკუულ — სოფელია ლახშეთში

ჩუმ — ჩუმი

ჩუმინი — თანახმა ვარ

ჩუმინ — ქნა

ჩუ მერდე — მაცხოვრებელი

ჩუნჩუყვ — ლაბაბ, ნიკაპ ქვეშ სიმსუქნე

ჩუნჩურ — ქალის სასქესო ორგანო (ბავ-შვის ენაზე)

ჩუურე — ბოლავს „ჩუილი (რაჭ.) ცეცხლს რომ ცუდად ეკიდება, დი-დი კვამლი ადგება“ Shcuren — ცეცხლის გაღვივება (ინგლ.)

ჩურჩნი — ნელა და გაბმით აკუებს

ჩურყვლავი — მსუქანი სახიანი ლაპარა-კობს ნახ. ჩუნჩუყვ.

ჩუტ — ნატყუარი, არა ვარგისიანი მარ-ცვალი, ნაყოფი „ჩუტყვავილა წი-ფორა“ გვ. 33. რუს. ქართ. სას. სამ. ლექ.

ჩუყბა — ხის კანისაგან დაწნული ოთხ-კუთხის ფორმის სათამაშო, მსუქან, გაიძვერა, ჩუმ-ჩუმა კაცს ნიშნავს

ჩუშაალ — ქვევითობისას „ჩუშალ მაკუ ამბალა“ — კინაღამ მინდა სიტყვა-ზე

ჩუშაალ — ქვეითობისას — არა აუცი-ლებელი ნდობის გამომხატველია „ჩუ შაალ მაიდ ათხე“. მშიასავით, კინაღამ მშია

ჩუ შიდ — ყრია, დაყრილია, ვარგა არა უქმეა

ჩუჩ — მამრობითის ასოს ბუდე. სხვანა-ირად „ლართ“ ჰქვია. ჩუჩა — სარცხ-ვენელის ასოს საფარი ტყავი“ (სა-ბა)

ჩუჩუნი — დედაკაცის სასქესო ორგანოს საალერსო სახელი

ჩუ ცვირი — დარჩენილია, **ჩუ ცურე** — ტოვებს

ჩუხვ — პატარა და მახინჯი სახარე — პატარა მამრობითი

ჩუ ხაამინ — აჭამე

ჩუხი — უფრო ქვევით, კი ხარ

ჩუ ხორი — ყავს

ჩუ ხარი — აქვს — ხარ

ჩუ ხეიაქი — ემოყვრება

ჩქიმს ხაგნე — მშვენებას აყენებს

ჩუხარ — გააქვს, აქვს

ჩქიმაშ — იერ-სახე

ჩქვაფ — ლეჩქოფა სოხუმის ერთი უბა-ნი, სადაც ჭაობი იცის

ჩქიმ ხააგნ — კარგად გამოიყურება

ჩქვიფაი — მსუქანი, ღაჟღაჟა ლოყები-ანი

ჩქიმიან — შნოიანი, მსუქანი

ჩქიმ — მშვენება, დაშვენება — გასუქე-ბულია

ჩქლეეფე — ძლიერ წვეთავს

ჩქილ — ახალი ყლორტებაყრილი „ჩქო-ლი — ახლო მოზარდი, ნორჩი — წურილი (საბა)

ჩქუმდ — ჩუმად — სოფელი „ჩქუმი“ ცა-გერის რაიონში

ჩქჷჷრე — ოფლი ხვითქად სდის, შემწვარ გოჭისგან გოდაბო წვეთავს

ჩხარ — ზომაზე მეტად დაშორებული ერ-თი-მეორეს, მეჩხერი ამაზე უფრო დაშორებულს „ფიჯ“ ჰქვია. უფრო მჭიდროს „სკიბ“. აქედან „ჩხარი იმ-ერეთში „ჩახარი“ ციხე მისიმიელ-თა ქვეყანაში. „გეორგიკა“. გვ. 404. ტ. 4. ნაწ. 2

ჩიქს — დროზე

ჩიქ — დრო

ჩიქდ — მანამდე

ჩხარა — ცხრა

ჩხვიტ — ნიგოზის გატეხვის ხმა

ჩხეფნი — ხდება. გამხდარი ხდება

ჩხვაარი — არყის ხის გამხმარი კანი სალამპარედ, ჭურების სარეცხად და ხოკერებისათვის

ჩხვენკ — პატარა გამხდარი ძროხა

ჩხილაი — ურმის ხელანი „რას მეჩხი-რები“, გვარი ჩხირაძე არის ამბრო-ლაურის რაიონში

ჩხირ — ჩხირი, გამხმარი წვრილი ნა-ტეხი წკნელისა

ჩხიინკა — გამხმარი მარცვალის გაფან-ტვა

ჩხიკურტან — მოკლე ცუდი თოფი

ჩხიივ — **ჩხიივ** — ძროხის მოშარდვა

ჩხირი ბურუ — ფიჩხები და ნაგავი ერთ-მანეთში არეული

ჩხილაი — ურმის საზიდრები

ჩხივაარ — თეთრი სახის თეთრთვალე-ბა

ჩხირ — ლგკიაც — შეჭრილი ჩხირი რა-იმე საქმის გამო და საფიცარი

ჩხლიმ — ხის შენობის ან სახურავის ჩანგრევის ხმა

ჩხმეტ — გამხდარი რომე ძვლები დაეთ-ვლებოდეს ჩხმეტი (იმერ) ხის ხმე-ლი ტოტი ა. ღლონტი

ჩხრაანკა — წაქცევა პატარა გამხდრისა

ჩხონარ — ადგილის სახელია მუწდის მთაზე

ჩხუურ-ჩხუურ — პირუტყვის ფსმის ხმა მოფერებითი ფორმა მამრობითი სქე-სისა თუ მდედრობითია ჩხივ-ჩხივ, ჩხიფ-ჩხიფ

ჩხურკუნ — გამხმარი კანის ჭამის ხმა, მცირე ძვლების ტკვერვა

ჩხჷრჷშტ — ჩხართვი — ჩიტის სახელი, რომელიც ზამთარ-ზაფხულ ჩვენ-თანაა. ზამთარში ფითრით იკვებე-ბა

ჩხიჩ — გოჭის გასარეკი ძახილი

ჩხჷლ — წყლის დაღვრა — ჭურჭლეუ-ლის მტვრევის ხმა

ჩხჷრფჷნ — ღარიდან გამომდინარე წყლის ხმა

ჩხჷფე — ხდის, გამხდარად აქცევს

ჩხჷეტ — წვრილი რიყის ქვა. ჩხჷტალი ანუ ჩხუტელი იგივეა ჩხჷტარი სო-ფელი ლეჩხუმში „ჩხატალის მთა კაბადოკიაში“ მ. ჯანაშვილი. გვ. მბ.

ჩჷდ — **ჩასარევი** — სასართავი ბაწრის დაგრეხვის დროს კანაფის ნაპირის ჩასართავი — საზოგადოებაში გა-რევა. „ჩჷდს ლიჩჷჷდ“. ჩასათვლე-ლი „დეემთე ჩჷდა“ — არაფრად ჩა-სათვლელი

ჩჷდიინა — არევა

ჩჷმე — ანელებს ცეცხლს

ჩჷჷრეევი — დაიარება, მოკრეტინო ნელა მუშაობს უჩუმრად

ჩჷრთჷ-ფჷრთჷ — უსუფთაო, უწესრიგო

ჩჷრჩხჷნი — მჟავე წყალი ჩუხჩუხებს, მწვადი შიშხინებს

ჩჷრთიინა — სქელ რაიმეში გარჭობა

ჩჷბჷტ — გაუგებარი, უვარგისი ახალ-გაზრდა კაცი

ჩჷფე — კვებავს, აზამთრებს

ც

ცაგ — ასკილი, ეკლიანი მცენარე — ცაგერი ანუ ცაგიარი სოფელი ცაგიკი სომხეთში «Севернее при горе кендыле на самой границе, стоял и стоить и теперь деревьня Цагики род отъ Цагикъ цветок лежал между Карином и Спером». Адонц «Армения в эпоху Юстиняна», ст. 24.

ცაადელყვადელ — არა სინამდვილე, შეუსაბამობის ლაპარაკი

ცაადი — ცვლის

ცაი — თელა. აქედან უნდა იყოს ადგილის სახელი ცაიში მეგრულად ც— ბ. ლექსიკონი გვ. 31

ცალარ — საპალნის ტვირთები

ცალშია — მცირე ნაჯახი, ცალი ხელით სამუშაო

ცალ-ტოლი — საპალნის ერთი მხარის ტვირთი, ცალი (ქიზ.) ღვინის საწყაოა საპალნის ნახევარი

ცალდი — ცალდ — ცალდი ცალად ჯაი გარგლი

ცალფა — ერთი ფზა

ცალამაგვ — ტოლი

ცალთავ — დიდი და ჩლუნგი ნაჯახი

ცაანცი — მცენარეა მომჟავო ნაყოფით ჭალებში იცის ეკლიანია „კუნელი“ ბ. ლექსიკონი ა. მაყაშვილი გვ. 168

ცანდ — კიბის საფეხური Zahen, Zad კბილებიანი ბორბალი. კბილი „ცანდი ქვაბის საკიდარი ჯაჭვი“ (საბა) „ჯაჭვი ეწოდების ყოველსა ილე კროსა ერთიმ-ეორეიშ გაყრილსა გინა ცანდთა“ გვ. 74. დ. მშვენიერაძე ტექნიკის ლექ. მასალები ქართ. წერ. ძეგლებში

ცან — ლაშხეთის ზემოთ მთელ ვრცელ ტერიტორიას ჰქვია ცანა, ცენა ძველი ნასახლარებით, ციხეებით. აქ უნდა ყოფილიყო დასახლებული სვანთა ტომი ცანები. ეს ხალხი აღმოსავლეთ საქართველოდან უნდა იყოს უკან დახეული ან გადმოსახლებული ქართლების მოწოლის დროს, ვინაიდან იქაც იხსენიება წანართა ტომები ანუ ცანართა ტომები წანარეთი, ცანარეთი. ჩვენი წელთაღრიცხვის 532 წელს აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში ყოფილა სვანური მოდგმის ხალხის წანართა ტომის. საერისთაო, რასაც მოქცევაი ქართლისაი ამტკიცებს. „სხვაი ვინმეა კაცი დაადგინეს მთავრად წანარეთისა ევისა და მორჩილებაი დასდვეს მისი“ ქართ. ერის ისტორია. ტ. 1. 1960 წ. გვ. 246. «Горная страна при Арагвском ущелье у армянского историка Фоми Арцруни въ описании похода Буги въ IX веке между тем tanar есть правильное сванское множ· число от слова tan გვ. 32 ნ. მარი «Из поездки въ Сванию».

როგორც ცნობილია, კახეთის სამთავროს ჩამოყალიბებაში, რაც არაბი დამპყრობლების წინააღმდეგ გააფთრებული ბრძოლის ვითარებაში მიმდინარეობდა, განსაკუთრებით დიდი როლი ითამაშა არაგვის ხეობაში მცხოვრებმა წანართა ქართველმა ტომმა, საიდანაც კახეთის პირველი მთავრები გამოვიდნენ. პ. რატინი „ვ. ტ“ ავტორის ვინაობისათვის. მნათობი № 4, 1968. Zinne — კოშკი. გერმანულად. აქედან ცანარები კოშკების ქვეყანა ანუ ჰერეთი — Her — გერმანულად კაცი. აქედან ჰერები და ჰერეთი. დავით აღმაშენებელს ნაჭარმაგევში გამართულ დარბაზობაზე მიუღია 12 მეფე. ამ მეფეთა სიაში მოხსენებულია წანართა მეფე (აღმოსავლეთ ჰერეთის), რომელიც შემოიერთა 1117 წელს. პ. ინგოროყვა „რუსთველიანას ეპილოგი“, „მნათობი“, № 4. 1963 წ. «Карты находятся в постоянных отношениях и родственной связи с легендарным племенем вцанов»
აფხაზეთის ისტ. ნარ. I. გვ. 44

ცარც — თხელი, თხელ კანიანი ნიგოზი ან სხვა ნაყოფი.

ცაარცჷჷლ — თხელკანიანი ნიგვზის ჯიში

ცარს აჩად აა ბარს — ცაში წავიდა თუ ბარში

ცააქვან — მააქვა — ენების მიტან-მოტანა

ცაყ — ორკაპი ჯოხი ყანაში დასმული რიყის თეთრი ქვის დასადები გოხი ქვის — აქედან მუქოხ თვალის საწინაღმდეგოდ

ცააში ლინეესყი — ხუთშაბათის კერვამ ხანძარი იცისო

ცააშ — ხუთშაბათი ე. ი. ცისა.? ეს დღე მიჩნეულია მგზავრისათვის სვიან დღედ — სამუშაო დღეა. ამ დღეს არაფერს არ გასცემენ, არ ხმარობენ მაკრატელს, ღვთისშობლის ხსენებას ამბობენ, ამ დღეს „ცაშია ლამაარია“, საღამოს მზის ჩასვლის შემდგომ ნემსის ხმარება არ შეიძლება ცეცხლის მხრით არისო უქმე. „ცაა ლადღი ლიდარაალ ი ზურალა მაღვარ ეშხუ ლოქლი“ ხუთშაბათს გამოდარების ისე დაიჯერება, როორც ქალის ფიცის

ცაცხვ — ცაცხვი

ცაცხვან — აჩქარება

ცახან — თანა „ცხანა მეგნე“ თანამდგომი

ცახჷჷლ — მცირე სუსტი წვეტიანი ახლად გამოსული კბილი. სოფ. ცახი რაჭაში

ცააკფაკ — აქა-იქ გამოდებული ნაკერავი

ცეელა-ბეელა — აქეთ-იქით გაუჩერებელი სიარული

ცეებეკე — თხასავით მოძრაობს, ხშირად მონაცვლეობს. ფეხებზე ციშიკი (იმერ.) ხტუნვით სიარული“ ა. ღლონტი

ცელა — კობა

ცეირ — ფიქალის ფიცარი

ცენცულაი — მიცენცელებული

ცენიირ — ბოზი ქალი

ცენცუშ — ოდნავ გამოდებული მიცენცელებაზე „ასე საცენცეზე მუშაობენ აქ და მაინც გული არ უდრკებათ“ ნანა ღვინეფაძე სტატიიდან გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 24/10 63 წ. ცენცა (ლეჩხ.) გადასავარდნი ნაპირი“. ა. ღლონტი

ცერ — ფიქალის ფიცარი, დიდი თითი

ცეერაალ — ღელეს ჰქვია ტვიბში ჩოლურში. სოფლის აღმოსავლეთით ჩადის. იქ იპოვება კარგად პობადი ქვა ფიქალი, რასაც ცეერას უწოდებენ. აქედან ბიბლიური ცეირ ქვის ფიცარი, მოსეს რჯულის კანონებით დაწერილი ნახ. ლიცერავე

ცეტეერ — პატარა წვრილი ნაპობი „ცეტერი (ქართ.) წვეტიანი წამახული ჯოხი“ ა. ღლონტი

ცეცა — ხის შტამბიდან ტოტის ძირიანად მოცილებას ჰქვია

ცვარიილ — ნაწველი

ცვარიილოდ — პატარა საკვეთი რძე

ცვიდდი მჷნქქდად — ტყვილა უბრალოდ

ცვარ — ცვარი,დარჩენილი იყო

ცვიდინბარო — ტყვილა უბრალოდ
ცვირ — ნარჩენია
ცვიდდ — ტყვილა
ცვიდდ ლი მაგ — ტყვილია ყველაფერი
ცვიდდჯაარ — ტყვილი გაქვს
ცვერა — დატოვება, დარჩენა
ცვებნი — იჭრება
ცვედლიან — ცოდვიანი
ციაფუა — აქეთ-იქეთ განუწყვეტლივ მოძრაობა ციაფუათ (ლეჩხ.) ფაციფუცით გაკეთება. ა. ღლონტი
ციბი — თხის დაძახება
ციბს ასკნე — ციცაბოს ხტება „როცა ციცაბზე დაინახავთ“ ახალგაზრდა კომუნისტი“ 24.17.63 წ.
ციგ-ცაგ — თხის სიარული. თხა Ziege (გერმანულად)
ციგინ-ბუმბილ — ტყვილები, ზღაპრები და ბუმბული
ციგინ — ზღაპარი
ციგიან — მასხარა
ციგჶლ — კბილი, პირველი ამოსული კბილი (ბავშვის ენაზე)
ცივ-ცივდ — ხელით მიწაზე დაუკარებლად „ცივცივდ ენკიდ“
ცივალდე — ჯეჯილობს
ციკაალ — გოდორი, ითქმის აგრეთვე ცხიკაალ
ცილფაკ — აქა-იქ დაბიჯებული
ცილაბ — ცილობა, აზრთა გაცვლა-გამოცვლა
ცილ — ხის კანის შიგნით წვნიანი ლორწო, ცილა
ციილ — წყალი (ბავშვის ენაზე)
ცილვენ — ეს არის შენაერთი სანთლის, თაფლის, ზეთისა და წმინდა უმარილო ქონისა, შეადუღებენ და მიღებული ნაერთით კვებავენ მეძუძურ ბავშვებს რძის ნაკლებობის დროს.
ციმცამე — აქეთ-იქეთ სწრაფად იხედება შიშის გამო
ცინყა — მოცვი „ცოცხობა მოცვის ხე“. ა. მლავიძე ოკ. ლექსიკონი გვ. 96. ჭანურად ცანაკო, მეგრულად ცინყა, ბ. ლექ. გვ. 47
ცინდავ — ბარტყი, ფრინველის შვილი, თაგვების შვილები
ცინციბურ — შელოცილი ქაღალდით შეკერილი ქისა იღლიაში გამოსაბმელი
ცინცხალ — მცხრალი — დაკლებულ მთვარეს ჰქვია. ახალ მთვარეს. ამ დროს მოჭრილი ხე უცბად ხმება“... „საჭირო მოსაჭრელ ხეს ხალხის შეხედულებით „სავე მთვარე უნდა“ რომ არ დაიკრილოს, მ. გეგეშიძე. „წყლის ტრანსპორტი საქართველოში. საქ. მეცნ. აკად. მიმომხილველი. წ. ვ. გვ. 242. ცინცხლობა (რაჭ.) ახალი მთვარის ხატობა
ცინციდ ლიქნე — ტყვიით ცხრილავს. ტყვიით დაცხრილვა
ცინცხალ — ცინცხალი (ლეჩ.) უხმარი, ახალი
ციინცა — თავლია, ახდილი
ცინცქილ — განებივრებული ნახ. ფუნცქულ
ცინცილ — თხელი „ცინცილ დიინოოლ“.
ციოყ — მამაკაცის სახელი ყოფილა ახლა ნაკლებად იხმარება
ციუულ — მცირე სითხე
ციირა — აღლეტვა — გაფცქვნა Zerren გერმანულად — ამოაძრობს
ციც — წყალი (ბავშვის ენაზე) ატყავებს ჰქვია
ციცხვ — ჯინჯილი
ციცქი — ფუცქუ — ფრონცქია

ციცვი სარაგოოლარ — სოფელ ლეუშერსა და ფანაგას შორის მოროულის ზემოთ წყაროებს ჰქვიათ
ციცუნილარ — მცენარე ბაგუინდის გაზაფხულის ყვავილები ბუსუიანები. ციცუნია (ლეჩ.) ბუმბული, რომელსაც ტირიფი ისხამს“. არაა სწორი ტირიფმა ასეთი რამე არ იცის. ა. ღლონტი
ციცვ — კატა
ციცა — ბრიცა — ცისა ბრისა, მიდებულ-მოდებული ლაპარაკი
ციხვა — მწვერვალის წვეტი
ცმადიირ — მიზეზიანობა საჭმლის გამო „ცმადირობა“ (საბა)
ცმაცურე — ცმაცურობს, რაიმეს საწადელს წუხს
ცმოტე — ადგილზე მოძრაობით ფხიზლობს, შიშს, მოუსვენრობას გამოხატავს, ცმუტვა — ადგომას ლამობდეს და იძროდეს“ (საბა)
ცოოდოოლ-ბოოდოოლ — მიდებულ-მოდებული ლაპარაკი, არა სერიოზულ საქმეზე ლაპარაკი
ცოოდულ — ცოდვიანი „ცოდუულოო“
ცოდ — ცოდვა
ცოდა კალენ — შესაბრალებელი
ცოდვარშვ — უბედურებით
ცეენცუშვ — მიცენცელებაზე
ცრესი ბრეს — მიფანტ-მოფანტვა ცასა და ბარში გაფანტვა, „ცარს აჩად ა ბარს დემმა ოხმეკვრედ“ ცაში დაიკარგა თუ ბარში ვერაფერი ვერ გავიგეთ
ცუერეხ — უწესრიგოდ ყველგან დაიარებიან სწრაფად
ცუზ — თევზს ჰქვია ლენტეხურ კილოზე ჩოლურულად ასეთი სახელი თითქოს არ ჩანს, მაგრამ ამბობენ მეჭეჭზე ცუზი თე. ე. ი. თევზის თვალი
ცუუერეხი — უწესრიგოდ მიდი-მოდიან ძევრნი
ცულაკვმატ — შვილდ-ისარი
ცულოოდ — რძეში ჩაფშვნილი პური (ბავშვის ენაზე)
კუნცხულაი — სულ მოსწრაფებული — „ხოლა ქვინიშ“
ცურე — ტოვებს
ცუბე — მიარღვევს თოვლს, წყლის მასას
ცხვედა — წყლის შეჩერება, ამოგლეჯვა. „მიდით და ფრიდონს უამბეთ ამბავი არ ნაცქაფავი“. ვ. ტ.
ცუქ-მაქ — დანებება უცბად დაბრუნება. საჭმელის პწკენა-პწკენად
ცუხვ — ავი, ენამწარე
ცქაფუნე — ზედმეტად ისწრაფვის რაიმეს ჭამას, გაკეთებას ან სადმე წასვლას „ცქაფს შყედნი“ ამბობენ. ცქაფი (გურ. ლეჩხ.) ჩქარი სწრაფი“ კ. ღლონტი. „მიდით და ფრიდონს უამბეთ ამბავი არ ნაცქაფავი“ ვ. ტ.
ცქაფს შყედნი — მოუთმენლობა იპყრობს „აწ ნახეთ მთვრალი ვაჭარი ცქაფი უწრფელი, მსწრომელი“ ვ. ტ. „ცქაფი — ჴალფეხ — სწრაფი“ საბა). მრავალჯერ მომისმენია შენგან ეგეური ცქაფვაი (ვისრამიანი) „მიდით და ფრიდონს უამბეთ ამბავი არ ნაცქაფავი“ ვ. ტ.
ცქვლიფოპ — მიწევ-მოწევა რაიმესი ხვედრების გამო
ცქიფუშ — მთლად ნაპირზე გახეთქვაზე გაკერვა — ცქიფუშვ აშხბი
ცქნავ — პატარა ბავშვი
ცქიფე — თხელის რაიმეს გახვთქვა „ჴადჟი ცქიფე“

ცქჷრ — თხელი სოკო, ბავშვის მძღნერა

ცხაი — ცხად, ცხათ

ცხაკვ — ქორი

ცხა — ფრჩხილი, სახლის ნაწილი უფრო განიერი კედლის პირი ფუნდამენტის ზემოთ. „ცახ. ინგ. ეკლიანი შამბი“ გვ. 269.

ცხამ — ხორბლის თანამგზავრი სარეველა — მისი ნაყოფის ჭამა აბჟუებს კაცს, სოფელი ცხამი ყვირილის ხეობაში „ღვარძლი“. ბ. ლექსიკონი გვ. 168. „შეკეთება ჭირდება ქორეთის ცხამის ციხეებს. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“. 1982 წ. 7 ოქტომბერი. ნახ. ყვარშალ. ცხამიში კიანი ნეესკა სიპ — ძლიერ უჭირს. სოფ. ცხამი საჩხერის რაიონში

ცხაპ — საქონლის კისრის ხორცი

ცხა — ფხანკდ — ცხან ფხანკდ დემ ფუშტე — არსად არ უშვებს კლანჭებიდან არ უშვებს — კლანჭებიდან, ნაბიჯზე — ფხანკდ-ბლანკდ — სუსტი მცირე ნაბიჯი

ცხარ — ცხარე, მჟავე წყლის, ლიმონადის გემო

ცხანდი კიანდ დემ ხეყვლენი — არ ცილდება

ცხა ფხანკს დემ ფუშტე — არ იცილებს, კლანჭებიდან არ უშვებს

ცხა ლირკინე — კლანჭებს მოგდება, ხვედრება

ცხაა ლირსკჷნე — ფრჩხილის ტკენა გაჟეჟვამდე

ცხანა — ერთი რაიმესი დაჟინებით გამეორება „ქაათცხანე“

ცხაუ — ჰაფუშვ — გაფაციცებით, ამინდის მოსწრების გამო — მოასწ. მუშაობა

ცხატა — გაჩხირება, გაკვეტება. ხატზე გადაცემა ნაჭდევი ჯოხის დასობით

ცხემა — ზრდა

ცხეურ — ტყის ზონას ჰქვია სოფ. ჭველფში

ცხევრაი — ხარის სახელია ნახ. იცხეევრიელ — უძველესი სახელია

ცხეთაგ — ზღაპრული პიროვნება, ადამიანის მოდგმის წინაპარი. დედასთან ერთად დაესახლა ძველი ციხექალაქის ნანგრევებში — დედამისმა ადამიანის თავის ქალა ნახა. შვილისგან მალულად ქალი უვლიდა, ქალას რძეში ბანდა და აღსდგა არსება დევის სახით. დევი ექმრო ცხეთაგის დედას და ეყოლათ შვილი, რომელსაც დაარქვეს დევთაგანი — დევთაგს ძმა ცხეთაგი უყვარდა, მაგრამ დევსა და დედას არ უყვარდათ. ამიტომ გადაწყვიტეს ცხეთაგის დაღუპვა, მაგრამ ყველაფერ ამას ყურს უგდებდა დევთაგა და რამდენჯერმე იხსნა ძმა სიკვდილისაგან, ხოლო შემდეგ ღრუბლად ქცეულ დევს შვილმა დევთაგმა ესროლა ისარი და გაანადგურა დევი — ამ ზღაპარში ქალაქი მცხეთის ისტორია უნდა იყოს ჩაქსოვილი

ცხჷპე — ფსკვნის

ცხეპნი — ხტება ძილიდან, მოხრილი რაიმე უცბად იმართება, იხსნება ბოლოების გადასკვნით, ინასკვება. გაშლასაც ჰქვია და შეკვრასაც. ირკალება

ცხეკა — თვალის ამოგდება

ტხეკ — ტყე

ცხეთაშ — ადგილის სახელია ჟახუნდერის დასავლეთით ძველი ციხე-სიმაგრით

ცხეენა — არჩევანი, დავარცხნა (ბავშ. ენაზე)

ცხეკვირ — ცხევირ ძველებური წარმართული რაღაც სალოცავი, რომელსაც ზვარაკს შესწირავდნენ მამალი ცხოველის სახით. ცხეკურა (ლეჩხ.) წითელი და თეთრი ფერით ჭრელი ხარის სახელია. აქედან ცხვვრაი ცხეკვარაი. მახვილი კარგი რქიანი ხარი

ცხვიმ — რცხილა

ცხვარაი — შემშრობი

ცხვედა — შეწყვეტა მისაბმელი ნახვრეტის გამოგლეჯა, შეწყვეტა წყლის, ფულის გზავნის, მაცხვედი მოგვიანო გინა მას უკანი“ (საბა).

ცხვაანზა — ქვევიდან ზევით აღმართზე ძლივს ატანა

ცხვად — ქვაბი

ცხვიშილ — სხვიშვილი, ძველად ყავდათ ცხვიშლარ, რომლებიც არა საკუთარი მოდგმის და ტომისანი იყვნენ და ასრულებდნენ მონის მოვალეობას

ცხვი — ისარი, აქედან სოფლის სახელი ცაგერის რაიონში „ცხუკუშერი“ ანდა სოფელი ცხუკური

ცხიდ — მიზეზი, შესწორება „ცხიდს ხოკედ“ მიზეზს უღებს

ცხიდ-უცხიიდა — სიტყვა შეუსწორებელი

ცხიკოოლ — გოდორი

ცხიკინოოლ — პატარა გოდორი

ცხირა — გარკვევა

ცხიიდე — ზრახვას ამბობს

ცხლიპაი — მაღალი, სწორი და წვრილი

ცხილლ — ფართო თვლიანი მარცვალ სარჩევი, უფრო წვრილს ლარსგვალ ჰქვია, იმაზე უფრო წვრილ ძვერა ცხილი (ქართ. ქიზიყ. ზ. აჭარა) წვრილთვლებიანი საცერი

ცხუმაანი — ადგილის სახელია სოფ. ლეუშერის ზემოთ ეკლესიით

ცხუგვ — პირწაწვეტებული გოგო — ავი ქალი

ცხულა — თმის შერუჯვის სუნი

ცხუუნი — ნამცხვარის სახეა, მკვდრის კურთხევის დროს აცხობენ

ცხჷც — კატის გარეკვის დროს იტყვიან

ცჷხშვ ხონცჷხა — დამახსოვრებული აქვს

ცხჷჷლდა-ბჷჷლდა — ცეცხლში თმების დაწვის ხმაურს ჰქვია

ცხრილ — ცხავი, რომელშიც ხვავს ატარებენ მიწასა და მტვრის მოსაშორებლად

ცხჷმალდ — სოფელია ხელედურის ხეობაში ვანის მთის დასაწყისში

ცხჷნტრალ — წვრილი გამხმარი შტოები

ცილდჷმ — სუფთა ჩაურეველი

ცხჷპერტ — წვრილი წკნელი

ცხჷპე — ფსკვნის, არკალებს, ამრგვალებს

ცჷგჷჷლ-ბჷგჷჷლ — მიედ-მოედება, — უსაფუძვლო ლაპარაკი

ცჷჷბევი — ქუსლებზე ძლივს დაიარება

ცელე — ხევს

ცჷლდჷმ — შეურეველი წმინდა „ცჷლდ მჷლიც“ — მარტო წყალი

ცჷლჷჷრა — გაპობას ჰქვია, დახევასაც ჰქვია

ცჷჷხლეევიხ — დაიარებიან მცირე რიცხვიანად აქა-იქ უსიცოცხლოდ

ცჷრხ — გამხმარი წვრილი შტოები. „ცჷრცხალ“.

ცჷრცხალ — წვრილფოთლებიანი ნეშოიანი შეშა

ცჷრცხნი — მაჭარი დუღს, მჟავე წყალის ხმა

ციგ — წაწვეტებული რაიმე, წამახვილებული

ცჳცქჳლ — მცირეწლოვანი ბავშვი

ცჳცქჳნიილ — კარგი შესახედავი, სათუთი მცირეწლოვანი გოგო.

ცჳიხ — კატის გადევნის ხმა

ცჳცე — ხის ბოძად შტოს ხლეჩს

ცჳხ — ხსომება.

ცჳხშვ — **ხონცჳხა** — ხსომებით ახსოვს

ძ

ძაბრ — ძაბრი, სითხის ჩასასხმელი ვიწრო ყელიან ჭურჭელში

ძაგვ — „ძაგვარა (ლეჩხ.) კონებად შეკრული ჯაგარი“ უფრო მსხვილს ქედზე მოყენებულს ქენჩეხი ჰქვია

ძანძახ — ძლიერი წვიმა. „ძანძალი (მესხ.) წვიმა და დიდი ტალახი“, ა. ღლონტი. „იმ წკვარამსა და წვიმა ძენძეხში“ ვ, ლორთქიფანიძე ტ. 1.

ძანძვლი — სუსტი ეშმაკი ქალი ლაპარაკობს

ძარძღ — ნაპობების გადასაბამი წვრილი ნაპობები

ძარღვი ლვებს ხოქვცე — ძარღვს უწყვეტს

ძარ — ღრმა ჩეო წკნელებისაგან დაწნული

ძარღვ — ძარღვი

ძაფ — ძაფი

ძაფრა — ზაფრა, დაზაფრული

ძალო — კაცის სახელი იყო ძველად. აქედან ძალოშა ლაშხეთში.

ძალ — ძლიერ ზომაზე მეტად დამჟავებული „ზოგი სოფლის მცხოვრებლებს გარდა სხვა გადასახადებისა აგრეთვე ნიორისა და მძალეს“ გადახდა ევალებოდა“. ვ. ჩაკვეტაძე, ქუთაისი სტ. გვ. 294.

ძაღვიტ — გაიძვერა. სუსტი, მაგრამ ცბიერი პატარა კაცი

ძაძფურს ხასგურ — დარდისა და ჯავრის გამო დაზაფრულნი არიან

ძგანზვლი — ძაღლი ძლიერად ყეფს.

ძგერა — იძგერება

ძგვარბალი — ძლიერ დუღს

ძგვაბდ ლიგნე — ძალით დახევა

ძგვლიბობ — რაიმესი ხვედრების გამო კაცების ძალით მოქმედება

ძგვიბაი — დიდი მოყვანილობის ადამიანი

ძგვერ — მიწის ჩაწყვეტილი კედელი „ლაძგვერია ადგილს ჰქვია ლეჩხუმის ტერიტორიაზე.

ძგირი-ძგირი — უხეში ჩიჩინით მოქმედება

ძგიდუშვ — ნაპირ-ნაპირ

ძგიდ — ძგიდე მჭადის ნაპირი უფრო გამხმარი, ბილიკის ორივე მხარეს ებჯინებოდა წყლიან ძგიდეს (ბ. ბლანტრე, რ. ლ. სტივენსონი)

ძგლამუნე — მშიერი ძაღლი ყეფს

ძგიდარ — გამხმარი პურის ნატეხები

ძგნარდ ლიგნე — დამთხლევა

ძგუბე — ამტვრევს, ხეთქავს

ძგუბე — ანგრევს

ძგუულ — ნაღმის ხმა

ძგჳჳლ — ძლიერი სროლის ხმა

ძებრე — დორბლს ყრის ძაღლი ყეფით, ადამიანი გააფთრებული ლაპარაკით

ძეძლევ — ძუნწი „ონის პირისპირ რიონის ჩრდილო მთის კალთათა შინა არის დაბა „ძეძლევი“ ვ. ბატონიშვილი. გვ. 286

ძეგვ — წვრილი ჯაგნარი ტყე „ძეგვი“ სოფელია აღ. საქართველოში. ძეგვი (რაჭ.) გაუვალი, ეკლიანი ჩირგვი“ ა. ღლონტი

ძეგიამ — ანუ ზეგიამი სოფელია ზემო სვანეთში. მდინარე ძეგიამი კახეთშია და მტკვარს ერთვის მარჯვენა მხრიდან. ძეგამი ანუ ბაზარი

ძევალ — ქათმის ბუდეში მთლად არ იღებენ კვერცხებს. ერთს უტოვებენ და მას ჰქვია „ძევალი“ (ძურა) ბუდეში დატოვებული კვერცხი. ა. ღლონტი

ძემნი — პატარა გახევა, გაცრეცის შედეგად მცირე დახევა

ძეძრე — ნელა და წვრილად წვიმს

ძვეერა — საცერი

ძვერ — მძორი

ძვერი ლეღვ — ძვერი ლეღვ მაარ „ნათესავი სისხლი და ხორცი“

ძია — დაკვლა (ბავშვის ენაზე)

ძინარ — დილა

ძირ — ძირი, ხის ძირები, საფუვარი

ძირიშ — ახლობელი ძირითადი

ძიუულ — მძივი, პატარა მძივი

ძიწკ — მირტყმის ხმა, გამოკვრის ხმა

ძიძი — ხორცი (ბავშვის ენაზე)

ძიძიფდ აგნე — სასტიკად ხევს

ძიიძეევი — პატარა რაიმე ძლიერ ირყევა მაგ. კბილი

ძიძიფდ ლიგნე — მთლად დახევა

ძიობ — დაუზოგავი ჩხუბი, უთანხმოება

ძმაი — ქმრის ძმა „ზამაჲ ცოლისათვის ქმრის ძმები ინგილოურად. გვ. 246 ძვ. საქ. ექვ. თაყაიშვილი

ძოლობოუურ — ძოლობოურ — ძუნწი, კრიჟანგი

ძუნკვალ — ძაღლი — ცუდი გამხდარი ძაღლი — გურულადაც ჰქვია ძუნკვალი, ძუნკალი „ძუნკლებივით გვარონიებენ“

ძუმბეერ — მცენარეა, რომლის წკნელებსაც ყალიონის ღერებად იყენებენ, მაგიური მცენარეა, რომლის კანის გაცლით აჭრელებული წკნელებით იაკობმა მიუგო მის სიმამრ ლაბანს

ძუძულაიდ — ზუსტი, მოზომილად

ძღარ — ძლიერი წვიმა

ძღგდ — დიდი

ძღანკვლი — პატარა ცუდი ძაღლი ყეფს

ძღაბ — ავი დედალი ძაღლი, გამხდარი ავი დედაკაცი

ძღეელი — თიკანი ხმიანობს

ძღიკიად — გამხდარი წვრილი ტანის

ძღიკი — წვრილი ტანის გამხდარი ბიჭი

ძღრაანკა — ფეხშიშველა გამხდარი ქალის წაქცევა

ძჳგრი — კაცის სახელი იყო ძველად ქართ. გვარი ძიგრაშვილი

ძიგრიშა — ძიგარი კაცის სახელი

ძჳგჳრ — წვრილი და ხშირი ტყე

ძჳმე — პატარას ხევს

ძჳრძაან — ძვრა

ძჳრბეელ — ტუჩებზე დორბლით ლაპარაკის ან ძაღლის ყეფის დროს

ძჳნწ — ღორის გადენვის ან მოშინაურების დროს ეძახიან

ძჳრძღნი — მცირეს დუღს, სუსტად დუღს

ძჳფე — ამ სიტყვის გაგება ახლა სვანურში არ ამბობენ ისე „ძჳფეთე ნოსა აჩე“ ზუფუს მდინარე — ბზიფის აფხაზეთშია „არს ზუფუ მცირე ქაქლაქისაებრი, სახელი და საყოფელი შარვაშიძისა, რომელიმე მპყრომბელობს აფხაზთა, ამა ზუფუს დასავლით დის მუწის წყალი“ ვ. ბატონიშვილი

წ

წაბ — სამართებელი, გალესილი დანა.

წადავ — წითელი ძროხის სახელია

წავაშ — შემწე, დამხმარე

წათხ — ხორცის ანდა ქველის მარილიანი წვენი „წათხი მლაშე ბალღამი“ (საბა)

წაიდარი — ვერ არის კარგად

წაი — მჭლე

წაი-წაიდ — ზანტად, ძალის-ძალით

წაი ფერიშ — მჭლე ფერის

წაკ — ძლიერ მჟავე უმწიფარის სახელი „წაკი“ (ქიზ. მწუთხე)

წაკარაი — მწარე, მჟავე ხილი, ამბობენ — წაკორია

წაკიატ — უგნური, ჯიუტი, თვითდაჯერებული კაცი, ბლაგვი მახვილი

წალკიატ — წერაქვი, დაბლაგვებული ნაჯახი ანდა წალდი „წალკატი ეს არს ორგნითვე საკვეთი აქუნდეს, ქვათა სათლელად“ (საბა) წაკატი (გურ. ზ. აჭარ.) წერაქვი“. ა. ღლონტი

წალკვეტ — წალკოტი „ბაზალეთისა ტბის ძირას ოქროს წალკოტი ჰყვავისო“ ილია

წალ — წყალნარევი ჩირქი (ლე. კ.) წალა. წალა (ქიზიყ.) „გაწყალებული ჩირქი“, ა. ღლონტი

წალა — ახალი ხის მერქანი ძნელად გასათლელი

წალდანი — ჯაგნარი ტყე სახაბულიანო მუწდის ქვემოთ

წალიკაია-წალიკა — ბალახია (საბა). ბალახია ყვითელთავა ყვავილებით. მის წვენს იყენებენ ჩრჩილისა და მატლების საწინააღმდეგოდ. ძველად მისი წვენით ბანდნენ ჭრილობას სიცხეებში (წალიკა) (ქართ. გურ.) ყანის ბაია ა. ღლონტი

წამ — მოკლე სარი, მკვიდრი. „წამ მუხბე“ — მკვიდრი ძმა

წამაყ — ბინძური, უაზრო, უსაქმური კაცი

წაანარ — ადგილის სახელია სოფ. სასაშის თავში

წაანი — ხელით მოგლეჯილი თივა

წანწვეფ — ტყის ხილია, მჟავე გემოსი, როგორც რუსული КЛЮКО — „ძახველი“ ბ. ლექსიკონი. გვ. 168

წანეერა — ძლიერი სიცხე, ხვატი

წაანაშ — სოფელია ლენტეხში, ხელედურის ხეობაში

წანკ — ბუშის ბუშს ქვია. „წანკი (ლეჩხ. თუშ.) ცუდად მოენე“ ა. ღლონტი ავსა და ჩხუბისთავს — ჩხუბი, ლააძღვა ჩხუბისთავი, ჭინჭული

წარეფარე — უგრძნობლობა, სიმთვრალისაგან უღონოდ დავარდნა

წარემარე — ნების გარეშე, უხეშად

წარიკბილ — გაანჩხლებულ, კრეტინ ადამიანს ჰქვია — ცუდი გემოს ხილსაც

წარდ — მწარეს ჰქვია და ძლიერ ცუდ ამინდსაც

წარფხან — წხილი, ტლინკი

წარ — მაგარს ჰქვია, „წარ ლეთრე“ წარ ამახვ“

წარ ამახვ — სასტიკი მტერი

წარაშად — ძლიერად, „დეშ ხვარი წარაშდ“. — ვერ ვარ კარგად

წარს მეჩდე — ხელიდან წასული, ძლიერ მთვრალი

წეფხი — ცუდი მიწა (საბა)

წაფხ — დაქანებულ სახურავს ჰქვია. „ახოები, წარაფები ზვრებით არის დამშვენებული“ გაზ. სოფლის ცხოვრება 29/7. 63 წ.

წაქა — განაწური წვენი, მაწვნისა და მისთანათა (საბა) „წაქა (რაჭ. ქართ. წათხი.. ა. ღლონტი

წაქ — დამჟავებული, ყველამოყვანილი სითხე, სველი, ნახ. შველ.

წაღმა — წაღმა, თვეთნე — წმინდა, თეთრი

წაწკვეტ — ქუდის ზონარი

წება — დაკიდება

წედა — ნახვა, „მიჟე წედა“ —მზის ამოსვლა, მინათებს

წევათ — დამხარე, სასარგებლო „ეჩა წევათ დაარ ხაკუ“

წევარ — გვეჭ — გოჭი, ახალი მეძუძური

წეზა — დაკვლა სუსტისა და გამხდარისა

წეელა — წუელი. ნახ. სახარება. ეს ბალახი წამალია კატებისათვის

წუელი — არს ყანის ძირი ვიდრე ფუვთლამდე (საბა)

წელ — ვირი, ცხენის, ძროხის და მამალი ვირის ჰიბრიდს „ვილ“ ჰქვია. ნახ. ვილ.

წელოოდ — წისქვილის ნაწილი

წემაშ — მარხილის უღელზე მისაბმელი მსხვილი ბაწარი ან დაწნული თასმა — ჯამბარა“ თასმა მსხვილი გრეხილი“. ბ. ნიჟარაძე. გვ. 154

წერეთ — კლდის სახვრეტი საჭრელი წერაქვი. „ზემო ქართლში მდინარე ტონოს ხეობაში სოფლები დიდი და მცირე წერეთი, აქვეა თრიალეთის მთის ერთერთი ქედი წერეთის ქედად წოდებული. რეხვ. დას. საქართველო XVIII ს. „წემმეშო — კამეჩის ტყავის დაწნული ღვედი, რომლითაც კავს უღელს აბამენ. ქართ. დიალექტოლოგია. ლეჩხ. ლექს. გვ. 680

წერქვაი — საშემოდგომო ველური მსხალია სასიამოვნო გემო აქვს. ძლიერ უყვარს დათვსაც და ამიტომ ძლიერ ამტვრევს

წერაქვ — მარადმწვანე გრძელი ბალახი — ზამთრობით ქალამნებში ჩასატანებლად ხმარობენ — უცბად არ ხუნდება და არ იფშვნება „თომი“ ბ ლექსიკონი. ა. მაყაშვილი. გვ. 168. ლეჩხუმურად წერექო, მეგრულად წერაქვა ბ. ლექსიკონი. გვ. 32. „კსნის დასავლით დაბა წირქვალი“

წექვნი — ძლიერ ხდება

წეეფხ — მცირე წვეთი

წეექვ — წვეთი

წექქვნი — ძლიერ ხდება, გამხდარი ხდება

წეწნი — ოდნავ იხევა

წვარ — ჭვავის ჩალა

წვა — ჩანს

წვაანდა — ჩანდა

წვადილნელაი — ბალახია მწვანე ყვავილებით. მის ფოთლებს ურევენ ჭინჭრის ფხალში — რაჭულად მწვადინელა. ბ. ლექს. გვ. 31

წვანილ — მწვანე

წვეენე — წვენი

წვეერ — მელოგინე მშობიარე

წვინწკ — ძუნწი

წვილ — პატარძალი, დედოფალი

წვირმი — სოფელია ზემო სვანეთში

წვირ — ჭუჭყი, ფქვილი ჩადის დოლაბსა და ღერძს შორის, ოდნავ მოჟონავს სითხე

წვიმპ — წუმპე Sumpf — ჭაობი (გერმანულად)

წვრიმპ — ჭუჭყის გუბე

წია — დაპატიჟება (ბავშვის ენაზე) დახეხვა, დაწეწვა

წიაწიად ლიგნე — ქათმის დაგლეჯა

წიალ — წიალ ლი— თანაბრად თხელი — არ შედედებული

წიდრ — მაკე ძროხის სასქესო ორგანოზე უჩნდება თეთრი ლორწო, რაც ხბოს მოგებამდე სულ აქვს. როგორც წიდოვანების დროს

წიდ — ანთია

წიდვაანი — წვრილი მუხნარი ტყე თეკალიდან მუწდისკენ მიმავალ გზის მთელ გაყოლებაზე

წივილაი — წვრილფეხობა

წივეერ — მძორის მოყვარული მტაცებელი ფრინველი

წიივა — კვეს აბედისათვის გამოხარშულ გამხმარ ხის სოკოს ჰქვია. ძველად ცეცხლის შორს გადასატანად ხმარობდნენ

წითელ კინწაი — ძველ დახავსებულ ყორეზე ამოდის გართხმული ბალახი. მოწითალო ძირებით პატარა მწვანე ფოთლებით. ქარის წამალია

წიკაანტ — ნაწლავი

წიკიარტ — სარტყლის შესაბნევი

წილი წომხონ — წილი და მომჭირნეობა

წილამ — მწვანე მოლი, მდელო ჭველიერის მთაზე სათიბებს ჰქვია. წიდამ ერქვა ძველი სახლების მიშენებულ დამხმარე სადგომს. წინკარს ანუ წახულეთი (ძვ.) სტუმრების მისაღები საზეიმო ოთახი" საეკ. კალენდარი. გვ. 382. კერატიშვილის რედაქციით. წილამიერი სოფელია ლეჩხუმში

წილაანჷ — საშემოდგომო ადგილობრივი ჯიშის მსხალია, გამოირჩევა ძლიერი შაქრიანობით

წილადოობილა — გაგრძელებულად ლაპარაკი, დაუსრულებელი თხრობა რაიმესი, ქვეყნის ამბავი

წილამიელერ — სოფელს ჰქვია ქვირგვინიშის ქედზე ორბელის გადასახედთან

წიმწარ — ბალახის ძირებია წამლად იყენებენ. ბალახმცენარეა. მისი წვენი საწამლავია.

წინწრაქიან — კაცი, რომელიც ხშირად იპურჭყება. „წინწრაქა — სულწასული, მოუთმენელი". ა. ღლონტი

წინწვ — ძუნწი

წინკვაი — ავი ცხენი მკბენარა, ავი გოგო

წინგული — მსუნაგი

წიო პიო — არა ჩვეულებრივი წვრილი ნახ. ნეცინ.

წიოორა — ძლიერ გახდომა. „წიორა — ძალიან გამხდარი ადამიანი. ა. ღლონტი

წიპოორტი — წვრილი, ძლიერ წვრილი. თხელსაც ჰქვია

წირღვ — ღორის ფეხის ნაწილი

წივეერ — მტაცებელი ფრინველი

წირხ — ღვლეჭი — წირხაძე გვარია იმერეთში. ისტორიული დოკუმენტები იმერეთის სამეფოსა და გურია-ოდიშის სამთავროებისა გვ. 180 ღვლეჭის გადაჭირება სულიერისადმი აკრძალულად მიაჩნიათ. მისი დაწვა როცა ქათამი კრუხად ზის აკრძალულად მიაჩნიათ, რადგან არ გამოიჩეკებიანო

წიირქ — გადახრილი

წირი — დვრეი — საღამოს ხანი მზის ჩასვლის დროს

წირ — წირვა

წირხ — ღვლეჭი

წისრ — წვრილი და პატარა ძირხვენა

წიფ — წიფელი

წიიფხაარე — წვიმის დაწყების დროს აქა-იქ წვეთვას ჰქვია.

წიფლაკააკიარ — სოფელი ლენტეხში — წიფლაფაკია სოფელია იმერეთში

წიფარი — მწიფე თხილი ფერშეცვლილი ჩენჩოდან ადვილად ძვრება, ადგილის სახელია ბულეში. „ჩუტყვავილთა წიფორა". გვ. 33. რუსულ-ქართული. სას. სამ. ლექსიკონი

წიფხ — პატარა წვეთი

წიივა — ხის აბედი

წიქერაი — მოწითალო-მოყვითალო ხარი — თუ ასეთი ფერის ძროხა, წადავ ჰქვია

წიწ — კუილის წვრილი ხმა, ქსოვილის მცირე ჩახევის ხმა

წიწვარ — კლირწიანი — თვალის ქუთუთოებზე თეთრი სითხე

წიწინ — მწუხარებასა ან შიშის გამო ბავშვების და ქალების ვაი-ვიში

წინწვ — ძუნწი

წიწმატე — ბავშვი ავადმყოფი წუხს, არ იცის რა უნდა

წიწილ — წიწილა — ახლად გამოჩეკილზე პირველად რკინაზე დასვამენ კრუხს გამოჩეკვამდე კბილებს არ აჩვენებენ კრუხობის პერიოდში ღვლეჭს არ წვავენ დ საციქველს არ გასცემენ

წკამ — რაიმესი უარყოფა, უცაბედი შეწყვეტა. წკამს ლიყერ — შეწყვეტა. გადაკეტვა

წკაავე — კნავის წვრილი ხმით, ეხმიანება

წკანტჷჷლ — **წკანტ** — წელწვრილი

წკერნი — ძლიერი ყვირილის გამო ან ჯავრის გამო სკდება

წკვამდ აქვიც — მთლიანად შეწყვიტა

წკვიპაი — კოხტა ლამაზი

წკვირაი — წვრილთვალება

წკვამდ — მთლიანად და უცბად „წკვამდ ათვაფ".

წკვაპდ ლიგნე — ნაწყვეტებად ქცევა ბაწრისა

წკავეტიან — წინწკლებიანი

წკიალ — ბწკალი, ბჭყალი გატეხილი წკნელით რაიმეს იღებენ ანდა გაპობილ წკნელს შუაში გვაჯილს ჩაუტნევენ და მითი წვავენ ცეცხლზე. „ბრწკალი — ანახეთქი ძვალთა დახეთა. გვ. 86. გ. მშვენიერაძე

წკინტილ — სკინტილი, ქათმის სკორე. „მძინარესა დას დაეცა სკინტლი. ტფილი თვალთა ზედა". მუხლი. 2. (საბა)

წკიაპ — წკაპუშვ თანმიყოლებით რაიმე საგანთა რიგი „განაკიაპად მუდმივად თანმიყოლებით „ავლაბრის სასახლისაკენ მრავლად გაიწკაპნენ ქართლის დიდებულნიც". გმირ. ვარამი. გვ. 395. „წკაპი — წყვილეული სმის დროს". ა. ღლონტი

წკიაპ — ნიგბაა წკიაპ მექცვე, სირცხვილეული, უსირცხვილო

წკიპ — ძვალის ტკაცანი

წკმატუნე — კბილების და ტუჩების წკლაპუნით ნდომას გამოხატავს

წკნაავე — პატარა წვრილი ხმით კნავის

წკორემ — ვიწრო ჭრილი — ჩაწყვეტილი ჩაბნელებული ხრამი. უფსკრული

წკურუ — პატარა ნახვრეტი

წკურვანტაი — წვრილთვალება

წკუული — წკმუტუნებს

წკუპდ — ორივე ფეხის ერთად დადგმისას იტყვიან

წკორომეეთ — მღვიმის მთავარი შესასვლელი ოდითგანვე ცნობილი

იყო ადგილობრივი მცხოვრებლებისთვის, რომლებიც მას „წკვარამს“ უწოდებდნენ. გაზ. „კომუნისტი“. 16 აგვისტო. 1984 წ.

წკჷრიალი — წკრიალებს

წკჷჷლჷჷდ — შორიდან მოღწეული ოდნავ გაგონილი სუსტი ხმა

წკჷრე — ოდნავ აპობს, ჯავრით გულზე ხეთქავს

წკჷრპლავი — скрипит — ჭრიალებს

წლაკუნე — ტუჩების ცმაცურით, პურჭყებით ლაპარაკობს

წლოკიაი — სულწასული

წლეები — ძლივს არის, ოდნავ უდგია სული

წმაქურე — რაიმე საჭმლის მიღების გამო ნერწყვი ადგება პირზე

წმაწურე — უნდა რომ აიშვას, უნდა რომ შევიდეს რაიმეს საინტერესოს დანახვის გამო, ოთხფეხზეა ნათქვამი

წოდ — წოდს ხეწვდი — საქმეს ეწევა

წოდს ხეწვდი — საქმეს იწყებს

წოიო — მჟავე წვენი

წომხონიან — შრომისმოყვარე, ბეჯითი

წორ — კაცის მკვლელობისათვის მკვლელისაგან საწინდარი გადასახადი

წოფილ — დარიგება „წოფილი უუქქვას ამჟი ხოხალ“ გაწვრთნა — დამრიგებლობა

წრაწ — გახსნილობა, კუჭის გახსნილობა

წარვიპ — უცბად დალევა მცირე სასმელის

წრიპინე - ბარტყი ან თაგვის წრუწუნები ხმაურობენ

წრუფ-წრუფ — გოჭების მიერ ძუძუს წოვაზე იტყვიან

წრჷწ — თხელი სკორე „იყოს კაცთა ზედა და ოთხფერთხა ზედა წუთხი“.

წუარ — ჭვავის ჩალა

წუთხე — სამწუხარო ახლობელი „წუთხობა (იმერ.) წუხილია. ა. ღლონტი

წუთნა — წუწვნა

წუთ-წუთ — წუწვნა (ბავშვის ენაზე)

წუმწამაი — ბამბა გოგირდის ფხვნილში ამოვლებული და სანთლად დაგრეხილი. „გოგირდის კერასი“ (საბა)

წურწუმაი — პატარა ჭურჭელი დოქი „წურწუმა — კუმკუმა საწყაული ჭურჭელი“ (საბა)

წუურე — ნედლ შეშას წვის დროს წყალი სდის ჟონვით და შიშინით

წურმუთაი — ხის ჭურჭელი პატარა პირით, სასმლის მოყვარული კაცი.

წურწკვნი — ნელა და მოჩვენებით ტირის

წურ — წყალი გაჟონავს, ფქვილი ჩასდის დოლაბს

წუქვ ცხვად — სპილენძის დიდი კარდალი

წურაალ — წვირიანი

წუქვ — სპილენძი

წუუწა — შეწვას ჰქვია, რაჭულ კილოზეც წუწა შეწვას ნიშნავს

წუხვ — წუხილი, დარდი „ეჩა წუხ მაად იიქვი“ იმის გამართლება არ ითქმის

წყეულ — მგელი, გველი

წყლისაი — ქალის ძუძუს და ჯიქნის ავამდოყოფობა, წამლობენ შელოცვით ბალახ წითელ კინწათი, უხმარ სავარცხლითა და ნემსით

წყავ — წავი

წყობაშ — კამაზი, კარგი აგებულების, კარგი პირისახის

წყაზარ — წერწეტა

წყრანგ — ჭურჭელში პატარა დარჩენილი სითხის ხმას ჰქვია, მცირე სითხე

წყურმუტ — ძლიერი სურვილი წყლის დალევისა „წყურტის მოძლიერება“ „გმირ. ვარამი“. გვ. 534

წყჷზემ — სუფთა ანკარა მდინარე წყუზემულა აფხაზეთში გ. მერჩული გვ. 179

წყჷლიან — წმინდა ამას უწოდებენ პურის მარცვალსაც

წყჷერგჷნ — ხევში პატარა ნაკადულის წანწკარს ჰქვია

წჷზე — გამხდარს, სუსტს, მცირედ საკლავს კლავს

წჷლჷემა წ ლ — წრიპინი

წჷჷლი — თაგვი და მისი ნაირნი სასიკვდინედ წივის

წჷნა — ხვედრი, წონა

წჷნაჟი — წონაზე

წჷჷნწხა — ბალახია საჭმელად ვარგა

წჷჷმლეევი — ძლიერ გამხდარი ძლივს დაიარება

წჷრან — წითელი ღორის სახელი

წეჷრნი — წითელი

წირნიალ — ადგილის სახელია მუწდიში

წჷრნაშ — ადგილის სახელია სასაშის ტყეში. სააბანოე მჟავე წყლები

წჷრწკლაალ — მიშხეფებული

წჷხა — საჭიროება

წჷხად — ტერიტორიის სახელია ხელედურის ხეობაში

წჷწე — თხელი ნაჭრის ოდნავ გახევა

ჭ

ჭაბიგვ — ბატონი მბრძანებელი. ღმერთი ჭაბუკი „ჭაბგობა“ — ჭაბგობ

ჭაბგობ — დღესასწაული აღდგომის შემდგომ ოთხშაბათ საღამოს. ხვნათესვათან და მოსავალთან დაკავშირებული უნდა ყოფილიყო. ახლა თითქმის არ ესმით ამ დღესასწაულის მნიშვნელობა

ჭაბაი — ნიშა ძროხა სახეზე სითეთრით —ასეთი სახის ხარს ნიშა ჰქვია

ჭყიივე — მზის განსაკუთრებულ გამოსხივებას ჰქვია ავდრის შემდეგ

ჭყიტ — ბიჭი

ჭყიპარტ — თხელტანადი სუსტი ბიჭი. „ჭყიპარტა (გურ.) ჩვილი ბავშვი

ჭყიპ-ჭყაპ — წყლიან მდელოზე სიარული „შაქარწყლით მჭყიპავენ“ კახური. ა. ღლონტი

ჭყიპა — თავსხმა სასტიკი წვიმა

ჭყჷჷლი — ღორი ჭყვირის

ჭყჷჷლმა — ჭჷჷლ — გოჭების ჭყვირილი

ჭყჷჷრტე — ბავშვი ჭყანვით ტირის, თხოულობს რაიმეს

ჭყჷრტჷ — თხელი და წებოიანი ცომი

ჭჷჷლ — წვრილი ხმით კუილი

ჭჷჷნჭყე — პატარა ბავშვი მიზეზიანობს, რაიმეს თხოულობს ტირილით და მოთქმით. უფრო ნელა ასეთ მოქმედებას ჟჷჷნტე ჰქვია. ნახ. ჟჷჷნტე

ჭჷრიალი — ჭრიალებს

ჭჷრელ — ჭრელი

ჭჷრელუაი — ჭორფლიანი

ჭჷრჭყნი — ღორი ნელა და გაბმით ჭყივის.

ძროხას ჭაბაი —მცირე ლაქაზე ჭაპნაის“ იტყვიან ძროხისათვის, ხოლო კვარაის ხარისათვის

ჭაგვ — ჭლაკვა ერთხელ დარგვის შემდეგ მუდმივი ბოსტნეულია „ჭლაკვი“ გვ. 16. რუს. ქართ. სას. სამ. ლექს.

ჭაგ — დედალი ცხენი, ბოზი ქალი, დედალი თხა ჭაგ. და ლ.

ჭადარ — მერქნის ნაირფერობა — ტალღისებური ფერთა ნაირნაირობა

ჭავილაი — გამანადგურებელი სენი, განადგურებელი რაიმე არსებანი

ჭათა — წყევლა

ჭაიტსაღარლ — ზღაპრული ცხენი

ჭაიტ — ჩაზნექილი

ჭაკვარელ — საყვარელი (ბავშვის ენაზე)

ჭაკუნტელ — წითელი ფხალი „ტკბილი ჭარხალი“. (საბა)

ჭალაი — ჭალა, თელვა, მდინარის რიყე ნაპირები

ჭალანჭყ — წვიმიან-ტალახიანი

ჭალი — სოფ. მუწდის ახოები სოფ. დურაშის ზემოთ

ჭაალაშ — ადგილის სახელია საკვასტიანო მუწდიში სალოცავი ნიშით

ჭამ — ტყვია-წამლის ზევიდან დასაყოლებელი ზუმპით ჩასატენი

ჭაანტი — მოხარშული პურის მარცვალი ქრისტეშობის წინა საღამოს ყოველ წელს ყველა მოსახლე ამზადებს ამას

ჭაანტილობ — ქრისტეშობის წინა საღამოს დღესასწაულს ჰქვია

ჭანჭახ — ძლიერი წვიმა ელვა ქუხილით ჭანჭახის უღელტეხილი

ჭანტრიკე — ჭლიკებით თელავს

ჭაანაშ — ადგილის სახელია

ჭაანჭუშ — გაბმულად

ჭანჭოორიხ — ბავშვები ტკბილად ლაპარაკობენ

ჭაანჭად — გადაბმულად

ჭაპან — ძლიერ გრძელი „ჭაპანი საურმე თოკი“. დ. მშვენიერაძე. გვ. 120

ჭაპნარ — სახე იარიანი

ჭაპნაი — ადამიანის სახეზე დაღი, ერთფეროვან ძროხის სახეზე სხვა ფერის ლაქა

ჭაარუშვ — გაბმულად „ზღვათა მეფისა ქალაქსა სავაჭროდ გარდმონაჭირნი“ ვ. ტ.

ჭარჭალიკ — თავნება, ჯიუტი თავისი მარტო უნდოდეს გაიტანოს, დაუჯერებელი

ჭაარჭა — დანაოჭება

ჭარა — გადასაბმელი, გადაბმა

ჭარჟი — სხვას აძალებს რაიმეს „საქონელ სრულნი მდიდარნი, არ ლარნი გვქონან ნაჭახნი“. ვ. ტ.

ჭარეეპაარე — ქალის მიერ გაგრძელებული მიდებ-მოდებული ლაპარაკი

ჭაარბე — გაზვიადებულად რაიმეს ყვება ბიჭი

ჭაფორ — ბალახია მიხაკისფერი წერექოსავით („ფამფარა“ ბ. ლექსიკონი. გვ. 168)

ჭაქანე — უზნეო ქალი ხმამაღლა ლაპარაკობს, შაშვი ქაქანებს

ჭაღვარიაი — გამხდარი კაცი, მეგრული გვარი ჭიღვარია

ჭაშ — ქმარი

ჭაშრა — ხანში შესული მამაკაცი, მუხრიაშის თანამგზავრი შიგნეული

ჭაშროოლ — კნინობითი ფორმა პატარა ასაკოვანი მამაკაცი

ჭაჭურე — ყველაფერს დაწვრილებით იძიებს, კითხულობს

ჭაჭან — ჭაჭანება. „არ გააჭაჭანებს, გასაქანს არ მისცემს“ გან. ლექსიკონი. ტ. 2. გვ. 114. ნახ. იჭეჭნალ — და ჭიჭარ ე. ი. ამ სიტყვის საფუძველი არის ფეხების სახელი ბავშის ენაზე

ჭაჭკვ — მცირე ძილი

ჭაჭვეეთ — ჭკვიანი, გაგებული

ჭენიერ — სოფელ თეკალის სამოვარი

და სათიბი მთა რაჭა-ლეჩხუმის ქედის კალთაზე

ჭემ — თივა

ჭემნალაი — მადევარა ბავშვი, რომელიც ყველგან დასდევს თავის მშობლებს

ჭერეხდ ხასყახ — მასიურადა დაფენილი

ჭეჭკვ — მოკლე ძილი

ჭერეხ — სახარატო დაზგის ნაწილი

ჭვალ — ზრდა დაუმთავრებელ მამალს ჰქვია. ორივეს ერთად კი ჭოონტა

ჭვადვაი — საჭმელი სოკოა, ზაფხულში მოდის და არის შემომდგომამდე. თუ ეს სოკო ჭარბობს, იტყვიან უხვი იქნება მოსავალიო, თუ კი არყა სოკო თეთრი და შხამიანი წვენით ჭარბობს დიდ თოვლიან ზამთარს ელიან „ჭადუა მჭადა სოკო“. მ. ალავიძე. ოკ. ლექსიკონი, გვ. 97

ჭჳად — კედელი

ჭვალ — ჭვალა სხეულში მოსიარულე მძიმე ავადმყოფობა ხან სად შეაწუხებს ადამიანს და ხან სად

ჭვეემა — მთის ფრინველია შავის ფერისა, ყორანზე უფრო პატარა

ჭველიერ — ჩოლურის საზოგადოების მთავარი და ძირითადი სოფელია

ჭვეელფ — სოფელია ჩოლურში ლაშხეთის საზღვარზე უძველესი ნასახლარებით

ჭვერ — ჭორი, დაუჯერებელი ამბავი

ჭჳეკ — მცირე ბოძირი Въ Чолурском обществе Цхенискальской Сванетии на правом берегу Цхенискали или Аашкури расположилось селение Twelф что сь обычным для сванского рэздвоениемъ, о «въ we и перебоемъ к въ t восходить къ прототипу kolf, вье чем не трудно узнать название нескольких армянских поселении, наиболее южное из коих на правом берегу Аракса общеизвестного своими соляными копями. გვ. 31. ნ. მარი სვანეთში მოგზაურობიდან

ჭვემ — ტარი

ჭვინთ — ხის ლურსმანი „სამჭუალი — ლურსმანი“(საბა)

ჭვინი — ბალახია, ქონდარსაც უძახიან

ჭვიბეერ — სოფელია ზემო სვანეთში ცუნქის ევს მოერთვის ჭობარეთის ჭევი. ვ. ბ. გვ. 213

ჭვრიტაი — პატარა სახის მოწყენილი გოგო, ქალი გამხდარი

ჭიგინ — ქალების ხმაური

ჭიგოორა — ბავშების ხმაური

ჭითხ — წრთხა სიგრძის საზომი ერთეული. ძველად სვანეთში იდაყვიდან მოკუმშული ხელის ბოლომდე

ჭივილაი — საერთო ჭირი

ჭივ-ჭივ — ჩიტების ხმაური, ბავშვების ხმაური

ჭილ — ბოლქვის ერთ ნაწილს ჰქვია

ჭიიმა — ფაჩარი „ნერვს აქვს თეთრი მბზინავი ჭიმის შესახედაობა“ ადამიანის ანატომიიდან „ჭიმი-კანაფის ავშარა“ (საბა)

ჭიიმა — ფაჩარი — ჭიმი კანაფის ავშარა“ ვ. ზ.

ჭიმჭკეევა — ბავშვების ხმაური

ჭიმკიაი — ჭინკა

ჭინჭვერ — ქათმის სავარცხლული „ჭინჭორი (ლეჩხ.) ბიბილო“ ა. ღლონტი

ჭინჭლარ — ნაწლავები — ბევრ შვილების შობასაც ჰქვია. „აჭინჭორა“

ჭენტრიკ — ფეხით გათელვა

ჭიპრიელაი — გაბერილი პატარა ბავშვი

ჭირეკ — ქვიანი მწირი მიწა

ჭირი ნათი — ჭირის ხვედრი
ჭირიპურუ — ქალების მითქმა-მოთქმას ჰქვია
ჭირეხშაალ — ხასყახ — „ჭერეხი“ მჭედლობა რაჭაში. გვ. 35 ჭერეხივით აწყვია
ჭიირაალ — საწყალი
ჭიტრა — ბიჭი, ჩინდრა (ინგ.) ბიჭი
ჭიფხაი — კოხტად ჩაცმული ფეხზე
ჭიფხ-ჭაფხ — კოხტად ჩაცმული ფეხებით სიარული
ჭიფხ — ფეხი, წიხლი. აქედან ლახჭეფხე — წიხლი დაარტყა
ჭიშხ ლეხნაშდ — ფეხსაკრავად
ჭიშიდუულ — პატარა ნამცხვარი, კვერცხნარევი ფქვილის
ჭიშხ მესვბან — ფეხ დამდგარზე
ჭიშდვარ — კვერცნარევი ფქვილით გამომცხვარი კვერი
ჭიშხარს იგზუურე — ფეხებს იბანს, იფერთხავს პილატესავით.
ჭიშხაშ — ფერხული
ჭიშხ — ფეხი
ჭიშხე ლაცხენიირ — ფეხის ტერფი
ჭიშხჩაფგლ — ფეხის ქირა, ქრთამი. ძველად მოციქულობისათვის საფეხსაცმელე ტყავს აძლევდნენ.
ჭიშხმესკბან — გვიან, როცა არავინ არ დაიარება.
ჭიჭ — ბავშვის კუილი, ბავშვის ენაზე ფეხი, ცალი ფეხი.
ჭიჭი — ერთი ფეხი (ბავშვის ენაზე)
ჭიჭარ — ფეხები (ბავშვის ენაზე) ჭიჭკვ — თესლის, ნერგის პირველი აღმოსაცენებელი ნიშანი.
„კატას არ გააჭაჭანებდა თავის ეზოში“ ვ. ფშაველა. გან. ლექ. ტ. 11. გვ. 115
ჭიჭყინაი — პირუტყვის ავადმყოფობა, კანკალს აწყებინებს, თვალებში წყალი უდგებათ და კვდებიან. კანსა და ხორცს შორის წყალი უდგებათ გაჭრის დრო ასე ჩანს „ჭიჭინა — პირუტყვის ავადმყოფობა“.
„ქართ. დიალექტოლოგია“. იმერული ლექსიკონი. გვ. 674.
ჭიჭმატე — ავადმყოფობის გამო ბავშვი უზნეობს — ჭიჭმატა „მეტად წვრილი მძივი“. დ. მშვენიერაძე. გვ. 120
ჭიხმაგურე — საჭმლის რჩევის გამო მიზეზიანობს. ჭიხმაკური — კაცი ყოვლის გზით გაუწყობელი (საბა).
ჭიჭუ — ჭუჭული, წიწილა.
ჭიჭკაატ — ძლიერ წვრილი, წვრილს კი ნეცინ ჰქვია. „ჭიჭკვა მსხალი, მ. ალავიძე გვ. 97
ჭკაარუშვ — გაყოლებით, გამწკრივებულად
ჭკიულე — ოდნავ ბჟუტავს ცეცხლი, ახლად შლის ხე აქა-იქ ყვავილებს
ჭკიივე — ბჟუტავს
ჭკორობ — ხანჯლებით ან სხვა მახვილებით ჩხუბი, ჭრილობების მიყენება.
ჭკჳჳრა — ნაღვლობდა, დარდობდა, დარდი
ჭკჳნი — დამჭკნარი
ჭკჳტ — წვრილი ხილი
ჭკვჳჳრე — ნაღვლობს
ჭკჳმე — პირით წყვეტს. წვრილს რასმეს წყვეტს. მეგრულად — ჭამას ნიშნავს
ჭოფსანდ — მსხვილი ქლიბი „ჭობოსანი — ძვალთსაფხეკი ქლიბივით. (საბა)
ჭლეეკი — კოჭლობს
ჭლიკიარ — ფეხები
ჭლიკს — კოჭლობით ქალის წასვლა
ჭობოსანი — შრომისმოყვარე გოგო, ანგარიშიანი. თუ ბიჭია ასეთი ბულყუჩს უწოდებენ.
ჭომაი — მორბენალი (ლენ. კ.) ღუძაი (ლაშ. კ.) ქინაი
ჭოჭორაი — არამფლანგველი მტკიცე მუშა
ჭობოსანიილ — სუფთა, არაყალბი მუშა
ჭოროხ — მდინარის სახელია ზესხოს მხარეში
ჭონჭოქ — ძლიერ ცივი, მოწმენდილი ცა, სასტიკი მჟავე. „მჟავის გამონაწურს წოწოქა ქვიან“ (საბა)
ჭოდაანა — კითხვა
ჭოონტო — ჭოონტა — წიწილისა და მოზრდილი ქათმის შუალედს ჰქვია „ჩონტო“ (ლეჩხ.) მოზრდილი წიწილა“. ა. ღლონტი
ჭოონა — გახვევა — მოხვევა, უკან დაბრუნება
ჭრელა — ფრელა — ფრელა — სიცრუვით ბევრი ლაპარაკი, პირფერობა
ჭვრიტაი — წვრილთვალება პატარა ადამიანი
ჭრიახე — კრიახობს
ჭრიპი — პატარა სახის გოგო ან მოხუცი ქალი
ჭრაანჭა — პატარა ბიჭის დაწოლა
ჭუბეერა — ნცობა, დაცობა, გაჩრა
ჭურ-ლი — ასეა თითქოს
ჭუულ — ყურის ძირში ტყვიის ხმა, ხმამაღალი ხმა
ჭურუდ ხარხ — სიღარიბეს განიცდიან
ჭუურუ — ამოუყვანელი პურის ცომის ნამცხვარი
ჭურნა — ყვერი (ბავშვის ენაზე)
ჭურ — ამჟი ჭურ“
ჭუურუდ ხაარხ — უჭირთ
ჭუუტ — კუტუს სახელი (ბავშვის ენაზე) ჭუჭუა გურ. კილოთი ჭუტა
ჭუურუ დიარ — ცომის ამოყვანის გარეშე **გამომცხვარი**
ჭუშე — ქართული შესატყვისი არ უნდა იყოს „ამჟი მა ლია ჭუშე“
ჭუშ გეზალ — ვაჟიშვილი
ჭუშვარ — ვაჟიშვილები
ჭუჭ — მამაკაცის სასქესო ორგანო (ბავშვის ენაზე) ჭუჭუა. „ჩვილ ვაჟთა ასო“ (საბა).
ჭყან — ხორცის ნახარშ წყლის ზედაპირზე მოყენებული ქონი. იჭყანება აქედან ნაწარმოები ქართ. სიტყვაა „ჭყანი ქონიანი წყალი“. (გურ.) ა. ღლონტი
ჭყანტ — „ჭყინტლი“. მჭ. რაჭაში გვ. 34
ჭყანგვლა — პატარა გამხდარი ძაღლის ხმაური. ყეფა.
ჭყაავე — გოგო ტირის ხმამაღლა.
ჭყავაარ — კანაფის ბოჭკოს ცალკეული კონები ერთ დიდ კონად შეკრული. აქედან გამოდის ერთი თოკი
ჭყარა — გადადება
ჭყეეპ — სოფელი ჭყეპი სადგურ რიონის მახლობლად იმერეთში. „სანაჭყეპო-მღვდელთაგან ბეგარა (იგივე სატალახო). — საბა. წყლით გაჟღენთილი სათიბი ლეჩხუმში. გვარი ლაჭყებიანი „ჭყეპი“ სოფელია ოკრიბაში. მ. ალავიძე ოკ. ლექსიკონი. გვ. 75
ჭყვაპ — თოვლნარევი ტალახი „ტყაპი — წვიმა თოვლნარევი“ (საბა)
ჭყეპელოოდ — ბალახის ფერის ჭაობის პატარა ჩიტი.
ჭყვენ — სარცხვენელსა და ბარძაყს შორის ადგილი

ჭყვეი — ხის ხელსაწყო თოკის ბოლოებზე გამობმული, ტვირთის შესაკრავი. „ჭყვე (ლეჩხ.) თოკის ბოლოს მობმული ორთითა ჯოხი". ა. ღლონტი

ჭყვარტ — ჭვარტლი

ჭყივაარ — ელამსაც ჰქვია და თეთრთვალებიანსაც

ჭყივარ — ბალახი ნახ. მელვ. მელვობ.

ჭყიგიარ — ცალი წვრილთვალება კაცი

ჭყინტ — ბიჭი

ჭყიგინ — ბავშვების ხმაური, უფრო გოგონებზე ითქმის, საერთოდ კი ჭიგინჭიგორა ჰქვია. ჭყიგიაარ — მარღი — ერთი თვალი მცირე ჰქონდეს.

ხ

ხაბადავა — აბადია

ხაბჷრდახ — დასეულნი არიან ერთმანეთზე გადახვეულად

ხაბადახ — ყველგან არიან გაფანტული საძებრად

ხაბოოლა — აცოცებული აქვს. ადგიასავით „ტიშ ხაბოოლა" მკბენარი ადგია

ხაბჷრდანა — დასეული დიდი რაოდენობით ჭიანჭველები, ბუზები ბგრდანაი წვრილ მწერთა სიმრავლეს ჰქვია

ხაბულიაან — გვარია. ამ გვარის ხალხი ცხოვრობს ჩოლურის საზოგადოების სოფ. მუწდიში, ისინი ლაპარაკობენ წმინდა ჩოლურულად. გამრჯე და სტუმართმოყვარე ხალხია

ხაბძგა — მიბჯენილია

ხააბლაან — სახაბულიანო მუწდის ტერიტორიას ჰქვია ჩოლურში. აქვს დაცული მთავარ ანგელოზის სახელობის ეკლესია

ხაბა — ასხია, დაესხას „თავლაფუ ხაბა". „ეჯის ხაბა თავლაფ"

ხააბ — აბია, დაბმულია

ხაბაგიირა — გაჯავრებულია

ხაბინჯღა — პატარა ბიჭი ზის, არის, დგას.

ხაბიდ — ასხია

ხაბრიინჩხა — დიდი ქალი გაჩაჩხული ზის სასირცხოს გამოჩენით.

ხაბრიინგა — უაზროდ დგას

ხაბღანა — ჩაციებულია მასზე, ერთსა და იმავეს ეხვეწება

ხაბიღვ — ოდნავ მოჟონავს

ხაბუზრაკ — საზამრთო

ხაბლოოყვნე — გული ერევა

ხაბაალა — ძლივს უდგია სული

ხაბეეთქვნე — უცბად აცმევს

ხაბალი — მუცელში ურტყამს

ხაბრე — აკლებს, აკლებ

ხაბლააჯა — ერთსა და იმავეს ჩაციებია, იმეორებს ერთსა და იმავეს

ხაბრეცავა — გამობრეცილი თვალდაუხამხამებლად უყურებს.

ხაბჟა — მამ ხაბჟა — მიჩად ხაბჟა. — ჰგონია, მიაჩნია

ხაბრონკა — ძლიერ ასხია ორ-ორი, სამ-სამი და მეტი რაოდენობით თხილი და სხვა ხილი ასხია უფრო მეტად თხილის ორ-ორ, სამ-სამ წყვილს ჰქვია

ხაბიც — თხოვს

ხაბრალ — ებრალება

ხაბჷრწყლავა — უშედეგოდ აქვს მითვისებული, მიჭყვარტლულია

ხაბრაანჯღა — პატარა კაცი არის გაგორებული, წევს.

ხაბთქინე — ფეხს-ფეხზე არტყამს, აფეთქებს

ხაბჟუუნე — აგებინებს

ხაბუდარა — დაბუდებულია, დაბინავებულია მასთან

ხაბძგინე — ადებს, ოდნავ ახებს

ხაბააჯგე — აბიჯგებს

ხაბრიკ — ზევიდან აზის ქალი

ხაგოვა — ძლიერ არის ჩარეული — ფქვილია ძლიერად წაცხებული

ხაგზენი — კბილს ასობს

ხაგრუზა — თივა ადგია სქლად; ბევრი ხალხი ასევია

ხაგაავშე — აჩვევს, ეჩვევა, ეგუება, აგუებს.

ხაგვალი — არტყამს, პირუტყვის რტყმევის ხმიდან „გვილ"

ხაგბე — ულრძობს, ალრძობს, დასარტყმელად უხტება, სვრის, სრაალით ეჯახება, (ცოტა ხნით ეხმარება

ხაგზენი — ასობს

ხაგეედი — ძინავს, ეძინება

ხაგვრა — დაწაფებულია

ხაგფა — დაგებულია, გადაშლილია, ტყავი გაჭიმულია დოლზე, „შუკვარჟი ხაგფა" რაიმე საქმისათვის გზებზეა დაგებული

ხაგაგაადა — „ჟესგაგაადაან შუკვარს" — ზედმეტადაა დაღლილი გზებზე

ხაგვეელე — მაგრად ცემს, წააქცევს ნახ. გვილ.

ხაგოვაა? — ფქვავ?

ხაგვიილბე — ოდნავ წამახვავს

ხაგჟა — გაგიჟებულია რაიმე საქმის გამო

ხაგააჟა — დაჟინებით რაღაცის მოთხოვნა

ხაგხველ — წყინს, გული წყდება

ხაგვრანა — დაგორებულია, მრგვალი და მსუქანი, ან მარტო მრგვალი და მსხვილი

ხაგვნებ — ედარდება

ხაგიაცი — ოდნავ ურტყამს ნაჯახს ან ჩაქუჩს

ხააგ — აგდია შეშის დიდი კონა, თოვლში შეშის დიდი კონების ნათრევი კვალი.

ხაგანგლავი — ამდუღრავს, უშნოდ უჭამს დიდი და დოყლაპია

ხაგვნააშა — მური აქვს წასმული

ხაგურგუწი — ირგვლივ უვლის ღორი შეღობილ რაიმეს

ხაგლე — ახევს

ხაგვაანე — ატირებს, ატირებ (ორი დრო)

ხაგაათვე — ათავებს, ათავებ (ორი დრო)

ხადღბაარვნე — სიცხიანს აბოდებს

ხაგვიწ — თავდამცირებით ეკედლება

ხადღაანა — ჩაცივებულია, ჩაჯინებულია მასზე, გულს წყვეტს

ხადიაანი — ათხოვებს, თხოვნის

ხადჷნგ — ემეტება

ხადუუხვაალნე — ცხვრებს მირეკ-მორეკავს

ხადღეელე — მაგრად სცემ, აქცევ, მაგრად სცემს აქცევს. ნახ. დღილ.

ხადღვილ — ჩასაფრებულია, ამოღრმავებულშია ჩაწოლილი, რაიმეზე არის აფარებული აკრული ჩასაფრებასა ან შიშის გამო

ხადსვა — ყველგანაა გაფანტული

ხადმოოხა — უწესრიგოდ ყრია, ჩახერგილია

ხადგე — აქრობს, უჩუტავს

ხადოიინჩე — ფართოდ ანათებ

ხადრიკა — ჩაჯინებულია

ხაადა — ქონდა, იძახოდა რა „აშ ხადა ოდ დო ჩომინ" — „სანამდი არ გააკეთ არ მოეშვა".

„ხადა — ჰხადი უწოდებ უძახი“. გვ. 289. ძველი ქართული მეხოტბენი“ წ. 2. 2964 წ.

ხაეცი — საზიაროს აძლევს ნახევარი ფასის **აღებით.**

ხაეს — წაიღებ, ასწრებს „ხოლა ვონას ხაეს“ ცუდ დროს ასწრებს, აყენებს

ხავიწ — ფქვილში აზელილი შემწვარი მწიფე ყველი, ამას იყენებდნენ ჭრილობის წამლად და ტკივილების დასაყუჩებლად. „ხავიწი — ფქვილი ერბოთ მგბარი“ (საბა)

ხავაარვნე — თვალს არიდებს

ხავშგედ — უკადრისობს „მე ვარ ხავშგედ“ — „ძალიან ესირცხვილება“

ხავშედ — ეშინია არ ვარგოდეს; შიში ისეთი საქმის წინაშე, რომელიც ღმერთის კანონის საწინააღმდეგო იქნება — ეუარგისება

ხავრა — ეცოტავება

ხავჩი — უგერიებს

ხავჟამ — ეუხერხულება

ხავშხი — ამხელ — ამხელს

ხავზერა — უკეთესად მიაჩნია, ეჩვენება

ხაზგრზე — გასარტყმელად უხტება. მიიწევს.

ხაზმე — აპირებს, აზომებს, გაჯავრებულზე რაიმე იარაღს უღერებს

ხაზვიბ — მიწიდან ამოდის ხე ან წყალი „ლიც ხაზვიბ“ — წყალი მოდის ნახ. ამზვება

ხააზვნანი — ზევიდან ავლენს სამაგიეროდ, ზვარაკად

ხაზიზ — ძლიერ მსუქანი ადამიანი დგას ზის

ხაზნა — სჩვევია

ხაზუული — ეზმუილება პირუტყვი

ხაზგუნე — ასახლებ, ასახლებს, ატკიებს, ატკიებ

ხააზ — აცვია, ადევს „მუს ხაზ“ — „თოვლი დევს“, „თოვლი ადევს“, „ჩაფლარ ხაზ“, „ფეხსაცმელები, ჩაფულები აცვია“. ლაშ. კილოზე ითქმის ააზ ლენ. კ. ხიააზ.

ხააზუნი — წასვლა ენატრება

ხათხრიინზე — უსობს რაიმე სქელ სითხეს, სიბინძურეს

ხათილ — ერჩის, ზევიდან აწევს. ნახ. უთიილა — მიუკარებელი

ხათხიფ — არა მტკიცედაა დაფარებული

ხათხიზ — მსუქანი და მოშვებული ზის, კაცის დიდი სკორე დევს

ხათხფე — „თავლაფს ხათხფე“ — თავს ლაფს ასხამს

ხათიირა — კრეტინი მამაკაცი არის, ზის, დგას. ნახ. თგრგნ.

ხათქიშ — მჭიდროდ არის თანხვდენილი ძელი ან ფიცარი

ხათგგნა — არჭვია წვეტიანი რაიმე. ნახ. თგგირ.

ხათში — არჩევს, ანარცხებს

ხათხაარმა — თოვლი თხლად დევს აქაიქ მიწის გამორჩენით.

ხათგმ — მართებს? „მაი ხათგმ“ — „რა ჭირს“

ხათმე — ძლივს შოულობს „დეშმა ხათმე“. „ვერაფერი ვერ უშველა?“ ჭირს აყენებს „უთმა დარ ლი“ — „გაუჭირვებელი არავინაა“.

ხათხპინე — მსუბუქად გამოსდებს რაიმე მჭრელს

ხათხამ — ეშურება

ხაათე — აყოფს

ხათუუთხვნე — სურდო ჭირს

ხათერ — ატყობს

ხათქბგნა — ცხენზე მეორე კაცად უნაგირზე უკანაა ამომჯდარი

ხათქლიფა — სისხლია დათხეული

ხათქრიშე — ძლიერ სიძლიერით ერთბაშად წყალი ასხამს

ხათხიშ — სიდამპლის ან სისველის გამო გარემოსთან არის შეხამებული

ხათლე — აჭერს, ადებს, ატყუპებს „უშხვაართე ხათლე“ ერთმანეთში ამჭიდროებს

ხათხაია — თივაა მიმოყრილი

ხათხრიინკე — სქელ სითხეს აშხეფებ, სქელ სითხეს სქლად უსობს

ხათხრიინზა — სქლად და უწესრიგოდ აცხია

ხათიიტ იელვნე — მახვილს ზერელედ ზევით იქნევს

ხათვრი — ასწავლის

ხათვეელე — ახეთქავს „თხვიმს ხათველე“ — „თავს აკლავს“

ხათქე — სქლად აცხებს, თავს ატეხს

ხაი — წაიღებ — მიგაქვს
ხაი! წაიღე, წაიღებ

ხაი-ხაი — ნაღვლობის სიტყვები „ხაი ხაი ერე ამჟი ლი“ — „ვაი, ვაი რომ ასეა“

ხაიჯიინე — აღირსებს

ხაისაჲ — ეეჭვება, სათუოდ მიაჩნია

ხაია — გაწვდენილია, მოსწრებია

ხაიარა — დიდი რაოდენობით და ერთობლივად არის დაღვრილი სითხე ან დაყრილი ხილი ან მარცვალი

ხაიეს — წაიღებ, ასწრებს, აყენებს, „ხოლა დვრეის ხაიეს“ — „ცუდ დროს ათევს“

ხაი მარა — დანდობილია

ხაიჟხა — ჰქვია

ხაკლი — აკლია, კეტავ (ორი დრო)

ხაკაკლაუურა — აქა-იქ ასხია ხილს

ხაკვიიშა — ჩაცივებია „ჩიგარ ხეკვიაშალ“ — „ყოველთვის ჩაციებია“

ხაკუ — უნდა

ხაკვშე — ატეხს, ატეხავს — წვიმა ატანს, ეჩვევა

ხაკვიშ — „გვის ხაკვიშ“ გული სწყდება, შეტეხილი აქვს

ხაკტეერა — გაკვეტებული აქვს

ხაკიაუული — კნუტი უკნავის — კატა უხმობს კატას

ხაკეევშა — მიკედლებულია, მიჩვეული

ხაკგლდალა — ეჩქარება

ხაკვჩერ — უნდა, „ამჟი ხაკვჩერ ლეესეს“ — „ასე უნდა იყოს“.

ხაკვერ — უნდა „ხაკვერ მოო ხოოქვაანხ“. არ უნდა ეთქვათ

ხალკაპი — კბენა «Николай вспыхнув и отговорившись как будто постигшего нашего наклепа». ლ· ტოლსტოი „ომი და მშვიდობა“ ტ. I

ხაკარ კანაალვნა — გაალებით უკიდია

ხაკროხავა — ადგილზეა ჩამჯდარი, kriechen, kroch — ხოხვა (გერმ.)

ხააკ — ქვიანი ფერდობი

ხაკრავა — მფარველად უდგას როგორც კარავი

ხაკთგნა — გადაკიდებულია „ჟი ხაკთ ნახ ეში ეჯის“ — „მაინცდამაინც ის აიჩემა“

ხაკუნდაასა — ძაღლივითაა დაწოლილი

ხაკდე — აწყვეტს ერთმანეთს

ხაკნა — აძულებული ჰყავს, ახვევია.

ხაკენკელა — ერთიოდე აბია

ხაკრია — შორს სადმე მიკედლება

ხაკიაფ — თანახმაა

ხაკრაანკა — პატარა გამხდარი კაცი ან ბავშვია გაგორებული

ხაკვიშა — ჩაციებია

ხაკრია — აბადია

ხაკგრსანა — მაგრად ახვევია მჭიდროდ

ხაკეენა — გადახვეულია

ხაკირწიელალნე — ოდნავ მობმული რამეს დაათრევს

ხაკტერა — გაკვეხებულია

ხაკუინტლა — ჩაკვეტილია — ძალით ეჩეჩება. მიჩეჩებია.

ხაკვდაანე — აკლებს, ალევს შეახარჯავს

ხაკდუნეხ — აკლებენ, დააკლებინებენ.

ხაკაანჭვე — კორტნის

ხაკგრფხანა — მაგრად აქვს შემოკვართული

ხაკვდირა — დაკვიდრებულია არ წყევლის აზრით ითქმის „ჩვესკვიდრენ ამჩუ“. „დაეგდე აქ“.

ხაკვშე — ატეხს, ეჩვევა

ხაკირსან — ჩვევა

ხაკიკ — ეეჭვება, ეშინია

ხაკჩე — აწყვეტს

ხაკიოწალვნე — ბავშვს მთელი დღე დაარონიებს

ხაკლააცხა — თხლადაა მოდებული

ხაკრიინცხა — თხლად არის დაფენილი, გასაშრობად მარცვალი.

ხაკრაანცხა — ოდნავ დევს მაგ. თოვლი, თხლად დევს რომ ალაგ-ალაგ მიწა ჩანდეს

ხაკვივ — აპირებ, გააკვირვებ, სცდის

ხააკოჩა — ერთმანეთზე დაწყობილი

ხააკლი — ჩაკეტვა, აკლია

ხალამ — მცირე ჭური „ხალანი — პირფართო ქოთანი“ დ. მშვენიერაძე. გვ·

ხაალ — როგორც „ხაალ მოშ იზბიხ“

ხალენ — სასულიეროთა ჩასაცმელი

ხალხერვე — ტოლზე მეტს აკეთებს სხვას ჯობნის აზრშიც და მოქმედებაშიც.

ხალეევა — ფრინველებია მოდებული

ხალეჭვა — სქლადაა მოყრილი მარილი მარცვალი და სხვა

ხალაფი — ალი ედება, ხარი ენას მოსდებს

ხალფინე — საქონელი ენის მოსმ. ი უცებ ჭამს

ხალცხვარა — ძლიერ ძიკედლებულია მასთან — უყვარს მასთან ყოფნა. მასთანაა მიმშრალებული

ხალჭეენა — თავი მიაჩნია დაზარალებულად

ხალცგგმა — შიშობს წინასწარ რა მე საქმის მოხდენას

ხალეეთა — გაშლილად არის დაყრილი

ხალთხაია — თივაა დაყრილი

ხალტი — ყბაზე გაშლილ ხელს არტყამს

ხალევა — მისეულია ფრინველები. საქონელზეც ითქმის

ხალიჩაი — ზღაპრული საფრენი საგანი

ხალაჩხი — ცხვირპირში ურტყამს მუშტს

ხალახინ — ტალავერი „ხალხინი (ლეჩხ.) ტოტებიანი ხარდანი, რომელზეც ვაზი გადის

ხალჭვე — სისველით არბილებს და აცილებს შელესილს ჭუჭყს, მარილს ან თესლს სისველით არბილებს. მარილს ზედმეტს აყრის ან თესლს

ხალიკ — წვრილი ქვა

ხალყინა — დამყნობილია, გვერდით ყავს მიყენებული

ხალა — წყინს

ხალწა — მიწებებულია

ხალფინე — ალი ედება

ხამგნდააკა — აქა-იქ არის მოყრილი

ხამშედვე — არგებს სასარგებლოდ შემრგედ ხდის

ხამაძგვი — ცხვირპირში არტყამს წვეტიან პირისახისას

ხამ — ღორი ХАМОВАТЫМ ГОСТЯМ, ХАМЫ ხამი გაუგებარი, ხამი ქსოვილი

ხამი ცაგ — თეთრი ნარი ბ. ლექსიკონი. გვ. 31. პამიდორივით შტამბიანი ბალახი მწვანე ფოთლებით, ისხამს ეკლიან მსხვილ ნაყოფს.

ხამამვნე — მწარედ არტყამს სახეზე

ხაამნე — აჭმევს

ხამაანე — აყოლებს

ხამამლავი — მწარით რაიმეთი დამდუღრავს

ხამარჯვი — აპირებს

ხამშერ — ეფართოება — ფართოდ მიაჩნია, თავი არ ეყადრება „ხამშერ ეჩაცახან თხვიმ“. მასთან ტოლს არ დებს

ხამიინთხა — ყველგან ყრია დაფანტულად თივა და მისნაირი

ხამს ხაკიდ — შიმშილის გამო მუხლს მოეკვეთა „ხამის ცემა (იმერ.) დიდი მუშაობის შემდეგ ცუდ ხასიათზე დადგომა“ ა· ღლონტი

ხამშედვე — არგებს, შემრგედ უხდის

ხამჭვა — კრუხად აზის

ხამწამ — წამს

ხამაიდუუნე — ამშივებს

ხამქიად — ხამქად (ლა. კ.) ხამაქიად (ლენ. კ.) მისთვის უნდა ვინც აჩემებული ჰყავს

ხამთქვა — სჩვევია

ხანშყედ — ეზარება, ეცოდება, ემეტება „ეჩაცახან მე ვარ ხანშყედ თხვიმ მასთან ძლიერ ებრალება თავი, მის დარად

ხანშგგრა — ძლივს სული უდგია

ხანააბა — გაკვირვებულია, გარდამეტებულად უყვარს

ხანააბე — აყოლებს, აყვება „ჩიის ჟი ხენააბი“ — ყველაფერზე წყენა გადამეტებულ გრძნობებს იჩენს

ხანხი — დასცინის ნაზ. ნიხობ

ხანააწყე — გადააყოლებს

ხანტვლე — ატოლებს, ათვლის „მიჩა თხვიმსი ხოჩამთე ხანტვლე“ — „თავის თავს კარგებში თვლის“ — ორი თითისტარიდნ ერთ ბურთად ახვევს ნართავ ძაფს

ხანაავზე — კვალზე აგნებს, ნავალზედ

ხანსარ — თხელი თრთვილი

ხანშარ — სქელი თრთვილი

ხანწყაარვე — აყოლებს, გადააყოლებს

ხანცულე — რძეში პურს აფშვნის

ხანეენა — იცავს — ხელი აქვს დაფარებული

ხანყვავ — თავს ამაღლის

ხანეენე — ასწრებს — „ვოდ ქაშყედნოოლ ეჩქად ტვეტ ახნეენე“ — სანამ გადავარდებოდა მანამ ხელი მოუსწრო“.

ხანჭლა — გარჭობილი გამოუღებლად შერჩენილი ხის საცობი, ხის ნახვრეტში.

ხანთალ — კლდის წვრილი წვეტი

ხანკელა — გაჩხერილია, გაკვეტებული „შტიქია რისა ხანკეელა“ — „კბილებში აქვს გაკვეტებული“

ხანაყ — მაა ხანაყ ლიმშიე“ — არ უყვარს მუშაობა არ სიამოვნებს

ხანსკოოდა — ოთხფეხივით სვამს, ჭურჭელის გარეშე ტბორებში პირდაპირ პირით სვამს

ხანყვავ — ეზარება, არ ემეტება, ამაღლის

ხან ხაარ — დროა გასული, ფიცრებს შორის არეა დარჩენილი

ხანსრა — ბეწვში ან ბალანში ფქვილი ან ხსნარი რაიმე აქვს შესეული

ხანსარ — სქელი თრთვილი, ზედმეტი მარილიანი საჭმელი

ხანშარ — ძლიერი თრთვილი

ხანთარ — ძლიერი ცხელი ჰაერი, ძლიერი ცეცხლი

ხანთალ — კლდის ქიმი
ხან — ადგილი საგნებს შორის, დრო, ხანი — ხანდახან
ხანღალა — პალტო მხრებგაუყრელად აქვს წამოხურული
ხანაღჟე — არეკლილი სინათლე ეცემა
ხანგიარ — ხანჯარ-ხანჯალი
ხანგარ — სატევარი, დეც ხანგარშვ გვაგ „სვანურში ხანგარ, ამირანის იარაღია და ნიშნავს დანას, ხანჯალს, დაშნას, ხმალს". აკ. შანიძის მიხედვით. ნ. აბაკელია „ქრისტიანული წმინდანები დასავლურ ქართულ რწმენა წარმოდგენებში". გვ. 153. მაცნე. 1985 წ.
ხანთქლა — ტკივილის დაყუჩების შემდეგ ადამიანი სიამოვნებით თვლემს თვალების ოდნავი ხამხამით
ხანჩგდა — ჩარეულია
ხანაგრავა — დიდი ხე წაქცევის შედეგად დამტვრეული გდია
ხანააქვა — ეკვირვება, უკვირს
ხანი ჟამს — დიდ ხანს
ხანფუუზა — ძლივს სული უდგია, ღარიბადაა
ხაო — ხავსის მაგვარი რამ სიცივით გამოწვეული
ხაპგრწანა — ჩიტი მახეშია გაბმული, გახლართულია — ტანსაცმელზე ზოგიერთი მცენარის თესლი ეწებება
ხაპიჭყ — პატარა გოგო ზის — მიმჯდარია — აზის ცხენზე
ხაპაპი — ტუჩებზე ურტყამს შებრუნებით ხელის მტევანს. ნახ. პიპ.
ხაპტყეერე — თხლადაა დაგდებული თუ აკრული
ხაპიოოსა — ოდნავ აყრია მაგ. მარილი
ხაპლაასა — თხლად დევს აქა-იქ მიწის გამოჩენით დევს თოვლი

ხაპიისე — ოდნავ აყრის
ხაპიმპა — დიდებულად ზის პატარა კაცი
ხაპჭე — პატარას ახევს
ხაპინჭყა — ბიჭი ფეხებგაჩაჩხული დგას
ხაპრინჭყა — უწესრიგოდ და აქა-იქ ყრია
ხაჟახ — ეამაყება
ხაჟარ — მოწყენილობს, მოწყენილია. ხაჟღურა — ცუდი სენი მოუცილებლად ჭირს
ხარაი — დიდი დოქი, კოკასა და დოქს შორის საშუალი — არასწორად უნდა გაეგო საბას ძველ ტექსტში სიტყვა ქარალ — ჯერ სწორად ამბობს „ქარაი — ხარა, მაგრამ შემდეგ ქსოვილის აღმნიშვნელი ჰგონია.
ხარხაც — ნალები
ხარიმ — ძლიერ გაზრდილი ხორბალი წაქცეულია ერთიანად არის გართხმული დამპალ ერთიან მასად არის ქცეული
ხარინქა — ყრია
ხარივა — თხელი ნივთიერება არის დაღვრილი rennen გაქცევა, ქროლა ე. ი. დინება — რივ-ნამი — სითხე
ხარფინე — გვის, გულს რეჩხი უშვრება
ხაარ — აქვს „ნაღალ ხარ" „ნათესავია" — „ქუხ ხარ" „მუწუკი აქვს". უდგება საქმეს. იწყებს
ხარძილ — ბალახია, რომლის ძირებსაც წამლად იყენებენ. ხარისძირა. ბ. ლექსიკონი. ა. მაყაშვილი. გვ. 169
ხაარ ლეჩვემ — გასაკეთებელი აქვს
ხარსტი — გაშლილ ხელს ყბაზე არტყამს.
ხარმუხვ — „ხარმუხვდ ლიგ" — ჭამაზე აქვს თვალები დაცეცებული

ხარყინე — მუჯირას ან ჯოხს არტყამს
ხარღვე — აქცევს
ხარმინა — ოდნავ აბია — მოჭრილია, მაგრამ მცირედზეა შერჩენილი
ხარიოოდალვნე — ამოძრავებს ჯამში სითხეს გასაციებლად
ხაარ სერდე — დარდი აქვს
ხარშა — აგია
ხარკია — ცუდად აცვია
ხარიინწყე — ძლიერ აგინებ, აჭუჭყიანებ
ხაარ მოშ? — ეყოფაა?
ხარდვარ — ნეტავი იყო „ხარდვარ ჩრდილოეთ ინდოეთის პატარა ქალაქია, რომელიც ჰიმალაის მთისწინეთში მდებარეობს." საბ. სვანეთი. 1980 წ. 11 სექტემბერი
ხარახ — ჰქონიათ
ხარაჭუაი — უშნოდ ჭრელი
ხაროოპა — ძლივს გაწვდენილია
ხარხ — აქვთ. შეუდგებიან საქმეს
ხარცხვე — ერთმანეთს აწყვეტს, ჭურჭლიდან რაიმეს გემოს ან სუნს აცილებს
ხარშვენი — ახსენებ, გადმოშლის, ჩამოაქცევს, გადმოალაგებს
ხარვალ — გადაბმული განყოფილებიანი კიდობანი „ბეღელზე უმცროსს ეწოდება ხალამბარი". გვ. 84 დ. მშვენიერაძე „შაჰნადირმა მოითხოვა გივი ამილახვარისაგან ოციათასი ხარვარი პური". გვ. 143. „საქართ. ცხოვრება" ვ. ბატონიშვილი
ხასაალვე — ოდნავ კანავს თხელი ფენით, ოდნავ ლესავს
ხარდას — იყავი ახლა, იყავი წინათ
ხასაალვე — თხლად აკრავს, კანავს ხაჭაპურს, რაიმეს ოდნავ უსობს გარედან

ხასაარვნე — უწყალობებს ალარსებს. ნახ. ხარვინ
ხასტვფი — ყბაზე არტყამს
ხასიდ — ჩამორჩება
ხასილ — სიმსუქნე, მუცლის ქონი
ხასკდა — ეტევა
ხასკვრელ — უკვირს
ხასეტავა — ჩაწებებულია
ხასჯგნე — აშეშებ, ჯგიბავ
ხასდიკ — წყინს
ხასგემ შიყს — ზურგს აქცევს
ხასაძრებ — შიშსა და ძრწოლას გამოთქვამს. „ფრიდონს უთხარ ესე დღევითა მესაზაროების" ვ. ტ.
ხასიპ — დაიარება, მიმოსვლა აქვს „ნათვარს ხასიპ" მეზობლებთან დაიარება. „თხერე ხასიპხ" — მგელი დაუდით შემოჩვევით.
ხასისკ — სძულს, ეზიზღება
ხასკბე — დებს, ამკვიდრებს — მუსს ხასკბე
ხასტგნა — მაგრად გადახვეული ცომი ვარცლზეა მიწებებული
ხას — იყავი
ხასკარხლე ვეფს — ოფლს აყრის
ხასიდ — ჩამორჩება
ხასკნე — ხტები, ახტება ზევიდან
ხასპარ — ზომაზე
ხატ მეეისარიაშ — მეისარობა დღესასწაულის ხატი
ხატ ხეწიირქი — ხატი ეხრება, ფიცი უტყდება
ხატფე — კანავს, კანს უკეთებს — ხატფინე
ხატხუნე — აბრუნებინებს, არწყევ — ორი დრო
ხატუუსა — ძლივს ბჟუტავს, ოდნავ სახლობს
ხატი ნაკვიშ — ხატის განატეხი

ხატყვფე — აძრობს, ატეხს, აყენებს „კიანს ხატყვფე“ „კანს აძრობს“. „ხოლ დვრეის ხატყვფე“ — „ცუდ დროს აყენებს“

ხატუული — უძახის ту Белград ლაპარაკობს ბელგრადი (სერბ. ენაზე)

ხატროცა — დრო აქვს, ტაროსი აქვს

ხატრაანტა — მსუქან დაგორებულ გაპუნტულ ღორზე იტყვიან

ხატუუშა — მოხვეულია, გადახვეულია.

ხატვიილფე — აცლის მცირე ადგილზე

ხატხე — უბრუნებს უხდის

ხატიირმე — გარეთა კანს აცლის, რომელიც სისხლის დენას არ იწვევს

ხატკჩგნა — არჭვია, დაკისრებული აქვს

სატყვფი — ყბაზე არტყამს, ხელს არტყამს.

ხატტი — ავლებს ხელს

ხატიივა — ატივნარებულია დამდგარი მდორე წყალი

ხატსი — ხატყცი — არტყამს

ხატყცე — აძრობს დაწებებულს თუ მიკერებულს რასმეს

ხატყგრმელე — ხმამაღლა ეჩხუბება მოკრეტინო **ქალი**

ხატკრე — მიწიდან ოდნავ აცილებს მძიმე რაიმეს ტვირთს

ხატინტვ — ეზიზღება — ტუნტე (მთი.) უსუფთავო

ხატურმიინა — ერთმანეთშია არეული სხვადასხვა საგნები ან სხვადასხვა ნივთიერებანი

ხატვრა — ანთია

ხატფინე — კანავს

ხატუუსა — აკმევია

ხაუშხი — ამხელს, ამხელ.

ხაუურე — ახრავს, უხრავს

ხაუჟამ — ეუხერხულება

ხაფიკ — მეჩხერად ეჩვენება, ფეხგაშლილად აზის

ხაფსკეერა — მაგრად აქვს მიწებებული

ხაფეფავა — ზევიდან დასჩერებია

ხაფშტუნე — აშვებინებს, აკრეჭინებს, აქცევინებს

ხაფლაჩი — რბილ, მოჩვენებით დარტყმას აყენებს ნახ. ფლიჩ.

ხაფაჩხი — სუსტი, გამხდარი კაცი არტყამს ან პატარა არტყამს. ნაფლიჩ·

ხაფადეესახ — შეშინებული ბევრნი ემებენ ნახ. ფადაას

ხაფშვტე — სცემს, ესვრის

ხაფიშ — დაღლილია, თხვიმ ხაფიშ — თავისი გაწეული შრომის გამო თავი ეცოდება

ხაფანა — დაგებულია საჭმელ-სასმელი. დგია მკვდრის შესაწირავად

ხაფოორცხა — კლანჭებით არის ჩაფრენილი

ხაფრია — იმად არაა ჩათვლილი

ხაფლააქვე — რბილად ფხანს

ხაფააშკვე — ხელს უკოცნის, უყვავებს

ხაფრაანფა — მაღალი ულვაშა კაცი წევს

ხაფეეთე — აბეზღებს

ხაფგნ — სწყურია

ხაფიილფე — ტყვილებს ავრცელებს

ხაფრინკა — ქალი ფართოდ ლაჯებგაშლილად ზის

ხაფსტუნა — დაპატრონებულია, გაბატონებულია რაიმეზე

ხაფზე — ტყვილებს თხზავს, ავრცელებს

ხაფიინა — გაფენილია

ხაფეევა — დასეულია ყველგან — ყველგანაა გავრცელებული

ხაფურთიინა — გარეულია უწესრიგო ბრბოში. არჭობდა

ხაფრა — ახურავს

ხაფრივ — ზევიდან ფეხებგაჩაჩხვით აზის

ხაფინჩქა — პატარა კაცი — ან ბავშვი ამაყად დგას. ნახ. ფიჩქ.

ხაფომფა — რბილი რამეებით არის დასვრილი

ხაქაარჯე — აგიჟებ. „ეჯის დეემ ხაქაარჯე“ მას არ აცდენს არ გადათქვამს.

ხაქვეელა — ჩაცივებულა

ხაქარცხე — თხელ კანს აკრავს გამხმარად

ხაქეენა — გაგიჟებულია, გიჟი აქვს დამართებული, ძლიერ ემსახურება „გამოგებვა და წაყვანა მას მართებს თქვენი ქენება“ ვ. ტ.

ხაქილჩვნე — აქნოვიებს იძულებით „დეშარ ხაქილჩვნე“.

ხაქაარჯვნე — სიგიჟე უვლის

ხაქგგნცვნე — უქნარას აჭმევს

ხაქოცა — აკოტრებული აქვს

ხაქვიჭუნალვნე — აქეთ-იქით აქანავებს

ხაქვ — აცვია, ახურია. უთხრა

ხაქჯგნა — მაგრად არის ჩაფრენილი, ძლიერ წყინს. ნახ· ლგქჯგნე.

ხაქდა — აცდენილია „ხაქდა მა ალე იალო“ — „აცდა აპა ეს“.

ხაქევნე — მსუბუქად და გაბმით ახველებინებს პირუტყვს

ხაქქე — არხევს რაიმე ამბავს ავრცელებს

ხაქიჩ — ოდნავ წამოსდებს — ოდნავ გამორჩება რაიმეს

ხაქორქოცახ — ირგვლივ შემოკრებილან მისიანნი

ხაქავეეთი — სწრაფად უძახის

ხაქიჯბა — ძლიერ ნაწყენობას გამოხატავს

ხააქვნე — ხინჯალებულს ხდი

ხაქვნე — ათქმევინებს

ხაქარცხა — ზევიდან თხელი გამხმარი კანი აკრავს, თხელი ყინულითაა დაფარული

ხაქრეეცხინაალვნე — აკოტრებული ან ატოტებული დაყავს

ხაქვეელაალვნე — ავადმყოფს აქეთ-იქით შეუსვენებლივ დაარონიებს. აგრილებინებს

ხაქგგნცვნე — აჭმევს უქნარა ზარმაც პატარას, მუცელგამობერილს

ხაღეეშკვნე — არწყევინებს

ხაღურა — წელად უკიდია ცეცხლი, ჩაღვივებული აქვს

ხაღვრაანძა — უდარდელად ფართოდაა დაწოლილი

ხაღრაანღა — პატარა კაცი ან ბავშვი ბიჭი მუცელა წევს

ხაღილვნე — ძლივს აღებიებს, ამეტებიებს ძუნწს

ხაღვიჭ — ადევნებულია ზემო სვანურად

ხაღლეფავი — ძალით და მოტყუებით ართმევს

ხაღნე — ხმას აღებინებს, ზეთს ადენს

ხაღრე — აშორებს თავიდან, მიწიდან აცილებს

ხაღვაშე — მოტყუებით ართმევს

ხაალე — ხდის, ტანსაცმელს ხდის

ხაღუალი — წკნელს გადაუჭერს

ხაღაამნე — აცლის, აყოვნებს

ხაღრაანუა — უდარდელადაა წამოწოლილი

ხაღვიჭ — მოსდევს

ხაღირ — მიწიდან აცილებულია

ხაღეეშკვნე — არწყევინებს, პირს აღებინებს

ხაყვბეერა — გამოკეტილია

ხაყრაალვნე — უცბად აცვლევინებს სასმისს, არტყმევინებს

ხაყრა — დამართნია, ძლიერ გადამაკვდავია, ძლიერ უყვარს, ძლიერ იცოდნის

ხაყდი — მიყიდის
ხაყუუბა — გამოჩრილი
ხაყიააული — გაბმით უძახის
ხაყიჩ — ეთხოვება
ხაყვფე — აძრობს
ხაყია — გაყოფილია, რაიმეში ხელი უყვია
ხაყეენეენა — ვარგებულა, ყოლია
ხაყვინყვა — დიდი და კრეტინი ზის
ხაყვფე — აძრობს, პუტნის
ხააყა — ჩაწებებულია, აწებებდა შეჭამანდში
ხაყა — ყავს, ვარგა
ხაყლა — ეუბნებოდა, დანაყილია
ხაყეენე — ატნევს
ხაყვჟე — რაიმეს გამო ზედ გადააყოლებს თავისას
ხააყა — ჩაწებებულია, დაყოლებულია, აწებებდა საჭამანდში
ხაყა — ყავს, ვარგა. ჰიაყა (ლენ. კ.) აყა (ლაშ. კ.) აყვება, გამოაყოლებს
ხაყლა — ეუბნებოდა, დანაყილი აქვს მასზე
ხაყეენეეხა — ყოლია, გადაყოლილა
ხაყეენე — ატნევს, აყოლებს, ყოლებია
ხაშყიდ — ახსოვს
ხაშყიიჟა — უფერულად ანთია — ანარეკლი სინათლე ანთია
ხაშტექვა — ძლიერ ადგია თივა, თქმა შტაქუნივითაა სქლად ბალახი
ხაშეერა — შერეულია, შელესილია, ბევრი მკბენარი ან ჭიანჭველა
ხაშტირ — ირთობს „დეშ ხვაშტირ ამკალიბოოლარს".
ხაშკუუნთა — მალულად ზის
ხაშკაადა — მიჭედილია, ჩაშტერებულია
ხაშტრეენა — გადასვლია გულიდან
ხაშეენკა — მიკვეხებულია „ტიშ ხაშენკა"

ხაშტკჷნა — ჩარჭობილია Stecken რჭობა
ხაშარ — სქელი თრთვილი. რაჭველი მევენახეები „ხაშარის" დადებამდე ვენახს მოუკრეფავს ტოვებდნენ". გაზ. „კომუნისტი". 5 ივნისი —86 წ.
ხააშვა — დანთებული აქვს, არის რაიმეზე ჩაციებული
ხაშლაგი — ცემა Schlagen (გ)
ხაშიდ — აყრია, შველის
ხაშგნაალვნე — მცირეს აჭმევს
ხაშკბე — აძრობს
ხაიმგვრანე — აბარებს, აბარებ
ხაშყვაჟე — ტყავს აძრობს
ხაშტკუნაალვნე — ასლოკინებს
ხაშა — ემეტება, ედიდება
ხაშთხვა — მარჩია
ხაშგუურე — უზიარებს
ხაშდე — აყრის „მანდს ხაშდე" სიყვარულით გულს იჯერებს „მაყალს ხაშდე" — აშინებს
ხაშგვიირე — ტუფს აცლის, ტყავს აცლა
ხაშგაავე — სწრაფად ახდენს გაფლანგვას
ხაშყვფე — აძრობს
ხაშმ — ხაშმი, მძულვარება. ხაშმდ ხუღვა, შხამადა აქვს გულში ხაშტორა — ჩაფრენითაა ჩაჭიდებული
ხაშტკჷნე — არჭობს
ხაშტაარვე — ოდნავ ამჩნევს, აბრალებს.
ხაშ. ხაშდ — სწრაფად შესანსვლა
ხაშტერავა — სასწრაფოდ, შესანსვლით სწრაფი შეწვით
ხაშტენკე — ისარს არტყამს
ხაშტექვა — სქლად ადგია ბალახი, თმა
ხაშგაავე — ათევს „უშგავას ხაშგავე" — უცბად ფლანგავს
ხაშტბა — ექცევა — ხოლამდ ხაშტბა. მუშაობს, ხაშდბა. (ლა. კ.) ხაშტაბა (ლენ. კ.)
ხაშგვრაანე — აბარგებს

ხაშხტა — მიღობილია
ხაშკუუნთა — თავს აფარებს იმალება მოკუნტული
ხაშელდახ — „ხოლა პილარ ხაშელდახ" — ცუდი ამბავი აქვთ დათეული
ხაშელდე — გაჯავრებულზე ცუდს დაათვლის
ხაშოქშოოქი — დედაკაცი ბევრს და ხმამაღლა ელაპარაკება
ხაჩქლამი — პირში ამხელს
ხაჩქიტ — ვითომ მოსწონს
ხაჩვმაალვნე — აქნევინებს, ხაჩვემუულნი (ლა. კ.) ხაჩომნე (ლენ. კ)
ხაჩიინჩვა — ხაჩიჩვ პატარა ზის დაბალ ჯორკოზე
ხაჩა — ეცინება
ხაჩჩხუნე — ამცხიკვებ
ხაჩუჩა — დიდი კრეტინი ზის
ხაჩხეერა — გაჩხერილია
ხაჩმუნა — უკეთებდა თურმე, თოვლში ან რაიმე რბილშია ჩაფლული
ხაჩრავა — გაჩერებულია
ხაჩიინჩვა — უქნარა ზის
ხაჩხლიფე — წყალს ერთბაშად ასხამს, ცუდ ამბავს უცბად ეუბნება პირში
ხაჩხიინკა — კაკალია მოყრილი
ხაჩიფ — აქვს? „იერყან ხაჩიფ" — უმაძღრობა აქვს ხაჩხინკა
ხაჩქიტ — არ ეჭაშნიკება
ხაჩუუჩე — გამოჩრილია რაიმე ძონძები ან მუწკუის თავიდან ბალღამი—ქალი დიდგულა, კრეტინი ზის გაბუტული
ხაჩხენა — გაკვეტებულია, აკვეტებდა
ხაჩხატვრე — შიგადა შიგ ურევს ნედლ მსხვილ შეშაში გასაღვივებლად ხმელ, წვრილ შეშას. ღობის გაკეთების დროს კარგ წკნელებში ცუდსაც ურევს
ხაცყე — ასობს

ხაცყეერა — მორჭობილია, არჭობდა
ხაჩლიააქვჷე — აღმა-დაღმა დაარონიებს
ხაცხტა — გაკვეტებულია, გაჩხირულია, „ყიაისა ხაცხტა ჯიჯვ"
ხაცვმენი — უსობს, ლესავ
ხაცხვლიინე — გული არ უშვება
ხაციყ — არჭვია, ასვია
ხააცვ — ჰკიდია, ჰკიდია ზურგზე
ხაცლე — აპობს, აპობ
ხაცხვდე — ნახვრეტს ახლეჩს, წყალს კეტავს, კეტავ
ხაციირე — აღლეტს, აფცქვნის-ფეცქვნი
ხაცხნე — აჩემებულად აჯინდება
ხაცცე — ახლეჩს შტოს ახლეჩს
ხაციცავა — თვალებდაჭყეტილი ჩაშტერებია
ხაცვირ — შერჩენილია
ხაცხკე — ორ თვალს უთხრის, ბოლოს ულებს, უკანასკნელს ხარჯავს
ხაცვრე — ატოვებს
ხაცხოორპა — გადახვეულია
ხაცაცი — მსუბუქად ურტყამს — უცაცუნებს
ხაცვდილ — ეცოდება
ხაძმე — მცირეს ახევს
ხაძგვბე — ახეთქს
ხაძუუნძგვა — ჩაძუძგულია — სიცივისა ან შიშის გამო თმა აბურძგვნია ან ზის შეკუმშულად
ხაძნელ — ემნელება
ხაძაწკი — ოდნავ არტყამს
ხაძეენწკე — მაგრად ცემს ძირს
ხაძაბრავი — ძალით აჭრის
ხაძძარძლე — ძალით აპობს
ხაწაადა — ეხმარებოდა
ხაწვეენა — ნანახი ჰქონია, მოუნდა თურმე — მოჩვენებულია, ეჩვენება
ხაწფხე-დეშ ხაწფხე — არ აკადრებს, აყუდებს
ხაწარია — მოსწონს „ეჩა დესმა ხაწა-

რია“ მისი არაფერი არ სჯერა თუ მოსწონს? სწამს

ხაწიივა — მუდმივად უკიდია როგორც წივა სოკო აბედი

ხაწკრე — ძლივს წევს ის, შენ გულზე ხეთქავ

ხაწკუპ — უცებ აჭრის

ხაწიირქვნე — ოდნავ ჯობნის — ძლევს: თავისკენ სწონის ნახ. წირქ.

ხაწდუნი — ენატრება

ხაწირხლავა — ძლიერ ასხია ხილს, და-წირხლულად ასხია. წირხ ღვლეჭი-ერთმანეთზე გადაწნულად ასხია

ხაწიდ — მგუ ხაწიდ, დოშტულ ხაწიდ—ანთია ნათობს. მნათობებზე ასე ით-ქმის, სანთელზე კი ხატვარ

ხაწა — ეშველება, ეხმარება

ხაჭყაანე — აყოლებს ის ხორცის ნახარშს აცივებ და რბილ ქონს აყენებ

ხაჭრაჟი — აძალებს

ხაჭვეენფა — ჩაციებულია

ხაჭკვრა — ენაღვლება

ხაჭვაადა — ასევია

ხაჭვდაანა — მოეკითხება

ხაჭკააჟა — ბევრი და პატარები წამწკ-რივებულია

ხაჭვბეერა — ანცობილია

ხაჭუუბა — ჩრიდა, გაჩრილი აქვს —ორი დრო

ხაჭრაანჭა — ბიჭი წევს, კოხტა ბავშვა ბიჭი წევს

ხაჭრა — გამობმულია, დაგებულია ჭე-რად

ხაჭრაჟი — აძალებს

ხაჭაფხი — ცხენი წიხლს არტყამს

ხაჭოონა — ახვევდა, ახვევია

ხაჭდე — აყუდებს შეშას, კეტს კარზე, რაც ძველად ნიშნავდა საკაცეს — თუ კი მის მიმყუდებელს ოჯახის გასათხოვარ გოგოს არ მიათხოვებ-დნენ. ეს რიტუალი კეტის ჩუმად კარებთან მიყუდება და სარკმელში-მუქარის ჩაძახილი ტყვიის შეგდე-ბით დიდ ემოციებთან იყო დაკავ-შირებული

ხაჭიდ — მიყრდნობილია

ხახვვნცქვნე — პატარას ბევრს აჭმევს

ხაჭთე — წყევლის

ხაჭიშ — მისდევს, მისდევ

ხაქვვნცვნე — უქნარას აჭმევს

ხახშკერა — ჭურჭლის კედლებზე ფაფის მოსწვარი ნახარშია შერჩენილი.

ხახუსწანა — შეხვეწნილია, ძლიერ ჩახ-ვეულია

ხახიად — უხარია

ხახამ — ახალი მერქანი

ხახლა — ექცევა, დამიზნებულია, თვეფ ხახლა“ ხოლამდ ხახლა“

ხახცქე — ახეთქებს პატარას. ნახ. ხვცქ

ხახვიირხაალვნე — აქეთიქით მირეკ-მო-რეკავს, გაწევ-გამოწევს ხალხს ან ცხვრებს

ხახპე — ახეთქავს, ხალხს ან ცხვრებს

ხახკერა — სქელი ჭუჭყი მიმხმარ მიწე-ბებული აქვს

ხახარშლახ — იატაკზე წვანან ბევრი კა-ცები — დაღლილობისა ან სიმთვრა-ლის გამო მოშვებული

ხახუშა — ხახუსანი. ხახუ ძველად კაცის სახელი ყოფილა. ახლა მცირე კუთ-ხეა სოფ. საყდარში

ხახლინე — 2 —დაამიზნებს. აღავლენს ღვთისადმი

ხახვლიაშა — შეშა ყრია უწესრიგოდ, უწ-ესრიგოდ ყრიდა

ხახმე — ანელებს, გამოანელებს

ხახვრე — აკერებს, არღვევს

ხახნე — გვის ხახნე გული ითხოვს

ხახნე — სასაქონლეს წმენდს ნაკელის-აგან. კისერს ძაბრავს, გვის ხახნე

ხახეენე — ახარებს

ხახტე — მჭიდროდ ადებს

ხახლა — დამიზნებულია, ექცევა

ხახიშკ — მიკრულია არამჭიდროდ ხორ-ცლიანი ნაპირებით

ხახროონკა — ძლიერ ასხია ხილი წვრი-ლი ხახრა-უხვად ყრია, ჩაჯინებუ-ლია

ხახამპლავი — სისველით კანს ალპობს ხორცის გამოჩენით

ხახლუუნე — აგებინებს

ხახოოჯუნაალვნე — ხაბაკს დაატარებს აქეთ-იქით

ხახერი — ეფხანება, აფხანს

ხახარშლახ — მიწაზე არიან გვერდი-გვერდ დაწოლილი

ხახილ — ეძვირფასება, ახალ და იშვიათ საჭმელად მიაჩნია

ხახვიეს — ახვედრებს, გზას უთმობს

ხაჯეშ — ღირს, გავს

ხაჯგორა — წამწკრივებულია ზვინები „ხაჯგორახაჯარ“

ხაჯრება — როდინში მიმაგრებულია და-ნაყილი მარილი

ხაჯმაკ — ეთაკილება

ხაჯვრჯანა — ძლიერ ასხია ბლუჯა-ბლუ-ჯად

ხაჯგვბი — მუშტს არტყამს

ხაჯაავი — ოდნავ აწებებს

ხაჯგლამი — ბლაგვი ხმით არტყამს

ხაჯლანდეგ — ეუხერხულება-ენაღვლება

ხაკვიჩ — დაბლა დამჯდარა, დამჯდარი ჩაღრმავებულ ადგილას

ხაკ — დაარტყი

ხაკიდ — დაარტყა

ხაკფუნე — აკბენინებს, წყალი თქეშად დასდის

ხაკიინჩა — დაბალი და დიდგულა არის გაბუტებით დამჯდარი „გვისა ხახა-კინჩა“. გულში აქვს ავად ჩარჩენი-ლი“

ხავდუნი — მოსვლა ენატრება, ახედვა-ნებს

ხაკვიხხე— 2 —ფრჩხილებს აჭრის, ცუდ სიტყვებს ანთხევს

ხაკდუნი — ენატრება მოსვლა

ხაკლა — შესობილია

ხაკოშდა — ძლიერად ადგია სათიბს თი-ვა

ხეაალ — ეწევა, ესწრება

ხებრაქავი — სწრაფად მიეფარება თვალთ, სწრაფად მიემართება

ხებვვდარაალ — სწევს, მაგრამ ვერ ეწევა

ხებოოლი — ედება, ეკიდება „ლერექვერ ხებოლი“ (ლაშ. კ.) ვება“

ხებდიეი — ეკიდება

ხებადი — ძლიერ ძებნას იწყებს

ხებრეენჟაალ — ცუდ გასაპობ ხეს ურტ-ყამს უროს

ხებიდ — უკიდია

ხებლოოყწი — გული ერევა

ხებორდი — ედედება, ეშლება „ნინ ხებო-რდი ნამშტვმოშ“ ბევრი ესვა

ხებესყავი — მჭიდროდ ედება

ხებაგიირი — ძლიერ წყენას გამოთქვამს

ხებძგი — მიედება

ხებზვვრიელ — წყენას უხსენებს, ურევს

ხებვრჯანი — არ უმართლდება

ხებრიინშტი — სიშტერის გამო მხედვე-ლობიდან რჩება

ხებკი — ედება „ქამგრამთე ხებრინშტა“

ხები — ებმება

ხებორკავი — ებორკება

ხებოონტკი — ედება ტალახი

ხებაქი — სამსახურს ადნება „ჟიხებაქი ლამსახურას“

ხებიიშტი — ართმევს (ლაშხ. კილო)

ხებანჯღარალ — ბიჭი ხელების ქნევით ეჩხუბება

ხებაალი — ეჩეჩება, ეტმასნება

ხებჟი — მადლიერი იქნება, გამოუვლის

ხებროგი — ეთოშება

ხებორგი — ეჭიდება, კიდებს (ლენ. კ.)

ხეგაიელ — მინიშნებით თხოვს

ხეგანგავაალ — გადაკვრით თხოვს, ანიშნებს

ხეგრააბიელ — ხმამაღლა არიგებს ჭკუას

ხეგაათვი — მითავებული ხდება დაღლით

ხეგჱჱნძაალ — ეწევა და ვერ ეწევა

ხეგნჱგააჩიელ — ხმამაღლა ელაპარაკება

ხეგაინი — კბილები ეკვეთება

ხეგხუნი — ძლიერ აძლება. დიდი ადამიანი

ხეგვწენი — უძვრება

ხეეგ — შეშის დიდი შეკვრა შუროზე ჩამოსათრევად

ხეგნი — ადგება, უდგება

ხაგნისი — ეზილება

ხეგლჱნი — ძლიერ გაძღომა

ხეგზჱჱრიელ — ეზმორება

ხეგავი — უმარჯვდება

ხეგლენი — ეხევა

ხეგვი — ეფქვება, ჭუჭყი ან მტვერი ედება

ხეძხველი — უჯავრდება

ხეგდურიელ — საზიაროს თავისად იჩემებს

ხეგვრი — ლუსს ხაგვრა, ლეზვებს ხაჳვრა

ხეგვწენი — შეძვრება, ძვრება

ხეგვნი — დასტირის, უმაგრდება, გულით ეწყება წყენა

ხეგბენი — ისვრება, ეღრძობა

ხეგეედნაალ — ეძინება

ხეგიილჯი — კანი უსისხლოთ ეღლიტება

ხეგვრეში — ზედმეტად აძლება, შემოკლახება

ხეგრამავი — მთლად ეწვება, დიდი ხმაურით იქცევა

ხეგრაახიელ — ხმამაღლა არიგებს

ხეგლამუურაალ — უმადურად მიმართავს

ხეგჭე[ი — ჯერდება, აჩერდება, უძლებს

ხეგრჱჭჱნი — ძლიერ აძლება თავაშვებული უხეში ქალი

ხეგირგილაალ — ეფერება, ცდილობს დაახლოვებას

ხედროოფი — ფეხებში ებლანდება

ხედი — რომელი, ედება

ხედე-ხედე — რომელი რა არ გაირჩევა „ხედეხუდე მა ხეკვდი“ — „არჩევანს ვერ მოახდენს“

ხედროჟი — უნელდება ტკივილი

ხედვაი — რომელიც

ხედრიკი — ერთი მხრით აჯინდება, ერთს იჩემებს

ხედრეყ — ერიდება „დედრეყ მაარე ლი“ მოსარიდებელი კაცია

ხედრაალ — უდარაჯდება, დასდევს დასარტყმელად ან მოსაკლავად

ხედულვრავი — რაიმეთი კანი დასუსხული უხდება

ხევს — საუზმე, „ხემსიც ინება“ გმირთა ვარამი“. ლევ. გოთუა

ხეველფიელ — ალი მაღლა ტრიალებს

ხევაარაალ — გრძელი ხელებით ეპოტინება

ხევწაარ — ქონიანი პური

ხევოხყვლი — მიწებებული ცილდება

ხეზეენკი — sinken (გერმ.) დაცემა — დიდტრაკა ქალი ეცემა

ხეზაზ — ეგებება

ხევმი 2—დაემატება — ჭრილობა უხორცდება

ხეზთქირაალ — ცუდად ემუქრება

ხეზსკი — უშრება

ხეზზი — ეგებება პირთამდე ევსება

ხეზეპრ — პირისპირ ეკამათება

ხეზვრი — უგროვდება, გასარტყმელად ეტევება

ხეზჱჱმაარაალ —ეპირება ქნას თუ არ ქნას

ხევდი — ნატვრა უსრულდება, ეყიდება ეძლევა

ხეთნი — ეშოვნება

ხეზედავაალ — ემუქრება

ხეთქშენი — მჭიდროდ ადგება

ხეთხლი — შიშით ქსუვდება

ხეთნი — ებადება, უჩნდება, აჩნდება

ხეთქბჱნი — უკან შემოუჯდება უნაგირზე

ხეთხფენი — ეკეცება, სინესტის ავადმყოფობა ემართება, რაც სულიერ არსებად მიაჩნიათ და შეულოცავენ

ხეთხი — ეშოვნება

ხეთხპინი — გამოედება გაკაწვრით

ხეთხნი — შეხვდება, ხვდება

ხეთხააპრელ — მუცელში მწვავე ტკივილები დროდადრო უმეორდება

ხეთართაში — კანი აძვრება

ხეთიაალ — ნატრობს

ხეთში — გამოირჩევა, მთლად აცვდება ეხევა „ჟი ლეხთიშან ლერექვ“ „მიჩა გვის ხეთში“ თავის გულს აცვდება

ხეიაალ — ეწევა, წვდება

ხეირი — ეწერება

ხეიარაან — ეყარა

ხეიააქი — უმოყვრდება

ხეიჟხა — ჰქვია

ხეიმარი — მის ამარას ხდება

ხეკჱჱპაალ — არ უთმობს, კრიჭაში უდგას

ხეეკ — ქვიანი ფერდობი

ხეკირმევლაალ —ემიზეზება, მტრულად აკრიტიკებს

ხეკევში — ერთ ადგილში იჩემებს ყოფნას სხვაგან გაუსვლელად

ხეკიიკი — ერევა

ხეკტი — ეკვეტება

ხეკვიიშაალ — რამდენჯერმე ეკითხება ერთი და იმავეს

ხეკვენი — 2. —უმჟღავნდება, ეპირება გაუჩნდება

ხეკანალ — ნიშნებს იტყობს ავადმყოფობისას

ხეკურკვანიელ — ეფერება

ხეკვაში — ეკიდება, უტყდება

ხეკოხავი — პირდაღმა წვება მიწაზე ვაკრული

ხეკვაში — ეკიდება, ატყდება

ხეკვერ — არ უნდა

ხეკიილჩიელ ფათვარ — სირცხვილით თმები ყალყზე უდგება

ხეკვერ — უნდა

ხეკვად — უნდოდა

ხეკვეს — თუ უნდა

ხეკჱლტავი — ეჩხირება

ხეკაანკაარალ — გამხდარი პატარა ხელებით ეჩხუბება, წინააღმდეგობას უწევს

ხეკთჱნი — მიზანში იღებს

ხელაშარი — ირგვლივ, ეხვევიან

ხელიმხალ — ხელ-ფეხი

ხეკაანაალ — შეიმჩნევა, იტყობს

ხელდეესკუნაალ — ჯიბრში უდგას, მე ვმუშაობ, ისიც მუშაობდეს

ხელმიისკიაალ — დასაჭერად დასდევს

ხელოობაალ — უკავშირდება, ძალით ეკედლება დაუპატიჟებლად

ხელჱჟრიელ — შებრალებას გამოთქვამს

ხელიი —ელევა

ხელდელ — მწყემსავს

ხელაკ — გამოუვლის, ნახულობს, აწყდება

ხელაარ — სახელურები საწნახელისა

ხელჩიშნი — აეფარება

ხელყვირ — ლოგინში უწვება ცოლს

ხელჩე — იცავს

ხელმიისგიაალ — დასაჭერად დასდევს

ხელჯინაალ — ეკედლება

ხელკი — ნახულობს, აწყდება, გამოუდის

ხელყინალ — გვერდში უდგება

ხელეევიხ — ფართოდ ედებიან რაიმეს

ხელშხურიელ — საყვედურებით დასცანის

ხემაანი — რაიმე საქმეს მიზეზად იღებს და ზედმეტად ჯავრობს, აყოლებს, სხვის ნათქვამს აყვება

ხემხრევ — ერჩის

ხემხალაალ — ატყუილებს

ხემააჯი — ძალას მთლად ალევს, იღლება

ხემყეერვაალ — საქმის კეთების ჟინი

ხემხჯიიჯალ — ეუხეშება

ხემჯალ — ესაყვედურება

ხემაამოშ — რამდენიც გინდა

ხემარზავალ — ეპრანჭება

ხემშეედაალ — ეხმარება

ხემშედვი — სასარგებლოდ უხდება

ხემა — როგორ

ხემწაარვიელ — შემწეობას სთხოვს

ხემაი — როგორც, რავადა

ხემშერაალ — ეუდიერება, თავს ამაღლის

ხემლაატყი — ჭამა მოსწყინდება

ხემჭხვიინაალ — გემოს ატანს

ხემგრდიინაალ — ეპირება

ხემახრევ — ემტერება

ხემლაატყი — პირში ეწებება თხელი წებოიანი საჭმელი

ხემჯაალ — ესაყვედურება

ხენსკოოდი — ეღრმავდება, ეწაფება პირით პირდაპირ წყალში

ხენდგგრი — ტანი უწყნარდება დიდი ქარის ან სიცივის შემდეგ

ხენწყოორი — ეწობა

ხენტვეებ — ეტანება

ხენეე ბარი — ცუდად შემოეხარჯება

ხენააწყი — გადაყვება

ხეენარდ — დალხინებულად

ხენ — დან, დან. გან, „იმხენ ლი — საიდანაა „მიშგვაახენ ლეესეს“. ჩემგან იყოს, ჩემი მხრით

ხენეენი — აცხრება — იღებს nemen აღება (გერ.)

ხეეწყვი მაგ — წყვდიადად იქცევა ყვავლაფერი

ხენტლოვი — ეტოლება

ხენთქლი — ტკივილები უნელდება

ხენთლება — ეხერხება, გააჩნია „მაი ხენთლებოოლნი ხოოზნანნი“

ხენთლება — მოეძებნება რაიმე

ხენკოვ — „ანუ მენუკვავ მე რასა“ ვ. ტ. „სხვას რას მენუკვავ საქმესა, ჩემნი საქმენი სხვანია“. ვ. ტ. —თხოვს

ხენყოოთაალ — ეფერება

ხენჟარაალ — მოწყინებას გამოთქვამს, მობეზრებას

ხენდვეებ — დასჩემდება

ხენჭლი — ხის ხვრელში ხის ნაჭერი გამოუძრობად ეკვეტება

ხენჭარ — ხენჯი დანალექი

ხენტიელ — ენატრულება რაიმე კარგ საქმეს

ხენიინაალ — ეჭორიკნება

ხენსრი — ერევა, თამაში მტვერი ერევა

ხენწყოორი — ეწყობა

ხენაგრავი — ეცემა დიდი რაიმე

ხენწყარვი — გადაყვება რაიმე საქმის კეთებას ეწირება

ხენააბი — ძლიერ ესიყვარულება, ან ძლიერ სძულს

ხენააწყი — ედება, რაიმე საქმის გაკეთებაზე თავს დებს

ხენჭლი — ეკვეტება

ხენონი — ძლიერი ტკივილის შემდეგ შემსუბუქების შემთხვევაში მიელულება, ძლიერი სიამოვნებით გულს მისდის

ხენგიირნი — ყულფი ეჭირება

ხენტვეებ — დაბედება

ხენდგგრი — უწყნარდება

ხემგვაწი — ემძიმება, მძიმედ დამდურებული უხდება ნახ. მამგვამ.

ხენაგ — ეზმანება

ხენააბი — ზედმეტად გაიკვირვებს, ზედმეტად იწყენს ერთდა იმავეს

ხეჭლიინჭვიელ — ტუჩს იბზუებს

ხენააგი — ძლიერი ხმაურით აყრუებს

ხეპგრწანი — ეკალნარში იხლართება, ჩიტი ებმება მახეში

ხეზიილაალ — ემიზეზება

ხეჭწი — სკდება

ხეჟრი — სწყინდება, სიბრალულის გამოხატვა

ხეჟვში — ეშლება, აეშლება

ხეპერპელი — შემუპება

ხეჟღური — ტკივილი უხანგრძლივდება

ხეჟგი — უშუშდება, ეწამლება

ხეჟღმი — ურთულდება, ულიზიანდება ავადმყოფობა

ხეჟორჟი — ბევრი ესევა ხმაურით

ხეჟიზალ — ეუდიერება

ხეჟონთხი — ფეხებში ებლანდება

ხეორყვლი — შელესილი ირღვევა

ხერეგო — მოუხეშავი ველური თმა“ (ლეჩ.) უხეში „ხერეგო დედბერ“ ხერეგო მამალი, კანაფის უხეში კანი“ მ. ალავიძე ოკრ. ლექსიკონი გვ 98

ხერხვილ — რეშოტკიანი დერეფანი „ხერხულსა ქვეშე“ დან. 13. 56, 58

ხერწვიელ — ეზმორება „უელ ხერწვიელ“ ხალხის რწმენით თუკი ძაღლი შენსკენ იზმორება რაღაცა მოგემატებაო

ხერღვენი — ეცემა

ხერხვილ — რიკული решетка (რუს.)

ხერენხურედ — არაფრად „ხერენხურედ გარ ხესმი“ — „არაფრად აგდებს ნათქვამს“

ხერააკანაალ — ეპოტინება

ხერცხვენიხ — აწყდებიან ერთმანეთს

ხეროში — ცურდება ეკურნება ჭრილობა გამოსდის თმა, ენა ეშლება

ხერკენი — მოკლე ხნით მზე ანათებს

ხერშვი — თივა ან ტარო ზვინიდან ეყრება დიდი მასშტაბით

ხერენ — ხურედ — არაფრად, დაუჯერებლად ისმენს

ხერხჳნი — ხელები სიცივით ეთოშება, თითები სტკივდება

ხეროონქი — გული ერევა, სიგიჟე უვლის

ხესგვზი — უმარჯვდება

ხესაღრავაალ — ემიზეზება

ხესვარტი — უშტოო ხეზე ადის ცოცვით

ხესტაარვნაალ — პირჯვარს სწერს

ხესყი — უკეთდება, ურიგდება, უზავდება, გაუკეთებია. „ხესყი ამკალიბარ — — თავისთავად ერთმანეთზე ეწყობა

ხესკვიშ — შვენის

ხესკვჯენი — ერთმანეთს აწყდებიან

ხესკლაიელ — ძლიერ ტკივა

ხესაანკვი — მყესები უშეშდება ან ეჭრება

ხესეე ღვასკ — ჭიის ფსელს გამოყოფს პირიდან

ხესსკი — შეზარდება

ხესანკვალი — ერთმანეთში ეხლართება, ენასკვება

ხესდენი — 2 —შერჩება, ჩამორჩება რასმე

ხეტოომბი — ნების გარეშე უამხანაგდება, უნებურად უერთდება, ხვდება

ხეტოოქიაალი — ეჯიბრება

ხეტყვფენი — ძვრება, ატყდება ათენდება, ხოლა ვონას ხატყვფე — ცუდ დროს ათევს

ხეტყცენი — ნაფლეთები ცვივა

ხეტხანი — ჭრილობა ხელახლა უმიზეზიანდება

ხეტლიკავი — ეჩრება

ხეტხენი — უბრუნდება

ხეტიიტანაალ — ხელებით ცდილობს დაჭერას — ხელებზე აქვს

ხევაანტარაალ — ხელებით ეპოტინება

ხეტკჩგნი — ერჭობა

ხეუურე — ხრავს

ხეუუხვაალ — ერიდება, ეხათრება, პირისპირ მუქარით მოქმედებას ქვია.

ხეფფიჩაალ — იცავს გარემო ზეგავლენისაგან

ხეფეევი — აწყდება, ესევა

ხეჴსკგნი — შელესილი თხელ ფენად ახმება

ხეფონჩხი — ედება სუსტი ავადმყოფობა „ცუდი ხის სახლი ედგმება არა მტკიცედ. „მოფურჩხვა — სენის უეცრად და სუსტად შეყრა“ მ. ალავიძე, თბ. ლექ. გვ. 89

ხეფიინი — ერთიანად ედება, ეფარება — ედულება, უტრიალდება, ეფინება.

ხეფოოთი — ეპოტიალება, ხელებით და ფეხებით ეკიდება

ხეფოორცხი — კლანჭებით ეჭიდება

ხეფშტვენი — ეცემა, თმა ეკრიჭება, თავს ესხმის

ხეფგრფანიელ — დიდი ულვაშა კაცი ემუშავება

ხეფიილაავი — ძლიერ წყრომას გამოუთქვამს, ეყინება

ხეფცხენი — ნამცეცები აცვივა ქვას

ხეფეფავი — ცეცხლს ეფიცხება ახლოს, უჯდება შემოცივნული

ხეფსი — გამოყვება, გამოვა

ხეფარუკვაალ — პირში ეფერება, დანაშაულზე თავს პატიოსნად აჩვენებს

ხეფოორაალ — მოჩვენებით ექცევა

ხეფკალიელ — უხერხულად ეპირფერება

ხეფინდილი — მოელანდება

ხეფგრგანიელ — უხეში დიდი ტანის ქალი მონდომებით ემუშავება

ხექლაასპაალ — ეპირფერება

ხექჯგნი — უცებ წყენას გამოთქვამს

ხექლაამაალ — ელაქუცება

ხექჩენი — ოდნავ ეხება, ჭრილობას აღებს

ხექარქაშაალ — გარედან ეფერება, ელის გამოსარჩენს

ხექაალი — ეპარება

ხექნააშალ — ულვაშები ეფონთება

ხექნაშიელ — წყალს ან სასმელს სვამს ხშირ-ხშირად და სულმოუთქმელად

ხექიჯბი — იწყენს

ხექეენი — სიგიჟე უვლის, ძლიერ პატივს ცემს გადამეტებულად. „ძიძასა ექენებოდა“. ვისრამიანი

ხექეეთაალ — ეფერება, დიდებულად თვლის, იღებს

ხექვჭი — გაყოფს თავს

ხექოორდალ — ხექროდაალ — სათუთად ექცევა, ფრთხილად უვლის

ხექვნეეგიაალ — სუნავს

ხექვაავი — უქვავდება, უკვდება „გვი ხექვავი“

ხექნააშაალ — პირველი წვერი უჩნდება, გამოსდის სახეზე

ხეექვ — უთხრა

ხექორქოციხ — ირგვლივ იკრიბებიან

ხექრეეცინაალ — ზურგზე აკიდებული დაატარებს

ხე ქვეელი — ჩააცივდება

ხექუუნზაალ — ძლიერად ეწევა

ხექლოოსაალ — ელამუნება

ხექვცენი — ეჭრება, აძლება

ხექრგნალ — ელაქუცება

ხექლაამაალ — ემლიქვნელება

ხექლაამუნაალ — შორიდან ან გარედან მოჩვენებით მარტო

ხექზგნი — აძღება, მუცელი ებერება

ხეღულბათაალ — ხვევნა-ლოშნით ეარშიყება გულუბრყვილოდ

ხეღემფული — უარს არად აგდებს, მაინც თხოვს

ხეღროონი — მცირედ ეძინება

ხეღვეენი — ექნება

ხეღვეშკ — ხეღოშკ — პირს უკან ცუდს უკეთებს

ხეღვჭინაალ — დასდევს

ხეღგრალ — დიდხანს ხვეწნით თხოვს

ხეღდიელ — კარგის გაკეთებაში სამაგიეროს სთხოვს

ხეღინჯორე — ხრავს, ედავება, ესაყვედურება, შეუძლებელს ეხვეწება

ხეღმოონი — რული ეკიდება

ხეღრეჭულაი — ეხვეწება, ემათხოვრება

ხეღში — სინესტით უფართოვდება

ხეღლენფული — ყოველთვის რაიმეს სთხოვს გამოძალვით

ხეღშონი — ზედმეტად აძღება

ხეღგნდაგიელ — დიდხანს, თავშეცოდებით სთხოვს

ხეყოოყნი — შეეზიზღება

ხეყოოჟუნაალ — ზიზღს გამოხატავს

ხეყრიინტი — იქნება პირდაღებული

ხეეყი — ყოფს „ფაკიანთეესა ხეყიი ციცვ‘ ეწირება

ხეყეენი — 2 გადაყვება, ეყოლება

ხეყარყაშ — ხმამაღლა, შესიტყვებით ეჩხუბება

ხეყუუბი — ჭრილობიდან ჩირქი ეჩრება

ხეყვზენი — ძვრება

ხეყვააყვიელ — თავზე ხელის მსუბუქი დარტყმით დასცინის უგნური ადამიანის მოქმედებას

ხეყრაშდიელ — რამდენჯერ უბრუნდება სასმელს ან საჭმელს, არ შეუძლია, მაინც ჭამს სიხარბით

ხეყყგნი — აძღება მუცელგაბერვით

ხეყრენი — ემართება

ხეყრგშდგნი — ზედმეტად აძღება

ხეყრი — ძლიერ იცინის, გაუკეთებია, გაუკეთებს, „ალეს ჟესყირანხ“ „ხეყრი ეესა ხოჩა“, „ეჩაშხენქაა ხეყრია ხოჩა ეჯის“

ხეყვავ — ქოქოლას აყრის

ხეყროშდი — ეღრძობა

ხეყგრჯი — არ უმარჯვდება. ბედი არ სწყალობს

ხეყგნჭი — ეყრინჭება, სიუხვის გამო საჭმლის მადას კარგავს

ხეყარ — მოუვიდა, დაემართა

ხეყვედრ — აყვედრის, სამდურავს ეუბნება

ხეყიი — ცხვირს ყოფს სხვის საქმეში

ხეყჩენი — ეთხოვება

ხეყაადა — ყავდა, ვარგოდა

ხეშლგნი — ძლიერ აძღება მუცელგამობერვით

ხეშკგრმაათიელ — ყრუს ხმამაღლა ელაპარაკება

ხეშვრი — მოწყინარედ აძღება, ავადმყოფობა უვარესდება

ხეშვეერიელ — ქარაგმულად აგრძნობინებს რაიმეს გაკეთებას

ხეშვმი — ხმას სცემს, ეხმაურება, ელაპარაკება

ხეშაანაალ — ახიაო მასზე ეუბნება

ხეშან — ასხია

ხეშტოორი — აფრინდება სწვდება

ხეშტკგნი — ერჭობა

ხეშკაადი — ეჭედება, აშტერდება, აცქერდება

ხეშოონაალ — ემეტება, ეზედმეტება

ხეეშვი — ემთება, შემოესმება, სმით ელევა — უნებურად დაელევინება

ხეშელდი — ეთვლება, ძლივს აღწევს

ხეშთუნალ — ჩუმად მუშტებით და მიმიკით ემუქრება

ხეშტრი — გადაუდის გულიდან, თამაშ-ით ერთობა

ხეშლოოგიიალ — ქვებს შორს ისვრის

ხეშავიელ — შავ-შავს აყრის

ხეშკგგლიელ — უპატიურად, ხმამაღლა ელაპარაკება ყრუს

ხეშყვფენი — ფერი ეკარგება, თავსაფა-რი ეხდება, აძვრება

ხეშკბენი — აძვრება, მიუხტება

ხეშაანაალ — ნიშნს უგებს

ხეშტრი — 2 გულიდან გადაუვა, ერთო-ბა, ეთამაშება

ხეშტაარანაალ — სული ყელზედ ადგია. მომაკვდავის სულის და ხორცის გა-ყრა

ხეშტავრიელ — ეჭვმიტანილად მიაჩნია, ამჩნევს არა გადაჭრით

ხეშტეხურაალ — ელევა, მილევაზეა

ხეშგაავი — უცებ ცუდი ემართება

ხეშგგნი — უბრიქდება

ხეშგაიელ — შურის გულში ჩაკვლით რაიმეს თხოვს გადაკრულად

ხეჩშვირ — ცხოველთა აღრევის შედე-გად გამოყოფილი თესლი

ხეჩქგგრთაალ — უვიცი, ცუდად აცხობს.

ხეჩმათი — ეჩეჩება, შეატყუილებს თავს

ხეჩმუუნი — შემთხვევით მოსდის. „არ უთქმელობა არ ვარგა, არ პირუტ-ყვი ვარ მჩმუნავი“ ვ. ტ.

ხეჩაავიელ — საწყენ საქმეს მაინც ეტა-ნება

ხეჩშანაალ — გასწრებაზეა, სხვას ას-წრებს მოტყუილებით აეფარება

ხეჩვმაალვნი — ექმნება, შეექმნება, უნ-ებურად უხდება

ხეჩმენი — ცეცხლი ნელდება, შიშით აგზნება უქრება. დაბლდება

ხეჩეხვ — აძოვს

ხეჩორხი — წიგნარაში პირუტყვს საჭ-მელი უდედდება

ხეჩფგგლიელ — ქრთამს პირდება. აძლევს

ხეჩუუჩი — ავად ეჩრება

ხეცხტი — ეჩხირება, ხატთან იწყევლე-ბა სხვისაგან

ხეცვმი — ეცხება

ხეცხი — 2. ემატება, ეცოდინება

ხეცუალ — ეჩხუპება

ხეცქნი — პატარა ტირილით სკდება

ხეცეენგრინაალ — ზვერავს, დაწვრილე-ბით კითხულობს

ხეცლავი — შეცილება, წამოსცდება

ხეეცუი — წამოეგება· „შუკვარს ხეცვი“

ხეეცვდახ — „და ჰსხდეს მუნდა ჰხცვ-დეს მას“ სახ. მათესი. დაცინცა.

ხეეცვ — დასცინის

ხეცხაარანაალ — „კლანჭებიდან არ უნ-და გაუშვას“

ხეცვი — ეკიდება, აეკოტრება, ესმება

ხეცხტი — ყელში იჩხირება

ხეცქარაი — გასახეთქი. პატარა გოგო-ზე ითქმის. თუ ბიჭია ბეჭკვარაი

ხეძგენბულ — 2. ძირზე ძოვს, ძლიერ-ად წოვს — ძაღლი უყეფს.

ხეძიბრავი — ძაღლი ძლიერი ყეფით ეტანება, ძლიერ უწყრება

ხეძაბრავი — ძაღლი გაბმული ყეფით ეტევება

ხეწვეენი — ენახება, ეჩვენება, უჩნდება

ხეწინწლავი — ზედმეტად იღლება

ხეწად — შეხედა, ანთებდა, „მგჟ ხეჭად“

ხეწენწული — ძალით წოვს. „წენწურა ავი გოჭია“ (საბა)

ხეწყრომ — ესაყვედურება

ხეწქვენი — ზედმეტად სვამს, ჯაფით ზედმეტად ხდება

ხეწზენი — პატარა და სუსტი აკვდება

ხეწეებაალ — მიძალებით ერთგულება

ხეწიი — ეპატიჟება, პატიჟს ღებულობს, ხმა ეხლიჩება

ხეწვდენი — იწყებს, ეპირება რაიმე სა-ქმეს

ხეწვდი — „დეიამ ხეწვდი ლირდეს“ არ აპირებს ცხოვრებას

ხეჭმინაალ — დასდევს

ხეჭვეენფაალ — ხმამაღლა ერთსა და იმავეს ეკითხება და მოსაბეზრე-ბელს

ხეჭოონი — ეხვევა

ხეჭიპრავი — პატარა ძლიერ გაბერვამ-დე აძლება

ხეჭვიინში — ძალით ეტენება

ხეჭყიოლაალ — თვალებმოჭუტვით ცუდ გუნებაზე უყურებს

ხეჭუუბი — ხვრელში, რაიმეში ძალით ეჩრება

ხეჭაჭურალ — ყველაფერზე დაწვრილე-ბით ეკითხება

ხეხასვნი — სხვისი წამხედაობით თვი-თონაც იოლად მიიჩნევს საქმეს

ხეხასვ — ეტანჯება, ემოყვრება, გული მიეცემა, თამამდება

ხეხპენი — ასკდება

ხეხრესიელ — ბევრჯერ უბრუნდება, რიგრიგობით უბრუნდება

ხეხრენჯიელ — აფხანს

ხეხვნი — ძველი ტკივილი უხსენებს

ხეხურწანი — მუხლებში მოხვევნით ეხ-ვეწება

ხეხწრობიელ — დიდხანს ეხვეწება

ხეხტოორაალ — ჯად — დრო და დრო მწვავე ტკივილებს გრძნობს მუც-ლის არეში

ხეხზუნაალ — იარაღის მოღერებით ემ-უქრება

ხეხვნი — 2. უხსენებს ძველი ტკივილი

ხეხურსლავალ — მიძალებულად ესიყ-ვარულება

ხეხვხაალ — ემუქრება

ხეხამპლავი — თითებს შუა წყლული უჩნდება

ხეხოოლი — ერგება, უხვდება, ხვდება

ხეხაამფარაალ — ეჩხუბება

ხეხვი — ერგება

ხეხცქგნი — პატარა ზომაზე მეტს ჭამს

ხეხტენი — ზუსტად ადგება

ხეხტოორალ — მუცელი სტკივა

ხეჯაავიელ — ეძალება, ეტანება

ხეჯეელიხ — აწყდებიან

ხეჯორჯი — ბალანი ეზრდება, გაპარსუ-ლი თავი ახალი ბალნით იმოსება

ხეხიილთი — ეღლიტება თითი ან რაი-მე

ხეჯოონი — ემგვანება, ეღირება

ხეჴვსგენი — ეპარება

ხეჰლი — „შეჰლა — კლდის ტაკება“ (საბა) ერჭობა

ხეჴგგრაალ — ეხვეწება

ხეჴჩენი — აცივდება

ხეჴეედვნი — მოესვლება

ხეჴინჴლააცა — აღმართზე ასვლაში ჯახირობს

ხეჴდენი — ახდება მოსდის. „ჯავრშვ ჯის ხე დენი“

ხვაარია — ხვათათელა — ნელ-ნელა ხელის შეპარება

ხვაწურწკუნაალვნე — შიშით არა სრუ-ლი ხმით ვატირებ

ხვაშტბა — ვმუშაობ — ხვაშდბა (ლა. კ. ხვაშტაბა) (ლენ· კ.).

ხვავ — ხვავი, ტაროების გროვა, დიდი გროვა — დაახვავა

ხვილი მახალ — ასავალ-დასავალი

ხვილფ — მცირე ხვავი ტაროებისა, ხი-ლის ან მარცვლის

ხვააიხიდ — ბევრად

ხვააი — ბევრი

ხვააშინ — მონანიება, მოხვაიშნე — მომნანიებელი. „შემოუყვანეს ყრმათ უპასაკოი და ერთიცა ღამე ყოვლისა ხვაიშნისა მეყსეულად მითურთ განიდევნოს მონასტრით“. ვაჰანის ქვაბთა განგება. გვ. 76. ლევ. მუს ხელიშვილის გამოცემა

ხვან — დიდი ქვა, გადმოშვერილი მრგვალი ქვა, უზარმაზარი ლოდი საჩხერის რაიონში ხვანი. „ჩემი ხვაიშნი და შელოცვა მას არა დაეკარების“ (ვისრამიანი).

„ბოცოს წყალს, ხვანას, ზევით, ერთვის ხევი“ ვ. ბატონიშვილი. საქართველოს გეოგრაფია. გვერდი 210. მ. ჯანაშვილის რედაქციით. იხ.

ქვან. ბავშვებს ალერსით ეუბნებიან „ხვანა ზგგრ, კვაარა მუურყვამ“.

ხვააიხოდ — ბევრნი ხართ, ბევრად მაინცდამაინც

ხვატ — ჭოლოკი, მსხვილი გრძელი წკნელი

ხვააი — ბევრი

ხვააინ — ბევრჯერ

ხვაიდინ — ბევრჯერ

ხვას — ვიყავი

ხვამშიე — ვმუშაობ, ხვამშავ (ლა. კ.) ხვამშავ (ლენ. კ.).

ხვარს — ქეცი, ბუგარი

ხვარბალ — ქეცი კანის ავადმყოფობა, ცხვირის ჭირი

ხვაარა — გამომჯობინება, სიგამხდრის შემდეგ გამოკეთება. საქმის დაწყება, ხელის მოკიდება

ხვატიირ — წვრილი, გრძელი ხე

ხვატ — გრძელი ჭოლოკი

ხვატრამან — ძალიან გრძელი შედარებით წვრილი ხე

ხვერგ — გაუსხიპავი შტოებიანი წვრილი ხე — შეშა „ხერგი (რაჭ) გაუსხეპავი შეშისაგან გაკეთებული ღობე“

ხვერწ — გრძელი და წვრილი

ხვეტა — დახოცვა, დანით პატარა ჭრილობის მიყენება, ყანის დაზარალება ოთხფეხის მიერ

ხვეჭმინაალ — დავყვები

ხვიშდე — ვიყრი

ხვილფ — მცირე გროვა ტაროებისა ან ხილისაგან შემდგარი

ხვიირდი — ვიქნები

ხვირდი — ვზრდი

ხვირ — მამალი „ხვიჩა ლეჩხ. ხვადი კატა“.

ხვირდი — ვზრდი

ხვითქია — თოთო და გასუქებული

ხვითხნე — ვიხვედრებ

ხვის ლიხვიეს — ხვედრის მიხვედრა

ხვითხ — ვიშოვნე „უკაზმაუსა მიღალატეს, საჭურველნი გარ ვერ ვითხენ“ (ვ. ტ.)

ხვით — გრძნების მოქმედი საგანი, რომლისაც არსებობს სხვადასხვა სახეობა. „კაი ხვითო ხარ შენცო“. „ხუთო — ქვა გესლთ მკურნალი“ დ. მშვენიერაძე. გვ. 153.

ხვიდ — ვართ

ხვიშტხე — ვილევ

ხვლიპ — თხელი სითხის შესრუტვის ხმა

ხვრელ — ხვრელი, ყორეში ან კლდეში ნახვრეტი.

ხვრიკვ-ხვრიკვ — პატარის მიერ შაქრის ჭამა. თუ კი ეს დიდია იტყვიან „ხვრიგ-ხვრიგ“.

ხიხარ — მეორე პირი

ხიაა — ხარ

ხიად-ხუად — ბატონო, შენი ჭირიმე

ხიბაკ — ხაბაკი

ხიბალდ — ფხიზლად

ხიბდერ — იწევ

ხიბგრკიალარ — წვრილი ხაბაკი

ხიბნე — იბნევ-იწყებ

ხიგლე — იპობ, იხევ — შენგან სხვა საგანს შენ შეიმობ და იხევ

ხიგემ — იშენებ

ხიდ აარ — ხართ ვინმე?

ხიდარ — ბატონებო

ხედ — ხართ

ხიიდულ — საყვარელო

ხიიეს — ხარ თუ არა

ხიეეს — იწევს, ისწრებ

ხივდი — ნატრულობ

ხივმი — გადათქვამ, იმალავ, იმალები. ჭრილობას წმინდა ხორცით ივსებ.

ხიზა — გრძელი და წვრილი ბაწარი შენობის კედლის აგების დროს. იხმარება „მკედის უსხოთა და გრძელთა ეწოდების ხეზიი“ გვ. 138 დ. მ. მშვენიერაძე

ხიზელაალ — დაიარები

ხიზრგუნე — იტკენ, ტკენას გრძნობ

ხით-ხიითი — ირონიულად იცინის

ხიკ — ხანჯლის ძრობის ხმა

ხილ — ხილი

ხიმე — ჩახერგილი, უწესრიგოდ დაყრილი ხის ნამსხვრევები. იხ. აკ. წერეთლის „ჩემი თავგადასავალი“ — ხის ნაპობების ღობე „ხიმი არს ლერწმითა და ლელითა მობაკული“ გვ. 87. დ. მშვენიერაძე. „კურდღელს აერია გზა და კვალი და ხიმეში გაიჭედა“ (აკაკი).

ხინი ხიად — ლხინი და მხიარულება

ხინჟარი — იტან, იტანს

ხინ — ლხინი

ხინა — უკან დახევა

ხირინჯიკაჲ — ჩიტსაჭერი

ხირას — რიგი

ხირკიაი — ხაპი, მწარე კვახის ჭურჭელი ღვინის ასაღები

ხიირულ — მხიარული, თავის ფერზე

ხიირა — იქნები, გაცვეთა, გახეხვა. კანაფის ბოჭკოს ფერშეცვლა. „ხირა (აჭარ.) გამხდარი, მაგრამ ჯანმრთელი ადამიანი“.

ხიირი — იქნები

ხირშვნი — იხსენები — იხსენებ

ხიყალ — კოცნას ეწევი

ხიშურთანიელ — შენებურად იქცევი

ხიშმაშ — შიგნეული

ხიშტუულანიელ — ხმამაღლა ლაპარაკი, უხეშად.

ხიიშკე — თეთრად ჩანს სხვა ფერში ჭრილობაში ძვალი ან შავ თმაშ წილები. იწველის.

ხიჩუუჩაალ — ძალით ეტენები ხალხში

ხიჩო — შვრები

ხიჭუუბალ — მიწევ-მიწევით დაიარები ხალხში

ხიხოოლდ — მოხვდებით

ხიჯმაგიირ — მოჯამაგირეობ

ხიკდე — იზიდავ, იხდი

ხლეევა — ხალხის ხრიალი, ხმაური

ხლეპ — ტირილის შემდეგ სლუკუნებს

ხლით — ძლიერი ვნებიანი

ხლიწაი — წერწეტა, მაღალი

ხლიკ — ხანჯლის ატაცის ხმა ქარქაშიდან

ხლიკს — გამხდარი, უხეშად დაიარება

ხმეგიარ — მსხვილი თივის ნარჩენები

ხმელაარ — ხორგოს საჭექის ზედა ულელის გასაყრელი ხვრელები

ხმელობ — გვალიობა

ხმელდ არი — გამხდარი არის

ხობლივ — პირდაღებული თვალდაუხამხამებლად იცქირება

ხობეელე — უბერავს

ხობრიინგა — კაცი დგას
ხობრეეწი — დიდი მუცელი აქვს გამოშვერილი
ხობეესკვაალი — ძუძუები მკვრივად აქვს გამოშვერილი
ხობრეეტყი — სასირცხვო ორგანო ფართოდ უჩანს. მსუქან ქალს უჩივის ნაწყენობას გამოთქვამს
ხობილვ — ოდნავ გამოდის წყალი, გამოჟონავს
ხობიინჯჟლა — პატარა ბიჭი ან პატარა კაცი ზის, დგას
ხობლივ — უაზროდ თვალხილულია
ხობდერ — ეწევა
ხობიდ — ეწევა, წაკიდებული აქვს ცეცხლი
ხბუნტყური — უჩივის
ხობზგგრე — უბჟუის, ხელი სტკივა
ხობეესკვი — ძუძუ აქვს გამობურცული
ხობრეგი — მაგარი აქვს გამოშვერილი, გამხდარი მკერდი უჩანს
ხობგმბგრი — ძლიერ ასხია, მტევნებად კიდია
ხობგე — უმაგრებს
ხობეეჯვი — რბილი აქვს გამოშვერილი
ხობრეეკი — სასირცხვო აქვს კაცს
ხობლგნე — ქარი უბერავს blaw (ინგ.) ბერვა, ქროლვა
ხობათქუნე — ხმიანად ურტყამს
ხობაგუნე — რბილზე ურტყამს რბილს
ხობენ — უბამს
ხობჯგი — მიშველებით მიყავს
ხოგგნგგრი — დაკიდული აქვს დიდი რაიმე
ხოგუნგური — დიდად ასხია ხილი
ხოგიად — გავალებული აქვს, წილი აქვს, უდგამდით.
ხოგუული — გუნდად გამოთქვამს შურს, ჩივილს

ხოგგნწგრი — წვრილი და გრძელი ჰკიდია
ხოგოოვარი — კინაღამ ძლევს, უტოლდება
ხოგვაავი — უყენებს, ოდნავ კოჭლობს
ხოგდენი — ნაჯახს ან წალდს პირს ულრეცს რაიმე მაგარი საგნით, ავალებს
ხოგიავ — გაუდის
ხოოგ — უდგია
ხოგრიბნგე — უგორდება, წამოედება მრგვალს რასმეს
ხოგდარიილდ — ცოტა უკეთესად — ავადმყოფზე ითქმის
ხოგშე — უსვრის, უსხლიტავს, უღრძობს
ხოგლიინბა — დიდი ადამიანი პირდაღებული დგას...
ხოგიიწე — დარ ხაყა ჭიქე მ გიწე“ უქნევს, უქცევს
ხოგგრდე — არაკუთვნილს თავისიანს უნარჩუნებს
ხოგიჭხ — უძლებს, ჩვევად აქვს
ხოგიჭ — ჩვევად აქვს
ხოგრიაჭნე — უხეში დიდი ქალი ადვილად ბადებს
ხოგოარიილდ — ოდნავ უკეთ ავადმყოფობის შემდეგ
ხოგვნე — გულით უტევს. მონდომებით ედავება
ხოგფენი — უფენს
ხოგროონგე — საგორავით ე. ი. მრგვალი ხის ნაჭერით მძიმე ტვირთს აგორებს
ხობლივ — ფართოდ გახელილი უაზრო თვალებით იყურება
ხოგბე — უსრიალებს, უსხლეტს
ხობგნბერი — სქელი დიდი თმები აყრია
ხოგვეეჯი — ოდნავ უჩანს არა მახვილი ბოლო

ხოგემ — უდგამს, უყენებს, უთვლის, ხურავს, „ქართლი უმეტესად დაიპყრეს და კავკასიონთა შევიდეს და კარნი ოვსებისანი აიგნეს“. ივ. ჯავახიშვილი. ქართ. ერის ისტორია. გვ. 246, 1960 წ.
ხოგგხგგრი — დიდი მორი კიდია
ხოგვაავი — 2. ოდნავ კოჭლობს. უყენებს
ხოგიად — წილი აქვს
ხოგუნგური — ძლიერ ასხია
ხოგლეეჯი — უჩანს მსხვილი და მაგარი
ხოგვანე — უმაგრებს, უწყებს
ხოგრეჭი — დიდი და მაგარი მუცელი უჩანს ქალს
ხოგგნგგრი — დიდი და მსხვილი კიდია
ხოგუნჯღლავი — თავს დარტყმით უჭყლიტავს
ხოგლაანჯვე — დიდი ყბებით და კბილებით კბეჩს
ხოგთხინე — უხეშად ეწევა
ხოგნე — უყენებს
ხოდროჟე — ტკივილებს უყუჩებს
ხოდროოჯე — ფეხებში უდებს სარმას, ფეხებშუა ჯოხს უდებს.
ხოდრენი — უდარებს, დროს უხელთებს.
ხოდავნე — უნელებს, მუგუზლებს აცლის ცეცხლის დასანელებლად.
ხოდუნდური — დიდად ასხია ანწლის ხეღრუას და მისთანათა
ხოდვმე — ხვრელს ან ფანჯარას შლის, ამოაშენებს
ხოდეეს — უდებს, უყრის.
ხოდალუნე — რბილ რაიმეზე ურტყამს გაშლილ ხელს
ხოდეერვე — უშლის „მზე უკადრი ტახტსა ზედა ზის მორჭმული არ ნადევრი“ (ვ. ტ.)
ხოდრა — უარესი
ხოეს — უწევს, აწვდენს

ხოვეტ — ეხიცინება, მთელი ტანი ეფხანება
ხოვდინე — კვეთს ასხამს რძეში
ხოვზიინე — აჯავრებს, აღიზიანებს
ხოზსყეერე — წვრილად უყვება ყველაფერს
ხოოზნანი — უვლის, — გამოუვლის, სიგიჟე ან სისულელე
ხოოზი — 2 გასდის — მანძილია
ხოზგნზგრი — დიდი მუცელი აქვს დაშვებული
ხოთქგნე — თავს უხეთქავს, უხეთქავს
ხოთქე — უხეთქავს
ხოთაიინე — ინჯრას ინჯრაზე უგზავნის
ხოთრა — იცნობს, უჩანს
ხოთვრა — უსწავლია
ხოთხპინე — უხვევს
ხოთეევარი — თვალყურს ადევნებს
ხოთუნთური — რბილი რაიმე გასიებული კიდია
ხოთლგრე — უჭერს
ხოთლე — აჭერს, უჭერს, უსხლეტს ჩახმახს
ხოთითავი — ჩვენებით აცნობს ყველაფერს
ხოთიჯ-ხოთჯე — რბილად უჭერს
ხოთაიინე — იჯარას უზიდავს, აძლევს
ხოთიირა — კრეტინი დიდი ტანის ზის
ხოთიინგა — უაზროდ დგას
ხოთქაშუნე — ცივ იარაღს ურტყამს პირუტყვს
ხოთნა — შეუტყვია, უშვია
ხოთხომგრი — მოშვებულად ჩამოუკიდია
ხოიაანე — უძრახავს ხოინჯრუნე — იჯარას რიგზე აძლევს
ხოიანქორიინე — ავად უჩქარის
ხოიშე — უმსუბუქებს

ხოკრეებე — სასტიკად უკრძალავს
ხოვეეკი — მცირე დანა ან ხანჯალი კიდია
ხოკეეთი — პატარა თავი და წვრილი კისერი უჩანს
ხოიახ — მოხვდა, წაუღიათ
ხოკჷნჭჷრი — ჩაჭიდება პატარა მტკიცე ხელებით
ხოიაანე — უძრახავს
ხოკჷნკჷრი — პატარა მახვილი კიდია
ხოიანქარიინე — უშნოდ აჩქარებს, უხეშად აქეზებს
ხოკჷლდიინე — უჩქარებს
ხოკცჷნე — უბეჭდავს. რაიმე საქმეს დაწვრილებით უჩიჩინებს
ხოკჷნწჷრი — წვრილ ბაწარზე კიდია რაიმე მძიმე
ხოკიიტანი — უჭვრეტს
ხოკორაი — **ხოკერი** — ხის ქერქისაგან მოქსოვილი ჭურჭელი, პარკი, კალათა (ბარნოვიდან) ზაფხულში ხოკერი დააქვს, ზამთარში თოფი". გაზ. „ნ. ლენინელი" 1/3 — 64 წ. „ხოკერი ხის ქერქის ჭურჭელი. გვ. 134. დ. მშვენიერაძე. „ხოკერი ბალმწარას ქერქისაგან გაკეთებული სახილე· გვ. 27. გურულად ხოკერა, ხოკერა. გვ. 27. ძვ. საქ. ტ. 2. ექვთ. თაყაიშვილი.
ხოკჷნწჷრი — ოდნავ კიდია
ხოკლეჩხი — პატარა ასო აქვს გაშვერილი
ხოკლი — უკლია, უკეტავს
ხოკცენი — უჭრის, უკოდავს
ხოკლანჭვე — პატარა კბენს
ხოკოოპე — ხის დიდი კოვზით იღებს
ხოკაანცვე — პატარას კბენს
ხოკჷრწიალი — წვრილი რაიმე რბილი უკიდია, წვრილ რაიმეზე კიდია.
ხოკჷრიალი — მასთან კრიალი გააქვს

ხოლეეკი — წვრილი და ავი ენა აქვს გამოყოფილი
ხოლჷნღჷრი — სიცხეში საკვერცხეები აქვს დაშვებული
ხოლეერება — ცუდი
ხოლშხვაინე — თესვის დროს მოლის კვალს აწამებს
ხოლა პილარს ხაეს — ცუდ დღეს ათევს
ხოკჷნჭჷრი — ძალით აკავებს
ხოლზჷზი — უსაგზლებს
ხოლწოვე — უმაგრებს, ავადმყოფობა
ხოლგენი — 2. ღამეს უთევს, ზვარაკად უყენებს
ხოლჩქე — მუწუკები ჩირქიანად უჩანს
ხოლჟოვე — ოდნავ ჟონავს
ხოსყეეფაალი — თეთრი კბილები უჩანს
ხოლსერვე — უმეტებს
ხოლა სახიში დაღიშ — ავი ზნის
ხოსიდ — ელევა
ხოლჟოვე — უჟონავს
ხოლეეთე — ულამებს, უყრის, უბნევს, გვის ხოლეთი — გულს ეყრება
ხოლჷნღჷრი — სიცხეში ყვერები აქვს დაშვებული
ხოლეერება — ცუდზე ცუდი
ხოლამჷრ ხაჩიფ — ავი მადა აქვს
ხოლა ვონა — ცუდი დრო, ამინდი
ხოლა — ცუდი, წყინს „დეესა ხოლა ეჯი". „ესე გვარსა ნუოდეს იქმ, საქმე ხოლე გაიცადე" (ვ· ტ.)
ხოლაამთე აკაადე — ცუდისკენ იქაჩება
ხომწჷრდ — კინაღამ
ხომუუქვე — უნელებს, უმსუბუქებს
ხომიინჭვა — მსუქანი ადამიანი გაბუტული ზის
ხომიინძგვა — პატარა გოგო სახეწვრილი ზის გაჯავრებული
ხომხაალი — უბარებს, აბარებს, აახლებს

ხომჩქუნე — ბევრჯერ და მიძალებით კოცნის
ხომურღვააძე — თეერალ — ანთებული აქვს თვალები აგზნებით.
ხომწვინე — უმიზნებს
ხომწყირი — ძლიერ უმიზნებს
ხომეენე — აქეზებს
ხომუუნშკლეევი — ისე გრძნობს თითქოს ჭიანჭველები ასევია
ხომჯგუნე — პირს ურტყამს, ხშირად კოცნის არა გრძნობით
ხომრიააკნე — ფიწალით ან ნიჩაბით აგდებს
ხომსურე — ასისიანებს, აგულიანებს, უადვილებს.
ხომსრა — ნამეტანი
ხომუურგვე — უთვლის იმდენს რაც არ ერგება
ხომოორბანი — უვლის, ულუკმავს
ხომწერდ — „მაარე ლჷსსკას მეექვნე ჟი ჯაჴდე ალესადა".
ხონიააგ — ქონგური — ციხე სახლის კედელში შეჭრილი. კაცის სადგომი სათოფურით
ხონიკვ — ჩამოღუნული აქვს
ხონი — ხონჟი — აგდებულად
ხონკეერი — ახლავს
ხონშჷჷრე — უჭერს, ავიწროებს
ხონცჷჷრე — ოდნავ აცივებს, აჟრჟოლებს, მცირე ცეცხლს უნთებს.
ხონხა — ქვეშაა მოტნეული, დაუცინია
ხონეესყი — მახვილი სიტყვებით აგულიანებს, ახელებს
ხონჭუურე — უჭერს
ხონაკცე — წვრილად უთითებს
ხონკვი — უწინ, პირველად
ხონკვიდ — წინათ
ხონგიირნე — ყულფს უჭერს
ხონწყოორე — ეწყობა, ეთვისება

ხონგოორნე — შელოცვით ჩიტებს მახისაკენ **იტყუილებს**
ხონი — ხონჟი — დღეს-ხვალიობით, ვითომდა ზემოქმედება.
ხონ — გინდა „ხონ ეჯი ლეესეს ი ხონ ეჯი.
ხონიი — „ხონიი ერე მუ მააყეენან"
ხოონსგემ — ჭიქას უქცევს
ხონ ხოჩმიინაან ხონ ნომა — გინდ გაეკეთებინა, გინდ არა
ხონჟარი — ხოთნაჟრე — „ოდნავ სდის ყველგან — როგორც ცუდ ჭურს. მოთმინებით შეუდგა
ხონსგემ — წყევლა კრულვას უთვლის.
ხონჩაი — გულამოჭრილი სახურავიანი გათლილი ხის ნაჭერი სახურავი მჭიდროდ შედიოდა გვერდებში ამოღებულ ღარებში „ხონჩა სჴვათა ენაა ქართულად სიფილი და ტაბაკი ქვიან. დ. მშვენიერაძე· გვ. 134.
ხონი ამჟი — ვითომც ასე
ხოპიინჭვა — პატარა ლამაზი ბავშვი მოწყენილად ზის
ხოპლინჭვა — მოწყენით, გაბუტვით ზის ბავშვი, ტუჩს უბზეკდა გასამასხრებლად.
ხოპრიინშვე — ქალი ტუჩებს უბზუვებს არ მოწონების ნიშნად.
ხოპრეეტი — პატარა კოხტა გოგოს უჩანს სასქესო ორგანო
ხოპიინპა — ნახ. პიპუშვ — არატანსრული დიდივით ამაყად ზის.
ხოპჷმპჷრი — გასიებული კიდია ან ძროხის სასქესო ორგანო.
ხოპრე — უცბად კლავს, ქვინს ხოპრე.
ხოპყივ — ფართოდ აქვს გახელილი თვალები
ხოჟღუნე — უზოგავს
ხოჟთხენი — უხდება — აუხდება, ცუდის ჩადენაში სამაგიერო სასჯელი

ხოჟგრე — უწყალობებს
ხოჟრ — ოდნავ სდის, უჟონავს
ხოჟირ — ოდნავ ჟონავს
ხოჟრი — ეცოდება
ხოჟრე — ოდნავ ტკივა
ხოჟიინჟა — დიდ ტანიანი ზის ფრინველი, ან გაუგებარი ადამიანი.
ხოჟთხენი — აუხდება
ხოჟთხე — ოდნავ უჭერს
ხორიინქე — უყრის უზომოდ
ხორხოტ — ხორხოცი, ხალხის ხმაური.
ხორდემ — შეშის მცირე ხორა. „ხორდომი (ლეჩხ.) დაწყობილი შეშა
ხორგ — საწნახელი
ხორკილალი — საყვედური, დაძრახვა.
ხოროოკნაალი — არულის ეუბნება
ხოროოყნე — სულელურად ურევს
ხორავ — შეშის გროვა ოთხკუთხად დაწყობილი „ხორად" მჭედლობა რაჭაში გვ. 35. „გარეჯის მთაზე ადგილს ჰქვია ხორაუგი — ხორავ — უგი — ხორავ დაუდგმელი". ვ. ბატონიშვილი, გვ. 132.
ხორიალიინე — 2. ქორს დენის, ნანას ეუბნება.
ხოროონქვნე — სისულელე გამოუვლის, გული ერევა
ხორცმეტ — მეტი ხორცი, ხორცის კორძი რაიმეზე
ხორეხენი — მსხვილი ნაყოფი ასხია. ნახ. რახაი
ხორიკ — უკიდია. ხორკეელოაალი — აქაიქ კიდებს სარეცხს, საქმის გამო ანიშნებს, აგონებს. სიმთვრალე ან ავადმყოფობა ოდნავ გამოყოლილა
ხორკინი — 2. კიდებს, გამოსდებს.
ხოსტვინთა — სახემსუქანი ქალი ზის
ხოსლიაატნე — სრიალით აგდებს
ხოსგდი — უყურებს
ხოსგემ — ჭიქას უქცევს

ხოსყა — უკეთებია, უწყვია
ხოსგგრე — ენა უზრიალებს
ხოსყენზული — დაწყვილებით ემუშავება
ხოსკუურე — ოფლი სდის
ხოსპე — უხვევს, უბრუნებს.
ხოსყეეფი — კარგი კბილები უჩანს
ხოსყი — უკეთებს, უწყობს, ეწყობა, ეთვისება
ხოსეეტი — შიშველი საჯდომი უჩანს
ხოსარ — გადამეტებულია
ხოსნე — უჭრის — „ხელი მხალს ხოსნე" ფარხმალს აყრევინებს
ხოსვემ — უყრის
ხოსყენზული — დაწვრილებით უამბობს
ხოსრე — ჯობნის, აჭარბებს
ხოსარ — გაშვერილი აქვს
ხოსგვბე — ეჩვევა
ხოტლიანკნე — ქალს ფეხშიშველად აგდებს
ხოსკობე — ეწყობა ნახ. სკობა, სკობათ
ხოტგნტგრი — მსუქანი საჯდომი კიდია. აქვს.
ხოტყვიფ — „გვის ხოტყვიფ მე-ვარ"
ხოსდინი — 2. რჩება, უცოცხლდება დამჩნილი.
ხოტყვიიმფა — გალაქლაქებული ყბებითაა
ხოტიტ — ენა აქვს გამოყოფილი
ხოტიხ — ქებას მისას ამბობს, მიდამოლი აქვს შენობაზე რაიმე, დანამატი, უხვევს.
ხოტყეეგი — მსუქანი ასოები უჩანს ქალს
ხოტინტრიზი — ცუდისკენ აქეზებს
ხოტხე — უბრუნიბს, უბრალოდ უკერავს
ხოტხუუნე — უკმევს
ხოტყვიილსგიე — ცეცხლში მუგუზლებს უკვეთავს
ხოტტე — ენას უყოფს

ხოტრიინკა — მსუქანი არაპატიოსანი ქალი ზის
ხოუუნე — გაწყრომას ან მოწოდებას არ ეხმაურება, უთმენს
ხოფეეცი — წვრილი თმები აქვს გაფხორილი
ხოფჟული — „და დაჰდვა ბნელი საფაჟველად მისა" (ფსალ. 17, 11).
ხოფშლეკი — გამხდარი ხელი აქვს გაშვერილი
ხოფხჟე — უშლის „კალს ხოფხჟე" კალის უყრის, შლის ნამჯას
ხოფსი — უთვლის
ხოფთხგნე — უფერთხავს ხილს
ხოფოჟი — მხარს უბამს.
ხოფგნჯგრი — მაგრად ჩასჭიდებია
ხოფურყვლავი — ჩუმად უჩივის
ხოფეეცი — მცირე თმები აქვს გაფხორილი
ხოფოლხვე — უმსუბუქებს, მოჭერილს უშვებს „ლხინმან ბნელი გამინათლა, ამიფოლხვა ჯაჭვთა მანა" (ვ. ტ.).
ხოფშურტუნი — ბევრს უბერავს პატარა ცეცხლის დასანთებად
ხოფხეევაალი — გაფხორილი აქვს თმები. თვალები აქვს ცოცხლად გახელილი.
ხოფშიინტა — გამხდარი პატარა კაცი გდია
ხოფიიმფა — დიდტანიანი კაცი ზის
ხოფშკე — უხსნის
ხოფიირე — გულს უკეთებს, ქსოვილის ძაფებს არღვევს
ხოფეეჩხი — პატარას ხელი აქვს გაწვდილი
ხოქვცე — უჭრის, შეუწყვეტს
ხოქიჟ — გიჟივით აქვს გახელილი თვალები
ხოქიმ — 2 გიჟია, დამატებული აქვს

ხოქარდაქი — დანით ირგვლივ საზღვრავს
ხოქშიილნე — ქათმებს დენის
ხოქუნქრუზი — რაიმე გამორჩენის გამო ესიხარულება
ხოქფე — უსხლეტს
ხოქურთუნი — ზედმეტს ეფერება
ხოქიჟ — უაზროდ თვალდაუხამხამებლად იყურება
ხოქლინჩა — ჭრილობას დიდი პირი უჩანს, ხორცის დიდი სიმსუქნე ჩანს.
ხოქმე — უმატებს, ცრემლი სდის
ხოქლეეთი — წმინდა თეთრი სიმსუქნე ჩანს
ხოქუული — უსუნავს, სულს უბერავს თბილ ნელ ნაკადს
ხოღაანჯვე — პატარა რაიმე მცირეს კბენს
ხოქხე — 2. უგვიანებს, მისკენ სწევს
ხოქიხ — ადგილს უთმობს
ხოღლი — უცდის
ხოღრიითანი — გაუმაძღარი კაცი ხარბად უყურებს
ხოღრე — ხმას უმაღლებს, ისტუმრებს
ხოღგნღგრი — პატარას მუცელი ან საკვერცხეები **კიდია**
ხოღლეები — გაბრექილი ასო მამაკაცს უჩანს
ხოღრე — ხმას უწევს რაიმეზე
ხოღაული — დარტყმის გამო ხმა გაგუდვით უკვნესის
ხოღიოოლნე — დიდი თვალებით ზიზღით უყურებს
ხოღურღენი გვისა — გულში უღვივის
ხოღგლი — უღრენს
ხოღვდან — უხიცინებს
ხოღლაანჯვე — ნელა და მიპარვით მცირეს კბენს

ხობლეკი — შიშველი, წვრილი წვივი უჩანს

ხოღლეეჯი — კბილები უჩანს — ხოღვსტენი — უსხლტება

ხოღიინღა — პატარა მუცელა ბავშვი ზის. ჭრილობას ფართოდ აქვს გაღებული პირი.

ხოყგნყგრი — პატარას გაბერილი მუცელი ჰკიდია

ხოყესარი — აგულიანებს, ცუდს ასმენს

ხოყვფს — 2. ნერგს უძრობს, უთხრის — უპუტავს ქათამს, გოჭს

ხოყევარი — ყევარით მიყავს უღელი უღელზე. გაბმული

ხოყუნყური — ყურები აქვს ჩამოყრილი

ხოყიოოლნე — ნაღვლიანად, დაღონებით უყურებს

ხოყჯენი — შეაჩვენებს, აკრძალვას ადებს

ხოყდაანი — უკავებს

ხოდეესარი — აგულიანებს

ხოყრეეთი — თავი მარტო უჩანს

ხოლყიივანე — დაღონებული ან ნაღვლიანი უყურებს.

ხოყურჭლავი — მუცელი უბოყინებს

ხოყლივ — პირდაღებული თვალებდაჭყეტილი დგას ან ზის

ხოყჯენი — წყევლის

ხოყეეყი — პატარას მუცელი გაბერილი უჩანს, მცირე მუცელი

ხოყიინყა — მსუქანი ბიჭი ზის

ხოშგნგგრი — მამაკაცს დიდი ასო ჰკიდია

ხოშუნთური — მამაკაცს მსხვილი და გრძელი ჰკიდია

ხოშა სათლარ — მსუქანი ხორცი

ხოშა — უფროსი

ხოშეემი გოვარდ — უფროსივით

ხოშეიბაგი — ყოველნაირად ხელს უწყობს, ეხმარება

ხოშყბგნე — ხმელზე ურტყამს რასმე

ხოშიდ — უყრია, ძირს უყრია, ხვანჯარი უყრია, გაყრილი აქვს. „ეჯი მა ხოშიდხ ნაღალ ხარხ".

ხოშა-ხოხრალ — უფროს-უმცროსობა

ხოშკიბ — უხტება, გამოგდებული აქვს

ხოშგივ — დიდი, ფართო თვალები აქვს გახელილი

ხოშა ნაღალდ — მეტწილად

ხოშაარდე — უმსუბუქებს

ხოშიდ — უყრია, არ ენათესავება

ხოშკბენი — უტყდება, მიეჭრება

ხოშლეგგი — მაგარი რაიმე აქვს გაშვერილი

ხოშმიშ ხოშა — ძალიან მოხუცი

ხოშვრი — ავნებს, აწყენს, ტკივილს ან ნატკენს ულიზიანებს

ხოშელდანი — უთვლის

ხოშა ფხულე — დიდი თითი

ხოშათქუნე — ცივი იარაღით ურტყამს

ხოშიილ — ცოტათი უფროსი

ხოშვა — 2 დაულევია, ცეცხლს უნთებდა

ხოშდე — უყრის

ხოშეერება — უზარმაზარი

ხოჩიინჩვა — პატარა მოწყენით ზის

ხოჩლიააქნე — აგდებს, ყრის

ხოჩჩუნე — აძალებს

ხოჩავქვე — აჩქარებს, არაბეჯითად აკეთებს

ხოჩდენი — გაექცა, გასდის. სითხე (შარდი, ღვინო კასრს, ნერწყვი და ა. შ.)

ხოჩუნჩური — მსხვილი რაიმე გაბერვით კიდია

ხოჩლიპ — მოღრეცილტუჩებიანი

ხოჩქვინფა — სახე მსუქანი, მწითური ზის

ხოჩხგნკგრი — პატარა მახვილი კიდია

ხოჩლიჩ — მოკრეტინო ჩარბიანს დაუღია პირი

ხოჩგნბერი — ტუჩები ჩამოუშვია

ხოჩილდ — უკეთესად

ხოჩევე — ემალება, მარტო რომ ერთი დარჩეს საკბილო

ხოჩგნპგრი — ქვედა ტუჩჩამოგდებულია, გასიებული

ხოჩეეჩვი — გამუდმებით უმადურად აქვს გაწვდილი

ხოჩიდ — 2 ურტყა, გაურბის

ხოჩშე — უსწრებს, უფარებს

ხოჩშინე — უფარებს

ხოჩიშ — უსწრებს, აფარებული აქვს

ხოჩაჩქუნე — უჩაჩქუნებს

ხოჩეერება — უკეთესობა

ხოჩიჩინე — აჩქარებს

ხოჩა — კარგი

ხოჩინქვე — პირუტყვი ურქენს

ხოჩხატვრე — ურევს ნედლში ხმელს

ხოჩდა — ურტყია, ნამყოფია, ყოფილა

ხოჩდი — უკვეთავს „ზექს ხოჩდი" ყოფს „შის ხოჩდი"

ხოჩიდ — ურტყა, შეშაა შეკვეთილი, უსხლტება

ხოცინცქვა — პატარა ფეხშიშველა ჩაცუცქულა

ხოოციივანი — ოდნავ უჭვრეტს

ხოცვეს — ძაფს უყრის ნემსში

ხოცხა — ურჩევნია, გაზრდილა, დამახსოვრება

ხოცცხგნე — მუგუზლებს უჩუჩხურებს მეტი აგიზგიზებისთვის

ხოცხტერი — ძლიერ წყევლის, შეჭრილ ჯოხს უსობს წყევლის დროს

ხოციც — პატარას სუსტად პირი აქვს დაღებული

ხოცხფე — თვალს უთხრის

ხოცაადი — უცვლის

ხოცლა — უპობდა

ხოცვიბ — გამოეთლება

ხოძგენბული — ძირში უძოვს

ხოძხალი — დენის, ერეკება

ხოწუნწუფი — უსწრაფებს, უჩქარებს

ხოწოოდანიელი — წისქვილს აყენებს, დოლაბი წვრილად დაფქვავს თუ მსხვილად

ხოწიბ — კიდია, უსულო საგანზე ითქმის

ხოწკეევი — პატარა თვალი აქვს გახელილი

ხოწვა — უნახავს, უჩანს

ხოწანწკაალი — წანწკარებს, წვეთ-წვეთად დის

ხოწკგლი — ოდნავ წკავწკავებს, იძულების ქვეშ გული უწკავის, რაღაცას უთქვამს

ხოწკრე გვის — გულს უხეთქავს, უბზარავს

ხოწვდენი — ჩხუბში იწვევს

ხოწკაპგნე — ძლიერ უვსებს რაიმეთი ჭურჭელს, სითხით

ხოწვირ — უჟონავს

ხოწენწული — გამუდმებით წოვს ბავშვი ცარიელ ძუძუებს

ხოწვიინე — აგულიანებს

ხოწალმართი — ხელს უწყობს

ხოწიინქვნე — აჭარბებს, წონის

ხოჭყიოლვნე — სიძულვილით თვალს უბრუნებს

ხოჭირღული — ნელა, მაგრამ ედავება

ხოჭრი — უთვლის, უჭირს

ხოჭვრეეტი — პატარა სასქესო ორგანო უჩანს

ხოჭგრჭყგნი — გოჭი ყვირილით პატრონს სთხოვს საჭმელს

ხოჭირბე — უმეტებს,

ხოჭქგნე — ძლიერად უჭერს შესაკრავს. ძლიერ ყინავს

ხოჭნე — უშავებს, სიცოცხლეს უნარჩუნებს ოდნავი კვებით
ხოჭუუბე — უტენის
ხოჭბი — თოვლს უკვალავს
ხოჭერჭინი — უსუნებს პატარას
ხოჭენჭული — რაიმე საქმეს დაწვრილებით უდგება
ხოჯგვეები — გამობურცვია
ხოჯენგული — დაბალ ბალახს ძოვს მირზე
ხოხგჭე — მაგრად უჭერს წვრილ საბელს
ხოხჭჯნე — მაგრად უჭერს
ხოხნე დიარს — ართმევს პურს
ხოხნე ყიას — ყელს ღადრავს
ხოხნე მაჩუუბს — ნაკელისაგან უწმენდს
ხოხუნკური — მაგრად ასხია წვრილ ხილს
ხოხვავ — ხვავად აქვს
ხოხგლეევი — ბევრი დაუდის ბავშვები, წვრილფეხობა
ხოხლგფჯნე — დორბლის ყრით ეჩხუბება, ძაღლი ძლიერად უყეფს
ხოხრა — უხვად აქვს, უმცროსი
ხოხჯინე — უსობს ხაოიანს რასმეს
ხოხეერ — ემადლიერება
ხოხეერი — უფხანს, ემადლიერება
ხოძხალი — მიდენის
ხოხნე — თავს ართმევს რაიმე საქმეს, ნაკელს წმენდს სასაქონლედან
ხოხპე — უხეთქავს
ხოხიინე — უთმობს
ხოხგჭე — მაგრად უჭერს
ხოხ — გოჭების გადენის შემახილი
ხოხლევეხ — აუხმაურდებიან. ერთად ერთხმად უწევენ წინააღმდეგობას
ხოხრილ — უმცროსი
ხოხჭგნე — უსობს
ხოჯენგული — ადგილზე ძოვს
ხოჯილკე — ჯიკაულით აგდებს

ხოჯგვები — ძუძუ აქვს გამობერილი
ხოჯჯუნე — მუჯლუგუნით ანიშნებს
ხოჯეენა — ჭამით აკმაყოფილებს
ხოჯჯუნე — მუჯლუგუნებით აქეზებს
ხოჯჯგუნე — მუჯლუგუნებს არტყამს
ხოჯეშ — უგავს, უღირს
ხოფვლენი — მარცვალს რასმე უხვად უყრის
ხოკევე — უმაგრებს მეტი სისწრაფით ეტანება
ხოკუეს — ჭურჭელში რაც ვერ ეტევა, სხვა ჭურჭელში გადააკლებს. „გამოაკუა — დააკლო“ (საბათი) „უკვებული — გამოკლებული, გადევნილი“. გვ. ქართ. მეხოტბენი“ წ. 2. 1964 წ. გვ. 290. „რა ტირილით გული იკუის ჯანგი გულის ალიკოცის“ ვისრამ
ხოკდე — მოუტანს, დაულევს
ხოკდენი — მოსდის, ამოსდის
ხოკვაამი — ულოცავს, ულევს „რუკებზე გონიისაკენ აღნიშნულია ოხვამე, რომელიც მეგრულად და ჭანურად ნიშნავს საყდარს.
ლოცვა ოხვრა, ხვეწნა — ხვამა — სალოცავი ლენ. კ. ეკლესია. ლაჰვამ — ლა ვამი.
მისალოცი. ეჩაშდუ ემ ვამა სერ — ოხვამი
ხოკურფვალი — წყალი მიწას უთხრის, აცლის ქვევიდან
ხოკვენდული — ერთ ადგილას ნელა ემუშავება
ხოკგრკგნი — სუნი სდის ძლიერად
ხოკან — სუნი სდის
ხრამუნე — ხრამუნით, ხმაურით ჭამს
ხრეეს ი ბრეეს — მიფანტ-მოფანტვა
ხრიიმეევი — ჩახლეჩილი ხმით ტირის ან მღერის
ხრიგაი — მაღალი და გამხდარი ქალი

ხრიმ — ხის დაცემის ხმა
ხრიმაი — მაღალი და გამხდარი კაცი
ხრიინწლეევი — ძლივს გაგუდვით ჩახრენწვით ლაპარაკობს
ხრინტლევი — ქალი ხმაჩახლეჩით ლაპარაკობს
ხრილარ — „ხრილი, წისქვილის ქვის გარშემო დაშთენილი ფქვილი. გვ. 256 ექ. თაყაიშვილი. ძვ. საქართველო, ტ. 2.
ხრილი — გორახი. ჩამონაყარი. ვ. ბარნოვიდან.
ხუბდაი — ძმა
ხუზურჟი — მუქარაზე
ხუკვ — კუტი, საპყარი
ხუკვნაი — საადრეო წვრილი ვაშლი, უწვენო, გემრიელი
ხუკვ-ხუკვ — ხმელი თივის ჭამის ან კენკრის ჭამის ხმა
ხულ — თოფის გასროლის შორეული ხმა. ყლუპი
ხულუგვ — უფრო საშემოდგომო პური, „ხვიტილა პური საუკეთესო პურეული იყო“. მ. ალავიძე ოკ. ლექს. გვ. 98. „ხულუგო, უცხო პურის ჯიშია. ქართ. დიალექტოლოგია. ლეჩხ. ლექსიკ. გვ. 680
ხულფავ — მარცვლის, ტაროს ან ხილის ზვინი
ხუულფუ — ქერის მოხარშული მარცვლისაგან სახვრეად დამზადებული წვენი
ხუნ — დიდი ქვა, მრგვალი ქვები, საძირკველი სახლისა ის ნაწილი, რაც მიწაშია „ლუხუნის კეობაზედ“ შენობა დიდი არამედ ან მეტრობისაგან სვანთა არღარა და ოკერ“ ვ. ბ. გვ. 285
„პატარა ბიჭები, სადაცაა ლუხუნში შევლენ“. გაზ. „სოფლის ცხოვრება“ 13 მაისი, 1965 წ.
1753 წლის ქვაზე წარწერა თითქოს ამტკიცებს, რომ ლუხუნის ხეობა რაჭველებით ყოფილიყო დასახლებული და არა სვანებით. „სოფელი ხუნევი, სოფელი ორჯონიკიძის რაიონში“. გაზ. „სოფ. ცხოვრება“. 1976 წ. 20 აგვისტო
გეგეჭკორის რაიონში სოფ. ნახუნოვო. „ბავშვს რომ აძინებენ ეუბნებიან რომ შენ ხარო ჩემი „კვარა მურქვამ, ხუნა ძგგრ“ კვარას ციხე. ხუნა და ძიგირიც სიმაგრეები ყოფილან ხუნანი — ხუნიანი
ხუნდ ლიტხე — ამაოდ გახდომა
ხურე — შლის, ანგრევს
ხურხვნი — ადამიანის სუნთქვა
ხურაჭ — ფოთოლჭამიას მატლი
ხუდვა — აქვს (ლაშ. კ.) ხვივე (ლენ. კ.)
ხუხუბაი — ხის პატარა კოლოფი, გაპობილი ხის ნაჭერი ამოჭრილი ორივე მხრივ — საბუთების შესანახი. ხუხუბა (ლეჩხ.) დაბალი ადამიანი
ხგლდგბგლდგ — დანგრევა (ბავშვის ენაზე)
ხგლ ათაადა — წვრილ ხმებად დაფანტული რღვევის ხმა გაისმა. Lechelt სიტყვა
ხელს ხაკიდახ — ერთად ბევრმა გაიცინა — შუმერულად სიცილი
ხგლ — ერთი ამონაფურთხი, ამონახველი — ყავარზე წვიმის ხმა
ხგლთე — ქლოშინებს
ხგლეევიხ — ბევრნი დაიარებიან
ხგლი — ხვრინავს
ხელ-ბილ — არაფრის გამო ხმაური
ხგნსკა — ნახევარი
ხგპე — ხეთქავს

ხგრმგნ — ტგრმგნ — ხის წაქცევის ხმა — ტოტების შემტვრევით
ხგრმაკ — ავად მიმთვისებელი
ხგრმაკ — хорек გაუმაძღარი
ხგრგკ — ბგრგკ — წვრილი ხაბაკი
ხგრხან — საჯდომზე ძვრა
ხგრხაარ — შური აქვს, ჯიბრი აქვს
ხგრ — შური
ხგრსე — სუნთქვის დროს მკერდში სტვენს
ხგრიალი — ხრიალებს
ხგრტგ — პგრტგ — უაზროდ აჩქარებული
ხგრჯააკ — პატარა უჯიშო პირუტყვზე იტყვიან, დაცინვით ადამიანზეც
ხგრიან — შურიანი
ხგრე —. შურობს
ხგხრიინტ — ხორხი, ყრონტი
ხგრტგ — პგრტგ — უაზროდ მოქმედი
ხგპე — ხეთქავს
ხგრიელაი — პატარა ღელეს ჰქვია ბულეში, რომელმაც იცის ადიდებაც
ხგცქე — ხეთქავს გაბერილ პატარას
ხგტა — დანით დაკვლა ყელის არეში (ბავშვის ენაზე.) **ნახ. ხგხ.**
ხგც — ხგხ — დაკვლა (ბავშვის ენაზე) „ხიჩი-ხიჩი" — ყელის გამოჭრა, დაკვლა. გვ. 27, ექ. თაყაიშვილი. ძვ. საქართველო. ტ. 2
ხგცქ — პატარა გოგო

X

ჯაბ — ცხენის ჩონჩორიკი „ჩააჟი ჯაბ ჩუქვაანუ ირშვნი ამზავი მიჩა დვრეი" ჯაბუნაკი — ცხენის ან ვირის ფუნა. „მ. ალავიძე, გვ. 100
ჯაბრაალ — ქვეშ ტყავით გაკერილი ტყავის ფეხსაცმელები, ციცაბოზე სიარულის დროს რომ არ გაუსხლტეს კაცს. „ბანდული — ლანჩადაწნული ფეჯსაცმელი. (საბა)
„ბანდული — ლანჩადაწნული ფერხთსაცმელი", გვ. 135. დ. მ. მშვენიერაძე. ეს სიტყვა სვანურიდანაა შესული ქართულში
აბაანდე — კერავს
ბანდული — არა სუფთად გაკერილი
ჯაბა — ხარშვა
ჯაბიც — გთხოვ, ღონე გაქვს
ჯაბრიაანი — ყანის სახელია სოფ. საყდარში, დურაშში
ჯაგზენი — გასობ, გასობს — წყევლის ან ცუდ თვალს აჩენს, ასობს
ჯაგიად — გმართებს
ჯააგილიყერ — წუთით დაჭდობა
ჯაგგრგიალი — გელაპარაკები, გელაპარაკება
ჯადეევე — გაბრიყვებს
ჯაადეს — გქონდეს
ჯადეეს — გადებ, გაცმევ ფეხსაცმელებს, შარვალს
ჯადეჰ — წაგიყვან, გაწევ
ჯაავმაახაარ — დარდი არ აქვს
ჯავ — სოფელი ჯავა ოსეთში — ჯაგრისი წისქვილში იხმარებოდა
ჯავარაი — **ჯავარაის ხაფშტუნე**
ჯავაშა — ჯავაშერები
ჯავანი — კაცის სახელი ყოფილა ძველად. ეხლა ერთ კუთხეს ჰქვია ჯავაალუშეერები
ჯავდი — გაძლევს, გაძლევ
ჯაზზი — გგზავნის, გგზავნი (ორი დრო)
ჯაზდან — ადგილის სახელია მუწდის მთაზე
ჯათგმ — გმართებს. გტკივა. მოგსვლია

ჯაარე — ერთბაშად გადაგასხამს
ჯაიინე — გადნობს, ზედ გადნობს
ჯაი — თვითონვე წაგიყვან ჯა (ლენ. კ.). ჯაი — (ლაშ. კ.)
ჯაკლი — გაკლია
ჯაკუ — გინდა
ჯალაბ — ჯალაბობა
ჯალხანაჲ — მაღალი გადასავარდნი
ჯალავერ — საკაცე
ჯალდუკვ — დაკერებულზე დაკერებული
ჯამაგ — გაწყრომა
ჯამბადრუშვ — ადგილობრივ, ჯდომელა
ჯამექ — ქალის სახელი იყო
ჯაამნე — გაჭმევ, გაჭმევს
„**ჯანდარაში** (გურ.) გამეორებული, გამოცდილი"
ჯანდარაი — „ჟელი ჯანდარაიქა ადზზე", ბენიხმა ჯანდარაში გაატარა ლარი სმიტი". უ. მაკ გივესნი „ერთი ყველას წინააღმდეგ"
ჯანჯუხვაი — ჯანჯუხვი, ჩურჩხელა
ჯაპრე — ზურგზე ძალით გაკოტრებს
ჯაჟრენი — გაწყენს, გაწყენ
ჯაჟიიბე — გაუდიერებს
ჯარ — წვრილი ჯაგნარი ლენ. კილოზე. ვარცლი „ჯარა (ზ. აჭარ.) პირუტყვის წყლის დასალევი ვარცლი"
ჯარჯ — ჯალაჯი ტოტების კონა, შესაკავებლად ყორეზე დასადები
ჯარ — ლენტეხურ კილოზე დაბალი ჯაგნარი. მეგრული ჯალეფი „ღობე არს ჯალჯითა და ძეძვით მომტკიცებული". გვ. 87. დ. მ. მშვენიერაძე
ჯაჯლაგ — დაბალი ჯაჯუჯგული კაცი
ჯაარვ — ჯავრი
ჯაარე — გაწყებინებ, გასხამს
ჯარჯღალ — ძეძვნარი, გამხმარი უხეირო შეშა
ჯასისკ — გძულს
ჯასეენტე — ყბებზე გარტყმით გლახავს
ჯასგეენი — გეჯვია
ჯატული — გეძახი, გეძახის
ჯაურე — გახრავს
ჯაფრე — გახმობს, გახმობ
ჯაფხრე — გაპყრობს თვალს, გაპყრობს თვალს
ჯაღადვიროჰ — ერთმანეთს შორის აშლილობა
ჯაყლე — გეუბნები
ჯაყა — ვარგხარ, გყავს
ჯაყაადა — გყავდა, ვარგოდი
ჯაყრა — დაგმართნია, ძლიერ უყვარხარ
ჯაყია — ჩაყოფილი აქვს შენთან
ჯაშტბა — გემუშავება
ჯაშყდა — გახსენებია
ჯაჩა — გეცინება
ჯაძია — შენზეა დაკლული
ჯაძგრი — გაძგერებს
ჯაწივა — ნელა გიკიდია გამოუქრობლად.
ჯაჭ — ჭაჭა
ჯაჭრე ლიჟაე — ჭაჭების ტკივილი გამოწვეული ზედმეტი სიმძიმის აწევით.
ჯაჭიმ — მოგდევს, მოგდევ
ჯაჭირხე — დანის წვერით გიჭრის
ჯაჭიირბე — გიმეტებს
ჯახი — კაცის სახელი ყოფილა, აქედან ჯახშა მუწდიში
ჯახნე — „გვის ედო ჯახნე". გული თუ გთხოვს
ჯახრა — შენზეა გადაჯინებული, შურით გეპყრობა
ჯაჰლა — გასვია, გასობდა
ჯგვიტინე — მუჯლუგუნებით ანიშნებს

ჯგვაბიაი — ძვალმსხვილი

ჯგვიბ-ჯგვაბ — მუშტების მირტყმა-მა-რტყმა

ჯგიბუშ — გაჭიმულად დგომა ან წასვ-ლა ამაყად

ჯგლეევა — ხალხის ხმაური

ჯგლიმ — მუშტის ჩუმად ჩარტყმა

ჯგოორუშვ — ერთმანეთის გვერდით ჩა-მწკრივებულად ერთი-მეორის მიყო-ლებით.

ჯგურბუნ — მსუქანი ბიჭების სწრაფი მოძრაობა

ჯგჷრდჷ — საფუარის გარეშე ცუდად აზელილი ცომი

ჯგჷჷლ — ბევრი ხალხისაგან ამინდის ერთობლივი ხმა.

ჯგჷრააგ ჭიდარიშ — ზემო ლაშხეთში ძველ ნასახლარებში

ჯგჷრააგ — წმინდა გიორგი. ამბობენ, რომ საყდარის წმინდა გიორგის ეკლესიის საძირკველში ჩაატანესო ბებუშა ბავშვი ბიჭი — „ქალაქ მე-გდოს გალავნის ძირში მიაკვლიეს თხუთმეტი წლის გოგონას სხეულს, რომელიც შიგ იყო ჩაკირული“. გვ. 76. ზ. კოსიდოვსკი. „სიმართლე და ლეგენდა პატრიარქებზე“.

ჯგჷრააგ — ბაამბლუუშ — წმინდა გიო-რგი ბაამბლუს დღესასწაულისა

ჯგჷრაგ ლობიოოშ — ლობიოთი მარჩი-ელობა

ჯგჷრააგ ჯილაიშ — წმინდა გიორგი არ-ჩევისა, კენჭისა

ჯებირ — ჯებირი

ჯებიდ — გიკიდია

ჯებვრი — გალამდება, გაბნელდება

ჯეგდი — გემართება, დაძინებული იქნე-ბი

ჯეგ — ძაღლი (ბავშვის ენაზე,) ფეხი ან მუხლი „ჯეგს დემ ხაყრუნე მიწეშ-მოყ“ — „ნაბიჯს არ ადგმევინებს მათთან“.

ჯეგმაი — ხარის სახელია

ჯევდი — ნატვრა გისრულდება, გეძლე-ვა, გეყიდება

ჯეზ ძარაალ — გეპირება დასარტყმელად

ჯეეზვნანი — გევლება

ჯეთრა — გეტყობა

ჯეი — 2 თვითონ. გესწორება, წაღებუ-ლი გექნება, როდისმე თვითონ. ჯა (ლეხ. კ.) ჯაი (ლა. კ.).

ჯეკლიი — დაგაკლდება, გკლებია ოდე-სღაც

ჯემაანი — სხვას აჰყვება, გყვება, რაიმე საქმეს აყოლებს

ჯენააქვი — გაგიკვირდება, ძლიერ სიხა-რულით ძლიერ გემსახურება

ჯეენა — გულის ჯერება

ჯენკოფ — „ამის მეტსა არას გნუკევ წელიწადსა ერთსა მსგეფსსა“ ვ. ტ.

ჯეჟრი — გწყინდება, ებრალები, სიბრა-ლულს გამოთქვამს

ჯეერი — გექნება, დაგერევა

ჯეჭყიიპი — გეშხეფება, გეჭყიპება — ზემო იმერულადაც გეშხეფების ტე-რმინია სოფ. თაბაქრები.

ჯერაბ — კლდეში მლაშე შრე, რასაც ჯიხვები ლოკავენ

ჯეყეენი — გყვება თან, ივარგებ, გეყო-ლება

ჯეექვ — გითხრა

ჯეშ — იმგვანება, ღირს

ჯეშგდი — გეკადრება

ჯვალტელფაი — ბალახის სახელია მის ფოთლებს სიცხიანს ადებენ სიც-ხის გამომღებად. ჯორის ტერფა. ბ. ლექსიკონი გვ. 28 მისი ღეროე-ბი იჭმევა; ბუერას გავს უფრო პა-ტარა ფოთლებით, მდინარის ნაპი-რებზე ხარობს.

ჯაავლ — მაყვლის და ჟოლოს ბარდები

ჯვარსახდ — ჯვარედინად

ჯვაალ-ჯვაალდ — ბუჩქ-ბუჩქად მაყვლ-ის ბარდები

ჯვაალა — მაყვლის ბარდები

ჯვარა — ღედთა ჯვარა, ღმერთს გაფი-ცებ

ჯვარი სატაარუგინ — პირჯვარი

ჯვეელა — მაყვლის ბარდა

ჯვინელ — ძველი

ჯვიდ — ცვილი

ჯვილფ — ხალხის ჯგუფი

ჯვიილფობ — ხალხმრავლობა

ჯვერგ — ჯორგი (გურ. ლეჩხ.) მდინა-რის ზედაპირზე ხეები ერთად“.

ჯი — მუხა

ჯიბაი — ჯიბე

ჯიბიაი — კაცის სახელია

ჯიბრიელაი — მუქრიანი, გაბერილი მოზარდი მამრი

ჯიგიად — შავი ნაჭერი სამგლოვიარო

ჯიიგ — გიდგია

ჯიგ-ჯიგ — ცუდი ცხენის სიარული

ჯიდაი — წმინდად მოქსოვილი, ძლიერ დაწურული, ძლიერ დანაყილი ცვი-ლისაგან შემზადებული წამალი, გა-ტეხილი ან გახვრეტილი ჭურჭლის გასაკეთებლად.

ჯიდა — ჩაგიცვია, დაგიდვია, გიდებდა

ჯიერი — გიბარებს

ჯივზიინე — დაგცინის

ჯივზი — — გიგზავნის

ჯივდა — მიგიცია, გინატრია

ჯივდა — მიგდის, წაგივა, იქამდე გიკ-ლია

ჯიიზ — გიდევს

ჯით — ერთ წლამდე ღორს ჰქვია შესა-წვავად ვარგისს.

ჯითერ — გიტყობ, გიგებ

ჯიკლი — გიკლია, გიკეტავ

ჯილ — ჟელე, სიმი

ჯილაი — „ჯილი წილი (იმ. ქიზ. კახ. ქართ. მოხ.) აღნიშნული ხის ნაჭ-რები რაიმე საქმის გამო კენჭის სა-ყრელად სვანურად ლიჯლაიალ კე-ნჭის ყრას არჩევნები ჯილაი აგ-რეთვე სხვა მნიშვნელობისაა „ღუ-ლაი ჯილაიშ ოსღვრი“ — „მუხლ მორთხმით მივდივარ“.

ჯილავ — ხედვნა „ჟი ჟი მიჯილაიხ ეჩა თხვიმს“ — „ჭკუაზე მოიყვანს მას“

ჯიმორ — ახალ ყამირგატეხილ მიწას უწოდებენ

ჯიმშაი — ოთხშაბათს შობილი სახარე

ჯიმ — მარილი

ჯიმზჷრი — გილოცავ

ჯიმდაი — ძმა

ჯინჭკვირ — კუნთმაგარი დაბალი კაცი

ჯინჯილ — თხილის ყვავილი

ჯინჩაყვ — კორგიანი, ნუჟრიანი ხე-მო-რი

ჯინჯიხდ — ახლო-ახლო მორები ან ზვინები

ჯინჯრიკოლ — ჭინჭრაქა ან ღობემძვ-რალა

ჯინდრიკ — „ჯინდრიკი (ლეჩ.) უშნოდ ხტომა

ჯინჭკვირ — დაბალი და მსხვილი

ჯირობს — ჯერ „ირვინ ჯირობს“ ორ-ჯერ

ჯიირომ — ზმობა

ჯიირა — მუხის ხე

ჯირქ — ბუჩქი

ჯირინჯიკიაი — ბავშვთა სათამაშო

ჯირდა — გყავდა ცოცხალი არსება

ჯირი — გყავს. პირდაპირი თარგმანი არ-აა, „მუშგვრი ჯირი“.

ჯირდა — გიზრდია, ყოფილხარ

ჯიირგა — ჯიუტი, უდრეკი

ჯიურე — გიხრავს

ჯიიქფე — გისხლეტს

ჯიღლიიჯ — გიცდი, თქვა-დაგიღრეჯია.

ჯიღლიიჯ — დაგიღრეჯია

ჯიყ-ჯიყ — ჯლოყინი, ბრიყვული სიცილი

ჯიშგურ — გრცხვენია

ჯიჩდა — გირტყია, ყოფილხარ

ჯიცხა — გირჩევნია, გაზრდილხარ

ჯიძია — დაგიკვლია

ჯიწია — დაგიპატიჟებია

ჯიჭვიაი — ჩაჯუჯგული

ჯიჭნა — გაგიფაქრებია

ჯიჭვაი — კუნთმაგარი

ჯიხალ — იცი

ჯიხვირ — ყორე ნაგები, პატარა სახლი ჯიხური

ჯიხნე — გართმევს, ნაკელს გიყრის (ლა. კ.) გიშვებს

ჯიხეერ — გემადლიერება

ჯიჯვ — ძვალი

ჯიჯვი მგგჭე — შურისმაძიებელი

ჯიჯვლეებს ხაგფა — სიგამხდრით ძვლები მარტოა დარჩენილი

ჯიჯაი — მსუქანი დაბალი

ჯიჯგვაი — ძარღმაგარი

ჯიჯბაკ — ხისგან გაკეთებული ჩიჩილაკის მსგავსი. მასზე ანცობენ კვერცხებს, ვაშლებს, სხვადასხვა ხილეულს ნუფრის კურთხევის დროს (საბათი განუმარტავია)

ჯიჯლაყაი — ბალახის სახელია

ჯიჯბაკ — უფორმო ხმელი ჯირკი

ჯიჰრა — უხვად გიყრია

ჯლოყინე — ბრიყვულად იცინის

ჯლიგ — დიდი ტანიანი და არა მარდი კოჭლის ბიჯი

ჯოონიან — შნოიანი

ჯოოდი — გრძელი

ჯოოდიას — შორს

ჯოოლ — რძე (ბავშვის ენაზე)

ჯოჯავი — პატარა მსუქანი ქალი ძლივს დაბაჯბაჯებს

ჯოჯორაი — გულჩათხრობილი უხასიათოსავით

ჯორაი — ჯორა ხარის სახელია ისეთი, რომელსაც ზურგზე სხვა ფერის ზოლი გასდევს, მდინარის შუა წელსაც ჰქვია. ხევსურულად ჯორაი ხარს ჰქვია — ხალხურ სიმღერაში. „ჯორა (იმ. რაჭ.) წაბლისფერი საქონელი.

ჯორჯე — შეკრეჭვის შემდეგ ახალი თმა ამოდის, შენაკრეჭვის დაფარვამდე ასე ჰქვია.

ჯოღმეთ — ქვეშ-ქვეშა კაცი თაღლითი, ორპირი, წყენის აშკარად არგამომხატველი

ჯრიდაი — სქელი მოუქნელი ფეხი

ჯრინჯ — მძინარის შენძრევა

ჯუჯგვნა — მუჯლუგუნი

ჯუხვაი — მამალი ხარის სახელი, რომელიც საკვერცხეების დაბეჟვის შემდეგ ცალყვერად რჩება.

ჯურუმჟი ლიიზი — საბათი განუმარტავია — ძალით დამორჩილება

ჯუმაშ ოთხშაბათი — ამ დღეს სახსნილოს არ ჭამენ, არ ითვლება სვიან დღედ, სხვა მხრივ სამუშაო დღეა, სამგზავროდ ამ დღეს არავინ არ მიდის და არც იწყებენ ამ დღეს რაიმე საქმეს. ზემო სვანეთში ეს დღე ითვლება კარგ დღედ. ბ. ნიჟარაძე. გვ. 195. ამ დღეს სამასალეს არ ჭრიან

ჯუმილ — ძმა. ქალის ძმას ასე ჰქვია, კაცისას მუხბე.

ჯურდან — ჩაჯუჯგული დედაკაცი, სიმარდის არმქონე.

„ჯურდანი ქისა ფულის შესანახი". გვ. 27· ექ. თაყაიშვილი. ძვ. საქ. ტ. 2.

ჯუა — ძუკნა ძაღლი, ანუ მაჯუნ „მაჯნუნი შეყვარებული გიჟი. ვ. თოფურია, ლექსიკონი ბესიკის ლექსებზე დართული. 1962 წ. ჟუას — ცოლქმრობის გემოგაუღებელი ორივე სქესი — გვ. 258. ე. თაყაიშვილი. ძვ. საქართველო· ტ. II

ჯღარკიალ — თხელი ცუდი ტყავის დაჭმუჭნული ფეხსაცმელები, ქალამნები. „ჯღარკი (იმ. რაჭ. ლეჩ. გურ) დაგლეჯილი ფეხსაცმელი".

ჯღარკულე — წვრილმანობს, ეძებს, ცდილობს გამორჩენას.

ჯღვით — საქმის გარჩევა

ჯგრგგნ — არამარდის და ფეხმსხვილი კაცის სწრაფი სვლა

ჯგჯგნაი — ზედმეტი ფიცხი

ჯგნგი — გარე ემსახურება

ჯგრჯკგნ — ფეხშიშველისა და არა მარდის სიარული

ჯგჭკ — პატარა წვრილი ჩიტი

ჯგჯგ — გაჟრჟოლება

„ჸ"

ჸა — წყება

ჸაბ — გულაღმა

ჸადიკიანი — მუცლის კანი

ჸად — მუცელი, რიგად წყებად

ჸადაი — მუცელი

ჸადიკიანი ლაქვ ცარ — სასაცილო

ჸავააშტ — ოდნავ თოვლაღებული, შეჭრელებული

ჸალ — კაცის გაშლილი ხელების ზომა

ჸალარ — ხელები, მხრები

ჸალდე — სოფელია ზემო სვანეთში. „მიღწეული შეთანხმების შესაბამისად, გუშინ ბეირუთის აეროპორტის რაიონიდან და სოფელ ჸალდედან დამთავრდა სირიის ჯარების გაყვანა". გაზ. „კომუნისტი" 1076 წ. 27 ივნისი· ხალდე — ესენი უნდა იყოს ნაშთი უძველესი ხალხისა ხალდეველებისა — ახალციხეს წინათ ერქვა ხალდ —ციხე, ხალტ-ციხე, ციხე ხალდთა. ვ. ბატონიშვილი. საქ. გეოგრაფია ჯანაშ. რედაქციით. გვ. 208.

ჸალა — ჩარჭობა, ტაკება წვეტიანისა რაიმესი, შეეჸალა უცბად. დახუდ, გინაკლდეს ეტაკა". საბათი.

ჸალდაი — მუცელზედ სარტყელივით თეთრი რომ ექნება არა თეთრ ღორს, მას ჰქვია, ხოლო თუ კი თეთრზედ შავი ზოლი ან წერტილები ექნება, მაშინ კოცხორ ჰქვია „ჸალდაი ლობიო" თერთმუცელა ლობიო·

ჸამშა — ღონე, ძალა

ჸამრალ — ტყავის გარეთა ნაწილები, კიდურების ტყავი. ფეხების ტყავი „საბლითგან ვიდრე ჸამდის ტეფამდე" შესაქმეთა.

ჸამგრ — განაპირა ტყავი, ფეხების ტყავი

ჸან — ხარი, ყარს, სუნი სდის

ჸარჩუ — ჩხიკვი

ჸადდან — ხარდანი ვაზის ან ლობიოს

სამაგრი

ჴარჯ — ხახა

ჴასგ — ჭაღარა

ჴაფ — მოზრდილი ჩიტის სახელია, ჭაობებში იცის გრძელი ნისკარტი აქვს, საშუალო ქათმის ხელაა — პირი. კბენა ნახ. ნეჴფი. „ხმა ტარიელის ჴაფისა“. ვ. ტ.

ჴაფშკ ასღვა — პირით მიაქვს

ჴაფ-ჴაფ — ზედმეტი ყეფა

ჴაშ — სარი, რომელსაც ტოტები გრძლად აქვს შეჭრილი ღვინის დასადგამად.

ჴაჩეშ — სოფელი ლენტეხის რაიონში ხელიდის სასოფლო საბჭოში

ჴაჩვ — თოკის ბადე სალპანისათვის

ჴაჩიინბუ — დაბალი გაბერილი კაცი

ჴაჴაი — ბალახია მოვარდისფრო-მოცისფრო ყვავილებით, ჭამენ. წიწმატის გემო აქვს

ჴედა — მოსვლა „ნათელსა ბრწყინვალესა, საჭურველითა, აჰჴედ შენ ეტლთა მათ ზედა ცეცხლისათა“. გ. მერჩულეს საგალობლიდან.

ჰევ — ხევი

ჰელღუ — საზაფხულო საძოვარი ზედა ჭველიერის მთაზე

ჰელვან — კალატოზი

ჰელედ — სოფელია ხელედურის ვანის გადასასვლელისაკენ გზაზე·

ჰელაარ — საწნახელის სახელურები

ჰელტარ — ხელსაქმე, ფეიქრობა

ჰემეტარ — ხემეტარი ახოები ჩოლურლენტეხს შორის მდინარე ცხენისწყლის მარჯვენა ნაპირზე.

ჰემატ — ხემი მოღუნული წკნელი, რომელზედაც ბაწარია გამობმული მასზე კიდებენ გაპუტულ დამარილებულ ჩიტებს სააღდგომოდ.

ჰეჭკლა — მამალი კანაფი, რომელიც თესლს ინვითარებს უხეში ბოჭკოთი დედალს უფრო ადრე იღებენ წვრილი ღეროებით, ხოლო მამალი გვიანობამდე რჩება. უხეში ბოჭკოს გამო ჰქვია ხერეგ „ხერეგო მაჭალა კანაფის უხეში კანი“.

ჰეერი — ადგილია და პატარა სოფელი ლაშხეთში „სორის ზევით მოერთვის რიონს სამხრიდან ჴევი ჴევორი“ გვ. 285. ვ. ბატონიშვილი. ჴერი მისი ტაკუკნი“ „ვ“ გამოსვლა-

ჰერჭვან — შოშია

ჰეფაი — მკბენარა

ჰეფოოლ — მდინარის ჩიტია თეთრი გულმკერდით, ბუდეს წყლის პირად იკეთებს. ნახ. კანდალად

ჰეშდე — ყეფს

ჰეჩ — განუწყვეტლივ და ნელ-ნელა ახველებს

ჰეჩნი — ცვდება, იხეხება, ნელა ახველებს

ჰეც — გარეული ადამიანი, ტყიური

ჴვაჩიაი — მოკლე-კისერა. დაბალი მსუქანი კაცი

ჴვაარი — ასკილის ნაყოფი — თვით ასკილს კი ცაგ ჰქვია და არასწორია ა. მაყაშვილის განმარტება ბ. ლექსიკონი· გვ. 13

ჴვაშ — გრიპი, სურდო

ჴვანჩაშ — ადგილის სახელია ჭველიერის მთაზე

ჴვანჩაფ — კედელში გამოჭრილი სენა ჩაღრმავებული.

ჴაჩეერი — საძოვარი ტერიტორიის სახელია სოფ. ტვიბში ჩოლურში

ჴვამა — დალევა „ჩოსჴვამე“ — დაულია

ჰვეჟ — ქვის ზვინი უწესრიგოდ აგებული დუღაბის გარეშე.

ჰვესგიაი — პარვია, მომპარავი, კაცის სახელი ყოფილა ძველად.

ჴვესგნი — იპარება

ჴვესგიაიშა — ჴვესგიაისანნი კუთხეა სოფელ ტვიბში

ჴვენდულე — ერთ ადგილს მოქმედებს

ჴვენეჟ — უბე

ჴვემ — ლენტეხურ კილოზე ლაჴვამ ეკლესიას ნიშნავს. არსებობს რელიგიური დღესასწაულიც ლილჴვაამი, როგორც ჩანს ძველად მამაკაცის სასქესო ორგანო ყოფილა გაღმერთებული. ამისი ანარეკლი უნდა იყოს ძველი საწესჩვეულებო თამაში ბერამოდგა. რომ ეს მართლაც ყოფილა ძველად ბიბლიიდანაც ჩანს, აბრაამმა უთხრა ელიეზერს „დამდევ ხელი შენი წყვილთა ჩემთა და გაფუცებ შენ უფალსა, რათა არა მოჰგვარო ცოლი ძესა ჩემსა ისააკს ასულთაგან ქანაანელთასა, რომელთა მე კვიდრ ვარ მათ შორის, არამედ ქვეყნად ჩემდა, რომლისგან ვარ მე, წარხვიდე ტომისა მიმართ ჩემისა, და მოჰგვარო ცოლი ძესა ჩემსა ისააკს მუნით“. (შექმ6. 24, 2-4).

მამაკაცის სარცხვენელი ორგანო — ზემოსვანურად ჰქვია ტატულ — სომხურად კაცის სახელია. მოზრდილის ასოს კუტ ჰქვია, პატარისას კუკვ ან ჭუჭ.

ჴვედრააშ — ადგილის სახელია სოფ. ფანაგის ტერიტორიაზე ლაშხეთში.

ჴვიფ-ჴვიფ — ჩუხ-ჩუხი

ჴვილმინდ — ადგილის სახელია სოფ. ტვიბში ხიდთან სალოცავი ნიშით

ჴვირეჩ — პატარა და დიდი მჭამელი. ხის ნაჭერი შიგნით საჭრეთელით გამოღრუებული.

ჴვიჩაი — დაბალი და ჩაჯუჯგული

ჴვიირ — ამოკოდვა

ჴვილა — ყორე

ჴვიინა — ფრჩხილების მოჭრა, ნთხევა

ჴიდე — მოტანა, მომიტანე (ბავშვის ენაზე) “ჴიდა მაყ“ ითქმის აგრეთვე ქიდა.

ჴიდ — მოსაკითხი „უჴდური-საურწყი“ (საბა).

ჴიდრულიაი — ხიდრულა პატარა მდინარეა ცხენისწყლის შენაკადი ადგილმდებარეობასაც ჰქვია — ძველი ნასახლარებით.

ჴიჴინე — ხიხინებს

ჴიც — ცომი

ჴოფირ — სოფელია ლენტეხში — მდინარეა სამეგრელოში „პლინიუსის სიტყვით მდ. ხობი...·.. მოდის სვანთა ქვეყნიდან ხობი არის აგრეთვე ჭანეთშიც.

ჴრილ — წისქვილის დოლაბის ირგვლივ დაგროვებული ფქვილის მტვერი

ჴუუნფშვ — მოხრილად

ჴურუ — ნახვრეტი პატარა ნახვრეტს „წკურკანტ“ ჰქვია. დიდს — ბურვატ.

ჴულ — ქალის ბორკილი. ძალით გატაცების დროს უკეთებდნენ, რომ სახლიდან არ გაპარულიყო“ ჰქვია წმინდა დასაწველი. გუდაფშუტა სიმინდის ავადმყოფობა. ნიგვზის შტოებსაც უწოდებენ — ახალი წლის სულების გასათბობად ნელ-ნელა ურევენ საწვავ შეშაში. იმერულ კილოზე ხუა — ჴუა

ჴულდაშიაანი — ყანებს ჰქვია მუწდიში

ჴუდან — ადგილის სახელია

ჴურფუნ — წყლის ჩუხჩუხის ხმა ქვების ქვეშიდან. ლეჩხუმურად ხურხული ხვრელიდან გზაზე სითხის სწრაფი დენით გამოცემული ხმა „მაწვ“. გვ. 99.

ჴუჩუდი — წყნარი ხმაურისაგან და ქარისაგან დაცული ადგილი.
ჴურსგუნშვ — მიპარვით, მალულად
ჴუა — გადაკლება
ჴჳდე — მოიტან, მოიტანს, ხდის — ლხავს
ჴჳრჩლავი — ყელში ხიხინით ლაპარაკობს, ხმაჩახლეჩილად
ჴჳრ — ხვეწნა
ჴჳრჴჳნი — სუნი სდის

„ჷ“

ჷაი ლლ ლეი — ოლოლო
ჷბემ — აგებს, იგებს
ჷთრე — სვამს
ჷ°ტაა — არ მოწონების სიტყვა
ჷოჰხ — დათქმას აწარმოებენ — ნახ. სკბეხ თქვამენ
ჷოჰხოო — გაკვირვების სიტყვა
ჷრში — აგებს, იგებს
ჷრხი — ქნის, იქნის
ჷრდი — იზრდის, ზრდის
ჷჳრდი — ზრდის
ჷჳქვეხ — ნახ. სკბეხ — თქვამან დათქმას აწარმოებენ

„ჰ“

ჰიბაარ — გადასახადი ზემო სვანურად
ჰი, ჰ°, ჰიჰ — რაიმე საქმის გამო ნიშნის მოგება
ჰამხ — ადრე, დროზე. „ჰამს მოყვარე მოყვრისათვის თავი ჭირსა არ დამრიდად“. ვ. ტ.
ჰამჟი — დროს აღნიშნავს ზემო სვანურად
ჰანგარ — დეც — ჰანგარშ ხააგ — ნახ. იჵაანგარაალ.

სარჩევი